ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — MARDI 2 DECEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8358 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4159

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

1920 դեկտեմբեր 2ին «Հայաստանը յայտարարւում է անկախ Սոցիալիստական Սովետական Հանրապետութիւն»:

Այսպէս կը գրէ մեր ժամանակակից պատմութիւնը.

Այդ պատմութիւնը կ'ըսէ նաեւ թէ ինչպիսի դաւեր սարքուած էին մանուկ Հայաստանի Հանրապետութեան գլխուն՝ իր հիւսիսի եւ հարաւի դրացիներուն կողմէ:

Ռուսիա եւ Թուրքիա՝ դարաւոր ախոյեան թշնամիներ՝ մէկ օրէն միւսը սրտակից բարեկամներ էին դարձեր եւ «եղբայրական» դաշինք կնքեր՝ խեղդելու եւ իրարու միջեւ բաժնելու համար մեր մինուճար հայրենիքը: Ազատ ու անկախ Հայաստան իր մեղրալուսնի շրջանն իսկ չէր բոլորած դեռ:

«Աշխարհակալ» պետութեանց դէմ իրենց պայքարին մէջ «ուղեկից» (եօլտաշ) դարձեր էին Լենին ու Մուսթաֆա Քէմալը:

Հայաստանի Հանրապետութիւնը աչքի փուշ էր դարձեր Մոսկուայի եւ Անգորայի համար: Եթէ անիկա մէջտեղէն վերնար, ճամբան կը բացուէր դէպի յաղթանակ: «Աշխարհակալ» դաշնակիցները կը կործանէին...

Շնորհիւ իրենց կնքած գաղտնի դաշինքին, Քեազիմ Գարապեքիրի բանակները 1920 սեպտեմբերին յարձակեցան Հայաստանի վրայ:

Լենինի գործակալները յաջողեր էին բոլշեւիկեան քարոզութիւններով ջլատել հայկական բանակի բարոյականը:

«Մուսթաֆա եղբայրդ է գալիս» կը փափսային անոնք զինուորներու ականջին:

Հակայական երկու ուժերու կողմէ աքցանի մէջ առնուած, հայկական բանակը պարտուեցաւ:

Լեւոն Շանթի պատուիրակութիւնը Սեպտ. 14ին ձեռնունայն վերադարձեր էր Մոսկուայէն: Արտաքին գործավար Չիչերին հեռագրած էր Հայաստանի կառավարութեան, որ իր լիազոր Լեգրան Երեւան պիտի երթայ՝ կարգադրելու համար վիճելի բոլոր խնդիրները:

Հոկտ. 11ին Հայաստան հասնելով, Լեգրան անընդունելի պայմաններ առաջարկեց: Բանակցութիւնները ձգձգուեցան՝ մինչեւ որ Թրքական բանակը տեղաւորուեցաւ Ալեքսանդրապոլի մէջ:

Կրեմլինի լիազոր ներկայացուցիչը Երեւան եկած էր՝ ստորագրելու համար Հայաստանի Հանրապետութեան մահավճիռը:

Ալեքսանդրապոլի դժբախտ դաշնագիրը ստորագրուեցաւ՝ երբ արդէն բոլշեւիկեան իշխանութիւն հաստատուած էր Հայաստանի մէջ:

Երեսունեւութ տարիներ անցած են այդ օրէն ի վեր:

Հայաստանի սահմաններուն վրայ թիզ մը հող չեն աւելցուցած բոլշեւիկները, որոնք արդէն 1918 Մարտ 3ին Թուրքերուն ծախած էին Կարսն ու Արտահանը:

1921ին, Մոսկուայի եւ Կարսի ռուսեւ-թուրք դաշնագիրներով Կրեմլին վերջնապէս վաւերացուց այդ նահանգներուն բռնագրաւումը Թուրքերուն կողմէ: Իսկ 1953 Մայիս 30ին «յանուն Հայաստանի եւ Վրաստանի»՝ պաշտօնապէս հաղորդեց Անգարայի կառավարութեան թէ հողային ո՛չ մէկ պահանջ ունի Թուրքիա-յէն...:

Կարմիր վարչաձեւին տակ, 38 տարիէ ի վեր Հայաստանի ժողովուրդը դժնդակ պայմաններու մէջ քրտինք կը թափէ վերաշինելու համար մեր հայրենիքը: Ցուրի համբերութեամբ լուռ կը համակերպի ամէն զրկանքի՝ նիւթական թէ բարոյական՝ յանուն հայրենասիրութեան:

Ու անհամբեր կը սպասէ այն երջանիկ օրուան, երբ պիտի ծագի ազատութեան արշալոյսը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ե. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ՆՈՐ ՄԱՐԴԻԿ ԸՆՏՐԵՑ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ 128 ԱԹՈՌ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻՆ

ԿՈՒԼԻՍՏՆԵՐԸ 187 ԱԹՈՌ ԱՊԱՀՈՎԵՑԻՆ

ԾԱՆՕԹ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ ՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ

ԺԱՆԷԹ ՖԷՐՄԷՐՇ — ՏԻՒՔԼՕ — ՓԻՆՕ — ՏԷՖԷՌ — ՄՈՐԻՍ ԼԱՔՈՍՏ — ՄԻԹԸՐԱՆ — ԺԻՒԼ ՄՈՔ ԵՒՆ.

Ե. Հանրապետութեան Ազգ. Ժողովը կազմուեցաւ Կիրակի օր: Բ. ընտրաշրջանը եկաւ հաստատել անցեալ շաբթուան նախատեսութիւնները: Համայնավարները ծանր պարտութիւն մը արձանագրեցին եւ Միութիւն Նոր Հանրապետութեան կուսակցութիւնը սպասուածէն աւելի աթոռներ ապահովեց:

Առաջին առիթով նկատելի է որ նոր դէմքեր ընտրուեցան եւ մարդիկ, որ Դ. Հանրապետութեան մէջ կարեւոր դեր խաղցած էին՝ պարտուեցան:

Ահաւասիկ նոր Ազգ. Ժողովին պատկերը.—

Համայնավար՝ 10 երեսփոխան (նախապէս՝ 138), զանազան ձախեր՝ երկու (նախապէս՝ 7), Ընկերվարական՝ 40 (91), Արմատական-ընկերվարական՝ 13 (42), Կեդրոն եւ ձախ Կեդրոն՝ 8 (22), Նոր Հանրապետութեան Միութիւն՝ 187 (նախապէս՝ 14), Ժողովրդական Շարժում՝ 44 (71), Քրիստոնեայ Ժողովրդավարութիւն, Ժորժ Պիտոյի կազմած նոր կուսակցութիւնը ապահովեց 13 աթոռ:

Հանրապետական Կեդրոն եւ Ձախ Ժողովրդավարութիւն՝ 14 (նախապէս 13), Անկախ՝ 120 (նախապէս՝ 96), զանազան չափաւորականներ՝ 13 (6): Ո՛չ մէկ փուժատական ընտրուեցաւ, հակառակ անոր որ նախորդ Ազգ. Ժողովին մէջ այս շարժումը 40 ներկայացուցիչ ունէր:

Կիրակի օր ձեռնպահ մնացողներու թիւը համեմատաբար քիչ մը աւելի էր քան Ա. ընտրաշրջանին: Արդարեւ, 24 միլիոն 91,545 հոգիի վրայ 18,019,152 հոգի քուէարկեցին եւ 6,072,393 ուրիշներ ձեռնպահ մնացին՝ ընդհանուրին 25,21 առ հարիւրը ներկայացնելով:

Մայր Երկրի ընդհանուր ձայներուն 20,76 առ հարիւրը ստացան Համայնավարները, 3,741,384 քուէ: Ընկերվարականները ստացան 2,484,417 ձայն (13,79 առ հարիւր): Ժողովրդ. Շարժումը ստացաւ 1,365,064 ձայն (7,58 առ հարիւր), Արմատական - ընկերվարական՝ 362,784 ձայն (2,01 առ հարիւր), Միութիւն Նոր Հանրապետութեան՝ 4,769,682 ձայն (26,74 առ հարիւր), Անկախ՝ 2,682,727 ձայն (14, 89 առ հարիւր), զանազան ձախեր՝ 1,035,625 ձայն (5,75 առ հարիւր), զանազան աջեր՝ 1,567,312 ձայն (8,75 առ հարիւր):

Ընտրուած երեսփոխաններուն երիցագոյն անդամն է Կանոնիկոս Քիր, 87 տարեկան, Անկախ, Տիժոնի քաղաքապետ: Ամէնէն երիտասարդ երեսփոխանն է Վալգէթի, 27 տարեկան (Սէն):

Երեք ծերունիներ քուէարկելու պահուն յանկարծամահ եղան: 60ամեայ մարդ մը Պէօզվիլի մէջ անձնասպան եղաւ [illegible] պարտութեան համար:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏԿԵՐԸ

Առաջին առթիւ անշուշտ դժուար է մեկնաբանութիւններ ընել նոր Ազգ. Ժողովի կազմին մասին: Սակայն կան շատ յստակ կարգ մը երեւոյթներ: Կարելի չէ ըսել թէ երկիրը «աջ» քուէարկեց, աւելի ճիշդ է ըսել թէ Ֆրանսացիները նոր մարդիկ ուզեցին ընտրել, յայտնելու համար իրենց դառնութիւնը հիներու նկատմամբ:

Այսպէս, առաջին յատկանշական կէտը այն է որ միայն 146 երեսփոխան ընտրուեցան հիներէն, մինչ աւելի քան 338 կը պարտուէին: Երկրին առաջին կուսակցութիւնը դարձաւ «Միութիւն Հանրապետութեան Համար»ը, որուն ո՛չ ծրագիրը եւ ո՛չ ալ մարդիկը շատ ծանօթ են:

Իրենց առաւելութիւնը՝ բան մը ըլլալն է եթէ նոյնիսկ յայտնի չէ թէ ի՛նչ պիտի ընեն:

Ժողովուրդը իր դժգոհութիւնը յայտնեց Դ. Հանրապետութեան գրեթէ բոլոր պատասխանատուներուն եւ գործուած սխալներուն հանդէպ: Այդ հոսանքին զոհուեցան Ժիւլ-Մոք, Քրիսթիան Փինօ, Էտկար Ֆոր, Րոպէր Լաքոստ, Բամատիէ, Էօժէն Թոմա, Տէֆեռ, Նէժըլէն, Մէնժոզ, Տէքսոն, Միթըրան, Գաքոն եւ այլ կարեւոր դէմքեր: Համայնավարները որ գըլխաւոր զոհերն են այս ընտրութեան, կորսնցուցին 128 աթոռ եւ անոնց կարգին՝ Տիւքլոյի, Ֆերմէրշի, Ֆլորիմոն Պոնթի, Փիէր Քոթի, տ'Աստիէ տը լա Վիժըրիի նման դէմքեր: Ո՛չ մէկ երեսփոխան ունին Համայնավարները՝ Փարիզէն:

Համայնավարներէն շատ զգալի նահանջ մը կ'արձանագրեն ընկերվարականները, մանաւանդ երբ նկատի առնենք պարտուած դէմքերը, ինչպէս՝ Կաստոն Տէֆէռ, Մարսէյլի քաղաքապետ եւ Անդրծովեան Ֆրանսայի նախկին նախարար, որ 200 ձայնով կորսնցուց իր աթոռը, ի նպաստ կոլիստ թեկնածուի մը: Վերընտրուած է սակայն Ֆրանսիս Լէնառ: Նախկին ներքին նախարար եւ Սոյի քաղաքապետ Էտուար Տէփրօ եւս կորսնցուց իր աթոռը:

Նախորդ Ժողովին կուսակցութիւններէն միակ դիմացողը, նոյնիսկ յառաջդիմողն է Անկախներու Ազգ. Կեդրոնը (Փինէ), որ աւելի քան 24 աթոռ շահեցաւ: Ըստ երեւոյթին միակ կուսակցութիւնն է որ չէր կորսնցուցած ժողովուրդին վըստահութիւնը, ընդհակառակն:

Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը Իւմանիթէ կը գրէ երկուշաբթի առտու.— Շնորհիւ գողերու ընտրաձեւին, ֆաշիստ եւ յետադիմական երեսփոխաններ խուժեցին Ազգ. Ժողովէն ներս»: Եւ խմբագրականի մը մէջ կը քննադատէ ընտրական այս ձեւը, որուն պատճառով Համայնավար կուսակցութիւնը, որ միշտ ունի ձայներու մեծամասնութիւնը, պիտի ստանայ աթոռներու նուազագոյնը, մինչ եթէ ընտրութիւնը տեղի ունենար այնպէս ինչպէս 1956ին, համեմատականի վրայ (որ միակ արդար ձեւն է համայնավարներուն համար), Թորէզի կուսակիցները պիտի կարենային մօտ 100 երեսփոխան ունենալ:

⁂ Յատկանշական երեւոյթներու կարգին նկատելի է նաեւ թէ Սոմի մէջ 2000է աւելի համայնավարներ նախընտրեցին Ժողովրդական Շարժումի թեկնածուին ի նպաստ քուէարկել քան... ընկերվարական Կի Մոլէի:

⁂ Մամուլը եւ քաղաքական շրջանակները յարդ չեն կրնար նախատեսել թէ ինչ պիտի ըլլայ վաղուան Ժողովը եւ Դահլիճը: Լուի Կապրիէլ Ռոպինէ (Ֆիկառօ) դիտել կուտայ թէ գիտնալու համար թէ ի՛նչ պիտի ընէ վաղուան Ժողովը, պէտք է գիտնալ թէ ինչ պիտի ընէ Տը Կոլի նոր կուսակցութիւնը իր 187 երեսփոխաններով: Շատ բան կախում ունի նաեւ հինգշաբթի օրուան Ընկերվարական համագումարէն:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ալժերիոյ մէջ ընտրութիւնները շարունակուեցան յաջորդաբար երեք օր, հակառակ դէշ օդին: Միջին հաշուով ժողովուրդին 60 առ հարիւրը մասնակցեցաւ քուէարկութեան:

Ըմբոստները կարգ մը յարձակումներ գործեցին՝ ընտրութեանց վրայ ազդելու նպատակով: Ուէնզայի մէջ, Թունուզի սահմանին մօտ, երեք ապստամբներ գնդացիրներով զինուած, կրակ բացին սափրիչի խանութի մը վրայ. մէկ հոգի սպաննուեցաւ եւ երկու ուրիշներ վիրաւորուեցան: Ահաբեկիչներէն մէկը յաջողեցաւ փախչիլ, իսկ երկուքը սպաննուեցան:

Թլէմսէնի մէջ ֆէլլաղաները քուէարկութեան կեդրոնի մը վրայ կրակ բացին: Ալժէ-Պուժի երկաթուղին օդը հանուեցաւ. զոհ չկայ: Մէտէայի մէջ զինուորական երկու կառքերու վրայ կատարուած

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Աշխատանքներու հետեւանքով ելեկտրական հոսանքի անակնկալ դադարումը (րիւ Գլէ) թոյլ չտուաւ որ սովորական ժամուն կարենանք հրատարակել թերթը: Կարելի չեղաւ նաեւ շարել յայտարարութիւնները:

Մեր ընթերցողներէն կը խնդրենք որ ներողամիտ ըլլան այս ակամայ յապաղումին համար:

ԱՆԱԾԱՆՕԹ ԷՋ ՄԸ ՌՈՍՏՈՄԷՆ

ՎՆԱՍԱԿԱՐ ՏԱՐՐԵՐ

Դաշնակցութեան հիմնադիրներէն Ռոստոմ իր ողջութեան գրաւոր որեւէ երկ չձգեց, — ո՛չ իսկ գրքոյկ մը: Դրօշակի մէջ հրատարակուած իր առաջնորդողները եւ այլ յօդուածները ստորագրութիւն չեն կրեր: Իր խօսած ճառերը եւ ներկայացուցած զեկուցումները նոյնպէս հրատարակուած չեն թերթերու մէջ:

Ներկայ առաջնորդողը կ'առնենք «Դրօշակ»ի 1896 Մայիսի թիւէն: Գրութեան տակ ստորագրութիւն չկայ, բայց ետքէն, չենք գիտեր որո՛ւ կողմէ, ձեռագրով նշանակուած է ՌՈՍՏՈՄ:

Գուրգուրանքով կը հրատարակենք այս «առաջնորդող»ը, զոր իրաւամբ կարելի է նկատել «անծանօթ էջ մը Ռոստոմէն» եւ որ հիմա ալ կը պահէ իր այժմէական բնոյթը:

Ամէն անգամ, երբ յեղափոխական փոքրամասնութեան անձնազոհ, տոկուն եւ անվհատ գործունէութեան շնորհիւ յեղափոխական կազմակերպութիւնը ձեռք է բերում ուժ եւ ազդեցութիւն, կեանքի մէջ ստեղծւում է հաւատ դէպի գործի յաջողութիւնը եւ հարթւում է որոշ աստիճանով յեղափոխական ուղին, ամէն անգամ էլ հասարակութեան տարբեր խաւերի մէջ իրարանցում է ընկնում: Բայց ընդհանրութեան յեղափոխական ոգեւորուելու հետ միատեղ, ամէն մի տեղից վեր կացող բաղտախնդիր, ամէն մի վաշխառու, կեղեքիչ, մինչեւ իսկ մատնիչներ, դաւաճաններ, մի խօսքով ամէն տեսակ սողուններ, որոնք գիտեն հիանալի կերպով յարմարուել հանգամանքներին եւ ամէն տեսակ ջրերում ձուկ որսալ, ասպարէզ են դուրս գալիս, իբրեւ «յեղափոխականներ» կամ յեղափոխութեան համակրող բարեկամներ:

Վնասակար են այդ սողունները այդպիսի րոպէներում, երբ փքուն խօսքեր ծեծուած ու փառասիրական ձեւեր բանեցնելով, շահագործում են ամբոխի դիւրահաւատութիւնն ու տգիտութիւնը: Իսկ անտանելի են, ցաւ ու պատուհաս են դրանք յեղափոխական շարժման համար այն ժամանակ, երբ յեղափոխութիւնը կրում է ժամանակաւոր անյաջողութիւն եւ սկսում են տիրել աւելի վատթար պայմաններ յեղափոխական գործիչների համար: Այդ ժամանակ այդ զազրելի արարածները սուս ու փուս քաշւում են իրենց բները, եւ արդէն «խոհեմութիւն», «հեռատեսութիւն», «ժողովրդասիրութիւն», «միութիւն» եւ այլ դիմակների տակ դարձեալ շարունակում են խաղալ ժողովրդի հետ, աշխատելով մի կերպ քողարկել իրենց իսկական գոյնը: Շարունակելով կրել «յեղափոխական», «ազգասէր» տիտղոսները, դրանք դառնում են իսկական յեղափոխական գործի ամենավնասակար խոչընդոտներ:

Այդ արարածները աղբեր են, որոնք մեծ ու փոքր կոյտերով, տեսակ տեսակ բուրմունքներով եւ գոյներով թափուած յեղափոխական ճանապարհի վրայ, ապականում են յեղափոխական միջավայրը:

Ամէն մի յեղափոխական գործիչ ստիպուած է ժամանակ առ ժամանակ թողնել իր բուն գործը եւ զբաղուել այդ աղբերով, որոնք ընկնում են ոտքերի տակ եւ խանգարում իր կանոնաւոր ընթացքը: Ժամանակ առ ժամանակ, կամայ ակամայ նա իր վրայ պէտք է առնի այդ զզուելի աշխատանքը, իմանալով հանդերձ, որ իր ցախաւելի հէնց առաջին հարուածից այդ կոյտերը միանգամից կը բացուեն եւ կը լցնեն օդը իրենց գարշահոտութիւններով: Արձակուած բամբասանքների, զրպարտութիւնների, ինտրիգաների մթնոլորտի միջով պէտք է դիմի յեղափոխական իսկական գործիչը դէպի իր բուն նպատակը:

Կեանքի մէջ տեսնում էինք կուսակցութիւնների միութիւն քարոզող առաքեալներ, այդ միութեան անունով նոր, իրենց անձնական կուսակցութիւններ կազմողներ եւ այս ձեւով բուն գործից խոյս տուող սնափառներ, անվերջ պառակտութիւնների ձգտող եւ ոչ մի պատրաստութիւն չունեցող խոհեմ յեղափոխականներ, զանազան տեսակ խաբեբաներ, շարլատաններ, այժմ էլ քիչ չէ բարեպաշտութեան դիմակի տակ մնացած բախտախնդիրների թիւը, որոնք իրենց ետեւից տանում են միամիտների մի բանակ: Դրանք սկսել են նոր ձեւի տակ մի նոր արշաւանք «Դաշնակցութեան» դէմ, որի առթիւ աւելորդ չենք համարում մի քանի խօսք ասել:

«Ժամանակ չէ այլեւս յեղափոխութեամբ պարապուել, այժմ հաց պէտք է տալ ժողովուրդին եւ ոչ թէ զէնք», լսում ենք ամէն կողմից ժողովրդի դրութեան վրայ կոկորդիլոսեան աղի արցունք թափող փարիսեցիներից:

Իսկապէս, ահա ամենայարմար րոպէն երեւան գալու իբր վերին աստիճանի բարի, զգայուն, փափուկ [illegible] մարդ, իբր խոհեմ, ժամանակի պահանջներին յարմարուող, ժողովրդի ցաւերը ճանաչող գործիչ: Բացի այդ, բարեգործութեան դիմակի տակ կարելի է եւ վըտանգի չենթարկել իր անձը, որն այնքան թանկ է հայրենիքի համար. իբր արթուն հովիւ պէտք է հսկել իր սիրեցեալ ժողովրդի վրայ, չլինի թէ նա մոլորուի եւ տարուի «ծայրայեղ» յեղափոխականների դէպի կորստեան անդունդը տանող գործունէութեամբ: Ահա ամենայարմար րոպէն ամենաարժան գնով ու ամենաանվտանգ ճանապարհով իսկական ազգասէրի մեծ հռչակ ձեռք բերելու:

«Ժողովրդին հաց պէտք է տալ», ասում են մեր ժողովրդի «իսկական բարեկամները»: Ո՞վ է հակառակը պնդում. ո՞վ է ասում, թէ հարկաւոր չէ հաց տալ: Բայց դուք ինքներդ ինչո՞ւ [illegible], ինչո՞ւ այդ պարագային էլ ծանրաբեռնում էք յեղափոխական կազմակերպութիւնների վրայ: Ո՞ւր էիք դուք, երբ Սասունի կոտորածից յետոյ «Դաշնակցութիւնը» ստիպուած եղաւ մասամբ շեղուել իր բուն գործունէութիւնից եւ բարեգործութեամբ զբաղուել՝ իր սեփական միջոցներից դրամական նպաստներ բաժանելով բոլորովին անօգնական մնացած երկրին: Ո՞ւր էիք դուք վերջին կոտորածներից յետոյ, երբ դարձեալ «Դաշնակցութիւնը» առաջինն եղաւ թշուառ, թալանուած, արիւնաքամ ժողովրդին անմիջական դրամական օգնութիւն հասցնողը:

Ամօ՛թ ձեզ ...

ՌՈՍՏՈՄ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԱՐԴԸ
ԳԻՏՈՒՆՆԵՐՈՒ ԱԿՆՈՑՈՎ

●

Ութ մեծ գիտնականներ, որոնց հինգը՝ Նոպէլեան մրցանակաւոր, երկու հազար ունկնդիրներու ներկայութեան «կլոր սեղանի» մը շուրջ կարծիքի փոխանակութիւններ ունեցան՝ Մարդը գիտութեան առջեւ *հարցին շուրջ: Ցաջորդաբար երեք օր տեղի ունեցած այս խօսակցութիւններուն կարողացան հետեւիլ նաեւ երկու հարիւր միլիոն հոգի, աշխարհի բոլոր կողմերը, շնորհիւ՝ հեռատեսիլին: Խաղաղութեան ժողով մը, մասնակցութեամբ համբաւաւոր գիտնականներու եւ նախագահութեամբ Նոպէլի Խաղաղութեան մրցանակաւոր Լորտ Պոյտ Օռի:*

Իւնեսքօն *կազմակերպած էր այս հանդիպումը՝ յանուն խաղաղութեան եւ Լորտ Պոյտ Օռի նախագահութիւնը խաղաղութիւնը չի՞ խորհրդանշեր արդեօք, կը գրեն տեղական թերթեր, ներկայացնելով գիտնականներու արտայայտած գլխաւոր միտքերը:*

Կասթոն Պերժէ, *Ֆրանսացի — Ոչինչ կը համապատասխանէ* Իւնեսքոյի *հետապնդած նպատակին, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ հանդիպումներ կազմակերպել, հանդիպումներ որոնց շնորհիւ գաղափարներ կը ծնին: Մէկ կողմը որակաւոր գիտուններ, իսկ միւս կողմը՝ մարդիկ, ամբոխը, որ իրաւամբ բան մը կը սպասէ գիտութենէն:*

Լորտ Պոյտ Օռ, *անգլիացի, Նոպէլեան մրցանակաւոր — Վերջին յիսուն տարիներու ընթացքին մարդկութիւնը աւելի՛ յառաջդիմեց՝ քան նախորդ քանի դարերու ընթացքին: Հաղորդակցութեանց, ձայնասփիւռին, օդանաւորդութեան յառաջդիմութիւնները այնքան սերտօրէն կապուած են իրարու՝ որ կարելի չէ մեկուսացնել զանոնք: Բայց քաղաքակրթութիւնը կրնա՞յ միանալ այս յեղաշրջումին ... այդ մասին է որ պիտի խօսինք:*

Նիքոլա Սեմէնով, *Խ. Միութենէն, Նոպէլեան մրցանակաւոր — Բոլոր մարդոց համար է, եւ ոչ թէ կարգ մը մարդոց՝ որ գիտութիւնը կ'ուզէ ստեղծել լաւագոյն կեանք մը: Նման գաղափար մը, իր պարզութեան մէջ, ամէնէն գեղեցիկ խաչալն է, մարդոց հասարակաց հեռանկարը՝ անկախ իրենց ընկերային, քաղաքական եւ կրօնական գաղափարներէն: Գիտութիւնը կը գտնուի Յաղթանակի ճամբուն մէջ: 20 – 40 տարիէն անհուն կարելիութիւններ պիտի ստեղծուին մարդուն համար, որուն աշխատանքի ժամերը պիտի նուազին: Նոր գործիքները մարդը պիտի չազատեն միայն իր նիւթական աշխատանքէն, որովհետեւ* էլէքթրոնիքը *պիտի ազատէ զայն նաե՛ւ մտային աշխատանքներէ, այդ ձեւով թոյլ տալով որ մարդը նուիրուի միայն ստեղծագործութեան:*

Հոմի Պհապհա, *Հնդիկ — Թերաճ երկիրներու հարցը կ'իշխէ այս բոլոր հեռանկարներուն վրայ: Պիտի ուզէի ճշդել այս խնդիրը: Ցիշեալ երկիրներուն մէջ ազգային եկամուտը մարդ գլուխ տարեկան 40 – 50 տոլար է, Եւրոպայի մէջ՝ 300 – 900 տոլար, իսկ Միացեալ Նահանգներու մէջ երբեմն ան կը հասնի 1800 տոլարի: Բացատրենք. ասիական երկիրներու մէջ իւրաքանչիւր բնակիչի տարեկան չափը կը համապատասխանէ կէս թոն ածուխի, Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ՝ չորս թոն, Միացեալ Նահանգներու մէջ՝ ութ թոն: Ահա՛ թէ ինչու ապրուստի մակարդակը տարբեր է: Եթէ կարգ մը երկիրներու բնական հարստութիւնները պէտք եղածին պէս չեն օգտագործուիր՝ պատճառը ելեկտրուժի պակասն է: Պարզ մարդ մը օրական կէս քիլովաթ ժամ ելեկտրուժ կրնայ արտադրել, մինչ Ամերիկացին ժամակա՛ն 45 քիլովաթ ելեկտրուժ ունի ...*

Լորտ Պոյտ Օռ — *Այն օրը, երբ խեղճ ժողովուրդները այլ եւս յետամնաց պիտի չըլլան՝ պատերազմներու գլխաւոր պատճառները պիտի անհետանան: [illegible] 20 – 30 տարիէն կրնայ հասնիլ յառաջացած երկիրներու մակարդակին. պէտք է անցնիլ այս ժամանակաշրջանը եւ պիտի անցնինք: Այս ձեւով, գիտութիւնը պիտի հարթէ անհասկացողութիւնները:*

Պլէքըթ, *անգլիացի, Նոպէլեան մրցանակաւոր. — Փնտռտուքներու եղանակը թոյլ կուտայ որ նախատեսենք անպայման կատարուելիք բարեշրջումը, եթէ միջամտութիւն մը չըլլայ: Աշխարհը կը հարստանայ. երկար ժամանակէ ի վեր, հարուստները տարեկան երկու առ հարիւր կը հարստանան, ինչպէս՝ աղքատները. բայց հարուստները արագօրէն աւելի կը [illegible]: [illegible] գիտութիւնը նկատել իբրեւ կախարդական գաւազան:*

Ա. ՍԹԻՎԸՆՍԸՆԻ
ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

—o—

Մեր տեսակցութիւնը վերջ գտաւ դրական պայմաններու մէջ. առաջարկեցի, որ եթէ երկու կողմէն ալ ընդունինք թէ մեր ուժերը հաւասար են, քաղաքական մթնոլորտը կրնայ պայծառանալ ու «զինարշաւին համար յատկացուած մեծ ծախսումին վերջ տալ»: «Ինչպէս նաեւ մեծ վըտանգին», աւելցուց մտածկոտ շեշտով:

Ապա կանչել տուաւ երկու զաւակներս, որոնք մեր խօսակցութեան ընթացքին Կրեմլինը կը պտտէին լուսանկարիչի մը հետ: Հպարտութեամբ յայտնեց, որ իր կրտսեր զաւակը հրթիռներու կայանի մը մէջ կ'աշխատի, յայտնեց նաեւ որ իր երէց տղան, որ օդանաւորդ էր, պատերազմին ընթացքին վիրաւորուած ու ապա սպաննուած է:

Զուարթութիւնը վերագտնելով առաջարկեց, որ զաւակներս դարձեալ Ռուսաստան գան եւ ռուս աղջիկներու հետ ամուսնանան.

«Ասիկա կրնայ իր օգտակարութիւնը ունենալ ռուսեւամերիկեան յարաբերութիւնները լաւացնելու գործին մէջ»:

Խրուշչեւի հետ ունեցած երկար տեսակցութիւնս անշուշտ որեւէ հետեւանք չէր կրնար ունենալ կենսական հարցերու կարգադրութեան համար, բայց որոշ յոյսերով բաժնուեցայ իրմէ: Պատերազմ չուզեր. կ'ուզէ խօսիլ աշխարհը մտահոգող հարցերուն շուրջ: Եթէ ղեկավարներու ժողով գումարել կարելի չէ, ուրիշ ժողովներու մէջ կարելի է խօսակցիլ ու համաձայնութեան եզր գտնել:

Բ. ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԼՈՔԸ ԲԱԺԱՆՈՒԱԾ ԸՆՏԱՆԻ՞Ք ՄԸՆ Է

Այժմ արագ կերպով տեսնենք թէ կացութիւնը ի՞նչ է խորհրդային խմբակցութենէն ներս: Ի՞նչ պայմաններու մէջ կը գտնուի Սթալինի կայսրութիւնը՝ իր մահէն հինգ տարի վերջը:

Աւելի վերը յայտնած էի, թէ բուն Խրուշչեւի եւ իր գործակիցներուն, համայնավար աշխարհէն ներս տեղի ունեցած անցուդարձերը մեզի չեն վերաբերիր: Բայց ասիկա իրենց գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկն է. շատ աւելի մեծ մտահոգութիւն՝ քան Արեւելք – Արեւմուտք յարաբերութիւններուն բարելաւումը, որուն մասին Խրուշչեւ այնքան կը խօսի, առանց սակայն դրական որեւէ քայլ առնելու այդ ուղղութեամբ:

Սթալինի կայսրութիւն ըսելով կը հասկնամ այն ընդարձակ տարածութիւնը, որ կ'երկարի Ալպանիայէն ու Արեւելեան Գերմանիայէն մինչեւ Չինաստան, որուն վրայ կ'ապրի աշխարհի ընդհանուր բնակչութեան մէկ երրորդէն աւելին՝ երկոտասնեակ մը համայնավար պետութիւններու ղեկավարութեան տակ, որոնք «կ'առաջնորդուին» Խ. Միութեան կողմէ: Այս իրողութիւնը քաղաքական ժամանակավրէպ հակասութիւն մըն է — կայսրութիւններու տկարացման եւ անկման այս դարուն մէջ՝ կայսերական նոր եւ զօրաւոր կազմակերպութեան մը գոյութիւնը:

Սթալին այս կազմակերպութիւնը կառուցեց եւ ղեկավարեց որպէս կայսրութիւն՝ նախապէս անկախ երկիրներ խորհրդային պետութեան նահանգներու վերածելով: Ապա եկաւ Խրուշչեւ, որ փորձեց մասնակի ազատութիւններ շնորհել այդ երկիրներուն, Թիթոյի հետ հաշտուեցաւ, «ապաստալինացում» ձեռնարկեց. բայց հետեւանքը այն եղաւ որ Հունգարացիներն ու Լեհերը առիթէն օգտուեցան գլուխ ցցելու համար 1956ին:

Խրուշչեւի ներմուծած նորութիւններէն մէկն ալ խորհրդային պլոքին *տրուած նոր անունն էր — «ընկերվարական ազգերու համայնակցութիւն», որ ենթադրել կուտար որոշ փոփոխութիւն մը՝ ներքին յարաբերութիւններուն մէջ:*

Սակայն փորձի այս շրջանը կարճ տեւեց. խորհրդային ներկայ քաղաքականութիւնը, ներքին այս մարզին մէջ, հիմնուած է դարձեալ Ռուսիոյ գերիշխանութեան սկզբունքին վրայ: Թիթօ դարձեալ հերետիկոսի տիտղոսին արժանացած է. Նաճի եւ Հունգարացի միւս ազգասէրներու մահապատիժը գործադրուած է. եւ Արեւելեան պլոքէն *ներս մտահոգիչ հանդարտութիւն մը վերահաստատուած է:*

Տարբեր ժողովուրդներէ բաղկացած բոլոր կայսրութիւններուն նման, համայնավար աշխարհն ալ հակասութիւններով ու ներքին անհամաձայնութիւններով լի է: Զարմանալի չէ երբեք, որ այսքան հսկայական մարմնի մը մէջ անհանդստութեան նշաններ երեւան:

Մեծ հարցականը Համայնավար Չինաստանն է ու ռուսաչինական յարաբերութիւնները: Մաօ Ցէ Թունկի Չինաստանը շատ մեծ, ու թերեւս նաեւ վճռական դեր կը խաղայ համայնավար աշխարհին ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ:

Բայց «Թուխս նստած» Չինաստանի գոյութիւնը չէ միայն Կրեմլինի վարիչներուն մտահոգութիւնը: Տասը տարիէ ի վեր Մարեշալ Թիթօ կը յամառի չենթարկուիլ Մոսկուայի հրահանգներուն, 1953ին Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ շարժումներ ծայր տուին. 1956ին Հունգարիա փորձեց գլուխ բարձրացնել. Լեհաստան եւս ունեցաւ «Հոկտեմբերեան» իր յեղափոխութիւնը՝ նոյն 1956 տարուան ընթացքին:

(6 Տար.)

Տանիէլ Պովէր, խօսլացի, Նոպէլեան մրցանակաւոր. — Անձնապէս շատ ազդուած եմ մեքենաներու երկու յեղափոխութիւններէն ։ Առաջին յեղափոխութիւնը՝ ճարտարարուեստական, պարզապէս զարգացուց մինչ այդ մասնակի եղող ապրանքներու արտադրութիւնը, ինչպէս՝ կտաւեղէնը կամ ապակեղէնը։ Բայց գիտութեան երկրորդ յեղափոխութիւնը՝ արուեստական ապրանքները, ինքնաշարժը, օդանաւը, չարժանկարը՝ եկան առաջին կարգի վրայ, հետեւաբար՝ գիտութիւնն է որ կ'առաջնորդէ քաղաքակրթութիւնը։ Նման զօյափիճակ մը բոլորովին նոր է։

Պերնարտօ Հուսայ, Արժանթինցի, Նոպէլեան մրցանակաւոր — Բժշկական մարզին մէջ՝ գիտութիւնը ակնրախ յաղթանակներու տիրացաւ։ Մարդոց միջին տարիքը մինչ կ'երկարի ։ Բարեշրջուած երկիրներու մէջ՝ այդ միջինը կը հասնի 70ի, մինչ դարուս սկիզբը մարդոց միջին տարիքը քառասուն էր։ Բայց նոյնինքն այս յաղթանակը բազմաթիւ հարցերու դուռ կը բանայ։ Մինչ վարակիչ հիւանդութիւնները յաղթահարուած են, երեւան կուգան բոլորովին նոր հիւանդութիւններ՝ ապաւեռիչ, յօդային, երակային, սրտի եւն. որոնց մասին պէտք է մտածենք հիմա ։ Կայ նաեւ այլ հարց մը՝ թերաճ երկիրներուն պէտք է տալ բժշկութեան ձեռք ձգած յաջողութիւնները ։

Հումի Պհապհա.— Գիտութեան այսօրուան յաջողութիւնները բաւական են, — առանց սպասելու նոր յաջողութեանց, — լուծելու համար թերաճ երկիրներու բոլոր հարցերը ։ Արդարեւ, անոնց բնակչութեան աճումը չէ որ դժուարութիւններ կը ստեղծէ, այլեւ՝ մասնագիտական մարզին մէջ անոնց ունեցած հակայական տարբերութիւնը ։ Օրինակի համար ժողովուրդը կերակրելու հարցը «երկրորդական» է Հնդկաստանի մէջ։ Խականը այն է, որ անօթութեան տարիներու առաջքն առնուի։ Մանաւանդ՝ երբ արդիական մեթոտները կրնան տասնապատկել երկրագործական արտադրութիւնները։ Հնդկաստան իւրաքանչիւր հեկտարի համար կը գործածէ հինգ-քիլօ պարարտացուցիչ, Անգլիոյ մէջ այս քանակութիւնը կը բարձրանայ երկու հարիւր քիլոյի, Ճափոնի մէջ՝ 550ի։ Այդքան չբարձրանալով հանդերձ, Հնդկաստանի մէջ ժողովուրդը կերակրելու դժուարութիւններ չեն ծագիր ։ Հետեւաբար, ուրիշներու կողմէ արհամարհուած նորութիւններն իսկ երբ օգտագործուին այդ երկրին մէջ, ամէն ինչ կը լուծուի ։

Լորտ Պոյտ Օռ.— Կը հաստատեմ այս յայտարարութիւնը ։ Երկու դար առաջ Անգլիոյ մէջ երկրագործութիւնը նոյնքան ետ մնացած էր, որքան Հնդկաստանի մէջ։ Հիմա Անգլիա խճողուած է արտադրութիւններով եւ չի գիտեր թէ ո՛ւր պիտի ծախէ զանոնք ։

Հոմի Պհապհա.— Պարարտացուցիչներու գործարաններ պիտի չինենք։ Բայց շատ պէտք է, չափէն աւելի շատ ...։

Ուիլեըմ Նայս, ամերիկացի.— Ընդունինք որ գիտութիւնը կրնայ լուծել ուտեստեղէնի, բնակարանի եւ հագուստեղէնի բոլոր հարցերը։ Բայց, աշխարհի մէջ տեղ պիտի չգտնենք. հարկ պիտի ըլլայ ոտքի մնալ։ Եթէ աւելցնենք ինքնաշարժերու արտադրութիւնը՝ արկածները պիտի քառապատկուին։ Կայ նաեւ այլ հարց մը — մեր երկրին, Միացեալ Նահանգներու մէջ կարգ մը նախանիւթեր սպառած են, ինչպէս՝ երկաթի, պղինձի հանքերը. մենք եւ Եւրոպայի միւս երկիրները տարբեր տեղերէ փնտռեցինք եւ կը փնտռենք զանոնք։ կը ծագի բարոյական խնդիր մը. իրաւո՞ւնք ունի՞նք գործածելու արտադրութիւններ՝ որոնք կուգան ճարտարարուեստական տեսակէտէն յետամնաց երկիրներէն. երբ յիսուն տարի ետք այդ երկիրները յառաջդիմեն, իրենց բնական հարստութիւնները սպառած պիտի ըլլան ... խնդիր մը, որ ես չեմ կրցած լուծել...։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ՏՈՒՆԵՐՈՒ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ քննած է Մոսկուայի կառավարութեան 1948ին տուած որոշումէն ետք Երեւանի մէջ կառուցուած անհատական տուներու շինութեան հարցը։ Արդարեւ, 1948ին միայն Ռ. Միութեան կառավարութիւնը արտօնեց անհատական տուներու շինութիւնը ։ Այդ թուականէն ի վեր Երեւանի մէջ 5744 բնակարաններ շինուած են՝ 242.400 քառ. մեթր ընդհանուր տարածութեան վրայ ։ Այս կառուցումներուն համար պետութիւնը, 191 միլիոն ռուբլիի վարկ մը տուած է ։

Սակայն Հայերը խախտած են Մոսկուայի կառավարութեան հրամանագրին պայմանները եւ ինքնագլուխ տուներ շինած։ Շատեր նոյնիսկ համապատասխան կազմակերպութիւններու զրած արգելքը անտեսելով ապօրինի կերպով տուներ շինած են ։

Վերջին իննը ամիսներու ընթացքին Երեւանի մէջ 584 նման կառուցումներ եղած են ։ Դատական եւ գինուորական իշխանութիւնները յաճախ աչք գոցած են, թոյլ տալով որ անոնք շարունակեն իրենց գործը։ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդը դայթակղած է բատ երեւոյթին, տեսնելով որ մարդիկ տասը սենեակով տուներ կը շինեն, փոխանակ հինգ սենեակի ...և «միջնորդութիւններ մշակած են ապօրինի կառուցումները կանխելու եւ Մոսկուայի կառավարութեան հրամանագրի պահանջները լրիւ կատարելու համար» կը գրէ «Ս. Հայաստան» օրաթերթը ։

ԳԵՂԱՄԱՑ լեռներուն մէջ, ծովի մակերեւէն աւելի քան 3200 մեթր բարձրութեան վրայ, Ակնայ լիճէն ոչ հեռու, շինուած է ջրաօդերեւութաբանական կայան մը։ Հայաստանի ամենաբարձր լեռնային կայանն է այս, որ պիտի ուսումնասիրէ Սեւանայ լիճի ջրաօդերեւութաբանական դրութիւնը, պիտի ճշդէ լիճին ջրային հաշուեկշիռը, ինչպէս նաեւ բարձրադիր գօտիներու կլիմայական փոփոխութիւնները ։

ԳՈՒԼԿԱՐԻՈՑ կոփամարտիկներու խումբը գացած է Երեւան՝ բարեկամական մրցումներ ունենալու համար. պուլկարական խումբը կազմուած էր երկրին ախոյեաններէն, բայց Երեւանցիները ջախջախիչ յաղթանակ մը արձանագրած են, 9 – 1 արդիւնքով պարտութեան մատնելով Պուլկարները ։

ԵՕԹԸ ԺԱՄԷՆ՝ ՓԱՐԻԶԷՆ ՆԻՒ ԵՈՐՔ

«Ինչո՞ւ տանենկու ժամ դոհել Փարիզէն Նիւ – Եորք երթալու համար, երբ եօթը ժամը բաւական է...» կը գծգոհէին ամերիկեան ընկերութիւնները՝ ամիսներէ ի վեր։ Անդրատլանտեան օդանաւային ընկերութիւնները վերջերս կը յայտարարէին թէ յաջողած են արդէն, եւ, ինչպէս մենք ալ գրեցինք, անցեալներր, առաջին օդանաւը Նիւ Եորքէն Փարիզ եկաւ եօթը ժամէն ։

Այսօր, կարելի չէ «Պոինկ – 707» ճամբորդատար օդաւին մէջ տեղ մը գտնել ... վեց շաբթուան համար։ Պէտք է ըսել նաեւ, որ իւրաքանչիւր օդանաւ կը փոխադրէ 111 ճամբորդ ։

Ուրեմն, այսուհետեւ Փարիզէն Նիւ – Եորք պիտի երթանք եօթը ժամէն, իսկ Լոնտոնէն՝ վեցուկէս ժամէն ։

Արագութեան այս մրցանիշը խանդավառած է զբօսաշրջիկները, մանաւանդ Ամերիկացիները՝ որոնք ամէնէն աւելի կ'ուզեն այցելել Եւրոպան։ Ատլանտեանը օդի ճամբով կտրող ճամբորդներուն երկու երրորդը ամերիկացի են. Միջինկանի համալսարանին մէկ քննութիւնը ցոյց կուտայ, թէ Ամերիկացիներու երկու երրորդը կ'ուզէ ճամբորդել արագաթռիչ օդանաւերով ։

Միւս կողմէ, Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը առաջին անգամ ըլլալով Յուլիս, Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր ամիսներու ընթացքին վիճակագրութիւն մը ըրած է, գիտնալու համար թէ ամերիկացի զբօսաշրջիկը ընդհանրապէս ո՞ր երկիրները այցելել կ'ուզէ ։

Ճամբորդներու մօտ յիսուն առ հարիւրը պատասխանած են՝ թէ ուղղակի Ֆրանսա կ'երթան, 41 առ հարիւրը՝ Անգլիա, քառասուն առ հարիւրը՝ Իտալիա, 49 առ հարիւրը՝ Գերմանիա, երեսուն առ հարիւրը՝ Զուիցերիա եւ 25 առ հարիւրը՝ Պելճիքա, մանաւանդ՝ Պրիւքսէլի ցուցահանդէսին համար ։

Այս ճամբորդներուն գոհացում տալու համար, օդանաւային ընկերութիւնները վայրկեան մը չեն դադրիր նորութիւններու մասին մտածելէ ։ Մրցակցութիւնը սուր բնոյթ ստացած է այսօր Փան Ամերիքանի դէմ, որ սկսաւ օգտագործել «Պոինկ – 707» արագաթռիչ օդանաւերը։ Քանի մը ամսէն ամերիկեան միւս ընկերութիւնը՝ Թրանսվորլտ էրլայնզ, հաւանաբար սկսի «Պոինկ – 707» օդանաւերը օգտագործել երկար ճամբորդութեանց համար, թէեւ, առ այժմ կը նախընտրէ արագաթռիչները վերապահել միայն Ամերիկայի մէջ կատարուող ճամբորդութիւններուն։

Միւս կողմէ, անգլիական ընկերութիւնն ալ կը մտածէ մօտ ատենէն բանալ Լոնտոն – Նիւ Եորք նոր գիծ մը, բայց, համեմատաբար աւելի դանդաղ, փոքր (60 ճամբորդի համար) եւ ապահով ....։

ԼԻՈՆԻ 1959Ի ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ

Լիոնի տօնավաճի գրասենեակները փոխուած են եւ 1959ի համար նամակները պէտք է յղել հետեւեալ հասցէին .—

Foire Internationale de Lyon
Palais de la Foire
Quai Achille Lignon, Lyon (6^e)

Լիոնի միջազգային տօնավաճառը յառաջիկայ տարի տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ չորսէն 13 ։

Տօնավաճառի տնօրէնութիւնը կը հաւաստէ թէ այս տարի բացառիկ յաջողութիւն մը պիտի արձանագրուի, երբ նկատի առնենք վարձուող տաղաւարները ։

1960էն սկսեալ տօնավաճառը տեղի պիտի ունենայ Մարտի ընթացքին։

Այս տարուան խորհրդանշանը պիտի ըլլայ բազմերանգ առիւծ — երկրագունդ մը, որ պիտի տեսնուի յայտագիրներու, յայտարարութիւններու, մուտքի քարտերու, դրոշմաթուղթերու եւն. վրայ ։

Անցեալ տարի յայտարարուած էր, թէ սկսած է շինութիւնը Համագումարներու Պալատի մը, որ միակը պիտի ըլլայ Ֆրանսայի մէջ։ Պալատը պիտի ծածկէ 1550 քառ. մեթր տարածութիւն մը, որուն կողքին՝ ուրիշ շէնք մը, 2225 քառ. մեթր տարածութեան վրայ պիտի ունենայ ժողովասրահ մը՝ 1450 աթոռներով։ Նախատեսուած են նաեւ քանի մը այլ սրահներ, համեմատաբար աւելի փոքր ։ Շինութիւնները կը շարունակուին եւ 1960ին Ֆրանսան պիտի ունենայ արդիական իր պալատը՝ Լիոնի մէջ ։

1959 Մարտի ընթացքին Լիոնի Տօնավաճառը, բազմաթիւ այլ ընկերութիւններու գործակցութեամբ, հրատարակ պիտի հանէ երեք կարճ ժապաւէններ (դոււնաւոր), ուր պիտի ներկայացուին աշխատանքները՝ Լիոնի տնտեսութիւնը ձեզի կ'այցելէ խօրագիրով ։ (Ձեկոյց)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (307)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԳ.

ՈՍՏԱՆ

Սկզբում մենք նրան մուրացկանի տեղ ընդունեցինք, եւ նրա հնոտի հագուստը վկայում էր այդ։ Բայց այդ հնոտիքի մէջ նշմարւում էր մի աչքի զարկող հպարտութիւն։ Շալէ գօտիի մէջ, կուրծքի վրայ, խրած ունէր մի փոքրիկ խէնջար, որի արենոսեայ սեւ կոթը զարդարած էր արծաթով եւ զունաւոր քարերով։ Այդ զէնքը արդէն նշան էր նրա ազնուական ծագման ։

Գեանափոր խրճիթից յայտնուած ազնուականը, վերջապէս, խզեց իր լռութիւնը, հարցնելով .

— Ծխախոտ ունե՞ք ։

— Ունենք, — պատասխանեց Մուրատը, որ լաւ քրդերէն գիտէր։

— Հեռուից տեսայ ձեզ, եկայ մի փոքր ծխախոտ խնդրելու ։

Մուրատը տուեց նրան բաւականաչափ ծխախոտ, որը մեծ շնորհակալութեամբ ընդունեց։ Նա իսկոյն վառեց ծխաքարշը, սկսեց ծխել։ Երեւում էր, որ երկար ժամանակ չէր ծխել ։

Նա, զարմեալ յենուած իր թեւքերի տակը առած ցուպերի վրայ, սկսեց կարգալով գիմել նոյն խրճիթը, որտեղից դուրս էր եկել։ Բայց քառորդ ժամ չանցած, նա կրկին վերադարձաւ, իր հետ ունենալով մի այլ մարդ։ Այդ վերջինը դրեց մեր առջեւ մի մաղ լի նոր թխած հացերով, որոնց մօտ դրած էր պանիր, որ մակարդած էր զանազան անուշահամ բոյսերով եւ սեր, որ երկու մատի հաստութեամբ լաւաշի ձեւ ունէր։ Հպարտ ազնուականը չկամեցաւ պարտաւոր մնալ մեզ եւ բերեց մեզ համար մի լաւ նախաճաշիկ։ Մենք սկսեցինք ուտել ։

— Դու ո՞ր ցեղից ես, քրիվա, — հարցրեց Մուրատը ։

(Զղիտեմ ի՞նչու Հայերը սովորութիւն ունեն Քրդերին դիմել քրիվա բառով, որ նշանակում է կնքաւոր)։

— Վորչիկների, — պատասխանեց քուրդը մի առանձին բաւականութեամբ ։

— Վորչիկների՞, — կրկնեց Մուրատը մի մեծ գիւտ արածի նման, — դու գիտե՞ս, քրիվա, որ քո նախնիքը Հայեր են եղել ։

— Ես այդ չգիտեմ, — պատասխանեց քուրդը վիրաւորուած եղանակով.— ես այդքանը միայն գիտեմ, որ իմ նախնիքը այդ բերդի տէրերն էին։

— Հէնց այդ բերդի տէրերը Հայեր էին։

Քուրդը զարմեալ չհամոզուեցաւ եւ ցոյց տուեց մեզանից հեռու մի քանի փառաւոր մահարձաններ, որ ծածկուած էին մատուռաձեւ գմբէթների ներքոյ, եւ աւելացրեց .

— Դրանք իմ նախնեաց շիրիմներն են։

— Այդ շիրիմներից շատ առաջ էին քո հայ նախնիքը,— ասաց Մուրատը, պնդելով իր խօսքը։ — Նրանք կոչւում էին Ռշտունիք եւ այդ երկիրը կոչւում էր Ռշտունեաց աշխարհ։ Այդ Ռշտունեաց նախարարներից առաջ եկաւ Վորչիկների քրտական ցեղը, ինչպէս մեր Մամգունեան նախարարներից առաջ եկաւ Քրդերի Մամըկանի ցեղը։ Եւ ուրիշ շատ քրդական ցեղեր կան, որոնք Հայոց ծագումից են։

— Կարելի է, — պատասխանեց քուրդը կիսահամոզական եղանակով ։ — Մենք առաջ միհօր որդի էինք եւ եզրայրներ էինք, բայց սատանան մէջ մտաւ, երկպառակութիւն ձգեց, խառնեց նրանց լեզուները, եւ միմեանց չհասկանալով, բաժանուեցան ։

— Դու հայր Ադամի եւ Նոյի ժամանակների բանն ես խօսում, — ընդհատեց Մուրատը ։

— Ես գիտեմ եւ մօտ ժամանակների գործը, ինչ որ իմ աչքով եմ տեսել, ինչ որ իմ ականջով եմ լսել, — Խօսեց քուրդը, ցոյց տալով իր հմտութիւնը։ — Այդ բերդը, ճշմարիտ է, մի ժամանակ պատկանում էր հայ իշխաններին, այստեղ տիրում էր Ղարա – Մէլիքների տոհմը ։ Նրանք շատ բարեկամ էին մեզ հետ. մի մօրից ծնուած եղբայրները այնքան սիրով չէին լինի, ինչպէս մենք էինք։ Մենք միասին էինք գնում թշնամու դէմ պատերազմելու, մենք միասին էինք բաժանում թշնամուց բերած աւարը։ Բայց սատանան լցրեց իմ հօր եղբօր սիրտը չար խորհուրդներով, նա խաբէութեամբ Մէլիքին իր մօտ հիւր կանչեց եւ ընթրիքի ժամանակ հրամայեց սպանել։ Ցետոյ եկաւ Մէլիքի ամբողջ ընտանիքը որից անցկացրեց եւ տիրեց այդ բերդին։

Կարծես, ես լսում էի մի ծանօթ պատմութիւն. անհամբերութեամբ ընդհատեցի քրդի խօսքը, հարցնելով .

— Ի՞նչպէս էր կոչւում ձեր հօր եղբայրը ։

— Խան – Մահմուտ ։

— Իսկ այն Մէլի՞քը, որին խաբէութեամբ սպանել տուեց ձեր հօր եղբայրը։

— Միր – Մարտօ ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ոճրափորձը միայն նիւթական վնասներ պատճառեց։

Այս խափանարարութիւնները արգելք մը չեղան սակայն՝ որ ժողովուրդը քուէարկէ ի նպաստ Էնթէկրասիոնի կողմնակիցներուն։ Ալժէ քաղաքին մէջ Լաքայեարտի ցանկը կը գտնուի առաջին կարգի վրայ՝ 27,684 ձայնով։ Նոյնպէս՝ միւս շրջաններուն մէջ ալ «Ֆրանսական Ալժերիոյ» գրօշակիրները կը յաղթեն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՐԼԻՆԻ հարցը կը շարունակէ զբաղեցնել միջազգային շրջանակները. Մօտերս Պոնի մէջ տեղի պիտի ունենայ արեւմտեան չորս Արտաքին նախարարներու ժողով մը, զոր առաջարկեց վարչապետ Ատընաուըր, Ռ. Միութեան վերջին առաջարկներուն մասին որոշում մը տալու մտահոգութեամբ։ Այս ժողովը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 16էն առաջ, քանի որ այդ թուականին Փարիզի մէջ տեղի պիտի ունենայ Ատլանտեան Ուխտի Արտաքին նախարարներուն համագումարը։ Դիւանագիտական շրջանակներու կարծիքը այն է, թէ «Մեծ»երու ժողով մը կարելի է գումարել՝ Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Գերմանիոյ Արտաքին նախարարներու հանդիպումէն ետք։ Միւս կողմէ, Խրուշչեւ անգամ մը եւս յայտարարեց թէ մինչեւ վեց ամիս յետաձգում մը չգտնուելու պարագային Ռ. Միութիւնը պիտի գործադրէ իր տուած որոշումները՝ Պերլինի նկատմամբ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ արձակեցին Աթլաս հրթիռ մը, որուն փորձը մեծ յաջողութեամբ պսակուեցաւ. Հեռաւոր այս հրթիռը հասաւ իր թիրախին՝ աւելի քան 10,000 քիլոմեթր ճամբան կտրելով մօտ կէս ժամէն։ Մոսկուայի ձայնասփիւռը արեւմտեան բոլոր երկիրներուն նման Աթլասի յաջողութիւնը յայտարարեց, բայց ոչ մէկ մեկնաբանութիւն տուաւ։

ՍՈՒՏԱՆԻ նոր կառավարութիւնը պաշտօնական յայտարարութեամբ մը կը ճշդէ թէ յեղափոխութիւնը միայն ներքին հարց էր եւ ՄԱԿի ու Արաբական Լիկային հետ Սուտանի կնքած բոլոր համաձայնագիրները ի զօրու են։ Խարթում թիկունք պիտի կանգնի Կիպրոսի, Ալժերիոյ եւ Քամըրունի ինքնավարութեան պայքարին, բայց զինուորական ոչ մէկ դաշինք պիտի կնքէ օտար երկիրներու հետ, մտածելով որ այդ ձեւով կրնայ վտանգուիլ միջազգային խաղաղութիւնը։ Ուշագրաւ է սակայն այն պարագան որ Սուտան կը ճանչնայ համայնավար Չինաստանը՝ միաժամանակ ընդունելով... ամերիկեան տնտեսական օժանդակութիւնը։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ ուղեւորներու գործադուլը կ՚ըշարունակուի՝ հակառակ կառավարութեան ձեռք առած խիստ միջոցներուն։ Ձերբակալուած են աւելի քան 60 պարագլուխներ, որոնք զանազան սէնտիքաներու ղեկավարներ են։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ Ազգ. Տօնը տեղի ունեցաւ մեծ շուքով՝ երկրին բոլոր շրջաններուն մէջ։ Խրուշչեւ եւ Մաօ Ցէ Թունկ շնորհաւորական հեռագիրներ ղրկեցին մարէշալ Թիթոյի։ Երկու հազար բանտարկեալներու ներում շնորհուեցաւ, բայց յայտնի չէ որ այս ցանկին մէջ Միլովան Ճիլաս կը գտնուի՞ թէ ոչ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այս չորեքշաբթի ժամը 9ին Գաֆէ Բառէի սրահը։

Նիւթ՝ Հայ Եկեղեցւոյ ազգային նկարագիրը։

Մուտքը ազատ է։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

5 Դեկտեմբեր, Ուրբաթ ժամը 16ին
Ֆրանս 1էն (Փառի Էնթէր)
ՕՐ. ԺՈՍԼԻՆ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

Պիտի երգէ Ֆրանսերէն, իտալերէն եւ սպաներէն երգերու շարք մը։

ՄԻ՛ ՂՐԿԷՔ

Անգամ մը եւս ջերմապէս կը խնդրենք որ Յառաջի ՉԷՔ ՓՈՍԹԱԼԻՆ թիւով ՉՂՐԿԷՔ զանազան գումարներ (նուիրատուութիւն, ուրիշ թերթերու բաժնեգիններ եւայլն)։

Յառաջի թիւը օրինաւոր կերպով կարելի է օգտագործել մի՛ միայն Յառաջին բաժնեգիններուն, ծանուցումներուն, գործակալութեան փոխարժէքին վճարման համար։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

× Մշակոյթի Տան Շէք – Փօսթալի թիւն է՝
Maison de la Culture Arménienne
51 Rue M. Le Prince C. C. P. PARIS : 5450 - 11

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՍԵՊՏԿՄԲԵՐ–ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, թիւ 201–202, էջ 48։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Երաժշտութիւն եւ հոգեվերլուծում (ԽՄԲ.).— Նուշ կերաւ թունաւորուեցաւ (ՏՕՔԹ. ԿՈԼԷ).— Ձկնորսութիւն եւ բժշկութիւն (ՏՕՔԹ. ԱՇՃԵԱՆ).— Հորթոնի հիւանդութիւն (ՏՈՔԹ. ՄԻՆԵՐՎԱ).— Խմելիք ջուրի պահանջը (ՏՈՔԹ. ԱՐՇԱԿ ՓՕՂՈՍԵԱՆ)... Անդիմադրելի քունը (ՏՈՔԹ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ).—Սեղանի Սպասները (ՏՔԹ. ՓԼՕՆՏԷԼ).— Հայաստանի բնութիւնը (Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ).— Դաշտանի անկանոնութիւն (ՓՐՈՖ. ԼԱՖՈՆ).— Բժշկ. գրչագիր (Ե. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ).— Յղի կիներուն ճամբորդութիւնը (ՏՈՔԹ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ).— Կերակուր եփելու ձեւեր (Ա. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ).— Սիրտը բաբախում է (ՏՈՔԹ. Հ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ).— Մայրեր որ կաթ չեն ուզեր տալ (ՏՈՔԹ. ՔԼԱՐԻՍ).— Քալեցէք, փա՛ռք տոքերուն (ՏՈՔԹ. ՆԱԻԱՍԱՐԴ).— Աչքի առողջապահութիւն (Ք.).— Ի՞նչպէս օգնել խեղդուողին (ԽԱԶՈՒՀԻ)։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 1.200 փրանք, արտասահման 1.500 Ֆրանք։
Դիմել Շ. Նարդունիի Յառաջի հասցէով։

Անդաստան

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ
Թիւ 8 – 9

240 էջ, ճոխ բովանդակութեամբ եւ նկարազարդ։
1200 փրանք։ Դիմել Պ. Բիւզանդ Թոփալեանի, 46 Րիւ Ռիշէ, Փարիզ (9)։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Յանձնախումբս կը ծանուցանէ Լիոնահայոց ի գիտութիւն թէ Փրէֆէքթիւրի մասնաւոր արտօնութեամբ կազմակերպած է մեծ վիճակահանութիւն մը՝ նիւթ ունենալով կառք մը 4 ձի, հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի գործիքներ։ Մասնակցութիւն երկու հարիւր ֆրանք միայն, տոմսերը հրապարակ ելած են արդէն եւ բաշխուելու մօտ է, կ'արժէ չզրկուիլ բախտաւորուելու կարելիութենէն, նաեւ շինութեան գործին ուղղակի սատարած ըլլալու անփոխարինելի հոգեկան հաճոյքէն, վիճակահանութիւնը կը կատարուի Ազգ. Տան հանգստասրահին մէջ, թուականը պիտի յայտարարուի ժամանակին։ Հաւանաբար տարեգլխէն առաջ։

ՇԻՆ. ՅԱՆՁՆ. ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը 28 Դեկտեմբերին, կիրակի Լիւթէսիայի մեծ սրահին մէջ, սրահին նուագախումբով։

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 1959 Փետրուար 22ին Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ։ Բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Ե. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի կողմէ։

Դեկտեմբեր 7, Կիրակի կէսօրէ յետոյ, ժամը 3էն մինչեւ գիշերուան 10ը, Ցոյնեբու սրահը (5 Րիւ Պոնըփուա)։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկական եւ եւրոպական պարեր, առատ կերուխում եւ հաճելի անակնկալներ։

Կը հրաւիրուին բոլոր Լիոնահայերը անխտիր։

Այդ օր բոլորդ Ցոյնեբու սրահը քաջալերելու համար Նոր Սերունդը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շքեղ պարահանդէս, կազմակերպուած Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութեան կողմէ, Յունուար 31ին, Շաբաթ երեկոյ։ Վիէնի մէջ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ֆասոնիէներ ժոժ 12 Րէքթիլինյը եւ Սիրքիւլէռ (ժերզէ) մեծ սեռի, ապահովուած գործ։ Ներկայանալ նմուշով։

ETS. ALEX
27, RUE N. D DE NAZARETH, PARIS 3e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնս ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս Երեքշաբթի ժամը 3.30ին, ընկերուհի Գ. Արզումանեանի բնակարանը։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԸ

Դեկտեմբեր 21ին։
Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Ս Ի Փ Ա Ն - Կ Ո Մ Ի Տ Ա Ս

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

AMBASSADEURSի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, ժամը 16ին

Orchestre typique cubain RUDDY CASTELL

Սեղանները ապահովել CEN. 28-34 Մուտք 500 Ֆրանք

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱԲԱԹ, 6 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԺԱՄԸ 21էն ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ
ՍԱԼ ՎՕԼԹԷՐԻ ՄԷՋ, Րիւ Վօլթէր

Orchestre de Tango Typique Vartivanian
Avec la formation Noire Les Mamboseros
GRAND CONCOURS DE HULA-HULA
ATTRACTIONS

Պիւֆէ Մուտք 400 փրանք

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 3 DECEMBRE
1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8359 34EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4160

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ

Այսօր երբ արագ ակնարկ մը կը նետենք անցնող 38 տարիներուն վրայ, նժարին մէջ պէտք է դնենք չարն ու բարին :

Հայաստանի խորհրդայնացումը ի՞նչ արդիւնք ունեցաւ հայ ժողովուրդին վրայ՝ երկրին մէջ եւ երկրէն դուրս :

Երկրին մէջ բոլշեւիկներու մուտքը առաջին վայրկեանէն իսկ ստեղծեց ահու - սարսափի մթնոլորտ մը :

Կարմիր բանակի անօթի զինուորները կողոպտեցին Հայոց տուները : Համեստ աշխատաւորներու եւ արհեստաւորներու ընտանիքներն իսկ մախիրի վրայ նստեցուցին : Բանտերը լեցուցին մտաւորականներով եւ հանրային գործիչներով, որոնց միակ յանցանքը Դաշնակցական ըլլալն էր : Տմարդի եւ խարեպատիր ձեւերով ձերբակալեցին ու աքսորեցին հայկական բանակի սպաները, գլխաւորութեամբ զօրավար Նազարբէկեանի :

Երկուքուկէս ամսուան ընթացքին բոլշեւիկները ցոյց տուին թէ ի՛նչ քստմնելի ոճիրներու ընդունակ էին :

Բաժակը յորդած էր, երբ 1921 Փետրուար 18ի ապստամբութիւնը պայթեցաւ՝ իբրեւ հետեւանք բոլշեւիկեան խժդժութեանց :

Ժողովրդական պոռթկումը ինքնաբուխ էր, տարերային : Ազատատենչ հայութիւնը ամբողջ քառասուն օր հերոսաբար կռուեցաւ օտար բռնակալներուն դէմ :

Հայաստանէն վտարուելէն վերջ, կարմիր բանակը կը վերադառնար նոր թնդանօթներով եւ զրահակիր օգնական ուժերով՝ ջախջախելու համար ազատատենչ հայ ժողովուրդի ապստամբական շարժումը :

Այդ թուականէն սկսեալ Մոսկուա վերջնականապէս իր թաթը դրաւ Հայաստանի վրայ, որ հիւծած ու արիւնաքամ՝ պիտի չկրնար այլեւս գլուխ բարձրացնել կարմիր բռնակալութեան դէմ :

Անզօր կատաղութեամբ եւ քրիստոնէական համակերպութեամբ՝ երկրի հայութիւնը անգամ մը եւս ենթարկուեցաւ օտարի լուծին եւ ստրկաբար իր ապրելակերպը յարմարցուց նոր վարչակարգի պահանջներուն :

Նոր դասակարգեր կազմուեցան՝ ինչպէս Խորհրդային Միութեան միւս Հանրապետութեանց, նոյնպէս Հայաստանի մէջ :

Բանուորն ու գիւղացին՝ որոնց անունով իշխանութեան գլուխ էին եկեր բոլշեւիկները՝ մուրճն ու մանգաղը իբրեւ խորհրդանշան դարձած իրենց դրօշին վրայ՝ ամենադաժան ձեւերով շահագործուեցան — ու կը շահագործուին ցարդ — գործարաններու եւ կոլխոզներու մէջ :

Առանձնաշնորհեալներու դասակարգին մէջ մտան պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներն ու մտաւորականները, — արուեստագէտ ու գրող : Այս վերջինները կ'օգտագործուին բոլշեւիկեան գաղափարներու տարածման համար՝ գրաւոր քարոզութեամբ :

Հայաստանի մէջ կառուցուեցան կարգ մը մեծ գործարաններ, որոնք կ'աշխատին «խորհրդային հայրենիք»ին համար, արտադրութեան հարիւրին հինգը միայն պահելով տեղւոյն վրայ :

Համայնավարութիւնը չկրցաւ իրականացնել ճշմարիտ ընկերվարութեան բաղկացուցիչները : Դրամատէր, քաղքենի դասակարգին տեղ անցան առանձնաշնորհեալները : Մանր առեւտրականները, արհեստաւորներն ու աշխատաւորները դարձան բանուոր, — աւելի հացի կարօտ :

Խորհրդայնացումէն 38 տարի վերջ ալ բնակարանի տագնապը չէ փարատած դեռ Հայաստանի մէջ, ուր բազմանդամ ընտանիքներ պարտկուած են փոքր սենեակներու մէջ, զուրկ հանգստաւէտ պայմաններէ :

Հագուստ – կապուստ ու ապրուստի մակարդակը՝ ոչ – նախանձելի, ըստ վկայութեան արտասահմանէն Հայաստան այցելող հայրենակիցներու, որոնց թիւը կ'աւելնայ տարուէ տարի :

Իրերը կը քննենք առարկայական կերպով, առանց կանխակալ կարծիքներու :

Ու սրտանց կը ցաւինք, որ «ընկերվարական» վարչաձեւը չորս տասնեակ տարիներու ընթացքին չէ յաջողած լաւագոյն կեանք մը ապահովել երկրի մեր հայրենակիցներուն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԱԼԺԷ Կ'ԵՐԹԱՅ

ՔՈԹԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՉԷ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ

Ե. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՕՏԱՐ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ

Նախարարաց Խորհուրդը ժողով մը գումարեց երեքշաբթի օր, մասնաւորապէս ծանրանալով երեսփոխանական ընտրութեանց արդիւնքին վրայ : Խօսուեցաւ նաեւ Հանրապետութեան Նախագահի ընտրութեան շուրջ : Կառավարութիւնը կ'աշխատի միասնականութիւն ստեղծել երկրին մէջ եւ հատուածական կռիւներու տեղի չտալ :

Առաջին առիթով Վարչապետը Ալժէ կ'երթայ՝ ուր պիտի մնայ քանի մը օր : Զօր. Տը Կոլի նպատակն է հաստատ հիմերու վրայ դնել ալժերիական իր քաղաքականութիւնը, որուն գլխաւոր գիծերը յայտարարեց արդէն Կոստանդինի իր ճառին մէջ : Այս քաղաքականութեան մէջ գլխաւոր տեղը կը գրաւեն ընկերային եւ տնտեսական բարեփոխումները :

Փոփոխութիւններ պիտի ըլլային նաեւ բանակի հրամանատարութեան մէջ : Այսպէս, Զօր. Սալան՝ Պատերազմական նախարարութեան ընդհանուր հակիչ, Տէլուվրիէ՝ կառավարութեան ներկայացուցիչը Ալժէի մէջ, Զօր. Շալ՝ բանակի հրամանատար եւն. :

Տը Կոլ, որուն կ'ընկերանայ Պատերազմական նախարար Կիյոմա, Ալժերիոյ մէջ պիտի զբաղի զինուորական հարցերով եւ պիտի աշխատի միջոցներ գտնել՝ ըմբոստութիւնը կարելի եղածին չափ շուտ վերջացնելու համար :

Մինչ այդ Փարիզ կը հասնին Ալժերիոյ նորընտիր երեսփոխանները, որոնց մեծ մասը առաջին անգամ ըլլալով կը մտնէ քաղաքական կեանքի մէջ : Արդարեւ, Ալժերիոյ մէջ 48 Իսլամներ եւ 23 Եւրոպացիներ ընտրուեցան, որոնց գրեթէ բոլորն ալ Ֆրանսական Ալժերիոյ դրօշակիրներն են : Մայիս 13ի շարժումին գաղափարը յաղթանակեց եւ նոր երեսփոխանները ճիգ պիտի չխնայեն, որ Ազգ. Ժողովին մէջ արագ եւ յստակ որոշում մը առնուի Ալժերիոյ մասին : Ինչպէս կը գրէինք երէկ, Մայր Երկրի ընտրութիւններուն արդիւնքն ալ ցոյց կուտայ որ Ֆրանսացիները կ'ուզեն Ալժերիան Ֆրանսական պահել, հետեւաբար՝ կը սպասուի որ այս ուղղութեամբ՝ Միութիւն Նոր Հանրապետութեան կուսակցութիւնը շուտով պարզէ իր ծրագիրը :

Ինչպէս կը տեսնուի, Ալժերիոյ հարցը որ Դ. Հանրապետութեան անկումը որոշեց, Ե. Հանրապետութեան փորձաքարը պիտի ըլլայ :

Միւս կողմէ հետաքրքրութիւն ստեղծած է Հանրապետութեան նոր Նախագահի ընտրութիւնը : Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ Նոյեմբեր 28էն Դեկտեմբեր մէկ՝ Վարչապետը խորհրդակցութիւններ ունեցած է Քոթիի հետ, Դեկտեմբեր 21ի ընտրութեան շուրջ : Նախագահ Քոթի յայտնած է, թէ տրամադրութիւն չունի իր թեկնածութիւնը դնելու : Այլեւս կասկած չկայ՝ թէ Հանրապետութեան նոր Նախագահի ընտրութեան զօրաւորագոյն թեկնածուն պիտի ըլլայ Զօր. Տը Կոլ :

Կիրակի օրուան երեսփոխանական ընտրութիւնները արձագանգ գտան արտասահմանի բոլոր երկիրներուն մէջ : Համայնավարներու պարտութիւնը, Տը Կոլի անձնական յաղթանակը եւ Սուսթէլի քաղաքականութեան առջեւ բացուած ճամբան օտար մամուլի հետաքրքրութեան գլխաւոր առարկաներն են :

Միացեալ Նահանգներ.— *Համայնավարներու պարտութիւնը աւելի ծանր է՝ քան կը նախատեսուէր : Զօր. Տը Կոլ անձնական յաղթանակ մը տարաւ, որ կ'ապահովէ ազատ աշխարհի միասնականութիւնը : Ամերիկացիները կը մտածեն թէ Ե. Հանրապետութեան առաջին կառավարութիւնը պիտի կազմէ Ժագ Սուսթէլ :*

ԼՈՆՏՈՆ.— *Միութիւն Նոր Հանրապետութեան կուսակցութեան յաղթանակը անակնկալ մըն է, հետեւաբար՝ Անգլիացիները կը նախընտրեն «սպասել եւ դիտել», հասկնալու համար թէ ի՛նչ կը նշանակէ այս ընտրութիւնը՝ միջազգային ճակատի վրայ :*

Արեւմտեան Գերմանիա.— *Ֆրանսական ընտրութիւններու արդիւնքը որոշ գոհունակութիւն մը ստեղծեց Գերմանացիներուն մօտ՝ ուր Զօր. Տը Կոլի հմայքը մեծ է : Զօրավարին յաղթանակով կայուն շրջան մը կը նախատեսուի Ֆրանսայի քաղաքական կեանքին մէջ քանի որ ան կը վայելէ Ֆրանսացի ժողովուրդին վստահութիւնը :*

Իտալիա.— *«Մայրայեղ ազգայնականները կը կազմեն Ֆրանսական խորհրդարանը» կը գրէ Մեսաճերօ, մինչ ուրիշ թերթեր մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն համայնավարներու պարտութեան :*

Մոսկուա.— *«Բ. ընտրաշրջանը արդիւնքն է աջակողմեան կուսակցութիւններու բանակցութեանց եւ սակարկութեանց» կը գրէ մամուլի «Թաս» գործակալութեան թղթակիցը : Ընտրական օրէնքը անարդար եւ հակաժողովրդավարական կ'որակեն Խ. Միութեան մէջ, ձախերու պարտութեան գլխաւոր պատասխանատուն Ընկերվարականները կը նկատեն, աւելցնելով.— «Եթէ ընկերվարական կ'որակեն Խ. Միութեան մէջ, Տուգարը ընտրուեցաւ՝ շնորհիւ Սուսթէլի օժանդակութեան, ընկերվարական բազմաթիւ պարագլուխներ պարտուեցան» :*

Գահիրէի մէջ Ալժերիոյ Ազատագր. ճակատի բանբերներէն մէկն ալ յայտարարեց թէ Ալժերիոյ ընտրութիւնները չեղեալ կը համարուին «ժամանակաւոր կառավարութեան» կողմէ :

Կարգ մը այլ երկիրներու մէջ, ինչպէս՝ Զուիցերիա, Պելժիա, Հոլանտա եւն. տակաւին չեն կրցած հասկնալ թէ ընտրական պարզ փոփոխութեամբ մը համայնավարները կորսնցնեն աւելի քան 120 աթոռ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ տնտեսական երեք ժողովներ պիտի գումարուին Դեկտեմբերի ընթացքին՝ արաբական Հասարակաց Շուկայ մը ստեղծելու նպատակով. այս ձեւով Արաբները կ'ուզեն ազդել Եւրոպայի Հասարակաց Շուկայի կազմութեան վրայ, իրենց տնտեսութիւնը ամուր հիմերու վրայ պահելու մտահոգութեամբ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարար Քուվ-տը Միւրվիլ Պրիւսէլ գնաց, ուր պիտի մասնակցի Եւրոպայի Հասարակաց Շուկայի վեց երկիրներու Արտաքին նախարարներու ժողովին :

ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅԻ երեսփոխանական ընտրութիւններուն մէջ աջակողմեանները յաղթեցին եւ ձախերը պարտուեցան. արդարեւ՝ Պաշտպանողականներն ու Ազատականները ստացան 564.800 ձայն, Ընկերվարականները՝ 29.970, Համայնավարները՝ 22.784 :

ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Այլեւս ապահով է, որ Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ Արտաքին նախարարները ժողով մը պիտի գումարեն Դեկտեմբեր 16էն առաջ, հաւանաբար Դեկտեմբ. 14-15ին : Պերլինի հարցը պիտի քննուի Արեւմտեան չորս երկիրներու կողմէ եւ հաստատակամ պատասխան մը պիտի տրուի Խրուշչեւի :

Անգլիա եւ Ֆրանսա իրենց համաձայնութիւնը յայտնած են արդէն եւ կը կարծուի թէ ժողովը տեղի պիտի ունենայ Փարիզի մէջ :

Միւս կողմէ, Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ կը յայտարարուի թէ Դեկտեմբերի ընթացքին համայնավար երկիրներու «Մեծ»երու ժողով մը տեղի պիտի ունենայ Լեհաստանի մէջ՝ Խ. Միութեան, Լեհաստանի եւ Արեւելեան Գերմանիոյ ներկայացուցիչներուն մասնակցութեամբ : Այս ժողովին նպատակն է՝ երեք երկիրներու գիծը ճշդել Արեւմուտքի դէմ : Այս առիթով Վարշաւայէն կը հաղորդեն թէ Խրուշչեւի ժամանումը մօտ է :

Երկուշաբթի օր Արեւմտեան Պերլինի բնակիչները վայրկեան մը լռութիւն պահեցին՝ քաղաքին բաժանման տասներորդ տարեդարձին առթիւ : Երթեւեկը դադրեցաւ եւ բանուորները ընդհատեցին իրենց գործը՝ 1948 Նոյեմբեր 30ին Ռուսներու կողմէ տրուած որոշումին համար : Ընդհակառակն, քաղաքին բաժանման տարեդարձը մեծ շուքով տօնուեցաւ համայնավար գօտիին մէջ, ուր զինուորական տողանցք մըն ալ եղաւ :

× Արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետ Օթթօ Կրոթվոլ հիւանդ է եւ որոշ ժամանակ մը հանգիստի պէտք ունի :

ՓԵՐՈՆ ԱՐԺԱՆԹԻ՞Ն ՊԻՏԻ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

« Երբ ժողովուրդը զիս կանչէ պիտի վերադառնամ Արժանթին» յայտարարեց նախկին նախագահ Փերոն, որ ներկայիս կը գտնուի Տոմինիկեան Հանրապետութեան մէջ : Արդարեւ, աւելցուց ան, եթէ դէպքերը ընթանան այնպէս՝ ինչպէս սկսան, երկիրը պիտի իյնայ քաղաքացիական պատերազմի մը մէջ :

Պատասխանելով այն հարցումին՝ թէ ե՞րբ պիտի վերադառնայ Արժանթին, Փերոն ըսաւ.— Անգամ մը եւս կը կրկնեմ թէ կը սպասեմ որ ժողովուրդը կանչէ զիս եւ ոչ մէկ կասկած ունիմ որ այդ կոչը ուշանայ :

Ընդհանուր գործադուլը կը շարունակուի Արժանթինի մէջ, հետզհետէ աւելի մտահոգիչ դառնալով : Բանուորական Դաշնակցութիւնները կը մերժեն գործը վերսկսիլ, միանգամայն յայտարարելով թէ « ի զուր փորձած են համոզել կառավարութիւնը՝ որ բանի ուժը միջոց մը չէ, ընդհանուր գործադուլին առաջքն առնելու համար » :

Ընդհանուր գործադուլին միացան նաեւ կառավարներն ու մեքենավարները որոնք ցարդ գործի վրայ կը գտնուէին :

ԱՆԱՄԱՆՕԹ ԷՋ ՄԸ ՌՈՍՏՈՄԷՆ

ՎՆԱՍԱԿԱՐ ՏԱՐՐԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այժմ էլ, երբ դուք զբաղուած էք մի – այն հայրենասիրական քարոզներ արտասանելով եւ չնչին կոպէկներ էք միայն հանում ձեր հաստափոր բարեկամների գրպաններից, դարձեալ ամերիկացի, անգլիացի, մինչեւ իսկ գերմանացի եւ զուիցերիացի պաստորներն են մեր ժողովուրդին օգնութիւն հասցնողը:

« Ժողովրդին այլեւս զէնք պէտք չէ տալ»: Այս խօսքերն արտասանւում են այն ժամանակ, երբ փաստերը պարզ ցոյց են տուել, որ կոտորուել, թալանուել, աւերուել են այն գիւղերը, ուր ինքնապաշտպանութեան համար զէնքի հարկաւոր քանակութիւնը չկար, երբ արդէն ձեռքի տակ ունինք փայլուն ապացոյցներ, որ այն տեղերը, որտեղ մենք ունեցել ենք զէնք կամ զինուած հայդուկներ, կռուել, պաշտպանել են իրենց կայքը, գոյքը կամ թէ բոլորովին ազատ են մնացել այրձակումներից: Այս խօսքերն արտասանւում են այն ժամանակ, երբ Տաճկահայաստանի ամէն կողմերում, մանաւանդ ազատ մնացած վայրերում, օրէ օր ապաւում են նորանոր ընդհարումներ, երբ կառավարութիւնը պատրաստ իր տրամադրութեան տակ է պահում իրեն ծառայութիւններ մատուցած Համիտիէ գնդերին եւ միւս կիսավայրենի լեռնականներին. երբ միւս կողմից զէնքի նշանակութիւնը հասկացած հայ ժողովուրդը յուսահատական աղաղակներ է հանում եւ ձեռքերը պարզած զէնք է հայցում. երբ թալանուած գիւղերն իրենք իրենց մէջ հանգանակութիւն են բաց անում եւ իրենց վերջին կոպէկները դուրս են հանում զէնք ձեռք բերելու համար:

Ժողովուրդը զէնք է պահանջում, իսկ մեր խոհեմ գործիչներն աշխատում են հաւատացնել ժողովրդին, որ նա սխալւում է. նրան ոչ թէ զէնք է հարկաւոր, այլ հաց ...

Հաւատա՞նք այդ չոհեմների անկեղծութեան:

« Հարկաւոր է դադարեցնել յեղափոխական շարժումը », պահանջում են նրանք: Այս կէտում դրանց հետ միանում են եւ նրանք, որոնք վերջին կոտորածների տպաւորութիւնից դեռ չեն ազատուել եւ խօսում են աւելի զգացմունքով քան թէ խելքով:

Մենք արդէն քանիցս առիթ ենք ունեցել ցոյց տալու, որ յեղափոխական շարժումն անհնարին է կանգնեցնել, քանի որ նա հետեւանք է Տաճկահայաստանում տիրող անտանելի պայմանների, եւ քանի վատթարանան այդ պայմանները, այնքան աւելի սաստիկ պէտք կը զգացուի ուժեղ յեղափոխական շարժման: Միմիայն իրերի անկարգ կացութեան բարեփոխումը կարող է վերջ տալ յեղափոխական շարժման:

Պահանջելով դադարեցնել յեղափոխական շարժումը, դրանք կողմնակի կերպով մեղադրում են յեղափոխականներին, համարելով նրանց այդ բոլոր աղէտների պատճառը: Կոտորածների պատասխանատուութիւնը յեղափոխականների վրայ բարդելով եւ յուսահատութեան մէջ ընկնելով, այդ կարճամիտները մոռանում են մարդկային պատմութիւնը. մոռանում են, որ ուրիշ ազգեր աւելի սոսկալի արհաւիրքների միջից են անցել եւ իրենց ազատութեանը հասել. մոռանում են եւ Հայոց պատմութիւնը, դարերի ընթացքում Հայերի կրած դժոխային տանջանքները:

Դառնալով վերջին կոտորածներին, հարցնում ենք. չե՞նք չափազանցում արդեօք դրանց բացասական նշանակութիւնը:

Վերջին դէպքերը մեծ հարուած էին հայ ժողովրդի համար, այդ անհերքելի է. ամէնքն այդ զգացին եւ ՚՚սոսկացին՚ թէ մենք եւ թէ ուրիշները, զգացինք, որովհետեւ մեր թշնամիները գործում էին սրերով, հրացաններով, որովհետեւ ամէնքի աչքի առաջ արիւն էր հոսում եւ այդ բոլորը կատարւում էր ազատ համարձակ:

Սակայն մենք մինչեւ այժմ էլ նոյնպէս զոհեր էինք տալիս, հայ ժողովուրդն արիւնաքամ էր լինում, հայաբնակ գաւառներն ամայանում էին կամ բռնւում Քրտերով, Չէրքէզներով եւ այլ լեռնականներով, բայց ոչ ոքի վրայ այս հանգամանքը հարկաւոր ազդեցութիւնը չէր թողնում, ոչ ոք չէր սոսկում, չէր կատաղում, ոչ ոք չէր մտածում հարկաւոր չափով ժողովրդի այս անտանելի պայմանների մասին: Այստեղ սուրը հազիւ էր խաղում, արիւնը հազիւ էր հոսում, բայց եւ այնպէս ժողովուրդը ուժասպառ էր լինում եւ լուռ ու մունջ կոտորւում երկրի ընդհանուր պայմանների ճնշման տակ: Ո՞ւր են մեր բազմամարդ հայաբնակ գաւառները, ո՞ւր են նրանց չարքաշ բնակիչները: Թողնենք հեռու անցեալը: Մեր աչքի առաջ դատարկւում են գիւղի կերպով Մշոյ դաշտը, Վասպուրականը, Կարնոյ եւ Բաբերդի շրջակայքը, Խնուսը, Բասենը... Մեր աչքի առաջ Ալաշկերտը Բայազէտի հետ միասին կորցրին իրենց բնակիչների 9/10 մասը. դուռ հայաբնակ Խիզանում մնացել է հազիւ մի երկու գիւղ: Մինչ դեռ ոչ ոք չի լսել, որ այդ կէտերում կոտորած եղած լինի:

Չէ, հայ ժողովուրդը անկարող է ապրել Տաճկահայաստանում տիրող կարգերում. նա ուժասպառ է լինում, նա մեռնում է. նա չէ կարող շրջագծել, առի չկանգնել եւ չդիմել յեղափոխութեան, իբրեւ իր միակ փրկարարին:

Մեր «խոհեմ ազգասէրների» բոլոր քարոզները շատ – շատ կ՚ունենան բացասական նշանակութիւն, կը դանդաղեցնեն յեղափոխական ընթացքը: Կարո՞ղ էք արմատախիլ անել հայ ժողովրդի արեան մէջ մտած կեանքի նորանոր պահանջները, կարո՞ղ էք փոխել նրա ուղեղը եւ նեարդերը, յոյս ունէ՞ք նրան դնել սարկական, անասնական դրութեան մէջ, — եթէ այո, փորձեցէք, եւ այն ժամանակ միայն դուք կարող էք յոյս ունենալ յեղափոխութեանը վերջ տալու:

Ժողովուրդը սկսել է յեղափոխութիւնը եւ նա կը տանի մինչեւ վերջը, իսկ առայժմ նրան մնում է լաւ ճանաչել յեղափոխական ճանապարհի վրայ ինկած դաւաճան տեսակ տարրերի իսկական նշանակութիւնը եւ մի կողմը շպրտելով դրանց, անարգել շարունակել իր փրկարար կռիւը:

ՌՈՍՏՈՄ

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
"ՅԵՏԱԴԱՐՁ ՀԱՅԵԱՑՔ"Ը

●

Բովանդակ Հայ ժողովուրդին ծանօթ է Վահրամ Փափազեանի անունը:

Հայրենիքին մէջ, ընդարձակածաւալ Խ. Միութեան մէկ ծայրէն միւսը եւ, ամբողջ Սփիւռքահայութեան մէջ իր անունը կը շրջի բերնէ բերան, իբրեւ միջազգային տաղանդաչափով Շէյքսփիրեան մեկնարկու:

Այս վերջին տարիները մանաւանդ, Վահրամ Փափազեան հակառակ անոր որ իր ուսերուն վրայ կը կրէ եօթանասունէ աւելի տարիներու բեռը, երիտասարդական աւիւնով մը կը ճախրէ դէպի բեմական նորանոր նուաճումներ:

Վերջապէս, Վահրամ Փափազեան հայ բեմերու սիրուած դէմքն է: Հանճարեղ Ազամեանէն ետք, անիկա մեծանուն ողբերգուին ճամբէն ընթացող եւ հետզհետէ անոր մեծութեան հասնող անձը կը հանդիսանայ:

Այս անգամ սակայն Վահրամ Փափազեան նոր դիմագծով մը կը ներկայանայ Հայութեան: Գրողը:

Արդարեւ, վերջերս Հայաստանի մէջ լոյս տեսած իր մէկ հատոր «Յետադարձ Հայեացք» տիտղոսով յուշերը եկան հաստատելու որ հայ բեմերու բազմակողմանի տաղանդով օժտուած այդ դերասանը է նաեւ քնքոյշ եւ խորիմաստ գրող մը:

Իր գիրքը կ՚ընդգրկէ թէեւ իր կեանքին պատմութիւնը, սակայն պարզ յուշագրութիւն մը ըլլալէ չափազանց հեռու է:

Թատերական արուեստի ընդարձակ դպրոց մըն է այդ հատորը, որուն ընթերցումով մեծ բան կրնայ սորվիլ այն որ հեռուէն կամ մօտէն հետաքրքրուած է ու կը սիրէ թատերական արուեստը:

Գաղափար մը տալու համար այստեղ իր մտայղացումներուն մասին, կը կարդամ հետեւեալ յատկանշական հատուածը իր գրքէն:

« Դերասանը բեմի վրայ մի այրուձի է: Նրա մէջ ստեղծագործող հոգին, ներքնաշխարհը, մի խօսքով՝ ձիաւորն է, մարդը, իսկ ստեղծագործութեան իրագործողը, մարմնաւորողը, տեսանելի ու շօշափելի դարձնողը, մի խօսքով դերասանի մտայղացումը մարմնաւորելով հանդիսատեսին հաղորդողը՝ նրա ձին է: Ուրեմն, ինչքան էլ խոր ու բացարձակ լինի նա տեսականօրէն, նա դրական կը դառնայ միայն ձիու համագործակցութեամբ: Եւ դեռ ձիու ներկայութիւնը եւ համագործակցութիւնը միայն բաւական չէ դերասանի մտայղացումը ներկայացում դարձնելու համար: Երկու հիմնական պայմաններ անհրաժեշտ են, առանց որոնց գերազանց ձիաւորի, ինչպէս եւ գերազանց ձիու կրկնակ էութիւններով սովմնաւորուած անհատականութիւններ չի հասնի դերասանական արուեստի բացարձակութեան: Նախ՝ ձին պէտք է լինի ազնուացեղ, բոցաշունչ, սանձակոտոր, խելահեղ, անսահման հորիզոններ խոյախելու ընդունակ մի բեդաւ, միեւնոյն ժամանակ՝ զգոյշ, մտացի, իր հեծնողի սանձին բնազդաբար հպատակ երիվար: Երկրորդ՝ հեծնողը պէտք է լինի իր ձիուն արժանավայել ձիաւոր:

«Պատահում է, եւ այն էլ շատ յաճախ, որ դերասանը գերընտիր ձիաւոր է լինում հէնց իր ծննդից, բայց ճակատագրականօրէն նրան վիճակւում է իրեն ոչ համապատասխան ձի՝ ձի՝ անհնազանդ, խրտնող, նուաղ, հիւանդ կամ անսուաղ:

« Վա՜յ այդ դերասանին:

« Պատահում է եւ հակառակը, նոյնպէս շատ յաճախ, որ բնութիւնից ամենայն շնորհներով օժտուած ձիուն վիճակւում է վատթարագոյն ձիաւոր, ձիաւոր՝ վախկոտ, իր երիվարին աշտանակելու անընդունակ, անհորիզոն, անտեղի եւ անժամանակ մտրակող եւ խթանող խեղճ երիվարին ...

« Վա՜յ այդ ձիուն:

« Առաջին պարագային ձիաւորը, չկարողանալով հասնել ուր իր հոգին ձգտում է, չի տանի իր հետ հանդիսատեսին: Երկրորդ պարագային, ձին կը տանի իր ձիաւորին ուր իր քմայքն է ուզում, անել ճանապարհներում թողնելով հանդիսատեսին »:

Կը տեսնէք, թէ մեծանուն դերասանը ինչպէս ճարտար ոճով մը, պատկերալից ու գիտական մեթոտով մը կը բնորոշէ դերասանին եւ իր ստանձնած դերին փոխյարաբերութիւնները եւ այդ երկուքին հանդիսատեսին հանդէպ ունեցած պարտքը:

Խոր ուսումնասիրութեան մը բովէն անցուցած է հեղինակը իր գրքին մէջ արեւմտեան եւ արեւելեան դպրոցները:

Ռուսական, ֆրանսական, իտալական եւ բրիտանական դպրոցները, անոնց իրարմէ ունեցած տարբերութիւնները եւ իւրաքանչիւրին մէջ տիրական դարձած մօտեցումն ու ըմբռնումները մի առ մի բացատրուած են խոր հմտութեամբ:

Դասականները՝ Եւրիփիտես, Սոփոկլես, Եսքիլէս, Շէյքսփիր, Մոլիէր, Ռասին, Քոռնէյլ եւ հետզհետէ աւելի մօտ՝ Վոլթեր, Գօմարշէ, Հիւկօ, Միւսէ, Ալեքսանդր Դիւմա, Սկրիբ կ՚անցնին իր խուզարկու եւ քննական ուսումնասիրութեան պաստառին վրայէն:

Թատերագէտ վարպետները, Սթանիսլավսքի, Նեմիրովիչ Դանչենքօ, Վախթանկով, Անթուան, Քոփօ, Տիւլէն, Գաթի եւ բազմաթիւ ուրիշներու մասին կը յայտնէ առողջ գաղափարներ, առաւել կամ նուազ չափով վեր հանելով անոնց [illegible] տարբերութիւնները:

Ռեժան, Սառա Պեռնար, Էլէոնորա Տուզէ եւ բազմաթիւ ռուս եւ այլ ազգի բեմերուն պատկանող դերասան եւ դերասանուհիներու մասին, որոնց շարքին կայ նոյնպէս Ցաղոնիին, Գոցցին, կը խօսի Վահրամ Փափազեան, ներկայացնելով այդ վարպետներուն արուեստին արժէքն ու իմաստը, իր կողմէ գնահատական եւ երբեմն նոյնիսկ քննադատական մէջբերումներով:

Վերջապէս, ինչպէս ըսի քիչ վերը, «Յետադարձ Հայեացք»ը թատերական արուեստը գիտականօրէն հասկնալու եւ լաւագոյնս սորվելու անչուրթեամբ արժէքաւոր, պիտանի եւ հաճոյքով ընթեռնելի հատոր մըն է:

Միւս կողմէ, բազմաթիւ գեղեցիկ ու գեղարուեստական էջեր կան այնտեղ: Օրինակ, առաջին անգամ Փարիզի Քոմէտի Ֆրանսէզի ներկայացման ներկայ գտնուելով հոն հանդիպած իր դեղանի Ֆրանսուհիին եւ անոր հետ հաստատած իր ծանօթութեան մասին գրուած էջերը կը

Ա. ՍԹԻՎԸՆՍԸՆԻ
ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

——o——

Այս միջոցին Ռուսիա դացողներուն խորհուրդ կուտամ վերադարձի ճամբուն վրայ Լեհաստան կանգ առնելու:

Գիտի տեսնէք որ Երկաթէ Վարագոյրէն անդին գտնուող բոլոր երկիրները նոյնը չեն: Ես, անձնապէս բազմաթիւ օրեր մնացի Վարշաւայի մէջ եւ ապա ուղղուեցայ դէպի հարաւ, մինչեւ Փրակա հասնիլս: Սակայն Վարշաւայի մէջ անցուցած առաջին ժամերէս իսկ գիտակցեցայ, որ Լեհաստանը տարբեր տեսակի համայնավար երկիր մըն է:

Պատերազմի աւերներէն գրեթէ վերականգնած Վարշաւայի մէջ, Ռուսիայէն կամ միւս արբանեակ երկիրներէն բոլորովին տարբեր քաղաքական օդ մը կը շնչէք: Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, զոր օրինակ, համայնավար ճնշումը այնքան մեծ. համեմատութիւններու հասած է, որ ամէն ամիս քանի հազարի մօտ մարդիկ դէպի Արեւմտեան Գերմանիա կը փախչին: Բայց Լեհաստանի մէջ ճնշումը մեծապէս մեղմացած է 1956ի արիւնալի յեղափոխութենէն ի վեր, որուն շնորհիւ Ռուսերը բանտէն արձակեցին Գոմուլքան ու անոր յանձնեցին երկրին իշխանութիւնը: Եկեղեցիին հետ Կոմուլքայի լռելեայն կնքած զինադադարը տակաւին շատ հաստատուն չէ, բայց Լեհաստան կը շարունակէ մնալ «Եւրոպայի ամէնէն կաթողիկէ երկիրը», դպրոցներուն մէջ օրական մէկ ժամ կրօնքի պարտադիր դաս կայ: Հողերու համայնականացումը վերցուած է, տեղի տալով անհատական հողամշակութեան վերահաստատման. ասոր որպէս հետեւանք, արտադրութիւնը մեծ յաւելում կրած է:

Որոշ մարզերու մէջ անհատական առեւտուրը արտօնուած է եւ փոքրաքանակ վաճառման համար անձնական խանութներու թիւը բաւական մեծ է: Արտագաղթը արգիլուած չէ: Կառավարութիւնը մեծապէս կը քաջալերէ Արեւմուտքի հետ յարաբերութիւնը՝ կարգ մը մարզերու մէջ:

Բայց Լեհաստանի «Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան» մեծագոյն նուէրը խօսելու ազատութեան վերահաստատումն է: Հրատարակութիւններու ազատութիւն չկայ, բայց մարդիկը ազատ կը զգան իրենց մտածումները արտայայտելու նոյնիսկ օտարներու, ինչպէս ըրին ինծի: Դպրոցներու մէջ ռուսերէն լեզուի ուսուցումը դադրած է պարտադիր ըլլալէ. իսկ նախապէս պարտադրուած «մարքսիզմ – լենինիզմ»ի դասընթացքը համալսարաններէն ներս փոխարինուած է փիլիսոփայութեան եւ ընկերաբանութեան ուսուցումով: Երեսփոխանական ժողովին մէջ կան նոյնիսկ 65 ոչ – համայնավարներ, որոնք իրաւունք ունին քննադատելու կառավարութեան գործունէութիւնը: Լեհերը դարձեալ կը վայելեն օրէնքի առջեւ հաւասարութեան իրաւունքը, գաղտնի ոստիկանութեան իրաւասութիւնները մեծապէս զեղչուած են եւ Լեհերը կը հաստատեն թէ բանտերուն մէջ քաղաքական յանցաւորներ չկան այլեւս:

Նոյնիսկ կրնան առանց քաշուելու ծիծաղաշարժ պատմութիւններ պատմել Ըսթալինի կողմէ «Վարշաւայի սրտին վրայ կառուցուած Մշակոյթի հսկայական Պալատին մասին. «Վարշաւայի մէջ ամէնէն գեղեցիկ տեսարանը կարելի է դիտել Մշակոյթի Պալատին կատարէն. որովհետեւ միակ տեղն է, ուրկէ այդ Պալատը չի տեսնուիր »:

Չեն մոռցած նաեւ զարնել ի վեր իրենց երկու զօրաւոր դրացիներուն հանդէպ ունեցած ազգային հակակրութիւնը. վստահութիւն չունին Ռուսերուն վրայ, ու չեն սիրեր զանոնք. եւ կը վախնան Գերմանացիներէն ու կ՚ատեն զանոնք, որովհետեւ մտքերու մէջ տակաւին թարմ է վերջին պատերազմին առեն Գերմանացիներու կողմէ անխնայ կատարուած Լեհերուն յիշատակը:

(7 Շար.)

ներկայանան վարպետ գրողի մը կողմէ պատրաստուած իբրեւ դողդոջիկ նորավէպեր: Նոյնը նաեւ Սասնա – Գեւոնդի իր առաջին հանդիպման մասին, որ Վահրամ Փափազեանի վառ երեւակայութեան արդիւնքն է միայն, ըստ իս, սակայն ամէն պարագայի մէջ գրական մեծ արժէք ունեցող էջ մը կը կազմէ :

Այս գիրքը հրապարակ ելլելէն ի վեր, շշուկներ շրջան կ'ընեն նոյն իմաստով թէ գործին հեղինակը ինքը Վահրամ Փափազեանը չի կրնար ըլլալ : Կասկածներ կան իր գրողի արտակարգ տաղանդին մետէօրանման, յանկարծ երեւումին մասին : Այդ շշուկները միայն ափիւռքի մէջ չէ որ տարածուած են: Հայրենիքին մէջ ալ գոյութիւն ունին անոնք եւ խորհրդահայ գրագէտ Գ. Մահարի վերջերս հրապարակաւ կը զարմանար թէ ինչպէս կ'ըլլայ որ մարդ մը եօթանասունէն ետք յանկարծ երեւան ելլէ այսպիսի արտակարգ գրական արժէք ներկայացնող գործով մը:

Ըսուեցաւ նոյնպէս, թէ Շէյքսփիրի մասին արտայայտուած մտքերը հեղինակը փոխ առած է Կէօթէի տեսութիւններէն, մեծանուն գերմանացի գրողին Շէյքսփիրի մասին արտայայտած գաղափարները ուղղակի թարգմանաբար զետեղելով իր հատորին մէջ (Եդ. Զաքարեանի յօդուածաշարքը հրատարակուած Ամերիկայի «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ):

Այս բոլորը սակայն, բոլ ըսուներ են: Ըստ իս, Վահրամ Փափազեան բազմակողմանի տաղանդով օժտուած անձ մըն է, եւ անոր մօտ արտակարգ գրողի մը յայտնութեան երեւումը, հոգ չէ թէ մետասաներորդ ժամուն, նոյնքան ալ տարօրինակ չեմ գտներ: Իսկ Կէօթէի տեսութիւններուն թարգմանութեան առնչութեամբ, եթէ ճիշդ իսկ է այդ ամբաստանութիւնը, յաջող թարգմանութիւնը կը մեղմացնէ յանցանքը։

Դժբախտաբար, սակայն, Վահրամ Փափազեանի այս գործը կը նմանի մետալին մը՝ որուն մէկ երեսը ջինջ է, ոսկեզօծ ու պայծառ, իսկ միւս երեսը կը ներկայացնէ խաւար մը, որուն մէջ կը լողան անճշդութիւններ, անհիմն զրպարտութիւններ, եւ մանաւանդ նախատալից ու անարգական տողեր հայ թատերական պատմութեան մէջ խնկելի յիշատակ մը թողած անձերու մասին :

Արդարեւ, հատորին յառաջաբանին մէջ Թուրէն Զարեան կը գրէ հետեւեալ յատկանշական տողերը :—

« Չէինք կասկածում այն յաջողութեանը, որ Փափազեանի գիրքն ունենալու է ընթերցողների մէջ: Սա ինու էլ չի նշանակում թէ այն ի սպառ զերծ է թերութիւններից կամ վէճերի առիթ չի տալու ... »:

Այդ՝ կատարեալ համաձայնութեամբ, առանց քննախնդրական որեւէ ճիգի, բայց կարելւոյն պիտի ջանամ մի առ մի երեւան բերել այն բոլոր գիտումնաւոր կերպով կատարուած անճշդութիւնները եւ մանաւանդ մեր ժողովուրդին մէջ խնկելի յիշատակ մը թողած անուններու հասցէին ուղղուած անարգանքները, որոնք պատիւ չեն բերեր թէ հեղինակին եւ թէ հայ ժողովուրդին :

Լռութեամբ պէտք անցնէի, որովհետեւ ամէն սխալ գործի կամ անարգանքի դիմաց քար լռութիւնը կը նշանակէ արհամարհանք: Սակայն, կը վախնամ, որ հայ թատերական պատմութիւնը գրող ապագայ ոեւէ պատմագիր, Վահրամ Փափազեանի այս գործը կարդալով եւ զայն իբրեւ աղբիւր ծառայեցնելով, իյնայ սխալանքներու մէջ :

Նոյն մտավախութեամբ է դարձեալ, որ վերջերս Ամերիկայէն բողոքի ձայն մը եւս բարձրացաւ Փափազեանի հատորին շուրջ: Ներկայիս Ամերիկա գտնուող վաղեմի դերասան Եդուարդ Զաքարեան « Հայրենիք » օրաթերթին մէջ յօդուածաշարք մըն է հրատարակած որուն մէջ չափազանց խիստ ոճով մը կը յարձակի Փափազեանի վրայ, թուելով անոր մեղանչումները բազմաթիւ անձերու հասցէին :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(1 Շար.)

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՎԻԹԹՈՐԻՕ ՊԷՈՆԻՕ-ՊՐՈՔՔԻԷՐԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

—o—

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ) — Նոյեմբեր 25ին, Հայկ. Տան վարչութեան նախաձեռնութեամբ, հիւրամեծարութիւն տեղի ունեցաւ ի պատիւ ուսուցչապետ Վիթթորիօ Պէոնիօ – Պրոքքիէրիի: Օրուան հիւրը իտալերէն լեզուով ներկայացուց Արամայիս Սրապեան, որպէս գրագէտ, լրագրող, նկարիչ, համալսարանի ուսուցչապետ եւ որպէս ռազմիկ օդաչու. Նախ վեր հանեց ճարտասան գրագէտին կեանքին երիտասարդական շրջանը, երբ մէն մինակ սաւառնելէ ետք Միջին Արեւելքի, Սիպերիոյ, Հասարակածային Ափրիկէի, Կրէօլանտայի եւ Սառուցեալ Ովկիանոսներու վրայ որպէս աշխարհագէտ եւ հետախուզող՝ իր ցեղերու եւ միջավայրի ուսումնասիրութիւններով նիւթ կը հայթայթէր իր ինքնատիպ գրականութեան եւ աշխարհագրական բազմաթիւ հատորներուն: Յիշեց թէ օրուան հիւրը վարձատրուած է արծաթեայ եւ ոսկեձեայ պատուանշաններով պատերազմի դաշտին վրայ, եւ արծաթեայ չքանշանով՝ որպէս առաջնակարգ սաւառնորդ: Յիշեց նոյնպէս, թէ Վ. Պէոնիօ – Պրոքքիէրի 1936–ին գտնուած է Հայաստան, երկար շրջած Շուարշանայ դաշտին մէջ, ուր, ըսաւ, մեր նախնիքը ասկէ 1507 տարիներ առաջ կեանքի եւ մահուան պայքար կը մղէին Սասանեան բռնակալութեան դէմ, հայրենիքի եւ կրօնքի փրկութեան համար : Ապա մի առ մի թուեց փիլիսոփայ գրագէտին քան հատորները, ուր թատերգութիւն, վէպ, պատմուածք, նորավէպ, լրագրական բազմաթիւ յօդուածներ կը յաջորդեն քաղաքագիտական երկասիրութեանց, կրօնքը՝ իբրեւ քաղաքականութեան խթան եւ ազդակ, Ֆ. Նիցչէի եւ Թ. Հոպպսի վարդապետութեանց մեկնաբանում, քննական ուսումնասիրութիւն քաղաքային գիտութեանց, Ելլադայի վարչակարգի դրութիւնը իր ցեղային մշակոյթին մէջ, քննական եւ թարգմանչական հրատարակութիւններ՝ քաղաքականութեան փիլիսոփայութեամբ պարապող դասական հեղինակներէ, Քրիստոնէութեան քաղաքականութիւնը, ինչպէս Իտալիոյ Հանրապետութեան նախագահ Կրոնքիի ուղղած իր գիրը՝ ազգային թատրոնի ներկայ եւ ապագայ խնդիրներու մտահոգութեանց կապակցութեամբ, եւն. եւն.։

Ապա յիշեց Վ. Պէոնիօ – Պրոքքիէրիի հանդիպումը հայ կրօնաւորներու հետ, անոր սքանչացումն ու դրուատիքը, Քորրիէրէ Տէլլա Սերա» աշխարհահռչակ օրաթերթին մէջ՝ մեր կրօնական արարողութեանց եւ ժողովրդական երաժշտութեան: Իր խօսքը վերջացուց հպանցիկ ակնարկ մը տալով պատմական եւ մշակութային այն կապերուն՝ որոնք անցեալէն մինչեւ ներկայ ժամանակներս Հայութիւնը կը կապեն Իտալիոյ եւ փոխադարձաբար :

Ծանօթ երգչուհի տիկին Ազատնի Գէտոյեան մեծ յաջողութեամբ երգեց Տոնիծեդդիի Լուչիա տի Լամմուրէն երկարաշունչ կտոր մը, ապա Արեւելեան գիշերները եւ Գ. Մ. Ալեմշահի Իմ երգն ու Նազերը :

Հայկ. Տան վարչութեան կողմէ, Գ. Գէորգ Եանկէլեան օրուան հիւրին ընծայեց գեղեցիկ նուէր մը, զայն անուանելով պատուոյ անդամ Հայկ. Տան, նոյն առեն Տիկին Պէոնիօ – Պրոքքիէրիի ծաղկեփունջ մը տալով :

Խօսք առաւ օրուան հիւրը: Պէոնիօ – Պրոքքիէրի հեղեղանմանխօսող մըն է, ուր բառերու, ասութեանց, պատկերներու, զգացմանց եւ մտածողութեանց հակադրութիւններն ու շաղկապումները կը ցոլան ու կը քակուին անընդհատ, հեւ ի հեւ, մագնիսացնելով ունկնդիրին ուշադրութիւնը, այլ միշտ յստակ եւ տպաւորիչ : Խանդավառաբար յիշեց մեր պատմական անցեալը, մեր մարտնչումները ի գին ազգային անկախութեան եւ կրօնքի պաշտպանութեան. յիշեց մեր կապերն ու յարաբերութիւնները Հռոմի, Բիւզանդիոնի, Յունաց, Պարսիկներու եւ Պարթեւներու հետ, ապա վերացումով նկարագրեց մեր հայրենիքին բնութենական գեղեցկութիւնը, ձեռքն երկարած Հայկ. Տան մայր պատէն առկախ զոյգ Մասիսներուն եւ Արարատեան դաշտին, վեր հանելով մեր հնադարեան երկրին խռովիչ կախարդանքը: Ըսաւ թէ աշխարհի վրայ գոյութիւն չունի ազգ մը՝ որ այնքան խորապէս ճանչցած ըլլայ ցաւն ու տառապանքը ինչպէս ճանչցած է Հայ ազգը, բայց ցաւն ու տառապանքը չընկճեց ձեզ, ըսաւ, այլ կռեց ու կոփեց ձեզ, որովհետեւ բարձր մշակոյթով եւ քաղաքակրթութեամբ օժտուած ազգ մըն էք դուք: Յիշեց Ֆրանց Վերֆէլի երկը, անոր մէջ շրջող դիւցազնական ոգին : Սքանչացման արտայայտութիւններ ունեցաւ մեր կրօնական եւ ժողովրդական երգերուն երաժշտականութեան նկատմամբ, համեմատութեան եզրեր գտնելով մեր եւ Յունաց, ինչպէս արեւելեան այլ ազգերու երգերուն միջեւ: Ջերմ ծափերու մէջ իր խօսքը աւարտեց գեղօնն հիւսելով իտալի սպասարկուներուն, որուն համար, տղաքներ՝ կ'արժէ ապրիլ եւ մեռնիլ :

Բժ. Տիգրան Ալեքսանեան, Հայկ. Տան վարչութեան կողմէ, շնորհակալութիւն յայտնեց օրուան հիւրին, իր հետաքրքրութեանց համար մեր ազգով եւ մշակոյթով, մաղթելով որ այս հետաքրքրութիւնը միշտ կենսունակ ըլլայ ապագային եւս, ի սէր եւ ի միութեան Իտալ. եւ Հայ ազգին :

Ա. Ս.

ԼՐԱՏՈՒԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՕՐԻՈՐԴ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Դեկտեմբեր 5, ժամը 16–ին, «Ֆրանս մէկ»էն (Փարի ինթէր) հաճոյքը պիտի ունենանք լսելու Օր. Նուարդ Ժոլին Տիրատուրեանը, վայելելով վեց երգերու շարք մը՝ որուն մէջ երկու ֆրանսերէն եւ մէկ սպաներէն կտորներու հետ, իտալերէն «Մառեքիառէ», «Թուռնա ա Սորիէնթէ» եւ Լէոնգավալլոյի «Մաթինաթան»: Երգչուհին մասնաւորապէս հարազատ շեշտով կ'երգէ այդ կտորները, ծանօթ ըլլալով իտալերէն եւ սպաներէն լեզուներուն :

Օր. Ժոլին Տիրատուրեան տեւական պայմանագրութեամբ մնայուն երգչուհի նշանակուած է պետական ձայնասփիւռի վարչութենէն եւ այդ հանգամանքով պարբերաբար առիթը պիտի ունենանք լսելու զինքը Ֆրանսական ձայնասփիւռէն:

Այս նշանակումը կուգայ վաւերացնելու իր երգչուհիի արժէքն ու տաղանդը :

Արդէն Օր. Տիրատուրեան ծանօթ է Փարիզի հայ հասարակութեան: Մեր հանդէսներուն մէջ իր յստակ, հնչական եւ շատ հաճելի ձայնը եւ իր երաժշտական ուրոյն շեշտը միշտ ալ ջերմօրէն գնահատուած են :

Օր. Տիրատուրեան նոյնքան յաջողութեամբ կ'երգէ մեր տոհմիկ ու ժողովրդական երգերը՝ որոնց նուիրուած սալ մըն ալ հրատարակած է :

Երիտասարդ երգչուհին արդէն իր կարեւոր տեղը ունի փարիզահայ երգչուհիներու գնահատուած ու սիրուած շարքին մէջ :

Բ. Գ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՈՆ կրօնական եւ բանասիրական հանդէս Երուսաղէմի հայ Պատրիարքութեան: Միացեալ թիւ 9 եւ 10 Սեպտ. Հոկտեմբեր :

ՊԱՐՏԷԶ.—Նոյեմբերի թիւը 146, մանկական պարբերաթերթ, Պոլիս :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (308)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԳ.

ՌՍՏԱՆ

Նա իմ լաւ բարեկամս էր. նրա եօթն որդիներից ամենակրտսերին, Կարօին, ես եմ եկեղեցի տարել մկրտութեան ժամանակ: Բայց բոլորին կոտորեցին, ոչ մէկը չմնաց ...

Կարօյի անունը տալու ժամանակ ես նայեցի Ասլանի երեսին : Նա աչքով արեց, որ լռեմ : Քուրդը շարունակեց .

— Այո, նա իմ լաւ բարեկամս էր. շատ անգամ միմեանց հետ «հաց ենք կերել». շատ անգամ միմեանց հետ սրով ենք գնացել: Նա անման մարդ էր: Նրա պէս քաջ, նրա պէս մեծահոգի չկար ոչ միայն հայ ազնուականների մէջ, այլ բոլոր քուրդ բէկերի մէջ :

Երեւի, ազնիւ քուրդը շատ կ'ուրախանար, եթէ ասէի, որ նրա լաւ բարեկամի որդին, իր կնքել տուած Կարօն, ազատուել էր սարսափելի կոտորածից եւ այժմ կենդանի էր: Ես այդ կոտորածի պատմութիւնը լսել էի շատ առաջ, Կարօյի տատ Զումրուդից, երբ նա մահուան անկողնի մէջ պատմում էր անբախտ որդուն հօր ցաւալի արկածը :

— Բայց Աստուած պատժեց իմ հօր եղբօրը — առաջ տարաւ քուրդը :— Իր բարեկամի եւ դաշնակցի հետ այդպէս վատութեամբ վարուելուց յետոյ, եւ խաբէութեամբ այդ բերդին տիրելուց յետոյ, երկար վայելել չկարողացաւ ...

— Ի՞նչպէս ,— հարցրեց Մուրադը :

— Նա միացաւ այնուհետեւ Ջէզիրէին տիրող անգութ Բէդիրխան – բէկի հետ, եւ երկուսը միասին սկսեցին անխնայ կերպով ասպատակել, աւերակ դարձնել Վանի, Մուշի, մինչեւ Դիարբէքիրի նահանգները, եւ ամէն տեղ, որտեղ հայ կար, սրից անցկացնել: Այդ լսելով Ստամբուլի Հայոց Խալիֆան (Մատթէոս պատրիարքը) բողոքեց Սուլթանին եւ Սուլթանը բազմութիւն զօրքերով ուղարկեց Օսման փաշային պատժելու ապստամբներին: Օսման փաշան եկաւ, նա ոչինչ անել չէր կարող, եթէ Հայերը չօգնէին նրան :

— Հայերը ի՞նչով օգնեցին ,— հարցրեց Մուրադը :

Ստամբուլի Հայոց Խալիֆան թուղթ էր գրել Վանի, Մուշի, Տիարպէքիրի եւ միւս նահանգների Հայոց բոլոր հոգեւոր առաջնորդներին, որ իրանց ժողովրդի հետ օգնեն Սուլթանի զօրքերին :

Այդ ժամանակ յայտնուեցաւ Մէլիք – Միրաքը եւ Հայոց կամաւոր զօրքերի գլուխն անցաւ: Քաջութեամբ պատերազմելով թէ Բէդիրխան – բէկի եւ թէ իմ հօր եղբօր Խան – Մահմուդի հետ, նա երկուսին էլ յաղթեց, երկուսին էլ ձերբակալեց, եւ յետոյ յանձնեց Օսման փաշայի ձեռքը: Երկուսին էլ իրանց ընտանիքների հետ տարան Ստամբուլ, այնտեղ բանտարկեցին. յետոյ Բէդիր – խան – բէկին աքսորեցին Կրէտէ կղզին, իսկ իմ հօր եղբօրը Խան – Մահմուդին իր ընտանիքի հետ աքսորեցին Սիլիստրէ : Եւ այսպէս Մէլիք – Միրաքը առեց իր վրէժը :

Վերջին խօսքերը արտասանեց ծերունի քուրդը մի առանձին դառնութեամբ : Մենք ամէնքս միմեանց երեսին նայեցինք. մենք դարձեալ լսում էինք մի ծանօթ անուն, բայց ինձ գոնէ անծանօթ պատմութիւն :

— Այդ կռիւների մէջ,— աւելացրեց նա, — ես տեսայ այն վէրքերը, որ բոլորովին անզամալուծեցին ինձ, եւ այն օրից այդ բերդը քարուքանդ արեց եւ մեր տոհմի բոլոր նշանաւոր քաջերին մաշեց բանտերի մէջ: Ինձ խնայեցին, որպէս արդէն անպէտք եւ կիսամեռ մարդու ...

Խան – Մահմուդին եւ Բէդիր – խան – բէկին նուաճելուց եւ նրանց աքսորելուց յետոյ, իհարկէ, քրդական բռնապետութեանը վերջ տրուեցաւ արեւելեան Հայաստանում եւ մանաւանդ Տարօնի եւ Վասպուրականի նահանգներում, եւ Օսմանցոց իշխանութիւնը այդ ժամանակից աւելի հաստատուեցաւ այդ կողմերում : Բայց ինձ ուրախացնում էր այդ պատմութեան այն մասը, որ յիշեալ երկու գազանների անկումը կատարուել էր մի հայհերոսի ձեռքով, այն հայի, որ մեր ամենի դաստիարակը եւ սիրելին էր :— Դա էր Գարօկատանում հասարակ որսորդի անուան տակ ծածկուած խորհրդաւոր մարդը — Ասլօն, որի իսկական անունը Մէլիք – Միրաք էր, որը բոլորից թաքցրած ունէր, թէ իր գործերը, թէ իր անցեալ մեծութիւնը եւ թէ իր ով կամ ինչ մարդ լինելը :

Ես չեմ մոռացել, ընթերցող, բայց դու եւս յիշո՞ւմ ես այն ցաւալի պատմութիւնը, որ Ս. Տիրամօր տօնախմբութեան ժամանակ, իր վրանում, իմ քեռի Պետրոսը պատմում էր Որսորդի կեանքից :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ մինչեւ Դեկտեմբեր 31 փակեն իրենց բոլոր առկախ հաշիւները ։ Վարչութիւնս ի վիճակի չէ ապառիկ թերթ ղրկելու եւ պիտի ստիպուի դադրեցնել թերթերը այն բաժանորդներուն, որոնք ցարդ չեն նորոգած 1958ի բաժանորդագրական շրջանը ։

Համաձայն տեղական մամուլի սովորութեան պիտի խնդրէինք որ մեր բոլոր բաժանորդները կանխիկ վճարեն իրենց բաժնեգինները ։

Շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որ իրենց կանոնաւոր վճարումներով ապահոված են թերթին հրատարակման կանոնաւորութիւնը ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ — Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Վարդան Խրիմեանին՝ իր շատ սիրելի հօրեղբօր դուկին՝ կսկծալի մահուան առթիւ, եւ Շաւարշ Նարդունիին իր թանկագին եղբօր մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ ընկերուհի Լիլէն Բիւզանդին՝ իր ամուսնին կորուստին առթիւ ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն իր կազմով եւ յանուն իր բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Շաւարշ Նարդունիին, իր եղբօր՝ Բարսեղ Այվազեանի *ղառնաղէտ մահուան առթիւ ։*

×

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Տիգրան Թաղոյեանի եւ իր զաւակներուն իրենց կնոջ եւ մօր ողբացեալ Տիկին Վարդանուշ Թաղոյեանի մահուան տխուր առթիւ ։

× Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Շաւարշ Նարդունիի իր եղբօր տխուր մահուան առթիւ ։

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Տիգրան Թաղոյեանի՝ իր կնոջ ողբացեալ Տիկին Վարդանուշ Թաղոյեանի մահուան առթիւ ։

×

ՎԻԷՆ — Տէր եւ Տիկ. Աս. Քդէլեան եւ զաւակները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Վարդան եւ Կարապետ Խրիմեան ընտանիքներուն, իրենց հօրեղբօրորդւոյն՝ Ժիրայր Խրիմեանի, *29 տարեկան, ղառնաղէտ մահուան առթիւ, զոհ եղբայրասպան զաւաճան ընդակի (Պէյրութ) ։*

Այս տխուր առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն հազար ֆրանք Մշակոյթի Տան ։

×

Սերաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Ստեփան Մարկոսեանի մահուան առթիւ իր այրիին եւ զաւակներուն ։

× Այս առթիւ Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները — Սուրէն Ղուկասեան հազար ֆր., Յովհ. Ղազարեան հինգ հարիւր, Ամուճա երկու հարիւր, Յակոբ Աղասեան հինգ հարիւր, Ալիքսան Պալապանեան երկու հազար, Յովսէփ Րէիզեան հազար, Յարութիւն Շիրվանեան հինգ հարիւր, Լութֆիկ Գաչըքեմանեան հինգ հարիւր ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ճիպրայէլ Պահատուրեան եւ զաւակները (Լիոն) շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որ մխիթարելու եկան անձամբ եւ գրաւոր իրենց հօր եւ մեծ հօր ողբացեալ Մահտեսի Լութֆէթ Պաթմագեանի յանկարծամահ մահուան առթիւ (Պոլիս Նոյ. 13ին) ։

×

Որբերու Օգն. Մարմինը (Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն) շնորհակալութիւն կը յայտնէ ամէն անոնց որ բարոյապէս կամ նիւթապէս իրենց աջակցութիւնը բերին Նոյեմբեր 23ի իր ցերեկոյթին ։

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

Օր. ԱՆԺԷԼ ՉԷՉԷՕՂԼՈՒ
Պ. ՏՐԴԱՏ ՍՎԱՃԼԵԱՆ
Ամուսնացած

Փոն տը Շէրիւ Նոյ. 30 Իսի

Կնքահայրութեամբ Պ. Ստեփան Կիւլեանի ։

Այս առթիւ կը նուիրեն հազար ֆրանք «Յառաջ»ին եւ չորս հազար ֆրանք Իսիի Խրիմեան դպրոցին ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի կողմէ ։

Դեկտեմբեր 7, Կիրակի կէսօրէ յետոյ, ժամը 3էն մինչեւ գիշերուան 10ը, Յոյներու սրահը (5 Րիւ Պոնըփուա) ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկական եւ եւրոպական պարեր, առատ կերուխում եւ հաճելի անակնկալներ ։

Կը հրաւիրուին բոլոր Լիոնահայերը անխտիր ։

Այդ օրը բոլորդ Յոյներու սրահը քաջալերելու համար Նոր Սերունդը ։

ՆՈՒԷՐ

Պանեոլէէն Տիկին մը երկու հազար ֆր. կը նուիրէ Առնուվիլի Ս. Խաչ եկեղեցիին իր մատաղցու ։ Ինչպէս նաեւ երկու հազար ֆրանք Լիլայի հայկական դպրոցին ։ Ստանալ «Յառաջ»էն ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այս չորեքշաբթի ժամը 9ին Գաֆէ Քառէի սրահը ։

Նիւթ՝ Հայ Եկեղեցւոյ ազգային նկարագիրը ։

Մուտքը ազատ է ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ԽՆՋՈՅՔ
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 19ին, նախաձեռնութեամբ Առնուվիլ – Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէին ։

Հայոց եկեղեցիին սրահը ։

Կը նախագահէ ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
Երգ, արտասանութիւն, նուագ ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ
(Դաշնակցութեան օրուան առթիւ)

Նախաձեռնութեամբ «Վարուժան» կոմիտէին ։

Տեղի կ'ունենայ 6 Դեկտեմբեր, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Ֆրանսական Սէրքլը Կաթոլիկ, նոր սրահին մէջ, Րիւ տը լա Գրօս ։

Կը նախագահէ ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ԱՋՆԱՒՈՐԵԱՆ ։

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ ։

Սիրով կը հրաւիրուին շրջանի և Սէնթ Էթիէնի ընկերներն ու համակիրները ։

Սրահին ջերմութիւնը ապահոված է ։

Մուտքը ազատ է ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն ։ Ներկայանալ անպայմանօրէն ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Իսիի Խրիմեան վարժարանի սրահը ։ Օրակարգ՝ հանդէսի եւ չարժանկարի կազմակերպութիւն ։ Կը խնդրուի անդամներէն եւ հայրենակիցներէն անպայման ներկայ գտնուիլ ։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

5 Դեկտեմբեր, Ուրբաթ ժամը 16ին
Ֆրանս 1էն (Փարի էնթէր)

ՕՐ. ԺՈՍԼԻՆ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

Պիտի երգէ ֆրանսերէն, իտալերէն եւ սպաներէն երգերու շարք մը ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
Վ Ա Ր Ժ Ա Ր Ա Ն Ի
ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԸ

Դեկտեմբեր 21ին ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 4 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 4 DECEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8360 34EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4161

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՉԱՐՆ ՈՒ ԲԱՐԻՆ

Երբ կը պարզենք ճշմարտութիւնը մեր մանրանկար հայրենիքի իրական կացութեան մասին, հիւանդագին, անբուժելի մտայնութեան եւ բրածոյ գաղափարներու տէր մարդիկ «յետին միտք» կը վերագրեն մեր մամուլին :

Հայաստանի ճշմարիտ բարեկամները անոնք են, որ սրտի ճմլումով կը տեսնեն համայնավար վարչաձեւին գործած աւերները եւ մատը վէրքին վրայ դնելով դարման կ'առաջարկեն :

Լրբնաչութիւն փառաբանութիւնները եւ ստապատիր ու չափազանցուած նկարագրութիւնները չեն դժբախտաբար, որ պիտի փոխեն տխուր իրականութիւնը :

Բոլշեւիկեան վարչաձեւին ամէնէն խոցելի կէտն այն է, որ մարդկային տարրական ազատութիւններէն զրկուած է խորհրդային քաղաքացին՝ «սոցիալիստական սովետական» 16 «ռեսպուբլիկա»ներէն զատ նաեւ բոլոր արբանեակ երկիրներուն մէջ :

Չկայ ազատութիւն մտածումի, մամուլի, հաւաքոյթի, երթեւեկի։ Միակ կուսակցութեան բռնատիրութիւնը թոյլ չի տար, որ ուրիշ քաղաքական կուսակցութիւններ գոյութիւն ունենան «սովետական» եւ «բոլորտիքեան» (արբանեակ) «ռեսպուբլիկա»ներուն մէջ :

Ի՞նչ հեգնութիւն «սոցիալիստական» մակդիրը փակցնել խորհրդային հանրապետութեանց անունին, երբ ամէնէն աւելի այդ երկիրներուն մէջ է, որ ծաղր ու ծանակի առարկայ դարձած է «սոցիալիզմ»ը :

Ընկերվարութիւնը ամէն բանէ առաջ ազատութեան վարդապետութիւն է : Անիկա կը քարոզէ մարդոց եւ ազգերու ազատութիւնը : Կը պահանջէ, որ մարդկային տարրական ազատութիւնները յարգուին : Որ բանուորն ու գիւղացին չշահագործուին դրամատէրերու եւ կալուածատէրերու կողմէ :

« Սոցիալիզմ կառուցող» խորհրդային վարչաձեւին տակ դրամատէրին եւ կալուածատիրոջ տեղը բռնած է պետութիւնը, որ չարաչար կը շահագործէ բանուորն ու գիւղացին :

Մեր մամուլը քննադատած է միշտ եւ պիտի շարունակէ քննադատել Հայաստանի մէջ տիրող վարչաձեւը, որ խորթ է մեր ժողովուրդի հոգեբանութեան : Դարերու ստրկութենէն եւ տառապանքներէն վերջ, երբ հայ ժողովուրդը ի գին անհուն զոհողութեանց յաջողած էր ափ մը հող խլել աշխարհի քարտէսին եւ «Հայաստանի Հանրապետութիւն» ցանկալի անունը արձանագրել վրան՝ իրաւունք ունէր ազատ ու անկաշկանդ ապրելու իր փոքրիկ հայրենիքին մէջ :

Մինչդեռ ահա 38 տարիէ ի վեր ստրկութիւնը կը շարունակուի : Բռնաւորին խարազանը պատրաստ է միշտ իր գլխուն իջնելու՝ եթէ ազատագրութեան որեւէ փորձ կատարէ :

Դաշնակցական թերթերը արձագանգ կ'ըլլան միշտ Հայաստանի մէջ կատարուած շինարարական աշխատանքներուն եւ գոհունակութեամբ կ'արձանագրեն արուեստի, գիտութեանց եւ մշակոյթի այլ ճիւղերուն մէջ ձեռք բերուած արդիւնքները :

Հայը շինարար ժողովուրդ է : Երբ հազար տարին հողը կը շէնցնէ եւ անոր մշակոյթին իր նպաստը կը բերէ, շատ բնական է, որ իր սեփական հայրենիքին համար աւելի մեծ զոհողութիւններ կատարէ :

Մենք խորապէս կը գնահատենք երկրի մեր հայրենակիցներուն ճիգը : Ուրախութեամբ կ'ողջունենք երբ գիտական, պատմական կամ բանասիրական արժէքաւոր գրքեր լոյս կ'ընծայուին :

Սակայն խստիւ կը քննադատենք այն հակաժողովրդական ու բարբարոս ուղղագրութիւնը, որով կը հրատարակուին անոնք :

Խորհրդայնացման տարեդարձին առթիւ ուզեցինք հակիրճ տողերով պարզել մեր հայրենիքին չարն ու բարին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ՝ ՓԱՐԻԶ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆՆԵՐՈՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուաշինկթընի մէջ յայտարարուեցաւ թէ Դեկտեմբեր 14 – 15ին Տըլլըս, Սէլվին Լոյտ եւ Ֆոն Պրենթանօ Փարիզ պիտի գան՝ Ֆրանսայի Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլի հետ ժողով մը գումարելու եւ Պերլինի հարցին շուրջ հաւաքական ծրագիր մը պատրաստելու համար :

Ի՞նչ պիտի ըլլայ Արեւմուտքին պատասխանը, — հարց կը տրուի քաղաքական շրջանակներու մէջ : Ֆրանսական մամուլին համաձայն, Արեւմուտքը այն կարծիքը ունի թէ Պերլինի գոյավիճակին շուրջ խօսելու համար հարկ է սեղանի վրայ դնել գերմանական հարցը իր ամբողջութեան մէջ · հետեւաբար՝ ազատ ընտրութիւններ կազմակերպել երկու Գերմանիաներու մէջ :

Մոսկուայի ձայնասփիւռը այս ուղղութեամբ խօսելով ըսաւ — Միացեալ Նահանգներն ու իրենց դաշնակիցները կը մտածեն, այսպէս ըսուած ազատ ընտրութիւններու մասին՝ Արեւելեան Գերմանիոյ ժողովրդավար վարչակարգը լուծարքի ենթարկելու համար · կ'ուզեն միացեալ Գերմանիա մը՝ Ատլանտեան Ուխտին սիւներէն մէկը ընելու համար զայն, բայց չեն ուզեր Գերմանիոյ վերամիացում մը՝ երկու Գերմանիաներու համաձայնութեամբ :

Ձայնասփիւռը կ'եզրակացնէ թէ արեւմտեան այս հակառաջարկին նպատակն է՝ «խորհրդային առաջարկը ջուրը ձգել » :

Միւս կողմէ Իւլպրիխթ յայտարարեց թէ Գերմանիոյ հարցին շուրջ Արեւելք – Արեւմուտք ժողով մը չի կրնար գումարուիլ :

Այս պայմաններուն մէջ պարզ է թէ արեւմտեանները կը մտածեն պատրաստել ուրիշ ծրագիր մը՝ որ ընդունուի Կրեմլինի ղեկավարներուն կողմէ :

Արդ կը խօսուի հանրաքուէի մը մասին, որով Պերլինի բնակիչները իրենց կամքը պիտի յայտնեն : Ժողովուրդը կ'ուզէ՞ որ քաղաքը ազատ գօտի հռչակուի, թէ ոչ :

Բայց Արեւելեան Պերլինը «ազատ քաղաք»ին միացնելու ծրագիր մը կրնայ մերժուիլ Մոսկուայի կողմէ, պարզ այն պատճառով որ իր ազդեցութեան տակ գտնուող շրջան մը պիտի իյնայ արեւմտեան գօտիին մէջ :

Միւս կողմէ, խորհրդային սպառնալիքին առջեւ Գերմանիոյ քաղաքական կուսակցութիւնները պէտք է միանան՝ մոռնալով իրենց հատուածական հաշիւները, յայտարարեց Վարչապետ Ատընաուըր Քրիստոնեայ – Դեմոկրատներու խորհրդարանական խմբակցութեան :

Ատընաուըր, որ առաջին անգամ ըլլալով հաստատակամ քաղաքականութիւն մը կ'որդեգրէ, աւելցուց թէ անհրաժեշտ է Գերմանացիներու միաձայնութիւնը ոչ միայն Խ. Միութեան, այլեւ աշխարհի դէմ, մանաւանդ շեշտելով — Եթէ Արեւմուտքը վճռական ըլլայ, համոզուած եմ որ Խ. Միութիւնը աւելի հեռու պիտի չերթայ եւ պիտի սորվի բանակցիլ : Այս բանակցութիւնները կրնան լաւ արդիւնք մը տալ Գերմանիոյ համար :

Վարչապետը շեշտեց նաեւ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի համաձայնութեան անհրաժեշտութիւնը :

× Պոնի մէջ Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Գերմանիոյ ներկայացուցիչները նախապատրաստական աշխատանքները պիտի սկսին շուտով՝ քննելու խորհրդային առաջարկները եւ պատրաստելու Փարիզի ժողովին օրակարգը :

× Արեւելեան Գերմանիայէն Նոյեմբեր ամսուան ընթացքին 8017 հոգի ապաստանած են Արեւմտեան Պերլին, կը հաղորդէ Ներակոյտի մամուլի գործակալութիւնը : Անցեալ Հոկտեմբերին 11282 հոգի փախած էին համայնավար շրջանէն, իսկ 1957 Նոյեմբերին՝ 11958 հոգի :

ՓՈՐԹ ՍԱՅԻՏԻ մէջ (Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւն) Դեկտեմբեր 5ին մառեշալ Թիթօ հանդիպում մը պիտի ունենայ Նախագահ Նասրի հետ : Թիթօ Նասրի հետ պիտի խորհրդակցի նաեւ Ինտոնեզիայէն վերադարձին :

Օրը Օրին

ԽԵ՞ՂՃ ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐ

Դերձակին նամակը խմբագրին ·

— Ձեզի թելադրութիւն մը ունիմ ... Ձեր թերթին առաջին էջին վրայ լուրերը կը հրատարակէք : Լա՛ւ, ատոր ըսելիք չունիմ, բայց իմաստուն քայլ մը առած կ'ըլլաք եթէ այդ լուրերը, փոխանակ աջ կողմի երկու սիւնակներուն մէջ տալու, ձախ կողմի երկու սիւնակներով տաք ··· Յետոյ, գէշ չէք ըներ եթէ այդ Տօմս ըսուածն ալ ամէնէն ետեւի էջը տանիք··

Խմբագրին պատասխանը ·

— Շնորհակալութիւն···· Կը մտածենք ···

×

Կօշկակարին նամակը խմբագրին·

— Օտար թերթերէն բան չէք սորվիր··· Մեր քաղաքին մէջ թերթ մը կայ, որուն անունը ասդին, անդին կը պտտի՝ առաջին էջին վրայ ··· Օր մը վերն է, օր մը կէս ճամբան, օր մը ձախ, օր մը աջ··· Դուք ալ ատանկ ըրէք ··· Ուրիշ խնդիր մըն ալ ··· Ինչո՞ւ մահազդները ետեւները կը փշէք, ամօթ չէ՞ ···

Խմբագրին պատասխանը·

— Շատ շնորհակալ ենք··· Կը մտածենք··

×

Սափրիչին նամակը խմբագրին ·

— Ինծի նայէ, ես շիտակ խօսող մարդ եմ··· Քու լրագիրդ ամէն օր կը կարդամ, բայց քանի մը դիտողութիւններ ունիմ··· Ինչո՞ւ ծանուցումները առաջին էջը չես դներ ··· Խելացի՛, եթէ առաջին էջը դնես, հիմիկին տեղը տասը կը գանձես··· Ասանկ բարակ հաշիւներ չես ըներ, վերջէն ալ կ'ելլես կը գրես որ Հայոց ազգին թերթերը աղքատ են ··· Հարկաւ աղքատ կ'ըլլան քեզի պէս խմբագիր ունենան նէ ···

Խմբագրին պատասխանը·

— Շնորհակալութիւն··· Կը մտածենք ···

×

Խմբագիր Այրին նամակը Դերձակին ·

— Ձեր կարած հագուստը, շատ լաւ էր··· Շատ գոհ մնացի··· Իրա՛ւ վարպետ էք եղեր··· Բոլոր բարեկամներուս յանձնարարեցի որ ձեզի ապսպրեն իրենց հագուստները··· Քանի մը շաբաթէն ձեր կողմերէն պիտի անցնիմ, թերեւս երկու ձեռք եւս ապսպրեմ··· Յարգանքներով·· Յետ Գրութեան — Աւելի լաւ պիտի չըլլա՞ր եթէ գրպանները քիչ մը աւելի մեծ շինած ըլլայիք ··· Կը ներէք ···

Դերձակին պատասխանը ·

— Ես քառասուն տարուան արհեստաւոր եմ, ոչ թէ քեզի պէս գրոց – բրոց ··· Ես իմ ըրածս գիտեմ··· Խելքդ չհասած գործերուն չխառնուիս, աղէկ կ'ընես··· Դո՞ւն ով ես որ ինծի դերձակութիւն պիտի սորվեցնես եղեր ···

×

Խմբագիր Բենին նամակը կօշկակարին·

— Ծրարը ստացայ··· Շնորհակալութիւն··· Շատ լաւ կարած էք, բայց քիչ մը նեղ է··· Չափն ալ առած էիք··· Երեւի սխալած էք ···

Կօշկակարին պատասխանը ·

— Վա՞յ, դո՞ւն եղար ինծի դաս տուողը··· Սատոր նայեցէք մէյ մը··· Ելեր է ինծի կ'ըսէ որ սխալ չափ առեր եմ··· Ինծի նայէ, ինծի — ես երեսուն տարի է աս գործին մէջ եփած եմ, փրոֆէսոր եղած եմ··· Կօշիկէդ վեր մի՛ ելլեր :

×

Խմբագիր Գիմին նամակը սափրիչին·

— Առտուն կանուխ ճամբայ ելլելու բռնադատուած ըլլալով, չկրցայ ձեզի հանդիպիլ··· Փոքրիկ դիտողութիւն մը ունէի·· Հիմա գրեմ : Մանչուկիս մազերը այդքան խորունկէն կտրած ըլլալու չէիք··· Ես թուղթին վրայ գրած էի — « Քիչ մը կարգի դրէք··· » կը ներէք ···

Սափրիչին պատասխանը·

— Քու խելքդ ասանկ բաներու չի հասնիր ··· Մանչուկներուն մազերը կարճ կտրուելու են··· Դո՞ւն ով ես որ ինծի իմ արհեստս պիտի սորվեցնես ··· Գնա՛ բանդ ···

×

Խե՞ղճ խմբագիրներ··· Ամէն մարդ իրենց գործին կը խառնուի, իրենք պզտիկ դիտողութիւն մըն ալ չեն կրնար ընել ··· արհեստաւորներուն :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պ. Ստեփան Էլչիբէկեան տասը հազար Ֆրանք :

Պ. Ա. Զաքարեան (Վիէն) Վ. Զուլլէրեանի մահուան առթիւ հազար Ֆրանք :

Պ. Յ. Մաջոյեան (Վիէն) Տիկին Քէլլէկօրեանի մահուան առթիւ հազար Ֆրանք :

ՇԻՔԱԿՈՅԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀՐԴԵՀԸ

Կէս դարէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով երկուշաբթի կէսօրէ ետք Շիքակոյի մէկ դպրոցին մէջ պատահած հրդեհ մը յուզումի մատնեց ժողովուրդը : Ոստիկանութիւնը տակաւին չէ կրցած գտնել աղէտին պատճառը : Անակնկալ հրդեհը Շիքակոյի դպրոցին աւելի քան հազար աշակերտները շփոթի մատնեց : Հրշէջները թէեւ ժամանակին հասան, սակայն բոցերը սկսած էին տարածուիլ ամէն կողմ : Ուսուցիչները անմիջապէս, դասերը ընդհատելով լծուած էին փոքրիկները ազատելու աշխատանքին : Դուրսը, հրշէջները միաժամանակ կը զսպէին ծնողքները՝ որոնք կը փորձէին կրակին մէջ նետուիլ՝ իրենց զաւակները ազատելու համար : Ողբերգական պատկեր — Ծնողքները ողբալով կը դիտէին իրենց փոքրիկները : Մարդ մը յաջողած է ճեղքել հրշէջներու շղթան եւ բարձրանալ երկրորդ յարկը, ուրկէ հինգ մանուկները հրշէջներուն նետելէ ետք գտած է իր զաւակը եւ դուրս խոյացած :

Հրշէջ մը դասարաններէն մէկուն դուռը բանալով 23 մանուկներ իրենց գրասեղաններուն առջեւ մեռած գտած է · բոլորն ալ խեղդամահ :

Աղէտին հաշուեկշիռը — 9–15 տարեկան 87 փոքրիկներ,— 53 աղջիկ, 34 մանչ, — եւ երեք դասատու օրիորդներ մեռած են : 85 մանուկներ վիրաւորուած եւ հիւանդանոց փոխադրուած են, որոնց մեծ մասը՝ ծանր :

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՐԱՐԱՅԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հոկտեմբեր 12ին Մարսէյլի մէջ տօնուեցաւ, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան նախաձեռնութեամբ, Արարայի քառասնամեակը. միանգամայն ոգեկոչուեցաւ յիշատակը բոլոր Հայ Կամաւորներուն որոնք երկու համաշխարհային պատերազմներու ընթացքին Ֆրանսական դրօշին տակ ծառայեցին: Ընթերցողները կարդացին «Յառաջ»ի մէջ այդ հանդիսութեան նկարագրութիւնը :

Արարան, որուն անունը հայ սրտերու մօտ Արարատին հետ պատահական նմանութեամբ մը կը հնչէ, խորհրդանշանի բնոյթ առացած է, որովհետեւ ոչ միայն կը պանծացնէ Հայուն մարտական արժանիքը՝ այլ նաեւ կը ներկայացնէ ազգային քաղաքական դրուագ մը:

Լեգէոնը Ֆրանսական հովանիին տակ կազմուած հայկական զօրախումբ մըն էր որուն նպատակ էր սահմանուած հայկական հայրենիքը օսմանեան լուծէն ազատագրել: Ըստ իր կանոնագրութեան՝ չէր կրնար տարբեր ճակատի վրայ գործածուիլ: Իրօք ազգային հայ պետական բանակի մը կորիզը պիտի ըլլար: Այսչափը կը բաւէ որ մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ Լեգէոնի ծնունդը, կեանքը եւ լուծարքը յատուկ տեղ մը գրաւեն :

Սակայն մինչեւ հիմա Լեգէոնի պատմութիւնը չէ գրուած: Ոչ հայերէն եւ ոչ Ֆրանսերէն, ինչ որ կրկնակի պակաս մըն է, քանի որ թէ Հայերը թէ Ֆրանսացիք այդ պատմութեամբ շահագրգռուած են :

Հայերէն, որչափ գիտենք, ոչինչ կայ: Առ առաւելն կարելի է պատմութեան տարրական նիւթ նկատել զանազան օրագրերու եւ պարբերականներու մէջ ցան ու ցրիւ լոյս տեսած նախկին Լեգէոնականներու յօդուածներ կամ Հայ Ռազմիկներու Միութեանց հրատարակութիւններ: Աչքի տակ ունինք Ատանայի Հայ Նախկին Լեգէոնականներու Միութեան «Արարա» պաշտօնաթերթին 19 Սեպտեմբեր 1921ի բացառիկ թիւը — գրաքննուած — ուր Ս. Գարթեւեանի, Ա. Զօղանեանի, Մ. Տամատեանի գրական յօդուածներէն դատ կան մի քանի լեգէոնականներու գրութիւններ, որոնք միայն անհատական վերյիշումներ կամ տպաւորութիւններ են: Երկու տարի վերջ, 19 Սեպտեմբեր 1923ին Ամերիկայի Հայ Լեգէոնականներու Միութիւնը Պոսթոնի մէջ հրատարակեց 32 էջնոց «Արարա» տետրակ մը, հինգերորդ տարեդարձին նուիրուած, ուր խառնուած են բրականը, կիսաճշմարիտը եւ երեւակայականը: Առ ի հետաքրքրութիւն մէջբերենք խմբագրականին մէկ նախադասութիւնը՝ «Հայ Լեգէոնին կատարած դերը Անգլիացիները կամովին իսկ Ֆրանսացիները յակամայս յայտարարեցին հանրութեան »: Այսպէս ամբողջ տետրակին մէջ բացայայտ է անգլիական — դաշնակից բայց խորապէս հակառակորդ ... — քարոզչութեան արդիւնքը եւ մասնաւորապէս իր Կիլիկեան գործակալին, հարիւրապետ Անճէլին որուն պաշտօնն էր կազմալուծել Ֆրանսահայ գործակցութիւնը եւ որ բնականօրէն ամեռիկահայ անգլիախօս Լեգոէնականներու միջեւ դիւրութեամբ գործօն դեր կատարեց : Ֆրանսացիք զայն «հակաֆրանսութեամբ անուանելը » կը կոչէին, ականարկելով իր անուան անգլերէն «հրեշտակ» նշանակութեան :

Սուրէն Գարթեւեանը «Արարա» խորագրով ժամանակին գրքոյկ մը տուած է : Սպառած կ'երեւայ: Չկրցանք ունենալ եւ չենք կարող անոր մասին գաղափար յայտնել :

Ինչպէս հայերէն նոյնպէս Ֆրանսերէն չէ գրուած Լեգէոնի պատմութիւնը: Եթէ Միստր Տալի ապստամբութիւնը ունեցաւ իր պատմաբանները, անոր շնորհիւ եւ հետեւանքով յղացուած Լեգէոնը պատմութեան Լիմպոներուն մէջ կը մնայ :

Քանի մը տողեր կան, առարկայական, անոր մասին Արեւելեան Ֆրանսական բանակին հակիրճ պատմութեան մը մէջ զոր, մօտաւորապէս 25 տարի առաջ, հրատարակեց Հազարապետ Տը Կոլը, այժմ Զօրավար եւ Վարչապետ, ուրիշ հազարապետի մը աշխատակցութեամբ :

1939ին, Պէյրութի բարձրագոյն հրամանատար Զօր. Հունցիկէրի հովանաւորութեամբ լոյս տեսաւ Ֆրանսական արեւելեան բանակի ոսկեմատեանը ուր լեգէոնին դերը հազիւ նշմարելի էր դարձած: Սանճաքին Թուրքիային ընծայատրութեան շրջանն էր, անպատեհ ժամանակ հայկական լեգէոնը յիշելու : Եգիպտոսի Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը, ի պատիւ իրեն, խիստ բողոք մը յարոյց զօրավարին մօտ եւ հանրօրէն :

1954ին հայասէր Փօլ տիւ Վէու հրատարակեց «Լա Փասիօն տը լա Սիլիսի » ուրանցողակի կը խօսուի Լեգէոնի մասին, Կիլիկեան գրաւման եւ յետագայ չործողութեանց առթիւ: Հեղինակը որ, լաւ երեւոյթին, պաշտօնական տեղեկագրեր գործածած է, գրեթէ միշտ անորպատ կերպով կ'արտայայտուի Լեգէոնի մասին առանց երբեք կռահելու որ իր աղբիւրները կրնան անապակ չըլլալ : Պաշտօնականը եւ ճշմարիտը հարկադրօրէն համանիշ չեն: Սրտցաւօրէն կ'ակնարկենք, ի միջի այլոց, Իսկէնտէրունի դէպքին որուն հետեւանքով լուծուեցաւ նորակազմ 4րդ վաշտը եւ որ վերոյիշեալ գրքին մէջ բացարձակ խեղաթիւրմամբ է պատմուած: Կը բաւէ ըսել որ հեղինակը զանցառութեամբ կ'անցնի թէ միայն Հայեր չէին յանձնուած զինուորական արդարութեան. չենք ծանրանար հոս շատ աւելի եղերական մոռացութեան մը վրայ որ բացայայտ նշան է կողմնակալութեան: Դեռ կը յիշենք պատերազմական առեանի նախագահ բարձրագոյն ծովային սպայ Տը Գոդքարի լաւամիտ եւ անաչառ յայտարարութիւնը նիստէն վերջ, Լեգէոնի հրամանատար գնդապետ Ռոմիէօյի եւ այլ Ֆրանսացի սպաներու վրդովմունքը: Այդ դէպքին իրական եւ հոգեբանական պատճառները պարզած ենք տեղեկագրի մը մէջ զոր յանձնեցինք վեց Յուլիս 1920ին Ֆրանսական Արտաքին գործոց նախարարութեան :

Անկէ երկու տարի առաջ, 1956ին, Փարիզի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը Փարիզահայ ականաւոր անձնաւորութեանց աշխատակցութեամբ, լոյս ընծայեց Հայ Կամաւորական շարժման պատմութիւն մը, խմբագրութեամբ Տեղակալ – Գնդապետ Լօֆիթալիէի :

Այս մատեանը մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է : Շքեղօրէն տպագրուած եւ պատկերազարդ: Առաջին օրինակը նուիրուեցաւ Հանրապետութեան Նախագահին: Նկատի ունենալով իր բնոյթը եւ իր տարածման միջավայրերը պէտք է համեստ կատարելութեան: Կարելի չէ դժբախտաբար այդ վկայականը շնորհել անոր :

Ֆրանսական բանակի Հայ Կամաւորներու այս պատմականը կը բացուի անակնկալօրէն Անդրանիկի լուսանկարով մը, ոսոսական զօրավարի համազգեստով : Բացատրութիւն չկայ, այլ միայն «հայ ազգային հերոս»: Անշուշտ մեզ համար մատղութիւնը պարզ է :Բայց Ֆրանսացի ընթերցողը եւ դուցէ ապագայ հայ նոր սերունդը արդեօք պիտի հասկնա՞ն թէ ինչով այս ռուս զօրավարը հայ ազգային հերոս կ'որակուի, մինչ բազմաթիւ այլ ռուսահայ զօրավարներ գոյութիւն ունեցած են: Գէթ կարճ լուսաբանութիւն մը անօգուտ չէր :

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ "ՅԵՏԱԴԱՐՁ ՀԱՅԵԱՑՔ"Ը

Բ.

Խօսելով Արեւմտահայ թատրոնի մասին, Վահրամ Փափազեան ամէն առթիւ ալ նկատելի ճիգ մը կը դնէ իր տողերուն մէջ, ընթերցողին վրայ այն տպաւորութիւնը թողլով, որ Արեւմտահայ թատրոնին եթէ ո՛չ հիմնադիրը, գոնէ անոր աճումին ու զարգացման մեծ զարկ տուած անհատականութիւն մըն է ինք :

Արեւմտահայ թատրոնի ծագումը կը րնի 1850ական թուականներէն եւ անոր Ռահվիրաները հանդիսացած են էքշիաններ, Մաղաքեանները, Ֆասուլիաճեաններ, Պէշիկթաշլեանները, Սրապիոն Հէքիմեանները եւ տակաւին բազմաթիւ խնկելի անուններ :

Վահրամ Փափազեանի Մելփոմէնէի տաճարին մէջ երեւումը 1900ական թուականներէն ետք է տեղի ունեցած, եւ իր երեւումէն ետք ալ Արեւմտահայ թատրոնը իրմէ այնքան ալ մեծ օգուտներ չէ տեսած, որովհետեւ նորահաս տաղանդը շուտով լքած է Արեւմտահայ թատրոնը, անցած արեւելահայ թատրոնի շրջանակներուն մէջ եւ հոն հիւսած է իր փառքի դափնին : Անկէ ետք ցանցառ այցելութիւններ է տուած իր ծննդավայրին, ուր ճիշդ է թէ տուած է բազմաթիւ ներկայացումներ, սակայն Արեւմտահայ թատրոնի ապագային հարցը այնքան ալ չէ հետաքրքրած զինքը: Այդ գործը իրենց ուսերուն առած են ուրիշներ, որոնց հասցէին նախատական տողեր է գետեղած հեղինակը իր գրքին մէջ, գլել ու անցնելով ապերախտութեան բոլոր սահմանները: Տանք քանի մը օրինակներ :

Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումէն ետք, պոլսահայ թատերական կեանքը նոր թափ կը ստանայ :

Համիտեան բռնակալութեան տակ ծրւարած ուժերը վերստին հրապարակ կուգան : Կը վերսկսին հայերէն լեզուով ներկայացումները :

Այդ թուականներուն հրապարակին վրայ գոյութիւն ունէր խանդավառ, շափազանց կրակոտ եւ թատերական արուեստի հուրով կլանուած երիտասարդ մը՝ Ենովք Շահէն:

Վահրամ Փափազեանի սկզբնական քայլերուն Ենովք Շահէն եղած է անոր կողքին: Անոր հետ խաղացած է շարունակ եւ միեւնոյն տաեն թատերական գործին վարիչներէն մին է հանդիսացած :

Մինչեւ մեծ եղեռնը, Ենովք Շահէն մնացած է պատնէշին վրայ բազմաթիւ ուրիշ նուիրեալներու հետ :

1915ի եղեռնին հերոսական պարագաներու տակ նահատակուած է :

Եւ այսօր, ահա՛ թէ ի՛նչ կը գրէ Վահրամ Փափազեան իր տարարախտ ընկերոջ, ազգային նահատակ Ենովք Շահէնի մասին .

« Մի մոռանայ ընթերցող, որ մեր արուեստի աստուածուհին՝ Մելպոմենեան նախ եւ առաջ կին է, եւ կինը բնոյթով պչրուհի է միշտ եւ հրապուրող, կատակասէր եւ չարաճճի, եւ սիրում է իր սալոնին լծել ձիերի հետ երբեմն եւ ջորիներին: Աստուածուհու մի քմայք է դա նրա կողմից, եւ ի՞նչ չես ների մի աստուածուհու երբ խեղճ ջորին պատիժ է դառնում ձիերի գլխին. նա անմեղ է, սակայն, արդահատանքի միայն արժանի : Մելպոմենայի այդ կոհերից մէկին ուզում եմ ծանօթացնել քեզ հետ իմ ընթերցող : Նիկոմիդիայի գիւղաքաղաքներից մէկում, Պարտիզակում աշխարհ է եկել ԵնովքՇահէնը: Նա բոլորովին դեռատի մի պայ էր երբ պատահեցի նրան մեր կուլիսներում: Մի քանի տարի յուշարարի պաշտօնով ծառայել էր Մնակեանի մօտ եւ մի քանի անգամ բեմ բարձրանալու փորձեր արել, թէեւ ապարդիւն եւ հիմա մեզ մօտ բեմայարդարի օգնական էր, բայց հարկը պահանջած դէպքում՝ փոքր դերերով բեմ էր բարձրանում» եւն. :

Ա. ՍԹԻՎԸՆՍԸՆԻ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

—o—

Լեհերը յաճախ կը կրկնեն. «Լեհաստանը այնքան համայնավար է, որքան Ֆրանսան» . բայց ուզեն – չուզեն ստիպուած են լեզու գտնել Ռուսերուն հետ, ըլլայ քաղաքական, ըլլայ առեւտրական պատճառներով: Արդարեւ, Ռուսիան Լեհաստանի գլխաւոր յաճախորդն է անտեսական գետնի վրայ. փոխադարձաբար, Լեհաստան երկաթի, քարիւղի եւ բամպակի իր բոլոր ներածումները կը կատարէ Խ. Միութենէն: Այժմ կ'ուզէ փոխառութիւններ ընել Մ. Նահանգներէն՝ երկրագործութեան գործիքներ գնելու համար :

Բայց շատ մը Լեհեր մասնաւորիչ կ'ընեն այն պարագան, որ Մ. Նահանգներու կողմէ իրենց շնորհուած օգնութիւնը, որպէս համայնավարութեան եւ Ռուսիոյ դէմ ուղղուած միջոցառում, մեծապէս կը վտանգէ այնքան դժուարութեամբ ձեռք ձգած իրենց անկախութիւնը, եւ կը դժուարացնէ իրենց կացութիւնը :

Լեհաստանէն հեռանալէս առաջ, մեծանուն փրոֆէսէօրի մը հետ ունեցած խօսակցութեանս ընթացքին հարցուցի . « Լեհաստանը ազա՞տ է »: «Ոչ. կիսովին ազատ է» եղաւ պատասխանը : Եւ իմ կարծիքով, այդ՝ լաւագոյն կերպով կը սահմանէ Լեհաստանի կացութիւնը :

Դժուար է Լեհերը հարիւր առ հարիւր համայնավար դարձնել. շատ կրօնասէր են ու խմոտի զգացումը ունին՝ այդ բանին համար: Բայց քանի Ռուսաստանը չուզէ, չեն ալ կրնար բոլորովին անկախ ու ազատ ըլլալ: Առայժմ միջին ճամբայ մը գտած են ու կը յառաջանան այդ ուղիով, գլուշ կը շարժին, որպէսզի չվտանգեն 1956էն ի վեր ձեռք ձգած իրենց ազգային ինքնավարութիւնն ու անհատական ազատութիւնը, զոր մէկ օրէն միւսը կրնան կորսնցնել եթէ Ռուսիա ուրաչէ սանձերը պրկել :

Արեւելեան Եւրոպայի բոլոր երկիրներուն համայնավար կառավարութիւնները փոքրամասնութեան կառավարութիւններ են: Լեհաստանի մէջ համայնավար կազմակերպութիւնը ժողովուրդին տասը առ հարիւրէն աւելի չընդգրկեր. Չեխոսլովաքիոյ մէջ համեմատութիւնը քիչ մը աւելի է, բայց չեխ աշխատաւոր ժողովուրդը համակերպած կը թուի իր ճակատագրին: Լաւ կ'ուտեն, Երկաթէ Վարագոյրէն անդին գտնուող ժողովուրդներէն որեւէ մէկէն աւելի լաւ կեանքի պայմաններ ունին. հետեւաբար հանդարտ կը կենան: Փրակայի մէջ մարդիկ կը գգուշանան խօսելէ, իրենց մտքերը արտայայտելէ : Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ ներքին մթնոլորտը լաւապէս պատկերացնող մանրավէպ մը կայ: Լեհ եւ չեխ սահմանին վրայ Չեխ շուն մը եւ Լեհ շուն մը իրարու կը հանդիպին. այս վերջինը կ'ուզէ Չեխոսլովաքիա մտնել. «Ինչո՞ւ կ'ուզես իմ երկիրս մտնել» կը հարցնէ Չեխ շունը: «Ձեր դեղեցիկ կօշիկներէն զոյգ մը գնելու համար». կը պատասխանէ Լեհ շունը, եւ կ'աւելցնէ. «Իսկ դո՞ւն ինչու կուզես իմ երկիրս մտնել»: «Հաջելու համար» կը պատասխանէ Չեխ շունը :

Մոսկուայի ղեկավարներուն համար եթէ Լեհաստանը աւելի մտահոգութիւն կը պատճառէ քան Չեխոսլովաքիան, որքան աւելի մեծ է Արեւելեան Գերմանիոյ առթած մտահոգութիւնը: Այն օրէն ի վեր, երբ Խրուշչեւ իր հովանաւորութեան ներքեւ առաւ Արեւելեան Գերմանիոյ ատուած բռնատէրը, Վալթէր Ուլպրիխթը, համայնավար ճնշումը օրէ օր կ'աւելնայ այնտեղ, ինչպէս նաեւ դէպի Արեւմտեան Գերմանիա փախչող տարագիրներուն թիւը, մասնաւորաբար բժիշկներու, գիտնականներու եւ ուսուցիչներու շրջանակներէն ներս: Այս տարուան առաջին ութ ամիսներուն ընթացքին 800 բժիշկներ (Արեւելեան Գերմանիոյ բժիշկներուն ընդհանուր թիւին քսան առ հարիւրը) փախած են դէպի Արեւմտեան Գերմանիա : Արեւելեան Գերմանիոյ մասնաւորական դատակարգին բնարանին մէկ ձգտում միայն ունի՝ Արեւմտեան Գերմանիա անցնիլ : Այս գաղթը այնպիսի չափանիշներու հասած է, որ համայնավար վարիչները սկըսած են վախնալ եւ ներքին ճնշումը քիչ մը մեղմացնել :

Մոսկուայի մէջ չեն անտեսուած Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ ծագելիք հաւանական ապստամբութեան մը հետեւանքները: Այդպիսի պարագայի մը, եթէ Արեւմտեան Գերմանիան իր արեւելեան եղբայրներուն օգնութեան փութայ, Կարմիր Բանակը ի՞նչ պիտի ընէ : Եւ ի՞նչ պիտի ընեն Արեւմտեան երկիրները :

Ինչպէս կը տեսնուի, Մոսկուայի միակ գլխացաւը Եուկոսլաւիան չէ. Լեհաստան, Արեւելեան Գերմանիա, Հունգարիա, ու թերեւս նաեւ խորհրդային աշխարհին ուրիշ երկիրները մեծ մտահոգութեանց պատճառներ են Մոսկուայի համար: Բայց այս գլխացաւերէն ամէնէն մեծը՝ Չինաստանն է անկասկած :

(8 Նար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

Տարաբա՛խտ Ենովք Շահէն: Որքա՜ն կը մղկտայ այժմ քու հոգիդ անդենին մէջ, ի լուր «ընկեր»ոջդ այս ապերախտ վարմունքին:

Եւ խորհիլ թէ Վահրամ Փափազեան ապերախտութիւնը հասցուցած է այն աստիճանին որ ողբացեալ Ենովք Շահէնը ջրբիփոխակերպած է չինայելով նոյնիսկ անոր նահատակի աճիւններուն:

Դարձեալ Օսմանեան Սահմանադրութենէն ետք, Պոլսահայ թատերական կեանքին մէջ գոյութիւն ունեցած են երկու հանրացի ընտիր ուժեր՝ Ազատի եւ Առբինէ Դերձակեան քոյրերը:

Ազատի Դերձակեան դժբախտութիւնը կ'ունենայ սիրելու Վահրամ Փափազեանը եւ կը յօժարի ամուսնական կապերով իր կեանքը միացնել անոր:

Կ'ամուսնանան երկու երիտասարդները: Յնծութեան մէջ է Պոլսահայ ժողովուրդը: Մամուլը մեծ ուրախութեամբ կ'աւետէ երկու երիտասարդ արուեստագէտներուն միութիւնը եւ այդ միութեան մէջ կը տեսնէ արեւմտահայ թատրոնի նորագոյն նուաճումներու լայնածաւալ հորիզոններ:

Այժմ տեսնենք թէ ի՛նչ կը գրէ «Ցեռադարձ Հայեացք»ի հեղինակը իր առաջին «սիրոյն», հեզահամբոյր ու քնքոյշ Ազատի Դերձակեանի մասին, որ բեմական անուամբ կը կոչուէր Հրաչեայ, եւ մինչեւ Ա. Աշխարհամարտի Զինադադարի խանդավառ օրերը մնաց Պոլսահայ բեմի գոհարիկ ծաղիկներէն մին:

Վահրամ Փափազեան առանց խիղճի ու ամօթի, առանց խղճահարութեան այն կնոջ յիշատակին հանդէպ որ իրեն պարգեւած է զաւակ մը եւ որ կը կրէ այսօր իր անունը, կատարեալ փառսի մը, բալօտիի մը կը վերածէ իր ամուսնութիւնը, հերիւրածոյ ու երեւակայական ձեւով մը նկարագրելով այն հարսանիքը որուն փութացած էր ողբացեալ Հրաչեան, իր կուսական սրտին բովանդակ բարութեամբ.—

«Սկզբում ինձ թւում էր թէ այդ բոլորը «ներկայացում» էր: Ազատնու եղբայրը՝ Ցարութիւն Դերձակեան, որը Թուրքիայի արեւելեան նահանգներից սխրանքներից էր «Քոնոնի Արթաքի» անունով, ջանք չէր խնայել կարելի չափ հանդիսաւոր ու փայլուն խնջոյք պատրաստել: Հրաւիրել էր իր ընկերներին, բոլորն էլ յայտնի նուագածուներ: Եւ այս բոլորից բացի՝ անդրջրհեղեղեան բրածոների չափ հին, պատկառելի պառաւներ, որոնք բազմել էին եւ տեղաւորուել հանգստաւէտ բազմոցների վրայ: Ղազար Ամիրայի ժամանակներից մնացած ուսուցիչները պատեհ ծերուկներ, Թութակի նման պստոտ գոյներով զգեստաւորուած ազգականուհիներ, դրացի Ռուբէն Համբիք, իր կողակից Սերվիչէն աղան, մանկաբարձուհի Օրիորդ Ամալեր, Թելլալ Հոռոփը, մխսի Փաւկալը, Անթառամ տուտուն, Նպարավաճառ Քիրիս Քոսթաքին, Թաղի ժամկոչը, մի քանի տէրտէր, պէնկլի Վէրժինը, խամպուռ Սոֆիկը, էրկան Մարտիկը, չոփուռ Միբիկը, ամբողջ փողոցը, դերասանները՝ հանդերձ ընտանեօք եւ այդ բոլորի կեդրոնում Նորահարսն Ազատնի Հրաչեան նարնջածաղիկէ պսակը՝ ճակատին, սպիտակ հարսանեկան զգեստների մէջ, աւանդական ռակէթել քօղով ծածկուած, երկու ծաղկաղարդ մոմերի մէջտեղ՝ չինական կուլքի նման մունջ ու անշարժ նստած:

«Մի թատրոնական ներկայացում էր այդ, որի բեմադրողը քանոնի Արթաքին էր, հարսնեւորները՝ դերասաններ եւ հեղինակը՝ ինքը Հրաչեան որ ցանկացել էր իր ստեղծած թատերգութեան առաջին դերը ինքը ստանձնել եւ սիրահարի դերն ալ ինձ տալ»:

Կարելի չէ գտնել ածական մը, սիրելի ընթերցող, որակելու համար հեղինակին այս արարքը:

Այս երեւակայական, չինծու եւ իր ողբացեալ կողակցին յիշատակը նսեմացնել ձգտող տեսարանը նկարագրելով, կը խորհիմ թէ հեղինակը ուրիշ յետին միտք մը ունի:

Իր նպատակն է ծաղրի ենթարկել պոլսահայ բարքերը: Եւ իր երեւակայութեան զօռ տալով, ստեղծած է թելլալ Հոռոփի, պէնկլի Նեվրիկի եւայլնի տիպարները, որոնք իր կարծիքով պիտի նսեմացնեն էր երբեմն հայ ժողովուրդի մշակութային լուսալոյն կեդրոնը հանդիսացող Պոլիսը: Սակայն, իր տեսակին մէջ միակը չէ Վահրամ Փափազեան հեղինակը: Զինքը այս ուղղութեամբ կանխողներ կան: Փաստը այն է որ երբ Հայաստանի մէջ մեծ տեղ կուտան Ցակոբ Պարոնեանի գործերուն եւ կը ներկայացնեն, դանոնք չարունակ անոր ստեղծած տիպարները կոշտ ու կոպիտ շաղծի մը ենթարկելով, անպայման որ կը հետապնդեն նոյն նպատակը՝ ինչ որ «Ցեռադարձ Հայեացք»ին հեղինակը կ'ընէ, չես գիտեր որու հաճելի ըլլալու ակնկալութեամբ ալ:

Եւ իր մեղանչումը աւելի առաջ տանելով, Վահրամ Փափազեան իր հատորին մէջ բազմաթիւ անգամներ «չեղչեղուկ» կը կոչէ Պոլսահայ հասարակութիւնը:

Ինչպէս չարդարանալ մեծանուն արուեստագէտ Վահրամ Փափազեանի «մարդկային» գծին վրայ, երբ ան յանդգնութիւնն ու ապերախտութիւնը կ'ունենայ չեղչեղուկ կոչել այն ժողովուրդը, որուն ծոցէն ծնած են Ադամեաններ, Սիրանուշներ, Զօհրապներ, Վարուժաններ, Սիամանթօներ եւ ինքը... Վահրամ Փափազեանը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(2 Շար.)

Աւելի կարեւոր է մարդիկ ուսումնասիրել, քան գիրքեր:

×

Դրացիիդ պարտէզը քար մի՛ նետեր:

×

Ցգէտներու ներկայութեան լատիներէն մի՛ խօսիր:

ԿԱՐՄԻՐՆԵՐՈՒ ՑԱՒԵՐԸ

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Խ. Միութիւնը սկսած է կազմակերպել, բանուորական «կամաւոր» ոստիկանական խումբեր: Այս որոշումը կը յիշեցնէ բոլշեւիկեան կառավարութեան հաստատման առաջին տարիները:

Լենինկրատի մէջ նոր կազմուած առաջին խումբին պարտականութիւնն է՝ պայքարիլ «պիտոյմներու», խուլիկաններու, գողերու եւ այլ հակա-ընկերային տարրերու դէմ»: Խորհրդային կառավարութեան պաշտօնաթերթը, «Իզվեստիա» կը գրէ թէ այս ձեւի խումբերը պէտք է բազմանան եւ համազգային բնոյթ ստանան:

Տակաւին յայտնի չէ թէ բանուորներու ոստիկանական այս կազմակերպութիւնը պաշտօնական ի՞նչ իրաւասութիւններ պիտի ունենայ ձերբակալութիւններ կատարելու մարզին մէջ, զոր օրինակ, բայց արդէն իսկ առաջարկուած է, որ իր անդամները «զէնք կրելու իրաւունք ունենան իրենց պարտականութեան դլուխը գտնուած ատեն»:

Ինչպէս վերը ըսինք, այս ձեւի կազմակերպութիւն մը գոյութիւն ունէր 1917ին, որ մեծ դեր խաղաց իշխանութիւնը բոլշեւիկներուն յանձնելու գործին մէջ: 10 տարի առաջ, Չեխոսլովաքիոյ մէջ ալ աստր նման խումբեր իրենց օժանդակութիւնը բերին համայնավար կարգուսարքը հաստատելու գործին մէջ: Արեւելեան Գերմանիան ալ ունի բանուորական ոստիկանական իր խումբերը. իսկ համայնավար Չինաստանի մէջ արդէն իսկ տարածուած սովորութիւն է այս ձեւի խումբերու գոյութիւնը:

Խ. Միութեան մէջ բանուոր-ոստիկանները հաւանաբար պիտի պատրաստուին եւ գործեն քաղաքներու կանոնաւոր ոստիկանութեան հսկողութեան ներքեւ:

Այս խումբերու կազմութիւնը կը զուգադիպի «հակա-ընկերային տարրերու դէմ» ծայր տուած բուռն պայքարի մը, որուն գրօշակիրներէն մէկն ալ Կոմսոմոլներու (Համայնավար կուսակցութեան երիտասարդական խումբերու) կազմակերպութիւնն է:

Լենինկրատի «Փրաւտա»ն կը գրէ թէ քաղաքին բանուորական կազմակերպութիւնները իրենց հաւանութիւնը յայտնած են բանուորա-ոստիկանական այս ձեւի խումբերու ստեղծման ի նպաստ:

Բոլոր թերթերն ալ արձագանգ կը հանդիսանան այս լուրին եւ իրենց հաւանութիւնը կը յայտնեն անշուշտ, աւելցնելով որ այս խումբերէն ներս պէտք է առնուին ամէնէն «յառաջդիմական» բանուորները (այսինքն անոնք, որ կուսակցութեան անվերապահ վստահութիւնը կը վայելեն), որոնք իրենց գործի ժամերէն դուրս կատարած այս աշխատանքին համար որեւէ վարձատրութիւն պէտք չէ ստանան: «Թրուտ» թերթը, կ'աւելցնէ թէ այս խումբերուն անդամները հանրային անդորրութիւնը խանգարողներուն դէմ պէտք է պայքարին «համոզելով» եւ «դաստիարակելով» անոնց քաղաքային գիտակցութիւնը: Բայց, կ'աւելցնէ թերթը, «հետապնդուած անձերէն ոմանք կրնան վատ նպատակներ ունենալ. այդ պատճառով ալ բանուորա-ոստիկանական խումբերուն անդամները պէտք է զինուած ըլլան իրենց պարտականութեան դլուխ գտնուած ատեն»:

Ընդհանուր առմամբ, գաղափարը լաւ ընդունելութեան արժանացած է մամուլին կողմէ:

ՄԵՐ «ՕՐ»Ը

Հ. Յ. [illegible] Դաշնակցութեան 68րդ եւ [illegible] իր խումբին 30րդ տարեդարձի առթիւ Շաւլի Արզութեան խումբը Նոյեմբեր 23ի կիրակի օրը սարքած էր հանդէս-խնճոյք մը տեղւոյն հայ դպրոցի սրահին մէջ:

Առաւօտուն տեղւոյն Նորաշէն եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ «Արզութեան» խումբի մահացած ընկերուհիներու եւ ընկերներու յիշատակին, ներկայութեամբը Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէի, Փարիզի Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչներուն եւ փարիզեան շրջանի ընկերներու:

Եկեղեցական արարողութենէն յետոյ քալի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ճաշ-խնճոյքը, նախագահութեամբ եւ սեղանապետութեամբ ընկեր Հրանտ Սամուէլի, խնջոյքի ընթացքին ընդհանրապէս Դաշնակցութեան եւ մասնաւորապէս Արզութեան խումբի գործունէութեան մասին յարգանքի եւ քաջալերանքի խօսքեր ըրին ընկերուհի Սաթենիկ Տէր Դաւթեան, ընկերներ Հր. Սամուէլ, Սահակ Ցովհաննէսեան, Բէնօ, Կարպիս Ցակոբեան, Հրաչ Հանտալեան, Գր. Փափազեան, Հապէշեան, Գր. Կիւլեան եւ Շաւլի եկեղեցական ընկերակցութեան կողմէ Գ. Նըշան Հայթայեան:

Տեղի ունեցաւ ճոխ գեղարուեստական բաժին երգերով ու արտասանութիւններով և երկսեռ երիտասարդութեան խմբական երգերը մինչեւ ուշ ժամանակ խանդավառեցին ներկաները:

ԹԱՂԵՑԻ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆԻ շրջանին մէջ շահագործման յանձնուած է գինիի նոր գործարան մը, ուր ամէն օր կը վերամշակուի 30-35 թոն խաղող: Ցառաջիկայ տարի պիտի մշակուի 120 թոն խաղող:

ԱԽՏԱՑԻ Ազատամօր գիւղը խմելու ջուր ունեցած է այս տարի. ստացուած ջուրով պիտի ոռոգուի նաեւ հարիւր հեկտար հողի տարածութիւն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (309)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԳ.

ՈՍՏԱՆ

Նա ասում էր, որ Որսորդը հասարակ մարդ չէ, թէ նա Սասունի եւ Մոգաց երկրի զօրաւոր Մէլիքն է եղել, թէ այնտեղ ունեցել է իր սեփական բերդը, — պատմում էր, թէ ինչպէս հայ տանուտէրները, միացած իրանց հոգեւոր առաջնորդի հետ, դաւաճանում են նրան, մատնելով մի «քուրդ իշխանի» ձեռքը, — պատմում էր, որ դաւադրութեան ժամանակ նշանակւում է Զատկի աւաղ շաբաթ գիշերը, եւ երբ Մէլիքը իր ընտանիքով բոլորել էր ճրագալոյցի սեղանի շուրջը, յանկարծ նրա ամրոցը պաշարւում է բազմաթիւ թշնամիներով: Նրա ամրոցը հրդեհւում են, ընտանիքը կոտորւում են, այդ միջոցին կրակի եւ արեան միջից յափշտակւում է հաւատարիմ Մըհէն իր վիրաւորուած տիրոջը եւ, իր հզօր ուսերի վրայ բարձած, տեղափոխում է նրան Գարգասատան, ուր ապրում էր նա անյայտութեան մէջ, Որսորդի անուան ներքոյ:

Իմ քեռի Պետրոսը ծոյտեալ Որսորդի պատմութիւնը հասցրեց մինչեւ այստեղը, էլ ուրիշ ոչինչ չասաց: Բայց այժմ ծերունի քրդի պատմութիւնից երեւաց, որ նա կրկին յայտնուել է իր իսկական Մէլիք-Միսաք անունով, եւ Հայոց կամաւոր զօրքերի գլուխն անցած, կռուել է երկու քուրդ բռնապետների հետ, երկուսին էլ յաղթել է, եւ կալանաւորելով, յանձնել է Օսման փաշայի ձեռքը, եւ իր «վրէժը» առել է: Ի՞նչ վրէժ: Երբ այդ մասին հարցրի, ծերունի քուրդը պատասխանեց.

— Բէգիր խան բէկը նոյն դաւաճանութեամբ վարուեցաւ իր բարեկամ Մէլիք-Միսաքի հետ, որպէս իմ հօր եղբայր Խան-Մահմուդը՝ Միր-Մարտոյի հետ: Երկուսն էլ խարէութեամբ ոչնչացրին իրանց լաւ դաշնակիցներին եւ տիրեցին նրանց բերդերին: Մէլիք-Միսաքը Սասունի եւ Մոգաց երկրի իշխանն էր եւ լաւ բարեկամ Բէգիր-խան-բէկի հետ: Բայց այդ վերջինը այնքան ցած, այնքան վատ գտնուեցաւ, որ մի գիշեր անակնկալ կերպով յարձակուեցաւ նրա տան վրայ և բոլորին սրից անցկացրեց: Մէլիքին նոյնպէս սպանուած էին համարում, բայց տարիներից յետոյ, կարծես, գերեզմանից վերադարձաւ նա, եւ իր վրէժը առեց...

Երկու հայ իշխաններ, մէկը՝ Ռստանի տէրը, միւսը՝ Սասունի տէրը, միեւնոյն ճակատագրական հարուածքի տակ խորտակուել էին, — երկուսն էլ ստոր դաւաճանութեան զոհ էին դարձել: Ասլանը, իհարկէ, գիտէր այդ բոլորը. նա ոչինչ չէր խօսում, միայն լռութեամբ լսում էր ծերունի քրդի խոստովանութիւնը, որը դառն փորձերից խրատուած, խօսում էր մեզ դառն ճշմարտութիւններ...

— Տեսնո՞ւմ ես, քրիվա, — վերջապէս խօսեց Ասլանը — դուք ձեր բարեկամներին ու դաշնակիցներին այդպէս վատութեամբ ոչնչացնելով, ինքներդ միայնակ ու անզօր մնացիք, եւ դուք էլ ոչնչացաք: Դուք խարէութեամբ տիրեցիք ձեր բարեկամների ամրոցներին, բայց ձեր ձեռքումն էլ չմնացին նրանք, եկաւ օսմանցին եւ խլեց ձեզանից: Եթէ դուք հաշտ մնայիք, դրանցից եւ ոչ մէկը չէր պատահի:

Ասլանը ծերունի քրդի, — այդ անբախտացած ազնուականի, — սրտից էր խօսում: Նրա վշտահար դէմքն աւելի մռայլուեցաւ, աւելի թախծալի կերպարանք ստացաւ:

— — Ճշմարիտ է, շատ ճշմարիտ, — պատասխանեց նա տխուր ձայնով: — Մենք մեր ձեռքով մեր տունը քանդեցինք... Բայց ո՞վ կռուացրեց մեզ, ո՞վ բարեկամների ու Դաշնակիցների մէջ երկպառակութիւն սերմանեց: — Նոյն իսկ օսմանցին: Ես բոլորը չպատմեցի ձեզ, պարոն, թէ ինչպէս օսմանցի գործակատարները գաղտնի կերպով գրգռում էին մեզ Հայերի դէմ... Բայց մենք այնքան միամիտ եղանք, որ չհասկացանք, որ գրգռանով մեր կործանումն են նախապատրաստում...

— Հիմա նոյնը չե՞ն անում, հիմա ձեզ չե՞ն գրգռում Հայերի դէմ...

— Գրգռում են, եւ աւելի վատ կերպով... բայց մեր յիմար ազնուականները չեն հասկանում: Չեն հասկանում եւ մեր հոգեւորականները: Օրինակի համար, կարելի է լսած լինէք, որ մեզանից ոչ այնքան հեռու, Արտօսի սարորանում, կենում է մեծ Շէյխը:

Նա Աստուծոյ սուրբ մարդն է, — ես շատ մեղք արած կը լինեմ եթէ այդ մասին ամենափոքր կասկած ունենամ, — բայց կրքոտ մարդ է: Գիտէ՞ք, որքան անգամ նրան գրգռել են Հայերի դէմ... Որքան անգամ նա ոչնչացրել է Հայոց ամբողջ գաւառներ... եւ բոլոր քրդերը լսում են նրա ձայնը եւ խոնարհւում են նրա հրամանին:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ գրական երկու կարեւոր մրցանակները տրուեցան նոր դէմքերու, անակնկալի բերելով գրական շրջանակները։ Ֆրանսիս Վալտէր, ծնած՝ 1906ին, Պրիւսէլ, ստացաւ «Կոնքուռ»ի մրցանակը՝ «Սէն Ժերմէն կամ բանակցութիւնը» գործին համար։ Էտուար Կլիսան, ծնած 1928ին, ստացաւ «Ռընոտօ» մրցանակը իր «Էկ մողէզը» գրքին համար, որ երիտասարդ հեղինակին առաջին վէպն է։

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 3էն գրօշի տակ պիտի կանչուին (հողային եւ ծովային) բոլոր այն տղաքը որ ծնած են 1938 Նոյեմբեր 17էն Դեկտեմբեր 31ի շրջանը։ Պիտի կանչուին նաեւ անոնք որոնց սիւրսին վերջ կը գտնէ 1959 Յունուար մէկին։

Անոնք որ եղբայր մը կամ խորթ եղբայր մը ունին արդէն զէնքի տակ կը կանչուին միայն երբ անոնց շրջանը լրանայ, այսինքն կրնան սիւրսի ունենալ։ Այս պարագային մէջ եղողները պէտք է ժամ առաջ դիմում ընեն։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ վարչապետը հասաւ Ալժերիա, ուր պիտի մնայ մինչեւ Դեկտեմբեր ութ, միաժամանակ այցելելով նաեւ Սահարա։ Միւս կողմէ, այսօր կը բացուի Ընկերվարականներու արտակարգ համագումարը, որուն մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի։ Ամսոյս եօթին պիտի որոշուին քաղաքապետական ներկայացուցիչները՝ Հանրապետութեան Նախագահի ընտրութեան համար, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 21ին. Բ. ընտրաշրջանը՝ Դեկտեմբեր 28ին. անշուշտ եթէ պէտք ըլլայ։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ Դեմոկրատ պարագլուխ Սթիվընսըն յայտարարեց թէ 1960ի Նախագահական ընտրութեանց թեկնածու չէ։ Ինչպէս ծանօթ է 1952ի եւ 1956ի ընտրութիւններուն մէջ Սթիվընսըն Դեմոկրատներու թեկնածուն էր՝ Այզընհաուըրի դէմ։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ իր համաձայնութիւնը տուաւ որ Խ. Միութիւնը մասնակցի բժշկական միջազգային փնտռտուքներու՝ առաջարկուած ամերիկացի ծերակուտական Հըմֆրիի կողմէ։

ՄԱԿի մէջ Անգլիա մերժեց ընդունիլ Հնդկաստանի առաջարկը՝ Կիպրոսի հարցին լուծման համար. այս առաջարկին կողմնակից էին Գահիրէ, Սուտան, Սէյլան, Նեփալ, Հայիթի, Իսլանտա, Իրլանտա եւ Փանամա։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ մինչեւ Դեկտեմբեր 31 փակեն իրենց բոլոր առկախ հաշիւները։ Վարչութիւնս ի վիճակի չէ ապառիկ թերթ ղրկելու եւ պիտի ստիպուի դադրեցնել թերթերը այն բաժանորդներուն, որոնք ցարդ չեն նորոգած 1958ի բաժանորդագրական շրջանը։

Համաձայն տեղական մամուլի սովորութեան պիտի խնդրէինք որ մեր բոլոր բաժանորդները կանխիկ վճարեն իրենց բաժնեգինները։

Շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որ իրենց կանոնաւոր վճարումներով ապահոված են թերթին հրատարակման կանոնաւորութիւնը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Տէր Դաւթեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Տօքթ. Ռուբէն Տէր Դաւթեանի իր տարեդարձին առթիւ (Նոյեմբեր 26)։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէն իր բոլոր ընկերներուն կողմէ ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկեր Տիգրան Թադոյեանին, իր զաւակներուն (Նոր Սերնդական) եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն, իրենց կնոջ, մօր, Վազգանոյշ Թադոյեանի ցաւալի մահուան առթիւ։

×

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Կարապ. Երիմեանի եւ իր զաւկին Տօքթ. Բարսեղ Երիմեանի, իրենց հօրեղբօր զաւկին Ժիրայր Երիմեանի կսկծալի մահուան առթիւ (Պէյրութ)։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի կողմէ։

Դեկտեմբեր 7, Կիրակի կէսօրէ յետոյ, ժամը 3էն մինչեւ գիշերուան 10ը, Յոյներու սրահը (5 Բիւ Պոնըֆուա)։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկական եւ եւրոպական պարեր, առատ կերուխում եւ հաճելի անակնկալներ։

Կը հրաւիրուին բոլոր Լիոնահայերը անխտիր։

Այդ օրը բոլորդ Յոյներու սրահը քաջալերելու համար Նոր Սերունդը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսի լէ Մուլինոյի հայկ.-գաղութի հոգաբարձութիւնը եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը իրենց հրապարակային շնորհակալութիւնը կը յայտնեն փաստաբան Գ. Ցովիկ Եղիազարեանի, որ Երիմեան սրահի դատական խնդրին մէջ մեծապէս օգտակար եղած է իրենց։

×

Մոնթորուէն Տէր եւ Տիկին Վարդան Գասիկեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ որոնք անձամբ, նամակով կամ հեռագրով վշտակից եղան, իրենց սրբ. քրոջ եւ քեռայրին Տէր եւ Տիկին Արշալուհի եւ Գէորգ Եզեկէլեաններուն դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զարդիկ Քէնտէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յ. Արզումանեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ ժամը տասին, Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՉԱՔԱՐ ՔԷՆՏԷՐԵԱՆի

կսկծալի մահուան քառասունքին առթիւ։

Յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԸ

Դեկտեմբեր 21ին։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հայ Գրողներու վերջին ընդհ. ժողովին մէջ կազմուած է նոր վարչութիւն, բաղկացած հետեւեալ մտաւորականներէն — Գ. Պ. Բ. Թօփալեան, Հր. Բալուեան, Զ. Որբունի, Վ. Մելիքեան, Գեղամ Քէրէսթէճեան, Գր. Վահան եւ Գ. Աճէմեան։ Միութիւնը շուտով պիտի տայ իր հրապարակային հաւաքոյթները։

× Հայ Գրողներու Միութիւնը կազմակերպած է ողջերթի թէյասեղան մը, Գ. Վ. ՁԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆի, դէպի Հարաւային Ամերիկա մեկնումին առթիւ։ Տեղի կ'ունենայ այս շաբաթ երեկոյ, Գ. Աճէմեանի ճաշարանը, ժամը 7ին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցիին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները — Օր. Սոլանժ Գուշկուշեանի պսակադրութեան առթիւ Վալանսէն Տէր եւ Տիկին Մ. Ճիրանեանէ երկու հազար ֆրանք։ Ողբացեալ Տիկին Վ. Թադոյեանի (ծն. Սամուէլեան) մահուան առթիւ Գ. Կ. Ճառայեանէ եւ Թադոյեան ընտանիքէն հազարական ֆրանք, նուէր հայերէնի դասընթացքին։ (Նոյեմբեր վերջի ցանկին մէջ Մալխասեան անունը կարդալ Մալաեան)։

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Սէնժէռ մեքենաներ, քանտեմ, մէկ օրտմարիէ պուրսոնէօզ քուփ – ֆիլով 71–30, (տարի 1958) եւ Փօզպուրօն օրտմարիէ 2 եւ 4 ծակի համար, Շասի 175։

Սէնժէռ մեքենայ, պութօնէօզ առանց քուփ – ֆիլի, Շասի 71 – 30։

× Սիւրժըթէօզ Իւնիոն սփեսիալ, նոր մոտել, մօթէօր Քոնթինի։

× Սիւրժըթէօզ Իւնիոն սփեսիալ հին մոտել։

ԽՆՋՈՅՔ
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 19ին, նախաձեռնութեամբ Առնուվիլ – Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէին։

Հայոց եկեղեցիին սրահը։

Կը նախագահէ ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Շաքէ Յովհաննէսեան եւ թառի վրայ կը նուագէ՝ Գարեգին։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

(Դաշնակցութեան օրուան առթիւ)

Նախաձեռնութեամբ «Վարուժան» կոմիտէին։

Տեղի կ'ունենայ 6 Դեկտեմբեր, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, ֆրանսական Սէրքլը Կաթոլիք, նոր սրահին մէջ, Բիւ տը լա Գրօս։

Կը նախագահէ ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ԱՋՆԱՒՈՐԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ։

Սիրով կը հրաւիրուին շրջանի եւ Սէնթ Էթիէնի ընկերներն ու համակիրները։

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է։

Մուտքը ազատ է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գ. Գէորգ Մարտիկեանէ կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն։ Ներկայանալ անդամատոմսով։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶ — Հ. Յ. Դ. Թոռոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, 11 Բիւ Քոմփան։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու բացակայութիւնը նկատի պիտի առնուի։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Իսի Երիմեան վարժարանի սրահը։ Օրակարգ՝ հանդէսի եւ շարժանկարի կազմակերպութիւն։ Կը խնդրուի անդամներէն եւ հայրենակիցներէն ստիպողաբար ներկայ գտնուիլ։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 15ին Օթէլ Րաֆֆի, Բիւ Թիւպանօ։ Օրակարգ՝ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կրօն. Ընկերակցութիւնս կը ծանուցանէ թէ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Ս. պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph. PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք։ Հատը 15 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 5 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 5 DECEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ ... 34EME ANNEE Fondateur . SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4162

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԱՐՁԱԿԷՏ

Կիրակի օրուան երեսփոխանական ընտրութիւնները հիմնական յեղաշրջում առաջ բերին Ֆրանսայի ներքին կեանքին մէջ։

Ո՛չ ոք կը սպասէր նման արդիւնքի մը։

Ճիշդ է թէ իրազեկները կը նախատեսէին, որ ձախակողմեան տարրերը որոշ կորուստներ պիտի կրէին, սակայն նման ջախջախիչ պարտութիւն մը ոչ մէկուն մտքէն կ'անցնէր։

Պարտուող կուսակցութիւնները, մասնաւորաբար համայնավարները այս արդիւնքին գլխաւոր պատասխանատուն կը նկատեն ընտրական օրէնքը։

Աւելի ճիշդ է համայնավար կուսակցութեան համար, որ 3.741.384 քուէ բաժանելով հանդերձ տասը աթոռ միայն շահած է։

Մինչ Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար խմբակցութիւնը համայնավարներէն միայն մէկ միլիոն ձայն աւելի (4.769.052) ստանալով տիրացած է՝ 190 աթոռի։

Նուազ ծանրակշիռ է պարտութիւնը ընկերվարական կուսակցութեան, որ 2 միլիոն 484.417 քուէով շահած է 42 աթոռ՝ նախկին 96ին փոխարէն։

Յատկանշական է նկատել, որ պարտուածներու շարքին մէջ են հայ ժողովուրդի անկեղծ բարեկամներէն Լիւսիէն Հիւպէլ, մանաւանդ Կաստոն Տէֆէր, Մարսիլիոյ քաղաքապետը, որ ընկերվարական կուսակցութեան վերջին համագումարին մէջ վճռական դեր խաղացած էր՝ Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէին ի նպաստ բանաձեւ քուէարկել տալով։

Պարտուած է նաեւ անկախ ընկերվարական կուսակցութեան հիմնադիր եւ ընդհանուր քարտուղար Էտուար Տէփրէօ, որ իր շրջանի Հայերուն ուղղած էր համակրալիր շրջաբերական մը։

Ընկերվարական կուսակցութիւնը ստեղծուած նոր կացութեան առթիւ իր դիրքը ճշդելու համար է որ հինգշաբթի օր Փարիզի մէջ գումարեց արտակարգ համագումար մը։

Յառաջ պիտի կատարուի Հանրապետութեան նոր նախագահի ընտրութիւնը։ Այլեւս կասկածէ դուրս է, որ Դեկտեմբեր 21ին Զօրավար Տը Կոլ պիտի կոչուի այս բարձր պաշտօնին։

Ի՞նչ դիմագիծ պիտի ներկայացնէ վարչական կառավարութիւնը։ Ո՛վ պիտի ըլլայ վարչապետը։

Ոչ ոք կ'ուզէ այժմէն գուշակութիւններ ընել։

Չի գիտցուիր նոյնպէս թէ ինչպէս պիտի լուծուի Ալժերիոյ կնճիռը։

Այժմ որ Ֆրանսայի հանրային կարծիքը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ իր ձայնը տուաւ անոնց, որ անզիջող դիրք կ'ուզեն բռնել այս հարցին մէջ, հեռանկարը շատ յստակ չէ։ Զօրավարին շարունակ ճամբորդութիւնը դէպի Ալժերիա մեծապէս պիտի պայծառացնէ մթնոլորտը։

Զօր. Տը Կոլ իշխանութեան գլուխ գալով վեց ամսուան լիազօրութիւն առած էր խորհրդարանէն։ Ըստ նոր Սահմանադրութեան, նորընտիր երեսփոխանական ժողովը իր գործնական աշխատանքներուն պիտի ձեռնարկէ յառաջիկայ Ապրիլին միայն։

Մինչ այդ, կառավարութիւնը ժամանակ պիտի ունենայ Ֆրանսայի վարչական մեքենան պատշաճեցնելու նոր Սահմանադրութեան տրամադրութեանց։

Դահլիճին կայունութիւնը ապահովուած է։ Կառավարութեան առանձնաշնորհները աւելցած են։ Հանրապետութեան նախագահը պիտի դառնայ կացութեան իրաւարարը։

Ֆրանսա կը գտնուի նոր դարձակէտի մը առջեւ։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԱԶԱՏԱԳՐ. ՃԱԿԱՏԸ 8 ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿԵՑ

Մինչ Զօր. Տը Կոլ 80 լրագրողներու ընկերակցութեամբ քննական պտոյտ մը կը կատարէ Ալժերիոյ եւ Սահարայի մէջ՝ ըմբոստական շարժումներուն վերջ տալու միջոցներուն շուրջ խորհրդակցելով, անդին, Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատը ֆրանսացի ութ զինուորներ ազատ կ'արձակէր Ռապաթի մէջ։

Ինչպէս յայտարարած էր՝ «Ալժերիոյ Կարմիր Մահիկը» Միջազգային Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչներուն յանձնեց Ազատագր. Ճակատի գերիները։ Մարոքի կառավարութիւնը ամէն դիւրութիւն ընծայած էր որպէսզի յանձնումի գործողութիւնները դժուարութեանց չբախին։ Ժընեւի Գերիներու Կեդրոնական Գործակալութիւնը անմիջապէս լուրը հաղորդած էր երիտասարդ զինուորներու ծնողքներուն։ Ինչպէս ծանօթ է նոյն պայմաններով Հոկտ. 20ին ազատ արձակուած էին նաեւ չորս այլ գերիներ։

Զինուորները, որոնք առողջ եւ կայտառ երեւոյթ մը ունէին, Ազատագր. Ճակատի անդամները տարուեցան նախ փոխադրութեան Ռապաթի Ֆրանսական դեսպանատուն, ուր մամուլի գործակալութեան թղթակիցները տեսակցութիւններ ունեցան իրենց հետ։

— Ալժերիացիները շատ լաւ վարուեցան մեզի հետ, պատասխանեցին զինուորները, — լաւ կերակրուեցանք եւ գրեթէ չաշխատեցանք։

Բոլորն ալ երջանիկ էին ու յուզուած։ Երբ թղթակիցները հարց տուին թէ կ'ուզե՞ն լուր ղրկել իրենց ծնողքներուն, երիտասարդ զինուորները արտասանեցին պարզ բառեր, որոնք իրենց պարզութեամբ յուզեցին բոլոր ներկաները։

— Այլեւս մի մտահոգուիր, հայրի՛կ, Փիէրօն կուգայ... ըսաւ առաջին զինուորը։

— Մամա՛, կուգամ ... աւելցուց ուրիշ մը։ Յաջորդաբար բոլորն ալ կրկնեցին գրեթէ նոյն բառերը՝ կուգամ, կուգամ...։

Ռապաթի Ֆրանսական դեսպանատունը անմիջապէս մասնաւոր օդանաւ մը տրամադրեց՝ զինուորները Փարիզ վերադարձնելու համար։

Ալժերիոյ տարբեր շրջաններուն մէջ պատահած բախումներու ընթացքին գերի ինկած էին ութ երիտասարդները՝ Յունուար - Փետրուար ամիսներուն։ Աւելի քան տասը ամսուան բանտարկութենէ մը ետք այսօր կը վերադառնան իրենց հարազատներուն մօտ։

× Պառակտում մը ծայր տուած է Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատի ղեկավարներուն միջեւ։ Մարոքէն հասած լուրերուն համաձայն Նասրեան դաւադրութիւն մը սարքուած էր ըմբոստութեան ղեկավար Քրիմ Պէլքասեմի եւ «Ներքին Նախարար» Պենթապալի դէմ։ Նոյեմբեր 14-15ի գիշերը նոյնիսկ բախումներ եղած են երկու հոսանքներուն միջեւ։ Մարոքի ապահովութեան ուժերը ստիպուած են միջամտել եւ երկու զոհ տուած։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ եղած են, որոնց կարգին՝ «դնդապետ» Լամուրի. այս վերջինը ամիսներէ ի վեր կը գտնուէր Եգիպտոս, ուրկէ նոր վերադարձած էր։

Կը կարծուի թէ Եգիպտացիները կ'աշխատին իրենց ձեռքը առնել Ազատագր. Ճակատի Թունուզի ղեկավարները՝ Պուրկիպայի դէմ խռովութիւններ ստեղծելու համար։ Արդարեւ, Քէֆի շրջանին մէջ նման շարժումներ եղան, բայց Թունուզի բանակը արագ միջամտութեամբ մը խռովութեանց առաջքն առաւ եւ ձերբակալեց բազմաթիւ պատասխանատուներ։

Այս առթիւ ուշագրաւ է Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան Նախագահ Նասրի չորեքշաբթի օր արտասանած ճառը, ուր ընթացքին ծանր յարձակումներ գործեց Թունուզի Նախագահին վրայ — «Պուրկիպա, ըսաւ ան, աշխարհակալներու գործակալներէն մէկն է»։

Նասր հերքեց այն լուրերը՝ որոնց համաձայն եգիպտացի զինուորականներ ղրկուած էին Թունուզ՝ Պուրկիպան սպաննելու համար. — «Փոխանակ այսպիսի մեղադրանքներ ընելու, աւելցուց ան, Պուրկիպա աւելի լաւ պիտի ընէր իր ժողովուրդը ազատելով ֆրանսական տիրապետութենէն։ Բայց Թունուզի նախագահը այսպիսի մեղադրանքներ կ'ընէ՝ իր ժողովուրդին ուշադրութիւնը այլ տեղ կեդրոնացնելու համար...»։

Արդ, վտանգուած է ոչ միայն Թունուզի, այլեւ Մարոքի ապահովութիւնը, երկու երկիրներու ռուսական ու եգիպտական դեսպանատուները քարոզչական լուրջ պայքարի մը ձեռնարկած են՝ Մոհամէտ Ե.ի եւ Պուրկիպայի դէմ։

———o———

ՄԱԿի մէջ Կիպրոսի հարցին շուրջ բացուած վիճաբանութիւնը կը շարունակուի՝ հետզհետէ հակասութիւններու մէջ մխրճուելով։ Ներկայիս եօթը ծրագիրներ յանձնուած են քաղաքական յանձնախումբին, բոլորն ալ ... իրարու դէմ։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ եւ Սուրիոյ սահմանին վրայ բախում մը պատահեցաւ, որու ընթացքին հրեայ հովիւ մը սպաննուեցաւ, կը հաղորդէ իսրայէլեան բանակի բանբերներէն մէկը։

Մեր Մերին

«ԼՍԷ՛, ՄԻ՛ ՔԱՇՈՒԻՐ»

— Լա՛ւ, շա՛տ լաւ, գացէք տեսակցութիւն ունեցէք Խրուշչեւի հետ ... Բա՛ն չենք ըսեր... Բայց, մենք պէտք ունինք մէկու մը, որ երթայ Ամերիկան ներկայացնէ այդ մարդուն, ո՛չ թէ երթայ խնդրէ այդ մարդէն որ Ռուսաստանը ներկայացնէ մեզի ...

Շատ տեղին է Ամերիկացի լրագրողին այս քարը։

Արդարեւ, երեւելի անձնաւորութիւններ, առենը մէյ մը, կ'ելլեն Մոսկուա կ'երթան դաւաճան Խրուշչեւի կարծիքը լսելու համար՝ օրուան վէճերուն մասին։ Կամ, կ'երթան լուսաբանութիւններ ու տեղեկութիւններ կ'ուզեն անկէ, անոր երէկուան բռնածներուն, այսօրուան ճամարտակութեանց կամ վաղուան ծրագիրներուն մասին։ Կարծես թէ ըսել կ'ուզեն.

— Նայէ՛, եթէ մինչեւ հիմա եկեր ենք որ մեզ լուսաւորես քիչ մը ... Իրա՛ւ է որ հեռուէն ալ բարի լուրերդ կ'առնենք, բայց ո՞ւր է որ դէմ դիմաց նստած՝ զրոյց ունենանք ... Պատմէ նայինք, աշխարհքի գործերուն կը նայի՞ս կոր, չենէ չես նայիր կոր... Եթէ չես նայիր կոր ըսէ՛, մի՛ քաշուիր, քեզի նայելու բաներ կրնանք ընել ... Քեզմէ՝ բաղձանք, մեզմէ՝ գործադրութիւն ... Ամա՛ն, մէկ տեղդ չցաւի, պաղ չառնես... Հայրութիւն պէս բան մը ունիս... Քանի տարի է, վրադ է՛... Դեղ, դարման կ'ուզէ՞ս... Ամէնուս ալ նպատակը խաղաղութիւնն է, բայց, նախ, դուն կշտացիր... Որովհետեւ, եթէ քու փորդ կուշտ ըլլայ, շատ մը վէճեր կը հարթուին... Ըսէ՛ նայինք, խաղաղութի՞ւն է ուզածդ թէ պատերազմ։ Շիրթու'քներէդ կախուած ենք ... Կեցի՛ր, կեցի՛ր, բարձ մը դնենք կռնակդ ...

Ու մեր «ընկեր» Խրուշչեւը, շփացած, երես առած կամ երեսը պատռած, կը բարբառի.

— Ես ալ խաղաղութիւն կ'ուզեմ, բայց իմ պայմաններս ունիմ։ Նախ սա Արեւմտեան Գերմանիա ըսուածը մէջտեղէն կը վերցնէք։ Յետոյ, այս ձեր Այքին կ'ըսէք որ իր հիւլէական զէնքերը ծովը թափէ, Ֆորմոզայէն ետ քաշուի, Միջին Արեւելքի քարիւղներն ալ ինծի ձգէ, եւ հոն հաստատուած խարիսխներն ալ քանդէ, Ուոլ Սթրիթի տոլարներուն մէկ մասը ինծի ղրկէ, հարաւային Ամերիկայի ճամբան բանայ ինծի համար եւ լուսին երթալու փորձեր չկատարէ... Եթէ այս բաներս ընէ, լա՛ւ, ես ալ ձայն չեմ հաներ... Բայց եթէ այս ըսածներս չընէ, աշխարհքը տակնուվրայ կ'ընեմ։ Մոռցա՛յ — գացէք ձեր Այքին ըսէք որ իմ ներքին գործերուս շատ չխառնուի... Անաստուա՞ծ եմ եղեր, անկրօ՞ն եմ եղեր, մա՞րդ կ'աքսորեմ եղեր, ատոնք իմ գիտնալիք բաներս են... Ուրիշ բան մըն ալ մոռցայ — Արեւելեան Եւրոպայի ազատ ազգերուն մասին ալ քով չմտածէ, վերջը գէշ բաներ կը պատահին... Երթաք բարով, նորէն հրամմեցէ՛ք...

Ու մեր երեւելի անձնաւորութիւնները որոնք բերան բացած չէին Ամերիկան, Անգլիան, Ֆրանսան եւ ազատ աշխարհը Խրուշչեւի ներկայացնելու համար, կը վերադառնան ու կը գրեն.

— Խրուշչեւ պատերազմ չուզեր ... Խրուշչեւ խաղաղութեան մարդն է ... Այս է մեր տպաւորութիւնը ... Քիչ մը բարկացոտ է եւ բերնէն ելել – պակաս բաներ կը փախցնէ, երբեմն, բայց հոգ մի՛ ընէք — պատերազմ չկայ... Խրուշչեւը անանկ բան... Գէշ չենք ըներ եթէ մենք ալ քիչ մը ...

×

Տեսա՞ծ էք որ Մոսկուայէն երեւելի մը Ուաշինկթըն գայ, յատկապէս, Այքի վաղուան ընելիքներուն մասին լուսաբանութիւն ստանալու եւ անոր պայմանները լսելու համար ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՃԱՓՈՆ ՄԵՐԺԵՑ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

Մոսկուայի կառավարութիւնը անցեալ օր նոր յուշագիր մը յանձնեց Ճափոնի իշխանութեանց, պահանջելով որ Թոքիօ զինուորական համաձայնութիւններ չկնքէ Միացեալ Նահանգներու հետ, շեշտելով թէ «Ճափոն մեծապէս կրնայ օժանդակել խաղաղութեան՝ իր հողամասին վրայ գտնուող օտար զինուորական խարիսխները վերցնել տալով եւ պահանջելով որ օտար բանակները հեռանան իր երկրէն ...»։

Յուշագիրը կ'աւելցնէ թէ Ճափոն - Ամերիկա դաշինքը մեծ վտանգ մը կը ներկայացնէ համայնավար Չինաստանի եւ Խ. Միութեան համար, պատճառ դառնալով որ լարուած մթնոլորտ մը ստեղծուի Մայր. Արեւելքի երկիրներուն միջեւ։

Ճափոնի կառավարութիւնը մերժեց այս յուշագիրը, յայտարարելով թէ ոչ մէկ հիմ ունի ան։ Ճափոն-ամերիկեան խորհրդակցութիւնները, կը ճշդէ Թոքիօ, «պաշտպանութեան» ուխտը զօրացնելու նպատակ չունին, իսկ «Խ. Միութիւնը Ճափոնի չէզոքութիւնը պահանջելով կ'ուզէ մեկուսացնել մեր երկիրը»։

Միւս կողմէ, Ճափոնի Արտաքին Նախարարութիւնը կը մեղադրէ Մոսկուան որ Թոքիօ - Ուաշինկթըն «պաշտպանողական» դաշինքը կ'որակէ «յարձակողական»։

Թոքիոյի կառավարութեան մերժողական այս պատասխանը Մոսկուայի ճափոնական դեսպանին կողմէ յանձնուեցաւ խորհրդային կառավարութեան։

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՐԱՐԱՅԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պիտի չզբաղինք գրքին այն մասով որ կը վերաբերի «Լեժիոն էթրանժէռ»ի հայ կամաւորներուն։ Անոնց անձնազոհութիւնը Ֆրանսային նուիրուած էր առանց քաղաքական գիտումի ։ Զարմանքով միայն կը կարդանք թէ անոնք կամաւոր արձանագրուեցան ի պատասխան «Արամ Թիւրապեանի կոչին որ անմիջապէս տարածուեցաւ ամբողջ սփիւռքին մէջ եւ մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեց»։ Ըստ մեր յիշողութեան հայ կամաւորները ինքնաբերաբար առաջին օրէն ներկայացան առանց սպասելու խրախուսանքի՝ Արամ Թիւրապեանի մը կողմէն, որ հայկական հանրային կեանքին մէջ թերեւս աղմկայոյզ բայց անկարեւոր եւ անպատասխանատու անձնաւորութիւն մըն էր ։ Ամէն տեսակէտով յաւակնոտ էր այդ կարգի առասպելի մը արձագանգ ըլլալ ։

Մեզի մասնաւորապէս կը հետաքրքրէ Արեւելեան Լեգէոնին վերաբերեալ մասը։ Անմիջապէս ըսենք որ հոս աւելի բարեչունչ օդ մը կը տիրէ քան վերոյիշեալ «Լա Փասիոն տը լա Սիլիսի»ին մէջ ։

Այդ հանգամանքը չենք մոռնար հետեւեալ գիտողութիւնները ընելով հանդերձ։

Հեղինակը, յառաջաբանին մէջ անկեղծօրէն կը յայտարարէ որ ինքը պատմութեան կը մօտենայ մի միայն իբր զէնքի եւ կրակի ընկեր առանց հաշուի առնելու քաղաքական խնդիրներ եւ «անշուշտ արդար պահանջները որով ուրիշներ պատմութիւնը պղտորած են» եւ վստահ է որ «այսպէս աւելի լաւ պիտի ծառայէ հայկական դատին »։

Տեղակալ – գնդապետ Լոփիթալիէի տեսակէտը կը պատշաճի անշուշտ Լէժիոն էթռանժէի հայ կամաւորներուն, բայց ոչ՝ Արեւելեան Լեգէոնին։ Կերպով մը ան կը պաշտպանէ Ֆրանսական կառավարութիւնը որ ինքն իսկ արձանագրած էր Լեգէոնականներու զինուորագրման պայմանագրին մէջ քաղաքական նպատակ մը, այսինքն ազատագրել հայրենի հողամասերը օսմանեան լուծէն։ Ընթերցողը կրնայ հաստատել որ այդ նպատակին կ'ակնարկեն մասնաւորապէս Լեգէոնի հրամանատար գնդապետ Ռոմիէօյի ճառը, Հարիւրապետ Այանի եւ ընդհ. հրամանատար Զօր. Կուրոյի ուղերձները ։ Ի հարկէն դիւրին էր պայմանագրին օրինակը կցել։ Ով որ աչք կը գոցէ այդ էական կէտին վրայ՝ կ'անտեսէ Լեգէոնին ծննդեան դրդապատճառը եւ Լեգէոնին մինչ բարոյական ոյժը ։ Չի կրնար հետեւաբար ըմբռնել անոր ներքին պատմութիւնը ։

Հասկնալը յաճախ աւելի դժուար է քան սիրելը ։

Շնորհաւորելի է հեղինակը որ կրցած է փայլուն կերպով օգտագործել Լեգէոնի զինուորական գործողութեանց մասին պատերազմական նախարարութեան թղթածրարները, հակառակ որ անոնք բաւական աղքատ են այդ նիւթին վերաբերմամբ ինչպէս անձնապէս տեսած ենք։ Բայց այսպէս հաւաքուած հաւաստութիւնը լիապէս գոհացուցիչ չի տար։

Այլապէս ինչո՞ւ տեղակալ – գնդապետ Լոփիթալիէն երբ կը մէջբերէ նոյն իսկ բարձր զինուորականներու վկայականները, անոնց տիտղոսները եւ երբեմն անունները չի տար, հակառակ սովորութեան։ Զօր. Ալլէնպին որակուած է պարզապէս «Բրիթանական զօրավար» առանց ըսելու «ընդհանուր հրամանատար պաղեստինեան դաշնակից բանակներու»։ Պրնուա տ'Ազիէ, Մուսա – Տաղցիներուն ազատարարը, կոչուած է «Մօտաւոր հրամանատար» ինչ որ աստիճան մը չէ ։ Հարիւրապետ Այանը նշանակուած է «վաշտի մը հրամանատար» առանց որոշելու «Չրդ վաշտի» (որ Արարայի առաջին ալիքը կազմեց) ։ Էջ 47՝ կը կարդանք շնորհաւորական ուղերձ մը «Ֆրանսական բանակի հրամանատար»էն առանց հրամանատարին անուան եւ առանց թուականի։ Եթէ ասոնք մանր թերութիւններ են, կայ աւելի ծանրը եւ նոյն իսկ ցաւալին, այն է՝ Զօր. Տիւֆիէօյի արտայայտութեանց զեղծումը ։ Զօրավարը Լեգէոնը ճանչցած է պատերազմէն յետոյ, 1919ի վերջերը, երբ արդէն քաղաքական մթնոլորտը զգալիօրէն նեխած էր։ Ցայտնի ալ է որ իր տեսութիւնները ուղղամտափակ եղած են ։ Հայ Լեգէոնականներուն կը վերագրէ, թէեւ մեղմացուցիչ եւ նոյն իսկ այդ արդարացնող պարագաներով, ծայրայեղութիւններ՝ որոնցմէ տուժած է տեղացի ժողովուրդը։ Այդ մեղադրանքը հանդէպ զօրախումբի մը որ կը ծառայէր Ֆրանսական դրօշին տակ եւ Ֆրանսացի սպաներով, հաստատօրէն կողմնակալութեամբ վարակուած է. կրնանք փաստել երբ հարկ ըլլայ։ Զօրավարը անշուշտ ազատ է ուզածին պէս խորհելու։ Բայց Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը պարտաւոր չէր հլութեամբ ընդունիլ, պատմականի մը մէջ որ կոչուած է յուշարձան մը ըլլալու, խմբագրութիւն մը որ անտեղի եւ անախորժ հաշուեյարդարի դուռ կրնար բանալ ։

Մեծապէս հետաքրքրական է, էջ 67՝ խորհրդային հայ գերիներու ապստամբութեան տեղեկագիրը, Ցուլիս 1944ին Ֆրանսայի մէջ։ Ֆրանսական «Ռէզիստանս»ին անոնց մասնակցութեան շուրջ մինչեւ հիմա շատ անբաւարար տեղեկութիւններ ունէինք ։ Արդեօք պէ՞տք է աւելցնել որ պատմականին վերջին յօդուածը «Մահ հիւանդանոցի մէջ», Ա. Ռ. ստորագրութեամբ, թէ իր նիւթով եւ թէ աւաղ, անփորձ ոճով, Հայ Ռազմիկներու յիշատակարան մը պսակելու ընաւ յարմարութիւն չունէր։

Հ. Փաստրմաճեանի Ֆրանսերէն «Հայաստանի պատմութիւնը» (Փարիզ 1947) եւ Հ. Թորոսեանի նոյնպէս Ֆրանսերէն «Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի պատմութիւնը» (Փարիզ, 1957) ճշգրտութեամբ կ'արտայայտուին Արեւելեան Լեգէոնի մասին, պարզելով անոր ստեղծման եւ ճակատագրին քաղաքական պարագաները. բայց այդ երկու արժէքաւոր երկասիրութեանց շրջանակէն դուրս էր անշուշտ տալ աւելի քան համառօտագրութիւն մը։

Մնաց որ մինչ այս չէ գրուած Արեւելեան – հայկական Լեգէոնին բաւարարութիւն ընծայող պատմութիւն մը, ճշմարիտ եւ անաչառ։ Ալպէր Քամիւի «Լա Շիւթ» վէպին դերակատարներէն մէկը կ'ըսէ՝ «Նահատակները պէտք է ընտրեն կամ մոռցուիլ, կամ ծաղր ըլլալ, կամ շահագործուիլ»։ Փափաքելի է որ հայ ռազմիկները եւ նահատակները չենթարկուին ոչ մոռացման, ոչ ծաղրի եւ ոչ շահագործման, այլ՝ պարզապէս արդարութեան վայելեն ։

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

"ՄԱՔՍԻՄ"

■

Հանրի Վէրնէօյի այս ժապաւէնը քանի մը օրէ ի վեր կը ցուցադրուի Փարիզի մէջ։ Մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասուէր այս ժապաւէնին, որուն բաղկացուցիչ տարրերը կարելի էր նկատել իբրեւ յուսադրիչ գրաւականներ։ Այս գրաւականներն են Հանրի Ժանսոն՝ մէկը շարժանկարի դրագէտներէն, որուն անունը քսանըեւհինգ տարիէ ի վեր կը փայլի Ֆրանսական գլուխ – գործոց ժապաւէններու վրայ ։ Միշէլ Մորկան, որ էր եւ կը մնայ Ֆրանսական շարժանկարի վաւերական աստղը։ Շարլ Պուայէ, որ շնորհիւ իր ուժեղ անհատականութեան եւ դերասանական անխոցելի տաղանդին, տիրացած է համաշխարհային համբաւի ։ Եւ վերջապէս Հանրի Վէրնէօյ, որուն արագընթաց բարձրացումը Ֆրանսական շարժանկարի երկնակամարին վրայ գրաւական փաստ մըն է իր բեմադրական տաղանդին։ Այս չորս մեծերու գործակցութենէն ծնունդ առած «Մաքսիմ»ը կարելի է նկատել շատ յաջող ժապաւէն մը ։

Սիրոյ պատմութիւն մըն է «Մաքսիմ»ը, համեմուած մերթ յուզիչ, մերթ՝ կատակերգակ, մերթ՝ եղերական գրութիւններով։ Միշէլ Մորկան՝ իր զուսպ խաղարկութեամբ կարողած է գերազանցապէս պատկերացնել աշխարհիկ տիկնոջ մը տիպարը ու անոր կանացի յոյզերն ու ապրումները։ Մորկան յաջողած է զերծ պահել տիպարը գռեհկութենէ։ Ժապաւէնին ամենածանր դերը վիճակուած է Շարլ Պուայէին։ Կեանքին մէջ ձախողած մարդու մը տիպարը, որ կ'ապրի հարուստ ընկերոջ մը հովանիին տակ՝ օգտուելով անոր աւելցուքներէն։ Ճակատագրի բերմամբ կը սիրահարի նոյն այդ ընկերոջ սիրած կնոջը (Միշէլ Մորկան)։ Զայն գրաւելու համար. ինքզինքը հարուստ կը ձեւացնէ եւ առասպելներ պատմելով կը քօղարկէ իրականութիւնը, որուն լոյսին տակ իր անձը որեւէ հրապոյր չէր ներկայացներ։ Բայց երբ ճշմարտութիւնը երեւան կ'ելլէ եւ իր սիրած կինը զինք կը լքէ, այն ատեն միայն կը զգայ թէ վիրաւորուած մէկն է եւ դատապարտուած ուրիշի մը շուքին տակ ապրելու ։

Այս երկու դերակատարներուն կողքին կայ նաեւ Արլէթին։ Այս անունը ծանօթ է բոլորին։ Դերասանական առումով Արլէթի «ֆէնոմէն» մըն է ։ Տուէք անոր որ եւ է դեր, թէկուզ աննշան, ան վհուկի մը ճարտարութեամբ կը գիտնայ մեղմացնել հանդիսատեսը եւ իր վրայ հրաւիրել ուշադրութիւնը ։ Ֆէլիքս Մարթէն, որ մինչ այս հակիրճ երեւումներ միայն ունեցած էր շարժանկարներուն մէջ, այս ժապաւէնով գտած է իր արժէքին համապատասխան կարեւոր դեր մը ։

Գալով Հանրի Վէրնէօյին, իր այս ժապաւէնով ան ստորագրած է իր ամենագեղեցիկ ստեղծագործութիւնը ։

ԱՐՇԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ "ՅԵՏԱԴԱՐՁ ՀԱՅԵԱՑՔ"Ը

●

Դ.

Առաջին աշխարհամարտի Զինադադարին, պոլսահայ թատրոնը նոր խոյանք մը առաւ ։

Պոլսահայ Տրամաթիքը մեծ գործունէութեան էր լծուած։

Բազմաշխատ բեմական գործիչ եւ բեմադիր Աշոտ Մատաթեանց, այդ օրերուն նորութիւն մը մուծեց պոլսահայ թատրոնէն ներս ։

Ֆրանսական ժամանակակից թատերագիրներէն Պէրնշթայնի, Պաթայլի, Վոլֆի եւ ուրիշներու գործերը սկսան թարգմանաբար ներկայացուիլ։

«Հարսանեկան քայլերգ»ը բեմական յաջողութեան քայլերը հանդիսացաւ ։

«Սամսոն»ի մէջ Ժաք Գաուչար իր հուժկու թեւերով կործանեց մշակուած թատրոնի մը սիւները ։

«Խամաճիկներ»ու երեւումով ի սպառ անհետացան բոլոր խամաճիկները .

Հայ թատրոնի աննման զոյգ մը՝ Էլիզ – Գոման եւ Աշօ Շահխաթունի եղան դարբնողները այս հրաշքին ։

Խանդավառ օրեր ապրեցաւ պոլսահայ Երիտասարդութիւնը եւ ամբողջ պոլսահայ թատերասէր ժողովուրդը ։

Այսօր, սակայն, Վահրամ Փափազեան, իր յուշերուն մէջ վերիվայր շրջելով բոլոր ճշմարտութիւնները, կ'անարգէ այս

Ա. ՍԹԻՎԸՆՍԸՆԻ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

———o———

Գ. Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՉԻՆԱՍՏԱՆ

Ինչպէս վերը մատնանշել ուզեցի, համայնավար աշխարհէն ներս ամէն բան մեղր ու կարագ չէ ։

Բայց այս պարագան լաւ ծանօթ չէ Ամերիկացիներուն, որոնք մեծ սխալ մը կը գործեն բոլոր համայնավար երկիրները նոյն ջուրով լուալով ։

Համայնավարական գաղափարաբանութիւնն ու Մոսկուայի տէրերուն հանդէպ ունեցած հաւատարմութիւնը նոյնը չեն նոյնիսկ Լեհաստանի ու Չեխոսլովաքիոյ նման դրացի երկիրներու մէջ։ Մոսկուայի համար անշուշտ շատ մեծ մտահոգութիւն մըն է Թիթոյի պարագան, որ կ'ուզէ փաստել թէ կարելի է լաւ համայնավար ըլլալ, առանց սակայն Մոսկուայի ձեռքին խամաճիկ դառնալու. բայց շատ աւելի մեծ մտահոգութիւն մըն է համայնավար Չինաստանի պարագան ։

1957ին Մաօ Ցէ Թունկ կ'երկրորդէր Խրուշչեւի այն խօսքը, թէ «ընկերվարութեան առաջնորդող բազմաթիւ ճամբաներ կան»։ Բայց Չինաստանի մէջ ծագած ներքին անհամաձայնութիւնները պատճառ դարձան որ Մաօ Ցէ Թունկ անմիջապէս ծառանայ անուղղափառութեան, Թիթոյականութեան, պայքարի մեղմացման եւ հանդուրժողութեան ոգիի դէմ ։

Ու երբ վեց հարիւր միլիոն բնակչութիւն հաշուող համայնավար Չինաստանի վարիչները խօսին, Մոսկուա ստիպուած մտիկ կ'ընէ ։

Ես անձնապէս վկան եղայ այսպիսի դէպքի մը, Խրուշչեւի հետ աւելի վերը նկարագրած տեսակցութեանս ընթացքին։ Դէպի Փէքին կատարած իր գաղտնի ճամբորդութենէն վերադարձին, Խրուշչեւ այլեւս չէր ուզեր ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ քննել աշխարհի հարցերը. հակառակ անոր որ նախապէս գրեթէ համաձայն էր այս ձեւի հանդիպման մը։ Ի՞նչ էր իր այս փոփոխութեան պատճառը. պարզապէս այն, որ Մաօ Ցէ Թունկ որոշապէս հակառակած էր որ Խրուշչեւ խորհրդակցութեան նստի Չանկ Քայ Չէքի հետ։ Խրուշչեւ, Մաօ Ցէ Թունկի բարկութիւնը մեղմացնելու համար, ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդէն ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին առջեւ վիճարանիլ պահանջեց Միջին Արեւելքի եւ այլ ընդհանուր հարցերու շուրջ. եւ աւելին, խոստացաւ հիւլէական զէնքեր յանձնել Չինաստանի ։

Խ. Միութեան բոլոր հանրապետութիւններուն մէջ, ուր գտնուելու առիթը ունեցայ, Մաօ Ցէ Թունկի Չինաստանը միշտ ներկայ է. Թաշքէնդի մէջ (Ուզպէկիստան) պետական մարզարանը զարդարուած էր «Ժողովրդական Հանրապետութեան» դրօշակներով՝ Չինացի մարզիկներու ի պատիւ ։ Ուրալներու արտին վրայ գտնուող Ուրալմաշ գործարանները կը բանէին Չինաստան ուղարկուելիք գործիքներու արտադրութեան համար ։ Նոյնիսկ Մոսկուայի մէջ շատ սովորական բան է, մեծ թիւով Չինացիներ տեսնել. իսկ բարձրաստիճան պաշտօնատարներու մտքին մէջ ամէն վայրկեան ներկայ է Չինաստանը ։

Մոսկուայի մէջ ինծի յայտնուեցաւ, որ աւելի քան տասը հազար գործարաններ բարձրացած են վերջերս Չինաստանի անսահման տարածութիւններուն վրայ։ Չինաստանի վեց հարիւր միլիոն բնակչութիւնը շատ դիւրաւ կը հայթայթէ այս գործարաններուն պէտք եղած աշխատաւոր ձեռքերը . մեծ նորութիւնը այն է, գործարաններուն պէտք եղած հում նիւթերն ալ տեղւոյն վրայ կը գտնեն այժմ։ Չինաստանի մէջ իրագործուած արդիւնաբերական հսկայաքայլ յառաջդիմութեան մասին խօսած ժամանակ, Մոսկուայի վարիչները ուղղակի վախի արտայայտութիւն մը կ'առնեն։ Լեհ բարձրաստիճան անձնաւորութիւն մը ինծի յայտնեց թէ միայն անցեալ տարի չինական արդիւնաբերութիւնը երեսուն առ հարիւրի յաւելում մը արձանագրած էր ։

Խրուշչեւ իսկ այս պարագան «պարմանահրաշ» կը կոչէր, աւելցնելով որ ձեռք բերուած արդիւնքները կը գլէին կ'անցնէին նոյնիսկ Չինացիներու բոլոր նախատեսութիւնները։

Օր մը, Կրեմլինոյի բացակայութեան ընթացքին Արտաքին նախարարի պաշտօնը վարող Վասիլի Կուզնեցովի հետ կը խօսէի ճաշի մը ընթացքին։ Կուզնեցով Չինաստանի մէջ խորհրդային դեսպան եղած է եւ Խրուշչեւի կ'ընկերանար այս վերջինին դէպի Փէքին կատարած ճամբորդութեան ընթացքին ։ Կուզնեցով ինծի յայտնեց, որ այս տարի Չինաստանի երկաթի ու պողպատի արտադրութիւնը 9 – 10 միլիոն թոնի պիտի հասնի (որ կը համապատասխանէ Ֆրանսայի արտադրութեան)։ Գալ տարի կը ծրագրեն այդ թիւը բարձրացնել քսան միլիոն թոնի (Անգլիոյ արտադրութեան չափ)։

Բաւականաչափ տեղեկութիւններ չունիմ համայնավար Չինաստանի տնտեսական յառաջդիմութեան մասին խօսելու համար, որովհետեւ այդ երկիրը չեմ գտնուած։ Սակայն հաստատ կերպով կրնամ ըսել, որ շատ մը – պատասխանատու Ռուսեր մեծապէս մտահոգ են Չինաստանի իրագործած հսկայաքայլ յառաջդիմութիւններուն համար ։

Օր մը, այս մասին կը խօսէի Սերգէյ Օպրացովի հետ, որ Մոսկուայի «Խամաճիկներու թատրոն»ին տնօրէնն է ։

(9 Շար.)

Երկու մեծ արուեստագէտներուն յիշատակը :

Հեզահամբոյր ու բարի, ջնջոյշ եւ ազնիւ էլիզ–Գուլանին համար կ'ըսէ թէ «իր անցեալ շնորհներէ մնացորդներն է վաճառում Սան–Ռաֆայէլում մի հնդիկ մահարաձայի …»։

Իսկ Աչօ Շահխաթունիին համար. «իմ ցանցառ հանդիպումների ընթացքին չէի տեսել նրա մէջ արուեստի որեւէ նշոյլ » եւն.։

Եւ ապա, աւելի գիւղին ոգով մը, մանելով սրբացեալ Շահխաթունիի մտերիմ կեանքէն ներս, ծաղրական ոճով մը կը խօսի անոր երիտասարդական մէկ սրխալին մասին, սխալ՝ որ ինքը Փափազեան իր կեանքին մէջ բազմահազար անգամներ գործած է եւ որուն ոգեկոչումը իր յուշերուն մէջ բոլորովին անտեղի էր եւ որուն մերարտադրութիւնը զանց կ'ընեմ այստեղ :

Մեր թատերական պատմութեան մեծ դէմքերուն մասին հիացումով կը խօսի Վահրամ Փափազեան իր հատորին մէջ : Բայց, ամէն անգամ ալ, պաշտելի անուններ մինչեւ եօթներորդ երկինք բարձրացնելէ ետք, չարաննեղ կամիթով մը, յանկարծ ղանոնք կ'իջեցնէ դէպի խորխորատ : Այս հեղինակին համար, նոյնպէս որ Տարպեան ժողյոր Կապիտոլէն շատ մօտիկ է …

Օրինակ : Մեծ Սիրանուշի պայծառ դէմքը շատ յաջող կերպով ներկայացնելէ, զայն Սառաներու եւ Տուչէներու համահաւասար աստիճանի մը վրայ դնելէ ու «փառք այն ժողովուրդին որ Սիրանուշ է ծնել » պատգամելէ ետք երբ կը պատկերացնէ մեծանուն արուեստագիտուհիին մտերմական կեանքի մէջ ունեցած դիմագիծը, տղետեղ չարաննեղ դիտումով մը կը կոչէ զայն «Հանքի Մէօհրիւպէ», «Եազմա» մը կ'անցընէ անոր գլխուն եւ անդրադէտ ալ կ'անուանէ զայն :

Երբ կը խօսի Աբէլեանի մասին, ի հարկէ, մեծ հիացումով կ'արտայայտուի անոր «բնածին» արուեստին նկատմամբ եւ սակայն զայն կը նմանցնէ «անտաշ ծոյլ ուկու կտորի, որի վրայ մարդիկ ոսկերիչը չի աշխատել …»:

Թանդամաւութեամբ կ'արտայայտուի Արեւմտահայ բեմի միւս հսկային՝ Զարիֆեանի մասին, սակայն ի վերջոյ կը գտնէ թէ՝ Զարիֆեան իր անսահման կարելիութիւններուն անտեղեակ, կամացուրկ մէկն էր եւ թէ ի վերջոյ «այլթափեցաւ եւ յանհայրենիք մնաց օտար ափերու վրայ … »։

Կը խօսի նոյնպէս Հայաստանի Պետական Թատրոնի ներկայ կարեւորագոյն ուժերուն մասին : Կը թուէ Հրաչեայ Ներսիսեանի, Աւետ Աւետեանի եւ այլոց անունները, բոլորի մասին ալ կը խօսի անհուն հիացումով, եւ սակայն անպայման անոնց մէջ կը գտնէ խոցելի ու քննադատելի կողմեր :

Այս բոլոր ուրիշ ոչինչ են եթէ ոչ արգիւնք անլուր ինքնահաւանութեան մը եւ ձգտում մը՝ միահեծան իշխելու Արեւմտահայ թէ Արեւելահայ թատրոններու անցեալ, ներկայ եւ ապագայ պատմութեանց վրայ :

×

Ըսի թէ, «Ցեռադարձ Հայեացք»ին մէջ կան գրական գողարիկ էջեր :

Այդ էջերէն մին կը կազմէ նոյնպէս Հայր Գասպարեանի ելակներու պատմութիւնը :

Վենետիկի Մխիթարեաններու իր աշակերտութեան շրջանին, Վահրամ Փափազեանի ուսուցիչներէն Հայր Գասպարեան վարդապետ, օր մը կը յանձնէ իր աշակերտին պզտիկ կողովիկ մը, որուն մէջ կային քանի մը ելակներ եւ կը խնդրէ որ Փափազեան տանի զայն իր ուսուցչին Նիջաւեննակը, որպէսզի երեկոյեան ընթրիքին վարդապետը ուտէ այդ ելակները :

Զարաճճի աշակերտը, սակայն, սանդուխներէն վեր ելած ժամանակ, կը սկսի ուտել ելակները եւ մինչեւ որ կը հասնի ուսուցչին Նիջաւեննակը, կողովին մէջ այլեւս ելակ չէր մնացած ..

Հեղինակը այս դէպքը շատ սրամիտ ու գունաղեղ ոճով մը նկարագրած է :

Ի՞նչ լաւ բրած պիտի ըլլար Վահրամ Փափազեան, եթէ նոյն ճշմարտախօս ոգիով, նոյն անկեղծութեամբ պատմէր ուրիշ դէպք մըն ալ, որ պատահած էր իրեն 1907ին, Փարիզի մէջ, Քոմէտի Ֆրանսէզի կառտրբոպին պատկանող կեղծամի մը առնչութեամբ :

Հոս, սակայն, այս դէպքը նկարագրած պահուն, հեղինակը անորակելի անբարեխղճութեամբ մը, վերիվայր կը շրջէ դերերը եւ կը տանի ու գործին բովանդակ մեղքն ու պատասխանատուութիւնը կը բեռցնէ իր դպրոցական գրասեղաններու մէկ ընկերոջը վզին :

Չէ՞ք կարծեր որ այս նկարագրութիւնն ալ իր մէջ կը պարունակէ գիւղային բան մը:

Կը պատմէ Վահրամ Փափազեան, թէ իր ամբողջ կեանքի ընթացքին իր բեմի ընկերները միշտ ալ խրուսդրկած են զինքը, թէ ան միշտ ալ անվիճաչար զանուած է անոնց նկատմամբ եւ միշտ ալ ջանացած է օգնել, խրախուսել եւ առաջ քաշել բոլոր այն սկսնակները որոնց մէջ նկատած է բեմական ընդունակութիւն :

Թէ ի՞նչ կը վերաբերի այն յայտարարութեան թէ՝ խրաւադրկուած է իր ընկերներուն կողմէ, չեմ ուզեր ծանրանալ այդ մասին եւ փաստեր մէջտեղ բերել այդ վարկածը հերքելու համար, վասնզի իմ քննադատութիւններս կ'ուզեմ պահել միայն ու միայն բարոյական գետնի վրայ :

Գալով իր նախանձախնդրութիւնը դէպ ի սկսնակներու յառաջացումը, այդ մասին կը կասկածիմ եւ կ'ուզեմ կասկածս արդարացնել հետեւեալ փաստով :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՊՍԱՏԱՆԻ մէջ Դաշնակցութեան Օրը տօնուած է դաշտահանդէսով մը՝ Նոյեմբեր 16ին : Երեկոյեան դէմ սկսած է գեղարուեստական բաժինը՝ «Ցառաջ Նահատակ»ով, որմէ ետք ընկեր Ա. Գէորգեան հանդէսը բացուած յայտարարելով բեմ հրաւիրած է օրուան առաջին բանախօսը՝ ընկեր Գլուզեան, որ մասնաւորապէս անդրադարձած Ապստանի մէջ դաշնակցական առաջին խումբի կազմութեան, 30 տարի առաջ : Այնուհետեւ խօսած է ընկեր Արամ Ալչուջեան, շեշտելով հակադաշնակցական պայքարին անանկութիւնը : Եղած են արտասանութիւն եւ երգ : Հանդէսը փակուած է «Մեր հայրենիք»ով :

ՏՈՐՈՆԻՆ.— Գաթրինի մէջ մեռած է ընկեր Գ. Գօյաճեան, որ աւելի քան վաթսուն տարուան Դաշնակցական էր, շատ կանուխէն գացած Ամերիկա մեծ եռանդով մասնակցած կուսակցական գործունէութեան : Երկար տարիներ Կեդր. Կոմիտէի անդամ եղած է : Ֆէյմպրիճի մէջ մեռած է ընկեր Հրանդ Զպուղճեան, հաւատաւոր ու գործօն Դաշնակցական մը, անդամ էր տեղւոյն Կոմիտէին :

ՇԻՔԱԿՈՅԻ մեր ընկերներէն Կիրակոս Միրաքեան, որ մեռած էր 1955ին, կարեւոր կտակ մը ձգած էր եւ կտակարար նշանակած իր եղբայրը՝ Մելքոն Միրաքեան : Օրինական ձեւականութիւնները վերջացած ըլլալով, ըստ կտակի տրամադրութեան՝ 5050.25 տոլարի գումար մը բաժին հանուած է Պէյրութի Փալանճեան Ճեմարանին եւ նոյնքան գումար մըն ալ՝ Պէյրութի Հայկական բուժարանին, բացի իր պարագաներուն ըրած յատկացումներէն. Աւելի քան տասը հազար տոլարի այս գումարը ղրկուած է արդէն պատկան հաստատութեանց :

ԲԵՐԻՈՅ ԹԵՄԻ Առաջնորդ Ղեւոնդ Արք. այցելութիւն մը տուած է Հալէպի (Սուրիա) Կրթական տնօրէն Ալուանիին : Առաջնորդն ու Կրթական տնօրէնը սիրալիր խօսակցութիւններ ունեցած են կրթական հարցերու շուրջ եւ Ալուանի գոհունակութիւն յայտնած է Հայերուն գոհարերութեան ոգիին շուրջ, մասնաւորապէս շեշտելով. «Հայ ժողովուրդը ազատատենչ, ազատութեան եւ անկախութեան համար պայքարած ու զոհաբերած ժողովուրդ մըն է »:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Բոսթընեան շրջանին մէջ բացուած է նոր դպրոց մը՝ հայրիքրիքներու համար, իսկ Սիրաքիւզի մէջ վերաբացուած է Հայ Ազգ. Դպրոցը՝ 20 – 25 աշակերտներով : Ուշագրաւ է որ Ամերիկայի մեր հայրենակիցները սկսած են հայաբնակ բոլոր շրջաններուն մէջ դպրոցներ բանալ՝ նորահաս սերունդին մայրենի լեզուն եւ Հայոց Պատմութիւնը սորվեցնելու համար :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ԻՆՆ ԱՄՍՈՒԱՆ ՄԷՋ

Վերջին թղթարերով ստացուած Հայաստանի թերթերը մեծ տեղ կու տան 1958ի երրորդ եռամսեայի արդիւնքներուն : «Սով. Հայաստան» օրաթերթի համաձայն, վերջին ինն ամսուան ընթացքին անցեալ տարուան նոյն ժամանակամիջոցին համեմատութեամբ արտադրութիւնը աւելցած է 12 տոկոսով :

Ստորեւ կը ներկայացնենք ինն ամսուան արտադրութիւնը՝ փակագիծերու մէջ տալովնաեւ անցեալ տարուան նոյն ժամանակաշրջանին հետ համեմատած՝ այս տարուան յաւելումները.—

1958ին առաջին երեք ամիսներուն արտադրուած է 1848 միլիոն քիլովաթ-ժամ ելեկտրուժ (անցեալ տարուան վրայ՝ 104 միլիոն աւելի):

Մինչեւ հարիւր քիլովաթ կարողութեամբ ելեկտրածին մեքենաներ (ժեներաթէօր)՝ 20.209 հատ (125 աւելի):

Մինչեւ հարիւր քիլովաթ կարողութեամբ ելեկտրաշարժիչներ՝ 141.040 հատ (121):

Շարժական ելեկտրակայաններ՝ 12.528 (121): Ներսի ելեկտրալար՝ 12.056 ք.մ. (137), Դուրսի ելեկտրալար՝ 58.516 ք.մ. (103), ելեկտրալամբ՝ 21.066 հատ (126), զարթուցիչ ժամացոյց՝ 1.139.000 (102.000): Քարբոնաթ՝ 146.016 թոն (103 թոն): Հաւաքովի երկաթ պետոնէ շինութիւններ՝ 61.802 խորանարդ մեթր: Կաշիէ ապրանք՝ 729 թոն (124): Երեսցու կաշի՝ 774720 քառ. մ. (1060): Կաշիէ կօշիկ՝ 3.461.000 զոյգ (121.000): Բամպակէ գործուածքներ՝ 49.743.000 մեթր (110.000 մ.): Բուրդէ գործուածքներ՝ 2.690.000 մեթր (116000 մ.): Մետաքսէ գործուածքներ՝ 4.977.000 մեթր (105.000 մ.): Գորգեր՝ 82.000 քառ. մեթր:

Սպիտակեղէն 15.198.000 հատ (104.000): Վերնահագուստ՝ 1.138.000 հատ (110 հազար): Գուլպայ 20.693.000 զոյգ (105 հազար): Կահոյք՝ 64.485.000 ռուբլիի (113.000): Մահճակալներ՝ 67.521.000 հատ (109.000): Քոնեակ՝ 205.000 տեքալիտր (113.000): Գինի՝ 2.003.000 տեքալիտր (94.000): Չէթ՝ 5.383 թոն (107): Պանիր՝ 3.977 թոն (120): Կաթնամթերք՝ 14.510 թոն (111): Պահածոյ՝ 69.639.000 տուփ (122.000): Հրուշակեղէն՝ 8.478 թոն (103): Օճառ՝ 11.215 թոն (98): Գլանիկ՝ 4.562 միլիոն հատ (103 միլիոն):

Հոլիվուտի մէջ կեանքը այնքան բարդ է, որ մարդ երբեմն ամուսնացած կ'ըլլայ իր երկրորդ կնոջ չորրորդ ամուսնոյն երրորդ կնոջ հետ :

×

Դրամը՝ եթէ կը խնայէք, կծծի մըն էք, եթէ ծախսէք՝ անառակ մը, եթէ ժառանգէք՝ մակաբոյծ մը, եթէ շահիք՝ չտես մը, եթէ փնտռէք՝ ճիւթապաշտ մը եւ եթէ չկրնաք ձեռք անցնել՝ անճարակ մը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (310)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԳ.

ՌՍՏԱՆ

Բաւական է նրան՝ մի առաւօտ վերկենալ ու ասել, թէ մարդարէն երազում հրամայեց բոլոր գաւուրներին կոտորել : Իսկոյն Քրդերը կ'առնեն իրանց զէնքերը եւ կը հետեւեն նրան : Եթէ «Գուշակող»ը չլինէր, նա շատ վատ բաներ կ'անէր…

— Ո՞վ է այդ «գուշակողը» ,— հարցրեց Ասլանը, որպէս թէ չէ ճանաչում :

— Ասում են՝ Արաբիայի կողմերիցն է, մարգարէի հայրենիքից : Բոլորովին սուրբ մարդ է. ամէն բան գիտէ. ինչ որ հարցնէք, նա կ'ասէ ձեզ : Մինչեւ անգամ Շէյխը , որ մեծ իմաստութիւն ունի, շատ բաներ նրանից է հարցնում :

— Ուրեմն, դուք գոհ չէ՞ք Օսմանցիներից :

— Ի՞նչ ունենք գոհ լինելու : Նրանք եկան, մեր տան մէջ երկպառակութիւն ձգեցին. մեզ թշնամացրին ոչ միայն մեր դրացի Հայերի հետ, այլ թշնամացրին քուրդը քրդի հետ : Այժմ չէք գտնի մի ցեղ, որ մի այլ ցեղի հետ հաշտ լինէր : Եղբայրը եղբօր միսն է ուտում :

Բայց այդպէս չէր առաջ. սէր կար, միաբանութիւն կար, ամէն մարդ իր չափը ճանաչում էր. փոքրը գիտէր մեծի պատիւը , իսկ մեծը գիտէր փոքրին հոգ տանել : Այժմ ամէն բան փոխուել է : Այն մարդը, որ երէկ իմ ախոռատան մէջ ծառայ էր, իմ ձիաների աղբն էր մաքրում, այսօր իրան մուդիր, գայմագամ , փաշայ է կոչում, եւ ես պէտք է գնամ նրան գլուխ վերբերեմ : Աւելի լաւ չէ՞ր լինի, որ ես այդ գլուխը գերեզման տանէի, քան թէ անպատուէի …

— Բայց մի բան պէտք չէ ուրանալ, որ օսմանցին գալուց յետոյ, երկիրը բաւական խաղաղացաւ :

— Ի՞նչպէս խաղաղացաւ. աւելի վատթարացաւ : Առաջ մենք մեր երկրի տէրն էինք եւ գիտէինք մեր տան բանը ,— ճանաչում էինք՝ ով է լաւը, ով է վատը, եւ եթէ մէկը մի չար գործ էր կատարում, իսկոյն իմանում էինք, եւ յանցաւորը իր արժանի պատիժն էր ստանում : Բայց հիմա զողը մնում է իր համար ազատ, եւ բոլորովին անմեղ մարդկանց տանում են, գնում ծակը, եւ այն էլ գիտէ՞ք ինչու համար, որ փող առնեն, յետոյ բաց թողնեն : Դատաւորը երկու կողմից եւս շահուում է. նախ, գողի հետ ընկեր լինելով, բաժանում է նրա հետ կողոպուտը եւ նրան չէ գիպչում, երկրորդ ,անմեղ մարդկանց չարչարում է՝ նրանց կողոպտելու համար : Այստեղ արդարութի՞ւն կայ : Երկրի համարեա բոլոր կառավարիչները ամէն գործերի մէջ այդպէս են վարւում :

Նա կրկին լցրեց իր ծխաքարշը, սկսեց ծխել : Կարծես, գառն ծխի հետ աշխատում էր նա թափել իր սրտի մաղձը :

— Լաւ էր առաջ,— շարունակեց նա , — շատ լաւ… Մեր անասունները ազատ համարձակ մեր սարերի վրայ արածում էին . մեր վրաններ ,որտեղ ցանկանում էինք, այնտեղ էինք կազմում : Երկիրը դէպի ամէն կողմ բաց էր մեր առջեւ : Հիմա ամէն տեղի վրայ սահման դրուեցաւ. այստեղը, ասում են Թագաւորական է, այնտեղը, շղխեմ, ումն է պատկանում, — եւ բոլորից վատթարն այն է, որ ամէն բանի վրայ հարկ է դրուել. մի ամսական փոքրիկ գառն անգամ, Աստուծոյ խոտը արածելու համար, պէտք է հարկ վճարէ : Ո՞վ է տեսել մի այդպիսի բան :

Նա նայեց իր շուրջը, տեսնելու՝ արդեօք ուշադրութեամբ լսում են իրան, թէ ոչ : Այդ միջոցին նա ինձ ներկայանում էր, որպէս մի քարոզիչ, որը եւ խօսում էր, եւ դիտում էր իր ունկնդիրների դէմքի արտայայտութիւնները, թէ ինչ ազդեցութիւն է գործում նրանց վրայ իր քարոզը :

— Ամէն ինչ, որ լաւ էր, բարի էր, խլեցին մեզանից, — առաջ տարաւ նա . — փոխարէնը տուեցին գեխութիւն, շըռայլութիւն, անբարոյականութիւն միայն : Մենք ապրում էինք մեր նախահարց պարզ կեանքով, կերակրւում էինք մեր անասունների իւղով ու պանրով, խմում էինք մեր լեռների մաքուր ջուրը : Մեզ սովորացրին փլաւ ուտել, չէրրէթ ու զահուէ խմել, եւ որ աւելի չարն է՝ արաղ խմել : Մեր կանայքը մեր անասունների բուրդից իրանց ձեռքով էին պատրաստում մեր հագուստը. թէ աղնուական ի կինը եւ թէ ռեհկի կինը երբեք չէին խորշում թելից ու ասեղից, իլիկն ու ջահրէն երկուսի ձեռքում եւս ամբողջ օրը պտտւում էր : Հիմա մեր կանայքը օսմանցու հարեմի ծոյլ եւ փափուկ խաթուններ են դարձել, իսկ մեզ սովորացրին մետաքս հագնել, կարմիր մահուդ հագնել, ոսկի թելերով զարդարել մեր հագուստը : Մեր կանայք այժմ սովորել են իրանց երեսները ներկել զանազան դեղերով , սովորել են Աստուծոյ շնորհած գեղեցկութիւնը կեղծել, խարդախել : Մեր տղամարդիկը չեն ամաչում կանանց նման իրանց մազերին գոյն տալ հինայով եւ իրանց աչքերը սեւացնել սուրմայով :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈԼՈՄՊԻՈՅ մէջ պաշտօնական վերջնական հաստատուեցաւ՝ Հանրապետութեան նախագահ Լլերասի կողմէ եւ նախկին նախագահ Փինիլա հակողութեան տակ առնուեցաւ. բանակը գրաւած է կարեւոր շրջանները: Դաւադրութիւն մը երեւան ելած էր՝ կառավարութիւնը տապալելու համար:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ «կառավարութեան» մէկ պատուիրակութիւնը հասաւ Փէքին, ուր ընդունուեցաւ մասնաւոր պատիւներով. արեւմտեան դեսպանատուները ոչ մէկ ներկայացուցիչ ղրկած էին ընդունելութեան:

ՄԱՐՈՔԻ Թագաւոր Մոհամէտ Ե. ընդունեցաւ Պալֆարէջի կառավարութեան հրաժարականը, բայց պարտականութիւն տուաւ բոլոր նախարարներուն՝ որ իրենց պաշտօններուն գլուխը մնան, ցնոր անօրինութիւնը:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ամիսէ մը պիտի արձակեն 590 քիլօ ծանրութեամբ արուեստական արբանեակ մը, որուն պիտի յաջորդեն աւելի քան տասը ուրիշներ. արբանեակներուն մէջ պիտի դրուին կապիկներ եւ մուկեր, բայց ուշագրաւ է այն՝ որ Ամերիկացիները կը մտածեն արձակել վերջ երկիր վերադարձնել իրենց հաստատիչ արբանեակները:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ արաբ փաստաբաններու չորրորդ համագումարէն վերադարձին՝ լիբանանցի փաստաբանները Պէյրութի թերթերուն յայտարարեցին թէ Իրաքի մէջ համայնավարները երկրին տէրը դարձած են, հակառակ անոր որ փոքրամասնութիւն մը կը ներկայացնեն անոնք:

ՃԱՓՈՆ Ապահովութեան Խորհուրդին առաջարկեց որ միճարանութիւններ սկսին՝ Կինէն ՄԱԿի մէջ առնելու համար, կը հաղորդեն կիսապաշտօնական աղբիւրներ:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ Շահը հասաւ Ժընեւ, ուր քանի մը օր պիտի մնայ, բժշկական քննութեան մը ենթարկուելով:

ՍՈՒԷԶԻ ջրանցքէն 1602 նաւեր անցած են Նոյեմբեր ամսուան ընթացքին. միջին հաշուով՝ օրական 53.4 նաւ, ինչ որ մրցանիշ մըն է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ դպրոցներուն մէջ դասաւանդուող նիւթերուն վրայ պիտի աւելնայ նոր մը՝ ճամբու կանոնագիրը . . . :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն իր եւ յանուն բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկեր Տիգրան Թաղոյեանին իր կողակցին՝ տարաբախտ Տիկին Վ. Թաղոյեանի վաղահասիկ մահուան առթիւ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէօանվիլիէի օղափոխութեան կայանի ընդարձակման ի նպաստ կը նուիրեն — Այրի Տիկին Հ. Վ. Մեսրոպեան տասը հազար ֆրանք, Գ. Գ. Օ. Խաչատրեան երկու հազար, Յովակիմեան հազար, Տէր եւ Տիկին Թօփճեան հազար, Գ. Խրտըչեան հազար, Գ. Փէշթիմալճեան հինգ հարիւր ֆրանք:

Հայ Կարմիր Խաչի անտէր հիւանդներու ֆոնտին կը նուիրեն —

Տրէ եւ Տիկին Թէքսիէ, Տէր եւ Տիկին Գասպարեան, Գ. Դաւիթեան հազարական ֆրանք, Գ. Գ. Փէշթիմալճեան, Արսէնեան, Զաքարեան հինգ հարիւրական Ֆր:

ՆՈՒԷՐ

Փոխան ծաղիկի Տիկին Մուրատի յիշատակին Դպրոցասէրին կը նուիրեն —

Գ. Գ. Տօնապետեան եղբարք (Սէն Շամոն), Աբրահամ Շահպազեան, ամն հինգ հազարական ֆրանք: Տիկին Համասփիւռ Փափազեան հազար Ֆր. և ժամացոյց մը:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը Դեկտեմբեր 21ին, Կիրակի, վարժարանին մէջ:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կրօն. Ընկերակցութիւնս կը ծանուցանէ թէ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Ս. պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Շաւիլի կրօնական ընկերակցութեան կողմէ, ի նպաստ Նորակառոյց եկեղեցւոյ եւ դպրոցին:

Տեղւոյն քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Րիւ ՍԹԱԼԻՆԿՐԱՏ:

Կիրակի, Դեկտեմբեր 14, ժամը 16էն կէս գիշեր:

ՏՕՆ ՄՕՌԵՐԹՕ

Իր նուագախումբով, հաճելի անակնկալներ:

Կովկասեան երգ, պար, նուագ ԳԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ կողմէ:

Ճոխ պիւֆէ Մուտք 300 Ֆր.

Կանխօրօք ապահովեցէք ձեր սեղանները հեռախօսելով Վէրսայլ 25-25 կամ 926-67-91:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զարդիկ Քէնտէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յ. Արզումանեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ ժամը տասին, Գալ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԶԱՔԱՐ ՔԷՆՏԷՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան քառասունքին առթիւ:

Ցիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԸ

Դեկտեմբեր 21ին:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

× Հայ Գրողներու Միութիւնը կազմակերպած է ուղերթի թէյասեղան մը, Գ. Վ. ՁԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆԻ, գէպի Հարաւային Ամերիկա մեկնումին առթիւ: Տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ երեկոյ, Գ. Աճէմեանի ճաշարանը, ժամը 7ին: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

Պ. ՅԱԿՈԲԻԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Հաճոյքով կ'ընդունի իր բոլոր հայրենակիցները, որոնք կը փափաքին գործածուած (օքազիօն) կառք մը գնել որեւէ վաճառականէ կրող, մանաւանդ՝

S.I.M.C.A.

Կրնաք ապահով դիմել իրեն, ծախած կառքերը կառանքի են, կամ իր, կամ՝

ՍԻՄՔԱյի կողմէ: Նոյնիսկ զաւառէն կրնաք գրաւոր դիմել անոր, սիրայօժար կը պատասխանէ բոլորին, ՀԱՍՑԷՆ.— Յ. Պետրոսեան.

Tél. · ETO. 64-95, 70-96 et GAL. 76-10

ԳՐԱՍԻՈՐ.— Յ. Պետրոսեան,

63, RUE DE STALINGRAD, HOUILLES. S.&O.

Ներկայացուցիչն է՝

Service officiel des usines Simca

Gramauto

31, Ave de la Porte de Villiers

Paris 17e

ԽՆՋՈՅՔ
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 19ին, նախաձեռնութեամբ Առնուվիլ - Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէին եւ Նոր Սերունդի:

Հայոց եկեղեցիին սրահը.

Կը նախագահէ ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Շաքէ Յովհաննէսեան եւ թառի վրայ կը նուագէ՝ Գարեգին:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի կողմէ:

Դեկտեմբեր 7, Կիրակի կէսօրէ յետոյ, ժամը 3էն մինչեւ գիշերուան 10ը, Յոյներու սրահը (5 Րիւ Պօնըֆուա):

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկական եւ եւրոպական պարեր, առատ կերուխում եւ հաճելի անակնկալներ:

Կը հրաւիրուին բոլոր Լիոնահայերը անխտիր:

Այդ օրը բոլորդ Յոյներու սրահը քաջալերելու համար Նոր Սերունդը:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ
(Դաշնակցութեան օրուան առթիւ)

Նախաձեռնութեամբ «Վարուժան» կոմիտէին:

Տեղի կ'ունենայ 6 Դեկտեմբեր, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Ֆրանսական Սէրքլը Կաթոլիկ, նոր սրահին մէջ, Րիւ տը լա Գրօս:

Կը նախագահէ ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ԱԶՆԱՒՈՐԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ:

Սիրով կը հրաւիրուին շրջանի և Սէնթ Էթիէնի ընկերներն ու համակիրները:

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:

Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Ամասիացիներու խնջոյք - պարահանդէսը, Նոր տարուան առթիւ, տեղի կ'ունենայ 20 Դեկտեմբեր, Շաբաթ իրիկուն ժամը ինննէն մինչեւ լոյս, Գամոնի Հայոց եկեղեցիի շքեղ-սրահին մէջ:

Հաճելի եւ ընտանեկան մթնոլորտ:

Սիրով կը հրաւիրուին շրջանիս բոլոր Ամասիացիները եւ բարեկամները:

Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած է:

Մուտքը ազատ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան Ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն: Ներկայանալ անդամատետրով: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, 11 Րիւ Քոմփան: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու բացակայութիւնը նկատի պիտի առնուի:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան Ենթակոմիտէն, այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, սովորական վայրը: Ներկայ կ'ըլլայ Շ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ընկեր Կարօ Ենթակոմիտէն, Կիրակի 14 Դեկտեմբեր, ժամը 15ին, սովորական վայրը: Ներկայ կ'ըլլայ Շ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ «Մանուկներու Օրուան» տօնակատարութեան յանձնախումբի ժողովը այս Երկուշաբթի ժամը չորսին Ռէժան արձարանի վերնայարկը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Իսիի Ֆրեմեան վարժարանի սրահը: Օրակարգ՝ հանդէսի եւ չորրորդ նկարի կազմակերպութիւն: Կը խնդրուի անդամներէն եւ հայրենակիցներէն ստիպողաբար ներկայ գտնուիլ:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 15ին Օթէլ Րաֆֆի, Րիւ Թիւպանօ: Օրակարգ՝ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
—— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) ——

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 6 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 6 DECEMBRE
1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8362 — 34EME ANNEE
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4163

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

Ընտրութեանց ամփոփ շրջանը վերջ գտած ըլլալով, կառավարութիւնը իր ամբողջ ուշադրութիւնը դարձուցած է այժմ ելմտական – տնտեսական խնդիրներու վրայ :

Նորընտիր ազգային ժողովը երեքշաբթի օր իր դիւանը միայն պիտի ընտրէ : Ըստ սահմանադրութեան իրեն սրուած իրաւունքներուն տէր պիտի դառնայ յառաջիկայ ապրիլ հինգին :

Այդ պատճառով ալ 1959ի ելմտացոյցի պատրաստութեան եւ վաւերացման մէջ ո՛չ մէկ դեր պիտի ունենայ : Կառավարութիւնն է, որ խորհրդարանէն առնուած լիազօրութեան հիման վրայ պիտի կատարէ այդ պարտականութիւնը, որ սովորական ժամանակ երեսփոխանական ժողովի գործունէութեան գլխաւոր մէկ մասը կը կազմէ.

Անցեալ տարի ազգ. ժողովին մէջ երկար վիճաբանութեանց տեղի տուած էր 1958ի ելմտացոյցը, որուն բացն էր վեց հարիւր միլիառ ֆրանք : Կառավարութիւնը յանձնառու կ'ըլլար այս բացը չանցնիլ եւ մուտքի բաժինը աւելցնելու համար նոր տուրքեր չդնել :

Նախարարական խորհուրդը քանի մը նիստերու մէջ քննութեան առաւ զանազան պաշտօնատանց ներկայացուցած պահանջները յառաջիկայ տարուան համար. վարչապետը իր հեղինակութեամբ հարթեց այս առթիւ ծագած անհամաձայնութիւնները :

Սակայն վերջնական ձեւ չէ առնուած դեռ ելմտացոյցը, որ պէտք է լոյս տեսնէ պաշտօնաթերթին մէջ տարեվերջէն առաջ :

Իրազեկներու համաձայն, 1959ի ելմտացոյցին բացը պիտի ըլլայ 900 միլիառ, այս տարուընէն մէկ երրորդ աւելի, ինչ որ մտահոգութիւն կը պատճառէ Եւրոպական Հաւաքականութեան Տնտեսական Կազմակերպութեան :

Այս վերջինը թելադրած է բացը (զոր «անել» կը կոչեն) պահել անցեալ տարուան մակարդակին վրայ եւ եթէ կարելի է աւելի պակսեցնել : Սակայն ելմտական նախարար Անթուան Փինէ մտադիր է բացը արգիլել 700 միլիառի սահմաններուն մէջ եւ խուսափիլ տուրքերը աւելցնելէ :

Դժուար պիտի ըլլայ իրագործել այս ծրագիրը :

Ելքի բաժինը չէ թեթեւցած : Ալժերիոյ համար կատարուած նիւթական զոհողութիւնը կը ճնշէ միշտ ելմտացոյցին վրայ : Մուտքի բաժնին մէջ հասոյթի նոր աղբիւրներ չեն նախատեսուած :

Կառավարութիւնը տարեկան 130 միլիառ ֆրանքի նպաստ կուտայ երկաթուղիի, մեթրոյի, կաթի, հացի, ածուխի եւ այլ կենսական նիւթերու համար : Եթէ զեղջեն այդ օժանդակութիւնը, անոնց գիները բնականօրէն պիտի բարձրանան, խանգարելով հաւասարակշռութիւնը : Հետեւանքը պիտի ըլլայ երաշխաւորել նուազագոյն աշխատավարձքի յաւելումը :

Կարելի պիտի չըլլայ դուրս ելլել կախարդական շրջանակէն : Յառաջիկայ Յունուար մէկէն «հասարակաց շուկան» կեանքի պիտի կոչուի եւ վեց երկիրներու միջեւ մրցակցութիւնը պիտի սկսի : Ֆրանսա աժան ապրանք պէտք է արտադրէ՝ որպէսզի կարենայ աւելցնել իր արտածումները :

1958ին կառավարութիւնը յաջողեցաւ փրկել կացութիւնը՝ շնորհիւ արտաքին եւ ներքին յաջող փոխառութեանց.

Այս անգամ եթէ հասոյթի ուրիշ աղբիւրներ չգտնուին, ելմտական նախարարը պիտի առաջարկէ աւելցնել տուրքերը :

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՉԵՆ ՄԱՍՆԱԿՑԻՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ

ԲԱՑՑ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԵՆ ՏԸ ԿՈԼԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ

Հինգշաբթի օր Իսիի մէջ տեղի ունեցաւ Ընկերվարականներու արտակարգ համագումարը : Կուսակցութեան փոխ քարտուղար Գրիւթէլ առաջինն էր որ խօսք առաւ, անդրադառնալով երեսփոխանական ընտրութեանց : Ընկերվարականները ձայն չեն կորսնցուցած՝ 1956ի ընտրութիւններէն ի վեր, մինչ համայնավարները լուրջ պարտութիւն մը արձանագրեցին, ըսաւ Գրիւթէլ :

Անոր հետեւ կազմէ կարգ մը քննադատութիւններ բրաւ, որոնց պատասխանեց Կի Մոլէ :

Կազմէ ըսելով թէ Ընկերվարականները պէտք է ընդդիմանան Ալժերիոյ ենթակաթաւորին գործնական պատճառներով ինչպէս եւ ընկերվարութեան սկզբունքները չստնակոխելու համար : Նախկին նախարարը մինչեւ իսկ յայտարարեց թէ առանց պայմանի գինադադարի մըն ալ կողմնակից է — «Գալով ընկերային քաղաքականութեան, աւելցուց ան, մեր պարտականութիւնն է պաշտպանել բանուորներու դասը. համայնավարները դաւաճանեցին բանուոր դասակարգին, որուն պաշտպանները քիչ են ներկայ Խորհրդարանին մէջ» :

Կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Կի Մոլէի ճառը ուղղակի պատասխան մըն էր Կազմէի.— Մենք փոխա՞ծ ենք մեր տեսակէտը՝ գինադադարի մը անհրաժեշտութեան վրայ ... իսկ ընկերային ճակատի վրայ ի՞նչ կրնանք ընել, կը կարծեմ թէ ոչինչ կարելի է փոխել այս մարզին մէջ : Մենք գիտենք ստանձնել մեր պատասխանատուութիւնները՝ երբ հարցը կը վերաբերի Հանրապետութեան եւ հայրենիքին : Միւս խնդիրներուն մէջ՝ պէտք է աշխատինք ընկերվարութեան յառաջխմութեան համար : Այսօր, մենք ի վիճակի ենք համախմբելու Ֆրանսայի ձախ հոսանքը, բայց ո՛չ թէ մեր եւրին, այլ՝ մեզի հետ :

Գլխաւոր երկու հարցեր կային Ընկերվարականներու համար .—

Հանրապետութեան Նախագահի ընտրութիւնը :

Ընկերվարական կուսակցութեան դիրքը՝ Ազգ. Նոր Ժողովին մէջ :

Պարզ է, որ արդարօրէն պատրաստուած այս համագումարին մէջ ընդդիմադիրները ժամանակ չէին ունեցած պատրաստուելու : Թերեւս այս է պատճառը, որ գրէ տեղական մամուլը, որ ժողովը անցաւ հանդարտ ու խաղաղ մթնոլորտի մը մէջ : Կի Մոլէ ճշդեց իր կուսակցութեան դիրքը՝ Նախագահական ընտրութեան համար,— Եթէ Զօր. Տը Կոլ իր թեկնածութիւնը դնէ, ընկերվարական կուսակցութիւնը ոչ միայն պէտք չէ թեկնածու մը նշանակէ, այլ՝ պէտք է պայքարի ի նպաստ Տը Կոլի :

Նախկին վարչապետին այս յայտարարութիւնը մեծ ազդեցիկ հանեց Փարիզեան մամուլին մէջ : Յստակ է այլեւս մէկ իրողութիւն՝ որ Հանրապետութեան յաջորդ Նախագահը պիտի ըլլայ Տը Կոլ :

Բայց Զօրավարին կողքին մնալ չի նշանակեր թէ Ընկերվարականները պիտի մասնակցին յաջորդ կառավարութեան, ըսաւ Մոլէ, որովհետեւ «Տը Կոլ ոչ ոքի կը պատկանի» . Ընդհանուր քարտուղարը խօսեցաւ իրենց քաղաքականութիւնը, հետեւեալ ձեւով.— Ընկերվարականները մեկուսացնելու փորձը կատարուեցաւ՝ աջին կողմէ՝ բովանդակ Ֆրանսայի մէջ .

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ ԱՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻ Է

ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՆ ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Անգլիոյ Արտաքին նախարար Սելվին Լոյտ յայտարարեց թէ Պերլինի դրութեան փոփոխման համար Խրուշչեւի ըրած առաջարկները անընդունելի եւ անգործադրելի են : Լոյտ կը ներկայացնէ իրիշխանական պահպանողականները, բայց Աշխատաւորականներն ալ որդեգրեցին նոյն քաղաքականութիւնը : Գեյթսքել եւ Կէյզրլ յայտարարեցին թէ դէմ են Գերմանիոյ չէզոքութեան եւ ոչ մէկ եղանակով կարելի է գործադրել Խրուշչեւ առաջարկը (Պերլին՝ ազատ քաղաք) :

Ուշագրաւ է մանաւանդ Աշխատաւորականներու այս քաղաքականութիւնը, երբ նկատի առնենք թէ անոնք կը ներկայացնեն Անգլիոյ ձախ հոսանքը :

Միւս կողմէ, Քալիֆորնիոյ մէջ ճառ մը խօսելով, Ամերիկայի Արտ. նախարար Տըլլըս յայտարարեց — Վճռական ըլլանք եւ համայնավարները պիտի պարտուին :

Արեւելեան Գերմանիոյ Համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Ուլպրիխթ յայտարարեց թէ իրենք միշտ պատրաստ են Պոնի կառավարութեան ներկայացուցիչներուն հետ բանակցելու՝ երկու Գերմանիաներու միութեան համար. Համայնավար պարագլուխը կը մոռնա՞յ թէ այդ ձեւով դրական արդիւնքի կարելի է հասնիլ :

Համայնավարները, իրենց կարգին, դիմեցին 1932ի իրենց խաղին եւ բազմաթիւ շրջաններու մէջ մեր բարեկամներուն դէմ քուէարկեցին. այս ուղղութեամբ բաւական բան գրուեց : Ահիկա անպարոյական խաղ մըն է, բայց համայնավարներու համար... բնական է : Գալով Միութիւն Նոր Հանրապետութեան կուսակցութեան, ոչ ոք գիտէ թէ ինչ է ան. իրենց ղեկավարներն անգամ կ'անդիտանան այս խնդիրը : Անոնց մէջ կան հանրապետականներ եւ Ֆաշականներ, գիմադրականներ և Վիշիի կառավարութեան կողմնակիցներ, որոնց ծրագիրը յայտնի չէ : Կը յուսամ որ Տը Կոլ թոյլ պիտի չտայ անոնց՝ երկիրը մղել տարբեր քաղաքականութեան մը, որովհետեւ աջակողմեաններու մեծ մասը աւելի կապուած է իր շահերուն՝ քան ազատութեան : Յաջորդ կառավարութեան համար մեծամասնութիւն մը կայ Ազգ. Ժողովին մէջ, բայց ծրագիր չունի... եւ հազարի վրայ մէկ կամ երկու հաւանականութիւն կայ որ պատրաստուելիք ծրագիրը համապատասխանէ մեր ծրագրին : Հետեւաբար, շատ քիչ հաւանականութիւններ կան որ մենք մասնակցինք կառավարութեան : Մենք պիտի վարենք ընդդիմադրութիւնը, բայց «ինչպէսի» ընդդիմադրութիւն մը :

Խօսք առին նաեւ նախկին նախարար Փինօ, Լաժոս, Պորտ, Ժիւլ Մոք եւն. Պատրաստուած բանաձեւը, որ երեք մաս կը բաղկանար, քուէարկուեցաւ գրեթէ միաձայնութեամբ :

Բանաձեւին Ա. մասը՝ ընտրութեանց շուրջ, քուէարկուեցաւ միաձայնութեամբ : Բ. մասը՝ Նախագահական ընտրութիւն (թեկնածու՝ Տը Կոլ) ճախջախիչ մեծամասնութիւն (միայն մէկ հոգի դէմ քուէարկեց) : Գ. մասը՝ յաջորդ կառավարութեան հանդէպ կուսակցութեան քաղաքականութիւնը, քուէարկուեցաւ. միայն մէկ հոգի դէմ էր :

× Համայնավարներու քաղաքական Բիւրօն Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահութեան թեկնածու նշանակած է Իվրի – սիւր – Սէնի քաղաքապետը՝ Ժորժ Մառան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈԼՈՄՊԻՈՅ մէջ ուր պաշարման վիճակ հաստատուեցաւ անցեալ օր, հսկողութեան տակ առնուեցան երեք ձերբակալուեցաւ նախկին նախագահ Փինիլա, որ պատրաստած էր դաւադրութիւնը : Ձերբակալուեցան նաեւ մօտ քառասուն հոգի, բոլորն ալ ծանօթ անձնաւորութիւններ :

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ մէջ կառավարական տագնապ մը ծագեցաւ, Վարչապետ Ֆակէրհոլմի հրաժարումով :

ՍՈՒՏԱՆԻ կառավարութիւնը արգիլեց բոլոր սէնտիքաներու գործունէութիւնը, երկրին մէջ կարգը պահելու համար :

ՃԱՓՈՆԻ եւ Խ. Միութեան միջեւ առեւտրական համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ մէկ տարուան համար. երկու երկիրները 35 միլիոն տոլարի ապրանք պիտի փոխանակեն :

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ գործադուլները իրարու կը յաջորդեն՝ հրանիւթի գիներու յաւելման պատճառով. կառավարութիւնը փոքրամասնութեան մէջ մնաց եւ Վարչապետ Ֆանֆանի վստահութեան քուէ ուզեց :

ԻՍՐԱՅԵԼԻ եւ Սուրիոյ սահմանին վրայ պատահած միջադէպէն ետք Թել Աւիւի կառավարութիւնը բողոքագիր մը յանձնեց Ապահովութեան Խորհուրդին :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ թերթի մը համաձայն խորհրդային գիտունները կը պատրաստուին 50 – 100 քիլօ ծանրութեամբ արուեստական արբանեակ մը արձակել լուսին :

ԿԻՆԷԻ անկախութեան հռչակումէն ի վեր Ֆրանսայի 350 պաշտօնեաներ մեկնեցան երկրէն՝ իրենց ընտանիքներուն հետ : Բանակն ու ոստիկանութիւնն ալ սկսան մեկնիլ Կինէէն :

ՄԱՌԵՇԱԼ ԹԻԹՈՅԻ ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ երկու ամիս, որու ընթացքին փոխ նախագահ Քարտէլ պիտի վարէ նախագահի պաշտօնը :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Աշխատաւորներու շարքերէն արտաքսուեցան բազմաթիւ արուեստագէտներ՝ իբրեւ գինով եւ դատարկապորտ :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ գործադուլը վերջ գտաւ, բայց ձերբակալուեցան աշխատաւորական դաշնակցութիւններու բոլոր ղեկավարները, որոնք պիտի դատուին Զինուորական Ատեանին կողմէ :

ԼՈՆՏՈՆԻ «Թայմզ» թերթը կը գրէ թէ Խ. Միութիւնը մեծ քանակութեամբ զէնք յանձնեց Իրաքի, որմէ ետք ուսու սպաներ հաստատուեցան Պաղտատի Պատերազմական նախարարութեան մէջ, Իրաքի բանակին արդիական զինավարժութեան համար :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ երկու հազար գիտական ուսանողներ ցոյց մը ըրին, պահանջելով որ գլխրոցական յարմար շէնքեր շինուին. կը կրէին պաստառներ որոնց վրայ կը կարդացուէր. « Գարուն նախարարներ, քիչ մը նուազ խօսք եւ աւելի՛ շինութիւն» :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Պատերազմական նախարար Մալինովսքի երկրորդ անգամ ըլլալով պարգեւատրուեցաւ Խ. Միութեան հերոսի շքանշանով. առաջինը ստացած էր 1945ին :

ՄԱՐՈՔԻ կառավարական տագնապը լուրջ բնոյթ առաւ. Մոհամէտ Ե. դժուարաւ պիտի կարենայ լուծել հարցը, կը գրեն թերթերը, միաժամանակ յայտարարելով թէ անակնկալներ կրնան պատահիլ :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ոստիկանութիւնը կալանքի տակ առաւ «Աֆրիկա Ֆրանսէզ»ի չէնքը. Ֆրանսացի դեսպան Կորս անմիջապէս գնաց Արտաքին Նախարարութեան կեդրոնը. կը կարծուի թէ բողոքեց շէնքին փակման դէմ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Պատերազմական Նախարարութեան որոշումով գրաւուեցաւ Էքսփրէս շաբաթաթերթին Դեկտ. 4ի թիւը : Բայց, ուրբաթ օր սկսաւ ծախուիլ :

ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ

ԽՄԲ.— Անհանգստութեան պատճառով՝ Շ. Նարդունի չկրցաւ հասցնել «Օրմանեան եւ Շ. Միսաքեան» յօդուածաշարքին շարունակութիւնը, ուստի կու տանք ուղղագրական իր այս յօդուածաշարքը, որ պիտի հրատարակուէր առաջին յօդուածաշարքը աւարտելէ ետք: «Օրմանեան եւ Շ. Միսաքեան» յօդուածաշարքին շարունակութիւնը՝ գալ կիրակի:

Ա.— ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ

Ինծի զարմանք պատճառեց հարցարանը, զոր «Ցուսաբեր»ի ընկերները ուղղած են «հայերէնագէտ բարեկամներուն եւ աշխատակիցներուն», — ուղելով նպաստել «ուղղագրական միօրինակութեան»՝ յարմար նկատեր են կարծիք հաւաքել քանի մը բառերու ուղղագրութեան մասին, «պարտադիր» հռչակելու համար «մեծամասնութեան կողմէ ընդունուած գրելաձեւը»:

Անիկա հարցարան չէ, սակայն, այլ ... հանրաքուէ:

Ի՞նչ կը նշանակէ մեծամասնութիւն: Լեզուները, որոնք, ապրող էակներու նման, ունին ինքնայատուկ բնախօսական օրէնքներ, ո՞րքան կարեւորութիւն կու տան մեծամասնութեան կամ փոքրամասնութեան քուէներուն՝ չեմ գիտեր: Գիտցածս այն է թէ մեծամասնական, (նոյնիսկ բոլշեւիկ՝ բառ թարգմանութեան) գրագէտը կամ վարժապետը, երբ կ'առաջարկէ լեզուի մը ինքնիշխանութեան կանոնագրութեան մէջ, դատապարտուած է կորստեան՝ եթէ պատրաստուած չէ նահանջի իր ճամբան:

Մեկնելով այս իրողութենէն, ի՞նչ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ թէ Վարուժան կը գրէ ԱՄԷՆ, կամ Տէրեան՝ ԱՄԵՆ: Կրնա՞նք ըսել թէ սխա՛լ է գրել ԱՄԵՆ, պատճառաբանելով թէ Վարուժան կը գրէ ԱՄԷՆ: Կարճ,— անուանի կամ անանուն գրագէտներ թող գրեն ի՛նչ ուղղագրութեամբ որ հաճոյ է իրենց: Մեր Վեհափառ Հայերէնը, մեծ լեզուներու յատուկ իր աւանդութեանց եւ ժառանգութեանց մէջ լաւ հաստատուած, կը պատգամէ թէ Վարուժանները, Տէրեանները, Թումանեանները, Մեծարենցները չեն որ կը սահմանեն լեզուին գիտական *օրէնքները, ինչպէս լեզուագէտները չեն որ կը ստեղծեն լեզուին* գեղագիտական *արժէքները:*

Ահա թէ ինչո՛ւ, առաջին առթիւ, չուզեցի մասնակցիլ ուղղագրական վէճին, որ ակռայի *նիւթ չէ երբեք:*

Ես ոչ մասնագէտ եմ, ոչ ալ հեղինակութիւն: Չեմ ուզեր նմանիլ այն յօդուածագիրներուն, այժմ կարգ մը օրաթերթեր անոնցմով լեցուն, որոնք, առանց պատմութիւն գիտնալու եւ պահանջուած այլ ուսումներ, դպրոցականի ծանօթութեանց իսկ իրենց անօթութեամբ՝ կը նետուին հրապարակ, քաղաքական դասեր տալու համար մեզի կամ քննադատելու իմպերիալիստներու *դիւանագիտութիւնը, այլ մանաւանդ այնքան յառաջդիմելու ... յառաջդիմականներուն մէջ, որ կը զարմանաս թէ ի՛նչպէս կը յանդգնին ներկայանալ իբրեւ երկնընկէց խելացի, Հայոց Պատմութեան կոյր հանգոյցը քակելու ընդունակ: Մասնագիտութեան յարգանքը պակաս է մեր մէջ: Ամէնքս ալ Չըրչիլ ենք, Մոլոտով կամ .. Մէյէ:*

Բարեբախտաբար Մէյլէ երեւնալու չափ մասնագիտութիւն չի պահանջեր հարցարանը, որ կը ներկայացուի մեզի: Կը բովանդակէ քանի մը անմեղ հարցումներ միայն, որ ահաւասիկ, անհրաժեշտ սրբագրութեամբ մը.

1.— Գրել ամէ՞ն թէ ամեն(*):

2.— Գրել Կարո՞յ թէ Կարօ, (հոլովման պարագային՝ Կարոյի):

3.— Գրել գլխագի՞ր թէ մանրագիր՝ ազգերու անունները եւ մարդոց տիտղոսները:

Անշուշտ, կարելի չէ ըսել թէ, այս հարցումներուն շուրջ ստեղծուած համաձայնութեամբ, կը գոհացուի «ուղղագրական միօրինակութեան» ցանկութիւնը:

Փարատոքս *չէ, ճշմարտութիւն է ըսել թէ ուղիղ գրելէ առաջ պէտք է ուղիղ ... մտածել: Կը խորհիմ թէ, ուղիղ մտածելով ուղիղ գրելու մեր ձախող փորձերէն ետքը, թերեւս յաջողինք այս անգամ ուղիղ գրելով ուղիղ մտածելու փորձութեան մէջ, դարման մը տանելու համար մեր օրերու հայկական հիւանդութեան, որ կը յիշեցնէ Պենտեկոստէի օրուան վիճակը, երբ, ծանօթ վերնատան մէջ հաւաքուած հարիւրաւոր մարդիկ, բոլորն ալ Գալիլիացի, փոխանակ խօսելու Գալիլիացւոց լեզուով, կը խօսէին Պարթեւներու, Մարերու, Պոնտացիներու, Պամփիւլիացիներու, Եգիպտացիներու, Լիբէացիներու, Կրետացիներու եւ այլ ժողովուրդներու լեզուներով:*

Հայ ժողովուրդը իր Պենտեկոստէն կ'ապրի այս մեր օրերուն: Ցաւ հոն է, սակայն, որ երկա՜ր ատեն «այլ լեզուաւ» խօսելու վիճակը, կարծել տալով ոմանց թէ «քաղցուալից» է հայ ժողովուրդը, աշխարհաբար՝ գինով (Գործք. Բ. 13), կամ՝ «մոլիք», աշխարհաբար՝ խենթ (Ա. Կոր. ԺԴ. 23):

Իրարու լեզու չհասկնալը չըլլա՛յ թէ հետեւանքն ըլլայ իրարու նման չըլլալու յամառութեան մը: Եթէ այդ է պատճառը, բարի՜ է Ցուսաբերի *առաջարկութիւնը:*

Բայց եկուր տես որ Ֆրանսացիները, ուղղագրութեան մասին ցոյց տուած իրենց համբաւաւոր ջերմեռանդութեան եւ ըծախնդրութեան հակառակ, — վկա՛յ Ֆրանսական լիսէներու աշակերտները իրենց կրած ողբերգութեամբ՝ ուղղագրութեան դասերու ընթացքին, — չկրցա՜ն ճշգրիտ ուղղագրութիւն մը տալ իրենց լեզուին, ու տարիներէ՛ ի վեր գլուխ կը ծեծեն՝ շարունակ բարեփոխելով ուղղագրութիւնը, բայց եւ այնպէս կ'ապրին հաշտ, ոչ անարգանք կը թափեն պատին ետեւէն, ոչ ալ հրացան կը պարպեն մութին մէջէն: Իրար չհասկնալ մը կայ, բայց ուրիշ պատմութիւն է ատիկա(**):

Ֆրանսերէն ուղղագրութիւնն է պատճառը, եթէ ուղղագրութիւն չէին գիտեր Ռիշլիէօ, Նափոլէոն, նոյնիսկ Գոթիէ: Սխալ է Ֆրանսացի բոլոր վարժապետներուն սորվեցուցած ֆրանսերէն բառը եւս, որ կը գործածուի իբրեւ համապատասխան մեր ուղղագրութիւն *բառին: Կ'ըսեն* օրթօկրաֆ, *ճիշդ ինչպէս* ժէօկրաֆ *կամ* ֆալլիկրաֆ *: Սակայն դուք գիտէք թէ* ժէօկրաֆը *կամ* ֆալլիկրաֆը *անհատ մըն է որ մասնագէտ է* ժէօկրաֆի *կամ* ֆալլիկրաֆի *կոչուած ուսման: Ընդհակառակն* օրթօկրաֆը *... ուսումն իսկ է, եւ ոչ երբեք անհատ մը: Դեռ անհաւատալին, —* օրթօկրաֆի *բառը տարազ մըն է ... երկրաչափական: Այս մասին առաջին բողոքը բարձրացուց Ժիռօ – Տիւվիվիէ, ինչպէս եւ ետքէն՝ Լիթրէ եւ ուրիշներ: Որո՞ւ հոգ, սխալը կը մնայ սխալ եւ սակայն Ֆրանսացիք շատ լաւ կը հասկնան իրար կամ իրարու լեզու, որ բարձր կը հնչէ ինչպէս կանչն աքաղաղին՝ իրենց զանգակատուներուն կատարէն: Օրթօկրա՞ֆը պիտի բաժնէր զիրենք(***), երբ ծանօթ են իբրեւ ժողովուրդ մը վարժ ուղղընթաց* (օրթոտրոմիք):

Աշխարհաբար մեր ոտքերն են մեղաւոր, եթէ ոչ մեր միտքը, որ կը քալենք իրարու հակառակ ուղղութեամբ, յաճախ գիծէ դուրս, ունենալով հանդերձ ամէնէն շնորհքով ուղղագրութիւնը: Ի՞նչ պիտի ըլլար մեր վիճակը, Աստուած իմ, եթէ մեր ուղղագրութիւնն ալ նմանէր Ֆրանսական ուղղագրութեան, լիսէներու աշակերտներուն թելադրուած ձեւով, — ա՛յ ձեւի նմոյշ՝ սա նախադասութիւնը.

Մոն վօ վօ վօ վօ:

Ուղիղ գրեցէք, տեսնեմ: Այստեղ ամէն մէկ վօ *կը գրուի տարբեր ուղղագրութեամբ, որով միայն հասկնալի:*

Չեմ ուզեր դեռ խօսիլ ձայնաբանական ուղղագրութեան մասին, զոր ունէին հին Հելլէնները եւ Հռովմայեցիները: Օրինակ մը, — փալուս *բառը կը բաղկանայ երկու վանկերէ, եւ իւրաքանչիւր վանկ իր առած սուղ կամ երկար ամանակով կը փոխէ բառին իմաստը, ցից կամ ճահիճ:* Մալում *բառը եւս կը նշանակէ խնձոր կամ դժբախտութիւն, համաձայն մէկ կամ միւս վանկին տրուած երկարութեան, որ ցոյց կը տրուի մասնաւոր նշանով մը:*

Մենք ալ ունէինք մեր հնչաբանական ուղղագրութիւնը, այսօր գրեթէ կորսուած, — ի մեծ ուրախութիւն մեր ... դպրոցականներուն: (Յառաջիկային, ուղղագրական այս վէճին առթիւ, վարկպարազի ակնարկով մը Հայոց պատմական քերականութեան վրայ, ուր պիտի տեսնուի թէ սխալ է ... մեր քերականութիւն *բառն ալ աւանդաբանօրէն՝ յունարէնի վրայ ձեւուած, կ'ուզեմ ճաշակ մը տալ հայկական հնչաբանական հին տարազներուն մասին):*

Բայց ի՞նչ պիտի ըսէին մեր դպրոցականները, երբ հարկ ըլլար բաղդատել հայերէն ուղղագրութիւնը ... անգլերէն ուղղագրութեան հետ:

Բացէք Օքսֆորտի բառարանը, գտէք բառը՝ որ կը գրուի Վ, Ի, Զ գիրերով, — բառ հնչումին որ գրուած է դիմացը՝ պիտի կարդաք ... Նէյմլի: *Ճիշդ է, բառը լատիներէն բառի մը համառօտագրութիւնն է, բայց արտասանութի՞ւնը, — ընթերցո՞ւմ է թէ իմաստ: Առէք ամերիկեան աշխարհագրական բառարան մը, գտէք այն քաղաքին անունը, որ կը գրուի այսպէս.* Worcester

Կը կարդացուի ... Ուսթր: Ասանկ ուլիա – խուլիա բառերու երկար ցանկ մը ունի Ժիւրայր Միսաքեան, ի պէտս անոնց՝ որ կը խօսին հայերէն ուղղագրութեան դժուարութիւններուն մասին:

Դժուարութիւն, անկանոնութիւն կամ ... խայտառակութիւն՝ փնտռեցէք օտար լեզուներու մէջ, բայց ոչ Մեր Մեծասքանչին մօտ, մեր պաշտելի Մայրենիքին գիրկը: Այնքան որ տեսնելով եւ հաստատելով օտար լեզուներու բարբարոսութիւնը, պիտի չվարանիք ըսել.

— Հրաշալի՜ է մեր ուղղագրութիւնը, սիրե՛նք հայերէնը եւ մնա՛նք Հայ:

Ապացոյց որ Հայ ենք՝ ձգտի՛նք նաեւ կատարելութեան: Ուստի քննենք Ցուսաբերի հարցարանը, նախ ճշդենք սխալն ու շիտակը(****), յետոյ վերադառնալու համար ուղղագրական վէճերուն՝ զորս կատարած են հին Հելլէնները եւ Հռովմայեցիները, յետագային՝ Ֆրանսացիները, իբրեւ բաղդատական դաս, կամ՝ թելադրանք ... մերայնոց:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Հարցարանին մէջ խմբագրուած ձեւով՝ «գրել ամենէ՞ն թէ ամէնէն»: Ինչո՞ւ հարցումը այս ձեւով, չհասկցայ: Հոլովը ոչ մէկ կապ ունի վէճին հետ: Բայց հոլովեալ ձեւով դրուելուն համար՝ հարցումը ստեղծեց շփոթութիւն եւ ոմանք, համբակներ, գրեցին թէ *ամէն*, որ ուղղական ձեւն է, հոլովման պարագային կ'ըլլայ... *ամենէն*: Ի՞նչ, ո՞վ ըսաւ: Ձերո՛: Ո՞ւր տեսնուած է ասանկ բան.— Հ. Արսէն Ղազիկեան պիտի գործածէր ուրիշ բառ: Խմբագրութիւնը ինչո՞ւ հրատարակեց նման պատասխան:

(**) Փաղանգ մը կը կազմեն, ֆրանսացի մտաւորականներուն մէջ, ուղղագրութիւն չգիտցողները, եւ բազմաթիւ՝ իրար չհասկնալու պատմութիւնները: Մարքիզուհի մը, գրոց – բրոց եւ գրագէտներու բարեկամ, ընթրելու կը հրաւիրէ ծանօթ դէմք մը: Ընթրել բառը կը գրուի *ջօսվ* ու կը հնչուի *սուփէ*: Ֆրանսերէն *սէ* գիրն ալ երբեմն կը հնչուի *քի* նման, այլապէս՝ *քէ*: Հիւրը, ընթրիքի ժամանակ, պատառ մը բան չի դներ բերանը, շարունակ կը կտրէ: Հրաւիրագիր գրկողը ուղղագրական սխալ մը կատարած էր, փոխանակ գրելու *սուփէ* (ընթրել), գրած էր *քուփէ* (կտրել), շփոթելով *սէ* գիրին ձայները:

(***) Պատանեկութեանս օրերուն՝ կարդացած եմ ուսումնասիրութիւն մը (*Մասիսի՞* մէջ թէ *Լոյսի*, չեմ յիշեր), ուր կը պատմուէր ֆրանսերէն ուղղագրական վէճ մը.— Ժիւլ Քլարթի կը պաշտպանէր Թ, Ի ֆրանսերէն տառերուն *սի* արտասանութիւնը ձայնաւորէ մը առաջ՝ առանց բացառութեան: Ընդդիմախօսը կը պատասխանէ.— Պարոն Ժիւլ Քլարսի... (ընդհանուր ծիծաղ, որովհետեւ գրագէտին անունն ալ կը վերջանայ Թ, Ի տառերով եւ Ը ձայնաւորով:

(****) Այս յօդուածաշարքին մէջ քննութեան պիտի առնուի ուսուցիչ Անդրանիկ Բաբերդեանի դրած հարցն ալ, առանց ընդունելու որեւէ մեղադրանք՝ յապաղումին համար, զոր պէտք է ուղղել միայն լուռ մասնագէտներուն, բայց ոչ ինծի, երբեմն հիւանդ, այլ միշտ ծանրաբեռն:

Ա. ՍԹԻՎԸՆՍԸՆԻ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Շատ մը բաներ կան, որ տակաւին չունինք. բայց երջանկութիւնը մէկու մը ունեցածին կամ չունեցածին մէջ չի կայանար: Մէկը կրնայ ունենալ իր անձնական տունը, ինքնաշարժը, առատ ուտեստիք, ուրիշ շատ բաներ, բայց երջանիկ չըլլալ: Երջանկութիւնը մարդուս այսօրուան ունեցածը չէ, այլ՝ վաղուան ունենալիքն ու վաղուան համար բաց իր երազները: Մ. Նահանգները երիտասարդ երկիր մըն է, եւ դուք վաղուան մասին կ'երազէք: Մեր երկիրը աւելի երիտասարդ է — 41 տարեկան — եւ մենք ալ կ'երազենք վաղուան մասին: Սակայն Չինաստան մեր երկու երկիրներէն ալ աւելի երիտասարդ է — միայն տասը տարեկան: Աշխարհի ամէնէն երիտասարդ ու խոստմնալից երկիրն է, բոլորէն աւելի մեծ ապագայի ծրագիրներով ու երազներով»:

Օպրացովի արտայայտութեան մէջ հպարտութեան ու հիացմունքի շեշտ մը կար, որ՝ խորհրդային ղեկավարներուն մօտ կը վերածուի մտահոգութեան, երբ խօսքը դառնայ Չինաստանի մասին: Անոնցմէ մէկուն հետ կը խօսէի (անունը չեմ ուզեր յիշել) Չինաստանի ժողովուրդին արագ աճման մասին եւ յայտնեցի թէ ըստ ՄԱԿի մէկ յանձնաժողովին տուած տեղեկագրին, երկու հազար թուականին Չինաստանի բնակչութեան թիւը հասած պիտի ըլլայ մէկ միլիառ վեց հարիւր միլիոնի. դէմքը սարսափի արտայայտութիւն մը առաւ եւ ըսաւ հետեւեալ խօսքը, զոր երկու ուրիշ առիթներով ալ լսեցի. «Անիկա յաւելեալ պատճառ մըն է ռուսեւամերիկեան յարաբերութիւնները ներդաշնակելու համար»:

Այս բոլորը ի մտի ունենալով, Արտաքին Առեւտուրի նախարար Անաստաս Միկոյեանին հարցուցի թէ ինչպէս են ռուս-չինական առեւտրական յարաբերութիւնները. «Շատ լաւ են. ոչ մէկ անհամաձայնութիւն», վստահեցուց ինծի:

Կ'ըսուի թէ Ռուսիա եւ Չինաստան տարեկան մէկուկէս միլիառ տոլարի արժէքով առեւտրական փոխանակութիւններ կը կատարեն իրարու հետ: Ռուսիա դէպի Չինաստան կ'արտածէ մեքենաներ, մետաղներ եւ քարիւղ: Միկոյեանի հարց տուի, թէ Ռուսիա փոխարէնը ի՞նչ կը ներածէ Չինաստանէն. յիշեց մետաքսեղէն, բրինձ, անկողնի ծածկոց, սոյան եւ այլ նիւթեր: Խ. Միութեան քաղաքականութիւնը այս մարզին մէջ, աւելցուց Միկոյեան, հետեւեալն է. Չինաստանէն գնել այն ինչ որ կրնայ արտածել: «Երբեմն, նոյնիսկ 2 – 3 առ հարիւր համեմատութեամբ կը պակսեցնենք տրուած ապրանքի մը մեր արտադրութիւնը, որպէսզի այդ տարբերութիւնը Չինաստանէն ներածենք: Կեդրոնական Ասիոյ բրինձի մեր դաշտերուն մէկ մասը կամաւոր կերպով բամպակամշակութեան յատկացուցինք, որպէսզի Չինաստանէն կարեւոր քանակով բրինձ կարենանք ներածել»:

Հակառակ ամէն բանի, պէտք չէ ստորագնահատել Ռուսիոյ եւ Չինաստանի միջեւ գոյութիւն ունեցող կապը, ինչպէս նաեւ համայնավար կայսրութեան բաղկացուցիչ երկիրներուն կապերը. շան եւ կատուի նման կրնան իրարու հետ կռուիլ, բայց միացեալ ճակատ ցոյց տալ արտաքին աշխարհին, զիրար պաշտպանել օտարին առջեւ: Իրենցը՝ տարբեր աշխարհ մըն է, մերը՝ տարբեր: Լէհաստանի Արտաքին Նախարարը համայնավար աշխարհը կը նմանցնէր ընտանիքի մը, որուն ներքին անհամաձայնութիւնները բնաւ չեն ուզեր թէ արտաքին աշխարհին համար ընտանիքը բաժան – բաժան եղած է:

Անցեալները, Ֆրանսայի նախկին վարչապետներէն Փիէր Մէնտէս – Ֆրանս, որ դէպի Չինաստան ճամբորդութիւն մը կատարած էր, կը յայտարարէր. առ այժմ վտանգաւոր սխալ մը պիտի ըլլար ենթադրել թէ Ռուսիա եւ Չինաստան իրարմէ բաժնուած են: Մէնտէս – Ֆրանս կ'աւելցնէր նաեւ, որ Չինաստանի ղեկավարները չափազանց կը ջղայնանան Մ. Նահանգներու արդի քաղաքականութենէն՝ իրենց հանդէպ:

(10 Շար.)

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ "ՅԵՏԱԴԱՐՁ ՀԱՅԵԱՑՔ"Ը

■

(Գ. եւ վերջին մաս)

Երբ վերջին անգամ, 1932ին, Վահրամ Փափազեան այցելեց Փարիզ, Աթըլիէ թատրոնին մէջ բեմադրուեցաւ Մոլիէռի «Տօն Ժուան»ը, որուն մէջ ես ստանձնած էի Սկանարէլի դերը:

Վերջին վարագոյրին, Սկանարէլ ունի երկար մենախօսութիւն մը, որ կը կազմէ փիէսին կեդրոնական անցքերէն մին:

Երախտապարտական ուխտով, մեծանուն արուեստագէտ Վահրամ Փափազեանի հետ խաղալու պատիւէն արբշիռ, ամբողջ հոգիս դրի այդ մենախօսութեան մէջ եւ վերջաւորութեան ժողովուրդէն ստացայ խանդավառ ծափեր:

Բեմին վրայ, երբ սրահին մէջ դեռ ծափահարութիւնները կը շարունակուէին, Փափազեան մօտեցաւ ինծի եւ ականջիս փսփսաց. «խլիշութիւն մի' ընէր, ծօ'...»: Ապշած, բայց պաղարիւնս պահած, արթնամտութիւնը ունեցայ պատասխանելու. «խլիշութիւն չըմ ընէր, դերս կը խաղամ...»:

Գիտէ՞ք թէ ի՛նչ պատասխանեց ինծի, միշտ բեմին վրայ, մեծանուն արուեստագէտ Վահրամ Փափազեանը, սկսնակ դերասաններու խրախուսիչը, իր ընկերներուն հանդէպ անյիշաչար Վահրամ Փափազեանը...

Անիկա, բարկացայտ, միշտ բեմին վրայ,, ըսաւ.

« Քիչ մը քիչ խաղայ ...»:

Ահա թէ ինչպէս կը վերաբերուէր Վահրամ Փափազեան իր սկսնակ ընկերներուն հետ:

: Դարձեալ, Ֆրանսա այցելութեան իր շրջանին, Վահրամ Փափազեան քանի մը հայ դերասաններու ընկերակցութեամբ թատերախումբ մը կազմակերպեց դէպի Մարսէյլ:

Առաջին ներկայացումը՝ « Օթէլլօ »ն տեղի պիտի ունենար հինգշաբթի գիշեր մը, եթէ չեմ սխալիր Սալ Շաֆի մէջ:

Հինգշաբթի գիշերը, անշուշտ անյարմար օր մըն է ներկայացման մը համար, մանաւանդ Մարսիլիահայ աշխատաւոր դասակարգը այնքան ալ դիւրութեամբ չէր կրնար այդ իրիկուն թատրոն վազել, քանի որ ստիպուած էր հետեւեալ առաւօտ կանուխ փութալ իր աշխատանոցը: Որով, այդ իրիկուն թատրոնին սրահը լեցուն չէր: Սակայն, կոկիկ թիւով Մարսիլիահայեր փութացած էին ողջունելու անզուգական արուեստագէտը:

Այդ օրերուն Մարսիլիոյ մէջ գոյութիւն ունէր Պոլսահայերու Միութիւն մը, որուն անդամները ջանք չէին խնայած արժանավայել կերպով ընդունելու համար իրենց հայրենակից մեծանուն դերասանը:

Սակայն, ներկայացման գիշերը, Վահրամ Փափազեան դժգոհ էր: Որոշեալ ժամէն, երբ վարագոյրը պիտի բարձրանար, սկսաւ «չեմ խաղամ» պոռալ: Ինչո՞ւ, որովհետեւ նուաստացուցիչ կը գտնէր ցանցառ բազմութեան մը առջեւ բեմ բարձրանալը ...

Իրեն ընկերացող դերասաններու շարքին կայի նաեւ ես, ստանձնած ըլլալով Եակոյի դերը: Սկսայ իրեն բացատրել թէ անտեղի էր իր վրդովմունքը եւ թէ պարտաւոր էր առանց նկատի առնելու սրահին մէջ գտնուած հանդիսականներու թիւը, խաղալ իր դերը:

Երկար աղաչանքներէ ետք, երբ արդէն որոշեալ ժամէն մէկ ժամ անցած վարագոյրը բարձրացաւ, սրահին մէջ խանդավառութիւն մը ծայր տուաւ: Վերէն սկըսան դէպի բեմ թափել փոքրիկ թղթիկներ, որոնց վրայ արձանագրուած էին «Կեցցէ ազգային Վահրամ Փափազեանը», «Պատիւ մեր տաղանդաւոր հայրենակցին» եւայլն:

Սակայն, Վահրամ Փափազեան չէր հանդարտած տակաւին, իր ոխը կը շարունակուէր իր անմեղ հայրենակիցներուն հանդէպ:

Եւ իր վրէժը լաւագոյնս լուծած ըլլալու համար լփռեց իր դերը, արհամարհեց ներկաները, քիթին տակէն իր դերին բնագրին փոխան անլսելի լուտանքներ տեղացնելով անոնց հասցէին, զորս ես, բեմին վրայ, իր կողքին, կը լսէի ամօթէս կարմրելով:

Ու հիմա, տարիներ ետք երբ կը կարդամ իր յուշերուն այն էջը ուր գրած է թէ, ամէն անգամ երբ ինք բեմ կը բարձրանայ, իր բոլոր կապերը կը խզէ արտաքին աշխարհին հետ եւ կը նմանի այն կնոջ որ երկունքի ցաւերով կը գալարուի..., կը կասկածիմ իր այս հաւաստիացումներու անկեղծութեան եւ կը մտաբերեմ Մարսիլիոյ հայ ժողովուրդին հանդէպ իր ցոյց տուած անբարեխիղճ ընթացքը:

Ու կը խորհիմ թէ այսօր կան տակաւին Մարսիլիահայեր որոնք խորշանքով կը յիշեն այս դէպքը:

« Յետադարձ Հայեացք»ին մէջ անհատնում է շարանը մեղանչումներուն, զորս գործած է անոր հեղինակը:

Եթէ անոնց բոլորին թուումը մի առ մի կատարէինք այստեղ, օրերով պիտի գրաւէինք այս սուղ սիւնակները:

Ցաւ ի սիրտ գրեցի այս տողերը, որովհետեւ իբրեւ հայ բեմի ընտրեալ մէկ քուրմը, Վահրամ Փափազեան սիրելի՛, անհամեմա՛տ սիրելի դէմք մըն է ինծի համար:

Սակայն, սիրելի է նաեւ ճշմարտութիւնը, որուն ճամբէն քալելը ամէն խոյանք ունեցող հոգիներու ձգտումն է:

« Ճշմարտութիւնը, յաւերժական ճշմարտութիւնը ...»:

Մեծանուն դրագիտուհի Տիկին Անայիս, որ քանի մը տարի առաջ մեռաւ Փարիզի մէջ, իր «Յուշերս» գմայլելի հատորը կը սկսի հետեւեալ տողերով.—

« Կը տենչաս, սիրելիս, որ պատմեմ քեզի կեանքիս պատմութիւնը: Բայց ի՞նչ է տերեւ մը անտառին բոլոր տերեւներուն մէջ, «շնչէ ի նմա հողմ եւ ոչ եւս երեւի տեղի նորա»:

« Ո՞վ արիութիւնը ունեցած է անկեղծօրէն պատմելու իր կեանքը:

« Մարդկային թշուառութեան մէջ եղբայրակիցներէս ո՞րը չէ ունեցած իր սայթաքումը, վհատութեան, նոյնիսկ վատութեան պահերը:

« Բայց քանի որ շատ բուռն է փափաքդ, տեղի պիտի տամ, թերեւս երբ կարդաս այս խոստովանութիւնս, թերեւս ես արդէն մեկնած ըլլամ այս աշխարհէն, այն ատեն յիշէ թէ ոչինչ կրնայ հետեւիլ յիշատակի մը, բայց միայն ճշմարտութիւնը, յաւերժական ճշմարտութիւնը:

« Գիտես որ միշտ ինքզինքս առանց հաճոյատարութեան հակումի դատելու սովորութիւնը ունեցած եմ, ուրեմն պիտի խօսիմ առանց գեղեցկագոյնը ներկայացնելու ճիգի, առանց կեղծ ամօթխածութեան, արիաբար:

« Գրքի մը մէջ, առ հասարակ էջեր կան լուսաւոր, էջեր ալ կան ուր մթնշաղ իջած է: Ստուերն ու լոյսը փիրկընդխառն են մարդկութեան ճամբուն վրայ, մի մեղադրեր զիս եթէ հոգիիս ծալքերէն երբեմն իջնէ մռայլը դառնութեան»:

Որքան սիրելի ու պաշտելի պիտի ըլլար Վահրամ Փափազեանի անձը մեզի համար, եթէ ան իր յուշերը գրած ժամանակ հետեւէր մեծանուն Տիկին Անայիսի այս տողերով գծուած լուսաւոր ճամբուն:

Որքա՞ն կատարեալ պիտի ըլլար իր գիրքը եթէ ան «գեղեցկագոյնը ներկայացնելու ճիգը» մէկ կողմ դրած, պատմէր իր կեանքը այնպէս, ինչպէս ապրած էր եւ այդ պատմութեան ընթացքին հեռացնէր իրմէ պաշտելի ու խնկելի անուններ սեւցնելու իր ախտավարակ ձգտումը:

Վահրամ Փափազեան, իր փոթորկայոյզ կեանքին մէջ շատ սխալներ եւ մեղանչումներ է գործած: Զինքը ճանչցող ժողովուրդը իր «յեղյեղուկ» կոչած հայրենակիցները ամէն անգամ ալ ներողամիտ աչքով դիտած են իրենց անառակ, այլ տաղանդաւոր զաւակին սայթաքումները:

Իր այս վերջին սայթաքումով, սակայն անառակ որդին յորդեցուց բաժակը:

Իր ունեցած տաղանդը, բաւական չէ որպէսզի կարելի ըլլայ սրբել ուրիշ մեծութիւններու յիշատակին քսուած սեւ մուրը:

Մաղթենք որ տարիներու բեռը քիչ մը ծանրախոհութիւն պարգեւէ իրեն, որպէսզի իր այս վերջին մեղանչումը ըլլայ իր փոթորկայոյզ կեանքին վերջին արկածախնդրութիւնը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԴՄԲԷԹԵԱՆ

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԽՍԻԻ ՄԷՋ

Անցեալ Կիրակի, Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէն եւս կազմակերպած էր ընկերահամակրական խնճոյք մը՝ Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ, տեղւոյն «Արմենան» սրահին մէջ:

Ընկերներու եւ հայրենակիցներու բազմութիւն մը փութացած էր իր յարգանքի տուրքը տալու՝ վաթսունամեայ ազգանուէր այս կազմակերպութեան:

Օրուան նախագահ՝ ընկեր Կարպիս Ցակորեան հանդէսին բացումը կատարելով, հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել յիշատակը՝ այն բոլոր անձնուրաց հայորդիներու, որոնք զոհաբերուեցան ժողովուրդին եւ Հայրենիքին իղձերուն իրագործման համար:

Ապա շարունակեց.— «Դարերէ ի վեր հայ ժողովուրդը ունեցած է տօներ եւ յիշատակի օրեր: Ընդհանրապէս լացի ու պարտութեան օրեր են անոնք եւ կամ միայն կրօնական տարազ կը կրեն: Դաշնակցութեան օրը, սակայն, պարզ տարեդարձ մը չէ, ոչ ալ յիշատակի տօն մը, այլ վերյիշումը եւ խտացումը ամբողջ շրջանի մը պատմութեան: Մեր կազմակերպութեան մենաշնորհը չէ ան, այլեւ տօնը այն բոլոր հերոսներուն՝ որոնք գիտակցաբար գացին դէպի մահը եւ նահատակուեցան, յանուն հայրենիքի եւ ժողովուրդի բարօրութեան »:

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր, ընկեր Սահակ Ցովհաննէսեան, որ հերքեց այն բոլոր զրպարտութիւնները, զորս հայանուն համայնավարներ սովորութիւնն ու մոլութիւնը ունին վերագրելու Դաշնակցութեան, պարզապէս մտքերը պղտորելու եւ ի նպաստ իրենց հանրային կարծիք մը ստեղծելու չարամիտ կիրքէն մղուած:

Ընկերներու փափաքին ընդառաջելով խօսք առաւ նոյնպէս ընկեր Հրանդ Սամուէլ, որ պարզաբանեց եւ բացատրեց նաեւ Դաշնակցութեան գաղափարաբանութիւնը, եզրակացնելով՝ «Ներկայ անորոշ կացութեան մէջ, ոչ մէկ ազգային դատ իր լուծումը գտած է: Տասնեակներով ազգեր ու [illegible] ժողովուրդներ, մեզի պէս, իրենց արդար դատին լուծման կը սպասեն. Այնպէս որ, մենք, Հայերս, շատ ալ վհատելու պատճառ չունինք, բաւական է որ միշտ վառ պահենք մեր ազգային դիմագիծը, մնացեալը ժամանակի հարց է »:

Գեղարուեստական բաժնին մասնակցեցին Տիկիններ՝ Ս. Ցակորեան, Շ. Գայըճեան, Ժ. Սինապեան, Վ. Պէնկեան, Ցովսէփեան եւ Օր. Շ. Պէնկեան, Նահապետեան քոյրեր (զուգերգ) եւ Պ.Պ. Դ. Զօլաքեան, Ա. Մազմանեան, Գ. Մալումեան:

Հայրենաշունչ արտասանութիւններ ըրին, օրիորդներ Շ. Ցովհաննէսեան, Ա. Ցովսէփեան, Զ. Տօնականեան եւ Պարոններ՝ Տէր Սերոբեան, Խ. Քէօշկէրեան:

Օրուան անակնկալն էր Օր. Հայկուհի Դանիէլեանի շնորհալի հայկական պարերը՝ տոհմային տարազով, որոնք ջերմապէս ծափահարուեցան ներկաներէն:

Կ'արժէ աւելի յաճախ տեսնել օրիորդը մեր բեմերուն վրայ, ուր այնքան զգալի է տոհմային պարերու պակասը:

Խնճոյքը վերջացաւ խանդավառ ու տաք մթնոլորտի մը մէջ, ուշ ատեն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (311)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԳ.

ՈՍՏԱՆ

Երբ որ զուգուած, զարդարուած մի երիտասարդ է անցնում, նստած գեղեցիկ նժոյգի վրայ,— ինքը փայլում է ոսկու մէջ, ձին արծաթապատ ասպազէնքով, զէնքերը վառւում են թանկագին ակներով, — ամէն կողմից մատով ցոյց են տալիս նրան, ընկերը ընկերին ասում է. «տես, ինչ քաջ երիտասարդ է»... Բայց ո՞ր կռուի մէջն է մտել այդ կնամարդը, վէրք տուել ու վէրք ստացել, — այդ ոչ ոք չէ հարցնում: Առաջ մի երիտասարդ մինչեւ մի քանի տասնեակ մարդիկ սպանած չլինէր, մինչեւ իր մարմնի վրայ մի քանի վէրքեր ստացած չլինէր, նրան աղջիկ չէին տալ. եւ մեր աղջիկները անպատուութիւն կը համարէին երկչոտին ու անարիին իրանց փեսայ ընտրել: Հիմա դրանց նայող չկայ. հիմա երիտասարդի քսակն են շօշափում. որ տեսնեն՝ քանի ղուրուշ ունի:

Ճշմարիտ քաջութիւնը կորել է եւ նրան փոխարինել է օսմանցու թուլամորթութիւնը: Այժմ առաջուայ քուրդը չէ մնացել, եւ եթէ մարդիկ կան, այն եւս կարելի է գտնել հին սերունդի մէջ, նորը բոլորովին փճացած է: Մեր վաղեմի երիտասարդները իրանց մարմնի վրայ կրած սպիները իրանց զարդն էին համարում եւ այդ նշաններով պարծենում էին: Բայց այժմեանները հոգի են տալիս օսմանլուի չքանչանի համար, եւ գժուածի նման վազ են տալիս պաշտօնների ու աստիճանների ետեւից: Եւ Օսմանցիք, օգուտ քաղելով մեր փառասէրների այդ մոլութիւններից, վատերին առաջ են քաշում, իսկ լաւերին յետ են մղում ...:

Ոստանի աւերակների վրայ, ծերունի քրդի բերանով խօսում էր նահապետական ժողովրդի խաբուած ոգին: Մէկի ներկայացուցիչը բողոքում էր, միւսի ներկայացուցիչը՝ — Ասլանը լռութեամբ լըսում էր ...

Վերջինը հեգնութեամբ հարցրեց.

— Լաւ է, որ դու չհրապուրուեցար օսմանլուի փայլուն չքանչաններով:

— Ես աւելի պատուաւոր համարեցի այսպէս ապրել, այսպէս չքաւոր ապրել այն գեղեցիկ խրճիթի մէջ, իմ քաջ նախահայրերի շիրիմների մօտ, քան թէ իմ կուրծքը զարդարել օսմանլուի չքանչանով, որ ստանում են չողոքորթները, կեղծաւորները, խաբեբաները միայն, վաճառելով իրանց խիղճն ու պատիւը: Ես այժմ ունեմ հինգ այծ, եւ դրանով բախտաւոր եմ: Այդ հինգ այծը փոխարինում է այն հարիւրաւոր անասուններին, որ խլեց ինձանից օսմանցին: Այդ բոլորից յետոյ՝ գնա՞լ եւ օսմանլուի ոտները լիզե՞լ, — քաւ լիցի, — քաղցածութիւնից կը մեռնի ծերունի Օմար – Ասլան եւ իրան չի ստորացնի ...

Նա կրկին անգամ շնորհակալութիւն յայտնեց ստացած ծխախոտի համար, վերկացաւ եւ իր երկու ցուպերի վրայ կաղալով, սկսեց ընթանալ դէպի իր խրճիթը:

— Ահա քրդական բռնապետութեան ճիւղակտուր եղած կոճղը ... — ասաց Ասլանը, ծերունու ետեւից նայելով: Յետոյ դարձաւ դէպի մեզ այդ խօսքերով.

— Ես իսկապէս հակառակ եմ ազնուականութեան գաղափարին, բայց կը ցանկանայի, որ Հայերը ազնուականներ ունենային: Երբ ժողովուրդը զարգացած չէ, երբ նա դեռ մի որոշ գիտակցութեան չէ հասած, ազնուականութիւնը միշտ յարմար միջնորդ է դառնում նրա բողոքը արտայայտելու, երբ ինքը՝ ազնուականութիւնը՝ նոյն ժողովրդի հետ ճնշուած դրութեան մէջ է գտնւում եւ նրա տառապանքներին մասնակից է լինում: Նայեցէք այդ ծերունի քրդին, այդ ոտքից եւ ձեռքից զրկուած անդամալոյծին, հազարաւոր Քրդեր չեն կարող այն մտածել, ինչ որ դա է մտածում, հազարաւոր Քրդեր չեն կարող այն զգալ, ինչ որ դա է զգում:

Իր խրճիթի մարած օջախի նման մխում է նրա սիրտը, երբ իր ցեղի ազատութիւնը կորած է տեսնում: Երբ մենք ազնուականութիւն ունէինք, երբ տակաւին բնաջինջ եղած չէին նախարարական տները, ամէն անգամ երբ ժողովրդի կողմից բռնութեան դէմ բողոք էր յայտնւում, նրա նախաձեռնութիւնը տալիս էր նախարարութիւնը: Եւ մեր հայրենիքի թշնամիները, Յոյները, Պարսիկները, Արաբացիք, վերջը Թաթարները, — լաւ հասկանալով ազնուականութեան նշանակութիւնը, սկսեցին հետզհետէ ոչնչացնել նախարարական տները, որպէս զի կատարելապէս տիրել կարողանան մեր հայրենիքին:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Թադէոս Այվազեան եւ զաւակները (Գոսթոն), Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Այվազեան եւ զաւակները (Գոսթոն), Տէր եւ Տիկ. Միհրան Քիւրքճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթին Քիւրքճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Քիւրքճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս եւ Աննիկ Աշըգկէօզեան եւ զաւակները, Պ. Մանուկ Քիւրքճեան, ինչպէս նաեւ Նորդանճեան, Քիւրքճեան Մեսրոպ, Ժաքօ, Լեւոն։ Ալիս, Ժագլին, Այտա, Փիէռօ, Ժանէթ Աշըգկէօզեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ԱՎՅԱԶԵԱՆԻ

մահը։ Յուղարկաւորութիւնը այսօր Շաբաթ ժամը 13.30ին, հաւաքուիլ իր բնակարանը 31 Րիւ Քոնտորսէ, Քաշան։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, 11 Րիւ Քոմփան։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու բացակայութիւնը նկատի պիտի առնուի։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան ենթակոմիտէն, այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, սովորական վայրը։ Ներկայ կ'ըլլայ Շ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ընկեր Կարօ ենթակոմիտէն, Կիրակի 14 Դեկտեմբեր, ժամը 15ին, սովորական վայրը։ Ներկայ կ'ըլլայ Շ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ «Մանուկներու Օրուան» տօնակատարութեան յանձնախումբի ժողովը այս Երկուշաբթի ժամը չորսին Ռէժան սրճարանի վերնայարկը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Խաչի Երեմեան մարզարանի սրահը։ Օրակարգ՝ հանդէսի եւ շարժանկարի կազմակերպութիւն։ Կը խնդրուի անդամներէն եւ հայրենակիցներէն անպայման ներկայ գտնուիլ։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 15ին Օթէլ Րաֆֆի, Րիւ Թիւպանօ։ Օրակարգ՝ Նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ԽՆՋՈՅՔ
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 19ին, նախաձեռնութեամբ Առնուվիլ–Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէին եւ Նոր Սերունդի։

Հայոց եկեղեցիին սրահը։

Կը նախագահէ ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Շաքէ Յովհաննէսեան եւ Թառի վրայ Պ. Խաչիկ՝ Գարեգին։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի կողմէ։

Դեկտեմբեր 7, կիրակի կէսօրէ յետոյ, ժամը 3էն մինչեւ գիշերուան 10ը, Ցօյներու սրահը (5 Րիւ Պոնրփուա)։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկական եւ եւրոպական պարեր, առատ կերուխում եւ հաճելի անակնկալներ։

Կը հրաւիրուին բոլոր Լիոնահայերը անխտիր։

Այդ օրը բոլորդ Ցօյներու սրահը քաջալերելու համար Նոր Սերունդը։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

(Դաշնակցութեան օրուան առթիւ)

Նախաձեռնութեամբ «Վարուժան» կոմիտէին։

Տեղի կ'ունենայ 6 Դեկտեմբեր, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Ֆրանսական Սէրքլը Կաթոլիկ, նոր սրահին մէջ, Րիւ տը լա Պրօս։

Կը նախագահէ ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ԱԶՆԱՒՈՐԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ։

Սիրով կը հրաւիրուին շրջանի եւ Սէնթ Էթիէնի ընկերներն ու համակիրները։

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է։

Մուտքը ազատ է։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԸ

Դեկտեմբեր 21ին։

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

AMBASSADEURSի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, ժամը 16ին

Orchestre typique cubain RUDDY CASTELL

Սեղանները ապահովել CEN. 28-34 Մուտք 500 ֆրանք

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱԲԱԹ, 6 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԺԱՄԸ 21ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

ՍԱԼ ՎՕԼԹԷՐԻ ՄԷՋ, Րիւ Վօլթէր Ալֆորվիլ

Orchestre de Tango Typique Vartivanian

Avec la formation Noire Les Mamboseros

GRAND CONCOURS DE HULA-HOOP

ATTRACTIONS

Պիւֆէ Մուտք 400 ֆրանք

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 7 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 7 DECEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8363 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ. 14ՐԴ ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 4164

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐ ԼՈՒԻ ՄԱՐԻԷՍ

Հայ լեզուն ու մատենագրութիւնը կանուխէն հետաքրքրած են Եւրոպացիները. ժէ. դարուն մասնաւորապէս քաղաքական նպատակներով է, որ անոնք հայերէն կը սորվէին :

1633ին Կարդինալ Ռիշըլիէօ իր ծախքով Փարիզի մէջ հրատարակել կուտար Հ. Ֆրանչիսքօ Ռիվոլայի Բառագիրք Հայոց, որուն առաջին տպագրութիւնը լոյս տեսած էր Միլանոյի մէջ 1621ին : Հայերէնէ լատիներէն այս բառարանին շնորհիւ կրօնաւորները հայերէն պիտի սորվէին՝ «քրիստոնէութիւնը տարածելու համար Հայաստանի մէջ :

Ցետագային պատմաբաններ, մանաւանդ լեզուագէտներ սկսան գիտական մեթոտով ուսումնասիրել գրաբարը, Ոսկեդարու դասական մատենագրութիւնն ու մեր պատմիչներու երկերը, որոնք մեծ նպաստ կը բերէին հնդեւրոպական լեզուներու քննութեան եւ բաղդատական քերականութեան, միաժամանակ լոյս սփռելով միջնադարեան պատմութեան մութ մնացած զանազան շրջաններուն վրայ :

Վիլլոթ, Վիլֆրուա, Տը Լաքրոզ, Սէն-Մարթէն, Լըվայեան տը Ֆլորիվալ, Եուժեն Տիւլօրիէ, Օկիւսթ Քարիէր, Գրաւէ, Վիկտոր Լանկլուա, Անթուան Մէյէ, Ֆրէտէրիք Մաքլէր եւ բազմաթիւ ուրիշ ծանօթ մասնագէտներ կը պատկանին Ֆրանսացի հայագէտներու հոյլին :

Անոնց գործը մեծ ախորժով շարունակող հմուտ գիտնական մըն էր Հ. Լուի Մարիէս, Ցիսուսեան ուխտէն, որ աչքերը յաւիտենութեան փակեց նոյեմբեր 19ին (տես «Յառաջ», 21 Նոյ.) :

Հանգուցեալ հայագէտ աշակերտած էր Ֆրէտէրիք Մաքլէրի՝ Փարիզի Արեւելեան կենդանի լեզուներու վարժարանին մէջ : Ցետոյ հայերէնի ուսուցիչ էր կարգուած Ինսթիթիւ Կաթոլիքի մէջ, ուր տասնեակ տարիներով մեր լեզուն ու մատենագրութիւնը աւանդեց Ֆրանսացի եւ օտար ուսանողներու :

Ցառաջացած տարիքին պատճառով հանգստեան կոչուած՝ Ինսթիթիւ Կաթոլիքի հայերէնի բեմը յանձնած էր Հայր Մէրսիէի, որ գրեթէ տասը տարի հոն պաշտօնավարելէ վերջ, 1957ի աշնան փոխադրուեցաւ Հռոմ, տեղը տալով Հ. Ֆրուատըվոյի :

Հ. Լուի Մարիէսի անունը չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր սերտօրէն կապուած է Եզնիկ Եղծ Աղանդոցին, որ ոսկեդարու մեր մատենագրութեան հրաշակերտը կը նկատուի իրրեւ լեզու եւ ոճ :

Շատ կանուխէն՝ 1921ին սկսած է հետաքրքրուիլ Եզնիկով : Մէյէ եւ Մաքլէր քաջալերած են զինք, որպէսզի խոր ուսումնասիրութեան ենթարկէ այդ դասական երկը, որ բազմաթիւ չոհեկան կողմեր կը ներկայացնէ :

1760ին է միայն, որ երեւան ելաւ Եղծ Աղանդոցը շնորհիւ Իզմիրի մէջ գտնուած ձեռագրի մը, որ 1762ին առաջին անգամ լոյս տեսաւ նոյն քաղաքի Մահտեսի Մարկոսի տպարանին մէջ : Երկրորդ տպագրութիւնը կատարեց Հ. Արսէն Բագրատունի 1826ին (Վենետիկ) :

Իզմիրի ձեռագիրը, որ 1843ի մեծ հրդեհին կորսուած կը նկատուէր, 1902ին Հրաչեայ Աճառեանի կողմէ գտնուեցաւ Էջմիածնի Մատենադարանին մէջ :

Հ. Մարիէս Եզնիկի ուսումնասիրութեան եւ թարգմանութեան համար աչքի առջեւ ունեցած է նաեւ այս ձեռագրին լուսանկար օրինակը :

Մամուլի տակ է Եղծ Աղանդոցի գրաբար բնագիրը՝ Ֆրանսերէն թարգմանութեամբ — ճոխացած ներածութեամբ եւ քննական ու բաղդատական բազմաթիւ նօթերով, արդիւնք՝ տասնեակ տարիներու

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

Կը շարունակուի պայքարը՝ որ Արեւմտ. Գերմանիոյ նախկին մայրաքաղաք Պերլինի գոյավիճակին շուրջ : Մոսկուայի «Փրաւտա»ն խիստ յօդուած մը կը հրատարակէ՝ «Վարչապետ Ատընաուրը գիմակը կը նետէ » խորագիրով, շեշտելով թէ Արեւմտեան Գերմանիոյ Վարչապետը պաշտօնապէս կը դեկավարէ խորհրդային առաջարկին դէմ սկսած պայքարը :

Խ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, խիստ քննադատութիւններէ ետք կ'ընդգծէ — Ոչ մէկ բան արգելք կրնայ ըլլալ, որ Խ. Միութիւնը գործադրէ իր ծրագիրը : Միաժամանակ, կ'աւելցնէ թերթը, խորհրդային կառավարութիւնը կը յուսայ որ Արեւմտեանները ազդարարն պիտի ըլլան եւ իրենց կողմէ ճիգ պիտի չխնայեն՝ կարգադրելու համար Պերլինի հարցը, ի շահ խաղաղութեան եւ գերման ժողովուրդին :

Միւս կողմէ Վարչապետ Ատընաուըր վճռապէս մերժեց այն գաղափարը՝ թէ Պերլինի հարցին շուրջ խորհրդակցութիւնները տեղի պիտի ունենան գերմանական հարցին զուգահեռ : Ամէն բանէ առաջ, յայտարարեց ան, կ'ուզենք որ Խ. Միութիւնը վերջ դնէ իր սպառնալիքին :

Վարչապետը թելադրեց Գերմանացիներուն որ վստահութիւն ունենան Արեւմուտքի եւ Պոնի կառավարութեան վրայ, աւելցնելով.— Արեւմտ. Պերլինը եւ Արեւմտեան Գերմանիան ամբողջութիւն մը կը կազմեն :

Գալով խաղաղութեան հարցին, որուն վրայ այնքան կը շեշտեն Ռուսերը, Ատընաուըր գտաւ թէ միայն հակադրութեան ներքեւ ըլլալիք զինաթափումով մը Եւրոպան խաղաղութիւնը կրնայ գտնել, բայց այդ զինաթափումը պէտք է ըլլայ

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

րու պրպտումներու, որոնք գիտական մեծ արժէք կուտան իր աշխատասիրութեան :

Հատորը պիտի հրատարակուի յառաջիկայ տարի Փաթրոլոճիա Օրիէնթալիսի շարքին մէջ, ուր լոյս տեսած են արդէն ուրիշ հայերէն դասական գործեր, ինչպէս Յայսմաւուրքը՝ 12 հատորներով, հայերէն եւ Ֆրանսերէն՝ Հ. Պայեանի թարգմանութեամբ :

Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը կարեւոր նուիրատուութեամբ մը իր օժանդակութիւնը կը բերէ Եզնիկի այս երկլեզուեան հրատարակութեան :

Հանգուցեալ հայագէտ յաճախ ներկայ կ'ըլլար հայկական հաւաքոյթներու : Դասախօսութիւններ ալ տուած է :

1945ին երբ ձեռնարկեցինք վերակենդանացնելու Հայագիտական Ընկերութիւնը, միաձայնութեամբ զինքը ընտրեցինք իրրեւ նախագահ : Այս ծրագիրը չյաջողեցաւ դժբախտաբար, ինչպէս գիտել տուած ենք քանիցս :

Երեք տարի առաջ յանձնախումբ մը կազմուեցաւ տօնելու համար իր ութսունամեակը : Անակնկալ հիւանդութիւնը անկողին զամեց զինքը ամիսներով : Ու Հայութիւնը առիթ չունեցաւ բարոյական երախտագիտութեան իր տուրքը հատուցանելու այս ազնիւ Ֆրանսացիին, որ իր կեանքին մեծագոյն մասը նուիրած էր մեր մատենագրութիւնն ու պատմութիւնը ուսումնասիրելու ապերախտ աշխատանքին :

Իր մահով մեծ կորուստ մը կ'արձանագրէ Հայագիտութիւնը :

ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Ե. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԳՈՐԾԻ Կ'ԱՆՑՆԻ

Այս շաբաթ կը սկսի Նոր Հանրապետութեան գործի շրջանը : Զօր. Տը Կոլ կը վերջացնէ Ալժերիոյ իր շրջապտոյտը : Նախարարաց Խորհուրդը պիտի լսէ Վարչապետին տպաւորութիւններն ու թելադրանքները՝ կարգի դնելու համար Սահարայի եւ Ալժերիոյ գործերը :

Երեքշաբթի տեղի կ'ունենայ Ազգ. Ժողովի առաջին նիստը. այս ձեւով Ե. Հանրապետութիւնը պատմութեան կը մտնէ : Պիտի ընտրուի Ժողովին նախագահը՝ հինգ տարուան համար, պիտի կազմուի առժամեայ գիւան մը՝ հարցերը քննելու եւ աշխատանքները կարգի դնելու համար :

Ապահովաբար այս շաբաթ Զօր. Տը Կոլ պաշտօնապէս պիտի յայտարարէ թէ Հանրապետութեան Նախագահի աթոռին թեկնածու է : Ընկերվարականները ճշդած են արդէն իրենց դիրքը եւ զօրավիգ պիտի կանգնին Վարչապետին : Թէեւ Զօրավարին թաբեկամները մեծամասնութիւն մը կը ներկայացնեն արդէն Խորհրդարանին մէջ, բայց հետաքրքրութեամբ կը սպասուի նաեւ քաղաքական միւս խմբակցութիւններու տալիք որոշումին, անշուշտ՝ բացի համայնավարներէն :

Զօր. Տը Կոլ այս շաբաթ պիտի նշանակէ նաեւ Ե. Հանրապետութեան առաջին Վարչապետը, որ նախարարական կազմը պատրաստելով Յունուարի մէջ պիտի ներկայանայ Ազգ. Ժողովին :

Զօրավարին նախընտրութիւնը որո՞ն կ'երթայ, իբրեւ առաջին վարչապետ նոր Հանրապետութեան : Հարցումը կը տրուի բոլոր շրջանակներուն կողմէ, բայց ոչ ոք յստակ բան մը կրնայ ըսել : Կը կարծուի թէ Զօր. Տը Կոլ որոշում մը չէ տուած այս ուղղութեամբ, քանի որ իր ամէնէն մօտիկ բարեկամներն անգամ չեն գիտեր յաջորդ վարչապետին անունը :

× Ալժերիոյ նորընտիր երեսփոխանները Փարիզ եկած են արդէն եւ կը գրաւեն Ազգ. Ժողովի հարցերով : Քաղաքական շրջանակներուն օրակարգի կարեւորագոյն հարցերէն մէկն ալ այս վերջիններուն բռնելիք դիրքն է .— Ազգ. Ժողովի ո՞ր խմբակցութեան մէջ պիտի մտնեն, — Հարցուցին Ալժէ — արուարձանի երեսփոխան Ազուեսլամի, որ պատասխանեց — Ընտրուածները, համաձայն իրենց տեսակէտներուն՝ պիտի արձանագրուին իրենց նախընտրած խմբակցութեանց մէջ, պայմանաւ որ այդ կուսակցութիւններու ալժերիական քաղաքականութիւնը մերինէն տարբեր չըլլայ : Այս կէտին շուրջ Ալժերիոյ բոլոր երեսփոխանները համակարծիք ու միակամ են. հետեւաբար, բնական է եւ մաղթելի, որ Ալժերիոյ երեսփոխանները բաժնուին զանազան կուսակցութիւններու մէջ :

Երբ մտածենք թէ այս երեսփոխանները «Ֆրանսական Ալժերիոյ» կողմնակից են, պարզ է թէ բոլորն ալ պէտք է արձանագրուէին Միութիւն Նոր Հանրապետութեան կուսակցութեան մէջ, բայց բոլորովին տարբեր պատկեր մը կը ներկայանայ այսօր : Ալժերիացի երեսփոխաններէն մէկը յայտարարեց մասնաւորապէս, — Ալժերիոյ անուաղն 23 երեսփոխաններուն համար՝ Մ. Ն. Հ.-ն շատ աջ է :

Արդ, շատ ձախ եւ շատ աջ չըլլալու համար, հաւանական էր անոնք արձանագրուին «մեզմ» քաղաքականութիւն վարող կուսակցութեան մը, ինչպէս՝ Արմատական :

Ամէն պարագայի մէջ, Ալժերիացիները շատ ալ աճապարած չունին, քաղաքական խմբակցութեան մը մէջ մտնելու համար : Ազգ. Ժողովի աշխատանքները պիտի բակրսին Ապրիլ 28ին : Մինչ այդ, կրնան շապասել եւ դիտել » :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՑՈՐԴՆԵՐ

Տեսայ զուարթ մի պատանի,
Քայլում էր նա անվեհեր ,
Ու ասացի — պատասխանիր ,
Ինչո՞ւ ես միշտ նայում վեր :

Ասաց — այնտեղ իմ հոգեբով
Երազներն են հմայում ,
Դրա համար ես կարոտով
Լուրթ երկնքին եմ նայում :

Տեսայ մի մարդ արդէն հասուն,
Եւ կենսախինդ , եւ ամուր ,
— Ինչո՞ւ ես դու անվերջ վազում
Ու միշտ նայում ամենուր :

Ասաց — կեանքը ամէն տեղ կայ ,
Լինի ուրախ թէ տխուր ,
Դրա համար սրտով ագահ՝
Նայում եմ ես ամենուր :

Ու կարամէջ մի ծեր տեսայ,
Կնճիռներով անհամար ·
Ու ասացի — ինչո՞ւ , տատ ,
Նայում ես միշտ դէպի վար :

Ասաց — կեանքս անցաւ , գնաց ,
Մօտենեց ինձ ահ ու դողին ,
Դրա համար ես սարսափած՝
Անվերջ նայում եմ հողին :

ԳԵՂԱՄ ՍԱՐԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ նոր խռովութիւններ եղան եւ նախկին Շամունականները բախումներ ունեցան ըմբոստ հակաշամուննականներու հետ, որոնք կը հպարտանային Նախագահ Շամունի վրայ իրենց տարած յաղթանակով :

ՔՈԼՈՄՊԻՈՅ մէջ 113 հոգի արդարութեան յանձնուեցան՝ Փինիլայի կատարած պետական հարուածի փորձէն ետք :

ՓՈՐԹ - ՍԱՅԻՏԻ մէջ (Եգիպտոս) թնդանօթի 21 հարուածներ ողջունեցին Մանչուլ Թիթոյի ժամանումը. հազարաւոր մարդիկ հաւաքուած էին հոն, ուր Նախագահ Նասըր կը դիմաւորէր Եուկոսլաւիոյ Նախագահը :

ԱՆԳԼԻՈՅ կառավարութիւնը ՄԱԿի դրօշին տակ Քորէայի մէջ կռուած 16 երկիրներու անունով յուշագիր մը գրկեց Փէքինի կառավարութեան, պահանջելով որ Համայնավար Չինաստան ընդունի ՄԱԿի հսկողութեամբ ազատ ընտրութիւններ կատարել Քորէայի մէջ՝ երկիրը միացնելու համար :

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ուժերը կը համախմբուին Իսրայէլեան սահմանին վրայ, կը հաղորդեն Թել Ավիվէն :

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ փոխ վարչապետ Քոփէցկի յայտարարեց թէ «Թիթօ դաւաճան մըն է եւ բոլոր դաւաճաններուն նման պիտի անհետանայ՝ առանց հետք մը ձգելու » :

ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովը միաձայնութեամբ ընդունեցաւ Կիպրոսի հարցին լուծման համար Մեքսիկայի առաջարկը՝ ըստ որ Թուրքիա, Յունաստան եւ Անգլիա համաձայնութիւն մը գոյացնեն կղզիին շուրջ

ՔԱԶԱԲԼԱՆՔԱՅԻ մէջ ալժերիացի ցուցարարներ յարձակում գործեցին Ֆրանսացի սպայի մը վրայ, որ նստած էր ոճարանի մը մէջ. ծանրօրէն վիրաւորուելով սպան հիւանդանոց փոխադրուեցաւ, ուր հոգին աւանդեց : 13 ցուցարարներ ձերբակալուեցան ոստիկանութեան կողմէ :

ՕՄԱՆԻ մէջ կատաղի կռիւներ կ'ըլլան Անգլիացիներու եւ Օմանցիներու միջեւ, յայտարարեց Օմանի կրօնապետը :

ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ

Բ.— ԱՄԷՆ

Հայ լեզուին մէջ ամէն բառը հազուագիւտ օրինակ մըն է, որ… երկուք է մէկի մէջ, ինչպէս Ամէն աստուածութիւնը, որ երեք է մէկի մէջ (Յայտ. Գ. 14):

Ամէն բառ մը կայ, որ հայերէն է:

Ամէն բառ մըն ալ կայ, որ եբրայերէն է:

Ուրեմն, այս բառը կը տարբերի այն բազմիմաստ բառերէն, համանուն կոչուած, որոնք նոյն տառերով կը գրուին՝ իրենց ծագումով եւս հարազատ, ինչպէս մայր բառը՝ գրչութեամբ նոյն այլ նախմաստ (= գաւկի տէր կին, ծառի անուն, մթութիւն), բայց բոլորովին հայեցի իր ծագման: Ընդհակառակն ամէն բառը, որ երկուք է մէկի մէջ՝ գրչութեամբ նոյն, տարբեր է մէկը միւսէն՝ ոչ միայն իմաստով, այլ եւ ծագմամբ:

Արդ, ոմանք գրչութեան եւս կուտան տարբերութիւն մը՝ համաձայն իմաստի տարբերութեան, — հարազատը կը գրեն Եչով (ամեն), իսկ եբրայերէնը՝ Էով (ամէն):

Աակէ ծագած է ուղղագրական երկարատեւ վէճ մը, որ կը նորոգուի պարբերաբար:

ՎԷՃԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ.— Վէճը առաջին անգամ տեղի ունեցած է 1883ին (Մասիս): Յ. Գուրգէն կը պաշտպանէր Էով գրչութիւնը: Ն. Բիւզանդացի եւս կը յայտնէր նոյն կարծիքը՝ վկայութեան կանչելով Այտընեանը(*): Բնական էր որ պարտուէին Եչագիրները՝ երբ իրենց դիմացն ունեցան դասական լեզուի տիտաններ:

Այնուհետեւ, ինչպէս կը վկայէ Աճառեան, «բոլոր լաւ գրողները» սկսան գրել ԱՄԷՆ (փակ Էով), իսկ եկեղեցական բառը՝ Եով (ԱՄԵ՛Ն), զանազանելու համար մէկը միւսէն:

1897ին, կը նորոգուի վէճը: Յովհ. Գազանճեան կը պաշտպանէ պարտեալներուն տեսակէտը, — գրել ԱՄԵՆ՝ (փակ Եչով), իսկ եբրայերէն բառը՝ Էով (ԱՄԷ՛Ն): Ընդհակառակն Ուզուրիկեան կը պաշտպանէ յաղթական տեսակէտը, որ զարձեալ յաղթանակեց եւ Յովհ. Գազանճեան սկսաւ գրել ԱՄԷՆ, (տես իր Քերականութիւնը. էջ 32, 34, 71):

«Այժմ (այս վէճէն ետքը), կը գրէ Աճառեան, ամէն տեղ ընդունուած է ԱՄԷՆ գրչութիւնը, որ ուղղագոյնն է եւ հիմնուած է ոչ թէ ստուգաբանական պատճառների վրայ, այլ որովհետեւ հայերէնի մէջ վերջաձայն Նից առաջ գրւում է Է եւ ոչ թէ Ե,— միայն արեւելեան Հայերն են որ պահում են ԱՄԵՆ սխալ գրչութիւնը, այս էլ սակայն ոչ թէ ստուգաբանական կամ ուղղագրական պատճառներով, այլ պարզապէս հեշտութեան համար, Էով գրուած բառերի թիւր գէթ մէկով պակասեցնելու նպատակով»:

1925ին, յանկարծ, դարձեալ նորոգուեցաւ վէճը, երբ Հ. Արսէն Ղազիկեան կը պաշտպանէր Կոչնակի՝ պարտադրելով ԱՄԷՆ գրչութիւնը, բայց քանի մը տարի հազիւ անց՝ վերստին բորբոքեցաւ վէճը, երբ դէմ առ դէմ ճակատեցան Հ. Արսէն Ղազիկեան եւ Փրոֆ. Ադոնց(Հայրենիք): Առաջինը կը պաշտպանէր ԱՄԷՆ գրչութիւնը (Էով), իսկ երկրորդը՝ ԱՄԵՆ գրչութիւնը (Եչով):

Եւ ահա, այս տարի, կը լսուի վէճին վերջին զանգակը՝ Ցուսաբերի տունէն:

ՎԷՃԻՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ.— Սովորութիւն է, նման վէճերու մէջ, վկայութիւններ բերել հնագոյն մատենագրութենէն: Այս մեթոտը, պէտք է խոստովանիլ, շատ վստահելի չէ, ինչպէս դիտել կուտայ Լօրան, — ընդօրինակիչներու անխուսափելի սխալները չեն կրնար ծրինակ ծառայել կամ ապացոյց՝ ինչ քաղաքակրթութիւն ալ ներկայացնէ մշակոյթը մը: Բայց եւ այնպէս մեր Աստուածաշունչ Մատեանը, իբրեւ հնագոյն թարգմանութիւն, լաւագոյն վկայաբանը կը համարուի նման լեզուական վէճերու համար:

Արդ, Մխիթար աբբահայր, իր բառարանին մէջ (1749), երբ վկայութիւններ կը բերէր ամենայն բառին մասին, միաժամանակ բերաւ ամենի, ամենից հոլովաձեւերը, կարծելով ու կարծել տալով թէ, ինչպէս կայ ամենայն բառը, գոյութիւն ունի նաեւ ամէն բառ մը, իբրեւ եզակի ուղղական հոլովաձեւ: Աւետիքեան, ձեռագիրներու այս մեծ սրբագրը՝ Հայկազեան Բառարանով այլեւս անմահ, կը հետեւի աբբահօր եւ կը գրէ. «Ցոզնակի սեռականը, ամենից, նախինք յաճախ կը բանեցնեն, մէկալ հոլովքը քիչ, նորերը առին հասարակ ըրին, մրնտանցին»: Ուրիշ տեղ մը. «Ամենայն առաւել յաճախ ի կիր առեալ է քան թէ ամէն», որ միայն յոգնակի սեռական ու բացառական հոլովներու մէջ կը համաձայնի գոյականին հետ՝ միաժամանակ էն փոխելով ԵՁի (ուրեմն ԱՄԷՆ, ԱՄԵՆԻ), — իսկ «յայլսն մնայ եզական (ԱՄԷՆ)»: Մխիթար աբբահօր աշակերտները յետագային ճոխացուցին այս ամէն, ամենի, ամենից վկայութիւնները՝ քաղելով հրնագոյն ձեռագիրներէ:

Անակնկա՛լ մեծ:

Եկաւ Հ. Արիս Վարդանեան եւ հաստատեց թէ հին մատենագրութենէն բերուած բոլոր այդ վկայութիւնները, ներկայացուած ձեւով անշուշտ, արդիւնք են… սխալ ընթերցումներու: Դասական մատենագրութեան մէջ ամէն բառ չկայ, ոչ ալ ամեն: Արդարեւ, հին ձեռագիրներու մէջ, ԱՄ, վրան՝ պատիւ դրուած, պէտք է կարդալ ոչ թէ ամէն կամ ամեն, այլ միայն ամենայն:

Հետեւաբար ամենի բառը պէտք է կարդալ ամենայնի:

Գալով ամենայն բառին, ոչ մէկ վէճ ուղղագրութեան մասին:

ԲԱՌԻՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ.— Հ. Արիս Վարդանեանի ռումբը չկրցաւ ոչնչացնել ամէն բառը: Քննադէրները առարկեցին թէ պարզ բառ մը չէ ամենայնը: Թէ վերջաւանկը, այն, ածանց մըն է, ուրեմն արմատն է ամեն: Գործածուա՞ծ է հին մատենագրութեան մէջ՝ այս ձեւով, առանձին:— Ո՛չ, չէ գործածուած: (Այս մասին դեռ բանլիք ունինք,— յաջորդով):

Ուրկէ՞ կուգայ, ուրեմն: Ի՞նչ ձեւ կը գրուէր սկզբնապէս: Ինչո՞ւ գործածուած չէ դասական մատենագրութեան մէջ: Խորթ (պաթառ) բա՞ռ մըն է արդեօք:

Ստուգաբանական որեւէ փորձ մէկ կողմ նետած՝ առ այժմ, քննենք թէ բառին կազմութիւնը կը համապատասխանէ՞ հայ լեզուին ամէնէն հարազատ, ամէնէն յատկանշական օրէնքներուն:

Տեսէք թէ ի՛նչ կը գրէ Բագրատունի. «Տառն Բ յառաջ քան զՆիկ Ն տառն, ի յատկութենէ լեզուիս, մեջտ է եւ լինի Թ»: Արդարեւ, Նէն առաջ Թ կը պահանջէն ուռնակ, առնակ, կոնակ, պոռնիկ, լեռեան, գառն եւ բազմաթիւ այլ նման բառեր: Աւելի յատկանշականը կայ.— Կարենալ բային խոնարհումներուն մէջ ունինք կրնա՞ս հարցականը, զոր հայ ժողովուրդը կ'արտասանէ կռնա՞ս: Լեզուին «յատկութիւնը», որու խօսքը կ'ընէ Բագրատունի, կը միջամտէ այստեղ: Այդ «յատկութիւնը» տառերու աֆինիթէի հարց մըն է՝ ցեղայատուկ բնախօսական ներդաշնակութեան պատշաճեցումի օրէնք, որուն քննութիւնը շատ կը հեռացնէ մեզ մեր նիւթէն: Յիշեցնենք միայն թէ Հացունի կ'ակնարկէ այդ օրէնքին՝ երբ կը գրէ թէ կան գիրեր, «որ կ'ընդունին կամ կը մերժեն զիրար», աւանդութիւն մը որու մէջ կը գտնուի «մեր ուղղագրութեան դաղտնեաց բանալին»:

Այս օրէնքը կամ «յատկութիւնը» Փրանսերէնի մէջ ալ կայ:

Արդ, նոյն այդ «յատկութիւնն» է որ կը թելադրէ եւ կը տնօրինէ բառավերջի Ն գիրէն առաջ Ե չդնել երբեք, այլ ձայնը փոխարինել Էով: Ուրեմն ԱՄԷՆ:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՈՐՍՈՐԴՈՒԹԻՒՆ.— Օրէնքները օրինակներով միայն կը հաստատուին: Օրինակներն են, որ ապացոյց եւ վկայութիւն կը կազմեն ցեղային հանճարին ժառանգութեանց:

ԷՆ

Այս վերջաւանկով բառերը կը վխտան մեր լեզուին մէջ, գրաբար թէ աշխարհաբար:

Յատուկ անուններ.— Վազգէն, Գուրգէն, Բարկէն, Շահէն, Վրկէն, Սուրէն, Խորէն, Արսէն, Աշխէն:

Հասարակ անուններ.— Մուշէն, պատճէն, կաղէն, պարէն, տնօրէն, ժապաւէն, ապաւէն, բունիկէն, պեղէն, հիւսկէն, զաղպէն, շահէն, ծովահէն, քէն, պէն(**):

Եթէ սկսինք շարել լեզուներու անունե՛րը,— հայերէն, յունարէն, փրանսերէն, գերմաներէն, ռուսերէն, արաբերէն,… վերջ չունի շարքը:

Եթէ սկսինք շարել եղէնով ածանցուած բառե՛րը,— բանջարեղէն, արծաթեղէն, ոսկեղէն, ջրեղէն, բուսեղէն, ընդեղէն… վերջ չունի շարքը:

Եթէ սկսինք բառ կազմել չէն ու գէն վերջաւանկով,— քարաչէն, փայտաչէն, անգէն, սպառազէն…

Եւ դեռ բառե՛ր, բառե՛ր.— Արդէն, փոխարէն, ծախսակէն, երեքտակէն, հղճղկէն, անդէն, ասդէն, անօրէն, ապաւէն, համօրէն(***):

Ահա թէ ինչո՛ւ բառը, զոր կ'ունենանք՝ երբ մերկացնենք ամենայն բառին հանգերձանքը, պէտք է գրել ամէն, եւ ոչ երբեք ամեն, ինչպէս կը գրէ Բագրատունի՝ «ի յատկութենէ լեզուիս»:

Արդարեւ, եբրայերէն ամէն բառը եւս Ոսկեդարեանք ինչո՞ւ գրէին Էով (30 անգամ՝ Մատթէոսի, 13 անգամ՝ Մարկոսի, 8 անգամ՝ Ղուկասի, 27 անգամ՝ Յովհաննու աւետարաններուն մէջ, առանց դեռ թուելու Հին Կտակարանին եւ Առաքելոց Թուղթերուն մէջ գործածութիւնները): Ոսկեդարու թարգմանիչները յետնագոյն հայերէնագէտներէն աւելի լաւ ուսումնասիրած էին հայ լեզուին յատկութիւնները, ինչպէս նաեւ ուղղագրական եւ հնչաբանական աւանդութիւնները, ուստի պիտի գրէին Եչով, առանց ուշադրութիւն դարձնելու բառին նշանակութեան եւ օտարութեան, եթէ խորթ հրլլար գրել Եչով:

ԵՆ

Այս վերջաւանկով բառ ունի՞ հայ լեզուն: Բացառութիւն չունեցող լեզու կ'ըլլա՞յ: Բայց տեսէք սա բացառութեանց խեղճութիւնը:

Ունինք էական բային սահմանական ներկայ յոգնակի երրորդ դէմքը,— են: Բայց վերջաւանկի օրինակ չի կրնար ըլլալ ասիկա:

Ունինք երեք գիր, որոնք կը կոչուին բեն, կեն, մեն:

Ունինք ալ վերջաւորութեամբ բայերու սահմանական ներկայ յոգնակի երրորդ դէմքը,— կը նետեն, կը թափեն, կը սիրեն, (վերջաւանկը նոյն են էական բային է, որ կը կցկնուի բայերուն վերջին վանկին վրայ):

Ունինք երկու բառեր, ցորեն եւ առեն, որոնք սկզբնապէս կը գրուէին ցորեան, առեան, այժմ՝ ռամկացեալ:

Ունինք բառ մը եւս, գեհեն, ծագումով եբրայերէն, որ ծանօթ է նաեւ գեհեան գրչութեամբ:

Ունինք դարձեալ դեն բառը, նոյնպէս օտար, ծանօթ նաեւ գենիմագէն գրչութեամբ:

Ունինք վերջապէս մարդադեն, նոյն ձեւով գառնադեն, (գրուած է նաեւ գառնադէն, որ սխալ է,— դենուլ = մորթել, գոհել բայն է գործածուած այստեղ, բառակազմութեան տեսակէտով՝ անյաջող եւ ոչ յանձնարարելի, ինչպէս անդեն բառը, սրբագրուած՝ անդենլի):

Այս խեղճ օրինակնե՞րն են, որ պիտի թելադրէին գրել ամեն՝ Եչով:

Այժմ տեսնենք թէ ի՛նչ կ'ըսէ ստուգաբանութիւնը, նախ հայերէն բառին, յետոյ եբրայերէն բառին:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Նախ քան Այտընեանը (1866), հարկ է յիշատակել Բագրատունին, որ, աւելի կանուխ (1852), պաշտպանած է էագրութիւնը, առանց մոռնալու Հ. Գաբրիէլ Աւետիքեանը (1815), նոյնիսկ Մխիթար աբբահայրը (1749), որոնց բերած վկայութեանց արժէքին մասին՝ կարդալ քիչ վերը:

(**) Այս բառը գտած եմ Ակնայ բարբառին մէջ, կը նշանակէ «ծեծած սուրճ»: Հայերէն բառ չէ (տեսնել սուրճին պատմութեան նուիրուած ուսումնասիրութիւնս, Հայ – Բոյժ):

(***) Երբ բառի մը վերջավանկը նու գիրէն ետք ունի ուրիշ բաղաձայն մըն ալ, ինչպէս ենեգ, է չի գրուիր, այլ ԵՁ, — բացառութիւն է գրաբար ի մէնջ, ի ձէնջ.

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ

(1858 – 1935 – 1958)

Ա.

Շիրվանզադէի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ Երեւանի գրական թերթերն ու հանդէսները բացառիկ թիւեր նուիրած են, որոնց մէջ կը խօսուի հայ գրականութեան մէջ անոր կատարած գրական դերին մասին:

Մեծ վիպագրին եւ թատերագրին մասին խօսելէ առաջ, անհրաժեշտ է ակնարկ մը նետել ժամանակակից ձգտումներուն եւ գրական – գեղարուեստական խմորումներուն վրայ, որոնք իրենց նպաստը բերած են անոր անհատականութեան եւ գրական նկարագրի կազմութեան վրայ:

Մեր խորհրդածութիւնները ենթադրութիւններու վրայ չհիմնելու համար, պիտի դիմեմ Շիրվանզադէի մտերմական մէկ նամակին: Այդ նամակը պերճախօս փաստաթուղթ մըն է, որ լոյս կը սփռէ անուանի վիպագրին մտաւորական նախասիրութիւններուն եւ արուեստի ըմբռնումներուն վրայ, եւ որ մեզի ցոյց պիտի տայ այն հեռաւոր նպատակը, որուն հասնելու համար, յիսուն երկար տարիներ, արուեստագէտ մարդու տառապանքով ապրեցաւ ան, միտք ու սիրտ յոգնեցուց, պատկառելի վաստակ մը տալու համար:

Այդ նամակին մէջ կը գրէր.

« Հայ գիրքն ու լրագիրները, շատ վաղ դադարեցին ինձ գոհացում տալ: Ես յափշտակեցայ ռուսականով: Րաֆֆի, Պռօշեանց, շատ չուտով կորցրին իրենց հրապոյրը: Ինչ ոգեւորութեամբ կարդացել էի Արծրունին, Պատկանեանին, Նալբանդեանին, նոյն արագութեամբ չքացան իմ ուղեղից, երբ ծանօթացայ Գոգոլին, Դոստոեւսկուն, Տոլստոյին, Տուրգենիէվին, Լերմոնտովին, Պուշկինին, եւայլն: Օ՜, որքա՜ն աղքատ, որքա՜ն ողորմելի թուաց ինձ հայ գրականութիւնը, եւ որքա՜ն զուրկ գեղարուեստական արժէքից: Ինձ ապշեցրեց առանձնապէս հոգեբանութեան բացակայութիւնը հայ վէպի, մանաւանդ Րաֆֆիի վէպերի մէջ: Սակայն չուտով ռուս հեղինակներն եւս իրանց հերթին պիտի տեղ տային Շէյքսպիրին, Գէօթէին, Սերվանդէսին, Շիլլերին, Լեսսինգին, Բէօրնէին, Հայնէին, Դիկկենսին, Վալթէր Սկոտտին, Վիքթոր Հիւկոյին, եւայլն: Իսկ վիպասանների մէջ ամենից աւելի սիրել եմ Ֆլոպէրին, Տօդէին, նրա խորութիւնը եւ հզօրութիւնը, Տուրգենիէվին, նրա ոճը որ այնքան գեղարուեստական է իր կլասիկ պարզութեան մէջ հրապուրել եմ ամենից աւելի Թեան մէջ հրապուրել եմ ամէնից աւելի Վիքթոր Հիւկոյով: Բալզակի առնական հանճարը ինձ սարսափ է պատճառել: Հիացմամբ եմ կարդացել անգլիական վիպասանութիւնը, մանաւանդ անզուգական Դիկկենսին եւ Վալթէր Սկոտտին: Գերմանական վիպասանների մէջ չեմ յիշում մէկը, որ ինձ գրաւած լինի: Շպիլհագէնի մեծահատոր վէպերը կարդացել եմ իբրեւ սիրուն դատախօսութիւններ: Ասողներ կան, թէ Զոլան ազդել է ինձ վրայ: Այդ ես սխալ եմ համարում: Կարդացել եմ այդ հսկայ գրչի արդիւնքները մեծ հետաքրքրութեամբ, բայց բնաւ չեմ սիրել նրա ծայրայեղ ինքնապաշտութիւնը: Եւ աւելի սիրել եմ Ֆլոպէրին, Ալֆօնս Դոդէին: Աշխարհը դեռ Գի տը Մոպասանի պէս բանաստեղծօրէն պատմող չի ստեղծել: Ժամանակակից սլաւոնական գրողների մէջ, ամենամեծը կենդանիներից, ինձ համար Հենրիկ Սենկեւիչն է »:

Պարզ է ուրեմն, թէ վիպագրութեան արուեստին համար ի՛նչ նախատիպեր ունեցեր էՇիրվանզադէ: Իրենց համադրութիւնն է ամէն մէկէն առնուած ներգործութիւններու: Բայց այդ ներգործութիւնը կրաւորական եղած չէ: Եթէ նոյնիսկ իր ստեղծագործութեան մէջ մարդկայնական, համամարդկային շունչ մը կը փչէ, նոյնիսկ տիպարներու բնորոշութեան մէջ զանազանութիւն չունենալու ատրճան, կարելի է հաստատել, որ իր մաքին վրայ մեծ ձիգ ի գործ դրած է մնալու հայ հեգինակ, հայ հողին մէկ քանի երեսները ցուցահանելու համար բազմաթիւ գործերու մէջ:

Գրական շրջանի առաջին գործերը, պատմուածք կամ նորավէպ, մեծ մասով անհատական փորձառութիւններէ եւ յիշողութիւններէ ներշնչուած են: Կան անոնց մէջ նոյնիսկ մէկ քանիները, աւելի վերջերը գրի առած, որոնք մեծ եւ ընդարձակ վէպերուն հետ կրնան մրցիլ, իբրեւ գեղարուեստական յղացում եւ արտայայտութիւն: Ինչպէս օրինակ «Արտիստը», գրուած 1901ին: Այս վիպակը իր յաջողութիւնը կը պարտի այն բանին, որ Շիրվանզադէի պատանի եւ երիտասարդ տարիներու տառապանքին մէկ

վերյիշումը կը ներկայացնէ: «Իմ գործերը, կը խոստովանի, բոլորը մի մի եղելութիւններ են կեանքից վերցրած եւ փոխուած գեղարուեստի պահանջների համեմատ»: Արտխատ Լեւոնը եւ իր մայրը, Ալմաստ, ոչ միայն հայ իրականութեան մէջ գոյութիւն ունին, այլեւ ամէն երկիրներու եւ ժողովուրդներու յատուկ են: Գեղարուեստի սիրով տոգորուած պատանիի մը կեանքին ողբերգութիւնը, եւ անոր հակադիր մայրական սիրոյ եւ գուրգուրանքի անզիջող չափազանցութիւնը, երկու զգայութիւններ են, որոնք ծնունդ տուած են պարզ հոգիներու մէջ մեծ ողբերգութիւններու:

Շիրվանզադէի գրականութեան յատկանիշներէն մէկն է կեանքը տեսնել ու վերարտադրել իր բացասական, մռայլ ու մութ պայմաններով: Ինչ որ ալ ըլլան արտաքին պղղակները, կարելի չէ ժխտել, որ անիկա նախատրամադրուած էր այդպիսի գրականութեան մը ներկայացուցիչը դառնալ: Անշուշտ բացարձակ յոռետես մը չէր իր մտածումներով, բայց կը նախընտրէր երեւան հանել մարդկային կեանքին գաժան եւ անյայտ կողմերը, իրարու հետ եւ իրարու դէմ պայքարի հանելու համար նկարագրի գրական եւ բացասական տարրերը:

Այս տեսակէտով, Հայկական Ակադեմիայի խմբական անդամ Արսէն Տէրտէրեանի քննադատութիւնը Լէօին ուղղած, շատ տեղին եւ արդար է: Լէօն կը մեղադրէր Շիրվանզադէն ըսելով, «մռայլ, անհամարձակ է հեղինակը, եւ այդպէս էլ նրա հերոսն է»: Դժուար է հաշտուիլ այս մտքին հետ: Իրականութեան վերարտադրութիւնը ի՞նչ կապ կրնայ ունենալ հեղինակին նկարագրին հետ: Բացասական նկարագիր ունեցող տիպարի մը ստեղծագործութիւնը իրաւունք կուտա՞յ մեղադրելու թէ հեղինակը նկարագրի նոյն բացասական գիծերն ունի:

Ցիշենք Շիրվանզադէի քանի մը կարեւոր ստեղծագործութիւնները:

«Քաոս» ամէնէն ընդարձակն եւ խորն անոր վէպերէն, նիւթական անհրաժեշտութեան եւ չուայտ կեանքի իրրեւ հետեւանք, տհաճ ողբերգութիւն մըն է, յոյն սահմաններու մէջ յղացուած ու գրուած: Բաքուի կեանքն եւ ներկայացուած հոն: Մէկ կողմէ հարուստ ու միջակորեար դասակարգերու ապականած բարքերը եւ անառակութիւնները, միւս կողմէ աննկարագրելի տառապանքը դժբախտ աշխատաւորութեան: Վէպ՝ ուր շփացած հարուստ երիտասարդ մը սիրոյ շնորհիւ կը վերածնի, իսկ առաքինութեան տէր մէկ ուրիշ երիտասարդ մը գրամի և անհագուրդ միջավայրի մը մէջ, բարոյապէս ու ֆիզիքապէս կը փճանայ:

Անառնական կիրքեր եւ անխոստովանելի զաւեր գրամի եւ հարստութեան համար, նիւթն է «Գործակատարի մը Ցիշատակարանից»ին:

Ամուսնական դժբախտ կեանքի մը պատկերն է «Արամբին», ուր երեւան կը բերուի ապահարզանի հարցը եւ պայքար՝ սիրոյ համար:

Դարաւոր պատիւի պահպանումը, եւ այդ առթիւ ժողովուրդին ունեցած ըմբռնումները, նիւթը կը կազմեն «Նամուս»ին:

Խաւար նախապաշարումներու պայքարը կը ներկայացնէ «Չար Ոգի»ն:

«Արսէն Դիմաքսեան»ը հայրերու եւ որդիներու, հին եւ նոր գաղափարներու բախումը, մտաւորական շրջանակներու կեանքը եւ մտայնութիւնը կը ցուցահանէ:

Թատերգութիւններու նիւթն ալ նոյնն է — Ընտանեկան փաթորիկներ («Պատուի համար»), ընկերային ըմբռնումներու բախումներ («Կործանուածը»), անհատի անկաշկանդ ազատութիւնը («Ունէ՞ր իրաւունք») եւ կիներու ձերբազատումը («Եւգինէ» եւ «Արմենուհի»):

Մարդկային հոգիին բոլոր կիրքերն ու խուլ պայքարները այնպէս իր արուեստին տարրերը դարձնելով, սովորական պատմողի մը մտահոգութիւններէն բոլորովին տարբեր մտահոգութիւններով է որ Շիրվանզադէ կը դառնայ հայ գրականութեան վարպետ վաստակաւորներէն մէկը: Իբրեւ արուեստագէտ Շիրվանզադէ մեր մէջ կ'արթնցնէ գեղեցկութեան եւ ճշմարտութեան զգայութիւններ: Իր մէջ զօրաւոր է երեւակայութեան զգացումը, ունի նկարագրելու ուժ, սուր դիտողութիւն, եւ վերջապէս մարդկային հոգիներն եւ իրենց ներքին խորհուրդը հաւատարմութեամբ պատկերացնելու շնորհ եւ տաղանդ: Վէպերուն միջավայրը, ինչպէս նաեւ տիպարները, ժողովուրդին համեստ խաւերէն առնուած են հարազատօրէն: Մարդկայնական զգայութիւնը գրագէտին սիրած ու փայփայած երակն է վիպագրութեան մէջ: Շիրվանզադէ առարկայական վիպագիր է: Իր փափաքները, երազները տեղ չունին հոն: Անիկա գիտէր զանազանել արուեստագէտի եւ բարոյախօսի հասկացողութիւնները: Ոչ համակրութիւն եւ ոչ ալ սարսափ ունի անոր գրիչը, երբ իր հերոսները կը՝ ստեղծէ...ին: Ոչ ընդդիմադիրական — իմաստասիրական վարդապետութիւն մը կը պաշտպանէ եւ ոչ ալ քաղաքականութիւն կ'ընէ: Շիրվանզադէ մարդիկը եւ դէպքերը կը ներկայացնէ այնպէս ինչպէս անոնք կան, եւ ոչ թէ այնպէս ինչպէս ինք պիտի փափաքէր:

ՄԿՐՏԻՉ ԳԱՐՍԱՄԵԱՆ

Ցիմարանոցի մը մէջ լրագրող մը կը հարցնէ խենթի մը.

— Ո՞վ ըսաւ որ դուն Նափոլէոնն ես.

— Աստուած հայրիկը. կը պատասխանէ խենթը:

— Սուտ է՛, կը գոչէ դրացի ուրիշ խենթ մը, ես երբեք ատանկ բան չեմ ըսած իրեն:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

«ԿՈՆՔՈՒՌ» ԵՒ «ԹԸՆՈՍՕ» ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐԸ

●

Գրական շրջանակները հաճելի անակնկալի մը առջեւ գտնուեցան՝ երբ յայտարարուեցան զոյգ մրցանակներու արդիւնքները: Ֆրանսիս Վալտէր, որուն առջեւ կը բացուի փառքի ճամբան «Կոնքուր – 58» մրցանակով, նչանաւոր... անծանօթ մըն էր: Վեց ամիս առաջ հրատարակուեցաւ իր «Սէն ժերմէն կամ բանակցութիւնը» վէպը (Կալիմառ), որուն մասին գրական ոչ մէկ քննադատ արտայայտուեցաւ մամուլին մէջ:

Այս գործը վէպ ըլլալէ քիչ մը հեռու է եւ կը մօտենայ պատմական փորձի մը: 1570ին Հանրի տը Մալասիս եւ Տը Պիրոն բանակցութիւններ ունեցան Սէնժերմէնի մէջ, ուր ստորագրուեցաւ նաեւ խաղաղութեան դաշինք մը: Ժամանակը եւ միջավայրը, մարդիկն ու իրենց ճարպիկութիւնները, ռազմափորձերը՝ տիրանալու համար Սանսէր եւ Անկուլէմ քաղաքներուն, բողոքականներու եւ կաթոլիկներու միճարանութիւնները են. փաստաթուղթերու հարազատութեամբ տրըւած են հեղինակին կողմէ, որուն տաղանդը եւ իւրայատուկ ոճը զգալի են իւրաքանչիւր էջի մէջ: Հոգեբանական վերլուծումը՝ խաղաղութեան այդ դաշնագրին,— որ երկու տարի տեւեց,— եւ մարդոց: Հանելուկի նման կին մը հրապարակ կուգայ, Թագարդ մը կը յարէ եւ կ'անհետանայ՝ երբ դաշնագիրը կը ստորագրուի: Եւ գիրքը կը վերջանայ:

Ծնած 1906ին, Պրիւսէլ, Ֆրանսիս Վալտէր եղած է զինուոր: Հրետանիի բարձրաստիճան սպայ, վարած է դիւանագիտական պաշտօններ՝ Լոնտոնի, Փարիզի եւ միջազգային բազմաթիւ կազմակերպութիւններու մօտ: Հրատարակած է իմաստասիրական երկու փորձեր «Սոր գոյութիւնը» եւ «Մտքի եղանակները»:

Ինչպէս կ'երեւի, սովորականէն տարբեր հեղինակի մը գործն է որ կը պսակուի մրցանակով: Դիւանագէտ մը՝ որ գրականութեան վերածած է դիւանագիտութիւնն ու պատմութիւնը, այնքան նրբերանգ գիծերով, պատկերներով, գիւտերով, որոնք յատուկ են միայն... դիւանագէտներուն:

«Երեք քառորդ ժամ վիճեցանք մրցանակին շուրջ» յայտարարեց դատական կազմի անդամ Ռոլան Տորժըլէս, բացատրելով որ համաձայնութիւնը դժուարութեամբ գոյացած է եւ Ֆրանսիս Վալտէր մեց ձայնով յաղթած՝ Ռոպէր Սապաթիէի չորս կողմնակիցներուն դէմ:

«Սէն ժերմէն կամ բանակցութիւն»ի հեղինակը խաղաղ մարդ մըն է, հանգստեան կոչուած հրետանիի տեղակալ – գընդապետ մը: Ներկայիս կը պատրաստէ նոր վէպ մը, որուն խորագիրը պիտի ըլլայ՝ «Ոսկի եւ սեւ»:

Ինչպէս գրած էինք առջի շաբաթ, Ֆրանսացի գրողները մրցանակի արժանի գործ չէին գտած այս տարի եւ դատական կազմի անդամները անտրամադիր էին «Կոնքուր»ը Արման Լանուի տալու համար: Գրական թերթերը գրեթէ միաբերան կը գրէին թէ «Պրիւժի ժամադրութիւնը» պիտի ըլլայ «Կոնքուրի ժամադրութիւն»ը, բայց, վերջապէս, դատական կազմի անդամները նախընտրեցին պելժ հեղինակի մը տալ մրցանակը:

Նուազ անակնկալ մը չպատճառեց նաեւ «Թէոֆրաստ – Ռընոտօ» մրցանակը, որ տրուեցաւ մարթինիկցի երիտասարդ բանաստեղծ – գրագէտ Էտուար Կլիսանի: «Լա Լեզարտ»ը, որ Կլիսանի առաջին վէպն է, ստացաւ հինգ ձայն, մինչ Փոլ Թիյեարի «Անարգանքը» չորս համակիրներ ունէր միայն:

Այս վէպը բարդ հանգոյց մը կը ներկայացնէ, որմէ բան մը հասկնալու համար բաւական պէտք է քրտնիլ: Քանի մը երիտասարդներ կ'որոշեն սպաննել իրենց թշնամին՝ քաղաքագէտ – ոստիկան Կարէնը: Գործը կարելի է գլուխ հանել պարզ ճամբով: Ոճրագործը, Թայէլ, պէտք է հետապնդէ զոհը՝ Լեզարտ գետի երկայնքին, մինչեւ ծով, ուր կը խեղդէ զայն: Բայց մինչեւ ծով՝ տարօրինակ նըկարագրութիւններ եւ դէպքեր՝ որոնք հանելուկային են:

Ամէն պարբերութեան մէջ, կան ուրիշներ ալ, որոնք կը գնահատեն երիտասարդ գրողին ոճն ու տաղանդը:

Էտուար Կլիսան ծնած է 1928ին՝ Մարթինիկի մէջ: Երկրորդական ուսումը ըրած է Փարիզ: Բացի «Լեզարտ»էն, որ առաջին վէպն է, հրատարակած է քերթուածներու երկու հատորներ եւ կը պատրաստէ երրորդ մը՝ որուն խորագիրն է «Սեւ աղը»:

Տարիէ մը պիտի հրատարակէ նաեւ իր երկրորդ վէպը՝ «Չորրորդ դարը» խորագրով:

«Թէոֆրաստ – Ռընոտօ» մրցանակով յաջողութեան ճամբան կը բացուի իր առջեւ:

ՀԱՇԷԹԻ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Պրիւսէլի ցուցահանդէսին մասին գրըւած լաւագոյն յօդուածին համար տրամադրուած Հաշէթ մրցանակը, մէկ միլիոն ֆրանք, տրուեցաւ Ռոպէր Ծունկի եւ Իլիոնց Քինտրինաքիի: Այս մրցանակին պայմանն էր՝ համաշխարհային ցուցահանդէսին վրայ գրուած յօդուածով մը ցոյց տալ աւելի մարդկային աշխարհի մը եւ գիտութեան խաղաղ նպատակներու համար օգտագործման հաչուեկշիռը:

Դատական կազմին մէջ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ կային, միջազգային այս մրցանակը ամէնէն արժանաւոր լրագրողին յատկացնելու համար:

Ռոպէր Ծունկի յօդուածը հրատարակուած էր Արեւմտեան Գերլինի «Տեր Մոնաթ» թերթին մէջ, իսկ Իլիոնց Քինտրինաքիի յօդուածը՝ Լեհաստանի «Փրցեքրօ» շաբաթաթերթին մէջ:

«Տէր Մոնաթ»ի յօդուածին ֆրանսերէն թարգմանութիւնը լոյս տեսաւ Փարիզի «Փրէօվ» ամսաթերթին մէջ:

Թ. Ա. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (312)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԳ.

ՌՍՏԱՆ

Ինձ համար այժմ շատ բան պարզ էր: Ծերունի քրդի պատմութիւնից ես լիակատար տեղեկութիւն ստացայ Ռըստոմի անձնաւորութեան մասին, գիտէի նրա փառաւոր անցեալը, գիտէի նրա ողբալի անկումը, գիտէի նրա խորհրդաւոր ներկան:

Ինձ համար պարզ էր եւ Ղարա – Մելիքների յեղյեղուկ պատմութիւնը. ես ճանաչում էի այդ ազնուական տոհմի վերջին ժառանգին — Կարոյին, — ես գտնւում էի նրա հօր դժբախտ ամրոցի փլատակների մօտ, այն ամրոցի, որ ըսկսեալ Ռշտունի նախարարներից, քանի եւ մէկ դարերի ընթացքում, մի ձեռքից միւս ձեռք անցնելով վերջը հասել էր նրա հօրը եւ որից դաւաճանութեամբ յափշտակել էին Քրդերը: Կարօն նոյնպէս գիտէր այդ բոլորը, գիտէր իր ծագումը, գիտէր՝ թէ ի՞նչ էին կորցրել իր հայրերը: Բայց ես հաւատացած էի, որ նա նոյն եռանդով կը գործէր եւ նոյն անձնանուիրութեամբ կ'աշխատէր սրբելու նեղեալների արտասուքը, եթէ գիտենար, որ ինքը մի անյայտ գռեհկի որդի է: Երբ այդ միտքը յայտնեցի Ասլանին, — երբ Կարոյին օրինակ բերելով, ասացի, որ տոհմային ազնուականութիւնը միակ պայմանը չէ, որ մարդ ձգտէ դէպի ազատութիւն, — նա պատասխանեց.

— Այո, այդ ճիշդ կը լինէր, եթէ ամէն մարդ Կարոյի սիրտը եւ զարգացումը կ'ունենար:

Բայց ո՞րտեղից ստացաւ նա այդ զարգացումը, — ես այդ մասին ոչինչ չգիտէի: Չգիտէի նաեւ նրա միւս ընկերների՝ Ասլանի եւ Սալոյի կրթութեան պատմութիւնը: Այդ երիտասարդները իմ աշակերտակիցներն էին, առանց մի բան սովորելու, թողեցին տէր Թոդիկի դպրոցը եւ անյայտացան, բայց տարիներից յետոյ յայտնուեցան, բոլորովին փոխուած, բոլորովին այլ մարդ դարձած: Մինչեւ այսօր մի առիթ չէր ներկայացել, որ հարցնէի Ասլանից, թէ ի՞նչ հրաշք էր այդ: Երբ այժմ խնդրեցի նրանից պատմել, նա պատասխանեց.

— Ես մի օր բոլորը կը պատմեմ քեզ, բայց դեռ ժամանակը չէ...

Ռստանայ հովիտը մի երկայնաձեւ ձորաղաշտ է, որ սեղմուած է Արտօս լերան գրկում: Ամէն տեղ սփռուած են պատմական հին յիշատակարաններ: Իշխանական բերդերի, ամրոցների փլատակներն են մընացել: Պահպանուել են միայն սրբութեան տաճարները: Կրօնասէր ժողովուրդը առաջինը զոհեց՝ երկրորդը չկորցնելու համար:

Մենք երկար չմնացինք Ռստանայ բերդի աւերակների մօտ: Երբ ձիաները բաւական հանգստացած էին, երբ մենք եւս բաւական կազդուրուած էինք ճանապարհի յոգնածութիւնից, Ասլանը շտապեցրեց, թէ պէտք է ուղի ընկնել: Եւ վերջին անգամ հայեացք ձգեցի աւերակների վրայ, վերջին անգամ նայեցի դէպի ծովը: Ինձ թւում էր, թէ հէնց այդ րոպէում, նրա պարզ հայելիի մէջ, ես տեսնում էի այն գոյնզգոյն ցոլացմունքները, որ արտափայլում էին, անդրադարձնելով Գաղիկի շքեղ դահլիճների գոյնզգոյն ապակիների շողերը եւ նրա օդաբեր հովանոցների ոսկեզօծ նկարները:

Ինձ թւում էր, որ ալիքների մեղմ մեղեդիի մէջ՝ ես լսում էի արձագանգը մի քաղցր նուագածութեան, որով Ռշտունեաց դուստրերը զուարճացնում էին Վասպուրականի հզօր իշխանի ուրախութեան ժամերը: Սահում են դարեր, անցնում են ժամանակներ: Տեսարանը փոխւում է: Վարդագոյն ապակիների վարդագոյնշողքերի փոխարէն՝ հոսում են արեան վարդագոյն վտակներն: Այլ եւս ոսկեզօծ նըկարների փայլը չէ, որ վառւում է արեւի ճառագայթների առջեւ, — այդ հրդեհի բոցն է, որ լափում է փառքի եւ իշխանութեան բոլոր վայելչութիւնները: Լաց ու կոծ է լսւում... աղմուկը սաստկանում է... կրակի լուսաւորութեան առջեւ նշմարւում է դաշոյնների փայլը... մարդիկ անորոշ ուրուականների նման խըլտում են... ոմանք ընկնում են, ոմանք կանգնում են... դահլիճների կործանուող կամարները ծածկում են դիակները... Կրակն ու կոտորածը ոչնչացնում է Ղարա – Մելիքների յիշատակը... Բայց մի կին, մի երեխայ կուրծքին սեղմած, դուրս է սողում կրակի մէջից եւ թաքչում է մերձակայ անտառում... Ցետոյ թանձր ծուխը ցած է թողնում իր սեւ վարագոյրը եւ եղերական տեսարանը անհետանում է մթութեան մէջ...

— Դու շատ զգայուն սիրտ ունես, — ասաց Ասլանը, երբ նշմարեց իմ արտասուքը: — Նստիր ձիդ, գնանք, հեռանանք, դեռ այդպիսի աւերակներ շատ կը տեսնես...

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

հայաստանեայց Ջրածին ..Թէ գաղական վինքերու համար :

Վարչապետը այս յայտարարութիւնները բրաւ Պերլինի մէջ, ուր 13.000 Գեր-մանացիներ հաւաքուած էին գինքը լսե-լու համար: Ընդհանուր խանդավառու-թեամբ եւ ծափերով ողջունուեցան Ա-տրնաուրրի խօսքերը, որմէ նոյ ժողո-վուրդը միաբերան երգեց Ազգ. հիմնին երրորդ համարածր. Արժանապատուու-թիւն, արդարութիւն, ազատութիւն...:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԱՍՏՂԵՐԸ ԼՍԹԵՐՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Ձո-րեքշաբթի ժամը 9ին Քաֆէ Քառէի սը-րահը :

Կը խօսի երիտասարդ արուեստագէտ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ: Նիւթ՝ « Հայ ճարտարապետութիւնը» :

Մուտքը ազատ է :

Galerie Jouvène
39, Rue Paradis, Marseille

ԺԵՐԱՆԵԱՆԻ

Վերջին գործերը Նոյեմբեր 28էն Դեկ-տեմբեր 13:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Յ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տա-րեկան պարահանդէսը 28 Դեկտեմբերին, կիրակի Լիւթէսիայի մեծ սրահին մէջ, սրահին նուագախումբով :

[illegible] ×

Մարսէյլի Ամասիացիներու խնջոյք-պարահանդէսը, Նոր տարուան առթիւ, տեղի կ'ունենայ 20 Դեկտեմբեր, Շաբաթ իրիկուն ժամը ինն էն մինչեւ լոյս, Գոմո-նի Հայոց եկեղեցիի շքեղ սրահին մէջ :

Հաճելի եւ ընտանեկան մթնոլորտ :

Սիրով կը հրաւիրուին շրջանիս բոլոր Ամասիացիները եւ բարեկամները :

Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած է :

Մուտքը ազատ է :

ԼԻԼԱՅԻՆ...
ՄԻՇՏ ԼԻԼԱՅԻՆ

ՁԵՐ ՁԱՐԹՕՆՔԸ

Ձոյն սեղանի մը շուրջ կ'ուզէք անցընել անշուշտ, ուրեմն

ԼԻԼԱՅԻՆ

24, RUE SAINT LAZARE. PARIS 9'
TEL. : TRI. 31-62

Պէտք է հեռաձայնել՝ ձեր սեղանները ապահովելու համար :

Արեւելեան թէ եւրոպական համադամ-ներու հետ պիտի գտնէք ընտիր խմիչք-ներ եւ զուարթ մթնոլորտ մը, հաճելի նուագով մը :

ՆՈՒԷՐ

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Ծերիկեան երկու հազար ֆրանք եւ Գ. Մերկէր Տէր Սուքիասեան հազար ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման, փոխան ծաղ-կեպսակի Յարութիւն Քիւփէլեանի մահ-ուան առթիւ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Այր ծառայող մը, սպասարկութեան համար: Դիմել անձամբ Յառաջին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շքեղ պարահանդէս, կազմակերպուած Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութեան կողմէ, Յունուար 31ին, Շաբաթ երեկոյ, Վիէնի մէջ:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ
ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Զին-ւորներու եւ Կամաւորներու Միութեան, Զինադադարի քառասնամեակին առթիւ

ԿԻՐԱԿԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 14

ժամը 9.15ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ:

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա-տարուի 1914էն 1958 Ֆրանսայի համար ինկած բոլոր հայ զինուորներուն յիշա-տակին :

Ներկայ պիտի գտնուին ֆրանսացի զինուորա-կան եւ պետական բարձր անձնաւորու-թիւններ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

ՇԱՒԻԼԻ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ կողմէ, ի նպաստ նորակառոյց եկեղեց-ւոյ եւ դպրոցին :

Կիրակի 14 Դեկտեմբեր, ժամը 16էն կէս գիշեր :

Տեղւոյն քաղաքապետական սրահին մէջ: Կովկասեան երգ, պար, նուագ, ՊԵՐՆԱՐ-ՏէՏէՃԵԱՆի կողմէ, եւ հաճելի անակնկալներ :

GRAND ORCHESTRE DON MORERTO

Ձոխ պիւֆէ — Մուտք 300 ֆրանք

Կանխօրօք ապահովեցէք ձեր սեղանները հեռախօսելով Վէրսայլ 25 - 25 կամ 926 67.91 Մալ տէ Ֆէթ տը Շաւիլ, 8 Րիւ Սթալինկրատ :

ՏՕՆԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

Անապարեցէք ձեր նուէրները ղրկել Խ. Միութեան ձեր ազգականներուն :

MORY et CIE

ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Միայն իրաւունք ունի ծրարներ ղրկելու Խ. Միութիւն :

Բան չենք ծախեր եւ մեր յաճախորդներուն չենք ստիպեր որ մեր տան կողմէ պատրաստուած ծրարներ ղրկեն :

Մենք միայն կը ղրկենք ինչ որ դուք կ'առնէք ձեր ուզած խանութէն: Սա-ցագր ոչ մէկ բան չի վճարեր : Միայն նոր ապրանքներ կարելի է ղրկել:

Ծրարները ապահովագրուած են եւ ղրկողը ստացագիր մը կը ստանայ ստո-րագրուած, ստացողին կողմէ :

Բոլոր տեղեկութիւնները կը տրուին՝ հեռաձայնով՝ **NOR. 40 72 & 50 83**

10, Rue St-Quentin, Service C, Paris 10

METRO ET AUTOBUS : GARE DU NORD

ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԻ ԹԵՐԹԻՍ ԿՈՂՄԷ ՆԵՐԿԱՅԱՆԱԼ

ՄԻՇՏ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ, ՄԻՇՏ ԱՌՈՂՋ ՄՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԱՄԷՆ ՏԵՂ ՓՆՏՌԵՑԷՔ

BOSPHORE ի
ՀԷԼՎԱՆ ԵՒ ԹԱՀԻՆԸ

ՀՐՈՒՇԱԿԸ, որ կը պատրաստուի շուշմայով (սուսամ) եւ շաքարով; առաջնակարգ սնունդ մըն է, կազդուրիչ՝ շնորհիւ շուշմային, որ Արեւելքի մէջ ծանօթ է նաեւ հինէն ի վեր, իր հրաշալի բուժական յատկութիւններով, իր երիտասարդացնող տարրերով.

Արեւելեան ժողովուրդներուն երկարակեցութիւնը արդիւնք է Հէլվայի եւ թահինի գործածութեան :

Այսօր Արեւմուտքի մէջ եւս բժշկական հեղինակութիւններ կը հաստատեն առաջնակարգ այս սննդանիւթին արժէքը :

Sté BOSPHORE (ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ)

2, Rue Louis Astoin - Marseillle

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Յ. Կ. ԽԱՉի «Մանուկներու Օրուան» տօնակատարութեան յանձնախումբի ժո-ղովը այս Երկուշաբթի ժամը.չորսին Ռէ-ժան սրճարանի վերնայարկը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԸ

Դեկտեմբեր 21ին :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Պ. ՅԱԿՈԲԻԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Հաճոյքով կ'ընդունի իր բոլոր հայրենակիցները, որոնք կը փափաքին գործածուած (օքազիօն) կառք մը գնել որեւէ վաճառատեղէ կրող, մա-նաւանդ՝

S I.M.C.A.

Կրնաք ապահով դիմել իրեն, ծա-խած կառքերը կառանքի են, կամ իր, կամ՝

ՍԻՄՔԱյի կողմէ : Նոյնիսկ պաշտ-օէն կրնաք գրաւոր դիմել անոր, սիրայօժար կը պատասխանէ բոլո-րին, ՀԱՍՑԷՆ — Յ. Պետրոսեան,

Tél. : ETO. 64-85, 70-58 et GAL. 76-10

ԳՐԱՒՈՐ — Յ. Պետրոսեան,

65, RUE DE STALINGRAD, HOUILLES. S.&O

Ներկայացուցիչն է՝

Service officiel des usines Simca
Gramauto
34, Ave, de la Porte de Villiers
Paris 17e

Նոր կատարելագործում կօշիկի կրունկներու պատրաստութեան մէջ Առաջին հայ հաստատութիւնը որ յաջողած է ձեւընկալի (մաթիէռ փլաստիք) եւ ալիւմինիումի միացու-մով չինել անբեկանելի (էնքասսապլը) եւ ճկուն կօշիկի կրունկներ ամէն բարձրութեամբ :

Դիմել՝

VANPLAST
(ՎԱՆԼԵԱՆ)

7, RUE GODOT DE MAUROY
Téléphone : OPEra 01-08
Առաւօտներէ հեռաձայնել՝ ITA 15-36
» 33-37

ԽԱՆՈՒԹՊԱՆՆԵՐ ԵՒ ՇՐՋՈՒՆ ՎԱՃԱՌՈՐԴՆԵՐ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ ԿԱՇԻԷ ԶԳԵՍՏՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԷՏԻՆ

ACTUELLEMENT BAISSE IMPORTANTE

de fin d'année

de tous articles d'HIVER

Canadiennes, cuir - toile, etc...

PAR LE FABRICANT

STOCK IMPORTANT

Etablissement JACQUES & FILS
92, RUE DES ARCHIVES PARIS 3e - TÉL. : TUR. 69-05
Tarif sur demande - Exp. prov. c. remb.

ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, արտօնուած Մոսկուայի Ինթուրիսթէն եւ Ֆրանսական Օֆիս տէ Շանժէն :

ԽՆԱՅԵՑԷՔ ՁԵՐ ԴՐԱՄԻՆ ԵՒ ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ.

Տօնական օրերու ձեր նուէրները ղրկելով ամէնէն արագ եւ ապահով միջոցով :

Տօները կը մօտենան եւ ՍԻՔՈՄԵՔՍ հաստատութիւնը մտածած է ձեր ազգականներուն՝ ձեր արամադրութեան տակ դնելով լաւագոյն ապրանքներու ճոխ ժթերք մը ամէնէն մատչելի գիներով, մաքուր եւ ծախքերը մէջը : ԱՏԱՑՈՂԸ ՈՉԻՆՉ ՊԻՏԻ ՎՃԱՐԷ :

Մտածեցէք օգտակար նուէր մը ընելու համար, եւ մի տատամսիք մեզի գրելու կամ այցելելու տեղեկութիւններ կամ մանրամասնութիւններ ունենալու համար :

SICOMEX

20, Rue Royale, Paris 8e
Métro : Madeleine Tél. : OPE. 67-77

Envoi Gratuit de Renseignements et Catalogue

Յանձնում՝ երեք շաբաթէն, հաստատուած, ստացողին ստորագրութեամբ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք։ Հատը 15 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — MARDI 9 DECEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8364 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4163

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԻ ՍԵՄԻՆ

Նորընտիր ազգային ժողովը իր առաջին նիստը կը գումարէ այսօր։

Ըստ աւանդութեան, ամէնէն տարեց երեսփոխանը — Կանանիկոս Քիր — պիտի արտասանէ բացման ճառը։ Որմէ վերջ պիտի կատարուի դիւանի ընտրութիւնը եւ պիտի նշանակուին զանազան յանձնախումբերու անդամները։

Սովորականէն բոլորովին տարբեր դիմագիծ մը կը ներկայացնէ այս անգամ Ազգային Ժողովը։

Մեծամասնութիւն կը կազմեն նորերը։ Կը բացակային բազմաթիւ հիներ, որոնք երկար տարիներէ ի վեր երեսփոխանական ժողովի սիւները կը նկատուէին։

Քաղաքական խմբակցութեանց համեմատական կարեւորութիւնն ալ խոր փոփոխութիւն կրած է։

Չորրորդ Հանրապետութեան լուծեալ ազգային ժողովին մէջ Համայնավարները իրենց 145 երեսփոխաններով ծայրայեղ ձախակողմեան աթոռներու վրայ բազմած իբրեւ ընդդիմադիր եկող ու գացող բոլոր կառավարութեանց՝ կարեւոր ոյժ մը կը ներկայացնէին։

Ծայրայեղ աջակողմի փուժատականները անոնց ջաղացքին ջուր կը լեցնէին՝ պայքարելու համար օրուան գործադիր իշխանութեան դէմ։

Համայնավարներու եւ փուժատականներու ջախջախիչ պարտութիւնը զանցառելի քանակի մը իջեցուցած է ընդդիմադիր երեսփոխաններու թիւը։

Ընկերվարականները իրենց 42 երեսփոխաններով վտանգ մը պիտի չկազմեն կառավարութեան համար՝ իբրեւ ընդդիմադիր, եթէ վերջնականապէս որոշեն այդ դիրքը բռնել նոր դահլիճին կազմութենէն վերջ։

Այնպէս որ, ազգային ժողովի մեծամասնութիւնը կազմող երկու խմբակցութիւնները կրնան ապահովել գործադիր իշխանութեան տեւականութիւնը, առանց վախնալու ընդդիմադիրներէն, ձախ ըլլան անոնք թէ աջ։

Յատկանշական է ընկերվարական կուսակցութեան դիրքը։

Իսկ Լէ Մոլլէի իրենց վերջին արտակարգ համագումարը անգամ մը եւս եկաւ հաստատելու թէ ընկերվարականները հաւատարիմ կը մնան Զօրավար Տը Կոլի, որուն քաղաքական ուղղութեան ջատագով ու քաջալեր հանդիսացան անցեալ Մայիսէն ի վեր։

Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէէն ի նպաստ քուէարկելէ վերջ, այս անգամ ալ որոշեցին պաշտպանել զօրավարին թեկնածութիւնը իբրեւ Հանրապետութեան նախագահ, եթէ անիկա որոշէ թեկնածու ներկայանալ։

Քրիսթիան Փինօ առաջարկեց նոյնիսկ, որ ընկերվարականները շարունակեն մասնակցիլ Զօրավարին կառավարութեան, եթէ անիկա ուզէ տակաւին ժամանակ մըն ալ իր ձեռքին մէջ պահել գործադիր իշխանութիւնը՝ իբրեւ վարչապետ։ Իրենց վերջնական դիրքը պիտի ճշդեն՝ երբ կազմուի նոր կառավարութիւնը։

«Միութիւն Նոր Հանրապետութեան Համար» խմբակցութիւնը, որ ամէնէն զօրաւորն է ազգային ժողովին մէջ, կուսակցութիւն կը դառնայ այժմ։ Շուտով կը հրատարակուի անոր ծրագիրը եւ այն ատեն յայտնի կ'ըլլայ թէ նորընտիր երեսփոխաններէն քանի՞ հոգի պիտի մնան անոր մէջ։

Նոր կազմակերպութիւնը կը ձգտի աջերուն եւ ձախերուն միջեւ դառնալ «կեդրոնի կուսակցութիւնը»։ Իր քաղաքական ուղեգիծէն աւելի կարեւոր կը նկատուի «ընկերային» հարցերու մասին իր բռնելիք դիրքը։

Կենսական նշանակութիւն ունի նաեւ Ալժէրիոյ հարցը, որուն լուծումը կը շահագրգռէ ո՛չ միայն Ֆրանսան, այլ դաշնակից երկիրներն ու արաբական աշխարհը։

Վարչապետ անգամ մը եւս այցելելով Ալժէրիա եւ տեղւոյն վրայ քննելով Սահարայի քարիւղի հանքերը, վերջնական կարգադրութիւն մը պիտի ընէ այլեւս՝ միանգամ ընդ միշտ օրակարգի վրայէն վերցնելով այս ցաւոտ խնդիրը։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

«ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՅԱՊԱՂԱԾՆԵՐԸ, ԹՈՂ ԳԻՏՆԱՆ ՈՐ ՊԱՅՔԱՐՆԵՐՈՒ ԷՋԸ ԴԱՐՁԱԾ Է» ԸՍԱՒ ԶՕՐԱՎԱՐԸ ԹՈՒԿՈՒՐԹԻ ՄԷՋ

Զօրավար Տը Կոլ Ուրբաթ իրիկուն ճառ մը խօսելով Թուկուրթի մէջ, անգամ մը եւս կոչ ըրաւ ըմբոստներուն որ դադրեցնեն իրենց անիմաստ կռիւը։

Տը Կոլ շեշտեց նաեւ թէ Սահարան պէտք է ըլլայ Միջերկրականի եւ Սեւ Ափրիկէի միջեւ միութեան մեծ դաշտը, ինչպէս նաեւ Ատլանտեանի եւ Նեղոսի ու Կարմիր Ծովի միջեւ։ Խօսքը ուղղելով ըմբոստներուն, Վարչապետը ըսաւ.— Քաղաքացիական պատերազմի յապաղածները թող գիտնան վերջապէս որ պայքարներու էջը դարձած է եւ յառաջդիմութեան, քաղաքակրթութեան եւ եղբայրութեան էջը բացուած։ Մարդո՛ց էջը։ Կեցցէ մեր Սահարան, կեցցէ Ֆրանսան։

Թուկուրթ քարիւղի ճամբան է, ուրկէ կ'անցնի նաւթուղի մը՝ օրական 1350 թոն քարիւղ բերելով Հասի – Մեսաուտէն։

Ինչպէս կ'երեւի, Վարչապետ հետեւեցաւ քարիւղի ճամբուն, Թուկուրթէն երթալով Էճէլէ։ Ամէն տեղ, ուր գնաց, Զօրավարը հաստատեց հսկայական յառաջդիմութիւն մը։ Թամերնայի մէջ երկու հարիւր հեկտար հողի տարածութիւն մը արմաւենիներով ծածկուած է եւ 1500 մեթր խորութեամբ փորուած հոր մը երկու տարիէ ի վեր 320 բնակիչներու խմելու ջուր կը հայթայթէ։

Ալժէ երթալէ առաջ Զօր. Տը Կոլ գնաց նաեւ Հասի Ռ'Մէլ, որ Լագուատէն հարիւր քիլոմեթր անդին կը գտնուի։ Անապատին կեդրոնը, ուր 1956ին բնական կազի հարուստ պաշարներ գտնուեցան։

Զօր. Սալան եւ բարձրաստիճան այլ զինուորականներ դիմաւորեցին Վարչապետը Ալժէի մէջ։ Տը Կոլ կարգ մը խորհրդակցութիւններ ունեցաւ, այցելեց [illegible], իսկ կիրակի կէսօրէ վերջ տեղի ունեցաւ ժողով մը, որուն մասնակցեցան Վարչապետին եւ Զօր. Սալանի անմիջական աշխատակիցները։

Ալժէէն մեկնելէ առաջ Վարչապետ ձայնասփիւռի ճառ մը խօսեցաւ, երեք վայրկեան տեւողութեամբ.— Ֆրանսան, ըսաւ ան, բոլոր միջոցները ունի Ալժէրիոյ մէջ շարունակելու համար իր գործը։ Երբ կը տեսնենք անապատի սրտին բարձրացած Հասի – Մեսաուտն ու Էճէլէն, Հասի Ռ'Մէլը, տեսնենք այլեւս որ հողէն ստացուելիք ոյժը Ալժէրիոյ ճարտարարուեստը պիտի զարգացնէ, եւ պիտի ըլլայ իր յեղափոխութիւնը։

Շեշտը դնելով Ֆրանքօ-ափրիկեան համագործակցութեան կատարելիք մարդկային մեծ դերին վրայ, Տը Կոլ ըսաւ.— Կոչ կ'ընեմ բոլոր անոնց՝ որ կ'ապրին Մայր Երկրի, անդրծովեան հողամասերու, Ալժէրիոյ, Սահարայի եւ Հասարա –

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԵՐԼԻՆԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ "ՈՉ" ԸՍԱՒ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍՆԱԿՑԵՑԱՒ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ 93·7 ԱՌ ՀԱՐԻՒՐԸ

Պերլինը «ազատ քաղաք» հռչակելու Խրուշչեւի առաջարկէն ետք մասնաւոր կարեւորութիւն մը կը ստանային Արեւմտեան Պերլինի ընտրութիւնները, որ տեղի ունեցան Կիրակի օր։ Պերլինի բնակչութիւնը իր քուէներով ընտրեց Թաղապետական Խորհուրդը, միաժամանակ պատասխան մը տալով Մոսկուայի։

Առաջին անգամ ըլլալով քաղաքացիներու 93·7 առ հարիւրը մասնակցեցաւ ընտրութիւններուն։ «Պերլինի ճակատագիրը մեր ձեռքերուն մէջ է», «Այսօր, Պերլինը կը պատասխանէ Խրուշչեւի», «Իւրաքանչիւր ձայն կը հաշուուի», «Ոչ ոք պէտք է բացակայի ժամադրութենէն» կը գրէին գունաւոր թերթիկներ՝ զանգուածային քուէարկութեան մը համար։ Արեւմտեան Պերլինի մէջ կը գործէ նաեւ համայնավար կուսակցութիւնը, որ արգիլուած է Արեւմտեան Գերմանիոյ միւս շրջաններուն մէջ։ Իւլպրիխթի հետեւորդները բուռն պայքարի լծուած էին, բայց Պերլինցիներու 2·7 առ հարիւրը միայն համայնավար քուէարկեց։

Գերմանացիները վստահութիւն յայտնեցին Վարչապետ Ատենաուըրի, որ Պոն վերադառնալէ առաջ Պերլինի մէջ յայտարարեց թէ ժողովուրդը առանց երկընտրանքի պէտք է թիկունք կանգնի Դաշնակցային Հանրապետութեան։ Քուէարկութեան արդիւնքները ցոյց կուտան թէ ժողովուրդը ի՛նչ կը մտածէ Խրուշչեւի առաջարկին մասին։

Ընկերային ժողովրդավարները ստացան 839·193 ձայն, Քրիստոնեայ Դեմոկրատները՝ 608·672, Ազատ Ժողովրդավարները՝ 61·026, Ազատ ժողովրդական կուսակցութիւնը՝ 10·589, Գերմանական կուսակցութիւնը՝ 53·862, իսկ համայնավարները՝ 31·470 ձայն միայն։

«Փրաւտա» Կիրակի օրուան թիւով եւ Պերլինի իր թղթակիցին ստորագրութեամբ կը գրէր թէ պէտք չէ սպասել որ Պերլինի հարցը արագ լուծում մը գտնէ, որովհետեւ Գերմանացիները մեծ հաւատք ունին Վարչապետ Ատենաուըրի վրայ։

Վարչապետին Պերլին այցելութենէն ստացած իր տպաւորութիւնները խտացնելով, խորհրդ. լրագրողը կը յայտարարէ թէ Ատենաուըր ջերմ ընդունելութիւն գտաւ ժողովուրդին եւ թերթերուն կողմէ. «Նոյնիսկ բանուորները, կը գրէ «Փրաւտա», տակաւին կը հաւատան Ատենաուըրի»։

Փարիզեան մամուլը, ինչպէս նաեւ միջազգային բոլոր թերթերը, խօսելով Պերլինի ընտրութիւններուն մասին կը գրեն թէ անակնկալ մը չէ այս արդիւնքը, քանի որ Գերմանացիներու ընդվզումը տեսանելի էր, երբ Մոսկուա ուզեց Գերմանիոյ նախկին մայրաքաղաքը մեկուսացնել. Թէեւ Արեւմուտքը բազմաթիւ առիթներով ըսաւ թէ «անընդունելի եւ անգործադրելի» է Խրուշչեւի առաջարկը, բայց Պերլինի բնակիչները եկան շեշտել այս տեսակէտը, Պոնի կառավարութեան կապուած մնալու իրենց կամքը արտայայտելով։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ արձակեցին արուեստական արբանեակ մը՝ արեւին շուրջ դառնալու համար, փորձը արձանագրեց մասնակի յաջողութիւն, արդարեւ «Ճիւնօ – 2» աւելի քան հարիւր հազար քիլոմեթր բարձրանալէ վերջ ինկաւ Սահարայի վրայ։ Արբանեակը շինուած էր Ֆոն Պրաունի կողմէ։

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ

ՎՏԱՆԳԻ ՄԸ ՊԱՐԱԳԱՅԻՆ ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԸ ԻՐԱՆ ՊԻՏԻ ՄՏՆԷ

Պարսկաստանի եւ Խ. Միութեան յարաբերութիւնները լարուած բնոյթ մը ստացան եւ Թեհրան որոշեց Միացեալ Նահանգներու հետ բանակցիլ՝ զինուորական օժանդակութիւն մը ստանալու համար։ Կրեմլին «Փրաւտա»յի միջոցով յայտարարեց թէ կարմիր բանակը Պարսկաստան պիտի մտնէ՝ երբ խորհրդային սահմանները վտանգուին։ Այս ազդարարութիւնը ծանր կշիռ կը ստանայ, երբ գիտնանք թէ Հոկտեմբեր 31ին Մոսկուա զգուշացուցած էր Պարսկաստանը որ զինուորական համաձայնութիւններ չկնքէ օտար երկիրներու հետ։

Կրեմլին այս ազդարարութիւնը կ'ընէ համաձայն 1921ի Իրան – Խ. Միութիւն դաշնագրին, որուն վեցերորդ յօդուածը հետեւեալն է.— «Խ. Միութիւնը իրաւունք ունի իր բանակը Պարսկաստան ղրկելու՝ երբ երրորդ ուժ մը փորձէ այդ հողամասը օգտագործել իրեն դէմ»։

Բայց յօդուածը շարադրուած է այնպէս՝ որ յիշեալ «երրորդ ուժը» կը ներկայացնեն սպիտակ Ռուսերը, որոնք այդ շրջանին համայնավար վարչակարգի ախոյեանութենէն փախելով ապաստանած էին Պարսկաստան։ Շեշտելով այս կէտը Թեհրանի քաղաքական շրջանակները կը յայտարարեն թէ 1921ի դաշնագիրը այսուհետեւ ի զօրու չէ, միաժամանակ աւելցնելով թէ Խ. Միութիւնը անտեսած է արդէն այդ դաշնագիրը, երբ 1941ին Անգլիոյ հետ գրաւեց Պարսկաստանը։

Իրանի կառավարութեան գլխաւոր մտահոգութիւնն է նաեւ Իրաքը, որ Խ. Միութեան հետ բուռն պայքար մը սկսած է, իր հողամասին վրայ տեղ տալով Պարսկաստանէն փախած համայնավարներու։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԵԱՆ թերթ մը կը գրէ թէ Իսրայէլ եւ Ֆրանսա կը պատրաստեն դաւադրութիւն մը՝ յարձակելու համար Սուրիոյ վրայ. Թերթը կոչ կ'ընէ բոլոր Արաբներուն՝ որ պատրաստ ըլլան դիմագրաւելու «Ֆրանքօ-իսրայէլեան նոր յարձակում մը»։

ԻՏԱԼԻՈՅ կառավարութիւնը վստահութեան քուէ ստացաւ. Ֆանֆանի երեք ձայնի առաւելութեամբ միայն կրցաւ փրկել կացութիւնը։

ԱՔՐԱՅԻ մէջ երկուշաբթի բացուեցաւ ասիական եւ ափրիկեան ժողովուրդներու տնտեսական ժողովը, որ պիտի տեւէ չորս օր։ Պիտի նախագահէ Քենիայի ներկայացուցիչը։ Յատկանշական է այդ նախագահութիւնը քանի որ Քենիան մաս կը կազմէ իրենց անկախութեան չտիրացած երկիրներուն (անգլիական հովանաւորութիւն)։

ՊԷԼԿՐԱՏԻ մէջ կը յայտարարուի թէ Խ. Միութեան համակիր տարրերը դատարան պիտի ներկայանան. արդարեւ, կարգ մը համայնավարներ Թիթոյի եւ Սթալինի խզումէն ետք շարունակեցին յարաբերութեան մէջ մնալ Մոսկուայի հետ, հակառակ անոր որ այդ ուղղութեամբ ազդարարութիւններ եղած էին իրենց։

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն թէ Իսրայէլեան բանակի ռազմափորձերուն հետեւանքով լիբանանեան բանակը հրահանգ ստացած է խիստ հսկողութիւն կատարելու իսրայէլ-լիբանանեան սահմանին վրայ եւ գրաւելու ռազմագիտական արժէք ներկայացնող կեդրոնները։ Միւս կողմէ Վարչապետ Քարամէ կարեւոր խօսակցութիւններ ունեցած է բանակի բարձրաստիճան սպաներուն հետ։

ԵԼԵԿՏՐԱՈՒԺԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

« Հայաստանը սովետական կարգերի ժամանակ ելեկտրաէներգիայի (ելեկտրաուժի) արտադրութեան այնպիսի բուռն զարգացում ունեցաւ որ իւրաքանչիւր շնչին ընկնող ելեկտրաուժի քանակով գերազանցում է ներկայիս այնպիսի կապիտալիստական (դրամատիրական) երկրների, ինչպիսիք են Ֆրանսիան, Իտալիան, Աւստրիան եւ Ճապոնիան»։ («Ս. Հ.» 1951 Թ. 133)։

Այս յայտարարութիւնը վերոյիշեալ ձեւով եւ կաղապարեալ խմբագրութեամբ յաճախ կարելի է հանդիպել վերջին տարիներում Երեւանի թերթերի մէջ։ Փարիզաբնակ Հայերը թերեւս յիշեն, որ սրանից մի քանի տարի առաջ նոյն յայտարարութիւնը եւ նման ձեւով արաւ մի հաւաքոյթի ժամանակ նաեւ խորհրդային շատ բարձրաստիճան պաշտօնեաներից հայազգի Համազասպ Յարութիւնեանը (*)։

Որեւէ մարզի մէջ կատարուած նուաճում, որ կոչուած է լրացնելու Հայաստանի մեր հայրենակիցների կարիքները, ողջունելի է մեզ համար։ Իւրաքանչիւր յստակ ու մեկին յայտարարութիւն այդ կարգի նուաճումի մասին ուրախութեամբ պիտի դիմաւորուի Սփիւռքի բոլոր Հայերի կողմից անխտիր։

Լրացնո՞ւմ է արդեօք այդ պահանջը Հայաստանի ելեկտրաուժի մասին արուած վերոյիշեալ յայտարարութիւնը։

Պատասխանը բացասական է։

Յայտարարութեան թերի կողմերից մէկն այն է, որ խիստ ուշագրաւ այն հաստատումը՝ թէ Հայաստանում իւրաքանչիւր շնչին աւելի ելեկտրաուժ է ընկնում, քան Իտալիայում, Ֆրանսայում, Աւստրիայում ու Ճափոնում, չէ հիմնաւորուած թուական տուեալներով, այսինքն չէ նշուած թէ իւրաքանչիւր շնչին քանի՞ քիլովաթ ելեկտրաուժ է ընկնում Հայաստանում եւ քանի՞ քիլովաթ վերոյիշեալ «կապիտալիստական» երկրներում։ Եւ այդ տուեալները մէջ չեն բերուած այն պատճառով, որ ելեկտրաուժի արտադրութեան քանակի եւ բնակչութեան թիւի հրապարակումը արգիլուած է Խորհրդային Միութեան եւ ուրեմն Հայաստանի մէջ։ Նման պարագայում բոլշեւիկների վերոյիշեալ յայտարարութեան հաւաստիութիւնը դառնում է անստուգելի եւ ապա ուրեմն միայն հաւատալ խնդիր ուրիշների համար։ Եթէ անգամ հաւատանք այդ յայտարարութեան ճշմարտութեանը եւ ընդունենք, որ այն համապատասխանում է իրականութեանը, հիմնական հարցը այնուամենայնիւ դրանով չի լուծւում։ Եւ այդ հետեւեալ պատճառով։

Ելեկտրաուժի (ելեկտրաէներգիայի) արդիւնաբերութիւնը մէկ ճիւղն է Հայաստանի մէջ զարգացող տնտեսութեան։ Այդ տնտեսութիւնը, սակայն, ինքնուրոյն եւ անկախ տնտեսութիւն չէ, եւ միաւորուած է Խորհրդ. Միութեան տնտեսութեան հետ ու կազմում է նրա անբաժան մէկ մասը։ Այս այսպէս լինելով, Հայաստանում զարգացող տնտեսական որ եւ է մէկ ճիւղի արտադրանքը համեմատութեան մէջ դնել անկախ պետութեան տնտեսութեան համապատասխան ճիւղի արտադրանքի հետ չի կարելի։

Խորհրդ. Միութիւնը, իր ընդարձակ սահմանների մէջ գտնուող այս կամ այն վայրում կառուցանում է գործարաններ եւ զարգացնում է արդիւնաբերութեան մէկ կամ միւս ճիւղը առաջնորդուելով ոչ թէ այդ վայրի բնակչութեան կարիքները բաւարարելու մտահոգութիւնով, այլ միութենական տնտեսութեան (էկոնոմիկայի) ընդհանուր շահերով եւ նաեւ նրանով թէ այդ վայրը որքան առաւելութիւններ է ներկայացնում արդիւնաբերութեան տուեալ ճիւղի զարգացման համար։

Վերոյիշեալ նկատումներով, օրինակ, Հայաստանում մասնաւորապէս զարկ է տրւում քիմիական արդիւնաբերութեան զարգացմանը, որովհետեւ այդ արդիւնաբերութիւնը շատ ելեկտրաուժ է սպառում եւ այդ ելեկտրաուժի արտադրութիւնն էլ Հայաստանի մէջ աւելի աժան է նստում։ Սինթետիկ քաուչուկի հսկայական գործարանախումբը, կարբիտի, մուլիտի, ալիւմինիումի, աւտոդողերի եւ այս կարգի այլ գործարաններ, որոնք միութենական ձեռնարկութիւններ են, կառուցուած են Հայաստանի մէջ ոչ թէ նրա համար, որ դրանց արտադրանքի կարիքը ունի մեր ժողովուրդը եւ այդ արտադրանքը սպառւում է Հայաստանում, այլ որովհետեւ Խորհրդ. Միութեան ծանր արդիւնաբերութեան զարգացման տեսակէտից դրանց կառուցումը Հայաստանում աւելի ձեռնտու է։ Երեւանում կայ, օրինակ, աւտոդողերի (շինա) գործարան, որ արտադրում է տարեկան մի քանի հարիւր հազար աւտոդող։ Իսկ քանի՞ ինքնաշարժ կառքեր կան Հայաստանում ...

Վերոյիշեալ քիմիական եւ բազմաթիւ այլ կարգի գործարանները բնականոն կերպով աշխատելու համար պէտք է որ Հայաստանում արտադրուի անհրաժեշտ քանակութեամբ ելեկտրաուժ, պէտք է որ «Հայաստանը ելեկտրաէներգիայի արտադրութեան բուռն զարգացում ունենայ», ինչ որ եւ ունի ներկայիս։

Այդ ելեկտրաուժը, ասում են բոլշեւիկները, իւրաքանչիւր շնչին աւելի է գալիս, քան Ֆրանսայում, Իտալիայում, Աւստրիայում եւ Ճափոնում։ Այս կարգի համեմատութիւնը անելը, ինչպէս ասացինք վերը, սխալ է։ Կապիտալիստական երկիրների հետ համեմատել կարելի է Խորհրդ. Միութեան այս կամ այն նուաճումը, բայց ոչ Միութեան մէկ մասի, ինչպիսին է Հայկական Սով. Սոց. ռեսպուբլիկան։ Եթէ նոյն ձեւով վարուէին ասենք Ֆրանսացիք կարող էին ամենայն իրաւամբ յայտարարել, որ Ֆրանսայի Էն նահանգում, որտեղ վերջերս գործարկուեց Ժենիսիայի խոշոր ջրաելեկտրակայանը, մէկ շնչին աւելի ելեկտրաէներգիա է ընկնում, քան Ամերիկայում, Ճափոնում, Իտալիայում, Խորհրդ. Միութեան մէջ եւ նաեւ Հայաստանում։

Բայց ինչո՞ւ միայն ելեկտրաուժի գերազանցութեան մասին են խօսում հայ բոլշեւիկները։ Խորհրդային Միութիւնը, նպատակ ունենալով ճարտարարուեստացնել երկիրը եւ զարկ տալ ծանր արդիւնաբերութեան, նաեւ Հայաստանում կառուցել է շատ ուրիշ գործարաններ, որոնք իւրաքանչիւր շնչին ընկնող արտադրանքի քանակով գերազանցում են կապիտալիստական երկրների։ Այդ կարգի արտադրանքներից են, օրինակ, սինթետիկ քաուչուկ, կարբիտ, ալիւմինիում եւայլն։ Եթէ, սակայն, ելեկտրաուժի գերազանցութեան մասին է խօսւում, պատճառը, կարծում ենք, այն է, որ ելեկտրաուժ տալով մարդիկ առաջին հերթին հասկանում են բնակարանների լուսաւորութիւն, հոյակապ իլիչովկաներ(**), որոնք վառւում են քաղաքացիների տներում ու գիւղացիների խրճիթներում։ Եթէ ելեկտրականութեան այս կարգի օգտագործման տեսակէտից Հայաստանի քաղաքացիներն ու գիւղացիները աւելի բախտաւոր վիճակում են գտնւում քան կապիտալիստական վերոյիշեալ երկրների բնակիչները, ապա ի հարկէ կարելի է դրանով պարծենալ եւ պէտք է նաեւ որ մենք էլ խանդավառուենք այդ մասին կատարուած յայտարարութիւններով։

Դժբախտաբար Հայաստանում արտադրուող ելեկտրաուժի գերազանցութեան մասին արուած յայտարարութիւնները չեն վերաբերում միայն մեր ժողովուրդի կուլտուր – կենցաղային կարիքների բաւարարման յատկացուած ելեկտրաուժին, այլ Հայաստանում արտադրուող ելեկտրաէներգիային ընդհանրապէս։ Մինչդեռ յայտնի է նոյնիսկ ոչ մասնագէտներին, որ եթէ ելեկտրականութեան գիւտի սկզբնական շրջանում ելեկտրաուժը գործածւում էր գերազանցապէս լուսաւորութեան նպատակով, այժմ, ճարտարարուեստի բուռն զարգացման դարաշրջանում, արտադրուող ելեկտրաուժի մեծ մասը գրեթէ բոլոր երկրներում յատկացւում է արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններին։ Մասնաւորապէս Խորհրդային Միութեան մէջ եւ մանաւանդ Հայաստանում արտադրուող ելեկտրաէներգիայի շատ մեծ տոկոսը օգտագործւում է արդիւնաբերութեան եւ յատկապէս ծանր արդիւնաբերական զարգացման համար։ Հայաստանի մէջ ելեկտրաէներգիայի արտադրութեան գլխաւոր աղբիւրը, ինչպէս յայտարարեց Հայաստանի կոմկուսի կենտկոմի քարտուղար Ե. Զարոբեան Խորհրդային Միութեան Գերագ. Խորհրդի նստաշրջանում հանդիսանում է Սեւանայ լիճը («Ս. Հ.» 24 Դեկտ. 1957), որի ջրերը օգտագործւում են բանեցնելու համար Սեւան – Հրազդան կասկադի (ջրվէժի) ելեկտրակայանները, որոնց արտադրած ելեկտրաուժով «բուռն թափով» զարգացւում էր մեր երկրում ծանր արդիւնաբերութեան պատկանող այն գործարանները, որոնց արտադրանքների կարիքը չունի մեր ժողովուրդը եւ որոնք արտածւում են Հայաստանից դուրս։ «Տրանսֆորմատորները, գեներատորները, շարժական ելեկտրակայանները, լիդրաուլիկ պոմպերը, սեղանի ժամացոյցները եւ արտադրանքի այլ տեսակները, պարծենալով յայտարարում է իր ճառերից մէկում կենտկոմի առաջին քարտուղար Ս. Թովմասեանը, ուղարկւում են աշխարհի 25 երկրներ» (Ս. Հ.», 26 Յունուար 1958 Թ.)։

Խորհրդ. Միութեան Գեր. Սովետի նստաշրջաններից մէկի մէջ Վ. Համբարձումեանը յայտնեց, որ տեղի է ունեցել Սեւանայ ջրերի «անվերականգնելի մսխում», իսկ մի այլ նստաշրջանում կենտկոմի երկրորդ քարտուղար Զարոբեանը, իր ելոյթի մէջ անդրադառնալով նոյն հարցին, շատ որոշ կերպով խոստովանեց, որ «ստիպուած են եղել Սեւանի ջուրը ծախսել յաւելեալ եւ աննպատակայարմար ձեւով Հայաստանի օր աւուր աճող արդիւնաբերութեան պահանջուած ելեկտրաուժը հայթայթելու համար»։ Ուրեմն բնակիչներին լոյս հայթայթող իլիչովկաները չեն, որոնք կլանել են — եւ շարունակում են կլանել — Հայաստանում «բուռն թափով» աճող ելեկտրաուժը, այլ միութենական նշանակութիւն ունեցող ծանր արդիւնաբերութեան գործարանները, որոնց արտադրանքը, կրկնենք եւս մէկ անգամ, Հայաստանի բնակիչների կողմից չէ որ սպառւում է, այլ արտահանւում է «աշխարհի 25 երկրներ»։

— Բայց չէ՞ որ արտածումները նոյնպէս անհրաժեշտ են մի երկրի համար. Ահաւասիկ Ֆրանսան։ Ինչպիսի արտակարգ ճիգեր է թափում արտածումների միջոցով արտասահմանեան տոլլար ձեռք բերելու եւ իր պիւտճէն հաւասարակշռելու համար։

Բայց նորից պիտի կրկնենք, որ այդ ճիշդ է երբ խօսքը վերաբերում է անկախ պետութիւններին, բայց ոչ թէ այդ պետութիւնների այս կամ այն երկրամասին։ Հայաստանում արտադրուող եւ «աշխարհի 25 երկրներ ուղարկուող տրանսֆորմատորների, գեներատորների եւ հիդրաւլիկ պոմպերի» փոխարժէքը չի մտնում Հայաստանի պիւտճէի մէջ։ Այդ պիւտճէն կազմւում է անկախ այն բանից թէ ինչ արտադրանքներ եւ ինչպիսի քանակութեամբ են արտածւում Հայաստանից դէպի Խորհրդային Միութիւն, արբանեակ ժողովրդական հանրապետութիւնները եւ «աշխարհի 25 երկիրները»։ Մոսկուան երբ հսկում է միութենական հանրապետութիւններին տրուող յատկացումները երբեք չի առաջնորդւում այն նկատումով թէ դրանցից ով շատ արտադրանք է արտածում, նրան էլ շատ յատկացումներ պիտի տրուի, ինչպէս եւ Ֆրանսան Էնի նահանգին բացառիկ յատկացումներ չի անում նրա համար միայն, որ այդ նահանգը, շնորհիւ Ժէնիսիայի ջրաելեկտրակայանի, մեծ քանակութեամբ ելեկտրաուժ է հայթայթում երկրին։ Ազրբէջանը աւելի ուտելիք եւ հագնելիք չի ստանում իր բնակիչների համար, որովհետեւ Խորհրդ. Միութեանը տրամադրում է իր բնական հեղուկ հարստութիւնը՝ Բագուի քարիւղը, ինչպէս եւ Հայաստանը մասնաւորապէս չի փոխհատուցւում Ալավերդիի եւ Ղափանի պղնձահանքերի, Սեւանի ջրերի, Արթիկի տուֆի եւ բնական այլ հարստութիւնների շահագործման համար։

Ուրեմն ոչ ելեկտրաուժի բուռն զարգացման արտադրութեան եւ ոչ էլ գեներատորների, տրանսֆորմատորների ու այս կարգի այլ արտադրանքների աշխարհի 25 երկիրները կատարուող արտածումների մասին արուող յայտարարութիւններով մենք խանդավառուել չենք կարող։

Եւ հարց է թէ Հայաստանի այսօրուայ վարիչները, իրենք արդեօք խանդավա՞ռ են այն «նուաճումներով», որոնց մասին յայտարարում են յաւուր պատշաճի։

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

(*) Վերջերս կարգուեց դեսպան Քանատայում։

(**) Վլատիմիր Իլիչ Լենինին բոլշեւիկները մտերմօրէն անուանում են երբեմն միայն Իլիչ եւ ելեկտրական լամպաներն էլ կոչում են *իլիչովկա*, որովհետեւ Լենինը առաջինն է եղել, որ մատնանշել է ելեկտրաուժի զարգացման կարեւորութիւնը Խ. Միութեան համար։

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ

(1858 – 1935 – 1958)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Չկայ որ եւ է դասակարգ, որեւէ անհատ որ իր ուշադրութենէն վրիպած ըլլայ։ Նկարագրի դրական ու բացասական գիծերով, մեր աչքերուն առջեւէն կ'անցնին մտաւորականն ու բանուորը, հարուստն ու աղքատը, առեւտրականն ու արհեստաւորը, ուսանողն ու գիւղացին, ամէն տարիքի ու մտայնութեան կիներ, աղջիկն ու ցաւագարը, անոր մեծ ու փոքր երկերուն մէջ տեղ ունին։ Մարդկային բոլոր կիրքերը իրենց ներկայացուցիչներն ունին։ Գաղափարներ ու զգայութիւններ իրար կը խաչաձեւեն։ Մարդկային հոգիներու քաոսն է, որ արուեստագէտի ճարտարութեամբ կը պատկերացնէ։

Անկասկած Շիրվանզադէն ալ մէկն էր այն գրողներէն, որոնք ասպարէզին տառապանքները կրած են շատ կանուխէն։ Ուրիշ մտերմական նամակի մը մէջ, զոր ուղղած է Արամ Անտոնեանի, հետեւեալ կերպով կը խորհրդանշէ գրողի այդ տառապանքը։ «Ես չգիտեմ կը լինէի՞ աւելի բախտաւոր, եթէ չունենայի գրելու ախտը, թէ ոչ. բայց շատ անգամ եմ ինձ անբախտ զգացել հայ հեղինակի վիճակում։ Հասարակութեան անտարբերութիւնը, մի քանի լրագրների անընդհատ յարձակումները, նիւթական պակասութիւնը յաճախ ինձ ստիպել են ատել իմ արուեստը։ Մի քանի անգամ գրիչս կոտրել դէն եմ ձգել, հաստատ մտադրուած գնալ մի տեղ, դառնալ հասարակ գործակատար եւ փող շահել, շահել, հարստանալ իմ շատ նախկին ընկերների պէս, բայց այդ յուսահատութիւնը տեւել է շատ շատ երկու – երեք ամիս, այնուհետեւ նորից գրական ախտը բորբոքուել է իմ մէջ, եւ նորից ես բռնուել եմ իմ համեստ գրասեղանին, որի քովը շատ եմ տառապել, շատ արցունքներ եմ թափել։ Ասում են հեղինակը, գրողը մեծ ուսուցիչ է իր հասարակութեան համար, վերին աստիճանի օգտակար ծառայ իր ազգին։ Ասում են թէ գրողը պէտք է պարծենայ իր այդ կոչումով, եւ հասարակութիւնը պէտք է վարձատրի նրան իբրեւ իր ուսուցչին։ Ճի՞շդ է այս, չգիտեմ։ Ինչ վերաբերում է ինձ, ես երբեք բախտ չեմ ունեցել հասարակութեան օգտակար անդամի պարծանքը զգալու։ Երբեք չեմ մտածել թէ գրում եմ հասարակութեան համար, ուրեմն ե՛ւ ծառայում եմ ազգին, ուրեմն ե՛ւ մարդիկ պէտք է երախտապարտ լինեն ինձ։ Գրականութիւնը ինձ համար արհեստ չի եղել եւ ոչ դպրոց, այլ միայն գրականութիւն։ Ես գրել եմ, որովհետեւ այդպէս է թելադրել իմ հոգին, որովհետեւ պահանջ եմ ունեցել գրելու։ Ես միշտ զգացել եմ, որ ինչպէս ձուկը չի կարող ապրել առանց ջրի, ինչպէս թռչունը չի կարող ապրել առանց օդի, նոյնպէս ես չեմ կարող ապրել առանց գրչի։ Եւ որքան դառնութիւններ եմ կրել գրչից, նոյնքան եւ երջանկութիւն եմ զգացել։ Իմ վարձը ես գտել եմ ոչ մարդկանց գովասանքների եւ երկրպագութեան մէջ, այլ իմ հոգու խորքում։ Գո՞հ եմ եղել ես անձամբ իմ գործից, երջանիկ եմ զգացել ինձ. գոհ չե՞մ եղել, տանջուել եմ։ Ընթերցողների, լրագրների կարծիքը ինձ մերթ ախորժեցրել է, մերթ ուրախացրել. բայց երբեք չի ազդել իմ գրչի համար։ Ես ոչ ոքի չեմ լսել բացի իմ հոգու ձայնից, եւ ոչ ոքի ցուցմունքը ինձ ղեկավար չի եղել եւ ոչ մի վայրկեան»։

Գրեթէ առանց բացառութեան մեր գրագէտները ապրած են ասպարէզին դառնութիւնները։ Շիրվանզադէ մէկն է անոնցմէ։ Ուրախութեան ու գոհունակութեան պահեր չե՞ն ունեցեր։ Անշուշտ։ Բայց այդ պահերը հազուադէպ եղեր են։

Տալով Շիրվանզադէի ներքին ողբերգութիւնը, ընթերցողներէս պիտի խնդրեմ հաշուեյարդարութիւն մը ընել այս առթիւ «Քաոս»ի հեղինակին հետ։

Գրեթէ տարի մը յետոյ, երբ Թրքահայ

եղբայրակիցներուն կողմէ գրական կոչունք մը կը սարքուէր եւ երբ արեւմտահայ գրագէտները եւ մտաւորականները ընտրանին իր յարգանքի անվերապահ տուրքը կը բերէր վաստակաւոր արեւելահայ գրագէտին, փառաւոր հատորով մը (1911), Պոլսոյ մէջ «Շանթ» տպարանէն լոյս կը տեսնէր Դանիէլ Վարուժանի երրորդ հատորը, «Հեթանոս Երգեր»ը (1912)։

Գիտէինք որ մեր արեւելահայ եղբայրները միշտ վերապահ եղած են (աւելի ծանր բառ մը չգործածելու համար), արեւմտահայ գրականութեան եւ գրագէտներուն հանդէպ։ Անոնք մեզ կը ճանչնային Յակոբ Պարոնեանով, եւ քիչ մըն ալ Պետրոս Դուրեանով։ Բայց չէինք երեւակայեր որ Դանիէլ Վարուժանը, իր քանի մը քերթուածներով, պոռնկագիր պիտի անուանէր։ Հեղինակը այդ տխուր անուանակոչութեան Շիրվանզադէն էր, որ այնքան թեթեւամտութեամբ, արուեստի եւ գրականութեան հետ այնքան անհաշտ մեկնաբանութիւններով այդ ռումբը կը պայթեցնէր։ Ժամանակին շատ բան գրուեցաւ եւ արժանի պատասխանը տրուեցաւ անշուշտ։ Եւ այդ միտքը մնաց Շիրվանզադէի կեանքին մէջ։ Արեւմտահայերու եւ արեւելահայերու գրականութեան եւ արուեստի ըմբռնումները, տեսակէտներն ու գործադրութեան եղանակները տարբեր են։ Իրապաշտ վիպագիր մնալով, չափազանց ցցուցութեամբ պիտի մօտենար նման հարցերուն։ Միւս կողմանէ եւ այլամերժ պիտի չդառնար։

Արեւմտահայ գրականութիւնն ու գրագէտները չեն ճանչնար, չէին ճանչնար մեր արեւելահայ գրչի եղբայրակիցները։ Ամէնէն թարմ օրինակը տակաւին մերջերս մեր ուշադրութիւնը գրաւեց։ Խօսինք քիչ մըն ալ այդ մասին, հաշուեյարդարութեան այս պահուն, նետելու համար մեր սրտին վրայ ծանրացող հոգը։

Ենթական Աւետիք Իսահակեանն է։

«Հայրենիք» ամսագիրը 1957 Դեկտեմբերին լոյս ընծայեց «Աբու Լալա Մահարի»ի հեղինակին նամակները, ուղղուած ամսագրին խմբագիր Ռուբէն Դարբինեանին, վերջինիս բացատրական քանի մը տողերով։

Գրագէտներու եւ մտաւորականներու նամակները միշտ գուրգուրանքով կը կարդամ։ Այդ շարքին են Եղիա Տէմիրճիպաշեանի, Տիրան Չրաքեանի, Յակոբ Օշականի, Վահան Թէքէեանի, Արտաշէս Յարութիւնեանի, Ռուբէն Սեւակի եւ ուրիշ գրագէտներու նամակները։ Նոյնիսկ անձնական խնդիրներ շօշափող նման նամակները, միշտ վաւերականութեամբ գրի առնուած, կը պահեն իրենց շահեկանութիւնը։

Նման փափաքով մըն էր որ կարդացի «Հայրենիք» ամսագիրներու մէջ (Դեկտեմբեր 1957, Յունուար եւ Փետրուար 1958) Աւետիք Իսահակեանի նամակները, որոնք կը կրեն 1923 – 1926 թուականները, եւ շատ հետաքրքրական ու անձնական հարցեր կը շօշափեն։ 1958 Փետրուարի համարը պարունակող նամակը (գրուած 12 Փետրուար 1925) ծանր արտայայտութիւններ կը պարունակէր արեւմտահայ գրականութեան եւ գրողներուն մասին, մատնելով հոգեկան թշուառութիւն եւ տգիտութիւն։

Աւ. Իսահակեան գրած է այդ նամակը (12 Փետրուար 1925) պատրուակ բռնելով «Հայրենիք» ամսագրին նուիրուած մէկ գրախօսականը (1925 Յունուարի թիւը), որուն մէջ ըսած էինք նաեւ թէ «Երգեր ու Վէրքեր»ի հեղինակին «Լիլիթ»ը յաջող նմանութիւն մըն է Աւ. Կուպրինի Սուլամիթին եւ Իսահակեան օգտուած է նաեւ Աստուածաշունչէն։ Ահաւասիկ թէ ի՛նչպէս կը պատասխանէր «Աբու Լալա»ի հեղինակը —

«Նախ եւ առաջ պիտի թրքահայ գրողների փչացած, ֆրանսացած ճաշակը։ Գիտեմ Օշականի ամբարտաւան բնաւորութիւնը։ Նրա հաստատական աշխատութիւնը եւ իմ դէմ ունեցած թշնամութիւնը, որ վաղուց է, այն օրուանից, երբ Պոլիս էի եւ քննադատում էի նրանց եւ սիմբոլիզմ ու ֆրանսական գրականութեան կողոպուտը նրանց մեծ ու փոքր գրողների կողմից։ Սակայն, Պարամեանի գրախօսականն ինձ զայրացրեց... Երկինք հանել Օշականի բռնազբօսիկ Շահպազը (պատմուածքին խորագիրը) իր անբնական հանգոյցով, — ելքով, անբնական նիւթով, իր տհաճակնալի ոճով ու լեզուով, եւ ոչ միայն անտեսել իմ Լիլիթի գեղեցկութիւնը, այլեւ թեթեւ սրտով խարանել այն, որպէս «անյաջող նմանողութիւն» Կուպրինի Սուլամիթին, որ բոլորովին տարբեր բան է։ Միթէ՞ այն է պատճառը, որ ես Աստուածաշնչի ոճից եմ օգտուել, ինչ որ բնական էր, ինչ որ նիւթն էր ուզում այդ ձեւը։ Ո՞վ չի օգտուել այդ տեղից — Նիցշէ, Սլովացկի, Օ. Ուայլդ, Լամբնէ եւայլն։

Շարունակութեանը մէջ հետեւեալ տողերը կ'ապացուցանեն Աւ. Իսահակեանի տգիտութիւնը գրական հարցերու եւ գրողներու նկատմամբ. —

«Պարամեան Թլկատինցիի անունն է տալիս։ Ո՞վ է դա, որից գրեթէ բան չեմ կարդացել... վա՛յ ինձ, վա՛յ Խարբերցի մի անշուք վարժապետ՝ ինձ ուսուցիչ»։

Կը հարցնեմ։ 1903ին Թիֆլիսի «Մուրճ» ամսագրին մէ՞ջն ալ չկարդաց «Զալիմ տղան» թարգմանութիւնը, այնքան ինքնատիպ, ինչպէս ինքնատիպ է Թլկատինցիին ամբողջ գրականութիւնը։ Ինչո՞ւ այդքան արհամարհանք գրագէտի մը մասին, որ իրը թէ անշուք է եղեր, եւ որմէ, իր խոստովանութեամբն իսկ, բան չէ կարդացեր...։

Բարեբախտաբար անցեալի այս հիւանդագին մտայնութիւնը չեզոքացնող գործունէութիւն մը ունի Երեւանի պետական հրատարակչականը, որ իրարու ետեւէ լոյս ընծայեց, Դ. Վարուժանի, Սիամանթոյի, Ռ. Սեւակի, Գր. Զոհրապի, Տ. Կամսարականի, Յ. Պարոնեանի, Եր. Օտեանի, Մ. Մեծարենցի, Պ. Դուրեանի ամբողջական գործերը, մենագրութիւններ՝ գրողներուն նուիրուած, ինչպէս նաեւ արեւմտահայ գրողներէն կազմուած հաւաքածոներ։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԸ ՓՕԼ ՄԱԺԻՐԻՐԻ

Սարսէլ – Առնուվիլի շրջանէն երեսփոխան ընտրուեցաւ Հայերուս բարեկամ ընկերվարական Փօլ Մաժիրիէ, որ երկար տարիներէ ի վեր Առնուվիլի քաղաքապետն է։

Օժտուած ստեղծագործ եւ շինարար յատկութիւններով, քաղաքացի Մաժիւրիէ սիրուած է բոլորէն։ Իբրեւ գաղափարապաշտ եւ ճշմարիտ ընկերվարական՝ անիկա մեծապէս կ'աջակցի տարագիր Հայերուն որ իր շրջանին մէջ կ'ապրին, սիրայօժար ընթացք տալով անոնց բոլոր դիմումներուն։

1947ի թաղապետական ընտրութեանց առեն իր ցանկին մէջ առած էր ընկեր Արփիար Մարտիրոսեանը, որ այդ թուականէն ի վեր Առնուվիլի թաղապետական խորհրդական է, վերընտրուած ըլլալով նաեւ 1954ին։

Մեր նոր երեսփոխանը անդամ է Նահանգային խորհուրդին եւ ընդհ. քարտուղար Սէն է Ուազի քաղաքապետներու միութեան։ Ի վարձատրութիւն իր ծառայութեանց, անցեալ գարնան Պատուոյ Լէգէոնի ասպետ անուանուեցաւ։

Այժմ, որ Հայութեան եւ մասնաւորապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան այս անկեղծ բարեկամը երեսփոխան ընտրուած է, տարակոյս չունինք, որ անիկա ինչպէս 30 տարիէ ի վեր, այսուհետեւ ալ մեծապէս օգտակար պիտի ըլլայ մեր հայրենակիցներուն։

Հրապարակաւ կը ներկայացնենք իրեն մեր ջերմ շնորհաւորութիւնները։

Սարսէլ Ե. Կ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ երրորդ թեմը՝ Նոր Ջուղայի շրջանը դիմում կատարած է Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի, խնդրելով որ իր հովանաւորութեան տակ առնէ Նոր Ջուղայի թեմը։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հայոց Առաջնորդ Խորէն Արք. Դեկտեմբեր չորսին մեկնած է Թեհրան, Իրանահայ թեմերուն այցելութիւն տալու համար. Սրբազանը մօտ երկու ամիս պիտի մնայ Պարսկաստան եւ պիտի օծէ Աբադանի նորակառոյց եկեղեցին։

ԹՈՒԲԻՆԳԻ մէջ երգահանդէս մը տուած է ծանօթ երգչուհի Գոհար Գասպարեան (Երեւանի Սպենդիարեան օփերայէն), մեծապէս գնահատուելով արուեստասէր հասարակութենէն։

«ԻՆԿԱՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴՐՕՇԻՆ ՏԱԿ»

●

ԽՄԲ. — Հայ երիտասարդ մը եւս, Փիէր Եսայեան, ինկաւ ֆրանսական դրօշին տակ, Ալժերիոյ ճակատին վրայ։ Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ պաշտօնական, զինուորական անձնաւորութիւններու ինչպէս նաեւ տարաբախտ երիտասարդին Նոր Սերնդական ընկերներուն եւ հարազատներու ներկայութեամբ։ Այս տխուր առթիւ ողբացեալ Փիէրի ընկերը՝ Աբբայ Ժագ Կէրէն դամբանական մը խօսեցաւ, զոր կուտանք ստորեւ. —

Ուզեցինք որ խօսիմ Փիէր Եսայեանի մասին։ Կը խօսիմ, որովհետեւ եօթը տարուան բարեկամութեամբ մը կապուած էի իրեն հետ, կը խօսիմ իր ընտանիքին համար՝ որ խորապէս ազդուած է այս վայրագ մահէն։ Կը խօսիմ նաեւ Հայերու հանդէպ ունեցած համակրանքիս համար, որովհետեւ գիտեմ թէ որքան ազդուած էք դուք՝ ձեզմէ մէկուն մահով։ Մենք, բոլորս, կը սգանք այս մահը, բայց՝ տարբեր եղանակով։

Նախ՝ ծնողքը։ Փիէր գորովալի զաւակ մը եւ եղբայր մըն էր։ Կ'ապրէր միայն իրեններուն համար։ Իր վերջին արձակուրդին՝ կարգի դրած էր իր գործիքները, պատրաստած էր ամէն բան՝ վերադարձին անմիջապէս գործի ձեռնարկելու համար; որպէսզի իր սիրելի մայրը կարենար ապրիլ երջանիկ եւ հանգիստ, որպէսզի հայրը այլեւս չաշխատէր... Մահէն երեք օր առաջ զարմիկին գրած իր վերջին նամակին մէջ կը մխիթարէր բոլորը, շեշտելով թէ շատ քիչ ժամանակ կը մնար իրեն՝ Ալժերիայէն վերադառնալու համար։ Երջանիկ էր; ո՛վ շուտով պիտի գար եւ տեսնէր իր ծնողքը.....

Ճակատի վրայ, երբ միասին էինք, գնահատեցի հաճոյակատարութիւնը եւ ամէն տարակարծութիւն անուշի կապելու իր փափաքը։ Ինչպէս կ'ըսէր մէկը՝ Փիէրի ներկայութիւնը կը զգացուէր։ Ամէն կողմ ժպիտ կը ցանէր այս տղան։ Հարազատ ընկեր մը և բարեկամ մըն էր ան։

Երբ խօսինք իր մասին, երբ զանք իր հողակոյտին առջեւ՝ աշխատինք առաջնորդուիլ իր առաքինութիւններով եւ աղօթենք խաղաղութեան համար, — որովհետեւ պատերազմն է պատճառը այսքան ցաւի եւ արցունքի։

Այս զաւակին շուրջ խմբուածներու միութիւնը թող ըլլայ յարատեւ եւ սերտանայ հետզհետէ, որովհետեւ անիկա լաւագոյն միջոցն է յարգելու համար Փիէր Եսայեանի յիշատակը, որուն կապուած էինք բարեկամութեամբ եւ սիրով։

Աբբայ ԺԱԳ ԿԵՐԻՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (313)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԳ.

ՌՈՍՏԱՆ

Երբ ճանապարհ ընկանք, հեռուից տեսանք այդ կրակի ու կոտորածի հերոսներից մէկին — Շերունի Օմար – Աղային։ — Նա դեռ նստած էր իր խրճիթի կտուրի վրայ եւ արեւի ջերմ ճառագայթներով տաքացնում էր սառած մարմինը։ Նա էլ նկատեց մեզ եւ, հեռուից գլուխն ու ձեռքերը շարժելով, բարի ճանապարհ մաղթեց։

Այն օր մենք անցանք Ռոստանայ ամբողջ հովիտը։ Ուր եւ գնում էինք, մեզ հանդիպում էին ամայի վանքեր, ամայի եկեղեցիներ եւ մենաւոր մատուռներ։ Լեռները, ձորերը, անտառների խուլ, անմարդաբնակ խորքերը լի էին այդ սրբավայրերով։ Ի՞նչ էր որոնում նրանց մէջ Ասլանը, — ես չգիտեմ, միայն ինձ յայտնի էր, որ նա վանքերի շատ սիրահար չէր։ Իսկ գիւղում մենք տեսանք Աստուածածնի «Թառասուն – խորան» կոչուած վանքը. Գագիկ Արծրունին հիմնեց այդ մեծաշէն վանքը իր քառասուն հոյակապ տաճարներով։ Նրանցից միայն մի քանիսն էին մնացել. միւսները կործանուել էին։ Այստեղ դիմում էին Հայոց ապաշխարողները եւ իրանց մեղքերի քաւութեան համար «քառասունք» էին կատարում, այսինքն՝ քառասուն տաճարների իւրաքանչիւրի մէջ մի – մի պատարագ էին մատուցանել տալիս, ի հարկէ, լաւ վճարելով վարդապետներին։

Բայց ես հաւատացած էի, որ եթէ այդ վանքի քառասուն տաճարների իւրաքանչիւրի մէջ ամէն օր քառասուն անգամ պատարագ մատուցանէին, հազիւ կարող էին քաւել նրա հիմնողին այն մեծ մեղքից, որ նա կատարեց, ապստամբուելով Բագրատունիների դէմ եւ Վասպուրականում իր համար մի նոր, հակաթոռ թագաւորութիւն հիմնելով։ Դրանով անհնազանդ Արծրունին, արաբացոց տագնապի ժամանակ, երբ Հայաստանը աւելի մեծ զօրութեան պէտք ունէր, Բագրատունիների ուժը ջլատեց, իսկ իր հիմնած թագաւորութիւնը միայն մէկ դար կեանք ունեցաւ...

Ռոստանայ հովտի մէջ, Արտօսի կողքի վրայ, կանգնած է մի այլ վանք, եւ իր գեղեցկագիր, բարձրահայեաց դիրքով գրաւում է ճանապարհորդի ուշադրութիւնը։ Նա «Թառասուն – խորան»ի նման մեծաշէն, փարթամ եւ փառահեղ չէ, նա համեստ է եւ փոքրիկ։ Բայց ամէն մի հայ չէ կարող՝ առանց նրա փոշիները համբուրելու՝ անցնել նրա մօտից, երբ գիտենայ, թէ ում գերեզմանն է դրած նրա անշուք տաճարում։ Նրան կոչում են Զաղար (Զարահան) Ս. Նշանի վանք, որ շինուած է Ս. Աստուածածնի անունով։ Մեծ ջերմեռանդութեամբ մենք մտանք այդ վանքը եւ համբոյր մատուցինք մի մոռացուած գերեզմանի։ Նրա մէջ հանգչում էր Աւարայրի հերոսների երգիչը — Եղիշէն։

Ռոստանայ լեռնահովտի մէջ կայ մի այլ սրբավայր, որը նոյնքան սիրելի է ամէն մի Հայի սրտին, որպէս վերոյիշեալ վանքը։ Ծովեզերքից կէս ժամ հեռաւորութեամբ, կանաչազարդ, հարթ դաշտի մէջտեղում, բարձրանում է մի գեղեցիկ բլուր։ Բարտի եւ ուռենի ծառերը իրանց վարսաւոր ճիւղերի ներքոյ հովանաւորում են շինականների խրճիթները, որ գտնւում են այդ բլուրի վրայ։ Դա Նարեկ (Նոր եկք) գիւղն է։ Նա փոքրիկ է, բայց ամէն Հայի համար նուիրական է, որովհետեւ ծննդավայրն է մի պաշտելի մարդու։ Գիւղի մէջտեղում, բլուրի ուղիղ գագաթի վրայ, կանգնած է մի հոյակապ վանք։ Բաւական հեռաւորութիւնից երեւում է այդ վանքը, եւ նրան տեսնելիս, ճանապարհորդի սիրտը սկսում է բաբախել։ Խորին, սրբազան ջերմեռանդութեամբ խաչակնքում է նա իր դէմքը եւ ծունր է խոնարհեցնում։ Այդ վանքի մէջ դրած է Հայոց ոսկեղէն սաղմոսերգուի՝ Ս. Գրիգոր Նարեկացու՝ մարմարեայ գերեզմանը։

Այդ դաշտը եւ նրա շրջակայքը լի են այն բոլոր նուիրական տեղերով, որ կապուած են Նարեկացու յիշատակի հետ։ Խարզիթ գիւղի մօտ, ծովափնեայ ճանապարհի եզրում, մեզ ցոյց տուին մի գոգաւորուած ժայռ։ Այդ գոգաւորութիւնը մարդու մարմնի նմանութիւն ունէր։ Նրա մասին պատմում էին, թէ Նարեկացին այստեղ հովիւ եղած ժամանակը՝ մի անգամ աւազակները յարձակուեցան նրա վրայ. նա փախաւ եւ դիմեց դէպի յիշեալ ժայռը, նրա մօտ պատսպարան գտնելու համար։ Ժայռը բաց արեց իր քարեղէն գիրկը եւ ընդունեց Սուրբին։

Բայց բոլորից հետաքրքիր են այն քարանձաւները, որոնք մի ժամանակ Նարեկացու ճգնարանն են եղել։ Նարեկ գիւղից մի ժամ հեռաւորութեամբ, ծովեզրի մօտ, բարձրանում է մի այլ քարաժայռ։ Նրա մէջ կան մի քանի մեծ եւ փոքր բնական այրեր։ Բացի այդ բնական այրերից, նոյն բարձրադիր ապառաժի մէջ փորուած են թուով իննը սենեակներ։ Այդ վիմափոր սենեակները անյիշելի ժամանակների գործ են։

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

կայունութեան երիտասարդ Հանրապետութեանց մէջ.— տնտեսական լոյսի՝ բովանդակ սերունդի մը համար ։

Հասարակաց աշխատանքի հրաւէր մըն էր Վարչապետին կոչը, որ կը վերջանար հետեւեալ բառերով, — Կեցցեն միասնաբար՝ Ալժերիան, Հասարակապետութիւնը եւ Ֆրանսան ։

Արդարեւ, Սահարան կենսական դեր մը պիտի խաղայ Հասարակապետութեան համար, երբ նկատի առնենք թէ չորս տարիէն, Ֆրանսան չորս հարիւր միլիոն տոլարի տըւիզ մը պիտի խնայէ, իսկ տասը տարի վերջ՝ պիտի սկսի արտածել միջին հաշուով քանի միլիոն թոն քարիւղ։ Իսկ Հասի Մեսաուտի պահեստները (2·300 միլիոն թոն) Ֆրանսայի 70 տարուան գործածելիք քարիւղը պիտի ապահովեն ։ Ասոնց վրայ կ'աւելնան նաեւ Հասի Ռ'Մէլի բնական կազի հարուստ պաշարները։

Քաղաքական ճակատի վրայ, Կիրակի օր նշանակուեցան Քաղաքապետական Խորհուրդներու 63·925 պատգամաւորները որոնք պիտի մասնակցին Դեկտեմբեր 21ի նախագահական ընտրութեան ։ Երեսփոխաններու, ծերակուտականներու, խորհրդականներու, քաղաքապետական պատգամաւորներու եւն. ընդհանուր թիւը կը հասնի 76·310 հոգիի, որոնք պիտի ընտրեն Հանրապետութեան Նախագահը։

Այսօր, երեքշաբթի, Խորհրդարանը կը գումարէ վերամուտի իր առաջին ժողովը։ Պիտի ընտրուին Ազգ. Ժողովի նախագահը՝ հինգ տարուան համար եւ Ծերակոյտի Նախագահը՝ չորս ամսուան համար, այսինքն մինչեւ Ապրիլ 26, երբ պիտի վերանորոգուի ծերակոյտը։

Հաւանական է որ Ազգ. Ժողովին նախագահ ընտրուի, Լըթրոքէրի յաջորդելու համար՝ Շապան - Տելմաս։ Նոյն աթոռին համար անկախներուն թեկնածուն է՝ Փօլ Րէնօ։ Այս վերջինները կ'ըսեն թէ Ազգ. Ժողովին նախագահը պէտք չէ կոլիստ ըլլայ (Շապա - Տելմաս) նկատի առնելով որ ապագայ վարչապետը արդէն կոլիստ պիտի ըլլայ (Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար)։ Ազգ. Ժողովը պիտի բացուի այսօր երեքշաբթի եւ առաջին անգամ ըլլալով՝ խորհրդարանական պատմութեան մէջ՝ կրօնաւորի մը կողմէ, քանի որ երեսփոխաններու երիցագոյնն է՝ Տիժոնի քաղաքապետը՝ (անկախ երեսփոխան) Կանոնիկոս Քիռ։

× Ալժերիոյ «ժամանակաւոր կառավարութեան գեկավար» Ֆերհաթ Ապաս կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ Ասոշիէյթըտ Փրէսի ներկայացուցիչին՝ շեշտելով թէ միշտ պատրաստ է տեսնուելու Զօր. Տը Կոլի հետ, Թունուզի, Մարոքի կամ որեւէ չէզոք երկրի մէջ, խօսելու համար Ալժերիոյ հարցին շուրջ։ Պատասխանելով ուրիշ հարցումի մը, Ապաս ըսաւ. թէ ցարդ իր կառավարութիւնը ոչ մէկ բանակցութիւն ունեցած է Ֆրանսական կառավարութեան հետ ։

«Վարչապետը» յայտնեց թէ հաւանական է որ համայնավար Չինաստան օժանդակէ Ալժերիոյ ժողովուրդին, իսկ դժուար թէ Միացեալ Նահանգները միջամտութիւն մը ընեն ֆրանքօ-ալժերիական վէճին մէջ, քանի որ Ամերիկա երբեք չէ ուզած Ֆրանսան պաշտպանել

Միւս կողմէ, Փէքինի մէջ համայնավար Չինաստանի Վարչապետ Զու Ան Լէ ընդունեց Ալժերիոյ «ժամանակաւոր կառավարութեան» ներկայացուցիչները, որոնք Դեկտեմբեր երեքէն ի վեր Փէքին կը գտնուին։

× Ալժերիոյ զանազան շրջաններու մէջ բախումներ կը շարունակուին բանակին եւ ըմբոստներուն միջեւ։ Օրանի շրջանին մէջ ապստամբները 23 զոհ տուին իսկ Ֆիլիփվիլի մէջ՝ եօթը։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի ժամը 9ին Քաֆէ Քասթէի սրահը ։

Կը խօսի երիտասարդ արուեստագէտ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ ։ Նիւթ՝ «Հայ ճարտարապետութիւնը» ։

Մուտքը ազատ է ։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

1959 ԱՊՐԻԼ 26ԻՆ
ՍՈՐՊՈՆԻ ԱՄՖԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերները, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն, ընկեր Տօքթ. Բարսեղ Խրիմեանի ու ընտանեկան պարագաներուն, իրենց հօրեղբօրորդւոյն կսկծալի մահուան առթիւ, զոհ՝ եղբայրասպան գնդակի ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Փ. Այվազեանէ երկու հազար ֆրանք իր ամուսնոյն Գ. Այվազեանի մահուան տարելիցին առթիւ։

×

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Գ. Կիրակոս Մինասեանէ հազար ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Իսկէնտէր Թօքաթլեանի մահուան տխուր առթիւ ։

×

Փարիզի Հայ Ազգասէրխնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ 15 հազար ֆրանքի նուիրատուութիւն մը, Մարսէյլէն Տիկին Մարի Գաբրիէլեանէ, իր ապաքինման առթիւ ։

×

Լիոնի Ազգ. Միութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Փարիզէն Այրի Տիկին Հայկանուշ Ոսկերիչեանէ քսան հազար ֆրանք ի նպաստ եկեղեցւոյ շինութեան ։ Վերոյիշեալ բարեխէր Տիկինը ուրիշ անգամներ ալ չէ զլացած իր նիւթական օժանդակութիւնը միեւնոյն նպատակին ։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան, Զինադադարի քառասնամեակին առթիւ

ԿԻՐԱԿԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 14

ժամը 9·15ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ։

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի 1914էն 1958 Ֆրանսայի համար ինկած բոլոր հայ զինուորներուն յիշատակին ։

Ներկայ կ'ըլլան Ֆրանսացի զինուորական եւ պետական բարձր անձնաւորութիւններ ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Թաղէօսեան Աշոտ որդի Օհանի, Հոկտեմբերեան շրջանի Քալաղարիս գիւղացի ։

× Աւետիսեան Սուրէն որդի Ստեփանի որ 1941ի հայրենական մեծ պատերազմին մասնակցած է ։

× Հայթաեան Ոսկիան, որդէ Սահակի կնոջ անունը Վիքթոր, ունի չորս զաւակներ, երեք աղջիկ եւ մէկ մանչ ։

× Գալեան Ոսկիան, որդի Ալիքսանի, կնոջ անունը Անթառամ, ունի մէկ աղջիկ Սիրանոյշ (Սեբաստացի)։

× Զաքարեան Համազասպ (Դեներիկ), որդի Ալիքսանի, ծնած 1921 թուին Կիրովական ։

× Ավդալեաններ Սիրական եւ Մնացական, առաջինը ծնուել է 1918ին, իսկ երկրորդը 1910ին, մասնակցած են 1942ի մեծ պատերազմին ։

× Ղազանճեան Յակոբ, որդի Աւետիսի, ծնած Այնթապ, կը գտնուի Փարիզ եւ ամուսնացած (Ֆրանսուհի)ի մը հետ Օր. Լոյայի ։

Փնտռուող վերայիշեալ անձերու հասցէները գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել եկեղեցւոյ դիւանատունը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8)։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ մինչեւ Դեկտեմբեր 31 փակեն իրենց բոլոր առկախ հաշիւները. Վարչութիւնս ի վիճակի չէ ապառիկ թերթ ղրկելու եւ պիտի ստիպուի դադրեցնել թերթերը այն բաժանորդներուն, որոնք ցարդ չեն նորոգած 1958ի բաժանորդագրական շրջանը ։

Համաձայն տեղական Մամուլի սովորութեան պիտի խնդրէինք որ մեր բոլոր բաժանորդները կանխիկ վճարեն իրենց բաժնեգինները։

Շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որ իրենց կանոնաւոր վճարումներով ապահոված են թերթին հրատարակման կանոնաւորութիւնը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենար Դեկտեմբեր 20ին ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԸ

Դեկտեմբեր 21ին ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կը տօնէ «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 11ի Կիրակի օրը, Սալ Քոնքիի մէջ։

×

Շքեղ պարահանդէս, կազմակերպուած Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութեան կողմէ, Յունուար 31ին, Շաբաթ երեկոյ, Վիէնի մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վալզարեկի Լա Փօմ Սէն Մարսէլի հոգաբարձութիւնը եւ Երխ. Միութիւնը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Գ. Տիգրան Թաղոյեանի եւ ընկեր եւ ընկերուհի Թաղոյեաններու իրենց կնոջ եւ մօր ողբացեալ Տիկին Վազգանուշ Թաղոյեանի մահուան տխուր առթիւ ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

ՇԱՒԻԼԻ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ կողմէ, ի նպաստ նորակառոյց եկեղեցւոյ եւ դպրոցին ։

Կիրակի 14 Դեկտեմբեր, ժամը 16էն կէս գիշեր ։

Տեղւոյն քաղաքապետական սրահին մէջ։ Կովկասեան երգ, պար, նուագ, ՊԵՐՆԱՐ-ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ կողմէ, եւ հաճելի անակնկալներ ։

GRAND ORCHESTRE DON MORERTO

Ճոխ պիւֆէ — Մուտք 300 ֆրանք

Կանխօրօք ապահովեցէք ձեր սեղանները հեռախօսելով Վէրսայլ 25 - 25 կամ 926 67·91 Սալ տէ Ֆէթ տը Շաւիլ, 8 Րիւ Սթալինկրատ ։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի հայ գաղութը սիրով կը հրաւիրուի Հ. Բ. Ը. Միութեան հայուհեաց մասնախումբի ամավերջի մեծ պարահանդէսին, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 20ին. Շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս. Օթէլ ըՍփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ, ի նպաստ իր բարեսիրական ձեռնարկներու ։

Նախագահութեամբ Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի պատուիրակներ

ՏՕՔԹ. Ա. ԳԻՒՑԻՒՔԵԱՆԻ և Գ. ԳԱՀԻՐԻ

Մասնակցութեամբ՝

Միութեան տեղական մասնաժողովին եւ Երկսեռ Երիտասարդութեան ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Այր ծառայող մը, սպասարկութեան համար։ Դիմել անձամբ Յառաջին ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 10 DECEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8365 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4166

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՌԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Ներքին ճակատին վրայ կառավարութեան գիրքը ամրապնդելու հետ զուգընթաց, զօրավար Տը Կօլ ձեռնարկներ կը կատարած՝ արտաքին ճակատին վրայ եւս Ֆրանսայի վարկը բարձրացնելու համար:

Այս նպատակով Սեպտեմբեր 28էն, Հանրաքուէէն չորս օր առաջ, նամակներ ուղղած ը էյզընհաուըրի եւ Մաքմիլընի, առաջարկելով դաշնակից «եռապետութիւն» մը ստեղծել՝ ազատ աշխարհի գործերը կարգի դնելու եւ միացեալ ճակատով ներկայանալու համար արեւելեան աշխարհին դիմաց :

Շատ յստակ էր զօրավարին ծրագիրը։ Անիկա կը թելադրէր, որ Միացեալ Նահանգները, Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա կազմեն քաղաքական եւ զինուորական երրորդութիւն մը, որուն նպատակը պիտի ըլլար՝ Ա. պատրաստել համաշխարհային ռազմագիտութեան յատակագիծ մը. Բ. Հաւաքական սեփականութիւն դարձնել երեք պետութեանց ռազմական եւ տնտեսական աղբիւրները եւ Գ. Ի հարկին որոշել հիւլէական ռումբի գործածութիւնը:

Վարչապետը կ'աւելցնէր, որ Ֆրանսա աւելի լայն մասնակցութիւն պիտի բերէ Ատլանտեան Ուխտին այն ատեն միայն, երբ իր այս տեսակէտները նկատի առնուին դաշնակից երկու մեծ պետութեանց կողմէ :

Առաջին առթիւ մեծ իրարանցում առաջ բերաւ Զօր. Տը Կոլի այս դիմումը ո՛չ միայն Ամերիկայի եւ Անգլիոյ, այլ նաեւ Եւրոպայի զանազան երկիրներուն, մասնաւորապէս Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ:

Նախագահ Այզընհաուըր անձնական եւ «քերականօրէն գաղտնի» նամակով մը պատասխանեց Ֆրանսայի վարչապետին, բացատրելով որ Մ. Նահանգներու միջազգային զանազան յանձնառութիւնները արգելք են նման եռապետութեան մը հաստատումին :

Նոյնիմաստ պատասխան մըն ալ տուաւ Մաքմիլըն :

Սակայն Զօրավարին առաջարկը բոլորովին չմերժուեցաւ: Ընդհակառակն դաշնակից երկու երկիրներու արտաքին քաղաքականութեան պատասխանատու վարիչները բարեացակամութեամբ քննեցին զայն :

Միւս կողմէ Ֆրանսայի վարչապետն ու արտաքին նախարարը Մ. Նահանգներու եւ Անգլիոյ պետական դէմքերուն հետ անձնական շփումներ ունենալով լուսաբանութիւններ տուին Սեպտեմբեր 24ի նամակին խնդրական իմաստին մասին. Իսկ զօրավարը վերջին անգամ Նոյեմբեր 26ին Պատ. Քրոյցնախի մէջ Գերմանիոյ վարչապետ Ատընաուըրի հետ սիրալիր տեսակցութեան մը ընթացքին փարատեց անոր մտահոգութիւնները :

Իրականութիւն է, որ մինչ «արեւելեան ճակատ»ը Մոսկուայի առաջնորդութեամբ կը կազմէ միաձոյլ եւ կարգապահ ոյժ մը, արեւմտեան ազատ աշխարհին անդամակցող պետութիւնները հեռու են համերաշխ եւ կարգապահ ճակատ մը ներկայացնելէ :

Ատլանտեան Ուխտի գլխաւոր ուժերէն Յունաստան եւ Թուրքիա տարիներէ ի վեր նիզակ կը ճօճեն իրարու դէմ :

Անգլիա եւ Ֆրանսա 1956ի աշնան կազմակերպեցին Սուէզի արշաւանքը՝ առանց խորհուրդ հարցնելու Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան : Այս վերջինը Կրէմլինի հետ միացումի ելլելով վերջնագիր ղրկեց իր երկու դաշնակիցներուն, պահանջելով դադրեցնել գործողութիւնները Եգիպտոսի դէմ :

Իր կարգին Ամերիկա նախապէս լուր չտուաւ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ՝ երբ անցեալ Յուլիս 13ին զինուոր ցամաք կը հանէր Լիբանան: Նոյնիսկ թոյլ չտուաւ որ ֆրանսական մարտանաւ մը մօտենայ լիբանանեան ջուրերուն: Տեղեակ չպահեց իր դաշնակիցները նաեւ Ֆորմոզայի առջեւ իր ձեռք առած զինուորական միջոցներու մասին :

Զօր. Տը Կոլի առաջարկին նպատակն էր ոչ միայն միջազգային դիւանագիտութեան մէջ Ֆրանսան դնել իր արժանի բարձրութեան վրայ, այլ նաեւ միասնականութիւն ստեղծել գլխաւոր երեք դաշնակիցներու քաղաքական ուղղութեան մէջ:

Սահմանադրութեան հանրաքուէն եւ երեսփոխանական ընտրութիւնները մեծապէս բարձրացուցած ըլլալով Ֆրանսայի վարչապետին վարկը յաչս իր մեծ դաշնակիցներուն, անոր ծրագիրը այժմ պաշտօնապէս *քննութեան կ'ենթարկուի Ուաշինկթընի մէջ՝ Մ. Նահանգներու, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն կողմէ :*

Այս մասին Դեկտեմբեր չորսին երեք մայրաքաղաքներու մէջ միաժամանակ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ «խորհրդակցութիւնները հետազօտական հանգամանք» կը ներկայացնեն եւ թէ չահակից միւս պետութիւններն ալ իրազեկ պիտի պահուին :

Ուրեմն առաջին քայլն առնուած է դէպ ի եռապետութիւն :

Երկրորդը պիտի ըլլայ ամրապնդումը արեւմտեան միացեալ ճակատին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՒԻՍՏՆԵՐՈՒ ԾՐԱԳԻՐԸ

ՀԱԿԱՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՊԱՅՔԱՐ՝ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆՆԵՐԸ ԳՐԱՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

●

Մինչ Փալէ Պուրպոնի եւ Լիւքսէմպուրկի մէջ երեսփոխաններն ու ծերակուտականները իրենց նախագահները կ'ընտրէին, Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար կուսակցութեան ծրագիրը կը հրատարակուէր փարիզեան մամուլին մէջ: Արդարեւ, կոլիստ երեսփոխանները ժողով մը գումարած էին, որմէ ետք Մ.Ն.Հ.եան կուսակցութեան քարտուղար Ֆրէյ յայտարարեց.— Ինչպէս բաւած էինք՝ պայքարի պիտի սկսինք համայնավարներու ձեռքը գտնուող թաղապետարանները գրաւելու համար: 1400 թաղապետութիւններ պիտի ազատենք համայնավարներու տիրապետութենէն :

Միութիւն Նոր Հանրապետութեան կուսակցութեան ծրագրին գլխաւոր կէտերէն մէկն ալ ընկերային բարեփոխումն է, որուն անդրադառնալով ընդհանուր քարտուղարը ըսաւ.— Պիտի պայքարինք նաեւ ընկերային ճակատի վրայ : Զենք մոռնար որ աւելի քան մէկ միլիոն համայնավարներ ի նպաստ մեզի քուէարկեցին: Անոնց համար մենք կը խորհրդանշենք վերանորոգման յոյսը : Այս պայքարին հետ, անշուշտ, խաչակրութիւն մը պիտի սկսինք՝ յարմար գիներով բնակարաններ շինելու համար :

Կոլիստները անգամ մը եւս չեշտեցին քաղաքական եւ ընկերային կեանքը բարելաւելու իրենց փափաքը :

Երեքշաբթի առտուան ժամը տասին Միութիւն Նոր Հանրապետութեան կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակը իր առաջին ժողովին գումարեց ճշդելու համար քաղաքական ուղեգիծը՝ Ազգ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի նախագահներու

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

Օրէ Օրին

ԱՄԱՆ, «ԱՃԵԼԷ՞»Դ ԻՆՉ Է.

Կէս գիշերը անցեր է: Ուրեմն, ժամանակը եկած է որ բարեկիրթ հիւրերը տուն վերադառնալու մասին մտածեն :

— Քալեցէ՛ք, աղջիկներ ...

— Այո՛, այո՛, ելլենք ...

Ու երեք եւանները, հիւրընկալ Եւային հետ ննջարան կը մտնեն՝ պատրաստուելու համար : Ժամը, ճիշդ 12ը տասը կ'անցնի: Երեք ամուսինները ոտքի վրայ, հիւրընկալ տանտիրոջ հետ, կը ծխեն վերջին գլանիկները ու կը մեկնաբանեն Միկոյեանի ճառին իմաստը ...

Ժամը 12ը քառասուն կ'անցնի, տանտիկին Եւաները դուրս ելած չեն ննջարանէն, որուն բաց դուռնէն կը լսուին իրենց հոգեշահ բամբասանքները.

— Չըսի չէ, ըսի, բայց խօսքս մտիկ չըրաւ .. Ուրիշ անգամներ ալ իրեն ըսած եմ որ կարմիր գլխարկին հետ կանաչ կօշիկ չերթար, բայց խօսք կը հասկնա՞յ որ: Ի՞նչ եղաւ... Իրեն ամօթով ինկաւ խարսնեւորներուն մէջ...

— Դուն ատ կ'ըսես ... Հապա Կարպիսին նշանածի՞ն ըրածը... Օգոստոս ամսուն մուշտակով փողոց կ'ելլուի՞...Բայց ելեր է ...

— Ձեզի բան մը ըսե՞մ, երկուքն ալ ճաշակ չունին ....

Ներսէն, ազաներէն մէկը կը պոռայ.

— Աճապարեցէ՛ք, ժամը մէկն է .

— Աման, սաւոնց ալ *աճելէն* ...

Ժամը 1ին հինգ կայ: «Կ'երթան կոր» : Ուր ու հոգի փողոցին դրան առջեւն են : Տանտիրոջ քունը աչքերէն կը վազէ : Միւս երեք ազաները իրարու ետեւէ դուրս կ'ելլեն կառքերը ճամբայ հանելու համար :

— Գիշեր բարի... Մեզի ալ հրամմեցէք ... Քալեցէ՛ք աղջիկներ :

Ո՛ւր քալեն... Լմնցա՞ծ են որ: «Հոգեշահ»ը կը շարունակուի.

— Վարի եզերքէն քիչ մը վեր դարձուր, եւ վրան մուշտակի ժապաւէն մը դիր ... Կ'ուզես նէ թեւերուն բերաններն ալ ատանկ ըրէ :

— Այո. եւակիթով աւելի համով կ'ըլլայ ...

— Քիչ մըն ալ կար խառնէ ...

Դուրսէն կը լսուի — «Քալեցէք»ը: Ո՞վ ականջ կը կախէ ..

— Նախ ալիւրին մէջ թաթխէ :

— Ծանր կ'ըլլայ, բայց ...

— Քալեցէք, կը պոռայ նորէն ստենտորեան ձայն մը :

— Ամա՜ն, աս էրիկմարդ բուածներն ալ... Չեն ուզեր որ երկու բառ խօսիս..

Ու «գիշեր բարի»ներ, ռուսլիկ պաչիկներու փոխանակութեամբ :

Վերջապէս գացին: Ժամը 1-30:

×

Եկեղեցիին գաւիթը: Պատարագը վերջացած է: Պատարագիչը դուրս ելած է : Լուսարարը լոյսերը կը մարէ: Տիրացուները շատոնց կծիկը դրած են :

Բայց, բարեպաշտներուն «պատարագ»ը դեռ նոր կը սկսի: Դրան առջեւ խռնուած կը խօսին՝ սարէն ձորէն, աջէն ձախէն: Որո՞ւն հոգը թէ ետեւը մնացածներէն մէկը՝ տունը հիւանդ ունի, բայց չի կրնար ճամբայ բանալ, դուրս ելլելու համար: Քաղաքավար մէկը չըլլար, հիմա պիտի պոռար.

— Գէ՛ ազբար, սա շատախօսութիւններ վերջէն ըրէք, չըլլա՞ր: Ի՞նչ դրան առջեւ լեցուեր էք ...

Ու քանի որ հիւանդ ունեցողը քաղաքավար մէկն է, ասանկ սատ չի լսուիր : Ու քանի որ չի լսուիր, «հոգեշահ»ը կը շարունակուի, գաւիթին «բերանը», ուր ասեղ ձգելու տեղ չկայ.

— Օ՜, Աննիկ, աս որչա՜փ փախուեր ես ...

— Մաննիկ դուն ալ ծերացեր ես ...

— Մարիամ, *փաթլիճան տոլմային* մէջ *տոմաթէս* կը դնե՞ն ...

— Դնես ալ կ'ըլլայ, չդնես ալ :

×

Երանի՜ թէ մեր ազգը միայն հիւրընկալին դրան առջեւ, եկեղեցիին դրան առջեւ եւ հանդէսի սրահին դրան առջեւ, այսպէս, տնտնար ու ժամավաճառ ըլլար:

Դժբախտաբար, կը տնտնայ ինքզինքը փրկելու, իր վէրքերը բուժելու եւ իր ցաւերը հոգալու արտորութեան մէջ ալ:

— Քալեցէ՛ք...

— Ամա՜ն, *աճելէ՞*դ ինչ է, ազգ. դո'ւն ալ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՁԱԽՈՂԱԾ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պաղտատի ձայնասփիւռը հաղորդեց թէ պետութեան ապահովութեան դէմ պատրաստուած դաւադրութիւն մը երեւան եկած է եւ ձերբակալուած են բոլոր ղեկավարները :

Յայտարարութիւնը, որ ստորագրուած էր Վարչապետ Քասըմի կողմէ, կը չեշտէ թէ «օտար երկիրներէ օժանդակութիւն ստացած կարգ մը տարրեր» մաս ունէին դաւադրութեան մէջ: Գրաւուած են կարեւոր քանակութեամբ զէնքեր, որոնք պատրաստուած էին ըմբոստութեան համար: Պետական հարուածը կազմակերպող բոլոր մարդիկը ձերբակալուած են :

Իրաքի քաղաքական շրջանակները լրջօրէն հետաքրքրուած են այս հարցով եւ կացութիւնը ծանր կը նկատուի: Հետեւաբար, ինչպէս Յուլիս 14ի յեղափոխութեան շրջանին, արտասահմանի լուրերու միակ աղբիւրը պիտի ըլլայ Պաղտատի ձայնասփիւռը. խիստ գրաքննութիւն հաստատուած է: Այնպէս որ արտասահմանի մէջ տակաւին կարելի չէ եղած ճշդել Պաղտատի «դաւադրութեան» պատճառը եւ հեղինակները:

Որոշ ժամանակէ մը ի վեր Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները կը մտահոգուէին Իրաքի անցուդարձերով: Զօր. Քասըմի կառավարութիւնը ապաանոյլիքի տակ է. մէկ կողմէ Եգիպտոսի համակիրները միւս կողմէ Խ. Միութեան կողմնակիցները վտանգաւոր շարժումներու նախաձեռնարկ կ'ըլլան: Գնդ. Արէֆի ձերբակալութենէն ետք, ըստ երեւոյթին, «նասըրական»ները շարունակած են աշխատիլ :

—o—

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ Զօր. Իվան Սերով արձակուած է խորհրդային գաղտնի ոստիկանութեան ղեկավարի իր պաշտօնէն : 54 տարեկան «Խ. Միութեան հերոս» Սերով գաղտնի ոստիկանութեան գլուխ անցած էր 1954ին, Բերիայի մահապատիժէն անմիջապէս ետք :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ղեկավարները Ուլպրիխթի գլխաւորութեամբ գացին Վարշաւա, ուր կարեւոր խորհրդակցութիւններ պիտի ունենան Կոմուլքայի հետ: Կրօթվոլ մաս չի կազմեր գերման պատուիրակութեան, պաշտօնական բացատրութիւնը այն է թէ «տակաւին չէ ապաքինած»:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Արտաքին նախարարութեան բանբերներէն մէկը յայտարարեց թէ Տըլըսի առողջական վիճակը սկսած է բարելաւուիլ եւ շաբթուս վերջը պիտի գայ Փարիզ՝ մասնակցելու համար Ատլանտեան Ուխտի նախարարաց խորհուրդի ժողովին :

ՋԵԽ ՀԱՅԱԳԷՏՆԵՐԸ

Վերջապէս մեր «ՏՈՒ – 104»ը վայրէջք կատարեց Փրակայի օդակայանում ։ Ինքնաթիռից շատ չէինք հեռացել, երբ հասարակութիւնից անջատուեցին երեք հոգի եւ, ընդառաջ գալով մեզ, տուին անունս ։ Անակնկալի եկած կանգ առայ եւ ռուսերէն հարցրի ․

— Ինչպէ՞ս ճանաչեցիք ։

— Ահա, ձեր լուսանկարից ,— հայերէն մաքուր չեչտադրութեամբ պատասխանեց նրանցից մէկը՝ իմ գրքոյկներից մէկը ցոյց տալով ։ Նայում եմ՝ դէմքին կովկասցու ոչ մի նշան, խակական չեխ է, բարակ հասակ, շիկաւուն մազեր, գորշախաժ աչքեր ։ Զննում եմ դէմքը, իսկ նա շարունակում է ժպտալ ։

— Մի զարմանաք, ես Եարոմիր Եղլիչիկան եմ, ձեր գրքի թարգմանիչը ։ Իսկ սրանք հրատարակչութեան ներկայացուցիչներն են — դնանք, մեքենան ձեզ է սպասում, չէ՞ք ուզենայ քաղաքը տեսնել ։

Ուզենալը կ'ուզենայի, բայց միտքս այլ հարցով է զբաղուած․ իր կեանքում հայ մարդ հազուադէպ տեսած այս Ջեխը ինչպէ՞ս է այժմ արտայայտում իր մտքերը իմ մայրենի լեզուով՝ այսքան անուշ, այսքան յստակ ։

Զրուցելով առաջ ենք գնում ։ Այս մարդը, ինչպէս ինքն էր մի անգամ գրել ինձ, սկսած 1936 թուից հայերէն է աւանդում Փրակայի համալսարանում ։

Նրա սաները, որոնց քիչ յետոյ կը ծանօթանանք, մեծ աշխատանք են կատարում հայ գրականութեան աչքի ընկող գործերը չեխերէնի թարգմանելու ուղղութեամբ ։

Կարլովի – Վարի առողջարանում բուժուելուց յետոյ, երբ իմ հրատարակիչներն ինձ արդէն Փրակա էին տարել, ես հիւր գնացի Եղլիչիկային ։ Ծառով, կանաչով ու ծաղիկներով շրջապատուած մի դղորիկ առանձնատան մէջ է ապրում նա ։ Միջանցքում մեզ ընդառաջ եկաւ մի չէկ ու բարալիկ աղջիկ ։

— Դուստրս է,—ներկայացրեց տանտէրը ։

Երախտիքի մեծ զգացմունքով նրա գրադարանում ես տեսայ Ստ. Մալխասեանցի քառահատոր բառարանը, ռուսհայերէն բառարանի առաջին երեք հատորները, Վիէննայի Հայրերից ստացած մի հին գիրք, Անահիտ Սահինեանի «Թաչուղիները», իմ գրքերից եւ ... Ցակոբ Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկանները»՝ Ցովհ․ Շաւարշի նկարներով ։

— Բայց սա դժուար եմ հասկանում ,— խոստովանեց տանտէրը չէկնելով ։— Իսկ գրաբարը աւելի ըմբռնելի է ինձ ։

Այս ասելով նա գրադարանից հանեց եւ երկիւղածութեամբ ու զանդաղ բացեց Եղիշէի «Վարդանանց պատմութիւն»ը ։

— Այ, սա մեծ գործ է, — այս գիրքը գրուելու ժամանակ եւրոպական ժողովուրդների մեծ մասը դեռ կիսավայրենի կեանք էին վարում ...

Ես՝ փոքր ու երբեմնի հալածուած ժողովուրդի ներկայացուցիչս, վեր բարձրացայ, հոգիս լցուեց հպարտութեան ըզգացմունքով այն բանի համար, որ հեռաւոր Ջեխոսլովաքիայում անգամ մեծարում են մեր հնադարեան գրականութիւնն ու մշակոյթը ։

Եւ ինչպէ՞ս չհպարտանաս ։ Ահա տանտէրը իր դրադարանից հանում եւ մէկմէկ ցոյց է տալիս ինձ Րաֆֆու «Խենթ»ը, Աւ․ Իսահակեանի արձակ դրուածքները, Հայաստանի գրողների գործերը՝ տպուած չեխերէն ։ Ինչպէ՞ս հոգիդ չլցուի հպարտութեամբ, երբ քո երկրից երկաթուղով եօթը հազար քիլոմեթր հեռու ապրող այս Ջեխը սրտի խորքից բացագանչում է մօտդ ․

— Ա՛խ, բան չեմ ուզում, մի անգամ ընկնեմ Երեւանի Մատենադարանը, թերթեմ մագաղաթեայ ձեռագրերը ...

— Ձեր այդ երազը կը կատարուի հէնց այս աշնանը ... դեռ ես այնտեղ էի, որ « Արտասահմանի հետ կուլտուրական կապի ընկերութիւնը » որոշեց հրաւիրել ձեզ ։

— Ծի՞շդ ... այնչափ շնորհակալ եմ .— յուզուած արձագանգեց խօսակիցս եւ աչքերը խոնաւացան ։— Վերջապէս Երեւանում ես կը խօսեմ իմ փայփայած լեզուով ...

— Եկէ՛ք, ձեզ Արարատեան դաշտի այգինները կը տանեմ, լսե՞լ էք Արաքսի հովտի պտուղների մասին, — ոգեւորուեցի ես եւ այնքան առաջ գնացի իմ ոգեւորութեան մէջ, որ խոստացայ նոյնիսկ որսի տանել ։

×

Մի անգամ, երբ դեռեւս Կարլովի — Վարիում էի, Եղլիչկան Փրակայից եկաւ մօտս ։

— Գիտէ՞ք ինչ ,— դիմեց նա ինձ , — եկել եմ մի քանի բան ճշդելու ։ «Ցովազածորի գերիները»ից արդէն երեք հարիւր էջ թարգմանել եմ եւ ահա թէ ինչի եմ դէմ առել, ասացէք, ի՞նչ թռչուն է մոչահաւը ։

— Դա սարեակի նման մի բան է, որ ապրում է թփերում, — բացատրեցի ես ։

— Մալխասեանցն էլ է նոյնն ասում, բայց ես չեմ պատկերացնում ։

— Լաւ, գնանք ցոյց տամ ։

Առողջարանում, ինչն է շատ քան մոչահաւը ։ Հէնց մեր բուժարանի առաջ , կանաչ մարգագետնին ոստոստում էին մի քանի մոչահաւեր ։

— Ա՛յ հիմա որ հասկացայ ։ Հիմա այդ թռչունի չեխերէն անունը ճշդրիտ կը գրեմ ...

×

Մի օր էլ Եղլիչկան ինձ ասաց թէ հայերէնով դրագող Ջեխերը ցանկանում են

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՓԵՐՈՆԻ ՆՈՐ ՓՈՐՁԵՐԸ

Ճօզէֆ Նիւմաճ, որ տասը տարիէ ի վեր Հարաւային Ամերիկա կը գտնուէր որպէս «Նիւ Եորք Հերալտ»ի մնայուն թղթակից, ետեւեալ յօդուածը գրած է Արժանթինի նախկին նախագահ Փերոնի քաղաքական նոր փորձերուն մասին ։

Ծուան Տոմինկօ Փերոնի շուքը կը շարունակէ կախուած մնալ Արժանթինի վըրայ եւ հալածել Պուէնոս Այրէսի նախագահութեան ժառանգորդները ։

1955 Սեպտեմբերէն ի վեր, երբ Փերոն վար առնուեցաւ Արժանթինի դիկտատորնախագահի իր պաշտօնէն ու վտարուեցաւ երկրէն, կը թափառի Հարաւային Ամերիկայի երկիրներէն մէկէն միւսը ։ Փերոն, որ փառասէր է, կը սիրէ հարստութիւնն ու իշխանութիւնը, չուզեր համակերպիլ ճակատագրին կողմէ իրեն վերապահուած այս անշուք աքսորին (այժմ՝ Տոմինիքեան Հանրապետութեան մէջ) , եւ ամէն ճիգ կը թափէ իր նախկին դիրքն ու աթոռը գրաւելու համար Պուէնոս Այրէսի նախագահական պալատին մէջ ։

Փերոնի պաշտօնազրկումէն վերջ, ինչպէս յայտնի է, Արժանթինի առժամեայ նախագահ նշանակուած էր զօրավար Փէտրօ Արամպուրուն, որուն գլխաւոր պարտականութիւնն էր նախագահական նոր ընտրութիւններու կազմակերպումը ։ Փերոն բազմաթիւ անյաջող փորձեր կատարեց նախագահ Արամպուրուն իր ճամբէն հեռացնելու համար ։ Երբ տեսաւ որ իր փորձերը ձախողութեան կը մատնուին, նոր ռազմավարութեան մը ձեռնարկեց, զոր կարելի է սահմանել հետեւեալ առածով․ « Երբ մէկը չես կրնար քայքայել, անոր միացիր» ։

Ինդրոյ առարկան առժամեայ նախագահ Արամպուրուն չէր, այլ՝ Արմատական կուսակցութեան նախագահական երկու թեկնածուներէն ամէնէն կարողը՝ Արթուրօ Ֆրոնտիզին ։

Փերոն նախատեսած էր, որ անցեալ Փետրուարին Արժանթինի հանրապետութեան նախագահ պիտի ընտրուի Ֆրոնտիզին ։ Հետեւաբար, լծուեցաւ այս վերջինին կառքին ։ Արդարեւ, ընտրութեանց արդիւնքը նպաստաւոր եղաւ Ֆրոնտիզիի, որ իր պաշտօնին գլուխը անցաւ Մայիսին ։ Այդ թուականէն ի վեր, Փերոն կը փորձէ իր ձեռքը առնել կառքին ղեկը ․ հետեւանքը այն է, որ կառքը դժուարութիւններու մատնուած է ։

Ներքին շարժում մը ստեղծելով իշխանութիւնը դարձեալ ձեռք առնելու անկարող, Փերոն այժմ կը փորձէ գուրսէն ճնշում բանեցնել կառավարութեան վըրայ ։

Այնքան ատեն, որ բանակը հաւատարիմ մնայ նախագահ Ֆրոնտիզիի, անհաւանական է որ Փերոնի ներկայ կամ ապագայ դաւադրութիւնները յաջողութեամբ պըսակուին, ինչպէս ձախողած էին զօրավար Արամպուրուի դէմ կազմակերպած դաւերը ։

Բայց ներքին հարց մը կայ, որ կրնայ իւղ քսել Փերոնի հացին ։ Նախագահ Ֆրոնտիզի կը ծրագրէ համաձայնութիւններ կնքել ամերիկեան եւ այլ օտար քարիւղի ընկերութիւններու հետ՝ Արժանթինի քարիւղը շահագործելու համար ։ Ֆրոնտիզիի կուսակցութեան կողմէ վերջին ընտրութեան ատեն պարտութեան մատնուած կարգ մը քաղաքական անձնաւորութիւններ, որոնք լուծելիք անձնական հաշիւներ ունին, կ'աշխատին նախագահին դէմ շարժում մը ստեղծել՝ ժողովուրդին ազգասիրական զգացումները շահագործելով ։

Շատ հաւանական է, որ եթէ իրենք ընտրուէին, քարիւղի նոյն այս ծրագիրը պիտի ուզէին գործադրութեան դնել․ սակայն քաղաքական հաշիւներէ մղուած, կ'ուզեն ժողովուրդը ոտքի հանել քարիւ-

հանդիպում ունենալ ինձ հետ ։ Ուրախութեամբ տուի համաձայնութիւնս ։ Հանդիպումը կազմակերպուեց ։ Ներկայ էին ութ հոգի ։

— Ես պիտի խնդրեմ ձեզ, որ բոլորդ էլ հայերէն խօսէք ինձ հետ, — սիրալիր նախազգուշացրի ես ։

Եւ սկսեցինք զրուցել հայերէն ։ Պարզուեց որ հայերէն բնագրից գիրքեր թարգմանող եւ ոչ վատ հայերէնով յօդուածներ գրող այդ մարդիկ ինձ դժուարութեամբ են հասկանում ։ Այն ժամանակ ես սկսեցի խօսել դանդաղ, չեշտերը դնելով եւ «գրքային լեզուով» ։ Այն պատրանքն ըստեղծուեց որ ոչ թէ լսում են կենդանի մարդու , այլ գիրք են կարդում ,եւ ... բոլորն էլ հասկացան ինձ ։ Մէկ մէկ խօսեցրի բոլորին էլ ։ Ոմանք՝ ոչինչ, մի կերպ արտայայտւում էին, մի քանիսը՝ ճիգ էին գործադրում բառերն իրար կըցելու ։ Բայց նրանցից Վացլաւ Ջերնին բաւական ազատ էր խօսում ։ Դանդաղ, բայց մաքուր հայերէնով Ջերնին պատմեց, որ ինքը դեռ ես պատանի հասակում Հայոց լեզուն սկսել է սովորել տոքթոր Եղլիչկայից ։ Այնուհետեւ յաճախել է Արեւելեան լեզուների դպրոցը, որը մի ժամանակ գործում էր Գիտութիւնների ակադեմիայի արեւելագիտութեան հաստատութեան կից ։

— Մի մեծ գործ եմ սկսել, տեսնեմ կարո՞ղ եմ գլուխ բերել, — քաշուելով հաղորդեց նա ։— Թարգմանում եմ Խաչատուր Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի»ն ։

— Բնագրի՞ց ։

— Բնագրից ։

— Դժուար չէ՞, — հարցրի ես ։

— Շատ դժուար է, բայց ինչ հիւթեղ լեզու է ... Կէսից աւելին թարգմանել եմ, յոյս ունեմ աւարտել տարուայ վերջին ։

Վ․ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Ա. ՍԹԻՎԸՆՍԸՆԻ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ջինաստան աշխարհի ամէնէն հին, ամէնէն ընդարձակ եւ ժամանակ մըն ալ՝ ամէնէն զօրաւոր երկիրն էր ։ Սերունդներէ ի վեր իրենց արժանապատուութեան մէջ վիրաւորուած կը զգան արեւմտեան քաղաքականութենէն․ իսկ այժմ՝ այդ զգացումը դարձած է Մ․ Նահանգներուն դէմ ։ Արդարեւ, Մ․ Նահանգները կը մերժեն ճանչնալ իրենց յեղափոխութիւնը , իրենց կառավարութիւնը, կը շարունակեն Ֆորմոզայի կառավարութիւնը նկատել Ջինաստանի օրինական կառավարութիւն, թոյլ չեն տար որ Համայնավար Ջինաստան ՄԱԿէն ներս ընդունուի , Ջինացիները համոզուած են թէ Մ․ Նահանգները պատերազմի դաւադրութիւններ կ'ընեն իրենց դէմ ։ Ասիկա կը բացատրէ Քէմոյ կղզիներուն դէմ այժմ կատարուած յարձակումը, եւ Խրուշչեւի սպառնագին արտայայտութիւնները․ որովհետեւ Խրուշչեւ որեւէ կասկածի տեղի տալ չուզեր — մանաւանդ Փեքինի մէջ — որ Խ․ Միութիւնը Ջինաստանի կողքին կանգնած է ։

Համայնավար Ջինաստանի մէջ ծայր տուած «Ամերիկան առեցէք»․՝ քարոզչութիւնը պատերազմի նախապատրաստութի՞ւն մը պէտք է նկատել ։ Անձնապէս չեմ կարծեր ։ Համոզուած եմ նաեւ, որ այդպիսի պատերազմի մը հաւանականութիւնը նոյնքան անհաճոյ է Խրուշչեւի , որքան մեզի ։

Եւրոպայի մէջ ; շատ մը բարեկամներ ինծի խորհուրդ տուին, որ Ջինաստան այցելեմ եւ մեր տեսակէտները բացատրեմ իրենց․ բացատրեմ, թէ Ամերիկացիները արիւնի ծարաւ զազաններ չեն , որոնց միակ նպատակը զիրենք ոչնչացնելով Ջինաստանը Ջանկ Քայ Շէքի յանձնելն է ։ Բացատրեմ, որ ինչքան իրենք մեր նպատակներուն մասին մտահոգ են , այնքան ալ մենք մտահոգ ենք իրենց նըպատակներուն մասին․ մենք խաղաղութիւն միայն կ'ուզենք եւ Ֆորմոզայի հարցին արդար լուծումը ։

«ՏԱԿԱՒԻՆ ԿԸ ՍԻՐԵՆ ՄԵԶ»

Մինչեւ հիմա առաւելաբար ծանրացայ Խրուշչեւի եւ խորհրդային այլ իշխանաւորներու հետ ունեցած տեսակցութիւններուս վրայ («իշխանաւոր» բառը չափազանցութիւն չէ) ։ Այժմ կ'ուզեմ քիչ մըն ալ խօսիլ նուազ պաշտօնական անձերու եւ հասարակ ժողովուրդին մասին ։

Լենինկրատ հասանք այն օրերուն, երբ ամերիկացի նաւազները ցամաքահանում կը կատարէին Լիբանանի վրայ ։ Այս դուգադիպութիւնը հակառակն բայց որոշ փաստ մը տուաւ մեզի, աշխարհի կարգ մը շրջաններուն մէջ Ամերիկացիները ժողովրդականութիւն կրնան չվայելել այժմ, բայց Ռուսիոյ մէջ մեզ տակաւին կը սիրեն․ խօսքս Ռուսիոյ հասարակ ժողովուրդին մասին է ։

Լենինկրատի մէջ նոյնիսկ գիշեր մը առիթն ունեցայ խօսելու «փողոցի մարդոցն հետ․ բան մը, որ ամէն օր չի պատահիր ։ Ուսանողներու եւ բանուորներու խումբ մըն էր, որ պանդոկիս դրան առջեւ կեցած Պիւիք կառքս կը դիտէր ։

Մօտեցայ իրենց․ երկար մազեր ունէին, խեղճ հագուստներ, բայց իրենց վերաբերմունքը բարեկամական էր եւ տրամադրութիւններն ալ՝ զուարթ․ անկաշկանդ խնդացին երբ իրենց յայտնեցի, որ կը յուսամ Սիպերիա երթալ « ու վերադառնալ» ։ Մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտային Ամերիկայի, ինչպէս նաեւ գատախարակչական մեր սխտեմին ու կեանքի մեր պայմաններուն մասին ։ «Քանի՞ ժամուան աշխատանք պէտք է այս ձեւի կառք մը գնելու համար» հարցուցին ։ Իրենց տուած կարգ մը այլ հարցումներէն եզրակացուցի որ մեր մասին իրենց տրուած տեղեկութիւններուն վրայ այնքան ալ հաւատք չունին ։

Քանի մը օր վերջ, Մոսկուայի քարոզչութիւնը կրակ կը տեղացնէր Լիբանանի մէջ կատարած մեր միջամտութեան վըրայ ։ Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ մթնոլորտը շատ լարուած էր ։ ՄԱԿի առաջին օրերու պաշտօնակիցս՝ Անտրէյ Կրոմիքօ, որ այժմ Արտաքին Նախարար է, բարեկամական ու քաղաքավար վերաբերմունք ցոյց կուտար, բայց առիթ չէր փախցներ Լիբանանի մէջ ամերիկեան միջամտութիւնը քննադատելու ։ Հանրային պարտէզներու եւ գործարաններու մէջ ցոյցեր կը կազմակերպուէին պախարակելու համար «Ամերիկեան կայսերապաշտները» ու անոնց «յարձակումը » Արաբներուն վրայ ։ Թերթերը կը յայտարարէին որ խորհրդային կարգ մը զօրաբաժիններ ռազմափորձեր պիտի կատարեն Կովկասի եւ Կեդրոնական Ասիոյ մէջ եւ այս՝ ճիշդ այն պահուն երբ կը պատրաստուէինք մեկնիլ դէպի Կեդրոնական Ասիա ։

« Կեդրոնական Ասիա» անուան տակ ճանչցուած շրջանը բազմաթիւ տարբեր ժողովուրդներէ բնակուած ընդարձակ տարածութիւն մըն է՝ Արեւմտեան Եւրոպայէն աւելի մեծ ։

Բաղկացած է խորհրդային հինգ «հանրապետութիւններէ » ուր մեծ ճիգ կը թափուի ազգային ինքնավարութեան մը արտաքին երեւոյթները պահել, լեզուները ու ամէն այլ ինչ արագ կերպով ռուսականացնելով հանդերձ ։

(11 Շար․)

ղի օտար ընկերութիւններու հետ կնքըւելիք համաձայնութեան դէմ. յուսալով որ այս ձեւով կառավարութիւնը վար կ'առնեն :

Սկիզբը Փերոն եւս կողմնակից էր Նախագահ Ֆրոնտիզիի այս ծրագրին, որովհետեւ եթէ իշխանութենէն վար չառնուէր, ինքն ալ նոյն նպատակը պիտի գործադրէր. նոյն իսկ որոշած էր թէ քարիւղի ո՞ր ընկերութեան հետ պիտի կնքէ համաձայնութիւնը (Քալիֆորնիոյ Սթանտարտ Օյլին հետ)։ Առնենի, Փերոնի պաշտօնէ հեռացման պատճառներէն մէկն ալ այս եղած էր իր հակառակորդները լուր տարածած էին, թէ Փերոն երկիրը ծախել կ'ուզէ քարիւղի օտար ընկերութեան մը։

Այժմ Փերոն շատ փոխած է. միացած է քարիւղի համաձայնութեանց ընդդիմադիրներուն, յուսալով որ Նախագահ Ֆրոնտիզի եւս իր ճակատագրին պիտի ենթարկուի. այսինքն՝ նախագահական աթոռէն վար պիտի առնուի :

Սակայն այժմ երկրին ներքին կացութիւնը բոլորովին այլ է քան ինչ էր 1955ին. այս պատճառով ալ կարելի է խորհիլ, որ Ֆրոնտիզի Փերոնի ճակատագրին պիտի չենթարկուի։ Արդարեւ, արժանթինեան բանակէն ներս մեծ թիւով անձեր կան, ինչպէս զօրավար Արամպուրուն, որոնք կը գիտակցին թէ Արժանթին իր պատմութեան ամէնէն ծանր տնտեսական տագնապը կ'անցրնէ, որուն անմիջական լուծման միակ յոյսը քարիւղի համաձայնութեանց ստորագրումն է :

Եթէ այս ծրագրին կողմնակից բարձրաստիճան զինուորականները հաւատարիմ մնան իրենց սկզբունքներուն եւ Նախագահ Ֆրոնտիզիի, այս վերջինը ժամանակ կ'ունենայ քարիւղի համաձայնութիւնը կնքելու եւ Տոմինիքեան հանրապետութեան մէջ ապաստան գտած Փերոնի մեքենայութիւնները ձախողեցնելու։

Արժանթինի մէջ Փերոնի ամէնէն հաւատարիմ կողմնակիցները արհեստակցական կազմակերպութեանց (սէնտիքա) վարիչներն են, որոնք կ'աշխատին քարիւղի եւ այլ մարզերու բանուորները գործադուլի մղել՝ քարիւղի նախագահական ծրագրին դէմ բողոքելու համար :

Արժանթինէն ներս փերոնականներու գործունէութեան վերջ մը դնելու եւ ապագայ գործադուլներու առաջքը առնելու միակ ու ամէնէն գործնական միջոցը, ներկայ կառավարութեան համար, հետեւեալն է. չէզոքութեան դատապարտել փերոնական սէնտիքալիստ ղեկավարները :

Եթէ այս բանը կարենայ յաջողցնել, Ֆրոնտիզիի Արմատական կառավարութիւնը մեծ չափով լուծած կ'ըլլայ փերոնական վտանգը : Իսկ Նախագահ Ֆրոնտիզի ալ, 'որ օրէ օր կը յաջողի ինքզինքը պարտադրել որպէս քաղաքական կարող անձ, ժամանակ կ'ունենայ Արժանթինի մէջ շատ աւելի կայուն ու սահմանադրական կառավարութիւն մը հաստատելու :

ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐՆ ՈՒ ԻՐ ՎԱՍՏԱԿԸ

Հայ բժշկական պատմութեան մէջ, առաջին անգամ ըլլալով, առողջապահութեան նուիրուած ամսաթերթ մը, յաջողութեամբ կը բոլորէ իր 200րդ թիւը :

Մրցանիշ մը, ինչպէս կ'ըսէ Հր. Սամուէլ, որ ոսկի տառերով պիտի արձանագրուի մեր ժամուլին պատմութեան մէջ :

Այս ամսաթերթը, ամէնուն ծանօթ, այնքան շատ փնտռուած «Հայ – Բոյժ»ն է, որուն խմբագիրը, Շ. Նարդունի, ի գին ամէն զոհողութեանց, լոյս կ'ընծայէ ամիսէ ամիս, քսանըհինգ տարիներէ ի վեր :

Զենք գիտեր թէ պէտք կա՞յ ներկայացնելու խմբագիրը, հեղինակ գրական եւ մասնագիտական աշխատութեանց, բեռմըն ալ հրատարակութեան պատրաստ գործերու : Բազմավաստակ այս գրագէտը ներկայացնելու պատիւը մեր նիւթէն դուրս ըլլալով, պիտի գոհանանք տալ միայն ինչ որ կը վերաբերի բժշկութեան :

200 թիւ, իւրաքանչիւրը 24 էջ։ Եթէ բազմապատկենք, կ'ունենանք 4800 էջնոց պատկառելի հաւաքածոյ մը :

Անոնք որ սկիզբէն մինչեւ այսօր եղած են հաւատարիմ ընթերցողներ, գիտեն թէ ինչ մեծ զոհողութիւններու կը կարօտի այդ գործը : Ամէն մէկ թիւը, գրուած բիւրեղային եւ հասկնալի լեզուով, կը պարունակէ առողջապահութեան վերաբերեալ բազմաթիւ գիտական յօդուածներ։ Ընթերցողը, եթէ ուշադրութեամբ հետեւի, անմիջապէս պիտի զգայ անոնց խորութիւնը՝ եւ ծանրութիւնը : Պիտի տեսնէ թէ անոնք մէկ օրէն միւսը գրուելիք յօդուածներ չեն։ Հասարակ նիւթեր չեն շօշափեր։ Մէկը միւսէն տարբեր, մէկը միւսէն հետաքրքրական, գրականութիւն, բառագիտութիւն, պատմութիւն, համայնագիտական անսպառ ծանօթութիւններով՝ բժշկութեան հետ կապուած :

Նարդեան Շիթերու հեղինակը, խառնուածքով գրագէտ, դադար չունի երբեք։ Որպէսզի ամէն մէկ թիւ ըլլայ մէկը միւսէն տարբեր, կը վազէ մատենադարանները, կը գնէ բժշկական նոր հրատարակութիւններ եւ, թարգմանելով, քաղելով, կոկելով կուտայ իր ընթերցողներուն։ Պէտք է խոստովանիլ թէ այդ յօդուածներուն հեղինակները հասարակ բժիշկներ չեն, այլ հռչակաւոր գիտնականներ, որոնք կը դասախօսեն համալսարաններու մէջ :

Այսքանով սակայն չի գոհանար բժիշկ Նարդունի։ Մէկ ոստումով կը վերադառնայ մեր բնաշխարհը։ Յետոյ կ'անցնի արեւելեան երկիրները։ Կը խօսեցնէ «բժիշկ» մամիկներ, կը քրքրէ անգիր կամ գրուած պատառիկներ, իբրեւ նիւթ հայ բժշկութեան պատմութեան :

Մտքի եւ ճաշակի տէր, գրագէտ Նարդունի շատ կը սիրէ այլազանութիւնը : Ծանօթ թէ անծանօթ հիւանդութիւններու վերաբերեալ յօդուածին քով կը տեղաւորէ գրական կտոր մը, որ ոչ միայն տրամադրութիւն կը ստեղծէ, այլ եւ կը խանդավառէ եւ կ'ապրեցնէ ընթերցողը :

Արուեստով խմբագրուած այս ամսաթերթը, եթէ Մեսրոպեան տառերով հրատարակուած չըլլար, անտարակոյս պիտի կրնար մրցիլ այս ուղղութեամբ հրատարակուած եւրոպական թերթերու հետ՝ խմբագրին համար ապահովելով ապրուստի լայն միջոցներ :

Բայց զինքը ճանչցողները պիտի հաստատեն թէ այդ չէ իրեն համար կարեւորը։ Կարեւորը հայերէն գիրերով հրատարակել, հայերէնով արտայայտուիլ, հայերէնով խօսիլ հայ ժողովուրդին հետ՝ որուն համար զոհած է թէ՛ աչքի լոյս, թէ՛ հանգիստ, թէ՛ ընտանիք :

Ասիկա հերոսութիւն մըն է շատ քիչերու տրուած։ Ու նաեւ ճակատագիրը մեր բոլոր հեղինակներուն, որոնք հայ գրականութիւնն ու արուեստը ծաղկեցնելու յանդգնութիւնը կ'ունենան :

Այս օրերուն, Սփիւռքի մէջ, ուր միջավայրը դարձեր է կատղած ծով, հայրենազուրկները, մանաւանդ անոնք որ զըրկուած են ինքնապաշտպանութեան միջոցներէ, իբրեւ ժամանակաւոր լուղորդ՝ կ'ընկղմին հետզհետէ : Նարդունի կը թիավարէ սպառնացող կոհակներուն դէմ, քաջութեամբ առանց արտաքին օժանդակութեան :

Այսքան զոհողութիւններու փոխարէն, առ ի վարձատրութիւն, հայ ժողովուրդին կը մնայ կրկնապատկել Հայ–Բոյժին հանդէպ ունեցած իր համակրանքն ու բարեկամութիւնը, որպէս զի խմբագիրը ժամանակ ու միջոց ունենայ եւ կարենայ շարունակել իր աշխատանքները ի նպաստ հայ բժշկական պատմութեան եւ մանաւանդ գրականութեան :

Շատեր Նարդունիին կը թելադրեն հրաժարիլ «Հայ – Բոյժ»էն եւ առօրեայ գրական աշխատանքներէ, ամբողջովին նուիրուելու համար գրականութեան, կոթողական գործ մը ձգելու համար իր ետին։ Նման ծանր աշխատանքներու նուիրուելու համար, պէտք է որ Նարդունի ունենայ նիւթական լայն միջոցներ : Նըպաստի մարդը չէ Նարդունի, անիկա կ'ուզէ որ աւելի տարածուի, աւելի բարգաւաճի «Հայ – Բոյժ»ը, դառնայ այնքան ինքնաբաւ որ ժամանակ ունենայ աշխատելու անկախ, քովնտի զբաղումներէ թեթեւցած :

«Հայ – Բոյժ»ի երկու հարիւր թուականին առթիւ լոյս ընծայեց բացառիկ թիւ մը, նուիրելու համար անոնց որ պիտի քաջալերեն իր ձեռնարկը։

Պահանջելու համար Նարդունիէն, պէտք է դիւրացնել իր աշխատանքը :

ՄԱՏՈՒՐ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ՏԽՐՈՒՆԻ
ՅՈՎՍԷՓ Ծ. Վ. ՍԱՐՈՒԽԱՆԵԱՆ

Զմմառի մէջ Նոյեմբեր քսանին վախճանած է վանքին նախկին մեծաւորը՝ Յովսէփ Ծ. Վ. Սարուխանեան : Թաղումը տեղի ունեցած է 22 Նոյեմբերին Զմմառի մէջ։ Արարողութեան՝ ներկայ գտնուած են Պատրիարքական ընդհանուր փոխանորդներ Արհի, Արհի. Գաթանեան եւ Կոզեան եպիսկոպոսներ եւ այլ բարձրաստիճան կղերականներ :

Ծնած էր Ալաստան, Տփղիսի Ախալքալաք նահանգին մէջ 1878ին : Աբեղայ ձեռնադրուած է 1904ին։ Պաշտօնավարած է Պաթում, Ախալքալաք, Ախալցխա եւ Տփղիս, ուր զրպարտութեան մը հետեւանքով կը բանտարկուի եւ բանտակիցը կ'ըլլայ Աւետիս Ահարոնեանի, որ գրի կ'առնէ Սարուխանեան վարդապետին արկածալից կեանքը։ Սակայն խուզարկութեան մը պահուն երկու բանտարկեալները գրութիւնը կը նետեն Կուր գետը :

Առաջին համաշխարհային պատերազմի ընթացքին կը գտնուի Պոլիս, ուր կը ծառայէ Նալեան Պեթրապայծառի իշխանութեան ներքեւ։ Այդ շրջանին կը յաջողի Պոլսէն Զըմմառ փոխադրել տալ Անտոնեան Միաբանութեան ձեռագիրներն ու դիւանական գրութիւնները, կորուստի ստոյգ վտանգէն փրկելով զանոնք :

1938ին, կարդինալ Աղաջանեանի հրամանով կուգայ Պէյրութ եւ կը ստանձնէ Ս. Եղիայի ժողովրդապետութեան հոգհոգւոյը : 1949ին կ'ընտրուի Մեծաւոր Զմմառի վանքին : Ծերութեան պատճառած տկարութեան հետեւանքով կը քաշուի գործէ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (314)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԳ.

ՌՍՏԱՆ

Նրանք երկու յարկերի են բաժանուած, որոնցից հինգը ներքին յարկն է կազմում, իսկ չորսը վերին յարկը։ Հայոց հին սարամուտների (տրօգլոդիտների) այդ քարեղէն բնակարանը այնքան անմատչելի, այնքան բարձր է գետնի մակերեւոյթից, որ Նարեկացու նման հրաշագործ անձը միայն կարող էր մուտք գործել այնտեղ : Գլխաւոր դուռը բացւում է ներքնայարկի առաջին սենեակի մէջ, յետոյ մէջ – մէջ դռներով տանում է դէպի միւս սենեակները եւ հանում է մինչեւ վերին յարկը :

Իւրաքանչիւր սենեակ պատուհանաձեւ լուսամուտ ունի, որ նայում է դէպի ծովը : Վերնայարկի սենեակներից մէկը ձեւացնում է մի փոքրիկ մատուռ, քարեղէն սեղանով : Այստեղ էր բնակւում Նարեկացին, այստեղ էր գրում իր սքանչելի գիրքը։ Այստեղից տեսաւ նա Ս. Աստուածամօրը, Աստուածորդի մանուկը գրկում, որի տեսութեանը այնքան մեծ տենչանքով փափաքում էր նա։ Փոքրիկ Առտէր կղզու վրայ կանգնած էր նրա տենչալին, եւ ամբողջ ծովը վառւում էր հրեղէն ճառագայթներով։ Իր քարայրից ցած իջաւ Նարեկացին, մօտեցաւ ծովեզրին եւ, որպէս ցամաքի վրայ, նա ջրի վրայով ընթանալով, ոտքով անցաւ ծովը եւ հասաւ կղզուն։ Աստուածամայրը տուեց երանելի Սուրբի գիրքը Աստուածորդի մանուկին, ասելով. «Առ Տէր» — այսինքն՝ առ քո Տիրոջը։ Եւ այն օրից այդ փոքրիկ կղզին կոչուեցաւ Առ Տէր :

Հին Ռշտունիքը այժմ երկու գաւառների է բաժանուած՝ Գաւաշ եւ Կարճկան, երկուսն էլ կոչւում են իրանց համանուն աւանների անունով, որոնց մէջ գաւառապետներ են նստած։ Սկսեալ Հայոց – Ձորից, որը Գաւաշի՝ հիւսիս – արեւելեան սահմանն է, յիշեալ երկու գաւառները՝ Վանայ ծովակի հարաւային եզերքով՝ տարածւում են մինչեւ Մոզաց եւ Բզնունեաց աշխարհները : Ճանապարհը նոյնպէս ոլորւում է ծովակի եզերքով, երբեմն բոլորովին մօտենում է, երբեմն փոքր ինչ հեռանում է, բայց երբեք ծովեզերքից չէ բաժանւում : Նա այնքան նեղ է, այնքան դժուարին ելեւէջներ ունի եւ այնքան սարսափելի են նրա անցքերը, որ ի դուր չստացաւ իր Կապան անունը։ Հայոց երկրի բազմաթիւ կապանների թւում Ռշտունեաց կապանը դժուարանցանելիներից մէկը պէտք է համարել։ Ամէն մի քայլում, բաւական են մի քանի հրացանաւորներ, որ փակեն մի ամբողջ քարավանի անցքը եւ վանդակի մէջ բռնուած թռչունի նման, չթողնեն, որ տեղից շարժուի։ Ճանապարհը պտտւում է նեղ ձորերի միջով, որոնց երկու կողմերից եւս բարձրանում են անհնարին ապառաժներ : Եւ այդ սատանայական լաբիւրինթոսը քարավանի միակ ուղին է, որ տանում է դէպի Բաղէշ եւ Մուշ։ Մարդ խեղդւում է անձկութեան մէջ։ Իսկ երբ դուրս ենք գալիս նեղ կիրճերից եւ Մուշի ընդարձակ դաշտին ենք հասնում, այն ժամանակ միայն հորիզոնը բացւում է մեր առջեւ, սկսում ենք ազատ շունչ առնել :

Ռշտունիք, այդ ռաշիդների (քաջերի) աշխարհը, սնուցել է՝ իր խիստ եւ վայրենի բնութեան համեմատ՝ մի ինքնուրոյն ժողովուրդ : Նրա բնակիչները՝ իր մթին անտառների եւ ահարկու լեռների նման՝ կոշտ, կոպիտ եւ անխորտակելի են։ Հսկայ բնութիւնը ծնել է եւ հսկայ ժողովուրդ։ Այստեղ միայն կարելի է տեսնել սահմանակից Հայոց – Ձորի վաղեմի տիտանների վիթխարի սերունդը, որ իր քաջութեամբ բնաւ յետ չէ մնում դրացի սասունցիներից։ Չէ կարելի տեսնել եւ չհիանալ այդ առողջ, կենդանի, մշտազուարթ ժողովրդով։ Նա երբեք չէ թառամում, որպէս իր ծմակների մշտականաչ կիպարիսը։ Նա երբեք չէ ծերանում. որպէս իր թաւուտների դարեւոր եղեւինը։ Հզօր կուրծքը մերկ, զօրաւոր բազուկները հոլանի, գլխին թաղիքեայ կոնաձեւ քօլօզը դրած, եւ նրա վրայ գոյնզգոյն թաշկինակներ փաթաթած՝ որոնց ծայրերը՝ ոսկեգոյն մազերի երկայն գիսակների հետ՝ թափւում են լայն թիկունքի վրայ, հագին մի կարճ քազախայ (կուրտիկ) հագած, որի ամրութիւնը, երկաթեայ զրահի նման, կարող է դիմանալ ամենասուր դաշոյնի առջեւ, ներքին հագուստը մազեղէն զօլ – զօլ շալվարի մէջ հաւաքած, — դուք կը տեսնէք Ռըշտունեաց լեռների այդ զաւակին, երկար նիզակը ձեռին, թեթեւ վագրի նման, անցնում է մի ապառաժից դէպի միւսը : Նրա նիզակը, որ երկու ծայրերում եւս սուր երկաթներ ունի, ծառայում է եւ իբրեւ զէնք եւ իբրեւ նեցուկ, որ գետնի մէջ ցցելով, յենւում է նրա վրայ եւ ոստումներ է գործում սարսափելի վիհերի վրայից :

Այդ բոլորը այնքան արագ է կատարւում, որ դու կարծում ես, թէ նա թռչունի նման թեւքեր ունի եւ օդի մէջ սլանում է։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ընտրութեան մէջ։ Միաժամանակ կարգ մը որոշումներ պիտի տրուէին հրատապ հարցերու շուրջ ։

Միւս կողմէ Ալժերիոյ երեսփոխանները որոշեցին հիմնահիմա քաղաքական ոչ մէկ խմբակցութեան արձանագրուիլ Ազգ. Ժողովին մէջ։ Ժողով մը գումարելով միաձայնութեամբ որոշեցին ընդդիմանալ Ալժերիոյ 17 շրջանները հողային ամբողջութեան մը վերածելու ծրագրին։ Ազգ. Ժողովին մէջ պիտի պահանջեն որ Մայր Երկրի եւ Ալժերիոյ վարչական բաժանումները միանան, մաքսային բոլոր գործողութիւնները վերցուին Ալժերիոյ եւ Մայր երկրին միջեւ, ինչպէս նաեւ հրապարակէն անհետանան ալժերիական դրամանիշերը ։

Ալժերիոյ երեսփոխանները վճռած են աշխատիլ յաջողութեամբ պսակելու համար Զօր. Տը Կոլի կողմէ Կոստանդինի մէջ պարզուած ծրագիրը՝ «Նոր Ալժերիա մը, Ֆրանսայի անբաժան մասնիկը»։

Ալժէ քաղաքի երեսփոխան Աչմէտ Ճէպուռ աւելի առաջ երթալով յայտարարեց.— Մինչեւ 1959 Յուլիս Էնթէկրասիոնի սկզբունքը եթէ չընդունուի՝ պիտի հրաժարինք, որովհետեւ անո՛ր համար մենք ընտրուած ենք ։

Յայտարարուեցաւ նաեւ թէ Փինէ կը հեռանայ Անկախներու կուսակցութենէն որուն նախագահն է։ Ծանօթ է որ ելմըտական նախարարը ծանր տարակարծութիւններ ունէր կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար՝ Տիւշէի հետ։ Փինէ դէմ էր ընտրական այս ձեւին։ Իրականին մէջ Փինէ կը մնայ կուսակցութեան մէջ բայց մաս պիտի չկազմէ խորհրդարանէն ներս անկախ խմբակցութեան։ Նկատի առնելով որ պիտի մնայ ելմտական նախարար, արդէն իսկ կը դադրի, համաձայն նոր սահմանադրութեան երեսփոխան ըլլալէ ։

Անթուան Փինէ այս որոշումը յայտնած է Վարչապետ Տը Կոլի, որուն հետ երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ երկուշաբթի իրիկուն ։

× Փարիզի եւ արուարձաններու մէջ վերջին քանի մը օրերու ընթացքին բազմաթիւ Ալժերիացիներ ձերբակալուեցան, որոնց մէջ՝ 19 հանգանակիչներ ։ Գրաւուած է երկու միլիոն ֆրանք։ 350 ոստիկաններ միաժամանակ գործի անցնելով չորս հարիւր հոգի հարցաքննեցին եւ խուզարկեցին 35 շէնքեր ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ եւ Իսրայէլի սահմանին վրայ նոր բախումներ եղան, Թել Աւիվէն կը հաղորդեն թէ Սուրիացիները կրակ բացած են Հրեաներու վրայ։ Վերջին օրերուն պատահած երրորդ միջադէպն է ասիկա ։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ նախարար Անտրէ Մալրօ Նոր Տելհիէն գնաց Թոքիօ, ուր պիտի մնայ տասը օր, խորհրդակցութիւններ ունենալով Ճափոնի կայսեր եւ Վարչապետին հետ ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ թերթերը մեծ տառերով արձագանգ հանդիսացած են Կիպրոսի մասին ՄԱԿի տուած որոշումին, յայտնելով թէ Թրքական տեսակէտը յաղթանակած է միջազգային ժողովին մէջ ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ոստիկանութիւնը երեւան հանեց համայնավար դաւադրի կազմակերպութիւն մը, ձերբակալելով 13 հոգի, որոնք գաղտնաբար մտած էին Յունաստան՝ Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն մէջ պատրաստուելէ ետք ։ Աթէնքի կառավարութեան պաշտօնական մէկ դի–կոյթը կը հաղորդէ թէ համայնավար վտանգը միշտ գոյութիւն ունի երկրին մէջ, հաւանական է որ օրէնքէ դուրս հռչակուի ծայրայեղ ձախակողմեան կուսակցութիւնը, որ 79 երեսփոխան ունի Խորհրդարանին մէջ, բայց անուղղակի ներկայացուցիչն է համայնավար կուսակցութեան՝ Յունաստանի մէջ արգիլուած ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Խ. Միութեան ամէնէն տարեց մարդը՝ Մահմուտ Էյվազ, ատրպէյճանցի, տօնած է իր 150րդ տարեդարձը։

ՄԵՆՏԷՍ ՖՐԱՆՍ որ Նոյեմբեր 27ին հրաժարած էր Լուվիէի քաղաքապետի իր պաշտօնէն, հրաժարեցաւ նաեւ Էօրի ընդհանուր խորհուրդէն, որուն նախագահն էր ։

ՍՊԱՆԻՈՅ քաղաքացիներուն թիւը կը հասնի 29.661.813 հոգիի։ Մատրիտ ունի մօտ երկու միլիոն բնակիչ, իսկ Պարսելոնա՝ աւելի քան մէկ միլիոն ։

ՊԵՐՃՈՒՀԻ Մ. ԳԱՐԱՃԵԱՆ
ԺՈՐԺ Կ. ԳԱԼԵՄՔԵՐԵԱՆ
Ամուսնացած
Փարիզ 6 Դեկտ. 958 Հալէպ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Գօյաճեան Մարտիրոս երկու հազար ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան ֆոնտին, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Գրիգոր Այվազեանի մահուան առթիւ։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սէն Ժերոմ.— Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Տիգրան Թադոյեանի, զաւակներուն եւ ազգականներուն իրենց եւ կնոջ, մօր Տիկին Վազգանուշ Թադոյեանի դառնագին մահուան առթիւ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի։ Այս Ուրբաթ ժամը 21ին, քաղաքապետարանի կից՝ ժիւսթիս տը փէի սրահը ։

Կը խօսի՝ ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ ։

Նիւթ՝ Քաղաքական դէպքեր «Նոյեմբեր 29»ի առնչութեամբ ։

Մուտքը ազատ է, ներկաները կրնան արտայայտուիլ նիւթին շուրջ ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի ժամը 9ին Քաֆէ Քատէի սրահը ։

Կը խօսի երիտասարդ արուեստագէտ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ։ Նիւթ՝ «Հայ ճարտարապետութիւնը»։

Մուտքը ազատ է ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Այր ծառայող մը, պապարկութեան համար։ Դիմել անձամբ Յառաջին ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ մինչեւ Դեկտեմբեր 31 փակեն իրենց բոլոր առկախ հաշիւները ։ Վարչութիւնս ի վիճակի չէ սպառիկ թերթ ղրկելու եւ պիտի ստիպուի դադրեցնել թերթերը այն բաժանորդներուն, որոնք ցարդ չեն նորոգած 1958ի բաժանորդագրական շրջանը ։

Համաձայն տեղական մամուլի սովորութեան պիտի խնդրէինք որ մեր բոլոր բաժանորդները կանխիկ վճարեն իրենց բաժնեգինները։

Շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որ իրենց կանոնաւոր վճարումներով ապահոված են թերթին հրատարակման կանոնաւորութիւնը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէս օրէ ետք ժամը չորսին, ընկերուհի Գաքըճեանի աշխատանոցը, 58 Րիւ տ'Ապուքիր, երդ յարկ, մէթրօ Սանթիէ, սորթի Րիւ Սանթիէ։ Ջերմապէս կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներու եւ մասնաւորաբար յանձնախումբին ներկայութիւնը։ Նիւթ՝ 28 Դեկտեմբեր 1958ի պարահանդէսը ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
Վ Ա Ր Ժ Ա Ր Ա Ն Ի
ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԸ

Դեկտեմբեր 21ին։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած

ՇԱՒԻԼԻ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ կողմէ, ի նպաստ Նորակառոյց եկեղեցւոյ եւ դպրոցին ։

Կիրակի 14 Դեկտեմբեր, ժամը 16էն կէս գիշեր ։

Տեղւոյն քաղաքապետական սրահին մէջ։ Կովկասեան երգ, պար, նուագ, ԳԵՐՆԱՐՏԷՏԷՃԵԱՆի կողմէ, եւ հաճելի անակնկալներ ։

GRAND ORCHESTRE DON MORERTO

Ճոխ պիւֆէ — Մուտք 300 ֆրանք

Կանխօրօք ապահովեցէք ձեր սեղանները հեռախօսելով Վէրսայլ 25 – 25 կամ 926 67.91 Սալ տէ Ֆէթ տը Շաւիլ, 8 Րիւ Սթալինկրատ ։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան, Զինադադարի քառասնամեակին առթիւ

ԿԻՐԱԿԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 14

ժամը 9.15ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ։

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի 1914էն 1958 Ֆրանսայի համար ինկած բոլոր հայ զինուորներուն յիշատակին ։

Ներկայ կ'ըլլան Ֆրանսացի զինուորական եւ պետական բարձր անձնաւորութիւններ ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ստեփան Մարկոսեան, հօրը անունը Գեւորգ, մօրը անունը Արշալոյս, (Ատապազարցի) որ 1943ին Յունաստան եղած է։ Տեղեկացնել Տիկին Գասկեանի, 4 Րիւ տիւ Քափիթէն Սուայէ Փրէ Սէն Ժէրվէ, (Սէն)։

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք։ Հատը 15 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 11 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — JEUDI 11 DECEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8366 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4167

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Մեր աչքին առջեւն է Էջմիածնի Մայր Աթոռի 1959ի Օրացոյցը։

Անցեալ տարուանին հետ բաղդատելով, նոր Օրացոյցը աւելի ճոխ է (253 էջ փոխանակ 231ի)։

Նորութիւնն այն է, որ եկեղեցական-կրօնական սովորական բաժինէն եւ Հին տոմարի մասէն վերջ ունի յաւելուած մը։ Հետեւելով մեր միւս վանքերու օրինակին, Էջմիածնի օրացոյցին հեղինակը՝ Սահակ Արք. Տէր Յովհաննիսեան՝ աւանդապահ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի՝ այս անգամ հրատարակած է ցանկ մը, որուն մէջ նշանակուած են անունները մեր զոյգ կաթողիկոսութեանց եւ զոյգ պատրիարքութեանց շահակալներուն, էջմիածնական եպիսկոպոսներուն, առաջնորդներուն, Մայր Աթոռի միաբաններուն, սարկաւագներուն, ջահընկալներուն, պաշտօնէութեան, Հոգեւոր Ճեմարանի եւ «Էջմիածին»ի վարիչներուն եւ այլ պաշտօնեաներու։

Այս ցանկէն կը տեղեկանանք, որ Էջմիածնի մէջ ձեռնադրուած եպիսկոպոսներու թիւն է 21։ Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել Պաղտատի առաջնորդ Զգօն եպս. Տէր Յակոբեանը, որ եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ Հոկտեմբեր 19ին (հաւանաբար նաեւ Գնէլ վրդ. Ճէրէճեանը, Կիլիկիոյ միաբանութենէն արտաքսուած, որ Էջմիածնի մէջ եպիսկոպոս ձեռնադրուեր է Նոյեմբեր վերջին)։

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը՝ նախագահութեամբ Վեհ. Վազգէն Ա.ի՝ ունի ութ անդամ, չորս եկեղեցական եւ չորս աշխարհական։

Առաջնորդական թեմերու թիւն է 22։ Խորհրդային Միութեան մէջ կան հինգ թեմեր եւ մէկ հոգեւոր հովուութիւն։ Թեմերն են՝ 1. Արարատեան, 2. Շիրակի, 3. Վրաստանի եւ Իմերեթիայի, 4. Ատրպէյճանի եւ Անդրկովկասի, 5. Նոր Նախիջեւանի եւ Հիւսիսային Կովկասի թեմերը. իսկ Մոսկուայի հոգեւոր հովուութիւն է։

Հինգ թեմերէն երեքը (Արարատեան, Շիրակի եւ Ատրպէյճան-Անդրկովկասի) կը կառավարուին առաջնորդական-փոխանորդ կամ տեղապահ վարդապետներով։ Առաջնորդ ունին միայն Վրաստան-Իմերեթիայի թեմը (եպիսկոպոս) եւ Նոր Նախիջեւան-Հիւսիս. Կովկասի թեմը (Ծայր. Վարդապետ)։

Արեւմտեան երկիրներէն Ռումանիա եւ Պուլկարիա ո՛չ առաջնորդ ունին, ո՛չ իսկ առաջնորդական տեղապահ, կը՝ կառավարուին «Թեմական Խորհուրդ»ներով։

Մայր աթոռը կը թուի թէ չատ չի հետաքրքրուիր իր արտասահմանեան թեմերով եւ տեղեակ չէ թէ ո՞վ մնացած է, ո՛վ արտաքսուած եւ որո՞նք խզած են յարաբերութիւնները։

Այսպէս, 1959ի Օրացոյցը Վիէննայի համար իբրեւ հոգեւոր հովիւ ցոյց կու տայ Եղիշէ Ծ. վրդ. Իւթիւճեանը, վախճանած Յուլիս 29ին։ Յունաստանի թեմի հոգաբարձու Պատուիրակ եւ Առաջնորդ՝ Խասհակ վրդ. Ղազարեանը, չատոնց արտաքսուած։ Ու տակաւին իբրեւ Էջմիածնի թեմ կը նկատէ Թեհրանը, Ատրպատականն ու Յունաստանը, որոնք իրենց կապերը կտրած են Մայր Աթոռի հետ եւ պաշտօնապէս հաղորդած։

Մայր Աթոռն ունի ինը վարդապետ եւ չորս աբեղայ (մէկը... 72 տարեկան՝ ձեռնադրուած 1957ին)։ Սարկաւագներու թիւն է տասը, մէկը արեւելահայ, ինը արեւմտահայ հայրենադարձներ՝ Սուրիա Լիբանանէն, Եգիպտոսէն, Յունաստանէն ու Ֆրանսայէն։ Կան ինը Ջահընկալներ։

Մայր Աթոռն ու տաճարը ունին 11 պաշտօնեաներ։ Կան չորս վանահայրութիւններ, — Ս. Հռիփսիմէի, Ս. Գայիանէի եւ Ս. Շողակաթի վանօրայք, 2. Գեղարդայ վանք, 3. Ս. Խաչ վանք եւ Ս. Խորվիրապի վանք։ Առաջին երկուքին վանահայրերը վարդապետներ են, վերջիններունը քահանայ։

Հոգեւոր Ճեմարանը ունի եպիսկոպոս տեսուչ մը։ Փոխ-տեսուչը վարդապետ է, աւագ վերակացուն՝ քահանայ։

Զոյգ հոգի կը խմբագրեն Էջմիածին ամսագիրը։ Գրադարանը ունի երեք պաշտօնեայ։ «Դիւանատուն»ը կը կազմեն դիւանապետն ու Թարգմանիչ-քարտուղարը։ Տնտես-Ֆինանսական վարչութիւնը կը բաղկանայ եօթը հոգիէ։ Մայր Աթոռը ունի նաեւ գլխաւոր ճարտարապետ մը։

Տեսնե՛նք թէ ուրիշ ինչե՛ր կ՚ըսէ — մանաւանդ չըսեր — Էջմիածնի նոր Օրացոյցը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ե. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ ՇԱՊԱՆ-ՏԵԼՄԱՍ

ՄՈՆԵՐՎԻԼ ԾԵՐԱԿՈՅՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ

ԿԱՆՈՆԻԿՈՍ ՔԻՐԻ ԲԱՑՄԱՆ ՃԱՌԸ

Երեքշաբթի օր ժամը 15ին Ե. Հանրապետութեան Ազգ. Ժողովը գումարեց իր առաջին նիստը, դիւանի ընտրութեան համար։

Մինչեւ այդ՝ արդէն բաւական աղմուկ եղած էր երեսփոխաններու տեղը նշանակելու համար։ Ո՞վ աջ պիտի նստի, ո՞վ ձախ, ո՞վ վերը, ո՞վ կեդրոնը, ի վերջոյ որոշուեցաւ այբուբենական կարգով տեղաւորել երեսփոխանները, այս առաջին եւ պատմական նիստին։

Արտասովոր պատկեր մը կը ներկայացնէր Ազգ. Ժողովը՝ 269 նորեկներով. այբուբենական կարգով՝ գնդապետ Թոմազօ նստած էր համայնավարներու աթոռին վրայ մինչ համայնավար Գալանժէ գրաւած էր փուժատականներու աթոռը։ Ժաք Տիւքլոյի նախկին աթոռին վրայ կը տեսնուէր Ռոպէր Շումանը, որ կը խօսէր Մորիս Շումանի հետ։ Կառավարական նստարանին վրայ՝ Զօր. Տը Կոլի եւ Կի Մոլէի կողքին տեղ գրաւած էին Պաքոն, Ուամոնէ եւ Լօժէն Թոմա։

Մինչ չորրորդ Հանրապետութեան երեցագոյն վերջին նախագահն էր՝ համայնավար Մարսէլ Քաշէն, Ե. Հանրապետութիւնը իր դիմագիծը ամէն ձեւով փոխած էր եւ Ա. նիստին պաշտօնական բացումը կը կատարէր Կանոնիկոս Քիր, 82 տարեկան, անկախ երեսփոխան եւ Տիժոնի քաղաքապետ։

Կանոնիկոս Քիր երկար եւ չահեկան ճառ մը արտասանեց, դուրս ելլելով աւանդական միայն աւուր պատշաճի խօսքերու սահմանէն եւ ծանրացաւ նոր Հանրապետութեան պարտականութեանց, պատասխանատուութեանց վրայ, չմոռնալով նաեւ օրուան քաղաքական հարցերուն վրայ։

Ծերունի բայց աշխոյժ երեսփոխանը ողջունելէ ետք վարչապետ Տը Կոլի ներկայութիւնը, պատմականը ըրաւ մայիսեան դէպքերուն որոնք ծնունդ տուին այսօրուան կացութեան։ 1791էն ի վեր Ֆրանսան 16 սահմանադրութիւն ունեցած է, բայց ինչ որ ալ եղած են ժամանակներու ձգտումները կամ հոսանքները, նոյն դրօշին տակ է որ Ֆրանսայի պանծալի ճակատագիրը փայլած է աշխարհի վրայ, Ազատութեան, Եղբայրութեան եւ Հաւասարութեան մնայուն նշանաբանին ներքեւ։ Յանուն այս երեք սկզբունքներուն է որ կը բացուէին նիստերը Ե. Հանրապետութեան՝ անբաժան, ժողովրդավար եւ ընկերային։

Անդրադառնալով Ալժերիոյ հարցին, Տիժոնի քաղաքապետը ողջունեց Ալժերիոյ երեսփոխաններու ներկայութիւնը եւ աւելցուց — Ֆրանսան որ երբեք երախտամոռութիւն չէ փնտռած կրնայ եւ կը պարտի հպարտ ըլլալ իր զաւակներուն, բժիշկներու, առաքեալներու, եւ պաշտօնեաներու գործով։ Ասոնք բոլորը չեն ուզած ստեղծել կամ միացնել արբանեակ պետութիւններ այլ զարգացնել ազատ ժողովուրդներ, յարգուած մնալ, ինչ որ ալ ըլլայ իրենց մորթին գոյնը։

Շատոնց է որ գաղթականութեան գաղափարը անցեալի տեսակէտ դարձած է մեզի համար։ Հանրաքուէին տուած իր պատասխանով, Ֆրանսայի ժողովուրդը վերջնապէս դատապարտեց այդ եւ այդ մարզին մէջ Ֆրանսական ժողովրդավարութիւնը ոչ մէկէն դաս առնելիք ունի։

Կանոնիկոս Քիր ապա անդրադարձաւ ընկերային հարցերու եւ խորհրդարանին դերին նոր Հանրապետութեան մէջ։

Խօսելով խաղաղութեան մասին, վարդապետը շեշտեց —

Պիտի չզարմանաք, նկատի ունենալով աքեմս, երբ այս երկրին մէջ ուր սահմանադրականօրէն բոլոր դաւանանքները յարգուած են, դէմ դիմաց պաշտօնակիցներու՝ կաթոլիկէ, բողոքական, հրեայ եւ մահմետական, դէմ դիմաց իմացականութեան բոլոր արտայայտութեանց ներկայացուցիչներուն (եւ ոչ ոք կ՚ուզեմ անտեսել) — Հանրապետական այն վարդապետը — որ ես եմ — Աստծոյ օժանդակութեանը դիմէ այս առաջին նիստին։

Վերջացնելէ առաջ Կանոնիկոս Քիր յարգանքի խօսք ուղղեց Հանրապետութեան Նախագահ Ռընէ Քոթիի, ջատագովելով անոր իմաստութիւնը, արդարութիւնը, եւ հայրենասիրութիւնը։

Ապա Ժողովը անցաւ օրակարգին որուն գլխաւոր եւ միակ հարցն էր դիւանի ընտրութիւնը։ Լը Թրոքէրին յաջորդելու համար նախագահական աթոռին վրայ, չորս թեկնածու ներկայացան։ Միութիւն Հանրապետութեան Համար կուսակցութիւնը կը ներկայացնէր Պորտոյի իր երեսփոխանը՝ Շապան-Տելմաս, անկախները՝ Փօլ Ռէնօ, ընկերվարականները Մաքս Լըժէօն եւ համայնավարները Ֆեռնան Կրընիէ։ Առաջին քուէարկութեան Շապան-Տելմաս կը ստանար 259 ձայն, Ռէնօ 168, Լըժէօն 89։

Երկրորդ քուէարկութենէն առաջ ընկերվարականները եւ Անկախները խորհրդակցեցան իրենց թեկնածուներու չուրջ։

Անկախները առաջարկեցին ետ քաշել իրենց թեկնածուն եթէ Լըժէօն պահէ իր դիրքը, կամ մնալ թեկնածու եթէ ընկերվարականները քաշուին։ Հոս պէտք է նշել անկախներու դիրքը։ Նկատի առնելով որ կոլիստներէն ետք առաջին կուսակցութիւնն է Անկախներու Ազգ. Կեդրոնը (Սէ. էն. Ի) Ազգ. Ժողովին մէջ, պարզ է որ ասոնք ուզէին առ նուազն այդ ժողովին նախագահութիւնը ստանձնել։ Արդարեւ, երբ նկատի առնուի որ վաղուան վարչապետը կոլիստ պիտի ըլլայ, թէ Քոթի պիտի դադրի նախագահ ըլլալէ (անկախ ծերակուտական է Հանրապետութեան ներկայ Նախագահը), աթոռ չի մնար անկախներուն, ինչ որ անարդար կը նկատուի։

Բայց ընկերվարականները մերժեցին քաշել իրենց թեկնածուն ինչ որ պատճառ դարձաւ որ անկախները հրաժարին Ռէնոյի թեկնածութենէն եւ որոշեն Շապան Տելմասի տալ իրենց քուէները։

Այս ձեւով Շապան-Տելմաս, 43 տարեկան, հինգ տարուան համար նախագահ ընտրուեցաւ Ե. Հանրապետութեան Ա. Ազգ. Ժողովին՝ 355 ձայնով, մինչ Լըժէօն կը ստանար 132 ձայն եւ Կրընիէ 16։

ԾԵՐԱԿՈՅՏԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Միւս կողմէ Ծերակոյտի երեցագոյն անդամը՝ Մութէ, ժամը 10.15ին ժողովին բացումը կատարեց։ Միշլէ, Տըպրէ եւ Պերթուէն նստած էին կառավարական աթոռներու վրայ։ Մութէ հրաւիրեց կրտսերագոյն վեց ծերակուտականները, որոնք տեղ գրաւեցին իր կողքին, որմէ ետք արտասանեց բացման ճառը։ Երեցագոյն ծերակուտականը շնորհաւորեց Զօր. Տը Կոլը, մասնաւորապէս անդրծովեան հողամասերու մէջ կատարած իր աշխատանքին համար, բայց, աւելցուց ան, վստահ չեմ որ զանգուածային մեծամասնութիւնը՝ ի նպաստ նոր կուսակցութեան մը, ուղղակի կը պատասխանէ վարչապետին բաղձանքներուն։

Վայրկեան մը յոտնկայս ողեկոչելէ ետք երեք մեռած ծերակուտականներու յիշատակը՝ ժողովը անցաւ Նախագահի ընտրութեան։

Ժամը 17.30ին Մութէ կարդաց ընտրութեան արդիւնքը։ 260ի վրայ 242 հոգի քուէարկած են. պարզ մեծամասնութեան համար 122 քուէ պէտք է։ Առաջին ընտրութեամբ Մոներվիլ ստացաւ 224 ձայն, իսկ Լիւիլիէ՝ 17։ Ծափահարութիւններու մէջ Մոներվիլ շնորհակալութիւն յայտնեց ծերակուտականներուն, որոնք իրենց վստահութիւնը յայտնած էին իրեն։ Կասթոն Մոներվիլ Ծերակոյտին 16րդ Նախագահը եղաւ, կը վերընտրուի 6րդ անգամ ըլլալով։

× Ընկերվարականներու խորհրդարանական խմբակցութեան նախագահ ընտրուեցաւ Ֆրանսիս Լընար, Գուչ Տիւ Ռոնի երեսփոխանը, իրեն կցորդ ունենալով Մորիս Փիք. երկուքն ալ ծանօթ են մասնաւորապէս Մարսէյլի եւ Վալանսի Հայերուն։

ԼԵՒՈՆ ՄՈԶԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Ցաւով կը լսենք որ երկարատեւ եւ անողոք հիւանդութենէ մը ետք Երեքշաբթի օր, Փարիզի մէջ մեռած է Լեւոն Մոզեան։

Յուղարկաւորութիւնը այս Շաբաթ ժամը 10.45ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ։ Թաղման կարգադրութեանց մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ այս կիրակի տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսայի, Ամերիկայի, Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ Արտաքին Նախարարներու ժողովը՝ Պերլինի հարցին չուրջ, կը հաղորդեն Լոնտոնի պաշտօնական շրջանակները։ Անգլիոյ Արտաքին Նախարար Լոյտ Շաբաթ օր Փարիզ պիտի գայ։ Արեւմտեան Գերմանիոյ Արտաքին Նախարարութեան մէջ պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ ժողովին թուականը. լուրը հաստատուեցաւ Փարիզի քաղաքական շրջանակներուն կողմէ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Վարչապետ Ատընաուըր, որ Լոնտոն պիտի երթար Վարչապետ Մաքմիլլընի հետ Պերլինի եւ այլ չուկայի հարցերուն չուրջ խորհրդակցելու համար, թեթեւ անհանգստութեան մը պատճառով Պոնէն դուրս պիտի չկարենայ ելլել։

(Լուրերու շար-ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԻՒՐԵՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Հոկտեմբեր 30ին Գահիրէ այցելեցին վեց հայրենարնակ քաղաքացիներ, — կրօնական հարցերու խորհուրդի նախագահ Սարգիս Գասպարեան, Սոխումի պետական համալսարանի դասախօսներէն Թուլումճեան, Հայաստանի հնութեանց պահպանման յանձնախումբի վարիչ Յովհաննիսեան եւ ուրիշներ :

Զենք կրնար չուրախանալ, որ ի վերջոյ կարելի կ'ըլլայ գէթ մասնակի կապ մը հաստատել Երկրի Հայերուն եւ Արտերկրի Հայերուն միջեւ: Ուրախ ենք նաեւ այն պատճառով, որ, ինչպէս կ'ըսէր քաղաքացի Գասպարեան, « մի անգամ տեսնելը աւելի արժի, քան հարիւր անգամ լսելը», թէեւ մենք «տեսնող»ներէն չենք, այլ միայն « լսող »ներէն ենք :

Գիտէինք, մեզի ըսուած էր արդէն, որ Հայաստանի կառավարութիւնը « ամենայն Հայոց կառավարութիւն չէ» :Ոչ մեզի ըսելիք բան մը ունի, ոչ ալ մեզմէ լսելիք բան մը: Սակայն կը հաւատանք, քաղաքացի Թուլումճեանի պէս, թէ «մենք բոլորս Հայաստանի զաւակներ ենք » , ղուրսը ըլլանք թէ ներսը, հեռուն ըլլանք թէ մօտը: Առ այժմ այսքանն ալ կը բաւէ մեզի :

Նշանակալից է՝ այն իրողութիւնը, որ հայրենի հիւրերը զուսպ ու զգաստ եղան իրենց հրապարակային արտայայտութիւններուն մէջ:

Ոչ մէկ ակնարկութիւն « հայ ժողովուրդի ոխերիմ թշնամիներ»ու, « հակաէջմիածնական հերձուածող»ներու, «իմպերիալիզմի գործակալներ»ու, «Թուրքին զինակիցներ»ու եւ «եոլտաշ»ներու մասին: Այս պարտականութիւնը յոխորտ ու խղճմտօրէն կը կատարեն, ամէն օր եւ ամէն տեղ կը կատարեն արդէն զեկավարուած հայրենասիրութեան վեթերաններն ու թեկնածուները: Եւ պէտք չկար, որ Հայաստանի «կաունիկ»ները եւս գային նոյն անլի ու անհամ բաները ըսելու մեզի:

« Էթիքէթ»ը պահուեցաւ սա կամ նա ձեւով. հայրենի հիւրերը փափկանկատութիւնը ունեցան, գէթ այստեղ՝ գաղութներու մէջ, չրսելու եւ չկրկնելու ինչ որ կ'ըսեն ու կը կրկնեն, ընթացիկ սովորութիւն մը յարգած ըլլալու համար, թէ ներսի եւ թէ դուրսի «հայրենասէր»ները: Հայաստանի քաղաքացիները կոյան թեթեւամտութեան դէմ ապահովագրել ոչ միայն հայրենիքին համբաւը, այլեւ իրենց անձնական վարկը :

Այսպէս չըրին եւ այսպէս չեղան սակայն հիւրընկալները :

Անոնցմէ մէկը միամտօրէն խոստովանեցաւ, թէ իրենք, զեկավարուած հայրենասիրութեան վեթերաններ ու թեկնածուներ, պէտք ունին « հայրենի կաունիկ»ներու, որպէս զի քիչ մը « հայրենասիրութիւն ներարկեն իրենց երակներուն մէջ»: Երանելին կ'անգիտանայ անշուշտ, թէ հայրենասիրութիւնը զգացում մըն է, որ չի ներարկուիր : Ամէն մարդ հետը կը բերէ այդ զգացումը: Բայց գիտէինք արդէն, թէ «ներարկում»ի պէտք կրնային ունենալ միայն անոնք, որ առ հարկի կը վճարեն իրենց տուրքը զեկավարուած հայրենասիրութեան :

Հիւրընկալներէն ուրիշ մը ուրախութիւն կը յայտնէր, որ հայրենի հիւրերը « մաքուր հայերէն » կը խօսէին: Կը կարծէր թերեւս, որ հայերէն խօսիլը բացառիկ առաքինութիւն մըն է հայրենարնակ ռեւէ Հայու համար եւ ապացոյց մը այն մասին, թէ 'ուխտաւորները ... «սուտ չեն խօսած»:

Ղեկավարուած հայրենասիրութեան այս թեկնածուն կը յայտարարէր նոյնպէս, թէ « կան հայանուններ » , որոնք կ'ըսեն ու կը գրեն եղեր, թէ ուխտաւորները հոն հայրենիքին մէջ ժողովուրդը կողոպտած են. ուստի՝ կը խնդրէր, որ հիւրերը վկայէին, թէ ոչ, կողոպտած չեն, սուտ խօսած չեն, կերած, խմած չեն : Այս կը նշանակէ ,թէ արդարեւ, ուխտաւորները վկայի պէտք ունին՝ հաստատելու համար, որ իրենց կեանքին մէջ բնաւ սուտ չեն խօսած, այլ միայն ճշմարտութիւնը, բացարձակ ճշմարտութիւնը «խօսած» են: Այս թեկնածուները իրենք իսկ կը զգան ուրեմն, որ իրենց խօսած ճշմարտութեան կրնան հաւատալ միայն... իրենք :

Դարձեալ, այս թեկնածուն այն միտ միտ կարծիքը ունի, թէ իրենք « հակայ պայքար մը » կը մղեն «մեր հայ աղբարիկներուն դէմ» եւ թէ այս աղբարիկները « օտարին քաջալերութեամբ խռովութիւն կը ստեղծեն»:

Այս յայտարարութիւնն իսկ կը հաստատէ, թէ թեկնածուները իրենցմէ դուրս միայն օտարներ կը տեսնեն, միայն իրենց մէջ տեսնելով «բուն Հայը » , ինչպէս ուրիշ թեկնածու մը կը տեսնէր վառարարոյ հրէշի մը մէջ :

Ուրիշ ճառախօս մը կը խոստովանէր թէ հայրենարնակ հիւրերուն ներկայութիւնը յոկ կը խանդավառէ զիրենք այն « հայրենական պայքար»ին մէջ, զոր իրր թէ կը մղեն եղեր... բերաններ պապանձեցնելու համար: « Հայրենական պայքար»... Այո, հարկ կ'ըլլայ խոստովանիլ մեր կարգին, թէ այդ պայքարը կը մղուի հայրենիքին անունով, բայց ոչ՝ հայրենիքին համար: Եւ բնաւ պէտք չկայ « պապանձեցնելու » անոնք, որ կը կռուին ոչ թէ հայրենիքի անունով, այլ հայրենիքին համար :

Տարբերութիւնը, այս երկու պայքարներուն միջեւ, կրնան ըմբռնել իրական հայրենասէրները, բայց ոչ՝ ղեկավարուած հայրենասիրութեան հին ու նոր թեկնածուները :

Ուղեկորոյս վեթերան մը, — հիւրընկալներէն, — յայտարարեր է, թէ այսօր Հայը այլեւս ստիպուած չէ Սելճուկներու, Մոնկոլներու, Թուրքերու դէմ կռուելու, այլ ստիպուած է պայքարելու... Հայերու դէմ: Ստիպուած է (եղեր) մղելու այս պայքարը «մեր Հայութիւնը պահելու համար»: Կը ստացուի սա պատկերը.— Հայը հարկադրաբար եւ բացառաբար պիտի պայքարի Հայու դէմ, որպէս զի կարենայ պահել իր Հայութիւնը : Եթէ չպայքարի, ուրեմն դատապարտուած է կորսնցնելու իր տժգունող, գրեթէ տժգունած հայութիւնը :

Ճառախօսը իր եւ իրեն պէս «հայրենասէր»ներուն այս պայքարը կը կոչէ «արդարակիցէք»՝ այն պատճառով, որ իր « հայրենասիրական զգացումները կ'արիւնեն » եղեր ոչ թէ Սելճուքները, Մոնկոլները եւ Թուրքերը, այլ անոնցմէ աւելի արիւնարբու դազան մը: Այս դազանին անունն է... «Հայը»: Ոչ այն Հայը, որ թեկնածու է հայրենասիրութեան, այլ այն միւս Հայը, որ թեկնածութեան շրջանը պատուով անցուցած եւ հայրենասիրութեան, իրական հայրենասիրութեան վկայական ստացած է Հայաշխարհի արիւնոտ ճամբաներուն վրայ, բայց ոչ՝ Գեղարուեստասիրաց Միութեան սրահին մէջ:

Մեզի կը թուի, թէ հռետորաչունչ այս ճապաղանքները լսելով, հայրենի հիւրերը, — «կաունիկ»ներ Հայոց Աշխարհին, — կուշտ մը խնդացած են իրենք իրենց մէջ: Թերեւս նաեւ ըսած են — Տէր դուն ազատէ մեզ մեր բարեկամներէն, մենք կրնանք մեզ ազատել մեր թշնամիներէն :

Քաղաքացի Գասպարեան գոհ է անշուշտ, որ աւելի լաւ ճանչցաւ այս պագապուր մարդիկը «մի անգամ միայն տեսնելով» զանոնք, քան հարիւր անգամ լսելով անոնց խօսքը :

Հայրենի հիւրերը ապահովաբար զարմացան նաեւ, որ այսքան հսկայ, այսքան ամեհի, այսքան սրտակեղէք պայքար մըղելով հանդերձ, ղեկավարուած հայրենասիրութեան թեկնածուները, ոչ միայն բան մը չշահեցան , այլեւ վրայ տուին ուրիշներու շահածն ալ :

Եւ հիմա կը խոստովանին ահաւասիկ , որ իրենք պէտք ունին հայրենիքի օգնութեան՝ հայրենիքի անունով, բայց ոչ հայրենիքին համար մղած իրենց պայքարը շարունակել կարենալու համար : Հր. Մարգարեաններուն կը մնայ աւելցնել բաժնեչափը իրենց ընծայած «պլըրակտիկ – քաղաքական օժանդակութեան » :

Հայրենի հիւրերը ի՞նչ պիտի ըսեն իրենց վերադարձին, այս «սրտակեղէք»ներուն համար: Պիտի ըսեն անկասկած, որ աւելի լաւ էր գոհանալ հարիւր անգամ իրենց լսածով , քան մէկ անգամ իրենց տեսածով :

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ՁԵԽ ՀԱՅԱԳԻՏՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ես խօսեցի նաեւ մի պատկառելի լեզուագէտի՝ Տօքթ. Բոհումիլ Բարեշի՝ն:Նա ինձ հետ խօսում էր դասական հայերէնով եւ... հինգերորդ դարի գրաբարով ... Եւ դա հասկանալի է , այս մարդն է, որ բնագրից թարգմանել է Շիրվանզադէի « Քաոսը», իսկ գրաբարից՝ Փ. Բիւզանդի եւ Խորենացու գործերում եղած աւանդութիւնները: Շատ լեզուներ գիտի Տօքթ. Բարեշը: Բայց թարգմանական միայն մէկ գիրք է հրատարակել՝ «Քաոսը»:

— Մի բան կը խնդրէի ձեզ, .. դիմեց ինձ նա, — ասացէք, թէ կարելի է , ինձ ուղարկեն Թումանեանի գործերը՝ ե՛ւ ընթերցելու, ե՛ւ թարգմանելու համար: Խոստացայ:

— Սքանչելի է,— հիացած նրա թէեւ անվարժ եւ կցկտուր, բայց եւ մաքուր հայերէնի վրայ, բացագանչեցի ես : — Ինչպէ՞ս, ումի՞ց էք սովորել այդքան մաքուր հայերէնը , — հարցրի ես :

— Պատմահայր Խորենացուց , — ժպտալով պատասխանեց նա: — Այժմ գրաբարից թարգմանում եմ նրա «պատմութիւնը»: Այստեղ մի նշանաւոր Հայ կայ՝ Տօքթ. Մարտիրոսեանը, նրան ես շատ եմ պարտական իմ հայերէնի համար:

Այս Նշան Մարտիրոսեանը, որի հիւրընկալ յարկի տակ ես հաճելի ժամեր անցկացրի, իրօք մեծ գործ է կատարում մեր գրականութեան համար: Նա հայերէն է սովորեցրել Բարեշին, Եղլիչկային եւ ուրիշների, թարգմանել է « Արու – Լալա – Մահարին», Սարմէնի ընտիր բանաստեղծութիւնները :

Սակայն շարունակենք ծանօթանալ չեխ հայագէտներին: Մնացածները, որոնց մասին պիտի խօսեմ, դեռ եւս շատ երիտասարդ են եւ սովորում են Փրակայի համալսարանի վերջին դասարաններում :

Դրանցից Գալեկ Բոհումիլը, բարձր հասակով ու համեստ մի երիտասարդ , միակն էր, որ դժուարանում էր խօսել մեր աշխարհաբարով :

— Նա զբաղւում է գրաբարով, ինչպէս եւ ուսումնասիրում է հին յունարէնն ու արեւելեան մի քանի լեզուներ, — բացատրեց իր ուսուցիչը՝ Տօքթ. Եղլիչկան :

— Տէ՛ ինչպէ՞ս խօսեմ հայերէն, — թարգմանի միջոցով դիմեց ինձ շփոթած երիտասարդը, — երբ ամբողջ կեանքումս միայն երկու Հայեր եմ հանդիպել. առաջինը ձեր դուստրն էր, որ պտոյտի էր եկել Փրակա եւ որի հետ մի քանի բառ փոխանակեցի, երկրորդն էլ դուք էք ...

Այդ երիտասարդն այժմ գրում է «Գրաբարի յօդերը» տիպլոմային աշխատանքը ...

Ներկաների մէջ փոքրիկ մարմնով , փոքրիկ ձեռքերով, փոքրիկ դէմքով մի քնքուշ աղջիկ կար՝ Լուտմիլա Մոտալովան: Ո՞վ մտքով կ'անցնէր , որ այդ փոքրիկ ուսանողուհին մեծանուն Վարպետի թարգմանիչն է, նրա չեխերէն հրատարակութիւնների խմբագիրը:

Իմ խմբագիրը մի անգամ ինձ ասաց .

— Մի օր հանդիպեցի Լուտմիլային՝ աչքերը կարմրած էին եւ ուռած: «Ի՞նչ է պատահել»: «Վարպետը մեռել է » — հեծկլտալով հաղորդեց նա:

Ես յուզուած էի այդ լուրից: Այո, այս չեխ աղջիկը հայ աղջիկներին հաւասար արցունք է թափել մեր սիրելի Վարպետի համար ...

Լուտմիլայի տիպլոմային աշխատանքները դարձեալ Աւ. Իսահակեանի ստեղծագործութիւններն են: Թէեւ կայ «Աբու Լալա Մահարու» չեխերէն թարգմանութիւնը , բայց Լուտմիլան գոհ չէ, որովհետեւ թարգմանութիւնը արձակ է:Վարպետի այդ հոյակապ ստեղծագործութիւնը չափածոյ թարգմանելու վրայ է աշխատում այժմ նա՝ Բոհոյում ապրող չեխ բանաստեղծ Լուդվիկ Կունդերայի հետ միասին: Այս չեխ աղջիկը Աւ. Իսահակեանի գործերը իր ժողովրդին հասցնելը համարում է իր կեանքի գլխաւոր նպատակներից մէկը :

— Երկու տարի հարկաւոր կը լինի «Աբու – Լալա Մահարին» աւարտելու համար.— Հայերէն ասաց նա:— Բայց գործի շահը պահանջում է, որ գոնէ մէկ տարի յաճախեմ Երեւանի պետական համալսարանը :

— Կարծում եմ այդ բանը հնարաւոր է, — ասացի ես :

— Այո, հնարաւոր է եւ արդէն, նոյնիսկ, փաստաթղթերս պատրաստ են, կայ վերադաս մարմինների համաձայնութիւնը: Այդ բանը այստեղ ինձ խոստացաւ եւ յետագայում յաջողացրեց Մարիէտտա Շահինեանը, որից խորապէս շնորհակալ եմ... Այնպէս որ, աշնանը կը գամ Երեւան եւ կը լսեմ Փրոֆ. Սեւակի դասախօսութիւնները, մի բան որ իմ երազանքն է եղել ...

Հերթը հասաւ մի այլ աղջկայ՝ Մարեցկա Բոուչկովային, որին, կարծում եմ, մեր հասարակութիւնը բաւական ծանօթ է՝ հայերէն գրած իր յօդուածներից: Դրանք նուիրուած են Վահրամ Փափազեանի «Ցեղապարծ Հայկազը» եւ Ռ. Զարեանի «Սիրանոյշ» աշխատութիւնների վերլուծութեանը եւ իր ժամանակին տպագրուել են «Գրական թերթում» ու « Սով. Գրականութիւն» ամսագրում :

Թէեւ հայերէն իր երկրորդ մասնագիտութիւնն է, բայց այս չեխ աղջիկը բնագրերով կարդացել է հայ գրականութեան շատ գործեր: Իմ խնդրանքով նա դանդաղ յիշում եւ թւում էր իր կարդացած գրքերը :

— Թումանեանի պատմուածքներն ու հէքեաթները ... Շիրվանզադէի «Վարդան Ահրումեանը», « Արտիստը», ո՞ր մէկը թուեմ... «Արտիստը» իմ ամենասիրելի ...

Ա. ՍԹԻՎԸՆՍԸՆԻ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Խազախստանի հսկայական հանրապետութիւնը կեդրոնական առանցքը կը կազմէ Խրուշչեւի այն ծրագրին, որ կը նախատեսէ միլիոնաւոր աճրերու վրայ տարածուող կոյս հողերու օգտագործումը: Այս ծրագրին հիման վրայ վերջերս այնքան մեծ թիւով Ռուսեր դաղթեցին այնտեղ, որ տեղացի Խազախները արդէն իսկ փոքրամասնութիւն դարձած են :

Խազախները մոնկոլատիպ են. բայց միւս չորս հանրապետութիւններուն ժողովուրդները աւելի շուտ կը նմանին Արաբներուն. մահմետական են: Այս պատճառով ալ Խ. Միութիւնը հպարտութեամբ կը յայտարարէ թէ ինքը աշխարհի չորրորդ մահմետական ուժը կը ներկայացնէ :

1923ին Սթալին կ'ըսէր. «Մեր պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ Թիւրքիստանը տիպար հանրապետութիւն մը դարձնել , այնտեղէն Արեւելքի մէջ տարածելու համար յեղափոխութիւնը »:

Ուզեցի աչքերովս տեսնել թէ ինչ իրագործումներ կատարուած էին Սթալինի կողմէ արեւելքի վրայ բացուած այս « ցուցափեղկ»ին մէջ: Տեսայ արդիւնաբերական արդիական քաղաքներ, հսկայական ագարակներ եւ անժամանակ ատեններէն մնացած Արեւելեան Թիւրքիստանի վերջին ինքնուրոյն յատկանիշները, որոնք արագ կերպով կը ցուլուին խորհրդային տնտեսականացման ծրագիրներուն եւ ճարտարապետական միօրինակութեան մէջ:

Կեդրոնական Ասիոյ մէջ մեր առաջին կայանը Թաշքէնտ էր , Ուզպէկիստանի մայրաքաղաքը: Շատ լաւ ընդունելութեան արժանացանք այնտեղ, ուր քաղաքին պաշտօնական անձնաւորութիւնները ազնուութեան տարափ մը տեղացուցին մեր վրայ : Ինքնաշարժով դէպի օդակայան գացած ատեն թերթերու խորագիրները նշմարեցինք, որոնք կ'ըսէին՝ «Ուզպէկիստանի բանուոր ժողովուրդը զայրոյթով կը բողոքէ կայսերապաշտներու յարձակման դէմ»: Բայց Թաշքէնդի բանուոր ժողովուրդը օդակայանին մէջ լայն ժպիտներ կ'արձակէր մեր ուղղութեամբ եւ ծափահարեց զիս երբ ձեռքով մնաք բարովի նշան ըրի իրենց :

Քանի մը օր վերջը Խազախստանի սիրուն մայրաքաղաքին՝ Ալմա – Աթայի մէջ կարդացինք որ «Աշխատաւոր ամբողջ ժողովուրդը զայրոյթով կը դատապարտէ ամերիկեան յարձակումը՝ ազատասէր Լիբանանցի ժողովուրդին դէմ » :

(12 Շար.)

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Հունգարական Յեղափոխութեան երկրորդ տարեդարձին առթիւ, Վիէննայի Հունգար փախստականներուն կողմէ հրատարակուող «Մակիար Հիրանտօ» պարբերաթերթը հրատարակած է այն նպաստաւոր արդիւնքները, զոր 1956ի յեղափոխութիւնը ունեցած է Հունգարներու առօրեայ կեանքին վրայ ։

Հունգարիոյ ամէնօրեայ կեանքին մէջ մտցուած են հետեւեալ փոքր ու անկարեւոր փոփոխութիւնները .

— Հունգար զինուորները, ռուսական գլխարկին փոխարէն՝ կրկին սկսած են կրել հունգարական գլխարկը ։

— Վարժարաններուն մէջ վերահաստատուած է նիշերու հունգարական դրութիւնը, (1 քաջալեր, հինգ յոռեգոյն թիւը) որուն տեղ հաստատուած էր ռուսականը (հինգ քաջալեր եւ մէկ ամէնէն գէշ թիւը)։

— Փեշտայի սրճարաններէն շատեր զետեղած են ամերիկեան տիպի ինքնագործ մեքենաներ, որոնք պտուղի հիւթ կը պատրաստեն ։

— Փեշտա – Վիէննա ճեպընթացը հիմա իր ճամբորդութիւնը կը կատարէ աւելի արագ — վեց ժամի փոխարէն, հինգ ժամէն ։

— Քանի մը քաղաքներու մէջ գեղեցկութեան մրցումներ կազմակերպուած են ։

— Շարժանկարի սրահներու մէջ արեւմտեան ժապաւէններ սկսած են ցուցադրուիլ ։

— Ճաշարաններու եւ ծաղարաններու ռուսական նոր անուններ գրուած չեն ։

— Կարգ մը վաճառատուններ սկսած են ծախել ամերիկեան տիպի տաբատներ ։

— Զբօսաշրջիկութեան գրասենեակները հրատարակած են ցուցակներ, ուր առաջին անգամ ըլլալով դրուած են զանազան պանդոկներու գիները ։

— Արեւմուտք ճամբորդելու համար թէեւ դեռեւս արտօնութիւն չի տրուիր, բայց մերժողական պատասխանը աւելի շուտ կը հասնի ։

— Դէպի Խ. Միութիւն եւ համայնավար Չինաստան ճամբորդութեան հրամանն կը տրուի [illegible] ։

— Ամերիկացի կարգ մը մարզիկներ Փեշտա կը հրաւիրուին ։

— Դերձակները կը ջանան փարիզեան նորաձեւութիւնները օգտագործել ։

— Պուտափեշտի ձայնասփիւռի կայանը արեւմտեան տիպի մրցումներ կը կազմակերպէ ։

— Հունգարացիք «ընկեր» չեն կոչուիր այլեւս՝ այլ՝ «պարոններ եւ տիկիններ» ։

— Թերթերու լուրերը ընդհանրապէս ճիշդ են, բացի՝ Արեւմուտքի մասին ճամբորդական կարգ մը հրատարակութիւններէ ։

«Մակիար Հիրանտօ» պարբերականը կ'աւելցնէ, էթ այս «փոփոխութիւններէն» ետք՝ հաւանաբար մօտ ատենէն, նախորդ վարչապետ Քատար շնորհազրկուի եւ «դարմանումի համար» Մոսկուա հրաւիրուի ։

սիրած պատմուածքն է ։ Թարգմանել եմ ։

Այս քիչ լռելուց յետոյ աւելացրեց՝,

— Կեանքումս երեք Հայ եմ տեսել ։ Դրանից է, որ վատ եմ խօսում ...

Կարծում եմ համեստութիւն էր անում այդ չեխ աղջիկը ։ Նա իմ խնդրանքով հայերէն մի քանի տող գրեց ։ Կարդալով չեխ աղջկայ այս տողերը, մենք երախտիքի զգացմունքով ենք լցւում նրա, իր ընկերների, իր ուսուցիչների եւ ողջ չեխ ժողովրդի հանդէպ [illegible]

Առ հասարակ Փրահայի գիտական եւ գրական շրջաններում մեծ է հետաքրքրութիւնը հայ լեզուի, գրականութեան եւ պատմութեան նկատմամբ ։ Չեխ ընկերները մեծ գործ են կատարում մեր թէ հնագարեան, թէ" միջնադարի եւ թէ' խորհրդային շրջանի մշակոյթի նուաճումներին չեխ հասարակութեանը իրազեկ դարձնելու համար ։ Սակայն կենդանի կապի բացակայութիւնը այդ ընկերների եւ Հայաստանի մշակոյթի օճախների ու [illegible]ծիչների միջեւ բացասաբար է անդրադառնում այդ կարեւոր գործի վրայ ։ Չեխ ընկերները մեզնից հայերէն գրականութիւն են խնդրում ։ Եւ բոլորն էլ մի փափաք ունեն՝ անձամբ տեսնել այն երկիրը, այն ժողովրդին, որի լեզուով ու մշակոյթով այնքան ջանասիրութեամբ ու ջերմութեամբ զբաղւում են իրենք ։

Կարծում եմ, որ մեր Մշակոյթի նախարարութիւնը չի գլանայ բաւարարել չեխ ընկերների այդ առ հարկի ցանկութիւնը ։

Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ

(Գրական թերթ»

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Ազգ. Գաւառական Ժողովը գումարուած է Նոյեմբեր 23ին, նախագահութեամբ Խորէն Արք.ի եւ ատենապետութեամբ Մ. Աղիրեանի, ներկայ եղած են քառասուն երեսփոխաններ ։ Նախկին դիւանը վերընտրուած է ձայներու բացարձակ մեծամասնութեամբ. Այնուհետեւ Ժողովը անցնելով օրակարգի հարցերու քննութեան Ընդհանուր Ժողովի վիճակով դադրած անդամներուն տեղ ընտրած է պարոններ՝ Մ. Տէր Գալուստեան, Գ. Մինասեան եւ Տոքթ. Մ. Հայրապետեան ։

ՀԱԼԷՊԻ մէջ նոյեմբեր 29ին մեռած է Հալէպի ծանօթ լրագրողներէն եւ Հիւսիսային Սուրիոյ առաջին թերթի արտօնատէր Նիքոլա Ճանճիկեան (Ճանճի), սրտի տագնապի մը հետեւանքով ։

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Շաւիլի նորակառոյց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ օծման տարելիցի նախօրեակին (15 Դեկտեմբեր 1957) պարտք կը զգանք հրապարակելու ներկայ համառօտ տեղեկագիրը ։

Փարիզահայ մամուլը սկիզբէն ի վեր, պարբերաբար տուած է մեր գաղութի ազգային կեանքին վերաբերեալ լուրերը . հրատարակելով միեւնոյն ատեն բոլոր նուիրատուներու ցանկերը, մեծապէս սատարելով դժուարին պայմաններու մէջ կատարուած աշխատանքներուն ։

Այս համառօտ տեղեկագիրը կը հրատարակենք, տեղեակ պահելու համար մեր հայրենակիցները կատարուած աշխատանքներուն, ի մասնաւորի մեր յարգելի բարերարները, որոնց սրտաբուխ նուէրներով կրցինք գաղութիս մէջ ունենալ թէեւ փոքր, բայց վայելուչ եկեղեցի մը իր յարակից դպրոցի շէնքով ։ Այս առթիւ կուզանք բոլորին յայտնել մեր ջերմագին շնորհակալութիւնները ։

Հազիւ երկու տարի առաջ Շաւիլաբնակ խումբ մը, երիտասարդներ, հոգաբարձութեանս կը տեղեկացնէին, թէ, կը փափաքէին 25 տարիներ առաջ մատուռի վերածուած խարխուլ եւ փայտաշէն շէնքին տեղ շինել քարաշէն եւ ներկայանալի եկեղեցի մը ։

Գիտէինք թէ մեծ գումարներ պէտք էին իրագործելու համար նմանօրինակ ձեռնարկ մը, մինչդեռ գանձին մէջ ունէինք ընթացիկ ծախքերու հազիւ բաւարար գումար մը ։ Կը վախնայինք, գործի ձեռնարկել վերջ զայն կիսատ թողելու պարագան մտաբերելով ։ Երիտասարդները սակայն խոստացան ամէն գնով գլուխ բերել զայն ։ Տէր տուինք քաջալերելով անոնց եռանդն ու հաստատ կամքը ։

Անմիջապէս կազմուեցաւ յանձնախումբ մը հոգաբարձութեան կողքին, Փարիզի կեդր. վարչութեան հաւանութիւնը առնելէ վերջ ։ Իրենց ընկերներէն մէկը, Գ. Յակոբ Գալուզեան ճարտարապետ, խոստացաւ իր պատասխանատուութեան տակ առնել բոլոր աշխատանքները անձնուիրաբար եւ 17 Փետրուար 1957ի Կիրակին, արդէն իսկ կաթ. պատուիրակ Սերովբէ Եպ. Մանուկեան հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, հիմնարկէքի արարողութիւնները կը կատարէր ։

Ազգապահպանման եւ եկեղեցասիրական զգացումները արթնցուած մեր հայրենակիցներու սրտին մէջ, սկսան սրտաբուխ նուիրատուութիւնները ։ Ամէն կողմէ մեզի կը հասնէին գումարներ, Շաւիլէն, Փարիզէն մինչեւ հարաւային Ֆրանսայէն եւ նոյնիսկ Ամսթերտամէն (Հոլանտա) ։

Վերջապէս եկեղեցիին շէնքը, իր ներքին անհրաժեշտ կահաւորումով, եւ յարակից դպրոցի բաժինը կարելի եղաւ աւարտել 15 Դեկտեմբեր 1957ին ։ Հաւատացեալներու հոծ բազմութիւն մը փութացած էր ներկայ գտնուելու օծման արարողութեան եւ անդրանիկ պատարագին, ձեռամբ Թեմիս առաջնորդ Սրբազան հօր եւ ի ներկայութեան տեղական պաշտօնական անձնաւորութիւններու ։ Երգեցողութիւնները կը ղեկավարէր, երաժշտապետ Գ. Ն. Սերգոյեան ։

Ստորեւ կուտանք ցարդ եղած դրամական մուտքերը եւ ծախսուած գումարները ։

ՄՈՒՏՔ. — Նուիրատուութիւններէ 4·621·625 ֆրանք, զանազան հանդէսներէ 975·086 ֆրանք, Հ. Բ. Ը. Միութենէն 250·000 ֆրանք, գումար 5·846·711 ֆր., փոխառութիւն 1·336·385 ֆրանք, ընդհ. գումար 7·183·096 ֆրանք ։

ԵԼՔ. — Գործաւորներու աշխատավարձք 3·355·250 ֆրանք, շինանիւթ եւ ներկ 1·538·377 ֆրանք, տաղձագործ, ելեկտրականութիւն եւն. 2·289·466 ֆր., գումար 7·183·096 ֆրանք ։

Բարեսիրական հաստատութիւն մը թէեւ հետաքրքրուեցաւ մեր ձեռնարկով, բայց ցարդ չունեցանք իրմէ սպասուած նպաստը եւ չի կրցինք վճարել մեր փոխառութիւնը ։

Այժմ միշտ կը պակսին տակաւին դպրոցին համար սեղաններ՝ ջերմութիւն, դարաններ, ինչպէս նաեւ երդէօն մը, եկեղեցիին համար ։ Ասոնք ալ, ժամանակի ընթացքին, կը յուսանք ամբողջացնել, մեր առատաձեռն ժողովուրդին նուիրատուութիւններովը ։

Գալով դպրոցի պիտոյքին, ինչպէս անցեալին մէջ, Շաւիլի ժողովուրդը զայն կը հոգայ իր միջոցներով ։

Վերջացնելու համար կը հրաւիրենք բոլոր մեր բարերարները ներկայ գտնուելու յառաջիկայ 21 Դեկտեմբեր Կիրակի օր, օծման տարեդարձի արարողութեան ։ Այս առթիւ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ սրբազանը որու շատ բան կը պարտինք մեր ձեռնարկին յաջողութեան համար ։

Ի դիմաց Շաւիլի Կրօն. Ընկ.եան վարչութեան ատենապետ՝

Զ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱԿՕՍ ամսագրին 4 – 5 եւ 6 – 7 թիւերը (Ապրիլ – Մայիս եւ Յունիս – Յուլիս) ։ Հրատարակութիւն Համազգային ընկերութեան, Պէյրութ ։ Տարեկան արտասահման վեց տոլար ։

ԲԺԻՇԿ, առողջապահական ամսագրին Հոկտեմբերի թիւը ։ Հասցէ Պուաթ Փոստալ 4176, Պէյրութ ։ Գինը չորս տոլար ։

ՀԱՅ ՍԻՐՏԻ Հոկտեմբերի թիւը, պաշտօնաթերթ Հ. Օ. Մ.ի ։ Տարեկան երկու տոլար «Հայրենիք»ի հասցէով, 212 Սթիւըրթ. Պոսթըն, Մաս ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (315)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԳ.

ՈՍՏԱՆ

Նրա թալիքեայ փափուկ տրեխների տակերը ամբողջապէս զարդած են սրածայր բեւեռներով, որ չսահին, որ չսայթաքին ժայռերի վրայ ման գալու ժամանակ ։ Գօտիի մէջ խրած ունի մի կեռ խենջար, որի կոթը դերձանով կապած է պատեանին. այդ կապանքը նրա համար է, որ մինչեւ արձակելը՝ նրա բարկութիւնը անցնի, իսկ երբ մերկացրեց սուրը՝ գործողութիւնը արդէն վճռուած է, մինչեւ արեան մէջ չզովացնէ, իր տեղը չի դնի ։ Թշնամու հետ անգութ է, իբրեւ գազան. բարեկամի հետ բարի է, իբրեւ հրեշտակ ։

Իր հովիտների բարձրահասակ սօսիների նման գեղեցիկ է նա ։ Երբ նայում է քո երեսին, դու դմայլւում ես ։ Նրա կապուտակ աչքերը այնքան լուսափայլ, այնքան ընդարձակ եւ այնքան խորն են, որպէս այն կապուտակ ծովը, որ ծփում է նրա աշխարհի մօտ ։ Նրա այրական դէմքը այնքան արձակ եւ այնքան պայծառ է, որպէս Ռշտունեաց պարզ երկինքը ։ Ռշտունեաց պարզ երկնքի նման, այդ խաղաղ դէմքը յանկարծ մռայլւում է, մթնում է, շանթեր է արձակում, երբ խաղաղ եղանակը փոխւում է, եւ տեղի է ունենում վերահաս փոթորիկը... Այդ միջոցին նա չէ խօսում, այլ որոտում է, եւ այդ որոտման ձայնի մէջ դու լսում ես նախկին հայի ուժեղ բարբառը իր բոլոր կոշտ եւ անտաշ ձեւերով ։

Բայց այդ կոշտ հնչիւնները քո հոգուն այնքան ազդու են, քո սրտին այնքան կախարդիչ են, որ, որքան էլ եւ ընկած լինէիր դու հոգով, յանկարծ ներշնչւում ես մի անբացատրելի ոգեւորութեամբ... Եւ երբ դու տեսնում ես, թէ ինչպէս նա իր միակ զէնքով՝ նիզակով կռւում է մթին ծմակից դուրս պրծած ամեհի վարազի հետ, իսկոյն հին առասպելը կենդանանում է քո մտքում, եւ դու յիշում ես «վիշապաքաղ» Վահագնին, Հայոց անպարտելի Հէրքուլէսին, — յիշում ես, եւ սքանչանում ես նրա արժանի ժառանգների քաջութեան վրայ, որոնք գազանների հետ բնակուելով, սովորեցին գազանների հետ մարտնչել ։

ԻԴ.

ՄԻ ԳԻԻՂ ՌՇՏՈՒՆԵԱՑ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

Օրը երեկոյանում էր ։ Նախորդ գիշերը, «Գուշակողի» տաղաւարի մօտ, բոլորովին անքուն էինք մնացել, իսկ այսօր անդադար ճանապարհորդում էինք ։ Մեր ձիանքը յոգնածութիւնից դժուարութեամբ էին շարժւում. մենք եւս հանգստանալու սաստիկ պէտք էինք զգում ։

— Իմ ձին ընկնելու վրայ է, — ասացի Մուրադին, որ իմ կողքով գնում էր ։

— Մինչեւ հիմա նրանք էին մեզ տանում, շուտով կը սկսենք մենք նրանց տանել, — պատասխանեց նա ծիծաղելով ։

Ես նրա կատակը չհասկացայ, բայց երբ մի փոքր առաջ գնացինք, նա դարձաւ դէպի մեզ այդ խօսքերով .

— Ցած իջէք, այսուհետեւ անկարելի է ձիով գնալ, եթէ ոչ, թէ մենք եւ թէ մեր ձիաները կը գլորուենք անդունդի մէջ եւ կը կորչենք ։

Մենք հնազանդուեցանք մեր առաջնորդի խորհրդին ։ Եւ իրաւ, մի նեղ շաւիղ իջնում էր դէպի անդնդային ձորը, եւ, նրա խորքից կրկին բարձրանալով, ոլորւում էր լերան տապարներով, յետոյ կորչում էր անտառի մթութեան մէջ ։ Այդ ընդարձակ վիհից պէտք է անցնէինք մենք, որի յատակը նայելիս՝ մարդու գլուխը պտտւում էր, աչքերը սեւանում էին ։

Մեզանից իւրաքանչիւրը, իր ձիու սանձից բռնած, խարխափելով իջնում էր դէպի ձորը ։ Ձին նրա ետեւից՝ ամբողջ մարմնով դողդղալով, գլուխը ցած խոնարհեցրած, փռնչալով դէպի ամէն կողմն էր նայում, թէ ոտը որ քարի վրայ դնէ, որ ցած չգլորուի ։ Մի քանի ժամ այսպէս մաքառում էինք ժայռերի, մացառների եւ մամռանց մէջ հիւսուած թուփերի հետ, մինչեւ ձորի խորքից դուրս եկանք մի բարձր սարաւանդի վրայ ։ Մեր առջեւ բացուեցաւ մի սքանչելի հորիզոն ։

Հազար անգամ աւելի տաժանական տանջանքներ ես պատրաստ կը լինէի յանձն առնել, եթէ առաջուց գիտենայի, թէ դէպի ուր է տանում մեզ այն ոլորտապտոյտ շաւիղը, որ ընտրեցինք մենք, խուսափելով երթեւեկութեան մեծ ճանապարհից ։ Մեր դուրս եկած սարաւանդը, կարծես, մի բարձր դիտանոց լինէր, որտեղից երեւում էին գեղեցիկ տեսարաններ ։ Ստորոտում ծփում էր լայնածաւալ ծովակը, որի եզերքը, կանաչազարդ շրջանակի նման, պատած էին չքնաղ բուսականութեամբ ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ԽՍՀՄ֊ի Հիրալփ թերթը կը հաղորդէ թէ մօտ ատենէն մեծ դատավարութիւն մը պիտի սկսի Ցոլնաքի մէջ, արեւելեան Հունգարիա: Երկրագործական խումբի մը ղեկավարը՝ Մանտոր Գապօ կ'ամբաստանուի ազգային տնտեսութեան 1.216.000 ֆորէնի վնաս հասցուցած ըլլալու, ժողովուրդը յեղափոխութեան մղելու եւ 1956ի ըմբոստութեան շրջանին հարիւրաւոր թոն յարդ ղրկած ըլլալու յանցանքներով: Տասը այլ ամբաստանեալներ պիտի ներկայանան դատարան:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ծերակուտական Հըմֆրէյ Նախագահ Այզընհաուըրի յանձնեց Խրուշչեւի անձնական մէկ նամակը. Հըմֆրէյ վերջերս տեսակցութիւն մը ունեցած էր Խրուշչեւի հետ, որ կարգ մը «գաղտնիքներ» յայտնած է: Այզընհաուըր – Հըմֆրէյ խօսակցութիւններէն ետք, ծերակուտականը յայտարարեց թէ համաձայնութեան հաւանականութիւններ կան Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ՝ հիւլէական փորձերու ընդհատման համար:

ՀԵԼՍԻՆՔԻԻ մէջ համայնավար կուսակցութիւնը ցոյց մը բրաւ Խորհրդարանի հրապարակին վրայ, պահանջելով որ կառավարութիւնը բարեկամական յարաբերութիւններ ստեղծեց Խ. Միութեան հետ եւ անգործութեան դարման մը գտնէ: Մօտ տասը հազար հոգի կը մասնակցէին բողոքի այս ցոյցին:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ մէջ հակակրօնական պայքար մը ծայր առած է վերջերս, անցեալ ամիս 150 կղերականներ ձերբակալուած են իսկ Առաջնորդը հսկողութեան տակ առնուած:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Սիրելի՛ ընկերներ,

Թոյլ տուէք որ ներկայով եւ Յառաջի միջոցաւ իմ ամենաջերմ շնորհակալութիւններս յայտնեմ ծագումով հայ ընկերվարական ընկերներուս, որոնք իրենց վստահութիւնը յայտնեցին ինծի Նոյեմբեր 23ի ընտրութեան:

Շարանթոնի, Մէզոն Ալֆորի, Սէն Մորիսի եւ Ալֆորվիլի բարեկամներ, ձեր համակրութիւնը քաջալերեց զիս: Շնորհիւ ձեր աջակցութեան եւ հակառակ հերձուածային փորձերու՝ ընկերվարական կուսակցութիւնը մեր շրջանին, ինչպէս նաեւ բովանդակ Ֆրանսայի մէջ կը մնայ ժողովրդավարութեան միակ մեծագոյն յոյսը:

Ջերմօրէն բոլորիդ՝

J. FRANCESCHI

Ալֆորվիլի փոխ քաղաքապետ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Շաւարշ Նարդունիի իր եղբօր մահուան առթիւ եւ իր յիշատակին հազար ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, հազար Ֆր. ալ ընկ. Թաղոյեանի կնոջ մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:

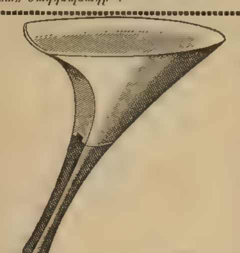

Նոր կատարելագործում կօշիկի կրունկներու պատրաստութեան մէջ

Առաջին հայ հաստատութիւնը որ յաջողած է ձեւընկալի (մաթիէռ փլաստիք) եւ ալիւմինիումի միացումով չինել անբեկանելի (էնքասսապլը) եւ ենկուն կօշիկի կրունկներ ամէն բարձրութեամբ:

Դիմել՝

VANPLAST

(ՎԱՆԼԵԱՆ)

7, RUE GODOT DE MAUROY

Téléphone : OPEra 01-08

Առաւօտները հեռաձայնել՝ ITA 16-36

» 33-37

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Բժ. Քիւթիւքեանի մահուան առթիւ Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթ. տասը հազար ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի: Այս Ուրբաթ ժամը 21ին, քաղաքապետարանի կից՝ ժիւսթիս տը Փէի սրահը:

Կը խօսի՝ ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ:

Նիւթ՝ Քաղաքական դէպքեր «Նոյեմբեր 29»ի առնչութեամբ:

Մուտքը ազատ է, Ներկաները կրնան արտայայտուիլ նիւթին շուրջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Եսայեան, Սէմէրճեան եւ Բալուեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ողբացեալ՝

ՓԻԷՐ ԵՍԱՅԵԱՆի

կսկծալի մահուան քառասունքին առթիւ (22 տարեկան, ինկած Ալժերիոյ ճակատը):

Կը հրաւիրուին ողբացեալ երիտասարդին յիշատակը յարգողները:

×

Տէր եւ Տիկին Սէֆէրեան, զաւակները եւ իրենց թոռնիկը ժան Փիէր (Փարիզ) կուզան ծանուցանել որ այս Կիրակի, Փրատոյի Մայր եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ պիտի կատարուի իրենց զաւկին Մանուկ Սէֆէրեանի մահուան տարեդարձին առթիւ: Ինչպէս նաեւ իրենց զարմիկին Յակոբիկ Գէորգեանի համար: Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան, Զինադադարի քառասնամեակին առթիւ

ԿԻՐԱԿԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 14

ժամը 9.15ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ:

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի 1914էն 1958 Ֆրանսայի համար ինկած բոլոր հայ զինուորներուն յիշատակին:

Ներկայ կ'ըլլան Ֆրանսայի զինուորական եւ պետական բարձր անձնաւորութիւններ:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

Աչքի առջեւ ունեցէք հետեւեալ արեւելեան անդքեղէնները, որոնց յաւագոյնները, թարմը, ու բազմազանը յարմար գիներով:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏԱՆ

ՄԷՋ ՊԻՏԻ ԳՏՆԷՔ

246, rue Vendôme
20, rue Villeroy Lyon

Ինչպէս արմաւ, պամիա, «խալանճի տոլմա», յունական, պուրչի – ճներ, պիպէռ, տերեւ, քահին հէլվա, վանիլյ, շոքոլա. նուազէր. յոզում, սազրգ, պիստակ, Շիրակ օղի, (41–45 աստիճան), երշիկ. կեսարական պաստրմա, առաջնակարգ սուրճ, (զարավան և մոզզա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ամէն տեսակէ, ձէթ, քաշքավալ (պուլկարական), ներմակ պանիր (ոչխարի կաթով), ամէն կարգի պահածոներ, զուգուս, եեբիսա, կարմիր ոսպ, Հալէպի:

Միշտ Պահատուրեան վաճառատունը

Արագ սպասարկութիւն պայպըրանքներու առաքման համար:

Մի մոռնաք

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

246, RUE VENDOME
20, RUE VILLEROY
LYON

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ մինչեւ Դեկտեմբեր 31 փակեն իրենց բոլոր առկախ հաշիւները: Վարչութիւնս ի վիճակի չէ ապառիկ թերթ ղրկելու եւ պիտի ստիպուի դադրեցնել թերթերը այն բաժանորդներուն, որոնք ցարդ չեն նորոգած 1958ի բաժանորդագրական շրջանը:

Համաձայն տեղական մամուլի սովորութեան պիտի խնդրէինք որ մեր բոլոր բաժանորդները կանխիկ վճարեն իրենց բաժնեգինները:

Շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որ իրենց կանոնաւոր վճարումներով ապահոված են թերթին հրատարակման կանոնաւորութիւնը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի ժամը 8.45ին պիտի մատուցուի քառաձայն հանդիսաւոր Ս. պատարագ:

Պիտի պատարագէ Հայրապետական Պատուիրակ Գեր. Սերովբէ Եպս. Մանուկեան, պատարագի արարողութիւնը պիտի ձայնասփռուի Ֆրանս քիւ 1, Փարի էնթէր, Կրան զօնտ, 18 29. օնտ քուրթ 18 մեթր 36:

Օր. ԱՂԱՒՆԻ ՍՈՒՐԵԱՆ
ՌՈԺԵՐ ՋՈՒԼԺԵԱՆ

Նշանուած

Պուլոներ Նոյ. 1958 Ալֆորվիլ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին Աճարոնեան ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէս օրէ ետք ժամը չորսին, ընկերուհի Պաքրճեանի աշխատանոցը, 58 Րիւ տ'Ապուքիր, 4րդ յարկ, մէթրօ Սանթիէ, սորթի Րիւ Սանթիէ: Ջերմապէս կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներու եւ մասնաւորաբար յանձնախումբին ներկայութիւնը: Նիւթ՝ 28 Դեկտեմբեր 1958ի պարահանդէսը:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, ընկերուհի Տիկին Զարուհի Կրկըրեանի բնակարանը: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը խիստ անհրաժեշտ է:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած

ՇԱՒԻԼԻ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ կողմէ, ի նպաստ նորակառոյց եկեղեցւոյ եւ դպրոցին:

Կիրակի 14 Դեկտեմբեր, ժամը 16էն կէս գիշեր:

Տեղւոյն քաղաքապետական սրահին մէջ: Կովկասեան երգ, պար, նուագ, ՊԵՐՆԱՐ–ՏԷՏԷՃԵԱՆի կողմէ, եւ հաճելի անակնկալներ:

GRAND ORCHESTRE DON MORERTO

Ճոխ պիւֆէ Մուտք 300 ֆրանք

Կանխօրէք ապահովեցէք ձեր սեղանները հեռախօսելով Վէրսայլ 25 – 25 կամ 926 67-91 Սալ տէ Ֆէթ տը Շավիլ, 8 Րիւ Սթալինկրատ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ Նոր վէպը՝

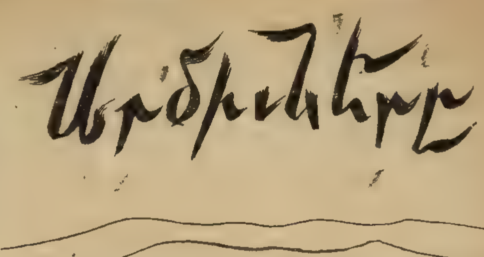

Անապատին մէջ

340 էջ. գին՝ 1000 ֆրանք: Դիմել՝

Կ. Փօլատեան, 53, AVENUE DE ST. JULIEN, MARSEILLE - 12'

ՄԻՇՏ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ, ՄԻՇՏ ԱՌՈՂՋ ՄՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԱՄԷՆ ՏԵՂ ՓՆՏՌԵՑԷՔ

BOSPHOREի

ՀԷԼՎԱՆ ԵՒ ԹԱՀԻՆԸ

ՀՐՈՒՇԱԿԸ, որ կը պատրաստուի շուշմայով (սուսամ) եւ շաքարով, առաջնակարգ սնունդ մըն է, կազդուրիչ՝ շնորհիւ շուշմային, որ Արեւելքի մէջ ծանօթ է նախ. հինէն ի վեր, իր հրաշալի բուժական յատկութիւններով, իր երիտասարդացնող տարրերով,

Արեւելեան ժողովուրդներուն երկարակեցութիւնը արդիւնք է Հէլվայի եւ թահինի գործածութեան:

Այսօր Արեւմուտքի մէջ եւս բժշկական հեղինակութիւններ կը հաստատեն առաջնակարգ այս սննդանիւթին արժէքը:

Sté BOSPHORE (ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ)

2, Rue Louis Astoin - Marseillle

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 12 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — VENDREDI 12 DECEMBRE 1958

34րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8367 34EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14րդ ՏԱՐԻ, Թիւ 4168

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՆԵՐԵԼԻ ԵՒ ԸՆԴՎԶԵՑՈՒՑԻՉ

Երէկ մանրամասնօրէն տուինք Էջմիածնի 1959ի օրացոյցին հրատարակած տեղեկութիւնները Մայր Աթոռի եպիսկոպոսներուն, միաբանութեան եւ թեմերուն մասին :

Սփիւռքի Հայութիւնը որոշ գաղափար մը կազմեց այժմ թէ ի՛նչ պատկեր կը ներկայացնէ Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին՝ իր էջմիածնական թեմերով, եպիսկոպոսներով եւ վարդապետներով :

Այս բոլորը լաւ : Սակայն օրացոյցը չըսեր թէ Խորհրդային Միութեան իւրաքանչիւր թեմ քանի՞ եկեղեցի եւ քանի՞ քահանայ ունի :

Ամբողջ Հայաստան աշխարհը երկու թեմի բաժնուած է .— 1) Արարատեան (Հայրապետական), կեդրոն՝ Երեւան, որ կը կառավարուի առաջնորդական փոխանորդ Վահան վարդապետ Գալամդարեանի կողմէ : 2) Շիրակի թեմ, կեդրոն՝ Լենինական, առաջնորդական տեղապահ Հայրիկ վարդ. Աւետիսեան :

Ուրեմն Հայաստանի երկու մեծ թեմերն ալ չունին եպիսկոպոս առաջնորդներ եւ յանձնուած են՝ մէկը փոխանորդի, միւսը տեղապահի մը խնամքին :

Քանի՞ եկեղեցի ունին այս թեմերը : Օրացոյցը լուռ է այդ մասին : Նոյն գաղտնապահութիւնը՝ միւս թեմերու եկեղեցիներուն եւ քահանաներուն մասին :

Գաղտնիք չէ սակայն, որ Երեւան իր 450.000 բնակիչներուն համար ունի միայն երեք փոքրիկ եկեղեցիներ : Հայրենադէր բարեպաշտուհի մը, որ ամիս մը առաջ կը վերադառնար Հայաստանէն, սրտի խորունկ ցաւով կը պատմէր թէ ո՛րքան հիասթափուած էր, երբ կիրակի օր մը կարգով այցելած էր մայրաքաղաքի երեք մանրանկար եկեղեցիներն ալ...

Լենինական քաղաքն ունի երկու եկեղեցի :

Ո՛րքան պիտի փափաքէինք, որ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի առնուազն եպիսկոպոսներէն եւ վարդապետներէն զատ տեղեկութիւններ տար մեզի նաեւ եկեղեցիներու եւ քահանաներու թիւին մասին : Յուսա՞նք որ յառաջիկայ տարի պիտի լրացնէ այս պակասը :

Սակայն օրացուցագիր Սահակ արք. գիտակցաբար կը խեղաթիւրէ պատմութիւնն ու ճշմարտութիւնը, երբ 235րդ էջին վրայ կը տպէ հետեւեալը .—

Կաթողիկոսութիւն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ :

Տ. Խադ. արք. Աջապահեան, կաթողիկոսական տեղապահ, ընտրեալ 1952 :

Իսկ երբեւ Երուսաղէմի Պատրիարք կը ներկայացնէ Տ. Տիրան արք. Ներսոյեանը, որ ծանօթ պայմաններու տակ Սուրբ Քաղաքէն հեռացուած էր եւ ներկայիս անպաշտօն կ'ապրի Ամերիկա :

Մէկ կողմ ձգելով Երուսաղէմի պարագան, որ պարզ չէ դեռ մեզի համար, կ'ուզէինք գիտնալ թէ ի՛նչ նկատումներով Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի առնուազն վերաշնորհ օրացուցագիրը անգիտանալով գոյութիւնը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Վեհ. Զարեհ Ա.ի — օրինաւորապէս ընտրուած 20 Փետր. 1956ին — իբրեւ կիլիկեան աթոռի տեղապահ ցոյց կուտայ Խադ. արք.ը, հերձուածողներու պարագլուխը, որ պաշտօնապէս վտարուած է Կիլիկիոյ Միաբանութենէն :

Արար – աշխարհ գիտէ — եւ Էջմիածին ամէնէն առաջ — որ Խադ. արք. տեղապահ ընտրուած էր Գարեգին Ա. Յովսէփեան կաթողիկոսի մահէն (21 Յունիս 1952) վերջ եւ հրաժարած՝ այդ պաշտօնէն 1955ի աշնան : Խադ. արք. խաղալիկ դառնալով հակազգայնականական խմբակին ձեռքը, 1956 Փետրուարին եւ Հոկտեմբեր 14ին երկիցս յետաձգած էր կաթողիկոսական ընտրութիւնը :

Կիլիկեան աթոռի միաբանութիւնը իրեն տեղ տեղապահ ընտրեց Պէյրութի առաջնորդ Խորէն եպիս. Բարոյեանը, որ հակառակ բոլոր սադրանքներուն՝ յաջողեցաւ գլուխ հանել կաթողիկոսական ընտրութիւնը :

Վեհ. Վազգէն Ա. 1955ի աշունէն սկսեալ մինչեւ Գահիրէի եպիսկոպոսական ժողովը եւ անկէ վերջ ալ մինչեւ Խադ. արք.ի «անկախ համայնքաց» հերձուածը քանիցս հեռագիր եւ նամակ ուղղած է «Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսական տեղապահ Խորէն եպիս. Բարոյեանի» : Պաշտօնապէս ճանչցած է անոր տեղապահի հանգամանքը :

Արդ, ի՞նչ տրամաբանութեամբ այժմ — երբ օրինաւորապէս ընտրուած կաթողիկոս ունի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ աթոռը 1956էն ի վեր — 1959ի օրացոյցին մէջ փոխանակ Վեհ. Զարեհ Ա.ի անունը յիշատակելու, Խադ. արք.ը ցոյց կը տրուի իբրեւ Կաթող. տեղապահ, այն ալ 1952էն ի վեր...

Աններելի է եւ ընդվզեցուցիչ՝ Մայր Աթոռի այս վերաբերումը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

« ԼԻԲԱՆԱՆ ՊԻՏԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԻՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ» ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ՔԱՐԱՄԷ

Նրեքշաբթի եւ Չորեքշաբթի Պաղտատ կը գտնուէր պաշարման վիճակի մէջ : Արդարեւ Իրաքի կառավարութիւնը տապալելու ձգտող դաւադրութիւնը նախատեսուած էր Դեկտեմբեր 9 – 10ի համար :

Զինուորական իշխանութիւններն ու ապահովութեան ուժերը կը խուզարկէին բոլոր կառքերը, կը հարցնէին անցորդներու անձագիրները եւն. : Վարչապետ Քասըմ, որ յայտարարած էր թէ դաւադիրները դիմակազերծ եղած են, զօրանոց մը այցելեց :

Պաղտատի թերթերը կը գրեն թէ դաւադիրները ծրագրած էին սպաննել Յուլիս 14ի յեղափոխութեան ղեկավարները, որոնք պատճառ դարձան արքայական ընտանիքին եւ կառավարական կարգ մը դէմքերու սպանութեան : Ձերբակալուած են բարձրաստիճան պաշտօնեաներ եւ ծանօթ դէմքեր : Վերջին երկու օրերու ընթացքին ոստիկանութիւնը կը շարունակէր կասկածելիներու ձերբակալութիւնը :

Շուտով դատավարութեան մը [illegible] պիտի Զինուորական Գերագոյն Ատեանին առջեւ, — կ'աւելցնեն թերթերը :

Ամէն պարագայի մէջ յստակ բան մը կարելի չէ ըսել այս դաւադրութեան կազմակերպիչներուն մասին : Կարգ մը մարդոց համաձայն՝ գնդապետ Արէֆի բարեկամներն են անոնք, իսկ Լոնտոնի «Թայմզ»ը կը գրէ թէ դաւադրութեան կազմակերպիչները մեծ հողատէրներ են, ժխտող՝ պետութեան բարեփոխումներէն : Կը կարծուի թէ անոնք յարաբերութեան մէջ էին նաեւ Քուվէյթի կարգ մը շրջանակներուն հետ : Դժգոհները, առհասարակ, երկրին հարաւային շրջանէն են, կ'աւելցնէ թերթին թղթակիցը եւ դաւադիրներու դիմակազերծումէն ետք շնորհաւորական առաջին հեռագիրները Պաղտատ ղրկուած են ... նոյն շրջաններէն :

Միւս կողմէ Ամերիկայի Արտաքին փոխնախարար Ռունթրէ, որ կը շարունակէ Միջին Արեւելքի եւ Ասիոյ իր շրջապտոյտը, Պէյրութի մէջ երկար խօսակցութիւններ ունեցաւ Վարչապետ Քարամէի հետ .

Մամուլի ասուլիս մը տալով, Լիբանանի Վարչապետը անդրադարձաւ Ռունթրէի հետ ունեցած իր խօսակցութեանց, հետեւեալ ձեւով խտացնելով զանոնք .—

Պաղեստինի հարցը.— Այս խնդիրը՝ պատմական, իրաւական եւ մարդկային տեսակէտէն անխախտելի աղէտ մը ըլլալով .— յայտարարեց Քարամէ —Ռունթրէի ըսի թէ Արաբները կ'ուզեն վերատին տիրանալ իրենց իրաւունքներուն՝ Պաղեստինի մէջ, որուն համար Միացեալ Նահանգները կրնան օգնել :

Պաղեստինցի տարագիրներուն նպաստ տուող կազմակերպութեան յուծման ուղղութեամբ շրջան ընող զրոյցները ... ՄԱԿ ու Միացեալ Նահանգները, ըսաւ Լիբանանի Վարչապետը, գլխաւոր պատասխանատուներն են Պաղեստինի ողբերգութեան. հետեւաբար, պէտք է առաջին առնեն նման հաւանականութեան մը, բացատրեց [illegible] երբ տարագիրները նոր պատուէր գրկուին՝ ծանր բեռ մը պիտի դառնան զիրենք պատսպարող երկիրներու վրայ :

Ամերիկայի քաղաքականութիւնը. — Անկեղծօրէն Ռունթրէի ըսի թէ արաբական երկիրները բոլոր ժողովուրդներու բարեկամութիւնը կ'ուզեն եւ կը [illegible] քին [illegible] յարաբերութիւններ ունենալ բոլորին հետ .— շեշտեց Քարամէ :

Լիբանանի արտաքին քաղաքականութիւնը .— Լիբանանի Վարչապետը յստակօրէն ճշդեց այս կէտը, որ այնքան մտահոգած էր քաղաքական շրջանակները .— 1943էն ի վեր Լիբանան կը հետեւի աւանդական իր չէզոք քաղաքականութեան, որմէ պէտք չէ հեռանայ՝ ուրիշ երկիրներու կարգ մը առանձնաշնորհումներ տալով կամ մաս կազմելով զինուորական ուխտերու :

Իր կարգին Ռունթրէ յայտարարեց թէ Միացեալ Նահանգները կը փափաքին իրենց յարաբերութիւնները բարելաւել Նախագահ Նասրի հետ : Այս ուղղութեամբ որոշ աշխատանքներ. տարուած են, աւելցուց ամերիկացի դիւանագէտը, եւ մօտ ատենէն արաբեւամերիկեան յարաբերութիւնները կրնան մտնել իրենց բնականոն հունին մէջ :

Պէյրութի մէջ իր բանակցութիւնները վերջացնելէ ետք, Ռունթրէ մեկնեցաւ Ամման, ուր պիտի շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները :

× Յորդանանի հարաւային շրջանին մէջ զինուորները բախում ունեցան զինեալ մարդոց հետ, որոնք քարայրի մը մէջ հաստատած էին իրենց կեդրոնատեղին : Մէկ հոգի ձերբակալուեցաւ, բայց չորսը յաջողեցան փախիլ : Քարայրին մէջ կը գտնուէին մեծ քանակութեամբ զէնք եւ ռազմանիւթ, որոնք գրաւուեցան, ինչպէս նաեւ՝ երկու ուղտեր : Ձերբակալուած անձը եգիպտացի էր :

× Իսրայէլի Վարչապետ Պէն Կուրիոն անդրադառնալով սուրիական սահմանի վրայ պատահած միջադէպերուն, յայտարարեց թէ Արաբները բացէ ի բաց պատերազմ կ'ընեն Իսրայէլի դէմ : Պէն Կուրիոն աւելցուց թէ դիւանագիտական հարկ եղած միջոցները ձեռք առնուած են արդէն եւ բողոքագիր մը յանձնուած՝ ՄԱԿին :

× Գահիրէի մէջ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան զինեալ ուժերու ընդհանուր հրամանատար մարէշալ Ամէր երկրին զինուորական բարձրաստիճան ղեկավարներուն հետ ժողով մը գումարեց . օրակարգի միակ հարց՝ Իսրայէլի եւ Սուրիոյ սահմանին վրայ պատահած կռիւներու քննութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿի մէջ Ալժերիոյ հարցին քննութիւնը պատճառ դարձաւ որ բոլոր ճառախօսները Ազատագր. Ճակատի հետ բանակցելու կոչ ընեն Ֆրանսայի : Արժանթինի, Արաբիոյ, Գերմանիոյ եւ Լիբանանի պատուիրակները յայտարարեցին թէ հարցը լուծելու լաւագոյն միջոցը ուղղակի բանակցութիւններն են : Միւս կողմէ աֆրիկեւասիական երկիրներու խմբակը պատրաստած է առաջարկ մը՝ որ քուէարկութեան պիտի դրուի :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ յայտարարեց թէ ամերիկեան կառավարութիւնը.ոչ մէկ զիջում պիտի ընէ Խ. Միութեան՝ գերմանական հարցին եւ Պերլինի դրութեան փոփոխման մէջ. «Ոչ մէկ պատճառ կայ, ըսաւ ան, որ փոխենք մեր քաղաքականութիւնը եւ Խրուշչեւի գրկած վերջին նամակը ոչ մէկ նորութիւն կը բերէ» : Նախագահին վճռական յայտարարութիւնները գոհունակութիւն ստեղծեցին Պոնի կառավարական շրջանակներուն մէջ, որոնք այլեւս ոչ մէկ կասկած ունին Միացեալ Նահանգներու որդեգրելիք քաղաքականութեան վրայ :

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ կրակի տրուեցան 11 կառքեր, որոնք Անգլիացիներու կը պատկանէին, բացի երկուքէն : Միւս կողմէ Անգլիոյ Վարչապետ Մաքմիլըն յայտարարեց թէ Լոնտոն պատրաստ է խորհրդակցելու Աթէնքի եւ Անգարայի հետ՝ իր ծրագրին գործադրութեան համար :

40.000 ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ չորեքշաբթի օր [illegible] դասադուլ հռչակեցին Փարիզի մէջ եւ բողոքի ցոյց մը ըրին, խաղաղ պայմաններու մէջ : Ուսանողները աշխատանքի չէնքեր, տարրալուծարաններ եւ որակաւոր դասախօսներ կը պահանջէին, ինչպէս նաեւ պետական նպաստի յաւելում : Բազմաթիւ ուսուցիչներ թիկունք կը կանգնէին ուսանողներուն՝ իրենց արդար պահանջին մէջ : Փարիզէն արձակուած դասադուլի կոչին հետեւեցան Ֆրանսայի բոլոր համալսարանները՝ Ռէնի, Սթրազպուրի, Քլէրմոն Ֆեռանի, Լիմոժի եւ Տիժոնի մէջ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Համայնավար կուսակցութիւնն ու մամուլը լուրջ տագնապի մը մատնուած են : Լիոնի, Կրընոպլի եւ Սէն Թ'էթիէնի համայնավար պաշտօնաթերթերը դադրեցուցին իրենց հրատարակութիւնը : Թերթերը բացատրելով իրենց դադարման պատճառը, կը շեշտեն մասնաւորապէս վերջին ընտրութիւններու վրայ, որու ընթացքին աւելի քան «ութսուն երեսփոխանական աթոռներ գողցուեցան բանուոր դասակարգէն» : Իր կարգին «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ կուսակցութիւնը տնտեսական տագնապի մէջ կը գտնուի, մանաւանդ՝ երեսփոխաններու թիւին զգալի նուազումէն ետք : Այս ձեւով, կ'աւելցնէ համայնավար պաշտօնաթերթը, Կեդրոնական Կոմիտէն ամսական աւելի քան քառասուն միլիոն ֆրանք կը կորսնցնէ իր գանձէն : հետեւաբար՝ ստիպուած են խնայողական միջոցներու դիմելու :

ՍԹՈՔՀՈԼՄԻ մէջ 1958ի Նոպէլեան մրցանակաւորները Կիւսթաւ Զ. Թագաւորին ձեռքէն ստացան իրենց մրցանակները : Արարողութեանց ներկայ էին խորհրդային, ամերիկացի եւ անգլիացի բոլոր գիտնականները, բացակայ էր միայն Նոպէլեան գրական մրցանակին տիրացած ռուս գրագէտը՝ Պորիս Փասթերնաք, որ, ինչպէս գրած էինք, մերժած էր ընդունիլ մրցանակը՝ ընկերներուն ճնշումով :

ԼԷՈՆԱՌՏՕ ՏԱ ՎԻՆՉԻԻ նշանաւոր Մոնա Լիզան (ժոքոնտա) անպայման յղի էր, վճռեց անգլիացի բժիշկ մը որ երեսուն տարի է կ'ուսումնասիրէ մեծանուն նկարիչին գործը : Այդ ձեւով միայն կը բացատրուի Մոնա Լիզայի նշանաւոր ժպիտը, որ շատերուն անբացատրելի մնացած էր, կ'ըսէ անգլիացի գիտունը :

ԱՆՏԵՍՈՒԱԾ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

Հայաստանէն վերադարձող «տուրիստներ» — հոն պաշտօնապէս այս անունով հրաւիրուած եւ ընդունուած են — մեզի բերին տեղեկութիւններ մեր ժողովուրդի եւ հայրենիքի վերելքի եւ ցաւերուն մասին:

Տրուած այցելութիւնները եւ հանկէ բերուած տպաւորութիւնները լսելով, պէտք չէ գոհանանք հայրենասիրական զեղումներ արձանագրելով միայն:

Ջանալու ենք ըմբռնել ճշգրիտ պատկերը մեր ժողովուրդին եւ իր մտահոգութիւններուն:

Իրաւակարգի սեղմումներ, ճնշումներ գոյութիւն ունենալով հանդերձ, մեր ժողովուրդը չարաչար կ'աշխատի եւ կ'ապահովէ նիւթական ու տնտեսական աստիճանական զարգացում մը: Խ. Միութեան ենթարկուած պատերազմի աղէտներէն մեծապէս տուժեցին նաեւ մեր հայրենիքը եւ մեր ժողովուրդը հաւասարապէս: Այժմ, խաղաղութեան մէջ, մեր ժողովուրդը համեմատաբար ազատ շունչ կը քաշէ:

Բայց խաղաղութեան այս շրջանին, անաղմուկ կերպով ուրիշ չարիք մը կը գործուի հայ ժողովուրդի կենսական շահերուն դէմ, որուն հանդէպ անտարբեր գտնուիլ, լուռ մնալ՝ հայրենասիրութիւն չէ:

Խորհրդային իշխանութիւնը Հայաստանէն դուրս, քոյր հանրապետութիւններու սահմաններուն մէջ ունի մօտաւորապէս երկու միլիոն Հայեր, զորս որոշապէս կը ռուսացնէ եւ չի քաջալերեր անոնց ներգաղթը դէպի Հայաստան:

Միւս կողմէ՝ մեր երկրին սահմանները լայն բացուած են, գոնէ բարոյական ճնշման տակ, եւ դիւրութիւններ ընծայուած են, որպէսզի մասնաւորապէս երիտասարդ տարրը մեկնի խումբ ու խումբ հրաւէրը [illegible] եւ Ռուսաստանի մէջ աւելի նպաստաւոր դիրքեր գրաւելու համար:

Մասնաւորաբար երիտասարդները, պիտանի տարրը, կը մեկնին Ռուսաստան, չվերադառնալու պայմանով:

Որպէսզի չենթադրուի, թէ մենք այս հարցը կ'արծարծենք խորհրդային իրաւակարգի հանդէպ մեր ունեցած դժգոհութեան հետեւանքով կամ քաղաքական նկատումներով, անմիջապէս յայտնենք, որ նոյն ազգային աղէտը սկսած է երեւիլ Մերձաւոր Արեւելքի հայ գաղութներուն մէջ ալ, այն տարբերութեամբ, որ այս վայրերու հայ երիտասարդները կը մեկնին Հիւսիսային Ամերիկա, դարձեալ չվերադառնալու պայմանով:

Կասկած չկայ, որ Խ. Միութիւնը եւ Հիւս. Ամերիկա մեր երիտասարդներու անհատական կեանքին համար կը ներկայանան նոր կարելիութիւններու եւ զարգացման ընդարձակ դաշտ մը:

Հայաստան զրկուած է ազգային կառավարութենէ մը, որպէսզի իրաւասութիւն ունենայ համապատասխան միջոցներ, դարմաններ գտնել, գոնէ չարիքը նուազեցնելու համար: Իսկ գաղութներու մէջ աւելի անզօր մնացած ենք, երբ նկատի առնենք, որ ներքին պառակտումներ բոլորովին կը քայքայեն մեր ազգային – եկեղեցական կեանքը:

Որպէսզի լաւ ըմբռնենք ներկայացուած դառն ու ազիտալի կացութիւնը, անդրադառնանք անցեալի նպաստաւոր պայմաններուն:

Նախախորհրդային շրջանին, ցարական կառավարութեան օրով, հակահայ տրամադրութիւններ գոյութիւն ունենալով հանդերձ, մեր երիտասարդները կ'երթային ուսանելու Պետերբուրգ, Մոսկուա, Դորպատ, Գերմանիա, բայց կը վերադառնային իրենց հարազատներուն գիրկը: Արեւելահայ մտաւորականներուն մեծ մասը Ռուսաստանի կեդրոններուն մէջ եւ կամ Եւրոպա բարձրագոյն ուսում ստանալէ ետք կը վերադառնար երկիր:

Նոյնը պատահած է արեւմտահայերուն մէջ. գաւառացի երիտասարդներ Կ. Պոլիս, Փարիզ ուսանելէ ետք կը վերադառնային եւ կը բաժնէին իրենց ժողովուրդին զրկանքն ու հրճուանքը հաւասարապէս:

Չենք խօսիր այն անձնուրացներու մասին, որոնք մահը աչք առնելով յեղափոխութեան կը նուիրուէին, թշնամիին դէմ մարտնչելու համար: Մեր խօսքը պարզապէս ուսումնականներու, զարգացում ստացած երիտասարդներու մասին է:

Իսկ այսօ՞ր: Բարեգործականի տնօրէն Գ. Կիրակոսեան մամուլին մէջ հրատարակութեան տուած է ցուցակը իրենց պահած սաներուն, բայց պիտի չկարողանայ տալ անուններ շրջանաւարտներու, որոնք Եւրոպա եւ Հիւս. Ամերիկա համալսարան աւարտելէ ետք վերադարձած ըլլան Մերձաւոր Արեւելք, անցնող տասնամեակի ընթացքին:

Գ. [illegible] այս երեւոյթը նկատի առնելէ ետք, կ'ըսէր թէ աւելի նպատակայարմար է սաներ առնել Հիւս. Ամերիկայի հայ գաղութէն, քան թէ Մերձաւոր Արեւելքէն, քանի որ հոսկէ ղրկուողները այս կամ այն ձեւով հոն կը մնան եւ այդ պարագային կը տկարացնեն մեր ազգապահպանումի ճիգը արաբական երկիրներու մէջ:

Մենք վեր առինք ազիտալի երեւոյթ մը Հայաստանի եւ հայ գաղութներու վերաբերմամբ: Խորհրդային Միութիւնը եւ Հիւս. Ամերիկա, երկու հզօր երկիրներ, կը կլանեն, փոշիի կը վերածեն հայ նոր սերունդի ամէնէն պիտանի տարրը, շնորհալի եւ տաղանդաւոր հայ երիտասարդներ առ յաւէտ կը կորսուին Մոսկուայի եւ Նիւ Եորքի մեծ կեդրոններուն մէջ:

Դարմա՞ն:

Կարելի է գտնել, գոնէ նուազեցնելով չարիքը, եթէ քաջութիւնը ունենանք դառն իրողութիւնը տեսնելու, փոխանակ զիրար անուանարկելու եւ զիրար բզկտելու:

Ամէնէն առաջ մեր բարձրաստիճան եկեղեցականները, փոխանակ կիրքեր հրահրելու, էջմիածին հոլովելու, գաղութները պառակտելու, թող ձայն բարձրացնեն այս աղէտին դէմ, համապատասխան մթնոլորտ մը ստեղծեն, անպայման զիրենք լսողներ պիտի գտնուին:

Իր կարգին հայ մամուլը աւելի լայնօրէն եւ շեշտակի պիտի արծարծէ, պիտի քննէ այս խնդիրը, հանրային շահագրգռութիւն պիտի ստեղծէ եւ անպայման խնդրին լուծման ձեւեր պիտի գտնուին, գոնէ մեկնողներուն հոսանքը կարելի պիտի ըլլայ նուազեցնել, փոխանակ թոյլ տալու որ ան քշէ եւ տանի ինչ որ իր առջեւ կը գտնուի:

Մեր գաղութներուն ազգային եւ եկեղեցական իշխանութիւնները, հայ կազմակերպութիւններ եւ մամուլ ցոյց պիտի տան, թէ այս ժողովուրդը անգէտ եւ անտէր հօտ մը չէ: Պատասխանատու մարմիններ պիտի հասկցնեն, թէ մեր ժողովուրդը յանձնուած չէ ոչ Սովետներու եւ ոչ ալ Ամերիկացիներու գութին ու կարեկցութեան:

Ժողովուրդ մըն ենք, որ մեր սեփական ճիգով, մեր ջիղերը պրկելով, մեր հոգին զրահելով դարերու ընթացքին յաղթահարած ենք արեւելքի եւ արեւմուտքի ճնշումները: Նոյն դիմադրական ոգին ցոյց տալու ենք խորհրդային ամերիկեան ձուլումի քաղաքականութեան դէմ, որ մեզի կը հրամցուի փայլուն դեղահատներու մէջ պարուրուած:

Գ. ԼԱՉԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԹԱԳՈՒՀԻ-ՀԵՐԱՆՈՅՇ

Բազմաթիւ տաղանդաւոր դերասանուհիներ է տուած Արեւմտահայ Թատրոնը: Անոնցմէ շատերուն կեանքին ու գործին վերաբերեալ ծանօթութիւններ տուած ենք այս սիւնակներուն մէջ:

Մեծ Սիրանուշ, Աստղիկ, Արուսեակ, Հրաչեայ, Գարագաշեան քոյրեր, Մարի Նուարդ, Զապել Հեքիմեան եւայլն եկած ու անցած են Արեւմտահայ Թատրոնի լուսաւոր ճամբայէն եւ թողած են անմոռանալի յիշատակ մը:

Եղած են սակայն դէմքեր ալ, որոնք հակառակ որ այդ նոյն թատրոնի ծոցին մէջ աչքառու գործունէութիւն են ունեցած, մնացած են միշտ խոնարհ, համեստ, եւ ի վերջոյ գացած ու կորսուած են մոռացութեան ապերախտ փոսին մէջ:

Այդպիսիներէն մին է եղած Թագուհի-Հերանոյշ:

Ծնած է 1854ին Կ. Պոլիս, գեղածիծաղ ու համակ երգ ու երազ, խինդ ու ծիծաղ եղող Սկիւտարի բարձունքներուն վրայ:

Թագուհի - Հերանոյշ շատ մատաղատի տարիքէն կ'անճրկուի ընտանեկան կեանքէն: Դաժան մահը կը խլէ պարմանուհիին հայրն ու մայրը եւ զայն կը դարձնէ ծնողական սիրոյ կարօտ որբուկ մը:

Իբրեւ պաշտպան, երիտասարդուհին կ'ունենայ միայն ու միայն իր ծերունազարդ մամիկը, որուն տկար ուժերը անբաւական կ'ըլլան ճարելու իրենց երկուքին օրապահիկը:

Յակոբ Վարդովեան, որ այդ շրջանին մեծ գործունէութիւն ունէր Պոլսոյ մէջ եւ տեսակ մը վարիչն էր թատերական շրջանակին, կը տեղեկանայ այս երիտասարդ որբուկին վիճակին եւ օր մը թաղին քահանային հետ կ'այցելէ Թ. Հերանոյշի պառաւ մամիկին տունը:

Վարդովեանի աչքերուն առջեւ կը պարզուի հմայիչ տեսարան մը:

Աղջնակ մը՝ արտակարգօրէն գեղեցիկ, սլացիկ հասակով, սեւաչեայ եւ տարօրինակ կերպով ուշիմ ու մտացի:

Նման այն մարդուն որ յանկարծակի կը տիրանայ գանձի մը, Վարդովեան կ'ուրախանայ ու կը խանդավառուի եւ նիւթական առատ վարձատրութիւն խոստանալով մամիկին, կը յաջողի որբուկը քաշել դէպի բեմ:

Տասներութամեայ գեղանի Թ. Հերանոյշ երբ առաջին անգամ (1872ին) ոտք կը դնէ բեմին վրայ, ինքզինքը կը գտնէ կախարդական ու հրաշապատում մթնոլորտի մը մէջ ու կը տարուի անով:

Դժբախտաբար սակայն, դպրոցի երես չէ տեսած աղջնակը:

Գործի կը լծուի Վարդովեան եւ ամէն բանէ առաջ կը ջանայ կարդալ ու գրել սորվեցնել իր պաշտպանեալին: Եւ քանի որ, ինչպէս ըսինք, ուշիմ էր ու մտացի Թագուհին, շուտով կ'ընտելանայ հայերէն լեզուին, անոր քերականական կանոններուն եւ տարի մը ետք ոչ միայն սահուն կը սկսի կարդալ, այլ եւ կը յաջողի գրել ալ:

Վայրի գեղձանիկը հետզհետէ կը դառնայ ճռուողուն պլպուլ մը ու կը սկսի յաջող արդիւնքներ ձեռք բերել բեմի վրայ, կատարելով նախ երկրորդական դերեր:

Քանի մը տարի Վարդովեանի ձեռքին տակ աշխատելէ եւ բեմական նախնական գիտելիքներ ձեռք բերելէ ետք, Թ. Հերանոյշի ճակատագիրը կը փոխուի այն օրէն, երբ ան առաջին անգամ կը պատահի մեծանուն դերասանապետ Թովմաս Ֆասուլեաճեանին:

Առաջին հանդիպումին իսկ, Ֆասուլեաճեան Թագուհիի մէջ կը տեսնէ ապագայ արուեստագէտ, լրացեալ դերասանուհին, եւ մեծ խանդավառութեամբ կը լծուի անոր բեմական պատրաստականութեան գործին:

Եւ ահա, քանի մը տարի ետք, արդէն Թագուհի - Հերանոյշ կը սկսի խօսեցնել տալ իր մասին եւ կը դառնայ Ֆասուլեաճեան Թատրոնի կեդրոնական կանացի ուժը:

Խումբը կը մեկնի Պրուսա: Տեղւոյն

Ա. ՍԹԻՎԸՆՍԸՆԻ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Բայց Ալմա-Աթայի «աշխատաւոր ժողովուրդը» եւ ամէն ոք ոչ թէ զայրոյթ, այլ ջերմութիւն ցոյց տուաւ մեզի հանդէպ: Պատկերը նոյնն էր ամէն տեղ, մինչ կ'ուղղուէինք դէպի Հիւսիս՝ դէպի Սիպերիա:

Միջին Արեւելքի տագնապը նոյնիսկ հեռաւոր Կեդրոնական Ասիոյ մէջ արթնցուցած էր նոր պատերազմի մը վախը, որմէ Ռուսիոյ ժողովուրդները մեզի չափ կը սարսափին: Մասնաւորաբար կը յիշեմ կոլխոզի տարիքոտ նախագահի մը մտահոգ դէմքը, որ ինծի մանկամսուր մը պտտցուցած ատեն ցած ձայնով հարցուց «Բան մը չէ՞ք կրնար ընել»: Երեւի կը կարծէր որ ընտրութիւնները ես շահած եմ ...

Պիտի չմոռնամ նաեւ հեռաւոր Սամարքանդի մէջ ժողովուրդին կողմէ ինծի վերապահուած ծափահարութիւնները, թէեւ թերթերը մեծ վերատառութիւններով կը բողոքէին «ամերիկեան յարձակման» դէմ:

Իսկ մինչ հեռաւոր Մոսկուայի մէջ մամուլն ու ձայնասփիւռը լուտանքներ կը տեղացնէին մեր հասցէին, ու ամբոխը յարձակում կը գործէր ամերիկեան դեսպանատան վրայ, ասդին, ոգեւորուած եւ ժպտուն Ուզպէկներու ուրիշ ամբոխ մը Թաշքէնտի մզկիթին առջեւ մեզի կը սպասէր բարի ճանապարհ մաղթելու համար: (Պիտի չմոռնամ նաեւ Թաշքէնտի մուֆթիին կողմէ ինծի տրուած ճաշը, որուն ընթացքին կարգ մը արեւելեան առածներ կը յիշեցնէր ինծի — «Տեսածիդ հաւատայ, եւ ոչ թէ լսածիդ»:)

Ալմա – Աթայի մօտերը կոլխոզի մը մէջ կազմակերպուած դաշտահանդէսի մը ներկայ գտնուեցանք: Խաղաղութեան եւ բարեկամութեան համար բաժակ պարպեցինք: «Ժողովրդական զայրոյթի» օր մը, մէկ խօսքով:

Ուր որ գացինք, ինչ հաւաքոյթի ալ որ ներկայ եղանք, Կեդր. Ասիայէն մինչեւ Սիպերիա, ժողովուրդը կը ծափահարէր մեզ եւ կը կրկնէր — «մեր ուզածը խաղաղութիւն է միայն»:

Որքան մեծ է տարբերութիւնը հիւրասէր եւ բարեկամական զգացումներով լեցուած ժողովուրդին ու պաշտօնական կառոյցի քարոզչութեան միջեւ: Այս հակասութիւնը շատ աւելի զարմանալի կը թուի եթէ նկատի ունենանք որ այդ ժողովուրդները բոլորովին կտրուած են արտաքին աշխարհէն եւ իրենց տեղեկութեանց միակ աղբիւրը պաշտօնական մամուլն ու ձայնասփիւռը կը կազմէ: Ամերիկեան կամ անգլիական ձայնասփիւռի կայաններէ մասնաւորաբար խորհրդային ժողովուրդներու համար սփռուած յայտագիրները անլսելի են այնտեղ, որովհետեւ Ռուսերը կը խանգարեն ձայները:

Աւելի ուշ այս մասին Ա. Միկոյեանի հետ խօսեցայ, մատնանշելով որ խորհրդային ժողովուրդը միակողմանի լուրեր կը ստանայ միայն, մինչդեռ խաղաղութիւնը պահպանելու լաւագոյն միջոցը ժողովուրդին ճշգրիտ տեղեկութիւններ տալը եւ ուրիշներու ալ կարծիքին տեղեակ պահելն է: Միկոյեան ջղայնացաւ. յայտնեց որ եթէ իմ տուած տեղեկութիւններս ճիշդ են ու Ամերիկայի Ձայնին հաղորդագրութիւնները կը խանգարուին, ապա ուրեմն շնորհակալութեան նամակ մը պիտի գրէ Հաղորդակցութեան Նախարարութեան, որովհետեւ «Ամերիկա պաղ պատերազմը կը շարունակէ Խ. Միութեան դէմ. ձեր Արտաքին Նախարարութիւնը պաշտօնապէս այդպէս յայտարարեց. աւելցնելով որ ձեր գլխաւոր ուղեգիծը այդ է»: Միկոյեան աւելցուց, որ երբ պաղ պատերազմը վերջ գտնէ, այն ատեն ալ վերջ կը գտնեն օտար ձայնասփիւռներու դէմ առնուած միջոցները, ինչպէս նաեւ Խ. Միութենէն ներս ճամբորդելու վրայ դրուած արգելքը (մերը բացառութիւն էր): Վերջացուց, հաւատացնել ուզելով ինծի, որ ամերիկեան մամուլն է, ընդհակառակն, որ դէպքերը խեղաթիւրուած ձեւով կը ներկայացնէ:

Ես ալ ջղայնացայ, պատասխանեցի որ երկու շաբաթ ի վեր խորհրդային մամուլին մէջ կը կարդայի Միջին Արեւելքի վրայ ամերիկեան «յետին նպատակներու» մասին գրուած յերիւրանքները: Քիչ մնաց որ մեր խօսակցութիւնը շատ գէշ վերջանար:

Ինչպէս կ'երեւի, Խ. Միութեան մէջ Հաղորդակցութեանց Նախարարութեան դերը հաղորդակցութեանց արգելք հանդիսանալն է:

Խ. Միութիւնը բազմաթիւ ժողովուրդներէ բաղկացած է թէեւ, բայց միայն մէկ գլուխ ունի: Պարզ է որ փոխադարձ հասկացողութիւն եւ վստահութիւն ստեղծելու համար հաղորդակցութեան միջոցներ պէտք է բացուին առաջին հերթին: Խաղաղութեան առաջին պայմաններէն մէկը փոխադարձաբար զիրար ճանչնալն է:

(13 Շար.)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՐՇԻՒՆՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ, վէպ, գրեց Կ. Փօլատեան: 540 էջ: Տպագրութիւն Արաքս, Փարիզ 1958:

կուսակալը Ֆրանսաչէտ մըն էր և Թարգմանիչ՝ Մոլիէրի գործերուն։ Ֆասուլեաճեան, ուրեմն, կը սկսի բեմադրել Մոլիէրի գործերը եւ Ֆրանսացի մեծանուն հեղինակին գրեթէ բոլոր կանացի դերերուն յաջող մեկնաբանողը կը հանդիսանայ Թ. Հերանոյշ ։

Այնուհետեւ Ֆասուլեաճեան իր խումբով շրջապտոյտ կ'ընէ ընդարձակածաւալ կայսրութեան մէկ ծայրէն միւսը եւ ամենուրեք Թագուհի – Հերանոյշ, շնորհիւ իր արտակարգ տաղանդին եւ զմայլելի խաղարկութեան, կը դառնայ Թատերասէր բազմութեանց պաշտամունքի առարկան ։

Թէեւ շնորհիւ Ֆասուլեաճեանի է որ Թագուհի – Հերանոյշ Արեւմտահայ Թատրոնի կարեւոր մէկ ուժը դարձած է, սակայն, տարաբախտաբար, այդ նոյն Ֆասուլեաճեանը որուն մարդկային նկարագիրը բոլորովին ալ լուրջ չէ եղած արաւոէ, պատճառ դարձած է հէք արուեստագիտուհիին բարոյական անկման ։

Իրենց ծանօթութեան առաջին իսկ օրէն, Թովմաս Ֆասուլեաճեան հետամուտ է եղած Թագուհի – Հերանոյշը գայթակղելի ճամբու մը մէջ քաշելու, եւ վերջապէս կարողացած է պարզամիտ երիտասարդ կինը հմայեցնել եւ լքելով կին ու զաւակ, կենակցած է Թագուհի – Հերանոյշին հետ ։

Երբ անգամ մը խրած է մոլորութեան ճամբուն մէջ, Թագուհի – Հերանոյշ այլեւս չէ կարողացած ձերբազատուիլ Ֆասուլեաճեանի տիրապետութենէն, և ամօթը Թաղած հոգիին խորքը, քարշ է տըւած մեղապարտ կեանք մը ։

Հէք արուեստագիտուհիին մեծագոյն խղճի խայթը այն է եղած, որ հակառակ իր կամքին, պատճառ դարձած է դժբախտութեանը զաւակներու տէր այն ազնիւ կնոջ, որուն անունն էր Գայծառ Ֆասուլեաճեան, նոյնպէս շնորհալի դերասանուհի մը։

Արդարեւ, այս մեծահոգի կինը, ի տես իր ամուսնոյն գայթակղալից կեանքին, լուռ ու մունջ տարած է իր ցաւը եւ ճշմարիտ Քրիստոսի մը նման բարձրացած է իր Գողգոթան, ամբողջովին ինքզինքը նուիրելով իր զոյգ զաւակներուն խնամքին ։

Հոգեկան այս հնձնուքը շուտով իր ազդեցութիւնը կը գործէ Թագուհի – Հերանոյշի վրայ ։

1890ին, Սամսոնի մէջ, ներկայացման մը ընթացքին կը հիւանդանայ ։

Ամէն խնամք ու ջանք անհնար կը դառնան փրկելու համար իր կեանքը ։

Խղճի խայթը հիւծած էր զինքը ։

Երեք օրուան մէջ կը մեռնի Թագուհի – Հերանոյշ եւ այդ երեք օրերու հոգեվարքի պահերուն բառ մը չարտասաներ ։

Ամօ՜թը, անհուն ամօթը, միացած խղճի խայթին, փականք դրած էին այն բերանին, ուրկէ հայ մեծաքանչը քաղցրալուր հնչած էր այնքա՜ն երկար ատեն..

Սամսոնի հայ Թատերասէր հասարակութիւնը արտասուալից աչքերով ու լալահառաչ կը հետեւի դագաղին Թագուհի–Հերանոյշի, որուն մաքուր հոգին լքելով պղտոր աշխարհը, գացած էր միանալու երկնային ջինջ ու մաքուր կեանքին։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՆՈՒԻՐԱԿ
ԽՈՐԷՆ ԱՐՔ.Ի ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ ԹԵՀՐԱՆ

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԴԻՄԱՒՈՐՈՒՄ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք Կաթ.. Նուիրակ Խորէն Արք. Թեհրան գացած էր վերջերս: Այս առթիւ Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը՝ *Ալիք* հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հրատարակէ .—

Դեկտեմբեր չորսին, Թեհրան ժամանեց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի նուիրակ եւ Լիբանանի Հայոց բարեջան առաջնորդ Գերշ. Խորէն Արք.ը ։

Մեր բարձրաստիճան եւ սիրուած հոգեւորական հիւրին ընդառաջելու համար ժամանակից առաջ բազմաթիւ մեքենաներով օդակայան էր շտապել մի մեծ բազմութիւն՝ ազգային – հասարակական մարմինների, խորհրդարանի, հայ պատգամաւորների դպրոցական վարչութեանց եւ ուսուցչական խմբերի , մշակութային եւ բարեգործական միութեանց, ակումբների եւ այլ կազմակերպութեանց անդամներ եւ Թեհրանահայութեան զանազան խաւերի ներկայացուցիչներ ։

Պաշտօնական իշխանութեանց յատուկ Թոյլտուութեամբ մինչեւ օդանաւի մօտ գնացած Թեհրանահայ ազգային մարմինների եւ քահանայից դասի մի քանի ներկայացուցիչները շրջապատելով Սրբազանին առաջնորդեցին դէպի ընդունելութեան սրահներն եւ պատշգամը լեցուած ժողովուրդը ։

Այստեղ բազմութիւնը կրկին ու կրկին ողջունեց Սրբազանի ժամանումը երկարատեւ ծափահարութիւններով եւ բարի գալստեան արտայայտութիւններով ։

Երբ հասարակութիւնը քիչ հանդարտուեց, Թեհրանի Հայոց Թեմական Խորհրդի նախագահ Գ. Վ. Դաւիթխանեանը դառնալով Սրբազանին ասաց.— Ձերդ Սրբազնութիւն, Թեհրանի Հայոց Ազգային հասարակական բոլոր մարմինների կողմից բարի գալուստ խօսք-ասում ձեզ։ Մաղթում ենք ձեզ յաջողութիւն ձեր առաքելութեան մէջ։

Ի պատասխան բարի գալստեան այս հակիրճ խօսքի, որին հետեւեց ընդառաջող բազմութեան ջերմագին ծափահարութիւնները, Սրբազանը ասաւ .

« Ինքզինքս երջանիկ կը զգամ կրկին ձեր մէջ գտնուելուս համար, եւս առաւել Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Զարեհ Ա.ի Նուիրակի հանգամանքով , ոյ պարտականութիւն ունի ազգային իշխանութեան հետ մէկ – տեղ զբաղուել ձեր Թեմի եկեղեցական բարեկարգութեան եւ այլ խնդիրներով ։

Կաթողիկոսի կողմից ողջոյնի եւ օրհնութեան խօսք ունիմ Սիրելի Իրանին։ Ն. Կ. Մեծութիւն Շահն Շահին, Իրանի բարեխնամ կառավարութեան ու համայն ժողովրդին ։

Վստահ եմ որ ձեր աջակցութեամբ պիտի կրնամ կատարել պարտականութիւնս, ի փառս Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ ու Հայ ժողովրդի »։

Երբ Սրբազանը վերջացրեց իր խօսքը , նա առաջացաւ եւ իջնելով պատշգամբից՝ հասարակական մարմինների ներկայացուցիչներից շրջապատուած, կտրեց անցաւ սպասման սրահը, որի մուտքի դրանը սպասում էր իրեն քաղաք փոխադրող մեքենան ։

Բազմահազար ժողովրդի խռնումը Ս. Աստուածածին Մայր եկեղեցում եւ զաւթում

Երբ Սրբազանը եւ օդակայան ընդառաջելու փութացած բազմութիւնը հասան Ս. Աստուածածին Մայր եկեղեցին, եկեղեցու բակը, զաւիթն ու ամբողջ շրջափակը ծփում էին բազմահազար ժողովրդով ։

Եկեղեցու բակի դրանը սպասում էր զգեստաւորուած քահանայից դասը ։ Բակի երկայնքով փողոցի դռնից մինչեւ եկեղեցու գլխաւոր մուտքի դուռը, երկու կողմի վրայ , շարք էին կանգնած հայ արիների եւ արենուշների խմբերը ։

Եկեղեցու բակի դռնից ներս մտնելով Սրբազանը շրջապատուեց քահանայից դասով եւ հասարակական մարմինների ներկայացուցիչներով եւ առաջանալով անընդհատ ծափահարող եւ բարի գալուստ մաղթող ժողովրդեան հոծ բազմութեան միջից մուտք գործեց եկեղեցին :

Առաջանալով դէպի Ս. Սեղանը Յովհ. աւագ քահանայ Հաճեանի ընկերակցութեամբ, Սրբազանը կատարեց հակիրճ աղօթք եւ տէրտ-օրհնութիւն ։

Ապա մօտենալով բարձրախօսին, խօսեց իր առաջին հակիրճ բայց հոգեշունչ քարոզը, որը ձայնասփռուեց դէպի եկեղեցին, զաւիթը, բակը եւ ամբողջ շրջաբակը լեցրած հազարաւոր ժողովուրդը ։

× Կիրակի, Դեկտեմբեր եօթին, առաւօտեան ժամը 10ին Ս. Աստուածածին եկեղեցում, Խորէն Արք. մատուցանեց Ս. Պատարագ եւ կարդաց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Զարեհ Ա.ի սրբատառ կոնդակը ։

Եպիսկոպոսը Թեհրանում իր աշխատանքները վերջացնելուց յետոյ, յաջորդաբար պիտի այցելէ նաեւ Թաւրիզ, Աբադան եւ Սպահան քաղաքները, ի կատար ածելու պատուիրակի իր պարտականութիւնները ։

ՅԱՋՈՂ ԽՆՋՈՅՔ ՄԸ

•

ԼԻՈՆ, (Յատուկ)— Նոր Սերունդի կազմակերպած խնջոյքը, Յոյներու սրահին մէջ, անցաւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։ Ժամանակին սրահը լեցուած էր երիտասարդներով։ Այս անգամ եւս Կրընոպլէն, Սէնթ Էթիէնէն, Վիէնէն, Տէսինէն եւն. , խումբ խումբ երիտասարդներ եկած էին քաջալերելու իրենց քոյր կազմակերպութեան ձեռնարկը։ Հիւրերէն շատեր արտասանութիւններով , երգերով եւ զուարճախօսութիւններով գեղարուեստական բաժնին փայլը կ'աւելցնէին ։ Նոր Սերունդի վարչութիւնը ամէն ջանք Թափած էր խնջոյքի կազմակերպութեան համար։

Ներկայ էին Ազգ. Միութեան Նախագահ Գ. Ա. Կիւլպէնկեան, քարտուղար Գ. Վարժապետեան , եւ Նոր Սերունդի երգչախումբի ղեկավար Գ. Աբրահամեան, որոնք խօսք առնելով ջատագովեցին երիտասարդական՝ այս մեծ կազմակերպութիւնը եւ անոր գաղափարականը ։

Օրուան Թամադա ընկեր Միրզէ ձեռնհասութեամբ կատարեց իր պաշտօնը , խանդավառ մթնոլորտը պահելով։Հայկական եւ եւրոպական պարերուն կը յաջորդէին երգերն ու արտասանութիւնները, որոնք տեւեցին մինչեւ ժամը 10ը։

Մ.

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

ՄԱՐԶԱԿԱՆ.— Հայաստանի մարզիկները այս տարի մասնակցած են միջազգային բազմաթիւ մրցումներու ։ Մեծ յաջողութիւն արձանագրած է Ա. Ազարեան, օղակի վարժութիւններու աշխարհի ախոյեանը։ Վ. Ենգիպարեան երրորդ տարին ըլլալով կոփամարտի ախոյեան հռչակուեցաւ (Խ. Միութեան)։ Ազատ ըմբշամարտի աշխարհի ախոյենութեան տիրացաւ Նորիկ Մուշեղեան։ Երեւանի մարզական հասատատութեան Ֆութպոլի խումբը Խ. Միութեան ախոյեան դարձաւ։ Համամիութենական մրցումներու մէջ առաջնութիւն շահած են ըմբիշ Հրաչիկ Յակոբեան, Սիլվանա Զաքարեան (փինկ փանկ), Վարդան Յովէփեան (գունդ) եւ ուրիշներ։ Հայաստանի մարզիկները այս տարուան ընթացքին շահած են 26 ոսկի եւ վեց արծաթ մետալներ ։

× Հայաստանի Մարզական Նախարարութիւնը, «սպորտի վարպետ» կոչումը շնորհած է դասական ըմբիշ՝ Ֆ. Ալեքսանեանի, Բ. Յարութիւնեանի, Վ. Սարաճեանի, ազատ ըմբիշ՝ Ռուբիկ Սարգսեանի, Հրայր Գոկչեանի եւ մարզիկ Է. Նազարեանի ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (316)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԴ.

ՄԻ ԳԻՒՂ ՌՇՏՈՒՆԵԱՑ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

Մեղմ հովիկը շնչում էր մետաքսանման փափուկ խոտերի վրայ եւ, երեկոյեան ճառագայթներից լուսաւորուած, փայլուն ծաղիկները հանդարտ կերպով տատանւում էին, ծածանւում էին, եւ իրանց բաց – կանաչագոյն ալիքներով միախառնւում էին ծովակի արծաթեայ ալիքների հետ, որ զգուշութեամբ զարկըւում էին եզերքին, կարծես, վախենալով, մի զուգէ խանգարեն ծաղիկների խորհրդաւոր խաղաղութիւնը ։

Վերեւում, լերան լանջացը վրայ, սփռուած էին ոչխարների հօտերը, իսկ ներքեւում, հարթ մարգագետնի վրայ, — որը ծովի ափերով, կանաչագոյն լայն ժապաւէնի նման, ձգւում էր հեռու եւ հեռու, — արածում էին ձիաների երամակները եւ արջառների նախիրները ։

Մի փոքրիկ գետակ շտապելով դուրս էր վազում ձորի միջից, եւ մի բան որոնողի նման, մի քանի պտոյտներ գործելով, արօտամարգերի վրայ, քմահաճ երեխայի պէս կարկաչում էր, արտնջում էր, պատահած քարերի կուրծքին էր խփում, պատահած Թուփերի արմատներն էր քանդում եւ, բաւական աղմուկ բարձրացնելուց յետոյ, մի առանձին գոհունակութեամբ մտնում էր ծովը, այնտեղ ձայնը կտրում էր, կարծես, մի մեծ գործ էր կատարել ։

Նրա պարզ, Թափանցիկ յատակի գոյնզգոյն խիճերը ժպտում էին, ծիծաղում էին նրա միամիտ չարութեան վրայ ։ Տեղ տեղ երեւում էին փոքրիկ լճակներ ։ Ինձ Թւում էր, որ այդ ապստամբները, որեւիցէ դժգոհութեան պատճառով, բաժանուել էին ծովից եւ նրա ափերի մօտ իրանց համար անկախ, փոքրիկ աւազաններ էին հիմնել։ Բայց գոնէ միայնակ նրանք, այն ժամանակ դարձեալ մի միութ կ'ունենար։ Այդ դրութեան մէջ, բաւական էր արեւի մի քանի օրուայ տապն ու կրակը, որ լափէր, ցամաքացնէր նրանց ունեցած ջուրը։ Եղեգնաբոյսերը այնքան առատութեամբ աճել, բազմացել էին նրանց եզերքի վրայ, որ փոքր էր մնում, բոլորովին ճնշէին , բոլորովին խեղդէին այդ լճակները իրանց խտութեան մէջ ։ Նրանք ծծում էին բոլոր կենսական հիւթը, նրանք արգելում էին մաքուր օդի անցուդարձը եւ այդ պատճառով , այդ ողորմելի լճակները, անշարժութեան մէջ մնալով, ճահիճների ձեւ էին ստացել ։

Չը նայելով , որ ամառուայ սաստիկ տօթերի ժամանակն էր, բայց այստեղ գարունը, կարծես, դեռ նոր էր սկսւում ։ Կեռասի ահագին ծառերը , որ վայրենի դրութեան մէջ աճելով, ձգուել էին մինչեւ երկինքը , դեռ նոր էին հասցնում իրանց վարդագոյն պտուղները։ Ընկուզենիները, որոնք իրանց բարձր լայնատարած ճիւղաւորութեամբ լցրել էին ձորերի խորքերը , — այդ հսկայ ընկուզենիները դեռ պտուղ չէին ցոյց տալիս։ Վայրենի կակաչը, պուտը, ամանխորուկը, գարնան այդ առաջին աւետաբերները, դեռ նոր էին իրանց կարմիր կակաչների նման պտըտւում էին կարմիր հարսներ ու աղջիկներ։ Նրանց «լէ – լէի» ձայնը, միախառնուելով Թռչունների երեկոյեան երգեցողութեան հետ, մի առանձին կենդանութիւն էին տալիս շրջակայքին։ Նրանք զանազան բանճարներ էին քաղում, այն բանճարները, որ մեր կողմերում վաղուց արդէն քաղել ու չորացրել էին ձմեռուայ համար ։

Մեր հանդէպ սարի կուրծքի վրայ՝ կըպած էր մի գիւղ , որ իր գեղեցկադիր բարձրութիւնից նայում էր դէպի ծովը ։ Այդ գիւղը, կարծես, կտրուած լինէր Ռըշտունեաց աշխարհից, ապրում էր իր լըռիկ, մնջիկ առանձնութեան մէջ, հրճըւում էր ծովի ալիքներով, շնչում էր իր լեռների Թարմ, հովասուն օդը, եւ վայելում էր իր շրջակայքի բարիքները , որ այնքան շռայլութեամբ պարգեւել էր առատաձեռն բնութիւնը։ Մենք դիմում էինք դէպի այդ գիւղը ։

Արեւը մտնելու վրայ էր։ Նրա պայծառ ճառագայթները մի առանձին փայլ էին ստանում, շողշողալով ծառերի լայն, հիւթալի տերեւների վրայ։ Ինձ Թւում էր, որ ամբողջ շրջակայքը ծփում էր , Թոթռում էր մի սքանչելի ոսկեզօծութեան մէջ։ Ոսկեզօծ էին երեւում կարմիր հարսներն ու աղջիկները, որ պտտւում էին մարգերի մէջ. ոսկեզօծ էին երեւում ձիերն ու կովերը, որ ներքեւում արածում էին արօտների մէջ. ոսկեզօծ էին երեւում այծերն ու ոչխարները, որ վերեւում Թռչկոտում էին մի ժայռից դէպի միւսը. ոսկեզօծ էին երեւում շինականները, որ երկար գերանդիները ուսներին դրած, վերադառնում էին խոտունձից. ոսկեզօծ էր երեւում գիւղական փոքրիկ եկեղեցու գմբէԹը, որ իշխում էր միւս շէնքերի վրայ. ոսկեզօծ էր երեւում եւ ծիրանի ծովը, որ ծաւալւում էր հեռու ու հեռու, եւ ապա միախառնւում էր նոյնպէս ոսկեզօծ երկնքի հետ ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Լեւոն Մօղեան, Պ. Հայկ Մօղեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Մօղեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տամլամեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մինաս Ժամկոչեան, Այրի Տիկին Մարկրիթ Արսլանեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Խրտըչեան, Այրի Տիկին Նուարդ Երանոսեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Ճիւհէրեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Զօլաքեան եւ աղջիկը, Օր. Օր. Հ. եւ Փ. Արսլանեան, Պ. Օննիկ Արսլանեան, Այրի Տիկին Վ. Մօղեան, Տէր եւ Տիկ. Արմենակ Մօղեան եւ իրենց տղան, Տէր եւ Տիկին Ցարչեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մարի Մօղեան, Տէր եւ Տիկ. Հայկազ Մօղեան եւ զաւակները, Պ. Ե. Մօղեան, Տէր եւ Տիկին Անիասեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արփինէ Թաղէոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Պէշիկթաշլեան, Այրի Տիկին Թօփուզեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Գոհար Ճամպուրաճեան, ինչպէս նաեւ Տամլամեան, Դանիէլեան, Խրտըչեան, Սերճանեան, Տիրատուրեան եւ Պատէյեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն՝ իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, փեսին, եղբօր եւ ազգականին՝

ԼԵՒՈՆ ՄՕՂԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր9ին, իր բնակարանը 68 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ, ժամը 10·45ին, Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պան – թէօ – Փարիզիէնի գերեզմանատունը։

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՁԱՅՆԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին՝ ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԱՄԱՏՈՒՆԻ պատարագ կը մատուցանէ Երուսաղէմի Ս. Ղազարի առաքելոներու կարգին տարեդարձին առթիւ

10 bis, Rue Thouin

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Տիգրան Թադոյեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Այվազեան եւ Ճառայեան ընտանիքները կուգան իրենց խորին շնորհակալութիւնները յայտնել՝ մասնաւորաբար «Յառաջ»ի խմբագրութեան, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին, քաղաքի «Քրիստափոր» եւ Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէներուն, Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութեան, Բժշկական Համալսարանի Գ. տարուան ուսանողներուն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան, Պ. Արսէն Տէր Զաքարեանի, Տէր Զաքարեան գործատան աշխատաւորներուն, Կրճիկեան ընտանիքին, Յ. Նիկողոսեանի եւ հեռաւոր թէ մօտաւոր այն բոլոր ընկերներուն, հայրենակիցներուն եւ բարեկամներուն որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով եւ համակրական այլ կարգի արտայայտութիւններով վշտակցեցան եւ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի կնոջ, մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, մօրաքրոջ աղջկան, ազգականին ու բարեկամին՝

ՏԻԿ. ՎԱԶԳԱՆՈՒՇ ԹԱԴՈՅԵԱՆԻ

(Ծնեալ Սամուէլեան)

կսկծալի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 23 Նոյեմբեր 1958, Կիրակի, երեկոյեան ժամը 23ին, Լաթիմոն հիւանդանոցին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 25 Նոյեմբեր 1958, Երեքշաբթի, Փրատոյի Հայոց Մայր Եկեղեցիին մէջ, որմէ յետոյ հանգուցեալին դագաղը փոխադրուեցաւ քաղաքիս Սէն Փիէռ գերեզմանատունը։

×

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Յակոբեան եւ զաւակները ու օտարի ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն, Խոյլուի Վերաշինաց Միութեան, Պոմոնի Ֆ. Կ. Խաչի վարչութեան եւ բոլոր բարեկամներուն, որոնք անձամբ, եւ նամակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց հօր, մեծ հօր ու ազգականին Զաւէր Գրգիրեանի (Խոյլուցի) մահուան առթիւ (Հոկտ. 17ին Ֆրէգնոյի մէջ), այս առթիւ հազարական ֆրանք կը նուիրեն «աՅառաջ»ին եւ Մշակոյթի Տան։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ մինչեւ Դեկտեմբեր 31 փակեն իրենց բոլոր առկախ-հաշիւները։ Վարչութիւնս ի վիճակի չէ ապառիկ թերթ ղրկելու եւ պիտի ստիպուի դադրեցնել թերթերը այն բաժանորդներուն, որոնք ցարդ չեն նորոգած 1958ի բաժանորդագրական շրջանը։

Համաձայն տեղական մամուլի սովորութեան պիտի խնդրէինք որ մեր բոլոր բաժանորդները կանխիկ վճարեն իրենց բաժնեգինները։

Շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որ իրենց կանոնաւոր վճարումներով ապահոված են թերթին հրատարակման կանոնաւորութիւնը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Եսայեան, Սէմէրճեան եւ Բայրաքեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ողբացեալ՝

ՓԻԼԻՓ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան քառասունքին առթիւ (22 տարեկան, ինկած Ալժերիոյ ճակատը)։

Կը հրաւիրուին ողբացեալ երիտասարդին յիշատակը յարգողները։

Այս առթիւ Պ. Եսայեան 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի ժամը 8·45ին պիտի մատուցուի քառաձայն հանդիսաւոր Ս. պատարագ։

Պիտի պատարագէ Հայրապետական Պատուիրակ Գեր. Սերովբէ Եպս. Մանուկեան, պատարագի արարողութիւնը պիտի ձայնասփռուի Ֆրանս թիւ 1, Փարի ինթէր, Կրան զօնա, 18 29, օնտ քուրթ 18 մեթր 36։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
—— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) ——

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի։ Այս Ուրբաթ ժամը 21ին, քաղաքապետարանի կից՝ ժիւսթիս տը Փէի սրահը։

Կը խօսի՝ ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ։

Նիւթ՝ Քաղաքական դէպքեր «Նոյեմբեր 29»ի առնչութեամբ։

Մուտքը ազատ է, Ներկաները կրնան արտայայտուիլ նիւթին շուրջ։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան, Զինադադարի քառասնամեակին առթիւ

ԿԻՐԱԿԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 14

ժամը 9·15ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ։

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի 1914էն 1958 Ֆրանսայի համար ինկած բոլոր հայ զինուորներուն յիշատակին։

Ներկայ կ'ըլլան Ֆրանսացի զինուորական եւ պետական բարձր անձնաւորութիւններ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին Ահարոնեան ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, 17 Րիւ Պլէօ։ Կարեւոր օրակարգ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէս օրէ ետք ժամը չորսին, ընկերուհի Գաբրճեանի աշխատանոցը, 58 Րիւ տ'Ապուքիր, 4րդ յարկ, մէթրօ Սանթիէ, սորթի Րիւ Սանթիէ։ Ջերմապէս կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներու եւ մասնաւորաբար յանձնախումբին ներկայութիւնը։ Նիւթ՝ 28 Դեկտեմբեր 1958ի պարահանդէսը։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, ընկերուհի Տիկին Զարուհի Կրկըրեանի բնակարանը։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը խիստ անհրաժեշտ է։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած

ՇԱՒԻԼԻ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ կողմէ, ի նպաստ Նորակառոյց եկեղեցւոյ եւ դպրոցին։

Կիրակի 14 Դեկտեմբեր, ժամը 16էն կէս գիշեր։

Տեղւոյն քաղաքապետական սրահին մէջ։Կովկասեան երգ, պար, նուագ, ՊԵՐՆԱՐՏԷՏԷՃԵԱՆի կողմէ, եւ հաճելի անակնկալներ։

GRAND ORCHESTRE DON MORERTO

Ճոխ պիւֆէ — Մուտք 300 Ֆրանք

Կանխօրօք ապահովեցէք ձեր սեղանները հեռախօսելով Վէրսայլ 25 – 25 կամ 926 67-91 Սալ տէ Ֆէթ տը Շաւիլ, 8 Րիւ Սթալինկրատ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 13 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 13 DECEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8368 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4168

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԱԿԱՏԸ

Ամիսներով միջազգային մամուլի առաջին սիւնակները գրաւելէ վերջ, Միջին Արեւելքի լուրերը առենէ մը ի վեր կորսնցուցած են այլեւս իրենց շահեկանութիւնը :

Ասիկա չի նշանակեր սակայն թէ բոլորովին խաղաղած է ժարեւելեան կողմն աշխարհին :

Սուտանէն մինչեւ Պաղտատ՝ անցնելով Գահիրէէն ու Կիպրոսէն՝ պակաս չեն այժմէականութիւն ներկայացնող հարցեր :

Լիբանան խաղաղած է երկու ամիսէ ի վեր : Փոխանցման կառավարութիւնը կարելին կ'ընէ բացուած վէրքերը դարմանելու համար : Վերջ գտած են ազգամիջեան կռիւները : Հայկական ճակատն ալ հանդարտութեան նշաններ ցոյց կուտայ : Հրձիգները հասկցած են վերջապէս, որ կարելի չէ անպատիժ կերպով կրակին հետ խաղալ յաւիտեան : Հիւրընկալ ափերու վրայ ծուարած մեր բեկորները խաղաղութեան կը կարօտին՝ աշխատելու եւ իրենց ճակտին քրտինքով պարկեշտօրէն ապրելու համար :

Երկրորդ լուր մը՝ կը հաղորդէր երէկ, որ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան կողմէ Լիբանան ղրկուած «դիտորդ»ները բոլորն ալ մեկնած են : Պէյրութի մէջ ժամանակ մը եւս պիտի մնան խումբ մը սպաներ միայն վարչական գործերը կարգի դնելու համար :

Կիպրոսի կնճիռը չէ հարթուած դեռ. Թուրքերը չխացած անգլ. կառավարութեան քաջալերութենէն՝ անդիջող դիրք բռնեցին ՄԱԿի ընդհ. ժողովին մէջ, ուր քաղաքական յանձնաժողովի մերժեց Յունաստանի առաջարկները եւ որոշեց վճռել կարգադրել «կողմերու միջեւ» խաղաղ բանակցութիւններով :

Թուրք մամուլը ցնծութեան մէջ է, ծափ ու ծնծղայ կը զարնէ՝ այս որոշումը « յաղթանակ » մը նկատելով Թրքական տեսակէտին համար : Թուրքիա, որ Լոզանի դաշնագրով բոլորովին հրաժարած էր Կիպրոսի վրայ ամէն իրաւունքէ, այժմ շնորհիւ Անգլիոյ «կողմ» կը դառնայ եւ ձայնը պիտի ունենայ կղզիին ճակատագիրը որոշելու մէջ :

Ջուրը կ'իյնայ Մակարիոս արք.ի «անկախութեան» ծրագիրը, որ վերջին գիջում մը կը նկատուէր էնոսիսի (Յունաստանի կցում) կողմնակիցներուն կողմէ :

Վերջին խօսքը չէ ըսուած դեռ այս մասին :

Իրաքի մէջ Յուլիս 14էն ի վեր հաստատուած վարչաձեւը բոլորովին չէ ամրապնդուած տակաւին : Արքայական շրջանի քաղաքային ու զինուորական վարիչ դէմքերը դատի ենթարկուելով պատժուեցան : Այսքանը բաւական չեղաւ ընդհանուր վիճակ ստեղծելու :

Յեղափոխութեան պատասխանատու դէմքերէն զօրավար Արէֆի ձերբակալութիւնը ցոյց տուաւ թէ տարակարծութիւններ կան նոր վարիչներուն միջեւ :

Աւելի ծանրակշիռ էր վարչապետ Աբտէլ Քէրիմ Քասըմի Պաղտատի ձայնասփիւռէն բրած այն յայտարարութիւնը՝ թէ «շնորհիւ Աստուծոյ երեւան հանուած է դաւադրութիւն մը, որ պիտի պայթէր ամսոյս 9էն եւ 10էն՝ վտանգի ենթարկելով հանրապետութեան գոյութիւնը եւ երկրին ներքին ապահովութիւնը » :

Դեռ շատ կանուխ է՝ գիտնալու համար թէ ինչ քաղաքականութեան պիտի հետեւի զօրավար Քասըմ՝ ներքին եւ արտաքին ճակատներու վրայ : Վարչապետը ցարդ յաջողեցաւ երկրին ղեկը պահել իր ձեռքին մէջ : Միւս կողմէ «դրական չէզոքութիւն» պահեց արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ.

Գահիրէի մէջ տեղի կ'ունենայ ափրօասիական տնտեսական նոր խորհրդաժողով մը, որուն կը մասնակցին քառասուն ազգերու 450 պատգամաւորները,— 360 արաբ, 22 ափրիկեցի եւ 69 ասիացի :

Հակառակ կարգ մը պատուիրակութեանց իրաւացի բողոքներուն, Խորհրդ. Միութիւնը կը մասնակցի այս խորհրդաժողովին՝ ջանալով իր ազդեցութեան ենթարկել Ասիոյ եւ Ափրիկէի տկար ժողովուրդները՝ դանազան շողշողուն խոստումներ ընելով անոնց :

Այսպէս ուրեմն, արեւելեան ճակատը կը շարժի միշտ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՇԱՊԱՆ – ՏԵԼՄԱՍԻ ՃԱՌԸ

Առաջին անգամ ընտրուեցան ժողովին վեց փոխ նախագահները.— Ֆրէտէրիք Տիփոն եւ Ֆուրքատ (անկախ), Ժան Տէօ Մեռ (Մ. Ն. Հ.), Օր. Տիէնէ (ժողովրդական Շարժում), Մոնթալա (ընկերվարական), Սայիտ Պուալամ (Ալժերիա) :

Նոյն նիստին ընթացքին որոշուեցաւ թէ Յունուար 15էն պիտի նշանակուին սահմանադրութեան նախատեսած վեց մնայուն յանձնախումբերը :

Ընտրուեցան նաեւ երեք գանձապետներ՝ մէկ անկախ, մէկ Միութիւն Նոր Հանրապետութիւն համար, մէկ Ժողովրդական Շարժում :

Դիւանի ընտրութենէն ետք Շապան – Տելմաս շնորհակալութեան ճառ մը խօսեցաւ : Վերջին անցուդարձերուն անդրադառնալէ ետք Ազգ. Ժողովի երիտասարդ նախագահը յարգանքի իր խօսքը ուղղեց Նախագահ Քոթիի «հոգուն վերջին եւ հանդիսաւոր կոչը արձագանգ տուաւ բովանդակ Ֆրանսայի մէջ» : Յարգանքի իր խօսքը ուղղեց՝ նաեւ զօրավար Տը Կոլի «որ Ֆրանսան ազատեց քաղաքացիական կռիւէ» :

Անդրադառնալէ ետք այն բոլոր դէպքերուն, որոնք ծնունդ տուին Ե. Հանրապետութեան, Շապան – Տելմաս շեշտեց Ազգ. Ժողովի կեդրոնական դերը իրապէս նոր Հանրապետութիւն մը հաստատելու համար : Ազգ. Ժողովը, ըսելցուց ան, վճռական պէտք է ըլլայ՝ տնտեսութեան զարկ տալով, ընկերային արդարութիւնը հաւասար գետնի վրայ դնելով, ուսանողներուն դասատուներ եւ դասարաններ տալով եւ Ալժերիոյ փրկութեամբ՝ հանրապետութեան փրկութիւնը ապահովելով :

Ազգ. Ժողովին մէջ այսուհետեւ գոյութիւն պիտի չունենայ երբեմնի «կուսակցութիւններու վարչակարգը», բայց կուսակցութիւնները պիտի մնան, որովհետեւ էական դեր պիտի խաղան անոնք : Եզրակացնելով, Շապան – Տելմաս բսաւ թէ կեդրոնական իմաստ ունեցող բազմաթիւ հարցեր պիտի լուծուին Ազգ. նոր Ժողովին մէջ :

Միւս կողմէ, Ծերակոյտն ալ ընտրած էր իր դիւանը եւ Նախագահ Մոնէրվիլ արտասանեց բացման ճառը. նախ շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն եղած պատուին համար, յետոյ ծանրացաւ ազգային միասնականութեան վրայ, առանց որուն՝ Հանրապետութիւնը կրնայ վտանգուիլ.— «Հանրապետութիւնը կ'ապրի : Մեծ գործին իրականացման համար՝ անհրաժեշտ է բոլոր Ֆրանսացիներու միութիւնը. քանի մը ամիս առաջ վտանգուած էր ան, բայց Հանրապետութեան Նախագահին իմաստութիւնն ու յատակատեսութիւնը յաջողեցան փրկել զայն » : Մոնէրվիլ յարգանքի իր խօսքը ուղղելով Նախագահ Քոթիի, եզրակացուց.— «Ծերակոյտը պիտի ներշնչուի իր օրինակէն» :

ԳԵՐՄԱՆԻ ՀԱՐՑԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԵՒ ԱՏԵՆԱՈՒԸՐ Կ'ԸՆԴԴԻՄԱՆԱՅ

Պերլինի հարցը հետզհետէ մտահոգիչ բնոյթ կը ստանայ : Խորհրդային մամուլի «Թաս» գործակալութիւնը սփռեց Մոսկուայի կառավարութեան մէկ յայտարարութիւնը, որուն գլխաւոր կէտը այն է, թէ «հակառակ Արեւմուտքի անբարեացակամութեան՝ Խ. Միութիւնը որոշած է վերջ դնել վտանգաւոր կացութեան մը եւ պատրաստ է չորսերու ժողով մը գումարելու՝ Գերմանիոյ հետ խաղաղութեան դաշինք մը կնքելու համար» :

Հակառակ սակայն «խաղաղութեան դաշինք» կնքելու պատրաստակամութեան՝ Խրուշչեւ Մինիխի «Զուտ Տոյչը Ցայթունկ » թերթին կատարած յայտարարութիւններով կարգ մը սպառնալիքներ կ'ընէ Արեւմուտքի.— «Զեմ կարծեր որ Արեւմուտքը մտածէ պատերազմ ընել Պերլինի համար, բայց եթէ պատահի այդ դժբախտութիւնը, Խ. Միութիւնը՝ իբրեւ հաւատարիմ զինակից Արեւելեան Գերմանիոյ ժողովրդավար հանրապետութեան եւ համաձայն Վարշաւայի ուխտին տրամադրութեանց՝ պատրաստ է պաշտպանելու Արեւելեան Գերմանիան՝ ցամաքի, ծովու եւ օդի վրայ » : Խրուշչեւ կը թելադրէ նաեւ որ Արեւմուտքը աւելի « իրատես» աչքով նայի Պերլինի հարցին, փոխանակ յայտարարելու թէ՝ դաշնակից զօրքին ներկայութիւնը Արեւմտեան Պերլինի մէջ անհրաժեշտ է :

Միւս կողմէ Ատընաուըր վճռած է ընդդիմանալ Խրուշչեւի ծրագրին՝ արեւմտեան իր դաշնակիցներուն հետ : Փարիզի դանազան բանակցութիւններուն պիտի մասնակցին աւելի քան հարիւր Գերմանացիներ՝ աշխատելով միասնականութիւն ստեղծել Մոսկուայի դէմ :

Իսկ Արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետը՝ Պրանտ, որ վարչապետ Ատընաուըրի հետ կարգ մը անհամաձայնութիւններ ունի, Փարիզի մէջ բանակցութիւններ ունենալէ ետք պիտի մեկնի Ուաշինկթըն :

Ուրբաթ կէսօրէ ետք Նախարարաց Խորհուրդը ժողով մը գումարեց. օրակարգի բազմաթիւ հարցեր կան : Կարեւորագոյն հարցը սակայն՝ Ալժերիոյ բանակի հրամանատարութեան մէջ ըլլալիք փոփոխութիւններն են : Ինչպէս գրած էինք՝ Զօր. Շալ Ալժերիոյ զինեալ ուժերու ընդհանուր հրամանատար պիտի նշանակուի, իսկ Փոլ Տըլուվրիէ՝ կառավարութեան ներկայացուցիչը : Զօր. Սալան նոր պաշտօնի մը կը կոչուի՝ պատերազմական նախարարութեան ընդհանուր քննիչ : Այս ուղղութեամբ Սալան վերջերս կարգ մը յայտարարութիւններ հրապարակած էր՝ ծանրանալով Ալժերիոյ մէջ բանակին կատարելիք դերին վրայ. «բանակը ամէն բանէ առաջ պէտք է ընաջնջէ ըմբոստութիւնը » :

× Աքրայի մէջ ափրիկեւասիական երկիրներու ժողովին մէջ «աշխարհակալ»ներու դէմ յայտարարութիւնները իրարու կը յաջորդեն : Հետաքրքրական է այն՝ որ յայտարարութիւններէն շատեր կ'ըլլան.. Ֆրանսերէն եւ անգլերէն : Նէօ Տեսթուրի բանբեր Սլիմ անգլերէն խօսելով բսաւ.— Վճռած ենք զօրավիգ կանգնիլ Ալժերիոյ ժողովուրդին, մեր բոլոր միջոցներով, մինչեւ որ ան տիրանայ իր անկախութեան » :

Ուշագրաւ է այն պարագան, որ Աքրայի ժողովին մէջ բազմաթիւ յանձնախումբերու նախագահութիւնն ու փոխ – նախագահութիւնը կը վստահուին ... Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատի ներկայացուցիչներուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին Նախարար Տըլըս Շաբաթ օր Փարիզ պիտի հասնի՝ մասնակցելու համար Գերմանիոյ արեւմտեան 3 երկիրներու խորհրդակցութիւններուն եւ Ատլանտեան Ուխտի ժողովին, որ պիտի սկսի Դեկտ. 16ին :

ԻՐԱՔԻ մէջ կացութիւնը չէ հանդարտած եւ նոր ձերբակալութիւններ կ'ըլլան : Միջին Եփրատի ցեղախումբերը, որոնք 1935ին, 1952ին եւ 1956ին ըմբոստութեան դրօշ պարզած էին, ապստամբած են Պաղտատի կառավարութեան դէմ՝ հողային բարենորոգումները չընդունելով. այս ցեղախումբերը, որ կը պատկանին Շիիթ աղանդին, մեծ հողատէրեր են : Յուլիս 14ի յեղափոխութեան ընթացքին՝ Զօր. Քասըմ գնդ. Արէֆը ղրկած էր Միջին Եփրատ՝ քարոզչութեան համար : Միւս կողմէ ձերբակալուած է երիտասարդ նախարար մը՝ Ֆուատ էլ Ռիքապի, որ կը գործէր պետութեան դէմ : Ձերբակալուած է նաեւ գնդապետ Ֆաչալի, Բ. զօրամասի հրամանատարը : Լոնտոնի կողմէ հաստատուեցան նաեւ այն զրոյցները՝ որոնց համաձայն Ռաշիտ Ալի, Իրաքի նախկին վարչապետը, ձերբակալուած է :

ԻՏԱԼԻՈՅ կառավարութիւնը դաժնեայ փոքրամասնութեան մէջ ինկաւ, երրորդ անգամ ըլլալով, ընդդիմադիրներու կողմէ ներկայացուած օրակարգ մը ստացաւ 274 ձայն՝ 270ի դէմ : Վարչապետ Ֆանֆանի Պոն կ'երթայ ուր տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Վարչապետ Ատընաուըրի հետ :

ԱՆԳԼԻՈՅ Վարչապետ Մաքմիլըն յայտարարեց թէ Կիպրոսի հարցը պիտի քննուի Փարիզի մէջ՝ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ Արտաքին նախարարներուն մասնակցութեամբ, բայց Յունաստանի Արտաքին նախարար Աւերոֆ յայտարարեց թէ նման ժողով մը չի կրնար ըլլալ, քանի որ Աթէնքի տեսակէտը չէ փոխուած Կիպրոսի հարցին նկատմամբ :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ Դեմոկրատ (կառավարական) կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակը ժողով մը գումարեց. օրակարգի գլխաւոր հարցն էր՝ ընդդիմադրութեան դէմ պայքարիլ : Ժողովէն վերջ ցեկոյց մը հրապարակուեցաւ, ուր կ'ըսուի թէ յանձնախումբ մը կազմուած է՝ քննելու համար դանազան հարցեր. այս քայլը կառավարութեան ձեռք առած նոր միջոցը կը նկատուի՝ ընդդիմադրութեան դէմ :

ԿԻՊՐՈՍԻ անգլիական իշխանութիւններ սպիտակ գիրք մը հրատարակեցին յոյն կիպրացիներու սպանութեան մասին : Անգլիացիք կը խոստովանին որ կարգ մը սխալներ գործած են մանաւանդ երբ անցեալ Յունիս 12ին, ազատ արձակելով 35 յոյն Կիպրացիներ, չէին նախատեսած թէ անոնք տուն երթալու համար պիտի անցնէին Թրքական գիւղէ մը : Արդարեւ այդ 35 Յոյները յարձակման ենթարկուեցան Թուրքերուն կողմէ. ութ սպաննուեցան եւ հինգ ուրիշներ վիրաւորուեցան : Անգլիական տեղեկագիրը կը նշէ թէ այս «վայրենի ջարդը» կ'ապացուցանէ «արիւն թափելու անհաւատալի ծարաւ մը» :

ՑՐՈՒԻՉՆԵՐՈՒ գործադուլը Նիւ Եորքի մէջ ստիպեց ինը կարեւոր օրաթերթեր, որ դադրեցնեն իրենց հրատարակութիւնը : Այս թերթերը աւելի քան 12 միլիոննոյ շրջան մը կը բաւարարէին : Դադրած թերթերու կարգին են՝ Հերալտ Թրիպիւն, Թայմզ, *եւն. :*

«ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳԻՐՔԻ» ցուցահանդէսը պաշտօնապէս բացուեցաւ հինգշաբթի օր Օբէլ Մօտէռնի *մէջ : Գիրքերէն դատ Խ. Միութիւնը հոն ցուցադրած է եւ կը ծախէ դանազան արտադրութիւններ :*

ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ

3.

Հի՞ն, շատ հին բառ մըն է ամէն բառը: Վաղուց չափահաս, երբ կը հասնի Ոսկեդարը՝ զինք կը գտնենք... կրկին ամուսնացած :

Հ. Արիս Վարդանեան սպունգ քսեց ու սրբեց բոլոր ամէնները եւ ամենները: Ատանկ բառ չկայ ոսկեդարեան մատենագրութեան մէջ, ըսաւ, կայ միայն ամենայն :

Ըսի թէ կրկնապատիկ բառ մըն է ամենայնը: Եթէ կայ ամենայն, կայ նոյնպէս ամենեքեան: Կը նշանակէ թէ առաջին երկու վանկերն են որ կը կազմեն բառին հիմը:

Ուրեմն տարիքոտ բառ մըն է ամէնը իր երկու վանկերով :

Ուրկէ՞ կուգան այս երկու վանկերը, ի՞նչպէս կը գրուին:

ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՉԵՆ.— Հին մատենագրութենէն բերուած վկայութիւն մը, եթէ նոյնիսկ Հ. Արիս Վարդանեան, փոխանակ յայտարարելու թէ չկայ առանձին բառ, ըսէր թէ կա՛յ եւ բառը գրուած է ամէն կամ ամեն ձեւով, արժէք չի ներկայացներ երբեք՝ ուղղագրական տեսակէտով :

Վասնզի, նախ, ձեռագրական մեր ժառանգութիւնը ողբալի վիճակի մը մէջ հասած է մեր ձեռքը(*): Կ'արժէ կարդալ Հ. Արիս Վարդանեանի Հայ գրչագիրներու գործը, գաղափար մը կազմելու համար թէ «ի՛նչ պայմաններու տակ կ'ընդօրինակէին Հայ ձեռագիրները», — «մին աչքս կու ցաւէր նա՝ խփեցի ու մին աչովն գրեցի», կամ «աչքս վատեալ, որ աչնոցով հազիւ կարէի նկատել», կամ «միտքս խաւրել է, եսկի չգիտեմ թէ ի՛նչ կու գրեմ», եւ դեռ ուրիշներ, որ կը խոստովանին թէ «ես ինձէն գրեալ եմ եւ ոչ ի յօրինակէն»: Կարելի՞ է մտածել թէ Փարպեցի չէր գիտեր հանապազօրեայ աղօթքին բանաձեւը, երբ կը գրէ. «Թող մեզ զպարտիս մեր ըստ մեր թողլոյ մերոց պարտապանաց», ի՞նչ փոյթ թէ տարբեր բացատրութիւն կուտա՛յ Հ. Պօղոս Ճառայեան :

Երկրորդ, սկզբնական մէկ հատիկ ձեռագիր չունինք: Ամենահին ձեռագիրը, միշտ ընդօրինակութիւն, Թ. դարէն անդին չ'անցնիր(**):

Գալով արձանագրութեանց՝ ձեռագիրներէն աւելի գէշ վիճակի մէջ կը գտնուին, ինչպէս կը վկայէ Աճառեան, որ Հայարձան մը կազմած էր հաւաքելով աւելի քան 2000 արձանագրութիւն, (Նման աշխատանքներ կատարած են Կ. Կոստանեան իր Վիմական Տարեգիրով, Հ. Տաշեան՝ Ակնարկ մը հայ հնագրութեան վրայ գործով, Գարեգին Ա. կաթողիկոս՝ Քարտէզ հայ հնագրութեան գործով):

Ամէն բառին քննութեան գալով, ձեռագրական խաթարումներու թելադրած վերապահութենէն ետքը՝ կ'ուզեմ մատնանշել մասնաւոր պարագայ մը.— Շփոթութիւնը, զոր կը ստեղծէ Է եւ Ե գիրերուն ձեւը: Արդարեւ, «երկաթագրի, նոյնպէս եւ բոլորգրի մէջ Է տառը երկու ձեւ ունի՝ ուղիղ պոչով եւ վայրահակ, — առաջինին իբր օրինակ՝ Կողովտի 999 թուի ձեռագիրը, ուր Ե եւ Է չեն զանազանուիր իրարմէ» (Աճառեան):

Կը նշանակէ թէ պէտք չէ մեծ կարեւորութիւն ընծայել ձեռագրական վկայութեանց՝ այս կամ այն բառին ուղղագրութեան մասին :

Եւ սակայն կռիւը ծագեցաւ հիմ բռնելով նման հին վկայութիւն մը ամէն բառին գրչութեան մասին:

Փիլոնի կատարած մեկնութեանց թարգմանութեան մէջ կայ հետեւեալ տողը. «Պարտ է պճնել զբանս ի գործոյն, վասնզի ամենայն առանց գործելոյ անկատար եւ կաղ է»: Այս վկայութիւնը բաւական համարեցան ոմանք որ պնդեն թէ ուղղագոյն է գրել ամեն :

Հ. Արսէն Ղազիկեան կատղեցաւ եւ ըսաւ թէ «սարսափ ընդօրինակողի» մը սխալն է ատիկա:

Արդարեւ, եթէ պիտի հետեւինք ձեռագիրներու՝ ի հեճուկս ուղղագրական հիմնական օրէնքներու, կը հասնինք հոն՝ ուր հասած է Դաւիթ Անյաղթի ժառանգութիւնը: Մեր այս «եռամեծ» Փիլիսոփան, որու կը վերագրուի Փիլոնի գործերուն թարգմանութիւնը, տեսէք թէ ի՛նչ վիճակի մէջ կը ներկայանայ մեզի.— Ահաւասիկ երկու հատուած իբրեւ նմոյշ ամէն գրելու եւ լեզուի :—

«Իսկ յորժամ ի վերայ բստ բոլորէցն, եւ ոչ զբոլորէ, ոչ են ներհականք, բայց զադդեցեալսն իք, զոլ ներհականք, եւ ասեմ զըստ բոլորէն երեւեցել ի վերայ ոչ զբոլորէցն. որգան՝ իք սպիտակ մարդ, ոչ իք սպիտակ մարդ. քանզի բստ բոլորէ ելոյ մարդոյն, ոչ իբր զբոլորէ վարել բացերեւութեամբն. քանզի ոչ ամէն, ոչ զբոլորէն նշանակէ, այլ թէ բստ բոլորէ»:

Գոհարի կտոր մը.—

«Արդ են ներ ձայնոջքն ներ անձիցն ախտիցն նշանակք, եւ գրեցեալքն՝ ներ ձայնոջացն. եւ որպէս գիրքն ոչ ամենեցուն նոյնք, եւ ոչ ձայնքն նոյնք»:

Սովորութիւն է դարձած հելլենաբանութեան ամէն մեղք վերագրել Դաւիթ Անյաղթի, ինչպէս եւ ամէն խրթնաբանութիւն կախել «եռամեծ փիլիսոփայ»ին վիզէն՝ մերժելով հեղինակի սրբէ՛ իրաւունք: Ի՛նչ խօսք որ հետաքրքրական դէմք մըն է Դաւիթ Անյաղթ, նոր ու խոր հետազօտութեանց կարօտ :

Մեր նիւթին կապակցութեամբ՝ կ'արձանագրեմ միայն թէ Դաւիթ «Ներգինացին» չա՛տ կը սիրէ ամենայն բառը՝ իր բոլոր ձեւերով: Ուզեցի համրել, խելքի պտոյտ ունեցայ: Այսուհանդերձ գտայ երկու ամէն, էջ 377 (տպ. Վենետիկ, 1932): Աւելին փնտռել՝ կը թողում ... Վեցհարիւրեակի ընթերցողներուն :

Դժգոհ՝ ձեռագիրներէն, արձանագրութիւններէն եւ անուն ունեցող ու չունեցող մեր բոլոր ամենագիրներէն, գտնենք բառին արմատը :

ՍՏՈՒԳԱԲԱՆԱԿԱՆ.— Այտընեան, նախամեսրոպեան աշխարհաբարի խուզարկու, կ'ըսէ թէ ամենայն բառը ոսկեդարեան կազմութիւն է, հնագոյն ձեւն է ամէն՝ որ պահուած կը մնար ռամկական բարբառին մէջ (Այտըն. Ա. 64): Աճառեան, ընդհակառակն, կ'ընդունի թէ ամէն գրչութիւնը կար Ե. դարուն մէջ (Լիբ. Քեր. Բ. 416):

Լա՛ւ, ուրկէ՞ կուգայ ամէն բառը: Երկու կարծիք կայ այս մասին .

1.— Ամէն բաղկացած է Ա ժխտական մասնիկէն եւ Մէն բառէն, ու կը նշանակէ ոչ երբեք մէն, այլ բոլորը :

Վկայութիւն Մէն բառին.—

Ոչ ժուժես, ոչ հանդուրժես ,
զիս մէն թողուս յայլարածին,
Բայց ոչ եմ ես միայն ,
զի հայր ընդ իս եւ սուրբ հոգին:

Հետաքրքրական է Մէն բառաձեւին կազմութիւնը.— ՄԻ (= մէկ), որ ԱՅՆ ածանցով կը դառնայ ՄԻԱՅՆ, ու սղումով՝ ՄԷՆ, ասկէ՝ ՄԵՆԱԿ: Աճառեան կը գրէ թէ ոսկեդարէն առաջ կազմուած էր արդէն Մէն ձեւը, որ Ա տառով կուտայ ԱՄԷՆ:

Ստուգաբանութեան այս փորձով, քիչ մը չինծու, կարելի է հաստատել թէ ՄԻ կը դառնայ ՄԻԱՅՆ, որու մէջ ԱՅ = է (ինչպէս՝ այգի – էգի, այծ – էծ), հետեւաբար = միէն, որ կուտայ մեն, որովհետեւ Իէ = Ե:

2.— Ամէն բառին սկզբնական ձեւն է համայն. որ «շինած է ՀԱՄ բառէն՝ ԱՅՆ մասնիկով» (Հ. Գաբրիէլ Աւետիքեան) :

Արդ, նախ կորսուած է Հ գիրը կամ տառը, յետոյ ԱՅ դարձած է է, ինչպէս տեսնուեցաւ քիչ վերը:

Բագրատունի կը գրէ թէ ԱՅ = է ձայնափոխութիւնը շատ նպաստաւոր է մեր լեզուին համար, որովհետեւ կը պակսեցնէ այրերը, որոնք գերադանցօրէն առատ են հայ լեզուին մէջ, միւս կողմէ քաղցրութիւն մը կուտայ Հայկազանց բարբառին՝ սղելով այրերուն դանդաղութիւնը եւ երկարութիւնը: Ապացոյց՝ միանգամայն — միանգամէն, միջօրեայ — միջօրէ, գեղջկական բարբառով՝ հայր — հէր, մայր — մէր:

Այսպէս, «համայն եւ ամէն նոյն բառք են», կ'եզրակացնէ Բագրատունի (տեսնել Քեր. էջ 674):

Ուրեմն, Նախամեսրոպեան շրջանին՝ համայն բառը ինկած է ժողովուրդին բերանը, որ զայն դարձուցած է ամէն: Ոսկեդարը առած է այս բառը եւ գրական ձեւ է տուած՝ վրան բարդելով ԱՅՆ ածանցը(***) . երկրորդ անգամ.— Համ, համ – այն. ամէն, ամեն – այն: Օրինակ՝ կրկնամունութեան :

Միջին դարուն, ժողովուրդը դարձեալ առած է իր բառը, ու կազմած ... անձնանուն.— Ամէնտիկին, գրուած այս ձեւով 1327ին (Ձեռ. Հալէպ. Ա.):

Դեռ ըսելիք ունիմ այս անուան մասին՝ ԱՄԷՆ եբրայերէն բառին քննութեան ընթացքին :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Արամ Անտոնեան կ'ըսէր թէ Ռընան շատ թերագնահատած է հայերէն ձեռագիրները: Գիտեմ թէ Եղիշէ արք. Դուրեան կը թղթակցէր Ռընանի հետ, բայց թէ Ռընան ո՛րքան ծանօթ էր հայերէն ձեռագիրներուն եւ ո՛ւր գրած է իր կարծիքը՝ Անտոնեան չկրցաւ ըսել ինծի :

(**) Կը զարմանամ որ Փրոֆ. Ադոնց, երբ կը վիճէր Հ. Արսէն Ղազիկեանի հետ՝ չէզոք բառին ուղղագրութեան մասին, վկայութիւն մը բերաւ ... Դիոնեսիոս Թրակացիի Քերականութեան թարգմանութենէն՝ պնդելով թէ վիճելի բառը կը գրուի Եզով, ինչպէս գրած է Թրակացիի թարգմանիչը: Քանի մը տարի առաջ, երբ այցելեցի Վենետիկ, առաջին գործս եղաւ քննել Թրակացիի Քերականութեան թարգմանութեան ձեռագիրը, որու մէջ գտայ երկու հատ *չէզոք*, ճիշդ այսպէս, մէկ հատ ալ Եզով: Վերջերս ունեցայ Ջրպետի հրատարակութիւնը, ուր եւս Թրակացիի թարգմանիչը նոյն բառը գրած է Էով երկու անգամ, եւ Եզով՝ մէկ անգամ :

(***) Հ. Արիս Վարդանեան կը հաստատէ թէ «դասական նկարագիր» չունի ԱՅԻՆ ածանցը, բայց այլ է ԱՅՆ, այլ է ԱՅԻՆ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

1925էն ի վեր մեր գաղութը անցնող տարուան մտահոգիչ անակնկալը չէր ապրած երբեք: Պարբերական գործազրկութիւնները անզգալի կերպով միայն ազդած էին տեղւոյս արուեստական մետաքսի գործարանին վրայ, ուր կ'աշխատէր մեր հայրենակիցներուն մեծամասնութիւնը :

Մեծ դժբախտութիւն եղաւ որ վերոյիշեալ գործարանը վերջերս մեզի անծանօթ պատճառներով գոցուելու վտանգին առջեւ գտնուեցաւ: Թէեւ ուրիշ ընկերութիւն մը այժմ կը ջանայ վերականգնել գործարանին տնտեսութիւնն ու վարկը, սակայն արդէն կատարուած իրողութեան մը առջեւ կը գտնուինք՝ որ հայ աշխատաւորներուն մեծ մասը գործէ հանուած է: Երեւակայեցէք որ մեր հայրենակիցները, այր թէ կին, իրենց երիտասարդութիւնը մաշեցուցին այդ գործարանին մէջ, սատարեցին անոր բարգաւաճման՝ իրենց չարքաշ աշխատանքով, եւ այժմ որ անոնք հասած են ծերութեան դուները փողոց կը նետուին, այլուր գործ գտնելու հնարաւորութենէն զրկուած :

Այս ծանր տագնապը, որ յատուկ չէ միայն այդ գործարանին ու կը պարփակէ Լիոնի ընդհ. շրջանի հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստը, անտարակոյս իր դժբախտ անդրադարձումը պիտի ունենայ

Ա. ՍԹԻՎԸՆՍԸՆԻ
ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալ ամառ տեսած Ռուսաստանս բոլորովին տարբեր էր 32 տարի առաջ իմ տեսած յետադէմ երկրէն: Գիւղացին, մուժիկը դպրոց ուղարկուած է, թրաքթէօր *վարել սորված է, կամ հանքի ու գործարանի մէջ աշխատանքի ղրկուած : Ռուսիոյ մէջ տեղի ունեցած մեծագոյն յեղափոխութիւնը արդիւնաբերական յեղափոխութիւնն է, որուն կարգախօսն է՝ «Ամերիկայէն առաջ անցնիլ»: Այս նախադասութեան կը հանդիպիք ամէն տեղ, գործատուներու թէ մանուկներու խաղավայրերուն պատերուն վրայ: Եւ կը յուսան իրենց այս նպատակը իրագործել 10 – 15 տարիէն :*

Սակայն Խ. Միութիւնը տակաւին մնացած է մեծ հակասութիւններու երկիր : Կեդրոնական Ասիա կը մեկնիք ժամական հինգ հարիւր մղոն արագութիւն ունեցող ամէնէն արդիական օդանաւներով . բայց այնտեղ, Սամարքանդի մէջ, ալեհեր մօրուքով մարդիկ փոշոտ ճամբաներն ի վեր կը յառաջանան՝ իրենց քուռակներուն կռնակը նստած : Ուզպէկիստանի մայրաքաղաք Թաշքէնդի մէջ լայն, արդիական Նաւոյ պողոտային քովը «հին քաղաքը» կը տարածուի՝ լաբիւրինթոսային իր նեղլիկ անցքերով եւ ցեխէ շինուած հնամենի տուներով :

Վոլկա գետին երկայնքին, Քազանէն Կորքի տանող ճամբուն վրայ փայտաշէն հիւղաւաններու բնակիչները, որոնք Թոլսթոյի վէպերէն ելած տիպարներու կը նմանին, հաւկիթ ու պտուղ կը ծախէին անցորդներուն. իսկ անմիջապէս վերջը այցելեցինք ջրաելեկտրական հսկայական կեդրոն մը, որ կառուցուած է այդ նոյն գիւղացիներուն զաւակներուն կողմէ :

Ո՞րն է իրական Ռուսաստանը. հի՞նը թէ նորը. երկուքն ալ, անշուշտ. բայց կարծեմ լաւ կ'ընենք մեր համեմատութիւններն ու հաշիւները արդիական օդանաւներուն եւ ջրաելեկտրական կայաններուն հետ ընելով, եւ ոչ թէ խարխուլ հիւղաւաններուն կամ քուռակի վրայ պտտողներուն հետ. Նկատի պէտք է ունենանք ճարտարապետ զաւակները եւ ոչ թէ գիւղացի հայրերը: Որովհետեւ յառաջդիմող, ճիգ թափող Ռուսաստանն է, որ մեզի հետ մրցակցութեան ելած է :

(Այստեղ Ա. Սթիվընսըն կարգ մը տեղեկութիւններ կուտայ բանուորներու աշխատավարձերուն եւ արդիւնաբերական ծրագիրներուն մասին. այս մասը զանց կ'առնենք, որովհետեւ քանի մը ամիս առաջ «Յառաջ»ի մէջ ներկայացուած այլ յօդուածաշարքով մը արդէն իսկ խօսած էինք այս մասին):

Ռուսաստանի մէջ մեծագոյն նորութիւնը այժմ՝ արդիւնաբերութեան ապակեդրոնացման եւ վերակազմակերպման խրուշչեւեան ծրագրին գործադրութիւնն է: Նախապէս ամէն ինչ կ'որոշուէր ու կը ղեկավարուէր Մոսկուայի մէջ: Բայց անցեալ տարուընէ ի վեր Խրուշչեւի ծրագիրը գործադրութեան դրուիլ սկսած է. այժմ ամբողջ Խ. Միութեան մէջ երկու հարիւր հազարի հասնող արդիւնաբերական ձեռնարկներուն մեծ մասը կը ղեկավարուին տնտեսական տեղական խորհուրդներու կողմէ, որոնց թիւով 106 հատ են :

Այս մասին երբ Խրուշչեւի հետ խօսեցայ, անկեղծօրէն յայտնեց ինծի, որ կեդրոնացուած ղեկավարութեան նախկին սիստեմը «անկարելի» դարձած էր : Այսքան մեծ երկրի մը արդիւնաբերութիւնը կարելի չէ մէկ կեդրոնէ մը ղեկավարել, ըսաւ ոգեւորութեամբ. եւ աւելցուց որ կեդրոնացուած ղեկավարութեան սիստեմը տեղի տուած էր ուժերու աւելորդ սպառման, անբաւարար արտադրութեան :

Սիպերիոյ մէջ գործարանի մը տնօրէնը նոյնիմաստ արտայայտութիւն մը ունեցած էր այս մասին. «Նախապէս, գործարան մը ձի մը իսկ չէր կրնար ծախել կամ գնել առանց Մոսկուայէն տրուած արտօնութեան»: Կորքիի մէջ, ինքնաշարժ շինող գործարանի մը երիտասարդ տնօրէնը, որ իր հրամանին տակ 45.000 բանուորներ կ'աշխատցնէ, գոհունակութիւն կը յայտնէր ղեկավարման նոր ձեւին մասին. «այժմ կրնամ շինել տալ ինծի պէտք եղածը՝ պահանջը ներկայացած ատեն. մինչդեռ նախապէս պէտք էր սպասէի որ Մոսկուայէն արտօնութիւն ստանամ »:

Գործարաններու տնօրէններն ու տեղական արդիւնաբերական խորհուրդներու նախագահները իմ վրաս ձգեցին կարող մարդոց տպաւորութիւն. անոնք՝ «խորհրդային նոր մարդիկն» են :

Բոլորն ալ համայնավար կուսակցութեան անդամ են եւ բոլորն ալ կ'ընդունին որ «կուսակցութիւնը երկրին ղեկավար եւ ուղղութիւն տուող ուժն է, որուն որոշումները օրէնքի համազօր են»: Սակայն ընդհանուր առմամբ քաղաքական կամ գաղափարաբանական հարցերով չեն հետաքրքրուիր : Իրենց գործն է՝ արտադրութեամբ զբաղիլ. իսկ իրենց հետաքրքրութիւններն ալ՝ զուտ թէքնիք *հետաքրքրութիւններ են :*

Բոլորն ալ գոհ են Խրուշչեւի ծրագրին գործադրութենէն. կը վստահացնեն թէ այս տարուան առաջին վեց ամիսներուն արտադրութիւնը հարիւր յաւելում արձանագրած է :

(14 Շար.)

մեր ազգային կեանքին մէջ: Մտահոգուած է մեր ամբողջ գաղութը՝ դպրոցէն մինչեւ հայրենակցականները: Նոր տարուան չեմքին մաղթենք որ երկար չտեւէ այս տագնապը եւ մեր գաղութը վերստանայ իր նախկին բարգաւաճ վիճակը:

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ

Անցեալ շաբաթ երեկոյեան (29 Նոյեմբեր) հոս ալ տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. տեղւոյս կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Դրօ խումբի: Հակառակ տիրող տագնապին, դարձեալ հաւատաւոր բազմութիւն մը եկած էր պատուելու հայութեան այս մեծ կուսակցութիւնը որ 68 տարիներու հայրենանուէր գործունէութիւն մը կը բոլորէր: Բացումը կատարուեցաւ Նոր Սերունդի կողմէ երգուած «Մշակ բանուորք»ով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս:

Նախագահ ընկեր Ազգին Մարտիրոսեան հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեանի լռութեամբ յարգել յիշատակը Դաշնակցութեան բոլոր նահատակներուն:

Ընկերը իր բացման խօսքով փառաբանեց Դաշնակցութեան բեղուն անցեալը, իր ազատագրական պայքարներով ու յեղափոխական փայլուն դրուագներով, որոնց փառապսակը հանդիսացաւ մեր հայրենիքի կորիզին հիմնադրութիւնն ու անկախութիւնը: Ընկերոջ խօսքերը ծափահարուեցան:

Նոր Սերունդէն Կորիւն Լիւլէճեան, խօսնակի դերը կատարեց յաջողութեամբ:

Գեղարուեստական կոկիկ յայտագիր մը կար: Արտասանեց դպրոցին նախկին աշակերտներէն Օր. Ժրնըվիէվ Պարթամքճեան: Նոյնպէս դպրոցին աշակերտ փոքրիկն Գրիգոր Սաղաթէլեան: Ուգերձ մը կարդաց Օր. Մարգրիտ Զաքարեան: Մեներգեցին Օր. Անժէլ Կարապետեան եւ Լիոնէն Պ. Յակոբ Մեսումեան: Այս վերջինը քանի մը անգամ:

Բոլորն ալ ջերմապէս գնահատուեցան: Մանաւանդ փոքրիկն Սաղաթէլեան՝ իր մաքուր, անսխալ եւ սահուն առոգանութեամբ:

Նոր Սերունդի երգչախումբը երգեց «Ելէք մամ դամ »ը: Նոր Սերունդի անդամներուն կողմէ յաջողութեամբ ներկայացուեցաւ նաեւ Ա. Ահարոնեանի «Մայրը»:

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան: Յարգելի ընկերը ընդհանուր առմամբ ծանրացաւ համաշխարհային բռնակալութեան, անոր վարած խաղերուն, երկրիմի քաղաքականութեան եւ յոյս յայտնեց թէ պիտի գայ օր մը որ այդ ռէժիմին տակ տառապող երկիրները, որոնց կարգին նաեւ մեր հայրենիքը պիտի վերագտնեն իրենց անկախութիւնն ու ազատութիւնը:

Նոր Սերունդին «Յառաջ նահատակ»ով փակուեցաւ երեկոյթը:

Տօնակատարութեան առթիւ Նոր Սերունդը խնջոյք մը կազմակերպած էր իր սրահին մէջ: Ամէն ինչ պատրաստուած

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

Նոյեմբեր 26ին Երեւանի մէջ մեռած է հայ երգահաններու աւագ սերունդի ներկայացուցիչ, արուեստի վաստակաւոր գործիչ, մանկավարժ եւ երաժշտագէտ՝ Միքայէլ Միրզոյեան:

Մ. Միրզոյեան հայ երաժշտութեան այն գործունեայ ներկայացուցիչներէն է, որոնք լայն մասնակցութիւն ունեցած են Թիֆլիսի հայ երաժշտական ընկերութեան եւ Հայաստան երաժշտական միութեան աշխատանքներուն մէջ:

1924էն մինչեւ իր վերջին օրերը Միրզոյեան աշխատած է Երեւանի երաժշտական դպրոցներուն, մանկավարժական եւ երաժշտական հաստատութիւններու, բարձրագոյն ուսումնարաններու մէջ՝ իբրեւ երգի, երաժշտական տեսական առարկաներու եւ խմբավարական արուեստի դասատու:

Առանձին սիրով եւ հոգածութեամբ կը գրաւէր իր մանկական երգչախումբին հետ, կազմակերպելով դպրոցական համերգներ եւ մանկական ձայնասփռումներ: Մանկավարժական իր երկարամեայ աշխատանքին զուգընթաց Մ. Միրզոյեան զբաղած է նաեւ ստեղծագործական աշխատանքով: Իր ստեղծագործութիւնը գլխաւորաբար կ'ընդգրկէ ձայնաւոր երաժշտութեան սեռը: Երգային ստեղծագործութեան մէջ Հայաստանի ծանօթ էր: Եւ սակայն սպասուած արդիւնքը չտուաւ: Արդեօ՞ք ներկայ տագնապն էր պատճառը թէ մեծերու անտարբերութիւնը: Կը խորհիմ թէ երկրորդը աւելի կը մօտենայ ճշմարտութեան: Այս յուսախաբութիւնը երկրորդ անգամն է որ կը կրէ Նոր Սերունդը: Մինչդեռ մեծ գոհողութիւն մը չէին ակնկալեր մեր տղաքն ու աղջիկները մեզմէ: Նոր Սերնդականներ ձեռնտուութեամբ պարեցին գեղջկական պարեր: Եղան խանդավառ խմբերգներ: Մեներգեցին Տիկին Ա. Գօյաճեան եւ Պ. Բարունակ Պառաւեան: Ջայնասփռուած հայրենի երգեր ու եղանակներ հայրենաբաղձութեամբ վարակեցին մեզ:

Մխիթարական երեւոյթ մըն է որ Հ. Յ. Դ. Դրօ խումբը նոանդուն գործունէութեան մը լծուած է երկու տարիէ ի վեր, շնորհիւ իր վարչութեանց կորովին ու պետակից աշխատանքին: Ան իր սրահը նորոգեց, վայելուչ կերպարանք մը հագցնելով անոր: Անմահ Դրոյի խոշոր նկարը, դծուած Բարունակ Պառաւեանի կողմէ, նաեւ Հայաստանի քարտէսը կը զարդարեն պատերը առանձին շուք մը տալով սրահին: Խումբը պարբերաբար կը կազմակերպէ դասախօսութիւններ, դասախօս ունենալով ընկեր Միսաք Միրզէն: Անդամները կը հետեւին նաեւ ընկեր Ազգին Մարտիրոսեանի կողմէ տրուած հայերէնի դասընթացքներուն: Յարատեւութիւն կը մաղթենք իրենց:

Գ. Գ.

վարպետներէն է ան: Ունի բազմաթիւ խմբերգներ, մեներգներ, մեղեդիներ, եւ մանկական երգեր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ

Բազումի եւ Բամբակի լեռնաշղթաներու միջեւ գտնուող հին Ղարաքիլիսան գաւառական պզտիկ քաղաք մըն էր Վրաստանի, Ատրպէյճանի եւ Հայաստանի առեւտրական ճամբուն վրայ: Նեղ փողոցներ, որոնց վրայ կը դղրդային եզներով լծուած սայլերը: Կիրովականը, որ անցեալ դարու վերջերը կը հաշուէր մօտ վեց հազար բնակիչ, այսօր դարձած է արդիւնաբերական կեդրոն մը՝ 65.000 բնակչութեամբ: Շինուած են ճարտարապետական գեղեցիկ շէնքեր եւ նոր պողոտաներ:

Մեքանիկեան քիմիական հաստատութիւնը քաղաքին ամենամեծ ձեռնարկներէն մէկն է, օժտուած առաջնակարգ սարքաւորումներով եւ ամէն տարի կը մեծցնէ ու կ'ընդլայնէ իր արտադրութիւններու տեսակները: Հսկայական տարածութեան մը վրայ կը բարձրանան մշակութային հաստատութիւններ: Բանուորներու, ճարտարապետներու, պաշտօնեաներու հարիւրաւոր ընտանիքներ կը բնակին բազմայարկ տուներու եւ առանձին նոր բնակարաններու մէջ: Բնակիչներու տրամադրութեան տակ կը գտնուին գրադարաններ, ակումբներ, սեղանատուներ եւ խանութներ:

Կիրովականի արտադրութիւնները կը ծախուին Հայաստանի սահմաններէն անդին: Քաղաքին արդիւնաբերութեան զարգացման վրայ գաղափար մը կազմելու համար Հայաստանի թերթերը կը յիշեն 1951 – 1955 տարիներու արդիւնաբերական արտադրութեան ծաւալը, որ աճած է երկուքուկէս անգամ:

Աշխատանքը սկսած է արդէն մեքենաշինական եւ օբռմաթիզասիոնի միջոցներու գիտա – հետախուզական հաստատութիւնը: Կը կառուցուին նաեւ սննդամթերքի եւ արհեստական մանրաթելի գործարաններ:

18 դպրոցներու եւ հինգ արհեստանոցներու մէջ կ'ուսանին մօտ տասը հազար երիտասարդներ.

Հինէն ի վեր Կիրովականի բնութիւնը գրաւիչ եղած է այցելուներու համար: Մաքուր օդը, սաւերախիտ անտառներն ու պուրակները, տաք արեւու լեռնային աղբիւրները Կիրովականը վերածած են առողջարանի մը:

Ամառը Կիրովական կ'երթան հազարաւոր մարդիկ, հանգստանալու համար: Երիտասարդական քառասուն ճամբարներ կը բացուին: Իսկ աշխատաւորները իրենց արձակուրդը կ'անցրնեն «Հայաստան» առողջարանին մէջ:

ԵՐԵՒԱՆԻ Հայֆիլհարմոնիայի դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է Հայկական երգչախմբային ընկերութեան հիմնադրման տօնակատարութիւնը: Բացումը կատարած է Հայաստանի Մշակոյթի նախարար Ա. Շահինեան: Խօսած է Թաթուլ Ալթունեան: Ողջոյնի հեռագիր գրկած է Արամ Խաչատուրեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Արուեստի Տան մէջ հանդիպում մը եղած է ափրիկեւասիական երկիրներու գրողներու եւ շարժանկարի հայ վարպետներու միջեւ: Երեկոն բացած է «Հայ Ֆիլմ»ի բեմադրիչ Ա. Հայրապետեան: Խօսած են Թաշքենտի համագումարին մասնակցած հայ գրողներ՝ Գ. Սեւունց եւ Հր. Յովհաննիսեան: Պաշտօնական բաժինէն վերջ ցուցադրուած է հայկական ժապաւէն մը:

ՄԵՐ ԽՆՋՈՅՔԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ, (Յառաջ). — Հ. Յ. Դ. շրջանիս Վարդան ենթակոմիտէն որոշած էր տօնել Դաշնակցութեան Օրը եւ իր կազմութեան 30ամեակը որ կը զուգադիպէր նոյն օրուան: Նոյեմբեր երեսունի Կիրակի առաւօտուն հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ, մեզմէ յաւէտ բաժնուած ընկերներու հոգւոյն՝ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ:

Նոյն օրը հնարաւոր չըլլալով խնջոյքի հանդիսութիւնը եւս կատարել, յետաձգուած էր Դեկտեմբեր վեցի Շաբաթ իրիկուան, եւ տեղի ունեցաւ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ՝ մեր շրջանի ընկերներու, համակիրներու եւ Նոր Սերնդականներու ներկայութեամբ:

Խնջոյքի պաշտօնական բացումէն առաջ Թաւիտ Գարեգին հաճելի եղանակներ նուագելով խանդավառութիւն կը ստեղծէր: Ընկեր Կ. Երանեան հանդէսը բացաւ եւ կազմին երեսուն տարուան գործունէութեան հակիրճ պատկերը տուաւ, ապա առաջարկեց ներկաներուն՝ մեզմէ յաւէտ բաժնուած ընկերներու յիշատակին իբր յարգանք մէկ վայրկեան ոտքի կենալ: Յետոյ խօսք տուաւ ընկերներ Խ. Մկրտիչեանին եւ Ս. Յովհաննէսեանին, որոնք ծանրացան Դաշնակցութեան յեղափոխական գործունէութեան եւ գաղափարական գետնի վրայ անոր տարած պայքարին: Անդրադարձան նաեւ մեր հայրենիքի ներկայ կացութեան:

Օր. Շաքէ Յովհաննէսեան արտասանեց հայրենաշունչ կտոր մը:

Սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Ժ. Փալամուտեան որ ձեռնհասութեամբ վարեց խնջոյքը, գրեթէ բոլոր ներկաները մասնակից դարձնելով երգերու եւ արտասանութիւններու:

Խօսք տրուեցաւ նաեւ Անիէրի մեր ընկերներէն Կոթոզեանի, որ փառաբանեց Դաշնակցութեան գաղափարաբանութիւնը եւ պանծացուց Դաշնակցութեան հիմնադիրներու փառաւոր յիշատակը: Նոր Սերունդի Երիտասարդները ազգային ու յեղափոխական երգերով սրահը կը թնդացնէին:

Ուշ գիշերին հանդիսականները մեկնեցան լաւագոյն յիշատակներով:

Օ. Կ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (317)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԴ.

ՄԻ ԳԻՒՂ ՌՇՏՈՒՆԵԱՑ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

Ես առաջին անգամն էի տեսնում, թէ որքան հրաշալի պատկեր է նկարում արեւի երեկոյեան վերջալոյսը, երբ նա իր արծաթագոյն վրձինի տակ ունի ընդարձակ ջուր, պարզ երկինք, կանաչազարդ դաշտավայր եւ գեղեցիկ լեռներ՝ ալիքաւոր, գեղազարդական բարձրութիւններով:

Արեւը մտաւ եւ կախարդական պատկերը սկսեց փոքր առ փոքր անհետանալ մեր աչքերից: Մի քանի պատառ ձիւնագոյն ամպեր միայն պահպանել էին իրանց վրայ աքանչելի ոսկեզօծութիւնը՝ այն եւս եղծուեցաւ, եւ մոխրագոյն մռայլը տիրեց ամէն տեղ:

Ես նայեցի Ասլանի երեսին. նրա դէմքը նոյնպէս մռայլուած էր: Ի՞նչ էր մտածում նա, — ես չգիտեմ: Բայց ես մտածում էի, ի՞նչու այդ բոլորը, որ այդքան գեղեցիկ է, որ այդքան հիանալի է, ուր ամէն արարած այդքան ուրախ է, այդքան զուարթ է, ուր ամէն ինչ ժպտում է, ծիծաղում է, միայն մարդը — բոլորի տէրն ու իշխանը — չէ կարող վայելել մշտատեւ ուրախութիւն, չէ կարող կատարելապէս երջանիկ լինել:

Երբ հասանք գիւղը, Մուրադը խնդրեց ցոյց տալ ռէսի (տանուտէրի) տունը: Մի քանի երեխաներ, մրցելով միմեանց հետ, թէ որը շուտով կը կատարէ այդ ծառայութիւնը, առաջ վազեցին:

Մենք գտանք ռէսին, Դաւիթ մարգարէ Թագաւորի նման, նստած էր իր տան կտուրի վրայ: Նրա մօտ էր եւ չինական քահանան: Մի խումբ այլ մարդիկ եւս շրջապատել էին նրանց. ալեւորները նստած էին, երիտասարդները յարգանքով կանգնած էին ոտքի վրայ: Խօսում էին չինական զանազան հարցերի մասին: Ինչպէս երեւում էր, այդ կտուրը ռէսի բացօթեայ դատարանն էր, որտեղ քահանայի եւ գիւղի ալեւորների խորհրդով վճռւում էին զանազան վէճեր: Դատը կատարւում էր հրապարակաւ: Մասնակցում էին եւ հասարակութեան ներկայացուցիչները: Երկու ծայրեր շօշափում էին միմեանց՝ — պարզ նահապետական դատավարութեան եւ կատարելագործուած ռամկապետական դատավարութեան ծայրերը:

Երբ մեզ տեսան, խօսակցութիւնը դադարեցրին: Ռէսը ոտքի ելաւ եւ, ողջունելով մեզ, խնդրեց նստել: Բայց երբ նկատեց, որ մենք անշարժ մնացինք, կարծես, մի բան մտաբերելով, դրաձաւ դէպի իր մօտ եղողներից մէկը, ասելով.

— Ինչպէս երեւում է, այդ մարդիկը մեզ նման գետնի վրայ նստելու սովոր չեն, գնա ասա, որ մի չոր բերեն, ձգեն այստեղ:

Եւ իրաւ, նրանք մերկ կտուրի վրայ էին նստած, բայց այդ կտուրը, ռէսի ծերաջան հարսների շնորհիւ, այնքան մաքուր էր, որ փոշու մի հիւլէ անգամ անկարելի էր գտնել այնտեղ:

Շուտով մի խումբ կանայք մեզ մօտ վազեցին. մէկ շտապով սկսեց ջրով սրսկել կտուրը, միւսը աւելում էր, երրորդը տարածում էր ծանր օթոցները, իսկ չորրորդը, երեւի, նոր էր մտածում, թէ ինքը ինչո՞ւ համար եկաւ, եւ կանգնած, շփոթուած նայում էր իր շուրջը: Յետոյ նա էլ իր համար գործ գտաւ, — լուռ մօտեցաւ Ասլանին, ձեռքով հասկացրեց, որ թոյլ տայ կօշիկները հանել:

— Ներողութիւն մի կրէք, — հրաժարուեցաւ Ասլանը, — իմ կօշիկները դժուարութեամբ են հանւում:

Պատասխանը, կարծես, վիրաւորեց կնոջ ինքնասիրութիւնը, մի հեգնական ժպիտ երեւաց նրա կարմիր թշերի վրայ, եւ առանց Ասլանի թոյլտուութեանը բռպասելու, բռնեց նրա երկարաճիթ կօշիկներից, եւ ուժեղ ձեռքով այնպէս դուրս քաշեց, փոքր էր մնում, որ ոտքն էլ հետը տանէ:

Այն գեղեցիկ օթոցները, որ տարածեցին, իրաւ, շատ մեղք կը լինէր՝ նրանց վրայ ճանապարհի փոշեպատ կօշիկներով նստել, բացի դրանից, այդ մի անքաղաքավարութիւն էր, որ տեղացիների աչքում շատ խորթ պիտի երեւնար:

Այնտեղ գտնուած երիտասարդները, որ գրացիներ էին եւ բոլորովին ուրիշ գործով էին եկած ռէսի մօտ, որպէս իրանց տան գործը համարելով, սկսեցին մեր ձիաների խուրջինները եւ թամբերը ցած բերել, եւ տարան հանգստացնելու նրանց: Շուտով հաւաքուեցաւ մեր շուրջը մի հարցասէր բազմութիւն, ամէն սեռի եւ ամէն հասակի, որոնք հեռուից հետաքրքրութեամբ նայում էին մեզ վրայ, մատով ցոյց էին տալիս միմեանց եւ զանազան սրամիտ նկատողութիւններ էին անում իրանց բարբառով:

— Այդ մարդու քօլօզը սունկի նման չէ՞, Մկօ, — հարցնում էր մի տղայ, ցոյց տալով Ասլանի եւրոպական լայնեզրեայ գլխարկը:

— Ուղիղ սունկի նման է, — պատասխանում էր Մկօն, որպէս իր շարաճճիկ ընկերների մէջ մի մեծ հեղինակութիւն:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Լեւոն Մօզեան, Պ. Հայկ Մօզեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Մօզեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տամլամեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մինաս Ժամ–կոչեան, Այրի Տիկին Մարկրիթ Արսլան–եան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Խրաըչեան, եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն՝ իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, փեսին, եղբօր եւ ազգականին՝

ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր9ին, իր բնակարանը 68 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ, ժամը 10.45ին, Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պան–ԽԷօ – Փարիզիէնի *գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար մտաւորականներու դամբարանը:*

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Հանգուցեալին փափաքին համաձայն փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւն–ները ընել հայկական վարժարաններուն:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայիս նկատել իբրեւ այդ:

Տէր եւ Տիկին Գեղամ Տէյիրմէնճեան եւ զաւակները (Գահիրէ), Տէյիրմէնճեան ընտանիքը եւ բոլոր ընտանեկան պարա–գաները, ինչպէս նաեւ բարեկամները կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, ազգականին եւ բարեկամին՝

ԱՒԵՏԻՍ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆԻ

(Յացցացի, 53 տարեկան)

արկածալի մահը:

Յուղարկաւորութիւնը այս Շաբաթ ժա–մը 13.30ին Էնսթիթիւ տիւ Ֆօր Մէտի–քալ, *ժամը 14ին*, Փանթէնի *գերեզմանա–տան գլխաւոր մուտքին առջեւ:*

Մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդ–րուի ներկայս նկատել իբրեւ այդ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՁԱՅՆԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին՝ *ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԱՄԱՏՈՒՆԻ պատարագ կը մատուցանէ* Երուսաղէմի Ս. Ղազարի տաճարին կարգին տարեդարձին առ–թիւ.

10 bis, Rue Thouin

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, rue des Ternes

Մէթրօ Փորթ Մայօ կամ Շամփէրէ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.45ին *կը խօսի* Պատուելի Մինըեան: *Նիւթ՝ «Ահա, ես տիրոջ աղախինն եմ»:*

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Ցէսանվիլիէի օգա–փոխութեան կայանի ընդարձակման ի նը–պաստ կը նուիրեն.— Երկու հազարական Ֆրանք Այապէեան եղբայրներ, Տէր եւ Տիկին Մ. Գալայճեան եւ Պարոն Զարիֆ–եան: Հազարական Ֆրանք Պ. Պ. Մեծ–դլուխեան, Ալեանաքեան, Վէմեան, Գայ–տարեան, Մանխեան, Գարապօղոսեան, Զալըքեան, Գոճապըյրքեան եւ Ափանոս–եան: Հինգ հարիւրական Ֆրանք Տիկ. Ա–ղաւնի Գալայճեան, Պ. Պ. Խամէրեան, Զաքարեան, Մաղմանեան, Պէնլեան, Ասլանեան, Ղազարեան, Գօյաճեան եւ Սայրին: Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի դարմանատան կը նուիրեն.— Հինգ հա–րիւրական Ֆրանք Պ. Պ. Տէմիրճեան, Պէրլօչեան, Շմաւոնեան, Ալիքսանեան, Հէքիմեան, Հայրապետեան եւ Գասպար–եան:

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժա–նորդներէն որ մինչեւ Դեկտեմբեր 31 փակեն իրենց բոլոր առկախ հաշիւները: Վարչութիւնս ի վիճակի չէ այսուհետեւ թերթ ղրկելու եւ պիտի ստիպուի դադ–րեցնել թերթերը այն բաժանորդներուն, որոնք ցարդ չեն նորոգած 1958ի բաժա–նորդագրական շրջանը:

Համաձայն տեղական ժամուլի սովո–րութեան պիտի խնդրէինք որ մեր բոլոր բաժանորդները կանխիկ վճարեն իրենց բաժնեգինները.

Շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որ ի–րենց կանոնաւոր վճարումներով ապահո–ված են թերթին հրատարակման կանոնա–ւորութիւնը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի ժամը 8.45ին պիտի մա–տուցուի քառաձայն հանդիսաւոր Ս. պա–տարագ:

Պիտի պատարագէ Հայրապետական Պատուիրակ Գեր. Սերովբէ Եպս. Մա–նուկեան, պատարագի արարողութիւնը պիտի ձայնասփռուի Ֆրանս թիւ 1, Փարի Էնթէր, Կրան զօնտ, 18 29, օնտ քուրթ 18 մեթր 36:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Կա–ղանդի Ծառի հանդէսը Դեկտեմբեր 21ին ժամը 16էն սկսեալ մինչեւ 22:

Գեղարուեստական բաժինը կազմակեր–պուած է վարժարանի մեծ եւ փոքր ա–շակերտներու կողմէն, դաւեշտախառն ներկայացումներ, արտասանութիւններ, խաղեր եւ երգեր:

Շքանեղան հայկական աւանդական ճո–խութեամբ:

Սիրով կը հրաւիրուին յարգելի բոլոր հայրենակիցները:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Թա–միկներու եւ Կամաւորներու Միութեան, Զինադադարի քառասնամեակին առթիւ

ԿԻՐԱԿԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 14

ժամը 9.15ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ.

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա–տարուի 1914էն 1958 Ֆրանսայի համար ինկած բոլոր հայ զինուորներուն յիշա–տակին:

Ներկայ կ'ըլլան Ֆրանսացի զինուորա–կան եւ պետական բարձր անձնաւորու–թիւններ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Նեթաքոմիտէի ժողովը այս Կիրակի կէս–օրէ վերջ ժամը երեքին Ահարոնեան ա–կումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՓԱՐԻԶ.—Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, 17 րիւ Պլէօ: Կարեւոր օրա–կարգ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէս օրէ ետք ժամը չորսին, ընկերուհի Գաքըճեանի աշխատանոցը, 58 Րիւ տ'Ապուքիր, 4րդ յարկ, մէթրօ Սանթիէ, սորթի Րիւ Սան–թիէ: Ջերմապէս կը խնդրուի բոլոր ըն–կերուհիներու եւ մասնաւորապէս յանձ–նախումբին ներկայութիւնը: Նիւթ՝ 28 Դեկտեմբեր 1958ի պարահանդէսը:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, ընկերուհի Տիկին Զարուհի Կրկրզեանի բնակարանը: Բոլոր ընկերու–հիներու ներկայութիւնը խիստ անհրա–ժեշտ է:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Դեկտեմբեր 21ին

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած

ՇԱՒԻԼԻ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ *կողմէ, ի նպաստ նորակառոյց եկեղեց–ւոյ եւ դպրոցին:*

Կիրակի 14 Դեկտեմբեր, ժամը 16էն կէս գիշեր:

Տեղւոյն քաղաքապետական սրահին մէջ: Կովկասեան երգ, պար, նուագ, ՊԵՐՆԱՐ–ՏէՏէՃԵԱՆԻ *կողմէ, եւ հաճելի անակնկա լներ:*

GRAND ORCHESTRE DON MORERTO

Ճոխ պիւֆէ *Մուտք* 300 *Ֆրանք*

Կանխօրօք ապահովեցէք ձեր սեղանները հեռախօսելով Վէրսայլ 25 – 25 *կամ* 926 67.91 Սալ տէ Ֆէթ տը Շաւիլ, 8 Րիւ Սթալինկրատ:

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 14 DECEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8969 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4170

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՐԻՆԱԿ ԱՌՆԵ՛ՆՔ

Տարի մը առաջ ահազանգ կը հնչեցնէինք այս սիւնակներէն։

« Ժամանակ է, որ սթափինք» կը գոչէինք, երբ լուրեր կը շրջէին թէ Յունուարէն սկսեալ պիտի դադրեցնեն հայկական պատարագի պարբերական ձայնասփռումը Ֆրանսական անթենէն (Յառաջ, 1 Դեկտեմբեր 1957)։

Աւելի առաջ հրաւէր կ'ուղղէինք մեր երիտասարդ սերունդին եւ Ֆրանսահայ զանազան կազմակերպութեանց, որ իրարու մօտ գալով, պէտական ուժերը գործի մղելով, դիմեն պատկան իշխանութեանց, որպէսզի Ֆրանսական ձայնասփիւռը Հայերուն յատկացնէ շաբաթը մէկ անգամ գոնէ քառորդ ժամ (Յառաջ, 8 Մարտ 1957)։

Այս կոչը կ'ընէինք այն ատեն, երբ Թուրքերը յաջողեր էին մուտք գործել Ֆրանս. ձայնասփիւռէն ներս եւ իրենց ստացած ամիսը երկու անգամ օգտագործելու զայն իրենց քարոզութեանց համար, Վոսփորի արձագանգները անունին տակ։ Յիշեր էինք նաեւ թէ ինչպէս Ֆրանսայի Հրեաները կրօնական դէմքի վրայ Փարիզի ձայնասփիւռին մէջ ապահովեր էին իրենց շաբաթական Լսէ՛ Իսրայէլը։

Աշխատակից մըն ալ կը թելադրէր մեր հայրենակիցներուն, որ նամակ գրեն — հայերէն, ֆրանսերէն կամ որեւէ լեզուով — հայածէս պատարագի կազմակերպիչ մարմնին — Էկլէզիա — յայտնելու համար իրենց գնահատութիւնն ու գոհունակութիւնը, ու նաեւ յուզումը՝ եթէ երբեք դադրին ձայնասփռումները։

Այս ահազանգը մեծ արձագանգ չգտաւ դժբախտաբար Ֆրանսահայութեան մօտ։

1954 Հոկտեմբերին էր, որ Ֆրանսական ձայնասփիւռի վարչութիւնը որոշած էր ամսուան առաջին կիրակին՝ առաւօտեան ժամը 8.45 – 10 յատկացնել արեւելեան ծէսով պատարագի մը սփռումին՝ Փարի-Ինթէրի կայանէն (այժմ Ֆրանս – 1)։

Բացի առաքելական եւ կաթողիկէ Հայերէն, այս ձայնասփռումէն կ'օգտուէին նաեւ Փարիզի Ռուսերը, Ռումէնները, Յոյները, Մարոնիները, Ասորիները, Քաղդէացիներն ու Ուկրայնացիները։

Այսքան այլազան ազգերու համար տարեկան միայն տասներկու կիրակին չէր բաւեր եւ շատեր կը դրկուէին։

Անհրաժեշտ էր շարժման մէջ դնել յիշեալ ազգութեանց կազմակերպութիւններն ու հայրենակիցները։

Մոնսէնեէօր Ռիւփ, Փարիզի Կարդինալին օժանդակը՝ ընկերակցութեամբ Պետական Խորհուրդի անդամ Գ. Կաստոն Թէսիէի՝ դիմեց Ֆրանս. ձայնասփիւռի ընդհ. տնօրէն Գ. Քրիսթիան Շավանոնի եւ յանուն Ֆրանսաբնակ 350.000 արեւելցի քրիստոնեաներու՝ խնդրեց, որ յաւելեալ ժամեր յատկացուին արեւելածէս պատարագներու սփռումին համար։

Ու մինչ կը յուսացուէր, որ գոհացում պիտի տրուէր այս դիմումին, այժմ կը հաստատուի, որ ամսական մէկ կիրակի ձայնասփռումն ալ պիտի ջնջուի շուտով։

Ժամանա՛կ է, որ լրջօրէն գործի լծուինք՝ եւ մեր նամակներով պահանջենք, որ ոչ միայն շարունակուի նախկին դրութիւնը, այլ աւելի ժամեր յատկացուին Հայերուն, որոնց թիւը շուրջ 150.000 կը հաշուեն իրազեկներ։

Տարակոյս չկայ, որ մեր հայրենակիցներուն կողմէ Գ. Շավանոնի ուղղուելիք հարիւրաւոր նամակները իրենց բարերար արդիւնքը պիտի տան։

Օրինակ առնե՛նք ուրիշներէն։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

•

ՏԸԼԸՍ ՓԱՐԻԶ ՀԱՍԱՒ

Շաբաթ առաւօտ Փարիզ հասաւ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար Տըլըս՝ Քուվ տը Միւրվիլի, Սէլվին Լոյտի եւ Ֆոն Պրենթանոյի հետ Պերլինի հարցը քննելու համար։ Տըլըսի կ'ընկերանայ իր անձնական բժիշկը, որովհետեւ ամերիկացի դիւանագէտը ուրբաթ օր հիւանդանոցէն դուրս ելաւ։

Այս պարագան ցոյց կու տայ արդէն թէ Ուաշինկթըն ինչ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ Փարիզի ժողովին։

Անգլիոյ Արտաքին նախարար Սէլվին Լոյտ եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ Արտաքին նախարար Ֆոն Պրենթանօ շաբաթ օր Փարիզ պիտի հասնէին, կիրակի օր խօսակցութիւններու սկսելու համար։

Չորս դիւանագէտները պիտի պատրաստեն Նոյեմբեր 27ի խորհրդային յուշագրին պատասխանը. ինչպէս ծանօթ է, Խրուշչեւ կ'առաջարկէր որ Արեւմտեան Պերլին ազատ քաղաք եւ զինաթափ գօտի հռչակուի։ Պաշտօնական եւ անպաշտօն կարգ մը յայտարարութիւններէ նաեւ այլեւս կասկած չկայ որ Արեւմուտքը պիտի մերժէ Մոսկուայի առաջարկը։

Չորս նախարարներու ուշադրութիւնը պիտի կեդրոնանայ գլխաւորաբար երկու հարցերու վրայ.

1.— Մոսկուային պատասխանելէ առաջ պէ՞տք է մերժել Խրուշչեւի առաջարկը։

2.— Պերլինի հարցը պէ՞տք է միացնել գերմանական հարցին՝ իր ամբողջութեան մէջ։

Միջազգային ժողովէ մը առաջ սպառնալիքներ ընելու իր սովորութեան հաւատարիմ՝ Խրուշչեւ այս անգամ ալ չմոռցաւ յայտարարել թէ «...պատրաստ է պատերազմի»։ Երէկ գրած էինք արդէն Միքոյեանի «Զիւտ Տոյչը Ցայթունկ»ին ըրած իր յայտարարութիւնները. այսօր՝ նոյնիմաստ «ազդարարութիւն» մը կը հեռասփռէր «Թաս» գործակալութիւնը։ Ամէն պարագայի մէջ Արեւմուտքը վճռած է տեղի չտալ. միջազգային մամուլը շեշտը դնելով այս կէտին վրայ, կը գրէ թէ Չորսերու պատասխանը վճռական մերժում մը պիտի ըլլայ՝ հակառակ Խրուշչեւի սպառնալիքներուն։

Ուաշինկթըն մեկնելէ առաջ Արտաքին նախարար Տըլըս յայտարարեց թէ «երբ ազատ ժողովուրդները ըլլան վճռական եւ զօրաւոր՝ կրնան դիմագրաւել համայնավարներու սպառնալիքները, այդ ձեւով աշխարհի խաղաղութիւնը դնելով հաստատուն հիմերու վրայ»։

Կիրակի օր ժողովէն առաջ Արտաքին չորս նախարարները միասին պիտի ճաշեն, միաժամանակ խորհրդակցութիւններ ունենալով։ Ամերիկայի Արտաքին նախարար Տըլըս տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ նաեւ վարչապետ Տը Կոլի հետ։

Երկուշաբթի պիտի գումարուի նաեւ Արեւմտեան Եւրոպայի Միութեան նախարարաց Խորհուրդի ժողովը (եօթը երկիրներ), որուն պիտի յաջորդէ Տնտեսական Համագործակցութեան Եւրոպական Կազմակերպութեան նիստը։ Ատլանտեան Ուխտի ժողովը նախատեսուած է Դեկտեմբեր 16ին։

Տեղական մամուլը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ Տը Կոլ – Տըլըս տեսակցութեան, որու ընթացքին երկու դիւանագէտները պիտի խօսին եւրոպական եւ միջազգային հրատապ հարցերու շուրջ։

ՆՈՐ ՅՈՅԶԵՐ ՊԱՂՏԱՏԻ ՄԷՋ

375 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Մթնոլորտը միշտ լարուած է Իրաքի մէջ. Վարչապետ Քասըմ 375 հոգի ձերբակալել տուաւ՝ քաղաքական եւ զինուորական շրջանակներուն մէջ։ Վերջին շաբթուան ընթացքին իրաքեան բանակի հինգ զօրավարներէն մէկը, որ նոր վարչակարգին դէմ էր, ամբողջութեամբ զինաթափ եղաւ։ Այլեւս հաստատ են նաեւ այն լուրերը՝ որոնց համաձայն ծանօթ ազգայնական եւ նախկին վարչապետ Ռաշիտ Ալի, Ապահովութեան ուժերու գլխավոր Եահիա, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ այլ սպաներ ձերբակալուած են։ Երկու նախարարներ՝ Շանշալ եւ Ռիֆաաքի, գէշ դրութեան մատնուած են։ Մուսուլի եւ Պասրայի նաւթային շրջաններուն մէջ ձերբակալութիւնները կը շարունակուին։

Պէյրութէն հասած լուրերու համաձայն՝ ձերբակալութիւնները կը կատարուին ընդհանրապէս Նասրի կողմնակից հակահամայնավար շրջանակներուն մէջ։

Ձերբակալութիւնները սկսած են անցեալ շաբաթ։ Առաջին անթիւ բանտ առաջնորդուած է Քիլանի, որ պետական հարուած մը կը պատրաստէր։

Ուշագրաւ է նաեւ այլ պարագայ մը՝ որ Նասրի նկարները անհետացած են Պաղտատի փողոցներէն եւ մամուլն ու ձայնասփիւռը կը խուսափին անոր անունը տալէ։ Համայնավար երկիրներու դեսպանները ազատօրէն կը շարունակեն իրենց աշխատանքը, մինչ արեւմտեան դեսպանները հսկողութեան տակ կը գտնուին։

Կատաղի ցոյցեր եղած են Պաղտատի մէջ եւ Վարչապետ Քասըմի կողմնակիցներն ու հակառակորդները կռուի բռնուած են։ Ցոյցի ընթացքին օտարներու պատկանող բազմաթիւ կառքեր, — մեծ մասով՝ դիւանագէտներու կառքերը, — յարձակում կրած են ամբոխին կողմէ։ Պաղտատի դիւանագէտները պահանջած են որ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան դեսպանը, — ամէնէն տարեց դիւանագէտը, — բողոք մը ընէ իրաքեան կառավարութեան՝ որպէսզի նման միջադէպեր չպատահին։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարաց Խորհուրդը ժողով մը գումարելով կարգ մը որոշումներ տուաւ. ինչպէս կը գրէինք երէկ, Զօր. Ալյան Պաշտպանողական նախարարութեան ընդհանուր հսկիչ նշանակուեցաւ, Զօր. Շալ՝ բանակի ընդհանուր հրամանատար Ալժերիոյ մէջ, Զօր. Ալար՝ հետեւակազօրքի հրամանատար իսկ Զօր. Մասիւ՝ Նահանգապետ.

ՊԱՂՏԱՏԻ ՈՒԽՏԻՆ անդամներու կազմին վերանորոգման թուականն է՝ 1959 Փետրուար. այս հարցին անդրադառնալով Միջին Արեւելքի մամուլի գործակալութիւնը (եգիպտական հակակշռի ենթակայ) կը հաղորդէ թէ Իրաք պիտի հեռանայ Ուխտէն։

ՎՐԻՊԱԿ.— «Յառաջ»ի երէկուան թիւը (Նոր շրջան) չէր փոխուած, պիտի ըլլար 4169. (տպուած է 4168)։

×

Իմ գերեզմանին դուք չմոտենաք.
Հարկաւոր չէ ինձ ոչ ծաղիկ, ոչ սուգ.
Ցանկարծ կը զարթնի ջերմ լալուփափաք,
Սիրտըս չի գտնի ոչ մի արտասուք :

Իմ գերեզմանը թող լինի հեռում,
Ուր մահացել են շշուկ, երգ ու ձայն.
Թող շուրջըս փռուի անանց լռութիւն,
Թող ինձ չըյիշեն, թող ինձ մոռանան :

Իմ գերեզմանին դուք չմոտենաք,
Թողէք, որ հանգչի իմ սիրտը յոգնած,
Թողէք, որ լինեմ հեռաւոր մենակ —
Զգզամ, որ կայ սէ՛ր, և գթո՛ւք, եւ լաց:

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ՄԱՏԹԷՈՍ ԼԷՅԼԷԿԵԱՆ եւ ՆՇԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՆԵՐՈՒՄԻ ԱՐԺԱՆԱՑԱՆ

Պոսթընէն կը հեռագրեն «Յուսաբեր»ին։

« Մատթէոս Լէյլէկեան եւ Նշան Սարգիսեան ներումի արժանացան. աննկարագրելի ուրախութիւն »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՒՈՆ ՕՐԲԵԼԵԱՆ աշխարհահռչակ գիտնականը մեռած է Դեկտեմբեր 11ին, 77 տարեկան էր, անդամ՝ Հայաստանի Գիտութեան Ակադեմիայի եւ Համախորհրդային Ակադեմիայի։ Տակաւին կը խօսինք իր մասին։

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ Գրողներու Միութեան նախագահ ընտրուած է Քորթեզաօ, որ վերջերս ձերբակալուած էր իբրեւ հակակառավարական, յետոյ՝ ազատ արձակուած։ Ներկայիս միաձայնութեամբ նախագահ ընտրելով զայն՝ Փորթուկալի գրողները դիրք կը ճշդեն Սալազարի կառավարութեան դէմ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ «Քէօլնիշէ Ռունտշաու» թերթը խստօրէն կը քննադատէ ՄԱԿի մէջ Ֆրանսական քաղաքականութեան դէմ եղած յարձակումները՝ Ալժերիոյ հարցին առնչութեամբ, մասնաւորապէս շեշտելով. «Մոսկուայի պատգամաւոր Սոպոլեւի նման ըսել թէ Ալժերիոյ մէջ խաղաղութիւնը կրնայ հաստատուիլ միայն Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ տարագիր կառավարութեան բանակցութիւններով, ուրիշ բան չէ՝ եթէ ոչ քաղաքական կատակերգութիւն մը»։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ապահովութեան Տեսչութիւնը (Տէ. էՍ. Թէ.) Ազատագր. ճակատի 15 ղեկավարներ ձերբակալեց մայր երկրի մէջ. ձերբակալուողներուն մէջ կը գտնուի «ալժերիական կառավարութեան նախարար» Ահմէտ Ֆրանսիսի եղբայրը։

ՆԻՒ ԵՈՐՔ – ՓԱՐԻԶ օդային ճամբան վեց ժամ չորս վայրկեանէն կտրելով ամերիկեան «Պոյինկ – 707» օդանաւ մը արագութեան մրցանիշը կոտրեց։

ԿԻՊՐՈՍԻ յունական շրջանակներուն մէջ նոր խուզարկութիւններ եղան. աւելի քան 30 կասկածելիներ ձերբակալուած են եւ բազմաթիւ զէնքեր գրաւուած։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ հրատարակուեցաւ մամուլի վերաբերեալ նոր հրամանագիր մը։ Կը կարծուի թէ գոյութիւն ունեցող 25 օրաթերթերէն պիտի մնայ միայն վեց հատ, որոնց երեքը՝ Դամասկոս, մէկը՝ Հալէպ, մէկը՝ Հոմս, մէկն ալ Լաթաքիա։

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՄԱՆԵԱՆ ԵՒ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԺԶ.

Ծրագալոյցը կ'իյնար Կիրակի, 1903 Յունուար 5ին։

Սաստիկ ձիւն կը տեղար։ Ոչ կառք, ոչ ալ մարդ փողոցներուն մէջ։ Հակառակ բուքին ու ձիւնին, Օրմանեան, ըստ իր յուշերուն, կը մեկնի իր բնակարանէն, Բերա, ու կ'երթայ պատրիարքարան, Գում – Գափու։ Ծննդեան առաւօտուն, Երկուշաբթի, տակաւին կը շարունակուէր ձիւնը։ Ուստի, փոխանակ զգեստաւորուելու Թագաւորութեան խորհրդարանին մէջ՝ ինչպէս սովորութիւն եղած էր, կը զգեստաւորուի աւանդատան մէջ, կը մտնէ դասը, կը բարձրանայ Սեղան։ Խընկարկութեան Թափօրին ժամանակ՝ երբ կ'անցնի դասին աջակողմեան դուռնէն, հրազէն մը կը պայթի։ Օրմանեան աչքերը կ'ուղղէ ձայնին կողմը, եւ ահա կը տեսնէ ատրճանակը ճիշդ իր գլխուն վերեւ։ Իսկոյն կը խոնարհի եւ ատրճանակին երկրորդ հարուածը կը վրիպի՝ կ'անցնի վրայէն։ Միշտ խոնարհած՝ կը սողոսկի նստարաններուն մէջ, կը յառաջանայ դէպի ձախակողմ։ Այդ պահուն կը լսէ ատրճանակին երրորդ հարուածը, որ դարձեալ կը վրիպի՝ որովհետեւ կօշկակար մը զարկած էր ատրճանակին։ Պատրիարքը, նստարաններուն մէջէն, իյնալով ելլելով, կ'ապաստանի ձախակողմեան մատուռը։ Բարապանը, որ կը հսկէր դասին ձախակողմեան դրան առջեւ, կը ցատկէ վանդակապատին վրայէն, կը խոյանայ հոն՝ ուր ժողովուրդը պաշարած կապտած էր ատրճանակ պարպողը, զոր կը ձերբակալեն ոստիկանները՝ հասնելով ժամանակին։

Օրմանեան դեռ չի գիտեր թէ վիրաւորուած է։ Քահանաները եւ դպիրները կ'աշխատին հանել զգեստները, մինչ ինք կ'ընդդիմանայ։ Բայց երբ կը տեսնէ թէ արիւնոտած է պատարագի շապիկը, կը յօժարի ու կը վերադառնայ պատրիարքարան։

Կը հասնին բժիշկները։ Առաջին քննութիւնը ցոյց կուտայ թէ ատրճանակին գնդակը, ծակելով ծանր շուրջառն ու հաստ եմիփորոնը, մտած էր աջ ուսին մէջ եւ մէկ կողմէն միւսը անցնելով՝ դուրս էր ելած։ Ոսկոր ու թոք վիրաւորուած չէին։ Այս քննութեանց պահուն՝ կը նուաղի Օրմանեան, «լեզուն կը դառնայ կոկորդին մէջ եւ Տոքթ. Ճէվահիրճեան աքցանով կը քաշէ, իսկ Տոքթ. Ինճէեան սառը ջուր կը սրսկէ», մինչեւ որ գիտակցութիւնը վերստանայ։ Կը կապեն վէրքը եւ զինք կը փոխադրեն պատրիարքարան։

Օրմանեան չի մոռնար պատմել, պարծենալու ձեւով մը, որ իրեն միայն յատուկ է — «Գալատէն թիկնապահներ եւ բժիշկներ, նախարարութիւններէն ողջունաբերներ, եւ ոստիկանութեան ու դատարանի պաշտօնեաներ իրարու կը յաջորդէին լուր առնելու համար»։ Ուրիշ տեղ մը. «Իսկոյն կը սկսին ոստիկանութենէ, եպարքոսութենէ, նախարարներէ, եւ արքունական պալատի պատուիրակներ եւ բժիշկներ հասնիլ, որպիսութիւն հարցնելու, առողջ լուրեր քաղելու եւ կարեւոր կարգադրութիւններ հրամայելու»։ Անգլիոյ կամ Ռուսիոյ կայսրն ալ հեռագիր ղրկա՞ծ է, յիշուած չէ։ Խօսք չկայ Հայոց ներկայացուցիչներու մասին։

Յետոյ կը շարունակէ —

«Գործին խկութեան մասին, Դաշնակցական պաշտօնագիր ԴՐՕՇԱԿ լրագիրը (?) փորձին անհատական նախաձեռնութեան արդիւնք եւ կուսակցութեան անոր մէջ մասնակցութենէ օտար եղած ըլլալը հրատարակեց, *թէպէտ ոչ ոք յայտարարութեան անկեղծութեանը հաւատաց»։*

Ուրիշ տեղ մը —

«Դաշնակցութեան կեդրոնը եւ անոր պաշտօնական պարբերականը իրմէ օտար հռչակեց *գործուած դաւաճանութիւնը (?), զոր իբր* անձնական նախաձեռնութեան *գործ նկատել տալ ուզեց, թէպէտ գործող խումբին անհատները Դաշնակցական անդամակիցներ եւ յանձնարարական (?) գործիչներ էին»։*

Կարեւոր չէ թէ Օրմանեան չէ հաւատացեր Դաշնակցութեան յայտարարութեան անկեղծութեան։ Կարեւորն այն է թէ Օրմանեան, ինչպէս կը խոստովանի, «մահափորձին հետեւանքով՝ ոչ միայն պաշտօնը լքանելու միտքը չունեցաւ այլեւս, *այլեւ անձնական վտանգի պատճառով դասալիք մը չերեւնալու համար՝* հրաժարականի խօսքն ալ լռեցնել հարկ սեպեց»։

Այսինքն — Հրաժարէ՛ բառերը շատ էին։ Հիմա պատճառ մը ունի՝ չհրաժարելու։ Չի հրաժարիր՝ որ չըսեն թէ վախցաւ։

Երկու բժիշկներէն զատ, որոնց անունները յիշեցինք վերը, մահափորձէն ետք՝ «պալատէն նշանակուած վիրաբոյժ մը առտու եւ երեկոյ կ'այցելէին, թո՛ղ բարեկամաբար եկող բժիշկները»։ Իսկ երբ տուն փոխադրուելու օրը կը հասնի, «Թային ոստիկանութեան գլխաւորը կուգայ ծանուցանել հեծեալներու ընկերանալը»։ Օրմանեան կը մերժէ, «հանրութենէն կասկածիլ եւ վախնալ չցուցադրելու համար», բայց ա յա Օրմանեան՝ «կը թողու ոստիկանապետին կամքին, եթէ կ'ուզէր հսկողութիւն կատարել լուռ եւ ծածուկ»։

Կազդուրուելէ ետք՝ կ'երթայ Եըլտըզի արքունիքը, «կայսեր կողմէ ցուցուած մտադրութեանց շնորհակալութիւն յայտնելու»։ Չի մոռնար, այս առթիւ, ըսել թէ չքանշաններ կը շնորհուին մահափորձին օրը «աշխատողներուն»։ Եւ «բացառիկ ծախուց համար նուէր ալ կը ստանայ» ինքը՝ Օրմանեան։

Եւ հիմա, այստեղ, գոհար վկայութիւն մը մտաւորական ու բարոյական իր արժէքին մասին, ինչո՛ւ չէ՝ նաեւ ազգային իր զգացումներուն մասին.

«Մահափորձին բուն նպատակը, կը գրէ մեծապայծառ այս իմացականութիւնը, իմ մահուամբս կամ գոնէ ահաբեկեալ հրաժարմամբս պատրիարքական աթոռը թափուր թողուլ, ազգը անտէրունչութեան մատնել, եւ Համիտը նորանոր բռնութեանց գրգռել ըլլալուն, *ինծի նուիրական պարտք սեպեցի իմ պաշտօնրդութեան դերը շլքանել եւ պաշտպանողական պատնէշէն դասալիք չփախչիլ»։*

Մտային հիւանդութիւններով ու նկարագիրներու խաթարումով շատ եմ հետաքրքրուած, բայց չեմ գիտեր թէ ախտաբանական բառարաններու մէջ «կա՞յ» տարազ մը, որ սահմանէ թէ ո՛ւր կը սկսի եւ ո՛ւր կը վերջանայ այն հիւանդութիւնը, որ գահերու վրայ նստելու մարմաջ մը կը ստեղծէ անզսպելի, անհանդուրժելի, անդարմանելի։

Էտոիֆո՞ս *ըսել արդեօք (բառը ծագումով յունարէն, թարգմանի՝ գահախտ)։*

×

Բայց իմ նպատակս չէ խօսիլ Ամենակարողին եւ Անփոխարինելիին հիւանդութեան մասին։ Այլ միայն այն տենդին, որ կը բոցավառէր երիտասարդութեան հոգին, մըմռու – մըմռու կ'այրէր սիրտերը, տագնապի կը վերածէր անոնց գիշերները, ու տոչորումի՝ անոնց ցերեկները։

Ո՞վ ականջը դրած է երիտասարդութեան սրտին։ Ո՞վ փորձած է կարդալ երիտասարդութեան հոգին։ Մեր մէջ, ինչո՞ւ չէ՝ այլ ժողովուրդներու մօտ եւս, երիտասարդութիւնը ժամավաճառութեան տարիք է՝ միայն։ Տարիքը լեցուն՝ իմաստուն, կ'ըսէ հին իմաստութիւնը։ Իսկ այսօր, լեցուն տարիք՝ մէկ մեթալիք։

Երիտասարդ մըն էր Յակոբ Խաչիկեան, ուսանող գեղագործական վարժարանի, — տարիքը դուք հաշուեցէք։ Ընդվզումով մը, որ յատուկ է երիտասարդութեան, գործելով անհատական նախաձեռնութեամբ, *(զոր կը մերժէ Օրմանեան՝ որովհետեւ վարժուած է թշնամին իսկ տեսնել մեծ կազմակերպութեանց մէջ, ինչպէս բարեկամները՝ պալատներու մէջ), կը գնէ ատրճանակ մը, կը փորձէ սպաննել Օրմանեան պատրիարքը, բայց կը վրիպի գնդակը, (այդ գնդակը պիտի չվրիպէր՝ եթէ Դաշնակցութիւնն ըլլար մահափորձին վճիռ տուողը)։*

Նոյն տենդը վարակած է ամբողջ երիտասարդութիւնը, առողջ երիտասարդութիւնը։

Առաջին մահափորձէն երեք տարի ետքը, Շաւարշ Միսաքեան, դեռ 20 – 22 տարեկան, ինչպէս կը խոստովանի իր յուշերուն մէջ, վարակուած էր նոյնպէս՝ Օրմանեանը սպաննելու տենդով։

— «Խորապէս ազդուած էի, կ'ըսէ, ԴՐՕՇԱԿի եւ ԲԱԶՄԻԿի հրատարակութիւններէն», ու կը շարունակէ — «Պարզ մարմաջ մը չէր այդ, այլ տեսակ մը ինքնակամ վճիռ»։

Կը հասկնա՞ք թէ ի՛նչ կը նշանակէ այս խոստովանութիւնը՝ «Ինքնակամ վճիռ»։ Այսինքն կուսակցութիւն չկար ետեւը։ Երիտասարդութի՛ւնն էր որ կ'ընդվզէր, որովհետեւ չէր կրնար հանդուրժել այլեւս։ Չի՛ հաւատար Օրմանեան։ Չեն հաւատար թերեւս շատեր, վասնզի երիտասարդութեան հոգին հասկնալու անկարող։ Սովորութիւններով ու փտութեամբ հասակ շինած, փորձառութեամբ ու բարկութով տարիք դիզած մարդի՛կ պիտի հասկնան թէ, երիտասարդութիւնը ժամացոյցն է պատմութեան։

Շ. Միսաքեան կը պատմէ.

— «Խնդրեցի Գեղամէն ատրճանակ մը ճարել ինծի։ Յաջողութեանս մասին վստահ էի. որովհետեւ պզտիկուց շատ անգամ յաճախած ըլլալով Մայր եկեղեցի, ծանօթ էի Պատրիարքին բոլոր շարժումներուն...

— Այդ քու գործդ չէ, պատասխանած էր խորհրդաւոր ուժը» (Հ. Յ. Դ.)։

Հասած եմ յօդուածաշարքիս հանգոյցին լուծման, հոգեբանական կէտին, — հոն ուր դէմ դիմաց պիտի դնեմ երկու սերունդներ, երկու հոսանքներ։

\ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԻ ՕՐ ՈՒԻԼ. ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ ՀԵՏ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք Ամերիկահայ ծանօթ գրագէտ Ուիլ. Սարոյեան գացած էր Մոսկուա, իր գործերուն ռուսերէնի թարգմանութեան առիթով։ Երեւանի «Գրական Թերթի» Մոսկուայի թղթակիցը, Ալ. Գասպարեան, վերի խորագրին տակ գրած է հետեւեալ թղթակցութիւնը —

Այս վերջերս էր։

Նախօրեակին մէջ յայտնի դարձաւ որ Մոսկուայում է գտնւում ժամանակակից ամերիկեան յայտնի գրող Ուիլ. Սարոյեանը, որին արտասահմանում ներկայացնում են ամերիկեան հինգ լաւագոյն արձակագիրների շարքում՝ Հէմինգուէյ, Ֆոլքներ, Սթէյնբէկ, Կոլդուէլ, Սարոյեան։

Եւ ահա յաջորդ օրը, վաղ առաւօտեան «Նացիոնալ» պանդոկի վերելակներից մէկը մեզ բարձրացրեց հինգերորդ յարկ։

Փոքր անց մենք արդէն անուանի գրողի համարում էինք։ Նա ջերմօրէն, ժպիտը դէմքին ընդունեց մեզ։

— Ես սովորաբար շատ կանուխ եմ արթնանում, — ասում է նա, — սիրում

Ա. ՍԹԻՎԸՆՍԸՆԻ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Իսկ ըստ Խրուշչեւի յայտարարութեան, մինչեւ 1972ի համար ծրագրուած արտադրութիւնը արդէն իսկ իրագործուած պիտի ըլլայ 1965ին, մասնաւորաբար պողպատաձուլութեան, երկաթաձուլութեան, սիմանի, *բրդեղէններու, կօշիկներու եւ կարգ մը այլ նիւթերու արտադրութեան վերաբերմամբ։*

Արդէն իսկ շատ աշխատող Ռուսերը շատ աւելի մեծ աշխատանքի հեռանկար մը ունին իրենց առջեւ՝ Ամերիկայէն հասնելու նպատակին իրագործման համար։

«ՓԱՅԼՈՒՆ ԱՊԱԳԱՅ» ԲԱՅՑ ՄՈՒԹ ՆԵՐԿԱՅ

Մէկ սերունդէն միւսը, նախկին յետամնաց հողագործ Ռուսաստանը վերածուած է աշխարհի երկրորդ արդիւնաբերական ուժին։ Այժմ ծանր աշխատանք կը թափէ Մ. Նահանգներուն աստիճանին հասնելու համար. եւ գրեթէ կէս ճամբան կտրած է։

Եօթնամեայ նոր ծրագրին մէջ Խրուշչեւ կը յայտարարէ թէ 1970ին կամ թերեւս ալ աւելի կանուխ, Խ. Միութիւնը աւելի առաջ պիտի անցնի քան Մ. Նահանգները, եւ ժողովուրդին կեանքի մակարդակն ալ աշխարհի բոլոր ժողովուրդներէն աւելի լաւ պիտի ըլլայ, այսպէս փաստելով «համայնավարութեան բացարձակ գերակշռութիւնը՝ դրամատիրութեան վրայ»։

Այս՝ ապագայի հեռանկարն է. բայց ի՞նչ են այսօրուան կեանքի ու աշխատանքի պայմանները Խ. Միութեան մէջ։

Մոսկուայի ղեկավարները կը շարունակեն առաջնութիւն տալ ծանր արդիւնաբերութեան՝ ի հեճուկս ամէնօրեայ գործածութեան նիւթերուն։ Բայց հասարակ մահկանացուներուն ամէնօրեայ պահանջները, որոնք բոլորովին անտեսուած էին Սթալինի օրով, այժմ աւելի լուրջ ուշադրութեան առարկայ դարձած են։ Ասոր պատճառներէն մէկը այն է, որ խորհրդային ներկայ ղեկավարները կը փորձեն կառավարել առանց ահուսարսափի մէջ պահելու ժողովուրդը։ Եւ հետզհետէ աւելի ակներեւ կը դառնայ այն իրողութիւնը, որ խորհրդային կեանքին մէջ «կուսակցութիւնը» գոյութիւն ունեցող միակ ուժը չէ այլեւս. հանրային կարծիք մը ձեւ ու մարմին առնելու վրայ է։ Միւս կողմէ, Մոսկուա չէ մոռցած արբանեակ երկիրներու մէջ ծագած բանուորական յեղափոխութիւնները։

Ժողովուրդին բարօրութեան մասին ցոյց տրուած այս մտահոգութեան պատճառներէն մէկն ալ՝ քաղաքական է։ Մրցակցութիւնը, զոր Խրուշչեւ սկսած է Մ. Նահանգներու հետ, միայն ծանր արդիւնաբերութեան մարզին համար չէ, այլ կեանքի մակարդակի մարզին համար եւս է։ Կ'ուզէ նոր կազմուող ու կազմակերպուող երկիրները համոզել փաստ ի ձեռին, որ խորհրդային վարչակարգը կըտրուկ ճամբայ մըն է ոչ միայն ազգային ուժ դառնալու, այլ նաեւ առատութեան մէջ ապրելու համար։

Բոլոր օտար դիտողները կը հաստատեն որ ժողովուրդին կեանքին մակարդակը որոշ բարեփոխումներ կրած է 1941էն ի վեր։ Բայց Ռուսաստանի ժողովուրդին կեանքի ներկայ մակարդակը ամերիկեանին կամ նոյնիսկ Արեւմտեան Եւրոպայի հետ եթէ բաղդատենք, տակաւին շատ հեռու է հաւասարելէ։ Ամէնօրեայ գործածութեան շատ մը նիւթեր տակաւին հազուագիւտ են եւ շատ սովորական բան է խանութներու առջեւ իրենց հերթին սպասողներու երկար պոչեր տեսնելը։

Հացը աժան է, բայց ուտեստեղէնի շատ մը նիւթեր սուղ են։ Բնակարաններու վարձքերը ցած են (միջակ ամսականաւոր մը շահածին հինգ առ հարիւրը) բայց հագուստեղէններու գիները շատ բարձր են։ 2 – 2.5 թոն բեռնատար կառքերը, որոնք պաշտօնական կազմակերպութեանց կը ծախուին՝ կ'արժեն 22.000 րուբլի (2200 տոլար)։ Բայց անձնական գործածութեան համար շինուած ամէնէն փոքր կառքերը կ'արժեն 25.000 րուբլի։ «Կորքի» գործարաններուն մէջ շինուած «Վոլկա» կառքերը, որ աւելի մեծ ու գեղեցիկ են՝ կ'արժեն քառասուն հազար րուբլի։ Հետեւաբար հասարակ մահկանացուին համար անկարելի է անձնական կառք գնելը։ Նոյնիսկ եթէ կարողացած է 25.000 րուբլի մէկ կողմ դնել, պէտք է երկու – երեք տարի սպասէ, որպէսզի իրեն կառք մը յանձնուի։

Դպրոցները ձրի են, բայց քիչեր կ'օգտուին բարձրագոյն վարժարաններէն, որովհետեւ պէտք է իրենց կեանքը շահին։ Բժշկական խնամքն ալ ձրի է։ Գիրքերը՝ այնքան առատ ու աժան են, որքան որակնին դէշ է։

Բայց հագուստեղէնը չափազանց սուղ է։ Այր մարդու դէշ տեսակի հագուստ մը՝ 1500 րուբլի կ'արժէ։ Ամէնէն հասարակ տեսակի կնոջական բուրդէ հագուստ մը կ'արժէ 800 – 1200 րուբլի։ Արհեստական մետաքսէ հագուստ մը՝ 116 – 144 րուբլի։

Զարմանալի չէ ուրեմն, որ երբ դանազան անձերու հարց տուինք թէ ի՞նչ պիտի գնէին ամէնէն առաջ եթէ ամսականի յաւելում մը ունենային.— «Հագուստ» եղաւ մեծամասնութեան պատասխանը. իսկ մնացածներունը՝ «կարասի»։

(15 Շար.)

եմ առաւօտեան ժամերին աշխատել, բայց երէկ սովորութիւնս խախտեցի, ուշ պառկեցի քնելու: Պատճառը շատ յարգելի էր. երէկ երեկոյեան «Ուկրանիա» պանդոկում հաճելի ժամանակ անցկացրի Հայաստանի մի խումբ նշանաւոր մարդկանց հետ: Դրանք հայ թատրոնի մեծ գործիչներ էին՝ Վաղարշեանը, Աճէմեանը, Ջանիբէկեանը, Սուրէնճոշարեանը, երիտասարդ գրականագէտ Սալախեանը: Անմոռանալի ու սրտառուչ էր հանդիպումը: Ես նորից զգացի հայկական սրտաբաց հիւրասիրութիւնը, իմ ժողովրդի սրտի ջերմութիւնը: Շատ հարցերի մասին զրուցեցինք: Ես ցանկութիւն յայտնեցի Հայաստանի բեմում տեսնել իմ թատերգութիւնների բեմադրութիւնը, ինձ խոստացան այդ ցանկութիւնս իրականացնել:

Շուտով եկաւ «Ինտուրիստ»ի կողմից հիւրին տրամադրուած թարգմանչուհին, «Մոսկու Նիուզ» թերթի թղթակիցը եւ քիչ անց մեր «Զիս – 110» մեքենան արդէն սլանում էր աշնանային Մոսկուայի լայնարձակ պողոտաներով՝ դէպի համամիութենական գիւղատնտեսական եւ արդիւնաբերական ցուցահանդէսները:

Ամբողջ ճանապարհին Սարոյեանը կլանուած ու մեծ հետաքրքրութեամբ դիտում էր չուրջը, անընդհատ հարցեր տալիս: Մենք նրա հետ խօսում էինք հայերէն: Նա երբեմն դժուարութեամբ էր մտաբերում այս կամ այն բառը, այդ դէպքում դիմում է անգլերէնի օգնութեանը: Ինչեւէ, զրոյցը միանգամայն պարզ է, հասկանալի ...

— Քսաներեք տարի առաջ էր դա, երբ ես առաջին անգամ եկայ Ս. Միութիւն, եղայ նաեւ Հայաստանում: Շատ ափսոս, որ այժմ ժամանակս չի ներում, որպէս զի նորից լինեմ Հայաստանում: Սակայն ոչինչ, այդ հնարաւորութիւնը ես կ'ունենամ յաջորդ տարուայ գարնանը, երբ վերստին, այս անգամ շատ աւելի երկար ժամանակով, կը գամ Ս. Միութիւն:

Ցուցահանդէսում մեքենայով շրջագայելուց յետոյ Սարոյեանը ցանկութիւն է յայտնում դիտել Հայաստանի տաղաւարը, որտեղ նրան ջերմ ընդունելութիւն ցոյց տուեցին տաղաւարի աշխատողները: Նա ուշադրութեամբ դիտում էր ցուցափեղկերը, որոնք պատմում էին մեր երկրի նուաճումների մասին՝ արդիւնաբերութեան, գիւղատնտեսութեան եւ մշակոյթի բնագաւառներում: Այստեղ նրա վրայ մեծ տպաւորութիւն գործեց յատկապէս «Երեւանի դիորաման»:

— Ինչքան գեղեցիկ է: Եթէ դա իրօք այդպէս է, ուրեմն կարող եմ համարել, որ այս ուղեւորութեան ժամանակ ես այցելեցի Երեւանը, — կատակով ասաց Սարոյեանը, երբ աւարտուեց Դիորամայի ցուցադրութիւնը:

Տաղաւարից հեռանալիս նա տպաւորութիւնների գրքում գրեց այն մասին, որ Հայաստանի տաղաւարը մեծ հիացմունք է առաջացրել, որ «Երեւանի դիորաման» կատարուած է բարձր գեղարուեստական ճաշակով, որ Հայաստանի տաղաւարում նա առաջին անգամ տեսաւ հայկական հռչակաւոր տուֆը, որի մասին շատ ու շատ էր լսել:

Ժամանակը սուղ էր, պէտք էր վերադառնալ, նա երեկոյեան մեկնելու էր Մոսկուայից:

Նորից մեր մեքենան սլանում է մայրաքաղաքի պողոտաներով եւ շուտով մենք կրկին պանդոկում ենք:

Նրան հրաժեշտ տալու եւ նրա հետ զրուցելու համար այստեղ հաւաքուել են մայրաքաղաքի թերթերի եւ ձայնասփիւռի ներկայացուցիչները: Դասաւորելով ճամպրուկները, Սարոյեանը շարունակում է զրուցել մեզ հետ: Նա ցոյց է տալիս իր գրքերի մի շարք նոր հրատարակութիւնները, պատմում է այն մասին, որ այդ գրքերից մի քանիսը նա թողել է մոսկովեան հրատարակչութիւններում՝ յետագայում հրատարակելու համար.

Ներկայ գտնուողները հետաքրքրւում են գրողի անցած ստեղծագործական ճանապարհով, խնդրում, որ նա պատմէ այդ մասին:

— Ես ծնուել եմ Քալիֆորնիայում, պատմում է նա: — Վաղ հասակում զրկուելով հօրից, ես ստիպուած էի դեռ մանկութեան ու պատանեկութեան տարիներին զգալ կեանքի բոլոր դառնութիւնները: Այն, որ ես կարող եմ ապագայում գրող դառնալ, ինձ համար պարզ դարձաւ միանգամայն յանկարծակի: Դեռ դպրոցում սովորելիս, մի անգամ ուսուցիչս ծանօթանալով իմ գրաւոր աշխատանքներից մէկին, ասաց, որ ես կարող եմ գրող դառնալ, իսկ դրա համար անհրաժեշտ է լուրջ զբաղուել լեզուով, շատ կարդալ: Ես փորձեցի գրել այն ամէնի մասին, ինչ տեսնում էի շրջապատումս, այնպէս, ինչպէս դրանք կան իրականում ... Այդ սկզբունքով էլ գրեցի այն քննադատական նամակը հարուստների ու աղքատների մասին, որը տպագրուելուց յետոյ մեծ աղմուկ հանեց: Այդ նամակի տակ թերթի խմբագրութիւնը գրել էր իմ ոչ իսկական անունը: Սկսեցին խօսել այն մասին, թէ դա ո՞վ է, ի՞նչ հայ մարդ է, որ եկել է Քալիֆորնիա եւ քննադատում է մեզ, մեր կարգերը. Սակայն այդ նամակի հեղինակը, որի 13 տարին նոր էր լրացել, ես էի:

Առաջին տպագիր նամակից յետոյ անցան շատ տարիներ, երբ լոյս տեսաւ իմ առաջին կարճ պատմուածքը՝ «Երգը», որն իսկոյն գրաւեց ընթերցողների ուշադրութիւնը եւ տպագրուեց լաւագոյն պատմուածքներ» ժողովածուում: Դա 1933 թուին էր: Ինձ տարբեր թերթերի խմբագրութիւններն առաջարկեցին պայմանագրեր կնքել: Ես համաձայնեցի: Պայմանագրում ասուած էր, որ ես երեսուն օրուայ ընթացքում կը գրեմ երեսուն պատմուածք՝ ամէն օր մի պատմուածք: Պայմանագիրը կնքելուց յետոյ ես սկսեցի աշխատել եւ մէկ ամիս անց պատմուածքների ժողովածուն արդէն պատրաստ էր: Երեսուն օրուայ ընթացքում ես գրեցի ոչ թէ երեսուն, այլ երեսուներեք պատմուածք, այնպէս էր պատահում, որ մի օրուայ ընթացքում ես երկուսն էի գրում:

Պատմուածքների այդ ժողովածուն մեծ յաջողութիւն ունեցաւ: Ինձ հրաւիրեցին Հոլիվուտ: 1939ին ես գրեցի «Ձեր կեանքի լաւագոյն օրերը» վերնագրով թատերգութիւնը, որը բեմադրուեց Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներում, Քանատայում, Ֆրանսիայում եւ այլ երկրներում: Միաժամանակ շարունակում էի աշխատել իմ սիրած սեռի՝ կարճ պատմուածքների վրայ:

Շուտով սկսուեց համաշխարհային երկրորդ պատերազմը: Ուզում էի պատկերել հասարակ մարդկանց հասարակ պատմութիւնը. Վէպ գրելու ժամանակ չունէի, շարունակում էի գրել պատմուածքներ: Հոլիվուտի պատուէրով ես խաղանիւթ մը՝ գրեցի, որը նկարահանուեց 11 օրուայ ընթացքում: Այդ ֆիլմը կոչւում էր «Մարդկային կատակերգութիւն», որը նոյնպէս մեծ յաջողութիւն ունեցաւ: Այնուհետեւ ինձ առաջարկեցին այդ խաղանիւթի հիման վրայ վէպ գրել: Ես համաձայնեցի եւ երեք օրուայ ընթացքում խաղանիւթը վերածեցի վէպի:

Պատերազմի տարիներին ես ծառայում էի ամերիկեան բանակում, Եւրոպայում: Պատերազմն աւարտուելուց յետոյ նորից վերադարձայ Քալիֆորնիա եւ ամբողջովին նուիրուեցի ստեղծագործութեանը:

Զրոյցի վերջում Սարոյեանին մենք խնդրեցինք գրել իր ցանկութիւնները: Նա սիրով համաձայնուեց: Վերցնելով պլոքնոտը նա գրեց հետեւեալ տողերը, որի հայերէն թարգմանութիւնը բերում ենք ստորեւ. — «Ես ջերմ ողջոյն եմ յղում Հայաստանի գրողներին եւ սրտանց ցաւում եմ, որ այդ հանդիպումը տեղի կ'ունենայ միայն գալիք տարի: Ուիլեամ Սարոյեան»:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՐԷ ՖՐԱՆՍԻՍ ՎԱԼՏԷՐ

Ժան Գրնուա, «Քոմպա»յի աշխատակիցը, Բրիւքսէլի մէջ յաջողած է տեսակցութիւն մը ունենալ 1958ի «Կոնքուռ»ի մրցանակաւոր Ֆրանսիս Վալտէրի հետ: Լրագրողներու յաջորդական այցելութիւններէն յոգնած էր գրագէտը, կ'ըսէ Գրնուա: Նոյն օրը տասը թղթակիցներ տեսակցութիւն ունեցած էին իրեն հետ: «Փարի – Մաչ»ի լուսանկարիչները գրեթէ բռնի զինքը տարած էին «Ֆրանսական սրճարան» մը եւ կերցուցած ոստրէ, փրիթ ...

Սեղանին վրայ երկու հատորներ կան.

— Վերլէնի եւ Ռոնսարի քերթուածներն են, — կ'ըսէ Վալտէր: — Հայրս զանոնք կը պահէր իր ննջասենեակի սեղանին վրայ... կատարեալ Ֆրանսացի մըն էր ան, որուն մայրը կուգար Անժերսէն, ուր՝ վերածնունդէն ի վեր քաղքենիները կը նախընտրեն ֆրանսերէն լեզուն: Բայց մեծ հայրս Զուիցերիացի էր:

Բայց Ֆրանսիս Վալտէր գրագէտ չէ միայն: Աւելին. երաժիշտ է քան գրագէտ.—

— Միշտ սիրած եմ երաժշտութիւնը: Ջութակ նուագած եմ՝ երիտասարդ օրերուս: Հիմա կը հետեւիմ Տը Գուրկինեանի դասընթացքներուն: Քիչ առաջ վարպետը հեռաձայնով ինծի յայտնեց թէ ստեղծագործութիւններէս մէկը պիտի նուագուի հրապարակային նուագահանդէսի մը մէջ ... սակայն ինծի համար նոյնքան հաճելի է, որքան «Կոնքուռ»:

Ժան Գրնուան հետաքրքրողը սակայն երաժշտութենէ աւելի՝ գրականութիւնն է:

— Գրականութի՞ւնը: Օրօրոցէն սկսած է ան: Բոլորին նման բանաստեղծութիւններ կը գրէի 14 – 20 տարեկանիս: Ետքը վէպը փորձեցի, մինչեւ 25 տարեկան: Ապարդիւն:

Այնուհետեւ եկաւ պատերազմը: Սպայ Վալտէր գերի ինկաւ եւ 1940 – 1945 մնաց Հիւսիսային Բրուսիա, ուր ժամանակ գտաւ իմաստասիրական քանի մը փորձեր ընելու, որոնք յետագային հրատարակուեցան պարբերականի մը մէջ: 1953ին՝ իմաստասիրական առաջին գիրքը, երկու տարի վերջ՝ երկրորդը Մտքին եղանակները, որուն եզրակացութիւնը՝ «պատերազմը անկարեւոր է»:

— Բանակը կը սիրէ՞ք:

— Անշո՛ւշտ: Բազմաթիւ բարեկամներ ունիմ բանակի մէջ:

— Զինուորականութեան կողմնակի՞ց էք:

— Ես «արիւնով» զինուորական եմ: 16 տարեկան էի երբ մտայ բանակին մէջ, ուր մնացի աւելի քան 35 տարի ...

Իմաստասէր, երաժշտագէտ, զինուորական, գրագէտ եւ դիւանագէտ Ֆանսիս Վալտէր մեծապէս կը հետաքրքրուի պատմութեամբ եւ դիւանագիտութեամբ, բայց ... «Քաղաքականութիւնը չի հետաքրքրեր զիս՝ ինչպէս դէպքերը: Ինծի համար գոյութիւն ունին միայն դէմքեր: Թէոք չունիմ՝ նաեւ մասնակցելու օրուան նիզակամարտերուն: Անգամ մը եւս կը կրկնեմ՝ քաղաքականութիւնը զիս չի հետաքրքրեր»:

Ուշագրաւ է Վալտէրի այս յայտարարութիւնը՝ մանաւանդ երբ գրականութիւնը սկսած է միախառնուիլ քաղաքականութեան: «Առանց քաղաքականութեան՝ գրականութիւն գոյութիւն չունի» բառերը հետզհետէ հող կը գրաւեն: Ընդհակառակն, արհեստով դիւանագէտ Վալտէր գրականութիւն ընելով կը յայտարարէ թէ ... չի հետաքրքրուիր քաղաքականութեամբ:

Պելժ գրագէտը յայտարարած է նաեւ թէ շուտով կը սկսի նոր վէպ մը գրել՝ նկարագրելով հիւանդները, իրենց զգացումները մահուան առջեւ. կեանքի ու մահուան յաւիտենական առեղծուածը:

— Եօթը ամիսէն գրեցի «Սէն Ժերմէն կամ բանակցութիւնը». բայց երկու հարիւր էջ ունի միայն. յաջորդ վէպերս աւելի երկար ժամանակ պիտի խլեն ինծմէ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (318)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԴ.

ՄԻ ԳԻՒՂ ՌՇՏՈՒՆԵԱՑ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

Բայց դու չալվարին նայիր, կ'ասես, փայտի վրայ հագցրած կեղեւ լինի:

Կտուրը, որի վրայ նստած էինք մենք, իր բարձրութեամբ հազիւ որոշւում էր գետնի մակերեւոյթից, որովհետեւ տունը գետնափոր էր եւ մտել էր լերան կողքի մէջ, որը զառիվայր դիրք ունէր.

Գիւղի բոլոր տները այդ դիրքով էին շինուած. մէկի կտուրը միւսի բակն էր կազմում, եւ այսպէս աստիճանաբար իջնում էին ցած, մինչեւ ձորի խորքը: Եթէ ներքեւից մարդ նայելու լինէր դէպի լերան զառիվերը, կը տեսնէր, որ տները, միմեանց վրայ շարուած լինելով, ներկայացնում են մի մեծ սանդուխք, որ նոյնպէս աստիճանաբար բարձրանում է մինչեւ սարի կատարը: Ինձ շատ անգամ էր պատահել տեսնել, որ լեռնային երկրներում համարեա բոլոր գիւղերի համար ընտրել էին այսպիսի անյարմար եւ անմատչելի տեղեր: Երեւի, միջնադարեան երկիւղը ստիպել էր խոյս տալ հարթ դաշտերից եւ հովիտներից: Ինչ հիանալի գիւղի տեղ կարող էր լինել այն ծովեզրեայ գեղեցիկ մարգագետինը, որ երեւում էր մեր առջեւ: Երբ այդ մասին նկատեցի ռէսին, նա պատասխանեց.

— Մեր ծովը գժութիւններ շատ ունի. նա սովորել է լափել, կլանել իր եզերքի մօտ գտնուած բնակութիւնները: — Յետոյ նա պատմեց հէնց իր հասակում պատահած անցքերը, որ ծովը բարձրանալով, որքան գիւղեր, անդաստաններ ծածկել էր ջրի տակ: — Իսկ հին ժամանակներում, — աւելացրեց նա, — ամբողջ աւաններ, բերդեր ու վանքեր են ջրատակ եղել:

Ռէսը ծեր մարդ չէր. նա քառասուն տարեկան հազիւ կը լինէր. թէ մօրուքի եւ թէ գլխի մազերի մէջ ոչ մի հատ ճերմակ չէր նշմարւում: Ցաղթանդամ տղամարդ էր նա, որպէս սովորաբար լինում են այդ երկրին լեռնցիքը, բաւական համակրական եւ բարի դէմքով:

Հագնուած էր ճոխ եւ փառաւոր կերպով, որից երեւում էր, որ նիւթապէս եւս շատ հարուստ էր նա: Գօտիի մէջ խրած ունէր մի խէնջար, փղոսկրեայ կոթով, որի վրայ քանդակած էին զանազան նկարներ՝ մի առիւծ, որ կռւում էր փղի հետ եւ մի կապիկ, որ երկիւղից փախել եւ ծառի վրայ էր բարձրացել, եւ այնտեղից երկչոտ կերպով նայում էր կռուի հանդէսի վրայ: Մեծ եղաւ իմ զարմանքը, տեսնելով, որ ռէսի մօտ նստած ալեւոր քահանան եւս իր գօտիի մէջ խէնջար ունէր խրած: Քահանայ եւ զէնք, — դա ինձ շատ տարօրինակ երեւաց: Միւս բոլոր գիւղացոց մէջ եւս, որ շրջապատել էին մեզ, չէր կարելի գտնել մէկին, որ այդ զէնքը չունենար:

Հէնց առաջին անգամից իմ աչքին զարկեց եւ այն, որ ռէսը բնաւ տարիական ողջագուրանքով եւ անթիւ «բարով էք եկել»ներով չձանձրացրեց մեզ, որպէս սովորութիւն է տեսնել արեւելքում: Նա բաւական սառնութեամբ ընդունեց մեզ: Մէկ ուրիշը այդ սառնութիւնը կարող էր վերաբերեալ կամ նրա հպարտութեանը եւ կամ նրա անքաղաքավարի կոպտութեանը: Բայց ոչ այս եւ ոչ այն: Նա պարզ մարդ էր, սովոր չէր սեթեւեթի, բացի դրանից, մեր անակնկալ յայտնուիլը, նրան կասկածանք պատճառեց, մանաւանդ, որ մենք մեր մասին ծանօթութիւն չտուեցինք նրան: Նա ինքն ստիպուած եղաւ Ասլանի մասին հարցնել.

— Այդ պարոնը, երեւի, Ֆրանկ է:

— Ֆրանկ է, — պատասխանեց Մուրատը:

— Հայերէն իմանո՞ւմ է:

— Չէ իմանում:

— Ապա ի՞նչ լեզուով է խօսում:

— Թուրքերէն գիտէ:

— Լաւ է, մենք էլ շատ ու քիչ իմանում ենք այդ լեզուն, լուռ չենք մնայ:

Յետոյ նա դարձաւ դէպի Ասլանը, հարցնելով.

— Դուք, երեւի, ընկուզենու կոճղ կամ մազեր գնելու համար էք եկած մեր կողմերը:

Ասլանը չփոթուած մնաց այդ խօսքերից, թէ ի՞նչը ստիպեց նրան այդ տեսակ հարց առաջարկել: Վերջը հասկացուեցաւ, որ նրանք սովոր էին Ֆրանկներ տեսնել միայն այն ժամանակ, երբ գալիս են ընկուզենու կոճղ կամ կանանց մազեր գնելու: Այստեղ Ֆրանկների՝ այսինքն Ֆրանսիացիների անունով էին ընդունում ամէն մի եւրոպական հագուստ հագած բախտախնդիր մարդու, որ օտար երկրներից գալով, մուտք են գործում այսպիսի աշխարհից անջատուած եւ խուլ տեղերում, գիւղացիներին խաբելու համար:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ քանի մը օր է խորհրդային հալածիչ Նաֆ օդանաւներ ստացած է ։ Նախագահ Նասր ձայնասփիւռ ճառով մը ջատագովեց եգիպտական օդային ուժը որ «ցոյց տուաւ իր արժէքը 1956ին՝ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ դէմ» ։

ԳԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ տեսակցութիւններ ունեցաւ Պոլսոյ մէջ Ճէլալ Պայարի եւ Մէնտէրէսի հետ ։ Կը կարծուի թէ իրենց խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթը եղած է Միջին – Արեւելքի եւ գլխաւորաբար Իրաքի դէպքերը ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի բացառիկ նիստը վերջացաւ Ուրբաթ օր ։ Լայն տեղեկագիր մը ներկայացուց Էթիէն Ֆաժօն անդրադառնալով օրուան բոլոր հարցերուն, ապա բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ ուր կը դատապարտուի մանաւորաբար ընկերվարական պարագլուխներու, ինչպէս Կի Մոլէի, ծանր պատասխանատուութիւնը՝ այս կացութեան մէջ ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանին հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի Քաֆէ Քառէի սրահը, ժամը 9ին ։

Պիտի խօսի երիտասարդ համալսարանական ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ ։ Նիւթ՝ «Տպաքանդակիչ Աղեքսանդր Սարուխանի կեանքն ու գործը» ։

Պիտի ներկայացնէ մոգական լապտերով նաեւ իր գործերուն կարեւորագոյնը ։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի հայ գաղութը սիրով կը հրաւիրուի Հ. Բ. Ը. Միութեան հայուհեաց մասնախումբի ամավերջի մեծ պարահանդէսին, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր քսանին, Շաբաթ գիշեր, ժամը քսանէն մինչեւ արշալոյս, Օթէլ րՍփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ, ի նպաստ իր բարեսիրական ձեռնարկներու ։

Նախագահութեամբ Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի պատուիրակներ

ՏՕՔԹ. Ա. ԳԻՒՐԻՒՔԵԱՆԻ և Գ. ԳԱՀՐԻԻ

Մասնակցութեամբ՝

Միութեան տեղական մասնաժողովին եւ երկսեռ երիտասարդութեան ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Կաղանդի Ծառի հանդէսը Դեկտեմբեր 21ին ժամը 16էն սկսեալ մինչեւ 22 ։

Գեղարուեստական բաժինը կազմակերպուած է վարժարանի մեծ եւ փոքր աշակերտներու կողմէն, զաւեշտախառն ներկայացումներ, արտասանութիւններ, խաղեր եւ երգեր ։

Ծքասեղան հայկական աւանդական ճոխութեամբ ։

Սիրով կը հրաւիրուին յարգելի բոլոր հայրենակիցները ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կը տօնէ «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 11ի Կիրակի օրը, Սալ Քաէքիի մէջ ։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, 17 րիւ Պլէօ ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ 20 Դեկտեմբերին, Շաբաթ իրիկունը, Սալ տէ Ֆէթի ընդարձակ սրահներուն մէջ ։

Հաճելի անակնկալներ եւ առաջնակարգ նուագախումբ ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Դեկտեմբեր 21ին

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

× Յարութիւնեան Գրիշա, որդի Գէորգի, ծնած 1924 Երեւան, մասնակցած է մեծ պատերազմին ։

× Գօչարեան Նարայր որդի Սարիբէկի, ծնած 1908 թուին, իսկ Աղասի Գօչարեան 1912ին, որոնք մասնակցած են մեծ պատերազմին ։

× Փօյոսեան Արմենակ որդի Էյվազի, ծնած 1903 թուին եւ մասնակցած մեծ պատերազմին ։

× Սաղամեան Մկրտիչ որդի Պապալի որ ծնած է 1919 թուին, մասնակցած է մեծ պատերազմին ։

Փնտռուող վերայիշեալ անձերու հասցէները գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել եկեղեցւոյ դիւանատունը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն . Փարիզ (8) ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 15 DÉCEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8376 | 34EME ANNEE | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4171

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Արարայի ճակատամարտին եւ 1918ի Զինադադարին քառասնամեակը առիթ ընծայեց մեզի ոգեկոչելու յիշատակը մեր այն անձնազոհ հայրենակիցներուն, որոնք համաշխարհային առաջին պատերազմի ընթացքին եւ անկէ վերջ մինչեւ 20 Օգոստոս 1920 կռուեցան Ֆրանսական դրօշի հովանիին տակ, յանուն ազատութեան եւ արդարութեան:

Հազիւ պայթած էր պատերազմը 1914 Օգոստոսի սկիզբը, երբ այս հիւրընկալ երկրին մէջ ապաստանած փոքրաթիւ հայ գաղութին մէջէն հայրենասիրական խանդով տոգորուած բազմաթիւ երիտասարդներ կամաւոր արձանագրուեցան Ֆրանսական բանակին: Ու քաջաբար կռուեցան թշնամիին դէմ: Շատեր ինկան պատուոյ դաշտին վրայ՝ առանց տեսնելու ազատութիւնը հայրենիքին, որուն սիրով էին տոչորուած:

Փարիզի Հայոց եկեղեցիի պատերուն ոսկեայ մարմարները յաւերժացուցած են յիշատակը այն հայորդիներուն, որոնք ինկան Ֆրանսական ճակատին վրայ եւ Արարայի մէջ:

Մարսիլիոյ Հայ Կամաւորներու Միութիւնը աւանդութիւն դարձուցած է ամէն տարի արտասովոր երկիւղածութեամբ ոգեկոչել Արարայի յիշատակը՝ կրօնական եւ քաղաքային կրկնակ հանդիսութեամբ: Ֆրանսական պաշտօնական անձնաւորութեանց եւ զինուորականներու ներկայութիւնը այդ ստանկատարութեանց՝ առիթ կ'ընծայէ ամրապնդելու ֆրանքօ-հայկական եղբայրակցութիւնը: Ցաւօք պանծ դիւցազներգութեան քառասնամեակը մասնաւոր շուք զգեցաւ այս տարի:

Ֆրանսական ճակատի Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութիւնն ալ 1918 Նոյեմբեր 11ի Զինադադարին քառասնամեակը տօնեց կիրակի օր Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ՝ հանդիսաւոր արարողութեամբ, պաշտօնական անձնաւորութեանց ներկայութեան:

Հայ կամաւորներու ոգեկոչումը բնական ճամբով մեր մտածումները պիտի տանէր Հայկական Լեգէոնին, որուն կարեւոր դեր մը պիտի վիճակուէր — Կիլիկիոյ ազատագրութիւնն ու «Հայկական Բոյնի» կազմութիւնը Տաւրոսի շուքին տակ — եթէ դժբախտ աստղի տակ ծնած չըլլար հայ ժողովուրդը:

Լեգէոնի կազմութեան եւ գործունէութեան մասին լման եւ մանրամասնօրէն գրուած է Յառաջի մէջ:

Մուսա Լերան հերոսներն էին, որ կազմեցին անոր կորիզը Փորթ Սայիտի մէջ:

Աշխարհի չորս ծագերէն հայ երիտասարդներ փութացին դէպի Կիպրոս, ուր մարզուեցան անոնք Ֆրանսացի սպաներու կողմէ՝, նախ քան ռազմադաշտ զրկուիլը:

Մարսիլիոյ մէջ հրատարակուող եւ «զինուորական աւանդութեան եւ յիշատակներու» նուիրուած Վէր է Րուժ (Կանաչ ու Կարմիր) կիսամսեայ հանդէսը իր վերջին թիւին մէջ (թիւ 115) հրատարակած է պատկերազարդ երկար յօդուած մը, որուն խորագիրն է «Արեւելեան Լեգէոնէն Հայկական Լեգէոն. — Ճէպէլ Մուսացիները»:

Ցօղուածագիրն է ծովային սպայ Շառլ-Տիգրան Թէքէեան, Մարսիլիոյ Հայ Կամաւորներու Միութեան նախագահը, որ կարեւոր դեր մը կատարած էր Մուսա Տաղի մեր հայրենակիցներուն Միջերկրականի Ֆրանս. նաւատորմին կողմէ ազատումի գործին մէջ:

Գ. Թէքէեան, որուն սրտին ա՛յնքան մօտիկ են Մուսա Լերան մեր հերոսներն ու լեգէոնականները, մանրամասնօրէն կը նկարագրէ թէ ի՛նչպէս 1915 Սեպտ. 12ին՝ քառասուն օրուան հերոսամարտէ մը վերջ, Ֆրանս. մարտանաւերու մէջ փոխադրուեցան բոլոր Հայերը: Վեր՝ կը հանէ մասնաւորաբար «Ժօրէկիպէրի» զրահաւորի հրամանատար Կոմս Գրնուա տ'Աժիի մեծ դերը, կ'ոգեկոչէ Հայկական Լեգէոնի հրամանատար գնդապետ Ռոմիէօի համակրելի դէմքը եւ լեգէոնականներու հերոսութիւնը:

Ու ցաւով կը յիշէ թէ ի՛նչպէս լքուեցան Հայերը 1919ի ամառը, երբ քէմալական շարժումը պատճառ դարձաւ որ Ֆրանսա փոխէ իր քաղաքականութիւնը:

Զօրավար Կուրօ, մարզպան Ֆրանսայի եւ վերին հրամանատար Մերձաւոր Արեւելքի Ֆրանսական բանակին, 1920 Օգոստոս 19 Թուակիր հրամանագրով մը լուծեց Հայկական Լեգէոնը:

«Կիլիկեան Բոյնի» երազներն ալ յօդս ցնդեցան.

Տարի մը վերջ, 1921 Հոկտ. 20ին Ֆրանքլէն-Պույեոն՝ յանուն Ֆրանսայի՝ Անգարայի մէջ դաշնագիր մը կը կնքէր Մուսթաֆա Քէմալի հետ:

Շատ չանցած, Կիլիկիոյ Հայութիւնը իրեն կը բռնէր տարագրութեան ճամբան եւ կ'ապաստանէր Սուրիա – Լիբանանի հիւրընկալ երկինքին տակ:

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՉՈՐՍ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Ինչպէս գրած էինք, միջազգային կարեւոր շաբաթ մը սկսաւ Փարիզի մէջ, ուր քանի մը օրուան համար հաւաքուած են աւելի քան հազար դիւանագէտներ:

Առաջին առթիւ, կիրակի օր Քէ տ'Օրսէի պաշտօնական Օլօժի Սալօնին մէջ տեղի ունեցաւ Արտաքին նախարարներու ժողովը, որ տեւեց երկուքուկէս ժամ:

Ժողովէն ետք ոչ մէկ կարեւոր յայտարարութիւն եղաւ: Կարճ զեկոյց մը հրատարակուեցաւ ուր կ'ըսուէր թէ Արտաքին չորս նախարարները (Ամերիկա, Ֆրանսա, Անգլիա, Դաշնակցային Գերմանիա) հաւաքուած էին Փարիզ խորհրդակցելու համար խորհրդային կառավարութեան Նոյեմբեր 27ի յուշագրին շուրջ, Պերլինի վերաբերեալ:

Արտաքին նախարարները, կ'աւելցնէ զեկոյցը, լսեցին արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետ՝ Պրանտի տեղեկագիրը եւ անգամ մը եւս հաստատեցին իրենց կառավարութեանց կամքը՝ պահելու իրենց դիրքը եւ իրաւունքները Պերլինի մէջ, մէջն ըլլալով ազատ մուտքի իրաւունքը: Ընդունելի չեն գտներ խորհրդային դիրքը հանդէպ արեւմտեան պետութեանց եւ իր պարտաւորութեանց դրժումը՝ երեք կառավարութեանց նկատմամբ, ինչ կը վերաբերի իրենց ներկայութեան:

Խորհրդակցութենէ ետք, կը վերջացնէ զեկոյցը, Արտաքին չորս նախարարները հաստատեցին իրենց համաձայնութիւնը այն հարցերուն շուրջ, զոր պիտի յարուցեն իրենց պատասխաններուն մէջ, խորհրդակցելէ ետք Ատլանտեան Ուխտի իրենց դաշնակիցներուն հետ:

Այս զեկոյցին եւ ընդհանրապէս արեւմտեաններու խօսակցութիւններուն մէջ յստակ երեք կէտ կայ.— ա) Վճռած են պահպանել իրենց դիրքը եւ իրաւունքներ Պերլինի մէջ, մէջն ըլլալով զօրք պահելու իրաւունքը: բ) Վճռած են նաեւ ազատ մուտքի իրենց իրաւունքը պահել ինչ որ կը նշանակէ երկիրին վրայ եւ օդին մէջ ճամբորդութեան իրաւունք 150 քիլոմեթրի վրայ (արեւելեան Գերմանիա): գ) Չեն ընդունիր «փոխանցումը» արեւելեան Գերմանիոյ վարչական խնդիրներու, որ ցարդ խորհրդային բանակին ձեռքն է:

Արեւմտեաններ եթէ աւելի երկար եւ յստակօրէն չպարզեցին իրենց որդեգրած ուղեգիծը Խ. Միութեան հանդէպ, պատճառը Փօլ-Անրի Սփաքն է (Պելճիա), որ խնդրած էր թէ սրբել հրապարակումէ առաջ, ժողովին որոշումները հաղորդուին Ատլանտեան Ուխտի Խորհուրդին հերթական ժողովին, որ կը բացուի այսօր (երեքշաբթի):

Ամէն պարագայի մէջ այնպէս կ'երեւի թէ Արեւմուտքը ընդհանուր ձեւով յաւակնոտ է: Տըլլըս, իր կարգին, ժողովէն դուրս, ըսած է Պերլինի քաղաքապետին՝ «Հոգ մի ընէք»:

Համաձայն որոշ զրոյցներու, կը յայտնուի թէ շատ դիւրին ալ չէ եղած վերջնական համաձայնութիւնը, նկատի առնելով Անգլիոյ դիրքը: Սէլվին Լոյտ այնքան ալ վճռական պատասխանի մը համակարծիք չէ եղած, եւ հարկ եղած է Տըլըսի պնդումին, որպէսզի տեղի տայ:

Արեւմտեաններուն համար որոշ է թէ կարելի չէ հանդուրժել Պերլինի խորհրդային իրաւունքներու փոխանցումը՝ արեւելեան Գերմանիոյ: Այս վերջինը, ինչպէս Տըլըս յայտարարած էր վերջերս մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, այս հարցին մէջ պարզապէս «գործակալներն» են Խ. Միութեան: Այս յայտարարութիւնը բաւական յուզում յառաջ բերած էր Պոնի մէջ եւ մտահոգած Ատընաուըրը:

Ներկայիս արեւմտեաններու դիրքորոշումը փայլուն յաղթանակ մը կը նկատուի Դաշնակցային Գերմանիոյ ծերունի Վարչապետին համար:

ԼԱՐՈՒԱԾ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

Կացութիւնը աւելի քան մտահոգիչ դարձած է Իրաքի մէջ: Պաղտատէն եկած անվլիացի անձնաւորութիւն մը հերքեց այն զրոյցները՝ որոնց համաձայն համայնավարներու եւ նասըրականներու միջեւ կռիւներ պատահած են: Նոյն անձին համաձայն, Պաղտատի բրիտանական դեսպանատունը Անգլիացիներուն թելադրած է որ փողոց չելլեն: Նման խորհուրդները տրուած են նաեւ Ամերիկացիներուն.

Արդարեւ, ոչ մէկ կասկած այլեւս որ Իրաքի մէջ երկու մեծ թեւեր կան. Նասըրի կողմնակից եւ Նասըրի դէմ: Երկու հոսանքներու միջեւ զինեալ բախում մը չէ պատահած տակաւին, բայց ամէն վայրկեան կը սպասուի որ նոր Ցուլիս 14 մը պիտի ըլլայ Պաղտատի մէջ: Բանակը գրաւած է երկրին բոլոր կեդրոնները եւ ժողովուրդը կ'ապրի անստոյգ կացութեան մը մէջ:

Գէյրութի մէջ կը պնդեն թէ Քիրքուքի Քիւրտերը ըմբոստացած են, ինչպէս գրած էինք առջի օր. բայց Իրաքի մէջ հաստատուած խիստ գրաքննութիւնը թոյլ չի տար ճշդել այս լուրերուն մանրամասնութիւնը:

Լիբանանի նասըրեան շրջանակները կը յայտնեն թէ Իրաքի հարաւային շրջանին մէջ ձերբակալուած են Վարչապետ Քասըմի հակառակորդ իբր պարագլուխներ, որու հետեւանքով Պետութիւնները ըմբոստացած են: Թէհրանի մէջ ալ կը յայտարարեն թէ Պասրայի մէջ ցոյցեր եղած են՝ երբ խորհրդային նաւ մը զէնք բերած է Քասըմի համար:

Ամէնէն մտահոգիչ եւ ուշագրաւ լուրը հրատարակուեցաւ Գէյրութի թերթերուն մէջ, ուր կը յայտարարուի թէ մահուան դատապարտուելէ ետք գնդակահարուած են՝ նախկին վարչապետ Ֆատէլ Ճամալի, Արտաքին նախկին նախարար Պաչաչեան եւ Սպայակոյտի նախկին հրամանատար գնդ. Արէֆ, որ Իրաք-Եգիպտոս միութեան ջերմ պաշտպանն էր:

ՉԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

Ինչպէս յայտարարած էինք, կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ հանդիսաւոր արարողութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի ունեցաւ, նախաձեռնութեամբ Հայ Կամաւորներու եւ Նախկին Թաղմիկներու Միութեան:

Հանդիսութեան ներկայ էին ֆրանսացի եւ օտար պաշտօնական անձնաւորութիւններ եւ հոծ բազմութիւն մը:

Պատարագը եւ արարողութիւնը, որուն կը նախագահէր Սերովբէ եպս., ձայնասփռուեցաւ Ֆրանս Մէկէն:

Ժամը 20ին, ֆրանսական հեռատեսիլը իր տեղեկութիւններու հաղորդումին ընթացքին շարք մը պատկերներ տուաւ այս արարողութիւններէն, յիշելով ֆրանսական դրօշին տակ ինկած 15.000 Հայերը:

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀԱՅԵՐԸ ՀԱՆԴԱՐՏԱՄ

Լիբանանի Ներքին նախարար Րէյմոն Էտտէ կոչ մը ըրած է Լիբանանցիութեան, ուրախութեամբ յայտնելով թէ «հետեւեալ հայ կուսակցութիւնները՝ Հնչակ, Ռամկավար եւ Դաշնակ, որոշեցին վերջ դնել արիւնոտ միջադէպերուն, որոնք տեղի կ'ունենային իրենց համակիրներուն եւ կուսակիցներուն միջեւ եւ ձեռք առնել գործնական միջոցներ, որոնք կ'երաշխաւորեն գրգռիչ արարքներու վերջացումը»: (Ազդակ, Դեկտ. 12), Մանրամասնութիւնները մեր վաղուան թիւով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՕԼ պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Դեկտեմբեր 21ի նախագահական ընտրութեան թեկնածու է. միւս երկու թեկնածուներն են Շաթըլէ (Ժողովրդավար) եւ Մառան (Համայնավար), բայց Զօրավարին ընտրութիւնը ապահով է:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ տեղի ունեցած լեհական եւ գերմանական (արեւելեան) բանակցութիւնները վերջացան, որմէ ետք Կրոթվոլ Արեւելեան Պերլինի մամուլին կատարած յայտարարութեամբ մը «ագռեսորութիւն» կ'ընէ Արեւմտեաններուն՝ որ թիկունք չկանգնին Վարչապետ Ատընաուըրի «արկածախնդիր» քաղաքականութեան, քանի որ այդ ձեւով քաղաքացիական կռիւներ կրնան սկսիլ եւ Արեւմտեանները միջամտելով՝ Խ. Միութեան հետ գործ կրնան ունենալ, նոր աշխարհամարտ մը անխուսափելի դարձնելով: Միւս կողմէ, նոր յուշագիրով մը Մոսկուա Ատլանտեան Ուխտի երկիրներուն կ'առաջարկէ «Մեծ»երու ժողով մը գումարել:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նաւահանգիստին 1500 բանուորները գործադուլ հռչակեցին, աշխատավարձքի յաւելում պահանջելով. ոչ մէկ միջադէպ պատահած է:

ԴԵՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ՄՐՑԱՆԱԿԸ տրուեցաւ Ժօզէֆ Քեսէլի վէպին՝ «Առիւծը». դատական կազմը բաղկացած էր 15 դեսպաններէ:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ գիտնականները «Ճիւփիթըր» հրթիռ մը արձակեցին, որուն մէջ կապիկ մը դրուած էր. մօտ քառորդ ժամ գիտնականները կարողացան հետեւիլ կապիկին շնչառութեան եւ կը մտածէին հրթիռն ու ճամբորդը երկիր վերադարձնել, բայց չյաջողեցան: Անգլիոյ եւ Ամերիկայի կենդանիներու պաշտպան ընկերութիւնները բողոքի հեռագիրներ ղրկեցին Քափ Քանավերալ:

ԻՏԱԼԻՈՅ Վարչապետ Ֆանֆանի Ատընաուըրի հետ տեսակցելէ ետք Փարիզի մէջ հանդիպում մը ունեցաւ Զօր. Տը Կոլի հետ:

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԳԻՐՔԸ

Այս խորագրին տակ՝ մեծ ուսուցչապետը, Ռեթէոս Պէրպէրեան, կը գրէր․ «Գիրք մը կայ, զոր ամէն մարդ պիտի հեղինակէ կամայ թէ ակամայ, մատենագիր ըլլայ թէ ոչ»։

Այս «գիրքը», աւելորդ է ըսել, մեր ապրած կեանքն է, մեզմէ ամէն մէկուն կեանքը։ Հեղինակը մենք ենք մեզմէ մէկն է։ Եւ կամայ թէ ակամայ պիտի գրենք այս «անհրաժեշտ գիրքը», ցորչափ կը տեւէ մեր կեանքը։ Մեր վերջին օրուան հետ պիտի աւարտի ան։

Մեզմէ կախում պիտի ունենայ գեղեցիկ յօրինել զայն, ու հեղինակը պիտի ըլլայ պատասխանատու անոր տգեղութեան։

Ասիկա ճիշդ է ինչպէս անձի մը կամ անձերու, նաեւ ժողովուրդի մը եւ ժողովուրդներու համար։

Այսպիսի գիրք մըն է, անհրաժեշտ գիրք մը, Սիմոն Վրացեանի «Հայաստանի Հանրապետութիւնը», պատկառելի հատոր մը (շուրջ 700 մեծադիր էջ), բազմաթիւ նկարներով, յաւելուածներով, անձնանուններու եւ տեղանուններու ցանկերով։

Առաջին տպագրութիւնը, 1928ին, երկու հազար հինգ հարիւր օրինակ, սպառեցաւ քանի մը ամսուան մէջ։ Երկրորդ տպագրութիւնը, 1958ին, երեք հազար հինգ հարիւր օրինակ, կը կարծենք, թէ պիտի սպառի նոյնքան շուտ, որքան առաջինը։ Որովհետեւ անձի մը կեանքին գիրքը չէ ան, այլ ժողովուրդի մը կեանքին գիրքն է։ Զայն գրած է ոչ թէ Սիմոն Վրացեանը, այլ Սիմոն Վրացեաններու ժողովուրդը։

Կրնանք ըսել, թէ Ս. Վրացեան միայն պատմող կամ միայն պատմիչ չէ, այլ նաեւ գրագէտ։ Գրագէտի իր տուրքերը սպառեց գրականութեան այն սեռերուն վրայ, որոնք աւելի շատ սառն դատողութիւն կը պահանջեն, քան բարձրաթռիչ երեւակայութիւն։ Կրնար ասոր հակառակը ընել, — աւելի շատ աշխատցնել իր երեւակայութիւնը եւ աւելի նուազ՝ դատողութիւնը։ Կեանքի պայմանները ստեղծեցին այս շեղումը, կամայ կամ ակամայ շեղում, որուն հետ կը թուի, թէ հաշտ է այլեւս մեր վաստակաւոր եւ վաստակեալ ընկերը։

Իր վերջին գործը՝ «Կեանքի ուղիներով» գրականութիւն է, միւսները (թիւով աւելի քան երեսուն) հրապարակագրութիւն են կամ ժամանակակից պատմութիւն, դժուարագոյնը՝ գրականութեան բոլոր սեռերուն մէջ։ Բայց, երկու պարագային ալ, — գրականութիւն ըլլայ իր բրածը թէ հրապարակագրութիւն, — կեանքի ուղիներու այս ալեւոր հետախոյզը ոչ միայն հաճելի պատմող է, խիմբրի զգալի արժեչափով, այլեւ կասկածող, հետազօտող եւ ստուգող, այսինքն՝ ինչ որ կը պահանջուի հրապարակագիրէն, քննադատէն, բայց մանաւանդ պատմիչէն։

Այսպէս կամ այնպէս, իբրեւ հետեւանք մեր մատնանշած, մատնանշել ուզած շեղումին, մենք պատմիչ մը աւելի ունեցանք եւ գրագէտ մը՝ պակաս։ Շահեցա՞նք թէ կորսնցուցինք այս ... հաշուեկշիռէն։ Պիտի ըսենք, կշռելով թերն ու դէմը, թէ մէկ «գլուխէն» եթէ շահեցանք, միւս «գլուխէն» բան մը, յամենայն դէպս, կորսնցուցինք։

Գրագէտ մը կորսնցուցինք, բայց պատմիչ մը շահեցանք։ Այլեւս յոյս չունինք, որ կրնանք վերաշահիլ մեր կորսնցուցածը։ Ինչ որ է, հաշտուինք այս կացութեան հետ եւ դառնանք «Հայաստանի Հանրապետութեան»։

Սիմոն Վրացեան ապրած է մեր նորագոյն պատմութեան ամէնէն փոթորկալի մէկ շրջանին մէջ, եւ ոչ միայն ականատես, այլեւ մասնակից եղած է այդ շրջանի խռովայոյզ դէպքերուն, որոնք, կարելի է ըսել, մեր ճակատագրին ուղղութիւնը փոխեցին։ Իր գիրքը, «Հայաստանի Հանրապետութիւն», գրուած գիրք մը չէ, այլ ապրուած գիրք մըն է։ Շրջանին, զայն լեցնող դէպքերուն ու դէմքերուն յաճախանքը ունեցած է։ Անոնց հետ, անոնց մէջ, անոնցմով ապրած է։ Անոնք թելադրած են իրեն գրելու գիրք մը, զոր կրնանք, միշտ Ռեթէոս Պէրպէրեանի հետեւողութեամբ, կոչել Անհրաժեշտ գիրքը։

Այս գիրքը պիտի գրուէր անպատճառ։ Պէտք է գրուէր անպատճառ։ Եթէ Վրացեանը չգրէր, ուրիշ մը պիտի գրէր անկասկած։ Իրողութիւնն այն է, որ Վրացեանի զգայնիկ հոգին դարձաւ ընկալուչ․ լսեց ժամանակին կանչը, լսեց ժողովուրդին կոչը։

Այս ընկալչութեան արդիւնքն է «Հայաստանի Հանրապետութիւնը»։

Այս գիրքը Հանրապետութեան ամբողջական, պատմութիւնը չէ, այլ մասնակի պատմութիւնն է։ Յետնորդ սերունդները կրնան լրացնել պակասները եւ մասնակին վերածել ամբողջականի։

Օգտագործուած են, այս հատորին պատրաստութեան համար, բազմաթիւ ու բազմազան փաստաթուղթեր (այսօր դժուար գտնելի, թերեւս անգտանելի), տարիներու ընթացքին հաւաքուած նիւթեր, վկայութիւններ, քաղուածքներ Հանրապետութեան շրջանի թերթերէն, ժողովներու արձանագրութիւններ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան դիւանը եւ մասամբ նաեւ պետական դիւանը։

Կրնանք վկայել, թէ մեր ալեւոր ընկերը, քիչերէն մէկը Հանրապետութեան շրջանի վերապրող հանրային եւ պետական գործիչներէն, բարեխիղճ է, բծախնդիր, պրպտող, կասկածող եւ ստուգող, առաքինութիւններ՝ որ անհրաժեշտ են ամէն պատմագրողի համար։ Կողմնակալ չէ․ միայն թերիներ չի տեսներ, ոչ ալ միայն առաւելութիւններ կը տեսնէ։

Կը պարսաւէ ու կը գնահատէ «ըստ արժանւոյն»։ Կանխակալ կարծիքներ չունի։ Չունի նաեւ նախատրամադրութիւններ։ Թիւերու եւ փաստերու լեզուն է իր մէջ խօսողը, այլ ոչ՝ ճառագրողը, հրապարակագիրը, հանրային կամ կուսակցական գործիչը։

Այս տուրքերը կը բաւեն հաստատելու համար, որ «Հայաստանի Հանրապետութիւնը» պիտի կարդացուի ոչ թէ իբրեւ վէպ, այլ իբրեւ պատմութիւն, ինչպէս է հեղինակը վարող ոգին ալ իրաւամբ։

Մեր նպատակը չէ գործը ներկայացնել նոյնիսկ խտացած ձեւով․ ատոր համար հարկ պիտի ըլլար հատոր մը գրել․ բայց սա քանի մը վկայութիւնները գաղափար մը կուտան այն մասին, թէ ինչ է պատմութեան համար գրուած այս պատմարժէք գործը։

Այսպէս․ ցարական Ռուսիան 1914ին հասկցուցած էր, թէ «Հայերի բաղձանքները կը կատարուին լիովին», եթէ աջակցէին իրեն՝ շահելու պատերազմը։ Երկու միլիոնի հասնող ռուսահայութիւնը 250.000 զինուոր տուաւ ռուսական բանակին։ Եւ անշուշտ շատ քիչերը վերադարձան այդ 250.000էն։

Թուրքերը իրենց կարգին կը պահանջէին մեզմէ, թէ թրքահայերէն եւ թէ ռուսահայերէն, ճակատ յարդարել Ռուսիոյ դէմ։ Մեր վարիչները մերժեցին այս պահանջը։ Շարժման քաղաքական նշանաբանն էր «ինքնավարութիւն վեց վիլայէթներին եւ նրանց անբաժան մաս Կիլիկիայի՝ Ռուսաստանի հզօր հովանաւորութեան տակ»։

Հազիւ տարի մը ետք, 1916ին, փոխուեցաւ Ռուսիոյ վերաբերումը մեզի եւ մեր քաղաքական պահանջներուն հանդէպ։ Այլեւս խօսք չկար հայկ․ ինքնավարութեան մասին։ Խօսք չկար նաեւ «Հայերի բաղձանքները» լիովին կատարելու մասին։ Թուրքերէն գրաւուած վայրերուն մէջ կը տեղաւորուէին ռուս գաղթականներ, իսկ Հայերը դուրս կը քշուէին իրենց հայրենի հողերէն։ Այսպիսով կ՚իրագործուէր Գալիցիններու եւ Լոբանով-Ռոստովսկիներու երազը — Հայաստանը առանց Հայու։ Կրնանք աւելցնել, որ կ՚իրագործուէր նաեւ Թուրքերու երազը — Հայը առանց Հայաստանի։

1916 Յունիս 27ին, ցարական Ռուսիոյ արտաքին գործոց նախարար Սազոնով կը գրէր Կովկասի փոխարքային․ «Հնարաւոր է տրամադրել Հայերին, որոշ շրջանակում, դպրոց եւ եկեղեցական ինքնուրոյնութիւն, լեզուից օգտուելու իրաւունք, պայմանով որ առաջնութիւնը տրուի ռուսերէնին»։

Ողբերգութիւնը աւելի յստակ դարձնելու համար կրնանք աւելցնել — Մեր մեծ դաշնակիցները արդէն բաժնած էին Հայաստանը իրենց միջեւ, մեզի շնորհելով միայն... եկեղեցական ինքնուրոյնութիւն։

Այս «ինքնուրոյնութեան» համար՝ Հայութիւնը, միայն Բաղուի հերոսամարտին մէջ, կորսնցուց 29.000 հոգի եւ մօտ մէկ միլիառ ոսկի րուբլի։

Մեր նախորդող սերունդը հպարտութեամբ կրնայ ըսել․ «Մենք հայրենիք ստեղծեցինք»։ Այս միակ փաստը կը բաւէ, որ Հայութիւնը երախտագէտ ըլլայ այդ սերունդին։

Սիմոն Վրացեան այս սերունդին վերջամնացներէն է։

Իր գիրքը կերպով մը նոյն այդ սերունդին պատմութիւնն է։

1920 Նոյեմբերին Հայաստան ունէր շուրջ 47.000 քմ․ տարածութիւն․ այսօր ունի 30.000։

«Հայաստանի Հանրապետութիւնը» բաժնուած է քանի մը մասերու, — «Երկունքէն առաջ», «Երկունքը», «Երկունքէն ետք»։

Մեր բոլոր ընթերցողներուն, ընկերներուն եւ բարեկամներուն կը յանձնարարենք կարդալ Վրացեանի մեծարժէք գործը, զոր կարելի է կոչել պատմութիւն հայկական երկունքին։

(Խմբագրական ՑՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Խորհրդային Հայաստանի մեծամասնական լրագրողներն արտօնեալ վիճակի մէջ են։ Նրանք կարող են անպատուել, վարկաբեկել, հայհոյել ու սուտերով ողողել մեզ ոչ միայն առանց ամենաչնչին պատասխանատուութեան, այլ եւ առարկութեան։ Երբեմն նրանք այնքան են չափազանցում, որ դառնում են կատարեալ ոճրագործներ։ Ի՞նչ անել։ Թքե՞լ դրանց երեսին։ Աւաղ, մեր թուքը կը չորանայ երկաթեայ վարագոյրի վրայ եւ չի սուտագի Սելեանների քիթն ու մռութը։

Այս խուլիգանը «Ֆրանսահայ Գրականութիւն» իր յօդուածի մէջ նետել է մի այլանդակ հաչոց։ «Երբ թշնամու՛ն յաջողուեց թակարդել բանաստեղծ Մարտիկին (Մանուշեանին), մարդկային ամէն կերպար կորցրած դաշնակ հայրենադաւները իրենց Հիթլերեան տէրերից պահանջեցին Մանուշեանի գլուխը»։

Արդէն այս էջերում ընկեր Արաղը փաստերով ապացուցեց, որ միակողմանի եւ տգէտ Պատրիկը, խորհրդային պարբերականում, նոյնքան լոյս է սփռում Ֆրանսահայ գրականութեան վրայ, որքան գիւղացու գոմում քարիւղի մխացող ճրագի Պատրիկը։ Խ. Հայաստանի սատանական վարիչների համար որեւէ կարեւորութիւն չունի, թէ Սելեանը, «Մենք» թերթը շփոթում է «Երկունքի» հետ, «Մէրան գիշերներ» գրուածքին «Գարնան գիշերներ» է անուանում կամ 1940 թուին մեռած Վ. Շուշանեանին 1937 թ. է թաղում. Նրանց հրճուանք են պատճառում այն երեք տողերը, որոնցմով նա Միսաք Մանուշեանի գլուխը կախում է Հ. Յ. Դաշնակցութեան վզից։ Եւ ուրիշ կերպ չի կարող լինել, որովհետեւ «դաշնակային»

Ա. ՍԹԻՎԸՆՍԸՆԻ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ռուսաստանի մէջ անձնական խանութներ չկան ինչպէս կան Լեհաստանի մէջ։ Բոլոր խանութները պետական են եւ ծախողներն ալ մասնաւոր ճիգ մը չեն թափեր ապրանք հաւնեցնելու համար։

32 տարի առաջ երբ Ռուսիա գացի, քաղաքներուն մէջ բնակարանի տագնապը արդէն իսկ սուր հանգամանք ունէր։ Այժմ՝ կացութիւնը չէ փոխուած։ Շատ մը ընտանիքներ միասին կը բնակին նոյն յարկին տակ, եւ կարգի պէտք է սպասեն խոհանոցն ու բաղնիքը գործածելու համար։

Երիտասարդ կին մը յայտնեց իր սրտին մեծագոյն փափաքը․ «Կարծեմ բոլոր Հայրենակիցներուս անունով խօսած կ՚ըլլամ երբ ըսեմ թէ մեծագոյն փափաքս միայն ինծի համար տուն մը ունենալն է»։

Իմ այցելած բոլոր քաղաքներուս «քաղաքապետ»ները խոստովանեցան թէ իրենց մեծագոյն մտահոգութիւնը բնակարանի հարցն է։

Այս միջոցիս Խրուշչեւի կառավարութիւնը մեծ ճիգ կը թափէ 11 տարիէն «բնակարաններու տագնապին հարցը հաշուեյարդարի ենթարկելու համար»։ Այս ծրագրին հիման վրայ քաղաքներուն մէջ սկսած են կառուցուիլ միաձեւ ու միօրինակ շէնքեր, իւրաքանչիւր խորհրդային քաղաքացիի բաժին հանելու համար նուազագոյն կենսական տարածութիւն մը (9 քառ. մեթր)։ Կառավարութիւնն ու գործարանները կը քաջալերեն նաեւ անհատական տուներու կառուցումը, որոնց համար փոխատուութիւններ ալ կ՚ընեն։

Չեմ կրնար ըսել, թէ ի՞նչպէս կամ ո՞ւր կը բնակին Խրուշչեւ եւ Փոլիթպիւրոյի անդամները, որովհետեւ այս բանը գաղտնի կը պահուի տակաւին։ Երբեք չէ պատահած որ օտարական մը պաշտօնական անձնաւորութեան մը տունը հրաւիրուած ըլլայ։ Սակայն կը կարծեմ որ չափազանց լաւ կ՚ապրին, հանգստաւէտ բնակարաններ ունին քաղաքին մէջ, իսկ ամառուան եղանակին համար ալ՝ տաչա մը (գիւղի տուն)։ Այս ձեւի հարցերու համար հաւասարութիւնը «ընկերվարութեան» մաս չի կազմեր այլեւս եւ դասական համայնավարութեան շատ մը ուրիշ գաղափարներուն նման «իւրաքանչիւրին՝ իր պահանջին համաձայն» սկզբունքն ալ անհետ կորսուած է։ Եթէ միջակ բանուորը ամիսը ութ հարիւր րուբլի կը շահի, մեծ գործարանի մը տնօրէնը այս գումարին 10 – 15 անգամը կը ստանայ, առանց հաշուելու իր տրամադրութեան տակ դրուած կառքը եւ կառավարը։

Արդար ըլլալու համար պէտք է աւելցնել սակայն, որ Խ. Միութեան մէջ ամէնէն շատ վարձատրուած անձերը մեծ փրոֆէսէօրներն ու գիտնականներն են, մտաւորականներն ու արուեստագէտները։

Անգործութիւն բառը գրեթէ գոյութիւն չունի եւ այժմ այլեւս անկարելիութիւն չէ գործ փոխել։ Եթէ արեւմտեան չափանիշներով, խորհրդային բանուորի մը ստացած ամսավճարը քիչ է, ասոր փոխարէն ուրիշ առաւելութիւններ կը վայելէ, ինչպէս օրինակ բժշկական ձրի խնամք, ձրի կամ աժան օդափոխութիւն՝ հիւանդութենէ վերջ պետական բուժարանի մը մէջ հանգստանալու համար, աժան զբօսանքներ (թատրոն, շարժանկար, եւայլն), գիշերային դասընթացքներ եւ գործարաններուն մէջ ակումբներ։

Ամբողջ երկրին մէկ ծայրէն միւսը ամէն կողմ կը կարդաք՝ «համայնավարութիւնը ամբողջ մարդկութեան փայլուն ապագան է»։ Բայց այն տպաւորութիւնը ունիմ որ խորհրդային շատ մը հասարակ մահկանացուներ ձանձրացած են «փայլուն ապագայի»խոստումներէն, մինչ այսօր կ՚ապրին բաւական յոգնեցուցիչ եւ դժուարին ներկայ մը։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ՛Ր, ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼՔ ԳԱՑԷՔ

Եթէ Ռուսերը ձեզի արտօնութիւն տան Ուրալներու շրջանը երթալու, եւ եթէ հասնիք Սվերտլովսք, քաղաքէն երեսուն մղոն դէպի արեւելք, ճամբուն վրայ նշանատախտակ մը կը տեսնէք, որուն դէպի արեւմուտք ուղղուած թեւին վրայ նշանակուած է՝ Եւրոպա, իսկ դէպի արեւելք ուղղուած թեւին վրայ՝ Ասիա։ Եւ անշուշտ, այդտեղէն անցնողը անպայման կը լուսանկարուի մէկ ոտքը Եւրոպայի, իսկ միւս ոտքը Ասիոյ վրայ կոխած։

Դէպի արեւելք, մինչեւ Խաղաղական ովկիանոս, կ՚երկարի աշխարհի ամէնէն ընդարձակ հարթ տարածութիւնը, Սիպերիան, որ Ասիոյ ընդհանուր տարածութեան մէկ երրորդը կը կազմէ։ Սիպերիան Մ. Նահանգներէն աւելի ընդարձակ, ու Արեւմտեան Եւրոպայի երեք անգամէն աւելի մեծ տարածութիւն մըն է։

Ռուսերը Սիպերիոյ տիրանալ սկսան 16րդ դարու վերջերէն սկսեալ, երբ Կոզակներու խումբ մը, իրենց առաջնորդին՝ Եէրմաքի ղեկավարութեամբ, անցան Ուրալեան լեռնաշղթային արեւելեան կողմը եւ հետզհետէ յառաջացան դէպի արեւելք։ Այսօր, Խրուշչեւ կը շարունակէ Եէրմաքի սկսած գործը․ իր նշանաբանն է՝ «Երիտասարդներ, դէպի արեւելք գացէք»։ (16 Շար․)

խելագարութիւնը դարձել է անբուժելի քաղցկեղ Հայկոմկուսի մողերի համար :

Փոքրիկ պատմութիւն :

Մի պարոն գալիս է այցելութեան իր բարեկամին եւ տեսնում նրա կնոջն արցունքների մէջ:

— Ի՞նչ է պատահել. ո՞ւր է ձեր ամուսինը :

— Ամուսինս խելագարուել է, տարան հիւանդանոց :

— Սուտ է, անկարելի բան է. ասում է ու վազում հիւանդանոց եւ խնդրում տեսնուել նորընծայ խենթի հետ :

Վերջինս երդում պատառ է լինում, որ ինքը կատարելապէս առողջ մարդ է եւ խելագարները նրանք են, որ իրեն այդտեղ են բերել :

Այցելուն դիմում է բժշկապետին. —Ես լաւ եմ ճանաչում բարեկամիս. երկար զրոյցիս ընթացքին, հակառակ լարուած ուշադրութեանս, անհաւասարութեան որ եւ է նշոյլ չնկատեցի. պէտք է նրան անմիջապէս դուրս հանել վտանգաւոր շրջապատից :

— Վերադարձէք հիւանդի մօտ եւ մի կերպ խօսք բացէք ավիոնի մասին :

Ավիոն բառը լսելուն պէս հիւանդը ցատկում է տեղից, թեւերը թափահարում, գոռում ու կանչում, բարձրանալ ու անկում ձեւացնում, մինչեւ որ պահապանների զսպումից թուլացած ընկնում է մահճակալի վրայ: Ավիոնի խելագարութիւն : Հայ մեծամասնականների «դաշնակային» խելագարութիւնը զսպող չկայ. նրանք շարունակում են սատոսել ու ճըչալ այլանդակութիւններ :

Ամէն օր մենք վկայ ենք քաղաքական, տնտեսական, ընկերային ու գաղափարական խոր փոփոխութիւնների՝, աշխարհի բոլոր մասերում: Ստալինի մահից ի վեր մեղմացել է եւ Խորհրդ. Իշխանութեան յոռի վերաբերմունքը հանդէպ դրսի ուժերի: Շատ հիւանդներ բժշկուեցին: Խ. Հայաստանի համայնավար հիւանդներն անբուժելի են :

×

1941 թուի Սեպտեմբերին, Փարիզում, երկու Երեւանցիներ — Արփիար Ասլանեան եւ Թ. ինձ դուրս կանչեցին Կաղէ փողոցի աշխատանքիս վայրից եւ ցանկութիւն յայտնեցին կարծիքների փոխանակութիւն ունենալ: Գնացինք Ֆոլի Պէրժերի դիմացի սրճարանը, այնտեղ էր Մանուշեանը եւ ուրիշ անծանօթներ :

— Մեր ժողովուրդը պատերազմի մէջ է: Նա կռւում է Գերմանների դէմ: Մենք պէտք է լինենք մեր ժողովրդի հետ :

— Ոչ ոք հարցրեց մեր ժողովրդի կամքը: Բանակայը սպանդանոց է ուղարկում հայրենիքի երիտասարդութիւնը իր անհանդուրժելի իրաւակարգը փրկելու համար :

— Մենք ուզում ենք ընդհանուր հայկական ճակատ կազմել, ասում էր Մանուշեանը:

— Այս երկու հայրենակիցներիս ճանաչում եմ մանկութիւնից: Թէեւ հեռացած մեր կուսակցութիւնից, բայց հոգով Դաշնակցականներ են. ահա ընդհանուր ճակատ: Իսկ ես առնուազն չկամ այնտեղ, ուր կայ բոլշեւիզմի մի նշոյլ: Ու հեռացայ :

Այնուհետեւ Միսաք Մանուշեանը յառաջադիմեց, դարձաւ ամսականաւոր (սա ես լաւ գիտեմ) պատասխանատու գործիչ Ֆրանսական ներքին ուժերի, Մատնուեց Դիմադրական ճակատի քաղաքական մի կոմիսարի կողմից ու ընկաւ Գէստապոյի ճանկը: Սելեանները շատ լաւ գիտեն, որ հիթլերական այդ զարհուրելի հիմնարկութիւնը կատարեալ պատճէնն էր Չեկայի: Գործում էր անկախ եւ ենթարկւում միայն իր պետին: Ինչպէս Ձերժինսկին, Եժովն ու Բերիան մորթում էին հազարաւորների, առանց այս ու այն կողմը նայելու, այնպէս էլ Հիթլերի մանգաղը հնձում էր բացարձակապէս անտարբեր՝ որեւէ մէկի «պահանջին»:

Մի օր էլ Փարիզի պատերը ծածկեցին աֆիշներով, որոնց վրայ 23 գնդակահարուածների լուսանկարները: Մանուշեանն մէջ տեղը: Դժբախտների թւում էր եւ մի ուրիշ հայ, — Մանուկեանը: Զանգեզուրցի այս երիտասարդը, թէեւ փախած մեծամասնականներից, ամբողջ հոգով նուիրուած էր հակագերմանական պայքարին: Կարծես նա ուզում էր դրանով քաւել իր դառալիքի մեղքը:

Ցնցուած էինք ու խորապէս վշտացած երկու Հայերի մարտիրոսացումից, որոնց — չեմ ուզում բանալ բոլոր ծալքերը, ոչ էլ աֆիշների ցուցադրական ձեւին գաղտնիքը, մենք աշխատել էինք միշտ օգտակար լինել :

×

Ազատ աշխարհում մենք արտատպում ենք մեր թերթերում Սելեանների կամ Թովմասեանների բարբարոս յերիւրանքները մեր մասին:

Թող գէթ մի անգամ մեր առարկայական կարծիքը, քննադատութիւնը կամ հերքումը «Խորհրդ. Հայաստան» հրամցնէ իր ընթերցողներին: Կամ գէթ չափ ու սահման դնէ կեղծիքին ու ստորնութեան :

Արդեօ՞ք Խորհրդ. Հայաստանում մեծամասնական լինել նշանակում է բանսարկու, ստախօս, հայհոյարան, անպատիւ ու փուչ մարդ լինել :

Հասել է այն օրը, երբ այս հարցը գրաւոր պիտի տալ ոչ թէ Գասպարեաններին կամ Սուրէններին, այլ Խորհրդային Միութեան կոմմունիստական կուսակցութեան կենդրոնին :

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, (Ցառաջ) — Վերջին երեք ամիսներու ընթացքին, Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր – Նոյեմբեր — գաղութիս մէջ աշխուժութիւն մը կը նշմարուի ամէն մարզի մէջ: Մխիթարական երեւոյթ այս օրերուն, երբ համատարած տնտեսական տագնապը եւ ապրուստի սղութիւնը որոշ չափով ծանր կը կշռեն համեստ, բազմանդամ յարկերուն ներս :

Այսպէս, դպրոցական վերամուտէն ասդին, Ֆ. Կապ. Խաչի երեք դպրոցները վերաբացուած են: Երեկոյեան դասաւանդութիւնները կանոնաւորապէս տեղի կ'ունենան ուսուցչութեամբ Գ. Կ. Տէր – Մովսեանի: Բայց պէտք է խոստովանիլ, ցաւով, որ աշակերտութեան թիւը շատ բարձր չէ, հազիւ 35 հոգի:

Ֆ. Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը, անցեալ Նոյեմբեր 15ին, կազմակերպած էր իր տարեկան պարահանդէսը, ի նպաստ դպրոցներուն եւ իր բարենպատակ ձեռնարկներուն :

Շնորհիւ վարչութեան անդամուհիներուն ժրաջան աշխատանքին եւ անձնուէր ընկերուհիներու գործակցութեան, պարահանդէսի արդիւնքը եղաւ գնահատելի եւ նոյնքան գոհացուցիչ :

× Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութիւն — Գաղութիս տարեկան եւ հրապարակային ձեռնարկներուն մէջ, կարեւոր տեղ կը բռնէ Նոյեմբերի 11ը — Յաղթանակի տարեդարձին, քաղաքիս մէջ կազմակերպուած շքեղ տողանցքին, մեր Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու մասնակցութիւնը, տարագիր բայց շողշողուն եռագոյնի ծալքերուն ներքեւ: Ինչ գեղեցիկ առիթ ծանօթացնելու մեր պաշտելի դրօշակը օտարին :

× Հ. Մ. Ը. Մ. — Եղանակի պաշտօնական բացումէն առդին, մեր Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոտագնդակի մարզիկները, իրենց կարելին կ'ընեն կիրակէ՝ կիրակի, յաջողութիւններ արձանագրելու: Թէեւ առաջնակարգ դիրքի չէ հասած մեր խումբը, սակայն գոհացուցիչ եւ ապահով տեղ մը գրաւած է երկրորդ դասակարգի պաշտօնական դասաւորումին մէջ: Ներկայ պայմաններուն մէջ, այս կէտը շատ մխիթարական է :

Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը եւ մարզական յանձնախումբը՝ գլխաւորութեամբ Եղբ. Ա. Աւետիքեանի, ձեռք ձեռքի տուած, կ'աշխատին եւ նիւթապէս կը գոհացնեն լաւագոյն արդիւնքներու համար :

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ. — Ամառնային արձակուրդներէն վերջ, միայն վերամուտի առիթով որոշ շարժում մը սկսան ցուցադրել մեր տղաքը: Առաջին առիթով ցերեկոյթ – պարահանդէս մը կազմակերպեցին Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ, բաւական յաջող էր: Իսկ այս վերջերս, Նոյեմբերին, սկսան հետեւիլ շաբաթական դասախօսութեանց եւ որոնց կը յաջորդեն վարչական եւ խմբական ժողովներ: Իրենց դասախօսն է Գ. Կ. Տէրմոյեան, որ ամէն Ուրբաթ իրիկուն, Հայոց պատմութեան եւ Հայերէն լեզուի անհրաժեշտ ծանօթութիւնները կը ներկայացնէ հաճելի եւ հետաքրքրական ձեւով:

Կ. Տ.

ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾ ԳՐ. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Գր. Ահարոնեանի քանդակները, իմաստաւորուած, փլաստիկ ձեւերով, տպաւորիչ են ու դիտողին համոզում են իրենց անկեղծութեամբ, ջերմութեամբ ու ճըշմարտացիութեամբ : Համեմատաբար կարճ ժամանակում Գր. Ահարոնեանը կերտել է մի շարք արժեքաւոր արձաններ, ինչպիսին են՝ ռուս մեծ բանաստեղծներ Պուշկինի եւ Չեխովի, Ա. Մեասնիկեանի եւ այլ յուշարձաններ, որոնք տեղադրուած են մայրաքաղաքի հըրապարակում :

Ահարոնեանը պատրաստում է պատմիչ Եղիշէի եւ հայ առաջին տպագրիչ Յակոբ Մեղապարտի քանդակները՝ ներկայացնելու համար մեծ ցուցահանդէսին :

Նա աշխատում էր միաժամանակ հայ մեծ գրող Դերենիկ Դեմիրճեանի յուշարձանի քանդակին վրայ, որ պիտի դրուի Երեւանի պանթէոնում :

Գեղութիւնը բարձր գնահատելով հայրենադարձ արուեստագէտի կատարած ստեղծագործական ու մանկավարժական աշխատանքները, նրան պարգեւատրել է արուեստի վաստակաւոր գործիչի եւ գիտական տոցենտի կոչումներով, ինչպէս նաեւ ծառայողական պատուագրով :

Բացի ստեղծագործական աշխատանքներից, Ահարոնեանը կատարում է մանկավարժական եւ հասարակական աշխատանքներ, նա Հայաստանի քանդակագործական բաժանմունքի նախագահն է եւ թատերա – դեկորուեստական հաստատութեան տոցենտ :

Ահարոնեանի մի շարք աշխատանքները արդէն տեղ են գրաւել Երեւանի պատկերասրահում եւ այլ թանգարաններում :

«ՆՈՐ ԿԵԱՆՔ»

Անուանի դերասանուհի մը ամէն օր կը ստանայ խնդրանքներ, որպէսզի իր մազերէն խոպոպ մը ղրկուի որպէս յիշատակ :

Բարեկամ մը դիտել կուտայ սակայն :

— Եթէ այդքան բարի ըլլաս պատասխանելու, բոլոր խնդրարկուներուն, շուտով մազ պիտի չմնայ գլուխդ, կատարեալ ճաղատ մը պիտի դառնաս :

Ճաղա՞տ, այո՛, բայց ոչ ես: Չե՞ս տեսներ խեղճ շնիկիս կոնակը :

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (319)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԴ.

ՄԻ ԳԻՒՂ ՌՇՏՈՒՆԵԱՑ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

— Ոչխարի եւ այծի ընտիր բուրդ է գտնւում մեր գիւղում, — աւելացրեց ռէսը :

— Ես վաճառական չեմ, — պատասխանեց Ասլանը — ես բժիշկ եմ :

Բժիշկի անունը մի ուրիշ տեղ կարող էր ընդհանուր ուրախութիւն պատճառել, բայց այստեղ ոչինչ ազդեցութիւն չունեցաւ: Երեւում էր, որ իրանց մաքուր օդի եւ ջրի շնորհիւ բժշկի կարօտութիւն չունէին :

— Իմ ընկերը վաճառական է, — ասաց Ասլանը, ցոյց տալով Մուրադի վըրայ: — Նա ձեր ունեցած բաները կը գնէ :

— Այո կոճղ եւ ոչխարի բուրդ կը գնեմ ես, — ասաց Մուրադը, — բայց կանանց մազեր ինձ պէտք չեն :

Ֆրանկները, բաղէշցի Հայերն ու Հրեաները սովորեցրել էին դրանց այդ անբարոյականութեանը՝ միօրինակ կերպով խուզել թէ իրանց ոչխարների բուրդը եւ թէ իրանց՝ կանանց գլխի մազերը, եւ վաճառքի նիւթ դարձնել :

— Ի՞նչու մազեր չէք գնում, — հարցրեց այնտեղ նստողներից մէկը, — այստեղ շատ «աղուոր» մազեր կան, ճիշդ այնպիսի մազեր, որպիսին սիրում են Ֆրանկները :

— Աղջի, մօտ եկ, — ձայն տուեց նա կանանց շարքում կանգնած մի օրիորդի, որոնք հեռուից լսում էին մեր խօսակցութիւնը :

Ամօթխածութիւնից աղջիկը տեղից չը շարժուեցաւ. Նրա մօտ եղող կանայքը սկսեցին ծիծաղելով առաջ հրել նրան. վերջապէս, գլուխը քարշ գցած, ժպտալով, կարմրելով մօտեցաւ նա: Չէր կարելի առանց հիացմունքի նայել նրա ոսկեգոյն երկայն վիասակների վրայ, որոնք հաստ հիւսերով իջնում էին մինչեւ կըրունկները:

Այս տեսակ խիտ եւ խարտեաշ մազեր ես տեսնում էի միայն այդ կողմերի լեռնցիների մէջ: Զարմանալի էր այդ մազերի բնական փայլը: Եթէ լուացուէին նրանք, եթէ սանտրուէին, եթէ նրանց վըրայ խնամք տարուէր որպէս վայել էր, — այն ժամանակ այդ տեսակ մազերը կարող էին կնոջ գեղեցկութեան ամենաթանկագին զարդը լինել :

— Որքա՞ն արժեն այդ տեսակ մազերը, — հարցրեց Մուրադը :

— Երկու ղուրուշ, միշտ այդ գնով ենք վաճառել, — պատասխանեց մազերի նըմուշը մեզ ցոյց տուողը :

Երկու ղուրուշ, գիտէ՞ք որքան է, — մօտաւորապէս տասն կոպէկ: Ասլանը վրդովուեցաւ :

— Ամօթ չէ՞, որ այդքան չնչին վճարների համար դուք այլանդակում էք ձեր կանանց գլուխները :

Ցանդիմանութիւնը ազդեցութիւն չունեցաւ :

Նմոյշը ցոյց տուող գիւղացին բաւական սառնասրտութեամբ պատասխանեց.

— Այստեղ մազերը շատ շուտով են աճում, պարոն, այդ աղջկայ մազերը երկու տարի չիլինի, որ կտրել են, այժմ նայեցէք, որքան աճել են :

Մազերի հարցը դեռ եւս երկար կը զբաղեցնէր մեզ, եթէ գիւղացիներից մէկը երեխայի նման ձեռքը չտանէր դէպի Ասլանի ժամացոյցի շղթան, հարցնելով.

— Այդ ի՞նչ բան է.

Ասլանը դուրս բերեց ժամացոյցը եւ ցոյց տուեց նրան:

— Մասնատուփ է, — շտապեց իր կարծիքը յայտնել քահանան, առանց մտածելու, որ այդ մարդը ոչ վարդապետ է եւ ոչ տէրտէր, որ՝ իր հետ սուրբ հաղորդութեան մասնատուփ ման ածէ:

— Ոչ, ժամացոյց է, — նրա սխալը ուղղեց, ռէսը. աւելացնելով, որ մի այդպիսի ժամացոյց նա մի ժամանակ տեսել է Աղթամարի հոգեւոր տէրի մօտ:

Ռէսի վերջին խօսքը մի մեծ առհաւատչեայ էր Ասլանի անձնաւորութեան նշանակութիւնը բարձրացնելու գիւղացիների աչքում, որովհետեւ այն իրը, որ կրում էր նա, իրանց երկրում ունէր միայն Աղթամարի կաթողիկոսը :

Ասլանը բաց արեց ժամացոյցը, սկսեց բացատրել նրանց, թէ ինչպէս նրանով իմանում են ժամերը: Ամէնքը հաւաքուեցան նրա շուրջը եւ զարմացած նայում էին: Աւելի զարմացնում էր նրանց ժամացոյցի ձայնը: Վերջը մի յանդուգն երիտասարդ խլեց Ասլանի ձեռքից, վազեց դէպի կանանց խումբը, որ նրանց էլ ցոյց տայ: Ես չկարողացայ իմ ծիծաղը զըսպել, տեսնելով, թէ նրանք ինչպէս խըլխլում էին միմեանց ձեռքից, տանում էին դէպի իրանց ականջը եւ լսում էին ձայնը, տանում էին դէպի իրանց քիթը եւ հոտ էին քաշում: Բոլորովին հրաշք պէտք էր համարել, որ ժամացոյցը նրանց հետաքրքիր ձեռքերից ազատուելով, կրկին անվնաս իր տեղը հասաւ :

Գիւղի նախիրը սկսել էր վերադառնալ արօտից :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Միհրան Ֆերհատեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ֆերհատեան եւ իրենց տղան, Տէր եւ Տիկին Գերճ Սուճուքճեան եւ զաւակները, Օր. Այտա Ֆերհատեան, այրի Տիկին Արշալոյս Իւթիւճեան, այրի Տիկին Արաքսի Միսաքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Քանթար-ճեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Արզուհի Մխիթարեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ֆերհատեան, Տիկին Անժէլ Հաքի եւ զաւակները, Տիկին Քիւրքճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՄԻՀՐԱՆ ՖԵՐՀԱՏԵԱՆԻ

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Դեկտ. 13ին, 57 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր՝ երեքշաբթի ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Բոնի սու Պուայի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

ՖՐԱՆՍՕԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանին հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի Քաֆէ Քատէի սրահը, ժամը 9ին։

Պիտի խօսի երիտասարդ համալսարանական ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ։ Նիւթ՝ «Մարքսիզմի Ալեքսանտր Սարուխանի կեանքն ու գործը»։

Պիտի ներկայացնէ մօդական լապտերով նաեւ իր գործերուն կարեւորագոյնը։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի հայ գաղութը սիրով կը հրաւիրուի Հ. Բ. Ը. Միութեան՝ Եպ. Օրսոնի մասնաճիւղի ամավերջի մեծ պարահանդէսին, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 31ին, Շաբաթ գիշեր, ժամը 22էն մինչեւ արշալոյս. Օթէլ րՍովիլանտիսի շքեղ սրահներուն մէջ, ի նպաստ իր բարեսիրական ձեռնարկներու։

Նախագահութեամբ Միութեան Երոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի պատուաբանին

ՏՕՔԹ. Ա. ԳԻՒՑԻՒՔԵԱՆԻ և Գ. ՊԱՀՐԻԻ

Մասնակցութեամբ՝

Միութեան տեղական մասնաժողովին եւ երկսեռ երիտասարդութեան։

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐ

Լոնտոնէն ընկ. Յովհ. Կոնդալէս Զալըքեան Մատթէոս Լէյլէկեանի եւ Նշան Սարգիսեանի ազատ արձակման բարեբաստիկ լուրին առթիւ իր ուրախութիւնը յայտնելով հետեւեալ նուիրատուութիւնները կ'ընէ՝

50 ոսկի «Յուսաբեր»ին.
50 անգլ. ոսկի Վէթերաններու ֆոնտին
10 ոսկի Փարիզի Մշակոյթի տան.
10 ոսկի «Յառաջ»ին
եւ 10 ոսկի «Հայ Բոյժ»ին։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի կաղանդի Ծառի հանդէսը Դեկտեմբեր 21ին ժամը 16էն սկսեալ մինչեւ 22։

Գեղարուեստական բաժինը կազմակերպուած է վարժարանի մեծ եւ փոքր աշակերտներու կողմէն, զաւեշտախառն ներկայացումներ, արտասանութիւններ, խաղեր եւ երգեր։

Շքանշան հայկական աւանդական նախութեամբ։

Սիրով կը հրաւիրուին յարգելի բոլոր հայրենակիցները։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ 20 Դեկտեմբերին, Շաբաթ իրիկուն, Սալ տէ Ֆէթի ընդարձակ սրահներուն մէջ։

Հաճելի անակնկալներ եւ առաջնակարգ նուագախումբ։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպուած Սերաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի կողմէ Դեկտ. 23ին, ժամը 21ին, Իսիի Ալհամպրա սինեմային մէջ։ Կը ներկայացուի Շիրվանզադէի

«ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ»ը

Միջնարարին տոնածառ եւ մրցանակաբաշխութիւն Երիմեան դպրոցի աշակերտութեան։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏՕՆԱԾԱՌԸ
Դեկտեմբեր 21ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կը տօնէ «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 11ի Կիրակի օրը, Սալ Քոլէժի մէջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն սովորաբար ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, Օհանջանեան ակումբը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին «Թէժան»ի վերնայարկը։

Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՊԱՆԵԼՕ-ՔԱՇԱՆԻ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ չորեքշաբթի ժամը 15.30ին, Տիկին Հէքիմեանի բնակարանը. Ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչը։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph · PRO. 86 - 60
R. C Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-[illegible]

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — MERCREDI 17 DÉCEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8371 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4172

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԲ ՊԻՏԻ ՀՆՉԷ

Գովելի էր Ֆրանսական ճակատի նախկին Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան մտածումը՝ փառաշուք հանդիսութեամբ մը տօնելու 1918 Նոյ. 11ի Զինադադարի քառասնամեակը:

Ֆրանսական ձայնասփիւռի խօսնակը ի լուր աշխարհի կը հաղորդէր, որ պատարագը զոր կը լսէին՝ նուիրուած էր յիշատակին այն հազարաւոր հայ կամաւորներուն եւ զինուորներուն, որոնք համաշխարհային երկու պատերազմներու ընթացքին կռուած էին Ֆրանսական դրօշակին տակ եւ ինկած պատուոյ դաշտին վրայ՝ Ֆրանսայի համար:

Կամաւորներու Միութեան հրաւէրին պատասխանած էին Ֆրանսական քաղաքային ու զինուորական իշխանութեանց պաշտօնական ներկայացուցիչները եւ օտար կամաւորական կազմակերպութեանց պատուիրակները՝ իրենց ազգային դրօշակներով, կողք կողքի Ֆրանս. ճակատի Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու եռագոյն դրօշակին հետ:

Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը եւ Կամաւորներու Միութիւնը արարողութեան տէրը էին դասը կրօնական հանդամանք:

Շատ փափաքելի էր, որ անիկա կրէր նաեւ որոշ ազգային բնոյթ:

Զինադադարի քառասնամեակը լաւագոյն առիթն էր յիշեցնելու համար ո՛չ միայն հայ ժողովուրդին գոհողութիւնները ի նպաստ դաշնակիցներու դատին, այլ նաեւ այս վերջիններուն հրապարակային ու պաշտօնական խոստումները՝ ի վարձատրութիւն մեր թափած արիւնին:

Աւելի առաջ, նման պարագաներու մէջ կարելի եղած էր լաւագոյնս օգտագործել Ֆրանս. ձայնասփիւռին մեր տրամադրութեան տակ դրած 75 վայրկեանները: Քարոզի ձեւին տակ Ֆրանսացի կրօնաւորներ քանիցս խօսած էին հայ ժողովուրդի անցեալ տառապանքներուն մասին՝ յանուն քրիստոնէութեան եւ ի պաշտպանութիւն արդարութեան եւ ազատութեան, Փարիզի հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ բեմէն, հայկական պատարագի ձայնասփռումի ընթացքին. Անիկա որոշ չափով յիշեցում մըն էր թէ ազգային դատ մը ունին Հայերը:

Կիրակի օրուան պատարագի ընթացքին կարելի էր նոյնպէս քարոզի ձեւին տակ Ֆրանսերէն քանի մը խօսք ըսել Հայութեան մասին, առանց քաղաքական դոյն տալու օրուան կրօնական հանդիսութեան:

Ձայնասփիւռ չունինք ամէն առեն մեր տրամադրութեան տակ:

Քառասուն տարի առաջ Հայկական Դատը գիւանագէտներու սեղանին վրայ առաջին տեղերէն մէկը կը գրաւէր: Զորս Մեծերը ամէն առթիւ հաւաստիքներ կուտային՝ մեր Դատի արդար լուծման համար:

Հայկական ջարդերու արձագանգը բարձր կը հնչէր տակաւին քաղաքակիրթ աշխարհի ականջին: Եւրոպական մամուլը ա՛յնքան գրած էր մեր ժողովուրդի դողգոթայով, որ այլեւս Հայերը չճանչցող չէր մնացած Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ:

Բոլորն ալ համաձայն էին, որ արդար վարձատրութեան իրաւունք ունէին Հայերը: Օսմանեան կայսրութեան ժառանգութեան մեծագոյն բաժինը պէտք է պատկանէր մեր ժողովուրդին, որ ամէնէն աւելի տառապած եւ բոլորէն դերիվեր արիւն էր թափած յանուն ազատութեան եւ սեփական հայրենիքի:

Անդամահատութեան ենթարկուեցաւ սուլթաններու լայնածաւալ կայսրութիւնը: Ալեքսանտրէթէն դէպի արեւելք քաշուած ուղիղ գծի մը հարաւը գտնուող հողամասերը ամբողջովին առնուեցան Թուրքերուն ձեռքէն: Անոնք կը կազմեն այսօրուան արաբական երկիրները, — Սուրիա, Լիբանան, Իրաք, Յորդանան, Իսրայէլ, Սէուտի Արաբիա եւ Եմէն, առանց հաշուելու Պարսից ծոցի շրջակայ կիսանկախ իշխանապետութիւնները:

Հայերը ո՛չ մէկ բաժին ունեցան աւարէն: Աւելի՛ն: Թուրքերը ո՛չ միայն ամբողջութեամբ իրենց ձեռքին մէջ պահեցին հայկական վեց նահանգները եւ վերագրաւեցին Կիլիկիան, այլ 1914ի սահմաններէն անդին անցնելով, բռնագրաւեցին նաեւ Կարսի, Արտահանի եւ Սուրմալուի հայաբնակ նահանգները:

Ինչ որ կորսնցուցեր էին հարաւէն, մասամբ շահեցան հիւսիսէն՝ շնորհիւ խորհրդային իշխանութեանց մեղսակցութեան:

Այսօր Զինադադարէն քառասուն տարի վերջ Հայկական Դատը կը մնայ հո՛ն ուր էր: Ու հայ ժողովուրդը անվհատ արդարութիւն կը պահանջէ մինչ աշխարհի Մեծերէն:

Ե՞րբ պիտի հնչէ աւետաբեր ժամը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԺՈՂՈՎԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԽՕՍԱԿՑԵՑԱՒ ՏԸԼԸՍԻ, ՖԱՆՖԱՆԻԻ ԵՒ ԷՐՀԱՐԹԻ ՀԵՏ

Երեքշաբթի առաւօտ Փալէ տը Շայյոյի մէջ բացուեցաւ Ատլանտեան Ուխտի նախարարաց ժողովը. Մինչ տնտեսական հարցին մէջ Հասարակաց Շուկայի վեց երկիրներու եւ Անգլիոյ միջեւ տարակարծութիւններ ծագած էին եւ Ֆրանսայի ու Անգլիոյ ներկայացուցիչներու սուր վիճաբանութենէն ետք ժողովը ընդհատուած էր, Ատլանտեան Ուխտի Արտաքին նախարարները պիտի աշխատին Արեւմուտքի միաձայնութիւնը ցոյց տալ: Արդարեւ, Փալէ տը Շայյոյի նաօրեայ ժողովին մէջ օրակարգի գլխաւոր հարցն է Պերլին եւ խորհրդային առաջարկը:

Մոսկուայի պատճառներէն եւ ղանազան յայտարարութիւններէ ետք այլեւս պարզ է թէ Ատլանտեան Ուխտի 15 նախարարները համաձայնութիւն պիտի գոյացնեն իրարու միջեւ եւ միասնական պատասխան մը պիտի տան Պերլինը ազատ քաղաք հռչակելու Մոսկուայի առաջարկին:

Միւս կողմէ դիւանագիտական կարեւոր խօսակցութիւններ եղան Վարչապետին եւ կարգ մը օտար նախարարներու միջեւ: Առաջին այցելուն եղաւ Տըլըս, որուն կ՚ընկերանային Միացեալ Նահանգներու Եւրոպական Հարցերու նախարար Մըրֆի, Ֆրանսայի ամերիկեան դեսպանն ու իր խորհրդականը: Զօր. Տը Կոլի կողքին տեղ գրաւած էին Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ, ինչպէս նաեւ՝ Ժոքս եւ Ալֆան:

Խօսակցութեանց ընթացքին երկարօրէն քննուեցան Գերմանիոյ եւ Պերլինի հարցերը: Վարչապետն ու Արտաքին նախարարը որոշած են վճռական ըլլալ այս խնդրին մէջ: Տը Կոլ եւ Տըլըս խօսեցան նաեւ ՄԱԿի մէջ Ալժերիոյ հարցին շուրջ եղած քուէարկութեան մասին: Ամերիկայի Արտաքին նախարարը այս անգամ Նախագահ Այզընհաուըրէն անձնական նամակ մը չէր բերած Տը Կոլի, բայց կը կարծուի թէ բերանացի վերանորոգած է իր հրաւէրը: Տը Կոլի Ամերիկա այցելութեան ուղղութեամբ սակայն պաշտօնական ոչ մէկ յայտարարութիւն եղած է չարդ:

Վարչապետը խօսակցեցաւ նաեւ Արեւ — (Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՄԱՕ ՑԷ ԹՈՒՆԿ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻ՞

■

Թայփէի շրջանակներուն համաձայն, Համայնավար Չինաստանի Նախագահը, Մաօ Ցէ Թունկ կ՚ուզէ քաշուիլ քաղաքական ասպարէզէն, բայց պիտի մնայ համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի նախագահ:

Այս մասին Փէքինի ձայնասփիւռը ոչ մէկ պաշտօնական յայտարարութիւն չէ ըրած, բայց մայրաքաղաքին համայնավար շրջանակները քանի օր է արդէն կը խօսին այս մասին: Թայփէի շրջանակներուն մէջ կը կարծուի նաեւ թէ Մաօ Ցէ Թունկին պիտի յաջորդէ զօրավար Շու Թէ: Այս վերջինը 72 տարեկան, հին զինուորական մըն է որ նախափոխան ընտրուած էր 1954ին, երբ Մաօ Ցէ Թունկ Հանրապետութեան Նախագահ կ՚ընտրուէր: Լաւատեղեակ շրջանակները կ՚ըսեն թէ համայնավար կուսակցութեան անմիջական համագումարը Հանքոյի մէջ (կարմիր Չինաստան) պատճառ դարձած է այս կացութեան, եւ նաեւ հետեւանքն է Փէքինի դէմ եղած կռիւներուն, որոնք ապարդիւն կը թուին:

Հաւանական յաջորդը՝ զօր. Շու Թէ զօրաւոր կուսակիցներ ունի զինուորական եւ քաղաքական շրջանակներուն մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ կառավարութեան բանբերներէն մէկը հերքեց այն լուրերը որոնց համաձայն Նախկին Արտաքին նախարար Ճամալի եւ քաղաքական ու զինուորական երեք այլ անձնաւորութիւններ գնդակահարուած են, աւելցնելով թէ անոնց նկատմամբ տակաւին վճիռ մը չէ արձակուած: Միւս կողմէ Ամերիկայի Արտաքին փոխ նախարար Ռունթրի հասաւ Պաղտատ ուր մօտ հազար համայնավարներ ցոյց մը ըրին, պոռալով. «Ռունթրէ, տունդ գնա՛»: Պէյրութէն եկած լուրերու համաձայն Իրաքի տէրը դարձած է փաստօրէն Մուսթաֆա Պարզանի, որ համայնավարներու անվերապահ աջակցութիւնը կը վայելէ, քանի որ խորհրդային բանակի զօրավարներէն մէկն է. վերջերս Պարզանի Պաղտատ հրաւիրած է Սուրիոյ համայնավար պարագլուխ՝ Խալէտ Պէքթաշ, նոյնպէս փիւրս:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի մէկ նիստին երկրագործութեան մասին խօսելով Խրուշչեւ անգամ մը եւս յարձակում գործեց Մալենկով, Մոլոթով, Գականովիչ, Բուլկանին, Շէպիլով «հակակուսակցական խմբակ»ին վրայ «արգահատելի անջատողականներ» կոչելով զանոնք: Ուշագրաւ է, որ երկար ատեն Բուլկանինի հանդէպ մեղմ լեզու գործածելէ ետք՝ Խրուշչեւ այլեւս զայն կը դասէ «հակակուսակցական խմբակ»ի շարքին:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ժողովին մասնակցած Արեւելեան Գերմանիոյ պատուիրակութիւնը վերադարձաւ Պերլին, ուր Ուլպրիխթ ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ անհրաժեշտ է կեդրոնական Եւրոպան ապազինել, իսկ գալով Պերլինի հարցին՝ Լեհաստանն ալ կը ղրաղի անով, քանի որ Արեւմտեան Պերլինը խաղաղութեան կը սպառնայ: Ուլպրիխթ աւելցուց թէ Պերլինի մէջ պիտի գործադրուի խորհրդային ծրագիրը:

ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ 85.000 անգլերէն եւ ֆրանսերէն դասագիրքեր կրակի տրուեցան անապատին մէջ՝ Եգիպտացիներուն կողմէ:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐԸ վերջերս նոկանապէս արգիլուեցան Իսրայէլի մէջ, մասնաւորապէս նացիական շրջանը յիշեցնող դէպքեր կամ դէմքեր:

• ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԿՈՉԸ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք երէկ, Լիբանանի Ներքին նախարար՝ Րէյմոն Էտտէ կոչ մը ըրած էր Հայերուն՝ վերջ տալու համար եղբայրասպանութեան: Ստորեւ նախարարին յայտարարութեան ամբողջութիւնը.—

« Ի գործադրութիւն մեր որդեգրած ծրագրին, լուծման համար ապահովութեան հետ կապ ունեցող բոլոր խնդիրներուն, եւ իւրաքանչիւր խնդիր առնելով իր կարեւորութեան շրջանակէն,

Եւ որպէս վերջացած ապահովութեան միջոցներու, որոնք ձեռք առնուեցան Պուրճ Համմուտի շրջանին եւ մայրաքաղաքի սահմանակից թաղերու մէջ,

Ներքին նախարարը ուրախ է յայտնելու որ հետեւեալ հայ կուսակցութիւնները՝ Հնչակ, Ռամկավար եւ Դաշնակ, որոշեցին վերջ մը դնել արիւնալի միջադէպերու, որ տեղի կ՚ունենային իրենց համակիրներու եւ կուսակիցներու միջեւ, եւ ձեռք առնել գործնական միջոցներ, որոնք կ՚երաշխաւորեն վերջացումը վրդովիչ արարքներու եւ բռնութեան, վերահաստատելու համար ապահովութիւն ու խաղաղութիւն թաղերու եւ շրջաններու մէջ, որոնք սարսափի մատնուած էին վերջին դէպքերու պատճառաւ:

Ներքին Գործոց նախարարը գնահատելով այս կուսակցութեանց ղեկավարներուն հասկացողութեան ոգին, հանդէպ այն պարտականութեան, որ իրենց կ՚իյնայ, եւ պատասխանատուութիւնը, զոր կը կրեն իրենց առաջնորդի առաքելութեան պատճառաւ, անոնց շնորհակալութիւն կը յայտնէ այն ձեռքին համար, զոր երկարեցին ի գործակցութիւն իշխանութեան հետ, անմեղ արեան խնայելու իր պարտականութեան մէջ. միաժամանակ ջերմագին կոչ կ՚ուղղէ լիբանանեան ընտանիքի բոլոր Հայերուն, պահանջելով անոնցմէ որ հետեւին իրենց ներկայացուցիչներուն ցուցմունքներուն, զանոնք հասկնան եւ դաւապարտեն բռնութիւնը, ահաբեկչութիւնը, խառնակչութիւնը եւ գրգռութիւնը եւ հետեւին ճշմարիտ ժողովրդավարութեան մեթոտներուն իրենց միջեւ եղած գաղափարական տարակարծութիւնները լուծելու համար, համոզումի եւ փաստարկումի ճամբով:

Իրենց արեան ամէն կաթիլը որ կը թափուի կոյր կիրքերու սեղանին վրայ, ցաւ կը պատճառէ իշխանութեան, բոլոր Լիբանանցիներուն անխտիր ու վնաս կը բերէ այս երկրի շինարար կարողութեանց »:

ԶՕՐ. ՍԱԼԱՆ Ալժէէն Փարիզ պիտի գայ Դեկտեմբեր 18–19ին եւ Պ. Տըլուվրիէ՝ Դեկտ. 20ին Ալժէի մէջ պիտի անցնի իր նոր պաշտօնին գլուխը: Միւս կողմէ զօր. Մասիւ առժամապէս կը վարէ Ալժէի զօրապետին հրամանատարութիւնը:

ՍՈՒՐԻՈՅ եւ Իսրայէլի սահմանին վրայ նոր միջադէպեր պատահեցան եւ եգիպտական օդանաւ մը թռիչք կատարեց իսրայէլեան հողամասին վրայ: Կը կարծուի թէ Թէլ Աւիվի կառավարութիւնը նոր բողոքագիր մը պիտի յանձնէ զինադադարի յանձնախումբին:

ՏԻԿԻՆ ՐՈՒԶՎԷԼԹ յայտնեց թէ խօսակցութեան մը ընթացքին Խրուշչեւ իրեն ըսած է որ պատերազմի մը պարագային արեւմտեան Եւրոպան եւ Անգլիան մէկ օրէն պիտի բնաջնջուին:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻԳ. Պապը 23 նոր կարդինալներ նշանակեց երկուշաբթի, ծիրանաւորներու գաղտնի ժողովին ընթացքին: Քարոզի մը ընթացքին Պապը շեշտեց մանաւանդ եկեղեցւոյ ողբալի վիճակը Չինաստանի մէջ:

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Երբ կը պատրաստուէի մասնակցելու Սթոքհոլմի (Շուէտ) մէջ Օգոստ. 3–9ի ընթացքին գումարուելիք Միջազգային Մանրէաբանական եւ Վիեննայի մէջ Օգոստ. 30 – Սեպտ. 6ի ընթացքին գումարուելիք Միջազգային Կենսաքիմիաբանական Համաժողովներուն, երկու գլխաւոր ցանկութիւններու իրականացման կարելիութիւնները միտքս կը զբաղեցնէին: Անոնցմէ մէկը՝ ճամբորդել նաեւ Օսլօ (Նորվեկիա), ծանօթանալու համար մեծ հայասէր Ֆ. Նանսէնի ընտանիքին եւ գետեղել ծաղկեփունջ մը՝ Նանսէնի գերեզմանին վրայ՝ ի նշան երախտագիտութեան հայ ժողովուրդին: Երկրորդ ցանկութիւնս էր այցելել Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան: Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան մի քանի անգամներ այցելած էի, բայց Վիեննայի Միաբանութեանց մօտ կատարելիք այցելութիւնս նոր բախտաւորութեան մը ներքին հրճուանքը կը պատճառէր:

Երբ ճամբայ ելայ, չէի կրնար գուշակել, որ ճամբորդութեանս ընթացքին նոր եւ հաճելի անակնկալներու առջեւ պիտի գտնուիմ՝ թէ՛ Սթոքհոլմի եւ թէ Վիեննայի մէջ: Այս անակնկալները գիս դէմ առ դէմ բերին առաջին անգամ ըլլալով արտասահմանի մէջ շորս հայ գիտնական փրոֆեսէօրներու հետ, որոնք եկած էին Հայաստանէն միեւնոյն Միջազգային Համաժողովներուն մասնակցելու:

Նախ պատմեմ մի քանի դրուագներ ճամբորդութենէս:

×

Ուաշինկթընի մերձակայ օդակայանէն՝ Ֆրանքֆուրթ (Գերմանիա) եւ ապա Սթոքհոլմ հասայ: Շուէտի մայրաքաղաքը Եւրոպայի ամէնէն սիրուն քաղաքներէն մէկն է: Ժողովուրդը դառայ յառաջդէմ, ուրախարարայ, քաղաքավար եւ յարգալիր: Փողոցները մաքուր, գեղագարդուած ու կանոնաւոր: Ներկայ չափանիշերով մենք այն տպաւորութիւնը ստացանք, որ Շուէտացիք հասցուցեր են քաղաքակրթութիւնը իր ամէնէն բարձր կէտին. Գիտական ժողովներէն ոմանք տեղի ունեցան մօտ երեսուն մղոն հեռու Ուփսալա Համալսարանի մէջ, ուր ընդունելութիւն մը տրուեցաւ մեզի՝ արքայական հին բերդանման պալատին մէջ: Հոս եւս միեւնոյն տպաւորութիւնը թողուցին մեր վրայ ժողովուրդին վարքն ու բարքը եւ կենցաղի կանոնաւորութիւնը: Զերծ ասերիչ արշաւանքներէ, հնութիւններ պահուած են իրենց սկզբնական ձեւին մէջ:

×

Այս տեսակէտներէն հիանալի էր Սթոքհոլմի Սքանսէն հանրային թանգարան–պարտէզը: Այս թանգարան–պարտէզը, որ կը տարածուի բլուրի մը վրայ եւ կ'իշխէ քաղաքին ընդհանուր տեսարանին, աշխարհահռչակ անուն ունի: Հոս հաւաքուած են հնամենի հողագործներու տուները, քաղաքային շէնքերը, ջաղացքները, զանգակատուները, 18րդ դարու եկեղեցի մը, 17րդ դարու աւատատուն մը, եւ կենդանաբանական պարտէզներ: Ամառուան համար նուագահանդէսի բացօթեայ սրահ մը, զուարթ թատերգութիւններու ներկայացման, ժողովրդային պարերու եւ այլ զանազան ձեռնարկներու: Ան որ Սթոքհոլմ կ'այցելէ՝ առանց պտտելու այս սքանչելիքը, ինքզինք ենթարկած կ'ըլլայ մեծ զրկանքի մը:

Անակնկալներուն մեծագոյններէն մէկն էր նաեւ աշխարհահռչակ արձանագործ Քարլ Միլզի պարտէզ–թանգարանը: Այս կը ներկայացնէ իր տունը Լիտինճօ ժեռուտ կղզիին վրայ գեղազարդուած պարտէզային դարատափներով, որ կ'իշխէ ծովուն: Հոս է մի հաւաքուած են 'որ–ուեստագէտին բազմաթիւ հին եւ արդիական ստեղծագործութիւնները: Այս պարտէզը զարդարուած է սիւներու շարքով մը, որ կը յիշեցնէ դասական արուեստի օրերը: Հոս կուգան հազարաւոր ճամբորդներ՝ աշխարհի ամէն կողմէ, ըմբոշխնելու արուեստի աննման օրինակներ: Հոս կը դիտէք բարձրաձիգ աղբիւրներ, հսկելի աւազաններ, փոքրիկ ուղիներ՝ շրջապատուած արձանիկներով եւ պրոնզեայ, մարմարեայ ու կրանիթեայ կոթողային արձանագործութիւններ՝ գետեղուած մայրիներու եւ ցարասիներու միջեւ: Ժայռերու գոյնզգոյն ծաղիկներու գոյներուն քով կը նսեմանայ եւ կամ կը գեղեցկանայ:

Հոս է շարքը սիւներու, որոնց բարձր գագաթներուն վրայ կը բազմին հեյլէնական դիցաբանութենէն դէմքեր, մէկ կողմը գիտեցէք եւ պիտի տեսնէք վայրի խոզի մը խոժոռ դիմագիծը՝ խորհրդաւոր արտայայտութեամբ, դոյզ երեւոյթ մը խորհրդանշող արձան մը, որ շարժման հոգեբանութիւնը կ'արտայայտէ: Անա գլխիվայր գեղեցկութեամբ պատշգամ մը, որ կը միացնէ հիւսիսի ցուրտը եւ հարաւի ջերմութիւնը, լուսաւոր, արտայայտական սրահ մը, ուր լոյսը կը նոյնանայ ստուերին հետ: Վայրկեան մը յետոյ կը գտնուինք արձանին առջեւ մարդու մը, խորասուզուած աղօթքի մէջ, որ կը խորհրդանշէ ներքին հաւատքը անդենական կեանքի գոյութեան: Հոս է նաեւ շուէտացի էմմանուէլ Սուետէնպորկը, քարի մը վրայ ծունկի եկած: Աջ ձեռքը կ'երկարէ քարոզելով իր կրօնական եւ տեսլապաշտ հաւատքը՝ աղերսարկու եւ լուսաւոր արտայայտութեամբ:

Փրոֆ. ՄԱՆԱՍԷ Կ. ՍԵՒԱԿ

(Շար. 1)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ՄԻՋԻՆ-ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Նիւ Եորք Հերալտ»ի մնայուն աշխատակիցներէն Ճոզէֆ Օլսոփ, որ այս միջոցիս շրջապտոյտի ելած է դէպի Միջին Արեւելքի զանազան երկիրները, հետեւեալ յօդուածը գրկած է Պաղտատէն:

Հակառակ իր անուան շուրջ հիւսուած վիպական հէքեաթներուն, Պաղտատ արաբական տխուր մայրաքաղաքներէն ամէնէն տխուրն է: Բայց այժմ դարձած է նաեւ այն կեդրոնը, ուր ամէնէն աւելի որոշ կերպով կարելի է իրազեկ դառնալ Կրեմլինի միջին–արեւելեան նոր քաղաքականութեան:

Միջին Արեւելքի մէջ խորհրդային նոր քաղաքականութիւնը նուազ ողբերգական բնոյթ կը կրէ առ այժմ, քան Պերլինի վերաբերմամբ գործադրուած գրուած քաղաքականութիւնը, բայց եւ այնպէս այս երկու քաղաքականութիւններն ալ նոր փաստեր են ցոյց տալու համար թէ Կրեմլին օրէ օր աւելի յանդուգն կը դառնայ:

Միջին արեւելեան իր քաղաքականութեան մէջ Կրեմլինի բերած նորութիւնը պարզ է: Նախապէս ուժ կուտար միայն Եգիպտոսի նախագահին՝ Նասրի: Այս վերջինին ազգայնական շարժումը խորհրդային քաղաքականութեան համար այն դաշոյնն էր, զոր պիտի մխրճուէր արեւմուտքի կուրծքին մէջ: Այս նպատակով ալ, արաբական բոլոր երկիրներու համայնավար կուսակցութիւնները հրահանգ ստացած էին ենթարկուիլ Նասրի եւ օժանդակել անոր ստեղծած շարժման ծաւալման:

Սակայն, Նասրը Միջին Արեւելքի մէջ խորհրդային նպատակներուն միակ գործիքը նկատելու քաղաքականութիւնը այլեւս մէկ կողմ դրուած է Կրեմլինի կողմէ: Ասոր լաւագոյն փաստը այն է, որ արաբական երկիրներու համայնավար կուսակցութիւնները այժմ սկսած են առանձին պայքար մղել իշխանութեան տիրանալու համար, անկախ՝ Նասրէն եւ յաճախ՝ ի հեճուկս Եգիպտոսի նախագահին:

Պաղտատի մէջ, զոր օրինակ, համայնավարները ամէն ճիգ կը թափեն, որպէսզի վարչապետ զօրավար Քասըմը դարձնեն Կրեմլինի հաւատարիմ անձ մը, այնպէս ինչպէս նախկին վարչապետը՝ Նուրի Սայիտ, հաւատարիմ էր Լոնտոնի:

Մինչ Նասրի կողմնակից Իրաքցի ազգայնականները գործօն կերպով կ'աշխատէին Իրաքն ալ կցել Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան (Եգիպտոս–Սուրիա), Իրաքի համայնավարները բացորոշ կերպով հակառակեցան այս բանին, եւ պայքար սկսան մղել Նասրի կողմնակիցներուն դէմ: Բազմաթիւ անգամներ նոյնիսկ զինեալ բախումներ տեղի ունեցան այս երկու խմբակցութիւններուն միջեւ: Ի վերջոյ, Նասրականները որոշ պարտութիւն մը կրեցին, որուն հետեւանքով ձերբակալուեցաւ գնդապետ Ապտէլ Սալամ Արէֆ՝ Իրաքի յեղափոխութեան թիւ երկու կազմակերպիչն ու Նասրի ամէնէն հաւատարիմ կողմնակիցը:

Նասրականները յաւելեալ ընդունեցան իրենց պարտութիւնը եւ համակերպեցան մտնել յեղափոխութիւնը կազմակերպող կուսակցութիւններէն բաղկացած «Ազգայնական Ճակատ»ին մէջ: Բայց իրականութեան մէջ, «Ազգայնական Ճակատ»ը կը գտնուի համայնավարներու ձեռքը, որոնք արդէն իսկ ձեռք առած են Իրաքի ուսանողական միութիւններն ու այժմ մեծ յոյս ունին ձեռք առնել նաեւ նորակազմ աշխատաւորական ընկերակցութիւնները (սէնտիքա):

Այս բոլորէն շատ աւելի կարեւոր է սակայն այն բացայայտ քարոզչութիւնը, որուն ձեռնարկած է Կրեմլին՝ Իրաքի Քիւրտերուն մօտ: Անհաշիւ դրամ կը տրուի Քիւրտերուն, մեծ քանակութեամբ խորհրդային զէնքեր կը բաժնուին անոնց, որոնք կուգան աւելնալ Նախապէս Եգիպտոսէն ու Սուրիայէն ուղարկուած զէնքի պաշեստներուն վրայ: Խորհրդային քարոզչութիւնը յոյս կը ներշնչէ Քիւրտերուն, որ շուտով պիտի կազմուի «Մեծ Քիւրտիստան» մը՝ Իրաքի, Թուրքիոյ եւ Իրանի քրտաբնակ շրջաններէն բաղկացած: Այս բոլորին կազմակերպիչը քիւրտ համայնավար գործակալ Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանին է, որ այժմ Պաղտատի մեծ պանդոկներէն մէկուն մէջ հաստատուած, հրահանգներ կը հասցնէ ամէն կողմ:

Քիւրտերու մէջ սերմանուած այս շարժումը շատ կարեւոր ու վտանգաւոր է նախ այն պատճառով որ ցրուած կ'ապրին (հետեւաբար աւելի դիւրաւ կրնան գերծ մնալ հսկողութենէ), եւ ապա մանաւանդ այն պատճառով, որ Իրաքի քարիւղի հորերը առաւելաբար կը գտնուին քիւրտաբնակ հիւսիսային շրջանին մէջ:

Այս բոլորը՝ արտաքին քաղաքական շրջանակներու մէջ:

Միւս կողմէ, կառավարական շրջանակներէն ներս ալ համայնավարները սկսած են հող շահիլ երեք տարիէ ի վեր ուղղութեամբ:

Նախ՝ թիւ–թիկունք կը հանդիսանան վարչապետ Քասըմի, որ բոլորովին այլ պատճառներով կ'ուզէ Իրաքը Նասրի ազդեցութենէն անկախ պահել: Այս միջոցիս Իրաքի համայնավար ղեկավարները «իրենց անկեղծ հաւատարմութեան հաւաստիքները» վիշեր–ցերեկ կը ներկայացնեն վարչապետ Քասըմի: Գնդապետ Արէֆի պատճառած տագնապին առեն, վարչապետին կողմը բռնեցին: Բայց, ինչպէս բսինք, վարչապետ Քասըմ եւ

Ա. ՍԹԻՎԸՆՍԸՆԻ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Համայնավար կուսակցութեան 20րդ համագումարին առջեւ կարդացած իր տեղեկագրին մէջ (որ աւելի քիչ ծանօթ է արտաքին աշխարհին, քան ընթացքին վերաբերեալ «գաղտնի» տեղեկագիրը), Խրուշչեւ կոչ կ'ուղղէր ժողովուրդին՝ առաւելագոյն չափով շահագործել «արեւելեան հողամասերու բնական անսահման կարելիութիւնները», եւ կը նախատեսէր թէ տասը տարիէն Սիպերիա պիտի դառնայ արդիւնաբերական մեծ կեդրոն մը՝ պողպատի, երկաթի, հանքածուխի եւ ելեկտրական ուժի աներեւակայելի արտադրութիւններով:

Սիպերիոյ ներկայացուցած արդիւնաբերական մեծ կարելիութիւններուն մասին գաղափար մը կազմեցի երբ այցելեցի Նովոսիպիրսքի Գիտութիւններու Ակադեմիան: Այնտեղ յայտնեցին ինծի, որ Սիպերիոյ հողը կը պարունակէ ամբողջ Խ. Միութեան հանքածուխի պաշեստին ութսուն առ. հարիւրը, ջրաելեկտրական ուժին վաթսուն առ. հարիւրը, երկաթի հանքերուն դրեթէ կէսը, ինչպէս նաեւ այլ մետաղներու եւ ոսկիի պաշեստին 45 – 50 առ. հարիւրը:

Արդէն իսկ Սիպերիան կ'արտադրէ տարեկան 70 միլիոն թոն հանքածուխ (Ֆրանսայի ընդհանուր արտադրութենէն աւելի): Իսկ ինչ կը վերաբերի Ղազախստանին, իր հանքային հարստութիւնը այնքան ճոխ է ու զանազան, որ իր Գիտութիւններու Ակադեմիայի անդամները կացութիւնը կ'ամփոփեն պարզապէս ըսելով՝ «Ղազախստանի հողը կը պարունակէ Մէնտէլիէֆեան սիստէմին նախատեսած բոլոր տարրերը»:

Ինծի յայտնեցին նաեւ, որ Խրուշչեւի նախորդը, Մալենկով, կ'ապրէր Ղազախստանի կորսուած մէկ անկիւնին մէջ: Փորձութեան չդիմացայ եւ պատասխանեցի՝ «Եւ, Մ. Նահանգներու մէջ ընդդիմադիր ղեկավար, որ չյաջողեցաւ կառավարութեան գլուխ անցնիլ, օդի պէս ազատ եմ եւ ուզած տեղս կրնամ երթալ — նոյնիսկ Ռուսիա — հակառակ կրած պարտութեանս: Խօսակիցս անմիջապէս յարեց — «Ինչո՞ւ համար Մալենկովը Մ. Նահանգներ չէք հրաւիրեր»:

Թերեւս առանց անդրադառնալու փայլուն գաղափար մը տուաւ այդ մարդը:

Հողամշակութիւնը խորհրդային աշխարհին ամէնէն տկար կողմն է, եւ Խրուշչեւի յանդուգն ծրագիրը կը ձգտի Խ. Միութեան այս խոպան տարածութիւնը դարձնել հողամշակութեան հարուստ շրջան մը: Արդիւնաբերութեան վերակազմութեան իր ծրագիրը, ըստ երեւոյթի, յաջող արդիւնք տալու վրայ է. սակայն հարաւային Սիպերիոյ ու Ղազախստանի խոպան հողերը բերրի տարածութիւններու վերածելու իր ծրագիրը կրնայ նուազ յաջողութեամբ պսակուիլ:

1954էն ի վեր, երբ «նոր հողեր»ու իրենց ծրագիրը գործադրութեան դրուեցաւ, կ'ըսեն թէ ինըսուն միլիոն աքր տարածութեամբ նոր հողեր մշակուած են: Այս հողերուն վրայ զարգացնելով հացահատիկի մշակումը, Խրուշչեւ կը յուսայ Ուկրայնիոյ եւ Կովկասի շրջանները մասնագիտացնել եգիպտացորենի մշակման մէջ: Այս եգիպտացորենով կը յուսար պարարտացնել ընտանի կենդանիները, որոնց շնորհիւ կը յուսայ այնպիսի չափանիշներու հասցնել միսի, կարագի եւ հաւկիթի արտադրութիւնը, որ գէթ անցնի Մ. Նահանգները:

«Դէպի արեւելք» գաղթին սկզբնական շրջանին երեք հարիւր հազար երիտասարդներու վրայ ճնշում բանեցուցին որպէս «կամաւոր» մեկնելու համար դէպի «խամ ու խոպան» հողերը: 1956ին երկու միլիոն նոր երիտասարդներ — մեծ մասամբ ուսանողներ — ուղարկուեցան այնտեղ ամառուան շրջանին՝ հունձքի աշխատանքներուն օգնելու համար: Բայց քաղաքներու բնակիչ ուսանողները այնքան ալ մեծ օգտակարութիւն չունեցան, եւ իրենց շրջանները վերադարձան՝ պատառուած ձեռքերով ու արեւահար վիճակի մէջ:

Իմ կարծիքով, Կրեմլինի ղեկավարները կը վախնան Սիպերիոյ դրացի «եղբայրական» Չինաստանի հսկայաքայլ յառաջդիմութիւններէն, եւ չինացի ժողովուրդին արագ աճումին, այդ պատճառով ալ օր առաջ կ'ուզեն իրականացնել այս անմշակ տարածութիւններուն շահագործման եւ Սիպերիան բնակուած շրջան մը դարձնելու ծրագիրները: Այս վերջին ծրագրին հիման վրայ, Կոմսոմոլներու ղեկավարութիւնը որոշած է յառաջիկայ տարիներուն ընթացքին մէկ միլիոն երիտասարդներ ուղարկել այնտեղ՝ վերջնականապէս հաստատուելու համար.

Ղազախստանի մէջ կոլխոզ մը այցելեցի: Հարիւր հազար աքր տարածութեամբ այս կոլխոզին մէջ կ'ապրէին 1680 ընտանիքներ՝ 21 տարբեր ազգութիւններէ: Այս ձեւի կոլխոզներու թիւը հետզհետէ պիտի աւելնայ յառաջիկայ տարիներուն ընթացքին: Իւրաքանչիւր ընտանիք իր տան շուրջը մէկ աքր տարածութեամբ անձնական հող ունի, որուն արտադրութիւնը ուզած ձեւով գործածելու կամ ծախելու իրաւունք ունի: Կոլխոզականը օրական վճարում կը ստանայ եւ իր շահը քաղաքներու բանուորներուն շահածէն քիչ մը նուազ է թէեւ, բայց միւս կողմէ աւելի ազատ եւ աժան ուտելիք ունի:

(17 Շար.)

ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

●

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յատուկ). — Գոհունակութեամբ կը համակուինք հայ անուան բարձրացման սատարող ամէն ձեռնարկի ի տես, մանաւանդ երբ անոնք մեր առօրեայ հասարակ կեանքի շրջագիծէն դուրս՝ արուեստի գծով կը ներկայանան մեզի :

Փարիզահայ ծանօթ նկարիչ Ճերանեան, 28 Նոյեմբերէն ի վեր Կալրի Փուլէնի մէջ կը ներկայացնէ վրձինի իր աշխատութիւններէն երեսուն եւ աւելի պաստառներ :

Երիտասարդ եւ համակրելի նկարչին ստեղծագործութիւնները նախ եւ առաջ օժտուած են այլազան եւ վառ գունակութեամբ: Իր «աշխարհը» որուն կը թուի փարած ըլլալ սիրով ու խանդով, հարաւային վառ եւ արեւազօծ մթնոլորտն է, թերեւս արդիւնք իր արեւելքի ալ-դու խառնուածքին :

Արդարեւ իր բնանկարներուն եւ իր Նաթիւր մորթերուն մէջ նշմարելի են դեղինով խանձուած եւ կարմիր ու մութ գոյներով արտայայտուած բնութիւնը ու ներքին իրերը :

Ներկայ ժամանակներու ըմբռնումներն սրտին մօտ, երիտասարդ հայ նկարիչը կը թուի փնտռել արտայայտչական նոր ձեւեր ու մօտենալ իր սիրած վայրերուն եւ նիւթերուն այլ անկիւններէ ու այլ ներաշխարհով :

Վառ գոյներու հարուստ երանգ, վրձինի վճռականութիւն, որոնց շնորհիւ իր պաստառները կը դառնան կենդանի բաբախուն եւ տաք շունչով հաղորդական :

Աւելցուցէք ինքնաբուխ եւ ինքնատիպ

իր «ոճ»ը ու կը ստանաք համադրումը Ճերանեանի արուեստին: Արուեստագէտը կը յայտարարէ թէ ոչ մէկ դպրոցի կը հետեւի: Կ'ուզէ տալ բնութիւնն ու կեանքը՝ տաք եւ բաբախուն շունչով :

Այդ մթնոլորտը ստեղծելու միտումով կը գործածէ բնութեան մէջ գտնուող ամենավառ գոյները, ուր կարմիրը կը տիրապետէ: Ուշագրաւ են, այս տեսակէտով իր մէկ քանի նկարները, մասնաւորապէս երկու սեղաններ, որոնց վրայ կ'երեւին զանազան գոյներով առարկաներ, սեւ, մոխրագոյն, կանաչ, դեղնորակ, որոնք սակայն իրենց արտացոլումը կը ստանան կարմիր սեղանէն :

Աւելցնենք որ ցուցահանդէսի բացումին, Լիբանանի գեսպանը՝ Մահմուտ Հաֆէզ մեծ գովեստով խօսեցաւ մեր հայրենակիցներու շնորհքի եւ օգտաշատ դերին մասին եւ շեշտեց թէ Ճերանեան, իր արուեստով յայտնօրէն կը սատարէ արուեստի ճամբով, արեւելքի եւ արեւմուտքի մերձեցման :

ԺԻՐԱՅՐ

համայնավարները իրարմէ բոլորովին տարբեր նկատումներով է, որ Իրաքը Եգիպտոսի իշխանութենէն գերծ պահել կ'ուզեն :

Երկրորդ՝ համայնավարները այժմ գրաւած են առնուազն մէկ (բայց շատ հաւանաբար երկու կամ երեք) շատ կարեւոր նախարարական աթոռներ :

Երրորդ՝ համայնավար եւ իրենց համակիր նախարարները ամէն ճիգ կը թափեն, որպէսզի խորհրդային եւ արբանեակ երկիրներու «մասնագէտները» մեծ թիւով Իրաք գան՝ իբրեւ թէ երկրին տնտեսական զարգացման ծրագրին իրագործման օժանդակելու համար :

Ընդհանուր առմամբ, համայնավարները մեծ գործունէութեամբ լծուած են Իրաքի մէջ: Յուսատու մէկ կէտ մը կայ. այն, որ, ըստ երեւոյթին, վարչապետ Քասըմ տրամադիր չէ Կրեմլինի «մարդը» դառնալու. եւ կարծէք թէ տակաւին կրնայ համայնավարներու մեքենայութիւնները ձախողեցնել, ինչպէս ձախողեցուց Նասըրի կողմնակիցներուն խաղերը: Պայմանաւ, սակայն, որ արագ շարժի :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Բարեգործականի Կեդրոնական Խորհուրդի Ելմտական յանձնախումբին անդամ նշանակուած է Պ. Ժոզէֆ Աւգուլեան :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ կնքուած մշակութային համաձայնութեան հիման վրայ հինգ հոգիէ բաղկացած խորհրդային պատուիրակութիւն մը գացած է Ամերիկա. պատուիրակութեան անդամներէն մէկն է Երեւանի համալսարանի բնական գիտութեանց դասախօս՝ Գագիկ Դաւթեան :

ՏԷՐԷԿԻ մէջ (Թուրքիա) Հայերը կառուցած են նոր եկեղեցի մը եւ Տիգրանակերտի Արսէն քհնյ. Մոմճեանը հրաւիրուած՝ պատարագելու եւ օծումը կատարելու համար: Քահանան գացած է, օծումը կատարած եւ քարոզած... քրտերէն լեզուով, քանի որ Տէրէկի մէջ բնակող հայ երեսուն ընտանիքները քրտախօս դարձած են եւ հայերէնը մոռցած: Տէր Արսէն կատարած է նաեւ ութ մկրտութիւններ :

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱՐՍԱՆԻՔ

Ֆրանսական Մամուլի գործակալութիւնը (ԱՖՓ) կը հաղորդէ թէ Գոնիայի մէջ (Թուրքիա) մեծահարուստ մը սիրահարուած է աղքատ աղջկան մը: Խնդրած է օրիորդին ձեռքը. բայց աներհայրը պահանջած է որ փեսացուն իր աղջկան տիրանալու համար քիլօ գլուխ... 1000 ոսկի վճարէ: Ճարահատ՝ մեծահարուստ Թուրքը կշռել տուած է հարսնցուն. 60 քիլօ: Հետեւաբար՝ 60.000 ոսկի վճարելով աղջիկը առած է....

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ, (Յատուկ). — Հայ Մարզականի Ա. խումբը կարգ մը պարտութիւններ արձանագրեց ախոյեանութեան մրցումներուն մէջ :

Թէեւ մեր պաշտպանողական գիծը դասակարգին լաւագոյնը կը համարուի, սակայն մեր յարձակողականը միշտ ամուլ դուրս կուգայ :

Ուստի վարչութիւնը եւ մի քանի նախկին վարիչներ, անհրաժեշտ եւ արմատական միջոցներու դիմեցին :

Վերջապէս մեր մէջ ունեցանք, զինուորական ծառայութիւնէն ազատ արձակուած երկու լաւ մարզիկները: Տէր Սարգիսեանը եւ Սիմոնեանը, կրցանք ապահովել նոյնպէս մեր ծանօթ հին խաղացողները՝ Աւագի, Կիւխասի եւ Օսկիի մասնակցութիւնը, որ զգալապէս մեծ ազդեցութիւն գործեց տղոց վրայ. այսպէսով ունեցանք երեք յաջորդական յաղթանակներ, ապահովելով լաւ դիրք մը դասաւորման մէջ, ապագային վտանգէ ազատ մնալով :

Գաղութիս ծանօթ ազգայիններէ Տէր եւ Տիկին Թուրէն Տալքիւիճեան, տեսնելով այս յաջողութիւնները եւ յաղթանակները, ուզեցին երեկոյեան հացկերոյթով մը պատուել Ա. խումբը եւ հացկերոյթը տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի երեկոյ Սէն Բերէի գեղեցիկ շալէի մը մէջ:

Մօտաւորապէս քսան հոգի՝ խաղացողները, վարիչները եւ Տիկինները եկած էին իրար գտնել հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ :

Բազմաթիւ ճառեր խօսուեցան: Ամէնքն ալ բաժակ պարպեցին Հայ Մարզականին կենացը:

Խաղացողները խոստացան իրենց ուժերը եւ սիրտը տրամադրել կլոր գնդակի ծառայութեան, որպէսզի Հայ Մարզականին դրօշը փայլի մարզադաշտերուն վրայ: Հաւաքոյթը վերջացաւ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ :

ԱԶԱՏ ՄԱՐԶԻԿ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ բնակչութիւնը մէկ վայրկեանի մէջ եօթը հոգիով կ'աւելնայ, արդարեւ, Մոսկուայի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ ամէն վայրկեան տասը փոքրիկներ կը ծնին խորհրդային հողամասին վրայ եւ երեք հոգի կը մեռնին: Հետեւաբար՝ 24 ժամուան ընթացքին մօտ 10.000 հոգի կ'աւելնայ :

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի մարզական խումբերը մրցումներ կատարեցին՝ յաղթանակներ ապահովելով: Անոնք առիթը ունեցած էին ճակատիլ Ֆրանսական վարժարաններու՝ խումբերուն դէմ, որոնք կ'ընտրուին բազմաթիւ աշակերտներու մէջէն, եւ կը համարուին իրենց վարժարաններուն լաւագոյն մարզիկները:

Մեր վարժարանը ունի հինգ խումբեր, որոնք երեք կարգի կը բաժնուին.— Պզտիկներ (12էն 13 տարեկան), միջիններ (13էն 15 տարեկան) եւ մեծեր (15էն 17 տարեկան):

Պզտիկները ունին երկու խումբեր, որոնք կը պատկանին հանտ-պոլի եւ պասքէթ-պոլի, նոյնպէս՝ միջինները: Իսկ մեծերը ունին միայն հանտ-պոլի խումբ մը: Այս հինգ խումբերը ընդհանրապէս յաղթական կ'ելլեն մրցումներէն, որոնք կը կատարուին հինգշաբթի օրերը:

Անցեալ հինգշաբթի բոլոր խումբերը յաղթեցին իրենց ընդդիմադիր խումբերուն, բացի միջիններու պասքէթ-պոլի խումբէն, որ իրապէս չափազանց ուժով խումբի մը դէմ պայքարեցաւ:

Այսպէս՝ փոքրերը հանտ-պոլի եւ պասքէթ-պոլի մէջ յաղթեցին: Առաջինին մէջ 25ով 1, եւ երկրորդին մէջ՝ 74ով 0. («Ալպէր-տը-Մէն»ի եւ «Մոնդալանպէր»ի դէմ): Միջինները հանտ-պոլի մէջ յաղթեցին 40ով 1, («Ֆրան-Պուրժուա»յի դէմ)և յաղթուեցան 18ով 21 «Պանէօ»յի դէմ):

Իսկ մեծերը փառաւոր յաղթանակի մը արժանացան «Սան-Միշէլ-տը-Փիքփիւս»ի դէմ, 16ով 3:

ՍԱՐԳԻՍ Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Թրիեստէի Իտալիոյ կցումէն ի վեր Թիթօ քիչ մը ծուռ կը նայի իր դրացիին:

Անգամ մը երբ Իտալիայէն իր վերադարձին առթիւ կը հարցնեն թէ ո՞վ է ամէնէն նշանաւոր անձնաւորութիւնը Թերակղզիին, Թիթօ անվարան կը պատասխանէ.

— Լօլօպրիճիտան, անշուշտ, որովհետեւ ուրիշ որ անցնի ան է միայն որ կրնայ մեծամասնութիւն ունենալ: Բախտաւոր է, գիտէ՞ք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (310)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԴ.

ՄԻ ԳԻՒՂ ՌՇՏՈՒՆԵԱՑ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

Շրջակայքը մի առանձին կենդանութիւն ստացաւ բազմաթիւ անասունների բառաչմունքից. կովերը ծանրաբեռնուած ստինքներով, հազիւ կարողանում էին շարժուել. գէր ու պարարտ ոչխարները, ահագին դմակների ծանրութեան պատճառով, նոյնպէս կորցրել էին իրանց կայտառութիւնը: Ես լսել էի, բայց այժմ միայն աչքով տեսայ, որ այդ կողմերի ոչխարներից շատերի դմակները այնքան մեծ էին որ կապել էին փոքրիկ սայլակների վրայ, եւ այդ խեղճ անասունները, իբրեւ իրանց պարարտութեան մեղքը, անհնարին դժուարութեամբ քարշ էին տալիս իրանց ետեւից: Վազվզում էին միայն թեթեւ այծերը:

Ես առաջին անգամն էի տեսնում այդ տեսակ գեղեցիկ այծեր, երկայն, փափուկ եւ գանգուր մազերով: Այդ այծերի մազն է, որ տալիս է այն ընտիր, շալեղէն գործուածները, որ արդիւնաբերում է Ռշտունեաց աշխարհը: Մատակ ձիանները, իրանց սիրուն քուռակների հետ, կարծես, ծովից դուրս եկած «հրեղէն նժոյգներ» լինէին: Սիգալով, խրխնջալով, փոշի բարձրացնելով, այդ ուրախ մշտազուարճ անասունների երամակը, փոթորկի նման անցնում էր փողոցներից:

Ռէսը, ինչպէս ճանաչում էր իր գիւղի բոլոր բնակիչներին, այնպէս էլ ճանաչում էր համարեա բոլոր անասուններին: Առանց որեւիցէ նկատողութեան չէին անցնում նրա մօտից այդ անասունները: Ահա անցաւ Ներսոյի մատակը.

— Ներսոյի մատակի երկրորդ ծնունդն է, այդպէս չէ, — հարցնում էր նա իր մօտ նստողներից :

— Պէտք է երկրորդը լինի, — պատասխանում են նրան: Աստուած չար աչքից պահէ, հիմիկուայ քուռակը շատ լաւ ձի կը դառնայ :

— Ի հարկէ կը դառնայ, — նրանց կարծիքը հաստատում է Ռէսը աւելի փաստական կերպով, — այդ քուռակի մայրը հինգ հարիւր տարուայ ազնուութեան վկայագիր ունի, իսկ հայրը Ռստամի Խան-Մահմուտի նժոյգն էր. կռուի ժամանակ այնտեղից աւար բերեց Ներսոն :

Ազնիւ արիւն ունեցող նժոյգները, ազնուական, մարդկանց նման, տոհմային վկայականներ ունեն այդ կողմերում, բայց մեզ համար այնքան հետաքրքրական չէր Ներսոյի մատակի ցեղագրութիւնը, որքան Խան-Մահմուտ անունը, որ պատահմամբ յիշուեցաւ :

— Ձեր գիւղացիք էլ մասնակցում էին այն կռուի՞մ, — հարցրեց Ասլանը :

— Ինչպէս չէ, — պատասխանեց Ռէսը մի առանձին բաւականութեամբ — բոլորը մասնակցում էին, մեծից մինչեւ փոքրը. մեր տէրտէրը իր մատները այն կռուի մէջ կորցրեց: — Նա ցոյց տուեց մեզ մօտ նստած ալեւոր քահանայի վրայ :

Անցաւ Օհօի եզը: Խան – Մահմուտի կռուի պատմութիւնը ընդհատուեցաւ :

— Օհօի եզը ի՞նչու այդպէս լղարել է, հիւա՞նդ է, ի՞նչ է :— հարցրեց Ռէսը :

— Հիւանդ է, պատասխանեցին նրան :

— Խեղճ մարդ, Աստուծոյ փորձանքից չէ ազատւում այդ մարդը, — ասաց Ռէսը դառնալով դէպի մեզ: — Այս տարի նրա եզներից երկուսը բարձր ժայռից գլորուեցան եւ ոչ մէկը կենդանի չմնաց. այդ մէկն էլ հիւանդ է, հիմա նրա արօրը բոլորովին անգործ մնացած կը լինի:

Այդ ցաւակցական խօսքերից յետոյ, Ռէսը հրամայեց, որ առաւօտեան իր եզներից երկուսը տան Օհօին. առ ժամանակ բանեցնէ, մինչեւ նրա եզը առողջանայ, որպէս զի նրա արօրը անգործ չմնայ :

Գիւղացու ոչխարների հօտերին եւ նրա անասունների նախիրին նայելով, կարելի է նրա տնտեսական ապահովութեան մասին գաղափար կազմել, կարելի է նրա հարստութեան չափը իմանալ: Մի ամբողջ ժամ անասունները գալիս էին ու գալիս, բայց դեռ վերջ չկար: Ես աւելի համոզուեցայ, որ այդ գիւղացիք նիւթապէս ապահովուած մարդիկ են, երբ Ռէսը ասաց.

— Այդ դեռ մեր անասունների մի մասն է միայն, իսկ մեծ մասը պահւում է հեռաւոր արօտատեղերում, նրանց գիւղը կը բերեն ձմեռը միայն :

Անասուններից յետոյ խումբ — խումբ վերադառնում էին բանուորները դաշտային մշակութիւններից. վերադառնում էր հնձաւորը խոտունձից, երկար գերանդին ուսին դրած. վերադառնում էր հերկավարը, իր արօրը կամ գութանը առջեւը՝ չգած. վերադառնում էր սայլավարը, լըծած եզները կամ գոմէշները քշելով :

Ամէնքը ուրախ էին ամէնքի դէմքի վրայ նշմարւում էր անսահման գոհունակութիւն: Ամէնքը երգում էին, որպէս զինուորներ, որ վերադառնում են յաղթութեան դաշտից եւ մի նոր քաղաք են մտնում: Բայց դրանք արեան հետ գործ չունէին, դրանք բնութեան եւ մայր երկրի հետ մաքառող զինուորներ էին: Որքան մօտենում էին գիւղին, երգերի ձայներ այնքան անուշ էր հնչւում :

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

մըսեան Գերմանիոյ Տնտեսական նախարար Էրհարթի հետ: Մօտ 40 վայրկեան տեւած այս հանդիպումին ընթացքին մանաւորապէս խօսուած է Հասարակաց Շուկայի եւ փոխանակութեան ազատ գօտիի շուրջ:

Այս կարեւոր հարցի մասին խօսեցաւ նաեւ Իտալիոյ Վարչապետ Ֆանֆանի, որ մօտ 45 վայրկեան մնաց Տը Կոլի մօտ:

Ֆանֆանի – Տը Կոլ խօսակցութեանց երկրորդ գլխաւոր կէտն էր Պերլինի հարցը եւ այս ուղղութեամբ Իտալիոյ Վարչապետ գօր. Տը Կոլի յայտնեց Ատըննաուըրի հետ իր ունեցած խորհրդակցութիւններուն արդիւնքը: Շեշտը կը դրուի մասնաւորապէս այս խօսակցութիւններուն բարեկամական նկարագրին վրայ: Ֆանֆանի եւ Տը Կոլ անհրաժեշտ նկատած են Ֆրանքօ-իտալական յաճախակի հանդիպումներ եւ մանաւանդ բանակցութիւններ ունենալ՝ երկու երկիրները շահագրգռող հասարակաց խնդիրներու շուրջ:

Երեքշաբթի օր Տը Կոլ պիտի ընդունէր Անգլիոյ Արտաքին նախարար Լոյտի եւ Աւստրիոյ Արտաքին նախարար Ֆիկլի այցելութիւնը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի հանդիսաւոր Ս. պատարագ Շաւիլի եկեղեցւոյ օծման տարելիցին առթիւ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հայրապետական պատուիրակ Ս. Եպս. Մանուկեան:

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն՝ եկեղեցւոյ բարերարներէն Գ. Ա. Համբարձումեանի, Օր. Տիրուհի Անդրանիկեանի եւ Տէր եւ Տիկին Ա. Խանճեանի ննջեցելոց յիշատակին:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մկրտիչեան Գուրգէն, ծնած Լենինականի շրջանը, Վերին Ղանլիճա գիւղը 1916ին. հօրը անունը Գէորգ, մօրը՝ Մարիամ. պատերազմի մասնակցած է 1941ին: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Գ. Սարգիսեանի՝

5, Rue des Houbeaux STAINS (Sein·)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Այլըն Փարքէն (Ամերիկա) Գ. Յ. Ջալլաքեան Ֆրանսաբնակ իր ազգականներուն եւ բարեկամներուն կը շնորհաւորէ Ս. Ծնունդն ու Նոր Տարին եւ սրտաբուխ մաղթանքներ կ'ուղղէ անոնց:

× Գ. Ջալլաքեան, տօնական օրերու առթիւ 2000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանին հերթական դասախօսութիւնը այս Ջորեքշաբթի Քաֆէ Քուաէի սրահը, ժամը 9ին:

Պիտի խօսի երիտասարդ համալսարանական ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ: Նիւթ՝ «Ծաղրանկարիչ Ալեքսանտր Սարուխանի կեանքն ու գործը»:

Պիտի ներկայացնէ մօղական լապտերով նաեւ իր գործերուն կարեւորագոյնը:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի հայ գաղութը սիրով կը հրաւիրուի Հ. Բ. Ը. Միութեան հայունեաց Մասնախումբի ամավերջի մեծ պարահանդէսին, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր Յանին, Շաբաթ գիշեր. ժամը Յօանէն մինչեւ արշալոյս, Օթէլ ըՍփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ, ի նըպաստ իր բարեսիրական ձեռնարկներու:

Նախագահութեամբ Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի պատուիրակներ

ՏՕՔԹ. Ա.ԳԻՒՑԻՒՔԵԱՆԻ և Գ. ԳԱՀՐԻՒ Մասնակցութեամբ՝

Միութեան տեղական մասնաժողովին եւ երկսեռ երիտասարդութեան:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպուած Սեւրաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի կողմէ Դեկտ. 23ին, ժամը 21ին, Իսիի Ալհամպրա սինեմային մէջ: Կը ներկայացուի Շիրվանզադէի

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ »ը

Միջնարարին տօնածառ եւ մրցանակաբաշխութիւն Խրիմեան դպրոցի աշակերտութեան:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի կաղանդի Ծառի հանդէսը Դեկտեմբեր 21ին ժամը 16էն սկսեալ մինչեւ 22:

Գեղարուեստական բաժինը կազմակերպուած է վարժարանի մեծ եւ փոքր աշակերտներու՝ կողմէն, դաւնչախառն ներկայացումներ, արտասանութիւններ, խաղեր եւ երգեր:

Շքասեղան հայկական աւանդական ճաշխութեամբ:

Սիրով կը հրաւիրուին յարգելի բոլոր հայրենակիցները:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Դեկտեմբեր 21ին

ժամը 15ին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ 20 Դեկտեմբերին, Շաբաթ իրիկունը, Սալ տէ Ֆէթի ընդարձակ սրահներուն մէջ:

Հաճելի անակնկալներ եւ առաջնակարգ նուագախումբ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն սարքողաբար ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, Օհանջանեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ.Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին «Թէժան»ի վերնայարկը:

Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ չորեքշաբթի ժամը 15.30ին, Տիկին Հէքիմեանի բնակարանը. ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչը: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի Շրջանային Վարչութեան վարչական ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8ին, ծանօթ հասցէին: Կարեւոր օրակարգ. բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերով Կապոյտ Խաչի Օրը կը տօնէ Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, Ապրիլ 12ին:

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH

— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 փրանք : Հատը 15 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 18 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 18 DECEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8.772 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4173

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ֆրանսայի մայրաքաղաքը անգամ մը եւս դարձած է միջազգային դիւանագիտութեան կեդրոն :

Ամէն կողմէ Փարիզ հաւաքուած են դաշնակից պատասխանատու վարիչներ՝ խորհրդականներու եւ մասնագէտներու « բանակով » մը :

Վերջին ծայր ծանրաբեռնուած օրակարգեր դրուած են սեղաններու վրայ : Քաղաքական բարդ հարցերու առընթեր կան նաեւ տնտեսական կենսական խնդիրներ :

Կը թուի թէ Ատլանտեան Ուխտի մեծ դաշնակիցները աւելի դիւրութեամբ պիտի համաձայնին՝ լուծելու համար քաղաքական կնճիռները, որոնց առաջին շարքին վրայ տեղ գրաւած է Պերլինի ճակատագիրը :

Երեք մեծ դաշնակիցներն ու դաշնակցային Գերմանիա միաձայնութեամբ որոշեցին «անընդունելի» նկատել Խրուշչեւի Նոյեմբեր 27ի ծանուցագիրը, որով Խ. Միութիւնը կ'առաջարկէր պարպել Գերմանիոյ նախկին մայրաքաղաքը եւ զայն դարձնել « ազատ քաղաք » : Եւ ուզելով ինք տալ առաջին օրինակը, կը հրաժարէր իր իրաւունքներէն՝ յօգուտ արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութեան :

Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները վճռած են պահել իրենց իրաւունքները Պերլինի վրայ եւ տեղի չտալ Կրեմլինի սպառնալիքներուն :

Այս ճակատին վրայ համաձայնութիւնը կատարեալ է Դաշնակիցներուն միջեւ :

Երկուշաբթի օր ժողով գումարեց եւրոպական Խորհուրդի տասնեւհինգ երկիրներու նախարարներու կոմիտէն՝ նախագահութեամբ Անգլիոյ արտաքին նախարար Սէլվին Լոյտի : Օրակարգի գլխաւոր նիւթն էր Եւրոպայի տնտեսական քաղաքականութիւնը :

Տասնեւհինգերու ժողովը նոյնպէս միաձայնութեամբ քուէարկեց բանաձեւ մը, որով կը շեշտուի թէ «անհրաժեշտ է Եւրոպայի հաւաքականութեան տնտեսական կազմակերպութեան անդամ բոլոր կառավարութեանց միջեւ պահպանել գործակցութիւնը եւ զարկ տալ անոր՝ ապահովելու համար իրենց տնտեսական յարաբերութեանց ներդաշնակ զարգացումը» :

Ժողովը անգամ մը եւս հաստատեց թէ Եւրոպական Խորհուրդի անդամ կառավարութիւնները վճռած են «բազմակողմանի ընկերակցութիւն» մը կազմել Եւրոպայի Տնտեսական Հաւաքականութեան վեց պետութեանց եւ միւս տասնեւմէկ երկիրներուն միջեւ :

Այս բանաձեւը զուտ քաղաքական հանգամանք ունէր :

Բուն տնտեսական հարցը քննուեցաւ « Եւրոպ. Հաւաքականութեան տնտեսական կազմակերպութեան» 17 անդամներուն միջեւ :

Ինչպէս յայտնի է, յառաջիկայ յունուար մէկէն գործադրութեան պիտի դրուի Հռոմի 1957 Մարտ 25ի համաձայնագիրը, որ ծանօթ է «հաւաքական» կամ « Հասարակաց Շուկայ» անունին տակ :

Վեց երկիրներ — Ֆրանսա, Գերմանիա, Իտալիա, Պելժիա, Հոլանտա եւ Լիւքսէմպուրկ — նոր տարիէն սկսեալ գործադրութեան պիտի դնեն համաձայնագրին տրամադրութիւնները, որոնց գլխաւորներն են .

1. Հարիւրին 10 զեղչ մաքսատուրքերու վրայ : 2. Հարիւրին քսան յաւելում ներածումի սակաչափին վրայ : 3. Հարիւրին երեք համեմատութեամբ ներածումի իրաւունք իւրաքանչիւր երկրի համար, հիմ ունենալով 1958ի ազգային արտադրութեան ընդհանուր գումարը :

Նոր դրութիւնը բացատրելու համար իբրեւ օրինակ ցոյց կը տրուի ինչ–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՐՑԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԸ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ 15 ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Ինչպէս գրած էինք Ատլանտեան Ուխտի 15 նախարարներու օրակարգի առաջին հարցն էր Պերլինը : Հակառակ անոր որ տնտեսական ժողովին մէջ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները տաք վիճաբանութենէ մը ետք բաժնուած էին, ժողովը ընդհատելով մինչեւ Յունուար 15, Ատլանտեան Ուխտի նախարարները համաձայնութիւն գոյացուցին Պերլինի հարցին շուրջ եւ որոշեցին վճռական «ոչ»ով պատասխանել Խրուշչեւի առաջարկին : Արեւմուտքը կ'ուզէ պահել Պերլինի ներկայ գոյավիճակը :

Ֆրանսայի Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ յայտարարեց թէ Արեւմտեան Պերլինի եւ Պոնի միջեւ հաղորդակցութեան ազատութիւնը վերցնելու խորհրդային ծրագիրը ընդունելի չէ : Տրլըս աւելցուց թէ Արեւմուտքը սպառնալիքներու առջեւ տեղի չի տար, մանաւանդ որ պէտք չէ մոռնալ — Պերլինի կացութիւնը ծանր է : Ատլանտեան Ուխտի դաշինքէն ի վեր նման կացութեան առջեւ չէր գտնուած Եւրոպա, բայց երբ Պերլինը լքենք՝ մեծ վնաս մը պիտի կրենք : Միւս կողմէ, մեր զինուորական մասնագէտները հաւաստիք կուտան թէ Խ. Միութիւնը պատերազմ պիտի չընէ Պերլինի համար :

Արեւմուտքը պաշտպանելով հանդերձ Պերլինի ազատութիւնը, միշտ պատրաստ է Մոսկուայի հետ գերմանական հարցը քննելու, ինչպէս բառ Անգլիոյ Արտաքին նախարար Սէլվին Լոյտ :

Այս ձեւով Ատլանտեան Խորհուրդը առանց վերապահութեան կը վաւերացնէ Դեկտեմբեր 14ին Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ Արտաքին նախարարներու կողմէ տրուած որոշումը, որ կը յայտարարէր թէ Նոյեմբեր 27ին Կրեմլինի կողմէ եղած առաջարկին գործադրութիւնը պարզապէս կը վտանգէ Եւրոպայի եւ աշխարհի խաղաղութիւնը : Հետեւաբար, Պերլինի ազատութիւնը սահմանափակելու նկատումով խորհրդային որեւէ մեքենայութիւն ապագայի բոլոր պատասխանատուութիւնները կը ձգէ Մոսկուայի վրայ, քանի որ Անգլիա, Ամերիկա եւ Ֆրանսա կ'ուզեն պահել իրենց դիրքը եւ իրաւունքները՝ Գերմանիոյ նախկին մայրաքաղաքին մէջ :

Միւս կողմէ, Արեւմտեան 15 նախարարները դիտել կուտան նաեւ, թէ Արեւմտեան Պերլինի երկու միլիոն քաղաքացիները ազատ քուէարկութեամբ թիկունք կանգնեցան այս որոշումին :

Պերլինի հարցը լուծելու համար Ատլանտեան Ուխտը կ'առաջարկէ խորհրդակցիլ Խ. Միութեան հետ, պայմանաւ որ օրակարգի վրայ ըլլայ գերմանական հարցը իր ամբողջութեան մէջ : Արեւմուտքը կը յիշեցնէ նաեւ որ բազմաթիւ առիթներով պատրաստակամութիւն յայտնած է՝ քննելու համար Եւրոպայի ապահովութեան հետ կապուած հարցերը :

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՅԻ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս գրեցինք երէկ եւ վերը շեշտեցինք, Եւրոպական Տնտեսական Կազմակերպութեան 17 անդամներուն եւ Հասարակաց Շուկայի «վեց»երուն միջեւ անհամաձայնութիւն մը ծագեցաւ : Միւէթի պալատի մէջ եւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն տաք վիճաբանութենէն ետք ժողովը ընդհատուեցաւ :

Տարակարծութեան պատճառը պարզ է : Անգլիա կ'ուզէ օգտուիլ այն համաձայնութիւններէն զոր Հռոմի դաշնագիրը կը նախատեսէ : Հարցը մանաւորաբար կը վերաբերի երեք առ հարիւրի հարցին : Արդարեւ Հռոմի դաշնագիրը (Հասարակաց Շուկայ որուն անդամ են վեց երկիրներ) կը նախատեսէ որ 1959 Յունուար մէկէն ներածումի նուազագոյն չափը պէտք է ազգային արտադրութեան 3 առ հարիւրին հաւասարի :

Հասարակաց Շուկայի անդամները համաձայն չեն որ ոչ անդամ երկիրները օգտուին իրենց ներքին առաւելութիւններէն եւ կ'ուզեն շեշտել ներքին շուկայի եւ արտաքին շուկայի տարբերութիւնները : Խորքին մէջ շատ աւելի ծանր է տարակարծութեան պատճառը՝ Անգլիա մաս չկազմելով այս վեցերու շուկային կ'ուզէ արգելք հանդիսանալ եւրոպական ուժեղ տնտեսական միութեան մը որ կրնայ վերածուիլ նաեւ իր քաղաքականութեան : Ծանօթ է որ Անգլիա միշտ մտահոգ է ուժեղ Եւրոպայէ մը եւ անդրադառնալով Հասարակաց Շուկային էֆօնօմիքը կը գրէ թէ այս ձեւով Ամերիկայի եւ Խ. Միութեան կողքին կը ստեղծուի երրորդ ուժ մը եւ ինչ որ աւելի վտանգաւոր է Անգլիոյ համար, Ամերիկա կը դադրի Անգլիան իր թիւ մէկ դաշնակիցը նկատելէ :

Այս պայմաններու մէջ է որ ժողովը յետաձգուեցաւ Յունուար 15ին, բայց անհաւանական կը նկատուի որ մինչեւ այդ Անգլիա տեղի տայ :

Այսպէս ուրեմն, տնտեսական հարցերու լուծումը քաղաքականէն աւելի բարդութիւններ կը ներկայացնէ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

(Շարունակութիւն Օրուան Խօսքէն)

չարժէներու պարագան :

Ներկայիս Ֆրանսա շուրջ վեց հազար ինքնաշարժ կը ներածէ Գերմանիայէն եւ Իտալիայէն : Քսան առ հարիւրի օրէնքով 7200ի կը բարձրանայ այս երկու երկիրներէն ներածուած ինքնաշարժներու քանակը :

Բայց որովհետեւ այս տարի Ֆրանսա կ'արտադրէ 900.000 ինքնաշարժ, ըստ Հռոմի Համաձայնագրի «երից կանոն»ին, 1959ին Ֆրանսա իրաւունք պիտի ունենայ Գերմանիայէն եւ Իտալիայէն ներածելու 27.000 ինքնաշարժ (900.000ին 3 առ հարիւրը) :

«Վեց»երէն դուրս մնացող 11 երկիրները՝ գլխաւորութեամբ Անգլիոյ՝ կը պահանջէին օգտուիլ այս առաւելութիւններէն, առանց ենթարկուելու Համաձայնագրի միւս սեղմումներուն :

« Ազատ փոխանակութեան Գօտի»ի անգլիական առաջարկը մանաւորապէս Ֆրանսայի բուռն ընդդիմութեան կը բախի : Երկուշաբթի օր արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ շատ խիստ արտայայտութիւն ունեցաւ անգլիական ծրագրին դէմ եւ մազ մնաց, որ բանակցութիւնները բոլորովին խզուէին այս հարցին շուրջ :

Վերջին պահուն որոշեցին կրկին ժողով գումարել յառաջիկայ յունուար 15ին՝ համաձայնութեան եզր մը գտնելու համար :

ՏԸ ԿՈԼ – ՓԻՆԷ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Զօր. Տը Կոլ մօտ չորս ժամ խորհրդակցեցաւ Ելմտական Նախարար Փինէի հետ՝ 1959ի պիւտճէին շուրջ : Անթուան Փինէ կը մտածէ 1959ի տնտեսական գործունէութիւնը պահել ներկայ վիճակին մէջ, կարգ մը բարեփոխումներով : Կը կարծուի թէ պետական կարգ մը նպաստներ պիտի զեղչուին եւ նոր տուրքեր պիտի աւելնան հանրային սպասարկութեանց վրայ :

Զինուորական պիւտճէն 110 միլիառով պիտի աւելնայ յառաջիկայ տարի. հետեւաբար, տնտեսական անելէն դուրս ելլելու միակ միջոցը, Ելմտական նախարարին համաձայն, նոր տուրքերն են :

Տակաւին յայտնի չէ թէ Զօր. Տը Կոլ համաձա՞յն է նոր տուրքերուն թէ ոչ : Ամէն պարագայի մէջ վարչապետը տակաւին պիտի քննէ Փինէի ներկայացուցած ծրագիրը :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Փարիզի դեսպանատան բանբերներէն մէկը հաստատեց այն լուրը, որուն համաձայն Տըլըս վերանորոգած է Նախագահ Այզընհաուըրի հրաւէրը՝ Զօր. Տը Կոլը Ուաշինկթըն կանչելով :

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՂԵՐՈՒ ՄԷՋ ԿԱՐԳԸ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԵՑԱՒ

Ցաջորդելով Ներքին Նախարար Էտտէի կոչին, Լիբանանի Ներքին Նախարարութիւնը հետեւեալ հաղորդագրութիւնը ղրկած է Պէյրութահայ մամուլին հրատարակութեան համար (ԱԶԴԱԿ, Դեկտեմբեր 13) .—

1 Դեկտեմբեր 1958ին, ի ներքոյ ստորագրեալները, որոնք կը ներկայացնեն Հնչակեան, Ռամկավար եւ Դաշնակցական կուսակցութիւնները, հաւաքուեցան Պ. Ռէյմոն Էտտէի բնակարանը :

Ներկայացնելէ յետոյ կացութիւնը, որուն մէջ կը գտնուէին իրենց կուսակիցները ցաւալի դէպքերու հետեւանքով, որոնց ոմանք զոհ ալ գացին,

Եւ նկատելով որ, շնորհիւ իրենց հասարակաց ջանքերուն, հանդարտութիւնն ու խաղաղութիւնը վերահաստատուած են.—

Ստորագրեալները յայտնեցին, իրենց կամքը՝ վերջ դնելու բոլոր տեսակի արարքներու, որ ապագային կրնան խռովել իրենց կուսակիցներուն, եւ ընդհանրապէս հայկական ծագումով Լիբանանցիներու ապահովութիւնը :

Առ այս, որոշեցին խաղաղութիւն կնքել եւ հետեւեալ նախապատրաստական միջոցները ձեռք առնել .

1.— Ի ներքոյ ստորագրեալները կը դատապարտեն ահաբեկչական ամէն արարք, եւ իրենց հայրենակիցներու կեանքին եւ ինչքին դէմ ամէն ոտնձգութիւն :

2.— Ամէն անոնք որոնք իրենց տուները լքած էին, պիտի վերադառնան, առանց նեղութիւն կրելու .

3.— Մամուլը ետ պիտի կենայ, այսուհետեւ, որ եւ է գրգռութենէ եւ որեւէ գրութենէ, որոնք կրնան խանգարել վերադարձուած խաղաղութիւնը :

4.— Ի ներքոյ ստորագրեալները յանձն կ'առնեն ոտնձգութիւն կամ յանցանքի պարագային, գործակցիլ իշխանութեանց, փնտռելու եւ ձերբակալելու համար յանցաւորները :

5.— Ի ներքոյ ստորագրեալները, համապատասխան իշխանութեան պիտի ներկայացնեն ցանկը զոհերու, կամ կորուստներու զոր իրենց կուսակիցները կրած են վերջին դէպքերու ընթացքին, որպէսզի սոյն կառավարութեան կողմէ որոշուելիք համապատասխան հատուցումները :

Որոյ ի հաստատութիւն ներկայ արձանագրութիւնը ստորագրուեցաւ .

Ի դիմաց Դաշնակցական կուսակցութեան Ստ. ՏՔ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ :

Ի դիմաց Հնչակեան կուսակցութեան՝ Ստ. ԱՐԹԻՆ ՃԵՐԷՃԵԱՆ :

Ի դիմաց Ռամկավար կուսակցութեան՝ Ստ. ԳԵՐՍԱՄ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ :

ԹԼԿԱՏԻՆՑԻՆ

(1850–1915)

«Յառաջ»ի մէջ Շիրվանզադէի մասին հազիւ թէ իրարու յաջորդող երկու յօդուածներ լոյս ընծայած էի (7 եւ 9 Դեկտեմբեր), քանի մը նամակներ առայ։ Հաւատարիմ ընթերցողներս կը հարցնէին թէ Թլկատինցին միայն մէ՞կ թատերգութիւն գրած է «Մուրճ» ամսագրին մէջ, եւ՝ ուրիշ գրական վաստակ մը չէ՞ ունեցած, քանի որ Աւ. Իսահակեանի անխառն եւ անարդար յարձակումը սրբագրել կը ջանայիք։

Իրաւացի հարցում։ Նպատակս Գաւառի գրականութեան այս ինքնատիպ գրագէտին գրականութեան եւ իր անձին բացառիկ նկարագիրը երեւան հանել չէր։ Բայց կը խորհիմ որ բազմաթիւ են անոնք, որ չեն ճանչնար իր գրականութիւնը։ Կ'արժէ, հետեւաբար, որ այս սիւնակներուն մէջ անգամ մըն ալ վերադառնանք իր գործերուն, որքան որ մեր գրականութեան պատմութիւնը իր մասին խօսած ըլլայ, ու տակաւին ալ պիտի խօսի։ Բարեբախտաբար ամէն մարդ, ամէն գրագէտ կամ մտաւորական Աւ. Իսահակեան չէ, որ առանց կարդացած ըլլալու Թլկատինցին, առանց ճանչցած ըլլալու «Խարբերդցի մի անմշակ վարժապետը», ոչ միայն կարծիք յայտնէ, այլ մանաւանդ արհամարհանք արտայայտէ գրողի մը հանդէպ, որ մեր գաւառական գրականութեան վաւերական եւ վաստակաւոր մէկ դէմքը եղած է։ Ձեմ խօսիր այլեւս դաստիարակ – ուսուցիչ Թլկատինցիին մասին, որ տասնեակ մը տարիներ Խարբերդի մէջ իր սեփական դպրոցն ունեցաւ, մշակոյթին մեծ նպաստ բերաւ, տաներ հասցուց եւ հանրային գործերու ալ սատարեց։

Աւ. Իսահակեանի ծանօթ նամակը լոյս տեսաւ 12 Փետր. 1925ին «Հայրենիք» ամսագրին մէջ։ Ճիշդ երկու տարի ետք, 1927ին, նախաձեռնութեամբ Թլկատինցիի Սաներու Միութեան, եւ Ա. Չօպանեանի յառաջաբանով, Պոստոնի մէջ լոյս կը տեսնէր ստուար հատոր մը (600 էջ) «Թլկատինցին եւ իր գործը», որ կը պարունակէր նահատակ գրագէտին Քրոնիկներ, Նորավէպեր, Գեղի նամակներ, Քերթուածներ ու Թատրերգութիւններ։ Թլկատինցիին երախտագէտ սաները աւելի թանկագին հաւաքածոյ մը չէին կրնար տալ իրենց ուսուցչին յիշատակը յաւերժացնելու համար, եթէ ոչ օրաթերթերու եւ հանդէսներու էջերու մէջ պիտի կորսուէին բոլոր այս վկայութիւնները, գրողի մը կեանքէն փրցուած բոլոր էջերը, որոնց մէջ, շատ անգամ, կը հանդիպինք գրագէտին տառապալից կեանքին ցաւագին պատկերին։

Յիշուած հատորին մէջ առնուած են Թլկատինցիին «Էնգի դէմէնը», «Զալիմ աղան» (1904), «Ճամբորդն ու ճանրեցնողները», «Կտակը», «Դէպի արտասահման»։ Շարքէն դուրս կը մնայ նաեւ ուրիշ թատրերգութիւն մը, «Ո՞ր մէկուն ետեւէն»։ Իբրեւ ուսուցիչ, բազմաթիւ թատերական փոքրիկ կտորներ ալ գրի առած է, դպրոցական հանդէսներուն ներկայացուելու համար։ «Ո՞ր մէկուն ետեւէն» թատրերգութեան ձեռագիրը՝ «Գիւղի վարժապետը» խորագիրը կը կրէր։ Նախապէս ձեռագիր վիճակի մէջ կարդացեր եմ այս թատրերգութիւնը, հինգ արարուածով, երբ Մէզրէի Կեդրոնական վարժարանին մէջ ուսուցիչ էի եւ ուր կը գումարուէին ուսուցչական համագումարները։ Ժողովին նախագահն էր Թլկատինցին եւ այս տողերը ստորագրողը՝ ատենադպիրը։

×

Ցատկանչական թատերախաղ մըն է «Էնգի դէմէնը», որ առաջին անգամ 1902ին Իզմիրի կիսամսեայ «Արեւելեան Մամուլ»ին մէջ լոյս կը տեսնէ։ Թլկատինցին կ'առնէ տիպար մը Շատուր Աւագ, 90–95 տարեկան ծերունի մը, որ Էնգի Դէմէն կուգայ աշխարհ։ Անոր պարտականութիւնն է անկէ իրեն եղած յանձնարարութիւնները, գիրերը տէրերուն յանձնել։ Ծերունին տխրութեամբ կը տեսնէ, որ շատ մը հին, բարի սովորութիւններ մարդիկ մոռցեր են։ Հոտը չառնէր այլեւս վարը ծխացող խնկամանին։ Թլկատինցին կը խորհրդածէ, որ բուն մահը մոռցուած ըլլալն է։ Յիշատակն ու յիշուիլը՝ բուն անմահութիւնը։ Թլկատինցին կ'ողբայ կորուստն ու մոռացումը պապենական, նուիրական աւանդութիւններու, որոնք կը բացատրեն հայ ժողովուրդին դարաւոր անցեալն ու կեանքի կենդանի դաւանանքը։

Գրագէտին մտահոգութիւնն եղած է արտադրելու համար, մեր գրականութեան մէջ եզական գործ մը, մարդոց ցոյց տալու համար, թէ ձեր երեւակայած դժոխքն ու իր արհավիրքները, պատիժները ու տանջանքները շա՜տ աւելի տանելի են ու մխիթարական, քան այն աշխարհը, որուն մէջ կ'ապրինք, վայելելով արեւը, լուսինն ու աստղերը, կապոյտի անսահմանութեան մէջ....

Ամէն անգամ որ խօսք կ'ըլլայ Թլկատինցիին Էնգի Դէմին, հանդիտութիւն մը կը գտնուէր Տանթէի Աստուածային Կատակերգութեան դժոխքին հետ։ Տանթէ ինքն է, որ մեռելներու թագաւորութեան մէջ կը ճամբորդէ առաջնորդ ունենալով Վիրգիլիոսի հոգին։ Մինչդեռ Էնգի Դէմինի Շատուր Աւագը դժոխքէն վերադարձողն է։ Խորապէս յոռետես ու հեգնող, տրտմութեամբ մօտեցեր է Թլկատինցին կեանքի եւ մահուան պատկերներուն։

Բովանդակութեամբ մօտաւորապէս Էնգի Դէմէնը յիշեցնող ողբերգութիւն–կատակերգութիւն մըն ալ Գաբրիէլ Սունդուկեանց գրի առած է Թիֆլիսի մէջ 1866ին, երբ Թլկատինցի 16 տարեկան էր։ Գ. Սունդուկեանցի թատրերգութեան անունն է՝ Ռսկան Պետրովիչն էն կեանքում, մէկ արարուածով։ Դժուար է ըսել թէ Թլկատինցին ծանօթ էր այս թատերախաղին։ Տարբերութիւնն այն է, որ մինչ Շատուր Աւագ Էնգի Դէմէնի ծերունին, մեռնելէն ետք իրեններուն մօտ կը վերադառնայ, մասնաւոր յանձնարարականներով, Ռսկան Պետրովիչը իր գործած յանցանքներուն համար սատանաներուն կողմէ դժոխք կը տարուի, եւ հոն հետզհետէ կը հանդիպի այր եւ կին բազմաթիւ մեռնողներու, որոնք իրենց գործած մեղքերուն համար դժոխքի տանջանքներուն մատնուած են։ Ռսկան Պետրովիչը զարմանքով կը տեսնէ, որ այս աշխարհին մէջ իրենց բարեգործութեամբ ու առաքինութիւններով ծանօթ անձերը, դժոխքի ահաւոր չարչարանքներուն մատնուած են, իրենց գործած յանցանքներուն համար։ Ինչպէս կը տեսնուի տարբերութիւնը աննշան է։ Խորքին մէջ Գաբրիէլ Սունդուկեանց եւ Թլկատինցին նոյն նպատակը կը հետապնդեն.— Մեռնողներէն կենդանի մնացողներուն նախազգուշութիւն իրենց կեանքին օրերը մարդկային արժանաւորութեամբ եւ առաքինի ապրելու համար։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՅ ՓՐՈՖԵՍԷՕՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Ամէնէն աւելի իմ յափշտակութեանս առարկայ եղաւ խորհրդաւոր արձաններու շարքը։ Ահա մէկը, Փեկասըսի աւանդութեան հետեւողութեամբ, մարդս եւ իր տաղանդը, որ ծանրագուրկ թռիչքի մէջ է դէպի տիեզերային հեռաւորութիւններ։ Ահա մի ուրիշը, մարդը կանգնած է Աստուծոյ ձախ ձեռքին մէջ, ոտքերէն մին բթամատին վրայ, իսկ միւսը՝ ցուցամատին եւ ձեռքը հարցական ձեւի մէջ, գլուխը դէպի երկինքը բարձրացուցած կը դիտէ հեռաւոր բարձրութիւնները, խորհրդանշելով աստուածային ըստեղծագործական զօրութիւնը։ Ահա բացօթեայ սալայատակին վրայ, ծովու մակերեսէն վեր, սիւներու գագաթէն վեր ցցուող մատներու ծայրերուն վրայ հանգչող թեւաւոր հրեշտակներ, որոնք ծռած՝ դէպի վար, կարծես մարդկանց քայլերուն կը հետեւին։ Ու այսպէս, մեծ թիւով գեղարուեստական ստեղծագործութեանց թանգարան մը։ Հռոմի Համալսարանէն ուղեկիցս՝ Տոքթ. Պուքօ հիացած եւ յափշտակուած կը բացագանչէր. «Ես որ ծնայ եւ մեծցայ գեղարուեստի օրրանին մէջ, չեմ տեսած այսպիսի կեդրոնացում խորհրդաւոր ստեղծագործութեանց»։ Իսկ ես որ պտըտած եմ Եւրոպայի մեծագոյն քաղաքները, առաջին անգամ ըլլալով հանդիպատես կ'ըլլայի գեղեցկութեանց խորհուրդին, որ մեզ կը փոխադրէր իրականէն դէպի երազականը, բայց եւ գուցէ նախաւետիսը վաղուան իրականութեանց։

×

Բայց կայ նաեւ հրաշալիք մը, Սթոքհոլմի փողոցներուն մէջ կենդանի եւ շնչող էակ մը, այդ Շուէտուհին է։ Մարմնոյ համաչափութիւն, չափաւոր հասակ, ոսկեգոյն մազեր եւ մորթ, երաժշտահնչիւն խօսակցութիւն եւ իւրայատուկ առինքնող անհատականութիւն, ահա բանակ մը՝ դասական գեղեցկութեան գաղափարը գերազանցող մարդկութիւն մը։ Այս պարագան հիացմունքի նիւթ էր գրեթէ բոլոր այցելու գիտնականներու խօսակցութեան, նոյնիսկ խնճոյքային ճաշերու ընթացքին ճառախօսներ անխուսափելի կերպով հիացման ծաղկեփունջերով արտայայտուեցան զիրենք հիւրընկալող երկրի իգական սեռի նկատմամբ։ Խումբ մը գիտնականներ, հանրային պարտէզի մը մերձակայ ճաշարանին մէջ առտուան գիտական դասախօսութեանց շուրջ կարճ խօսակցութենէ վերջ, խօսակցութիւնը դարձաւ կրկին Շուէտուհիներու գեղեցկութեան շուրջ։ Սթոքհոլմի Համալսարանի Վեններ Կրենց Հիմնարկութեան տնօրէնը Ծ. Թունսթրոմ, որ ծանօթ է ինծի վաղուց, նստած էր դիմացս եւ մտիկ կ'ընէր, խնդալով օտար գիտնականներու այս արտայայտութեանց։ Խօսքս ուղղելով փրոֆեսէօրին՝ «Ես ալ վերջապէս կարծիք մը յայտնեմ. կ'երեւի թէ Աթենա աստուածուհին կենդանացած եւ բազմացուցած իր իգական սերունդը եւ եկեր բնակութիւն է հաստատեր Շուէտի մէջ»։ Փրոֆ. Թունսթրոմ, որ եօթանասունը անցած է, խրախճալի երեւոյթ մը ցոլացուց դէմքին վրայ։

×

Դուրս ելանք ճաշարանէն եւ Փրոֆ. Թունսթրոմի հետ պտըտեցանք պարտէզը։ Հոն, ծառերու շուքին մէջ ցոյց տուաւ ինծի շուէտացի մեծ գիտնական Պերցելիուսին արձանը, բազմած բարձրադիր պատուանդանի մը վրայ։ Այս այն մեծ գիտնականն է, որ 19րդ դարու սկիզբը ձեւաբանեց Քաթալիսիսի հիմնական սկզբունքները, որ այն օրէն ի վեր քիմիական պրոցեսներու տեսական եւ գործնական հիմունքներու հիմնաքարը դարձաւ։ Մեր խօսակցութեան ընթացքին անիկա յայտնեց, թէ ներկայիս Շուէտի մէջ տիրող կարծիքը այն է, որ դիմագիծով եւ տաղանդով Պերցելիուսին նմանող գիտնականը, քիմիաբան հաշմանդամ Հիւկօ Թէօրելն է, որ մի քանի տարիներ առաջ պսակուեցաւ Նոպէլեան մրցանակով։

×

Բայց ինծի համար վերոյիշեալ հաճելի անակնկալներէն ա՛լ աւելի հաճելի անակնկալը Երեւանէն եկած երկու հայ փրոֆեսէօրներու հետ մեր ունեցած պատահական հանդիպումն էր. Միջազգային Մանրէաբանական Համաժողովի առաջին օրը, Երեկոյեան, ընդունելութիւն մը կազմակերպուած էր քաղաքին ընդարձակ

Ա. ՍԹԻՎԸՆՍԸՆԻ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Կոլխոզականները օրական 10 ժամ կ'աշխատին։ Նոր կարգադրութեան մը հիման վրայ, կոլխոզը կրնայ իրեն պէտք եղած թիւով թրակտորներ կամ այլ մեքենաներ գնել. մինչդեռ նախապէս վարձու կ'առնէր։ Ահա բան մը, զոր Սթալին երբեք չէր ուզած արտօնել։ Բայց Խրուշչեւ, մեքենաները գիւղացիներուն յանձնելով, մեծ ժողովրդականութիւն շահեցաւ եւ ըստ երեւոյթին, արտադրութիւնն ալ յաւելումներ արձանագրելու վրայ է։

ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Խորհրդային կրթական սիստեմը յարգալիր հետաքրքրութեան առարկայ դառնալ սկսաւ շատ մը Ամերիկացիներու համար այն օրէն սկսեալ, երբ խորհրդային առաջին սպուտնիկը մեզ դուրս հանեց մեր ինքնագոհ վիճակէն։

Այդ առթիւ գիտակցեցանք, որ կրթական հարցը չափազանց լուրջի առնուած է Խ. Միութեան մէջ. գիտութիւնը մեծապէս գնահատուած է այնտեղ, բարձրագոյն ուսում ստացողները լաւագոյն գործերուն կը տիրանան, ուսման տենչը շատ մեծ է Ռուսերուն մօտ, որոնց գլխաւոր ժամանցը կը կազմեն ընթերցումն ու ինքնազարգացումը։

Անդրադարձանք նաեւ, որ Խ. Միութիւնը զարմանալի յառաջդիմութիւններ արձանագրած է։ Մէկ սերունդէն միւսը, այս ընդարձակ յետամնաց երկրին ժողովուրդը ոչ միայն գրել-կարդալ սորված է, այլ նաեւ բնագիտութեան մէջ աշխարհի միւս բոլոր ժողովուրդներէն առաջ անցած է։

Կրթութիւնը, ինչպէս ամէն այլ բան, Խ. Միութեան մէջ, կը գտնուի կառավարութեան եւ համայնավար կուսակցութեան հսկողութեան ներքեւ։ Մոսկուայի Կրթական նախարարութիւնը կը հսկէ նախնական եւ երկրորդական վարժարաններուն վրայ, իսկ Բարձրագոյն Կրթութեան նախարարութիւնը կը զբաղի բարձրագոյն ուսման զանազան հաստատութիւններով։

Խ. Միութեան բոլոր հանրապետութիւններուն մէջ կրթական կազմակերպութիւնը միեւնոյնն է՝ նոյն ձեւի մանկամսուրներով, մանկապարտէզներով, տասը տարուան նախակրթարաններով, մասնագիտական դպրոցներով եւ համալսարաններով։

Գիտական պրպտումներու վերին մարմինը Մոսկուայի Գիտութիւններու Ակադեմիան է, որ իր ենթաբաժանումները ունի իւրաքանչիւր հանրապետութեան մէջ։ Այս ակադեմիաներուն յատկացուած պիւտճէն շատ աւելի է քան համալսարաններու կամ այլ կրթական հաստատութիւններու յատկացուած պիւտճէն։

Սթալինի մահէն ի վեր, գիտնականներն ալ զօրակոչի ենթարկուած են երկրին տնտեսական զարգացման ծրագիրը իրականացնելու համար։ 1959–65 տարիներու տնտեսական ծրագիրը մշակելու համար կազմուած էին գիտուններէ եւ պետական անձերէ բաղկացած 30ի չափ յանձնախումբեր։ Այս անձերն են որ կ'որոշեն թէ բնական ինչ ապրիքներու օգտագործման պէտք է զարկ տրուի, արդիւնաբերութեան որ մարզերը պէտք է աւելի զարգացուին, քանի՞ ճարտարապետի, բժիշկի, ուսուցիչի, գիտնականի, լեզուաբանի, եւայլն, պէտք պիտի ըլլայ որոշ ատենուան մը մէջ եւ զանոնք ո՞ւր տեղաւորելու համար։

Ապա, Կրթական նախարարութիւններուն պարտականութիւնն է գոհացնել ծրագիրը մշակողներուն պահանջները։

Եւգենի Աֆանասէնքօ, Մոսկուայի Կրթական Երիտասարդ նախարարը, անկեղծ կերպով բնորոշեց խորհրդային եւ ամերիկեան կրթական սիստեմներուն գլխաւոր տարբերութիւնը. «Այստեղ՝ մենք կ'որոշենք թէ ուսանողները ինչ ճիւղի պէտք է հետեւին»։

Մէկ խօսքով, մտաւորական եւ կրթական ամբողջ կազմին նշանակէտն է՝ ծառայել պետութեան։

Կրթական հսկողութիւնն ու իւրաքանչիւր մանուկի տրուելիք ուղղութիւնը կը սկսի մանկամսուրներէն ու մանկապարտէզներէն, ուր իրենց խմբական աշխատանքներուն եւ խաղերուն ընթացքին տղաքը կը սորվին համայնական կեանքով ապրիլ եւ կը սորվին նաեւ, որ կուսակցութիւնն ու պետութիւնը իմաստուն են, բարի ու ամենակարող։

Տղաքը դպրոց կը դրուին 7 տարեկանին։ Դպրոցական պարտադիր շրջանը 7 տարի է գիւղերուն մէջ եւ 10 տարի՝ քաղաքներուն մէջ։ Բայց այս որոշումը չէ գործադրուած ցարդ, որովհետեւ Խրուշչեւ վերջերս յայտարարեց թէ տղոց 20 առ հարիւր նոյնիսկ չեն աւարտեր եօթնամեայ դասընթացքները։

Ինչպէս տղոց դպրոցական աշխատանքը, այնպէս ալ ազատ ժամերը հսկողութեան ենթակայ են։ 7 տարեկանէն մինչեւ 26 տարեկան, խորհրդային մանուկներէն, պատանիներէն ու երիտասարդներէն կ'ակնկալուի անդամակցիլ զանազան կազմակերպութիւններու. մանուկները կը մտնեն Հոկտեմբերեաններու խումբերուն մէջ. պատանիները պիոներ. խումբերու մէջ. իսկ երիտասարդները՝ Կոմսոմոլներու շարքերէն ներս։ Այս կազմակերպութիւնները կը զբաղին մարմնամարզով, արուեստներով, եւ մանաւանդ՝ գաղափարաբանութեան ուսուցումով։

(Շար. 18)

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ "ԿԱՅՍՐ"Ը
ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Արժանթինի պետական առաջին ձայնասփիւռէն տրուեցաւ տաղանդաւոր թատերագիր Լեւոն Շանթի «Կայսր» թատերգութիւնը: Հիանալի գասթերէնով (սպաներէն) եւ անթերի մեկնաբանումով այս գործը ներկայացուեցաւ այս երկրի գեղարուեստասէր հասարակութեան եւ մտաւորական ընտրանիին: Մեծապէս գնահատելի այս ձեռնարկին նախաձեռնութիւնը եւս կը պատկանի արուեստագէտ–գրագիտուհի Տիկին Թամոս Մեխիա-յի (Ա. Շահպարոնեան), որ տարիներէ ի վեր նուիրուած է մեր ժողովուրդի մշակութային արժէքները օտարներուն ծանօթացնելու գործին, այլ խիստ անհրաժեշտ աշխատանքին: Առաջին անգամ ըլլալով հայ թատերագրի մը երկը համաշխարհային հռչակ ունեցող վարպետներու գործերու կարգին ներկայացուեցաւ հասկցող, կիրթ ունկնդիրներու:

Տիկնոջ հսկողութեան տակ երկը յաջող կերպով գասթերէնի փերած է Գ. Աճէմեան, ապա ձայնասփիւռի վարչութեան կողմէ կոկուելով եւ ձայնասփռումի պատշաճեցուելով, յանձնուած է պետական ձայնասփիւռի թատերախումբին, որ խոր հասկացողութեամբ եւ ապրումով ներկայացուց «Կայսր»ը, հրահանգութեանը տակ թատերախումբին խմբավար Տիկին Եոխէնիա տէ Օրոյի:

Մեծանուն Լեւոն Շանթի թատերական ստեղծագործութեան եւ «Կայսր»ին անդրադարձաւ գրագիտուհի Տիկին Սելիա Տիէկօ, ընդգծելով ներկայացուած գործին գրական ու գեղարուեստական բարձր արժէքը:

Ներկայացումը սկսելէ առաջ՝ Տիկին Թամոս Մեխիա ձայնասփիւռի ունկնդիրներուն ուղղեց հետեւեալ ուղերձը:

«Այսօր անգամ մը եւս ազգային ձայնասփիւռը իր ալիքները կը տրամադրէ համաշխարհային մշակոյթի տարածման, այսպէսով ան կը ծառայէ իր բարձր առաքելութեան՝ ընդհանրացնել մշակոյթը հեռաւոր երկիրներու, որոնց զաւակները արմատ նետած են այս ասպնջական հողին վրայ, որ միշտ գործով ընդունած եւ քաղաքացիական իրաւունք շնորհած է համաշխարհային գեղարուեստական բոլոր իրական արժէքներուն: Ասոր համար է, որ օտար երկրներու ձայնասփռումը տարօրինակ չի թուիր, այլ կը խանդավառէ եւ կը գոտեպնդէ մեզ: Արդարեւ, լաւագոյն եւ իմաստուն ձեւը չէ՞ միթէ իր ճակատագրին միացնել փոքր հաւաքականութիւնները, որոնք այս ափերը գաղթած են լաւագոյն ճակատագիր մը գտնելու յոյսով: Եւ Արժանթին յուսախաբ չէ ըրած զանոնք: Իր լայն հորիզոնները բացած է մտաւորական բոլոր արժէքներուն առջեւ, առանց ցեղային եւ կրօնական խտրութեան, այսպէս ստեղծելով եղբայրական զօրաւոր կապեր այլազան մշակոյթներու միջեւ: Կապեր, որոնք յաճախ աւելի կը միացնեն, քան միջազգային բարձր դիւանագիտական համաձայնութիւնները: Միթէ Շէյքսփիր, Կէօթէ, Մոլիէռ կամ Սերվանթէս արտակարգ դեսպաններ չե՞ն, որոնք իրենց հանճարով կը ներկայացնեն զիրենք ծնող ժողովուրդները:

Կատարելուած, աշխարհի չորս ծագերուն տարտղնուած ժողովուրդ մը, ինչպէս է հայ ժողովուրդը, — որուն դարաւոր պատմութիւնը արձանագրած է յաղթանակներ եւ պարտութիւններ, — ի գին ծանր տառապանքներու յաջողած է փրկել եւ պահել իր հայրենիքէն մասնիկ մը, ուր ներկայիս ան տիտանեան աշխատանքի լծուած է վերաշինելու համար աւերակները, եւ նոյնիսկ յաջողած է գիտութիւններու, արուեստներու ասպարէզին մէջ առաջնակարգ դիրքեր գրաւել, հետեւաբար՝ բնական է, որ իր ներկայութիւնը զգալի դարձնէ համամարդկային մշակութային արտայայտութիւններու մէջ, որովհետեւ ամբողջական գիտակցութիւնն ունի իր հնագոյն քաղաքակրթութեան եւ բոլոր ժամանակներու ոգեկան բարձր արժէքներուն: Այսպէս կը բացատրուի հայ գրականութեան լաւագոյն ներկայացուցիչներէն Լեւոն Շանթի գործին այսօրուան ունկնդրութիւնը:

Պէտք է ընդգծել, որ բաւական դժուար աշխատանք է գասթերէնի փերածել «Կայսր»ի նման խտացեալ գործ մը: Անհրաժեշտ է, որ թարգմանիչը՝ Պ. Պ. Աճէմեան իր լաւագոյնը ըրաւ կարելի հարազատութեամբ գործը ներկայացնելու համար. իսկ Տիկին Եոխէնիա տէ Օրօ մեծ յաջողութեամբ երկը պատշաճեցուց ձայնասփռումի:

Թող ներուի ինծի յայտարարելու, որ այսօր ինքնաբերաբար կը ծնի Արժանթին – հայ գրական եղբայրակցութիւնը, շնորհիւ երկու երկիրներու մտաւորականներու ջանքերուն. իտէալ մը, զոր տարիներու ընթացքին հետապնդած եմ՝ կամուրջ մը ձգել երկու մշակոյթներուն միջեւ, որպէսզի Հայը Ամերիկայի մէջ «գաղթական» չնկատուի, որպէսզի Ամերիկան յանձին Հայուն, գտնէ եւ ճանչնայ հնագոյն մշակոյթ մը եւ անոր յաւիտենական արժէքները»:

«Արմենիա»

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Անցեալ կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ, Ֆրանսական բանակի հայ զոհերու յիշատակին: Պատարագիչն էր Կաթող. Պատուիրակ Մանուկեան եպիսկոպոս:

Ռազմիկներու Միութիւնը, այս հանդիսաւոր առթիւ մասնաւոր հրաւէրներ ղրկած էր պաշտօնական անձնաւորութեանց եւ բարձրաստիճան զինուորականներու: Ապահովուած էր նաեւ որ արարողութիւնը ձայնասփռուի եւ հեռատեսիլի առնուի:

Հրաւէրին պատասխանած էին հետեւեալ օտար անձնաւորութիւնները.— Նախկին Ռազմիկներու նախարար Պ. Միշլէի ներկայացուցիչ Քօլօնէլ Շառըբիյէ, Արեւելքի զինուորներու Միութեան նախագահ Պ. Մօնսօի ներկայացուցիչ հարիւրապետը, Պատերազմական նախարարի ներկայացուցիչ Պ. Գուպէլ, Իւ. Էն. Սէի ներկայացուցիչ Պ. Լիսզօբ. Տիկին Ռիվ Հանրիս. Սէնի երեսփոխան Պ. Մարըմիլ, Ցրդ թաղամասի քաղաքապետը, Սէնի կառավարիչի ներկայացուցիչ Պ. Կիւյեօ, բիս, ժէնէրալ Մօնքլարի փոխանորդը, կայացուցիչը, դեսպան Ռօժէ Կարօ. Ցոյն Ռազմիկներու ներկայացուցիչ Պ. Փօլի-բիս, ժէնէրալ Մօնքլարի փոխանորդը, ծերակուտական Գասբէլան, Քօլօնէլ Բէռոէն, Օտար Լեգէոնի զօրավար Կառտիի ներկայացուցիչը, Օտար Կամաւորներու նախագահ Պ. Տը Սէկիւրա, որ իր կազմակերպութեան դրօշին վրայ ի պատիւ Հայերու արձանագրութիւն դրած է, Փօլ Տիւ Վէու, Պ. Փէյտօ, Պ. Պօնեայ, Գ. Մարքէռ եւ ուրիշներ:

Բազմաթիւ զօրավարներ եւ բարձր պաշտօնատարներ, հիւանդութեան եւ այլ պատճառներով չէին կրցած ներկայ գտնուիլ եւ սակայն իրենց համակրանքի գիրերը ղրկած էին:

Օտար Ռազմիկներու հետեւեալ կազմակերպութիւնները իրենց դրօշակներով ուզած էին մասնակցիլ այս արարողութեան.— Օտար Լեգէոնի դրօշը, Ջեխոսլովաքներու, Սէնի ոստիկանութեան պելժիական, յունական, հրէական, Արեւելքի զինուորներու երկու դրօշները, Տէ. Էմ.ի երկու դրօշները:

Կարգապահութեան կը հսկէին Ռազմիկներու Միութեան վարչութեան անդամները իրենց նախագահին՝ Պ. Պարկեր-ճեանի գլխաւորութեամբ:

Ժամը 9.30ին, Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան պաշտօնական դրօշին, հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններու առաջնորդութեամբ թափօր կազմելով, մուտք գործեցին եկեղեցիէն ներս ու տեղաւորուեցան դասին երկու կողմերը, որու ճակտին զետեղուած էր մեծ ծաղկեպսակ մը:

Արարողութեան ձայնասփռումը սկսած էր արդէն ժամը 8.45ին: Պատարագի աւարտումէն յետոյ տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան արարողութիւնը: Գոհարանական մաղթանքներ եղան նահատակուած հայ զինուորներու հոգւոյն հանգստեան համար. Ի վերին Երուսաղէմին, ներկայ տասը դրօշները խոնարհեցան ստեղծելով յուզիչ տեսարան մը:

Կրօնական արարողութենէն յետոյ, դրօշակները նոյն կարգով, որոնց կը հետեւէին պաշտօնական հիւրերը ինչպէս նաեւ ժողովուրդը, ուղղուեցան դէպի եկեղեցւոյ արտաքին դրան մօտ զետեղուած կամաւորի արձանին առջեւ, ուր զետեղուեցաւ ծաղկեպսակը: Կրկին դրօշները խոնարհեցան ու բոլոր ներկաները ի յարգանս նահատակներուն, պահեցին մէկ վայրկեանի լռութիւն:

Միութեան նախագահ Պ. Պարկիրճեան, շնորհակալութեան եւ համակրանքի խօսքեր ուղղեց ներկայ հիւրերուն եւ պաշտօնական կազմակերպութեանց, որոնք ընդառաջ երթալով եղած հրաւէրին եկած էին իրենց յարգանքի բաժինը բերելու այս առթիւ, ինչպէս նաեւ ամրապնդելու ֆրանքօ-հայկական եղբայրակցութիւնը որ նուիրագործուած էր ռազմաճակատներու վրայ թափուած նահատակներու արիւնով.

Գնահատութեան արժանի գործ է որ կը կատարէ Ռազմիկներու Միութիւնը, որուն դերը խիստ մեծ է այս գաղութին մէջ, պայմանաւ որ ան գիտնայ արժեցնել իր գոյութիւնը եւ մնայ իր բարձրութեան վրայ իբր Ֆրանսական բանակի մէջ զոհուած նահատակներու ներկայացուցիչ, որովհետեւ հայ-ֆրանսական եղբայրակցութիւնը սերտացնելու սատարող գլխաւոր կազմակերպութիւնն է այս Միութիւնը:

Արդարեւ, ժողովուրդներու եղբայրակցութիւնը կը ստեղծուի ոչ թէ միայն ճառերով, այլ կռուի դաշտին վրայ ինկածներու արեան գնով, իսկ Հայը վճարած է այդ գինը իր 15.000 զոհերով: Ասպետական Ֆրանսայի նուիրական հողերը թրջուած են հայ ռազմիկներու արիւնով խառնուած ֆրանսականին, հետեւաբար ան արժանի է այդ իրաւունքին եւ փառքին:

Գ. ՑԱՐԹԻՒ

սրահներէն մէկուն մէջ, մօտ 1200 դիտողներու համար: Խմիչքի գաւաթը ձեռքիս, սրահին մէկ կողմէն միւսը կը քալէի առանձին, դիտելով բազմութիւնը: Երբ, կարծես թաղուած խոհերու մէջ, կ'երթայի զանուիլ հայ գիտականներու այսպիսի բազմութեան մը եռուզեռին մասնակից, մէկը առջեւս ելաւ, կեցուց զիս, դէմքս ուսումնասիրեց եւ հարցուց. «Դուք Հայ էք, այդպէս չէ՞»: Մտածումներէս սթափած, երբ յայտնեցի անունս, անիկա թեւս անցաւ: Այդ, ալեհեր, բացդոյն մորթով, միջահասակ, հայատիպ աչքերով Երեւանի փրոֆեսորներէն Ցարութիւն Փանոսեանն էր: «Ես ձեզ եւ Փրոֆ. Արծրունի Փակչանեանը կը փնտռէի» ըսելով զիս առաջնորդեց բազմութեան մէջէն եւ կանգ առինք խորհրդային գիտականներու սեղանին առջեւ: Անոնց հետ ծանօթանալէ մի քանի վայրկեան յետոյ առանձնացանք բազմութեան մէջ, դէպ առ դէպ փնտռելով Երեւանէն իրեն ընկերացող Փրոֆ. Արտաշէս Ալիխանեանը եւ Թեքսասի Համալսարանէն Փրոֆ. Փակչանեանը. բայց չկրցանք գտնել զանոնք այդ երեկոյ: Փրոֆեսոր Փանոսեանը ծնած է Նիկոմիդիայ Արթոյրալի Չիֆթլիկ գիւղի մէջ, քաղաքական թուականին՝ դեռ պատանի, հրաշքով ազատած թրքական արիւնարբութենէն, չունչը առած է Հայաստանի մէջ: Այժմ Հայաստանի Համալսարանի Գիւղատնտեսական Բաժնի Մանրէաբանութեան փրոֆեսոր է: Այն երեկոյ փոխադարձ անկեղծութեան կապ մը ստեղծուեցաւ մեր միջեւ եւ գիշերուան ուշ ատեն, զինքը թաքսիով իր պանդոկը հասցնելէ ետք բաժնուեցանք:

Փրոֆ. ՄԱՆԱՍԷ Կ. ՍԵՒԱԿ

(Շար. — 2)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (311)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԴ.

ՄԻ ԳԻՒՂ ՌՇՏՈՒՆԵԱՑ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

Ո՞վ է իմանում օտարի զգացմունքը, գուցէ երգողը մի պաշտելի ունէր, որ այդ բոլորում, աղբիւրի մօտ կանգնած, ջրի սափորը մի կողմը դրած, խորին ըղձալմունքով լսում էր ծանօթ ձայնը: Թո՛ղ այդ լսողը նրա կինը լինէր, նրա նշանածը լինէր, կամ նրա սիրուհին լինէր, այդ միեւնոյն է, բաւական է, որ երգողը գիտէր, որ մի սիրող սիրտ անհամբերութեամբ սպասում է նրա վերադարձին, որի կուրծքի վրայ նա կարող էր հանգչել օրուայ աշխատութիւններից յետոյ, — եւ այդ աւելի ոգեւորում էր նրան, աւելի ուժ եւ կեանք էր տալիս նրա ձայնին:

Ես առաջին անգամ տեսնում էի մի այդպիսի ուրախ հասարակութիւն: Ինձ թւում էր, որ սպաննիչ հոգսը, վիշտը, տառապանքը, որ այդ կողմերում ամէն մի գիւղացու ճակատագիրն էր, — երբեք այդ գիւղին չէր մօտեցել: Ինչո՞վ ձեռք բերեցին նրանք այդ ուրախութիւնը: Ինչո՞վ հեռացրին իրանցից աւանդական լացը, կոծը ու արտասուքը: Ես այդ քննութիւնների մէջ էի մտնում. եւ մխիթարւում էի միայն, որ ամէն տեղ միշտ թշուառութիւններ տեսնելուց յետոյ, վերջապէս տեսնում էի մարդիկ, որ աշխատում են, գործում են, եւ իրանց աշխատութեան արդիւնքը ամենայն բաւականութեամբ վայելում են: Անգութ հարկահանը ծախել չէր տալիս նրա արօրի եզները, իսկ քուրդ աւազակը չէր յափշտակում նրա անասունների հօտերը:

Ռէյսը եւ նրա մօտ նստողները, որ մինչեւ այժմ նկատողութիւններ էին անում անասունների վրայ, այժմ սկսեցին նկատողութիւններ անել դաշտից վերադարձող մշակների վրայ:

— Այդ Ցակոբի տղան, ասում են դժուութիւններ շատ է անում, նրա ականջները պէտք է փոքր ինչ ոլորել, — ասաց ռէյսը, ցոյց տալով մի սրիկայադէմ պատանի, որը, իր գլխի քոլոզի վրայ փաթաթած գոյնզգոյն թաշկինակների զանազան ծայրիկներ խրած, մեր մօտից հպարտութեամբ անցնում էր:

— Մեզանից ո՞ր մէկը նրա հասակում պժուութիւններ չէ արել, — ներողամտութեամբ պատասխանեց քահանան: — Դեռ ջահիլ է, արիւնը նոր է եռ գալիս, կը մեծանայ, խելքը գլուխը կը գայ:

— Այդ Վանեսի տղան, ասում են, գործի չէ գնում. այս առաւօտ հայրը զօռով է դաշտը ուղարկել, — դարձեալ նկատեց ռէսը:

— Նա փոքր ինչ ծոյլ է, — վկայեցին ամէնքը:

— Նա գոնէ թող օրինակ առնէ Մաթոսի տղայից, որ տասն հոգու հաւասար է. մի օրուայ մէջ, որքան առէք, հնձում է: Նայեցէք, ամբողջ օրը աշխատել է հիմա մի մեծ չալակ խոտ է բերում հորթերի համար:

— Թո՛ղ Աստուծոյ աչքը վրան լինի, շատ աշխատասէր տղայ է, — ձայն տուեցին ամէնքը:

Այսպէս, մէկի արժանաւորութիւնները գովելով, միւսի թերութիւնները պախարակելով, բարոյականութեան այդ վերահսկողները իրանց կարծիքը յայտնում էին իւրաքանչիւրի մասին: Ի հարկէ, միւս օրը նրանք կը լսէին, լաւերը աւելի կը խրախուսուէին, իսկ վատերը կ'ուղղէին իրանց վարքը: Յարգանքը դէպի ծերը եւ նրա խրատները — այդ հասարակութեան մէջ՝ սրբագործուած կանոններից մէկն էր:

Ռէսի տան դրան առջեւ մի ոչխար էին քերթում՝ մեզ համար ընթրիք պատրաստելու: Բազմութիւնը հաւաքուած էր այնտեղ: Անկարելի էր որոշել, թէ ո՛րն էր ռէսի ընտանիքին պատկանում եւ ո՛րն էր դրացիին: Ամէնքը առանց խտրութեան զանազան ծառայութիւններ էին կատարում:

Ամբողջ գիւղում արդէն տարածուել էր, որ օտար մարդիկ են եկել: Այդ նրանց համար մի մեծ նորութիւն էր, որովհետեւ օտար մարդկանց խիստ հազիւ անգամ էին տեսնում: Այդ պատճառով մէկ-մէկ գալիս էին, հեռուից ուշադրութեամբ նայում էին մեզ վրայ եւ, իրանց շրջապատողների թիւր հետզհետէ աւելանում էր: Ի՞նչ տպաւորութիւն էինք գործում մենք այդ կղզիացած, ամէն յարաբերութիւններից կտրուած գիւղացիների վրայ, — այդ դժուար էր որոշել, միայն նրանց առաջին հարցը լինում էր՝ «Հա՞յ էք», եւ երբ դրական պատասխան էին ստանում, այն ժամանակ միայն սկսում էին աւելի մտերմաբար նայել մեզ վրայ:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ վերջին 48 ժամուան ընթացքին արիւնալի դէպքեր պատահեցան: Պաշտօնական աղբիւրներէ կը հաղորդեն թէ ըմբոստութեան վերջաւորութեննէն ի վեր ամէնէն արիւնալի դէպքն է որ պատահած է: Կ՚ըսուի թէ 15 հոգի, որոնց երկուքը զինուոր սպաննուած են եւ քառասուն ուրիշներ վիրաւորուած, թէեւ ըմբոստներու թերթը կ՚ըսէ թէ մեռեալներուն թիւը քառասուն է: Կոիւը սկսաւ, կ՚ըսուի երբ Արապի գիւղացիները սկըսան զէնք պարպել օդին մէջ:

ՓԵՔԻՆԻ մէջ պաշտօնապէս հաստատուեցաւ այն լուրը, որուն համաձայն Մաօ Ցէ Թունկ պիտի չներկայանայ նախագահական ընտրութեան, բայց պիտի մնայ համայնավար կուսակցութեան նախագահ եւ պիտի աշխատի զօրացնել կուսակցութեան եւ պետութեան քաղաքականութիւնը՝ մարքսիզմը ուսումնասիրելով :

Ж. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ նոր յուշագիր մը յանձնեց Թուրքիոյ կառավարութեան, զգուշացնելով զայն Միացեալ Նահանգներու հետ զինուորական համաձայնութիւն մը կնքելու որոշումին դէմ. ինչպէս ծանօթ է, Անգարա նոր դաշինք մը պիտի կնքէ Ուաշինթընի հետ՝ հրթիռի արձակարաններ հաստատելու համար իր երկրին մէջ :

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆ խորհրդային կարեւոր պատուիրակութեան մը հետ գնաց Վարշաւա, մասնակցելու համար Լեհաստանի համայնավար կուսակցութեան 40րդ տարեդարձի տօնակատարութեան. Ж. Միութեան փոխ վարչապետը ճառ մը պիտի խօսի մեծ հանդիսութեան մը մէջ :

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ Ռուէնթրէ խօսակցեցաւ Վարչապետ Քասըմի հետ: Ցոյցերու առաջքն առնելու համար կարեւոր թիւով զինուորներ կը պահէին ամերիկացի դիւանագէտին կառքը: Միւս կողմէ, հակառակ անոր որ Պաղտատի մէջ հերքուեցաւ զնդապետ Արէֆի դնդակահարութեան լուրը, Պէյրութի նաարեան շրջանակները կը պնդեն թէ Գնդապետը գնդակահարուած է Զօր. Քասըմի որոշումով :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի հանդիսաւոր Ս. պատարագ Շաւիլի եկեղեցւոյ օծման տարեդարձին առթիւ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հայրապետական պատուիրակ Ս. Եպս. Մանուկեան:

Ցաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն՝ եկեղեցւոյ բարերարներէն Գ. Ա. Համբարձումեանի, Օր. Տիրուհի Անդրանիկեանի եւ Տէր եւ Տիկին Ա. Խանճեանի ննջեցելոց յիշատակին:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբին, այս կիրակի ժամը 15էն 23, Ազգ. Տան մէջ, 32 րիւ տը Թրէվիզ :

Հաճելի մթնոլորտ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Գ. Զատիկ Կոչեանէ եւ Տիկին Վիքթորիա Յովհաննէսեանէ հազարական ֆրանք Տօքթ. Քիւթիւքեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթ. երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ Կապ. Խաչի կայանին Տօքթ. Քիւթիւքեանի մահուան առթիւ :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է երկու հազար ֆրանք, օդափոխութեան կայանին համար, Տէր եւ Տիկ. Արամ Թաթուլեանէ (Փրովիտէնսէն), իրենց եղբօր եւ աներձագին, Սարգիս Տէրմանեանի զինուորագրութենէն վերադարձին առթիւ :

×

Աշոտ Գասմագրեանի յոբելենական յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ըստացած է հարիւր հազար ֆրանքԳալուստ Կիւլպէնկեան՝ հիմնարկութենէն :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի կողմէ Դեկտ. 23ին, ժամը 21ին, Իսիի Ալհամպրա սինեմային մէջ: Կը ներկայացուի Շիրվանզադէի

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ »Ը

Միջնարարին տօնածառ եւ մրցանակաբաշխութիւն Երեմեան դպրոցի աշակերտութեան:

ՀԱՑԱՃԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ՊԱՆԵԽՈՅԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, երեկոյեան ժամը 4.45ին պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Յովհաննէս Վ. Փարթամեան Ս. Ռընէ. մատրան մէջ, 83 Ռիւ տ՚Արքէօյ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Կաղանդի Ծառի հանդէսը Դեկտեմբեր 21ին ժամը 16էն սկսեալ մինչեւ 22:

Գեղարուեստական բաժինը կազմակերպուած է վարժարանի մեծ եւ փոքր աշակերտներու կողմէն, զաւեշտախառն ներկայացումներ, արտասանութիւններ, խաղեր եւ երգեր :

Շքասեղան հայկական աւանդական ճոխութեամբ :

Սիրով կը հրաւիրուին յարգելի բոլոր հայրենակիցները :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Դեկտեմբեր 21ին

ժամը 15ին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ՚ունենայ յառաջիկայ 20 Դեկտեմբերին, Շաբաթ իրիկունը, Սալ տէ Ֆէթի ընդարձակ սրահներուն մէջ :

Հաճելի անակնկալներ եւ առաջնակարգ նուագախումբ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մկրտիչեան Գուրգէն, ծնած Լենինականի շրջանը, Վերին Ղանլիճա գիւղը 1916ին. հօրը անունը Գէորգ, մօրը՝ Մարիամ. պատերազմի մասնակցած է 1941ին: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Գ. Սարգիսեանի՝

5, Rue des Houbeaux STAINS (Seine)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH

—— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) ——

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն սովորական ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, Օհանջանեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին «Ռէժան»ի վերնայարկը:

Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը շաբաթ երեկոյեան Դեկտ. 20, ընկ. Սիմոնեանի բնակարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Երեմեան դպրոցը: Ներկայ կ՚ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին (Քաֆէ Լիոն) սրճարանին վերնայարկը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս երկուշաբթի ժամը 16ին, Յոյներու սրահը Կարեւոր օրակարգ:

ՊԱՆԵԽՕ-ՔԱՇԱՆԻ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ՚ունենայ չորեքշաբթի ժամը 15,30ին, Տիկին Հէքիմեանի բնակարանը. ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչը: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԿԱԳՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի Շրջանային Վարչութեան վարչական ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ. բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ «Մանուկներու Օր»ուան տօնակատարութեան յանձնախումբի ժողովը այս երկուշաբթի ժամը չորսին Ռէժան սրճարանի վերնայարկը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը երեքին, ընկերուհի Էօժէնի Փոթալեան բնակարանը՝ 21 Րիւ Թիւրպիկօ, Փարիզ (2), մէթրօ էթիէն Մարսէլ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներուն եւ մասնաւորաբար յանձնախումբին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք։ Հատը 15 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 19 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 19 DECEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8373 34EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ. 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4174

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՊԷ՞Ս ԴՈՒՐՍ ԳԱԼ "ԱՆԵԼ"ԷՆ

Տարեվերջը կը մօտենայ։ 1959ի ելմտացոյցը պէտք է հրատարակուի պաշտօնաթերթին մէջ մինչեւ Դեկտ. 31։

Ելմտական նախարար Անթուան Փինէ մասնագէտներու հետ խորհրդակցելէ ետք, յառաջիկայ տարուան ելմտացոյցին մասին իր տեսակէտները պարզեց զօրավար Տը Կոլի։

Վերջին խօսքը կը պատկանի նախարարական խորհուրդին, որ այս օրերս պիտի քննէ Փինէի նախագիծը եւ պիտի վաւերացնէ զայն։

Հինգերորդ Հանրապետութեան առաջին ելմտացոյցին մուտքի եւ ելքի բաժինները հաւասարակշռուած պիտի չըլլան։ Պատճառը այն բացառիկ կացութիւնն է, որուն մէջ կ'ապրի Ֆրանսա 1954 Նոյեմբերէն ի վեր։

Ալժերիոյ պատերազմը արտակարգ ծախքերու կ'ենթարկէ պետական գանձը։ 1959ին 110 միլիառի յաւելում մը կը նախատեսուի զինուորական վարկերուն վրայ։

Հակառակ զանազան կրճատումներու, նոր ելմտացոյցին բացը կը հաշուէին 1200 միլիառ, այսինքն անցեալ տարուան կրկինը։

Այս «անել»ը իր նուազագոյնին իջեցնելու համար, ելմտական նախարարը քանի մը ամիս առաջ պաշտօն յանձնած էր յայտնի տնտեսագէտ Ժագ Ռիւէֆի, որ 1926ին գլխաւոր խորհրդատուն էր եղած վարչապետ Ռէյմոն Փուանքարէի՝ ֆրանքը կայունացնելու համար։ Փորձը յաջողած էր։

1935ին նոյն մասնագէտը խորհրդատու էր վարչապետ Փիէր Լավալի՝ հետեւիլ սեղմումի քաղաքականութեան (տէֆլասիոն)։ Եւ ձախողած էր։

Ռիւէֆի նոր ծրագրին համաձայն, անհրաժեշտ էր ելմտացոյցին բացը 1200էն իջեցնել վեց հարիւր միլիառի։ Այս արդիւնքին հասնելու համար կ'առաջարկէր տուրքերու յաւելումէն շահիլ 290 միլիառ, իսկ պետական նպաստներէն կրճատել 280 միլիառ ֆրանք։

Այս ծրագրին դէմ ծառացաւ Ալպէն Շալանտոն, Միութիւն Նոր Հանրապետութեան Համար կուսակցութեան ելմտագէտը, որ կը թելադրէր պահել 1200 միլիառի բացը, ո՛չ աւելցնել տուրքերը, ո՛չ ալ կրճատել նպաստները։ Ու կը հաւատէր թէ այս «դիւրութեան քաղաքականութեան» շնորհիւ երկիրը պիտի բարգաւաճի եւ տնտեսական տագնապին առաջքը պիտի առնուի։

Ելմտական նախարարը այս երկու հակոտնեայ ծրագիրները մէկ կողմ ձգելով՝ միջին ճամբայ մը գտած է։

Ելմտացոյցին բացը 1200էն պիտի իջեցնէ 750 միլիառի։ Որով 450 միլիառը կարելի պիտի ըլլայ գոյացնել տուրքերու հակակշիռը խստացնելով, անոնց վրայ որոշ յաւելումներ կատարելով եւ կարգ մը նպաստներ ջնջելով։

Անխուսափելի կը նկատուի գիներու բարձրացումը՝ եթէ պետութիւնը դադրեցնէ իր նպաստները որոշ ապրանքներու համար։ Կը կարծուի թէ պիտի ջնջուի ածուխի նպաստը։ Հաւանական կը նկատուի երկաթուղիի գիներուն յաւելումը, ճամբորդներու համար 15 առ հարիւր, ապրանքներու տասը առ հարիւր համեմատութեամբ։

Յաւելում կը նախատեսուի նաեւ ծխախոտին, գլանիկներուն եւ քանի մը տեսակ գինիներու համար։

Պետութիւնը պիտի չդադրեցնէ հացին նպաստը, որպէսզի պահուի ներկայ գինը։

Զօրավար Տը Կոլի կառավարութիւնը ամէն ճիգ կ'ընէ՝ արգիլելու համար ապրուստի անհրաժեշտ կենսական ապրանքներու գիներուն բարձրացումը։

Այսպէս արդիւնքը կ'ըլլայ երաշխաւորեալ նուազագոյն աշխատավարձքին յաւելումը, ֆրանքի գնման կարողութեան նուազումը եւ տնտեսական տագնապին սաստկացումը։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ ԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ՎԵՐՋԱՆԱՅ

ՑԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՏԸ ԿՈԼ – ՍԵԼՎԻՆ ԼՈՅՏ ԳԼՈՒԽ – ԳԼԽԻ

Ատլանտեան Ուխտի նախարարները կատարեալ համաձայնութիւն գոյացուցին հրատապ հարցերու շուրջ, մասնաւորապէս դիւանագիտական մարզի մէջ։

Այնուհետեւ անցան զինուորական խնդիրներու քննութեան։

Անգլիացի ծովակալ՝ Մայքըլ Տէննի ներկայացուց խորհրդային յառաջդիմութիւնը՝ ռազմական ճակատի վրայ, որմէ ետք Եւրոպայի դաշնակից ուժերու գերագոյն հրամանատար Զօր. Նորսթէտ պարզեց իր ուժերուն պատկերը եւ կոչ մը ըրաւ դաշնակից երկիրներուն որ աւելի ամբողջական ձեւով կատարեն զինուորական իրենց պարտականութիւնները։ Հրամանատարը շեշտեց թէ կարգ մը երկիրներ իրենց պատասխանատուութիւնները չեն յարգեր։ Նորսթէտ այդ երկիրներու անունները չթուեց, բայց տեղական մամուլը կը գրէ թէ հաւանաբար Ֆրանսա կը գտնուի անոնց շարքին։ Զօր. Նորսթէտ կը փափաքի որ հեռահար հրթիռի արձակարաններ հաստատուին Եւրոպայի մէջ. Միացեալ Նահանգները իրենց դժգոհութիւնը գաղտնի չեն պահեր արդէն Ֆրանսայի դէմ. ինչպէս ծանօթ է, Փարիզի կառավարութիւնը թոյլ չի տար որ իր հողամասին վրայ արձակարաններ զետեղուին. դէմ է նաեւ հիւլէական ու ջրածին ռումբերու պահեստներու կառուցման։

Ամերիկացիներու համաձայն Զօր. Տը Կոլ այս քաղաքականութիւնը կ'որդեգրէ որպէսզի Ուաշինկթըն ստիպուի Ֆրանսայի հետ աւելի սերտօրէն խորհրդակցիլ միջազգային հարցերու շուրջ։

Դաշնակիցները դիտել կուտան նաեւ որ Արեւմտեան Գերմանիա ետ մնացած է վերազինման իր ծրագրին մէջ եւ Ֆրանսա Ալժերիա ղրկած է մեծ մաս այն զինուորներուն՝ որոնք նախատեսուած էին Ատլանտեան Ուխտի համար։

Ետ մնացած է նաեւ Անգլիա՝ Ատլանտեան Ուխտին տրամադրելիք իր ուժերուն մէջ, որովհետեւ փոխանակ պարտադիր զինուորութեան մասին մտածելու՝ ուժ կուտայ արհեստով զինուորներէ բաղկացած բանակի մը կազմութեան։

Այս առիթով կը խօսուի խորհրդային պատրաստ ուժերուն վրայ։ Արդարեւ դաշնակիցներու կարծիքով Խ. Միութիւնը 22 զօրաբաժիններ ունի Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ եւ վաթսուն զօրաբաժին՝ Արեւելեան Եւրոպայի միւս երկիրներուն եւ Ռուսիոյ արեւմտեան շրջանին մէջ։ Ունի քսան հազար օդանաւ եւ օդային իր բանակը կազմուած է 800.000 հոգիէ։ Կը մտածեն նաեւ որ մինչեւ 1960 Ռուսերը պիտի ունենան 700 սուզանաւ։

Խօսք առաւ Ֆրանսայի Պաշտպանական նախարար Կիյոմա.— «Ալժերիոյ մէջ Ֆրանսայի պարտութիւնը Խ. Միութեան առջեւ պիտի բանայ Սեւ Ափրիկէի եւ Հիւսիսային Ափրիկէի դուռները, այնուհետեւ իր տիրապետութիւնը Ատլանտեանի վրայ տարածելու համար։ Արդ, Ֆրանսական կառավարութիւնը կը փափաքի որ որեւէ անվստահութիւն չքանայ Ատլանտեան Ուխտի հանդէպ իր ունեցած պատասխանատուութեանց նկատմամբ։ Այն կացութիւնը, որ կը գտնուի Ֆրանսան՝ Ալժերիոյ հարցով ծանրաբեռնուած է եւ պէտք չունի պահելու այն ճիգը՝ որ ի գործ կը դրուի այդ շրջանին մէջ»։

Այնուհետեւ Պաշտպանական նախարարը խօսեցաւ Ֆրանսայի օդային, ծովային եւ ցամաքային ուժերուն վերակազմակերպման շուրջ։

Կիյոմայի տուած բացատրութիւններով վերջացաւ զինուորական հարցերու քննութիւնը, որմէ ետք դաշնակից 15 երկիրներու Պաշտպանական եւ Ելմտական նախարարները սրահէն դուրս ելան, ձգելով որ Արտաքին նախարարները ուսումնասիրեն քաղաքական կացութիւնը՝ Միջին Արեւելքի, Միջերկրականեան երկիրներու եւ Ծայր. Արեւելքի մէջ։

Իտալիոյ Վարչապետ Ֆանֆանի եւ Ամերիկայի Արտաքին նախարար Տըլլըս մատնանշելէ ետք համայնավարներու գործունէութիւնը արեւելեան երկիրներու մէջ, հաւաքական պայքարի անհրաժեշտութիւնը շեշտեցին՝ ընդդէմ Մոսկուայի մեքենայութեանց։

Չորեքշաբթի իրիկուն Վարչապետ Տը Կոլ ընդունեցաւ Անգլիոյ Արտաքին նախարար Սելվին Լոյտի այցելութիւնը։ Խօսակցութիւնը տեւեց ութսուն վայրկեան։ Անգլիացի նախարարը ծանրացաւ մասնաւորապէս փոխանակութեան ազատ գօտիի հարցին վրայ եւ Տը Կոլ խոստացաւ անձնապէս քննել այդ խնդիրը։

Ֆրանսացի բանբեր մը յայտարարեց թէ Տը Կոլ եւ Սելվին Լոյտ «մեծ յառաջդիմութիւն մը արձանագրեցին այդ մարզին մէջ»։

Միւս կողմէ Փոլ Ռէյնօ Լոնտոնէն վերադառնալով յայտարարեց թէ պէտք չէ խրամատ մը բանալ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ. ընդհակառակն, պէտք է կազմակերպել Եւրոպան, որովհետեւ պէտք չէ մոռնալ որ 25 տարի վերջ մէկ միլիառ ... Չինացի պիտի ըլլայ։

× Արտաքին նախարար Քուվ Տը Միւրվիլ մօտ կէս ժամ խորհրդակցեցաւ Ամերիկացի իր պաշտօնակիցին, Տըլլըսի հետ.

Լաւատեղեակ շրջանակները կը հաղորդեն թէ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը Պոն պիտի չերթայ, ինչպէս կը կարծուէր։ Ընդհակառակն, Տըլըս շաբաթ մը հանգիստ պիտի ընէ, որմէ ետք պիտի ենթարկուի վիրաբուժական գործողութեան մը։

ՆՈՐ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կանոնագրային շարք մը նոր օրէնքներ հրատարակուեցան Ազգ. Ժողովի երեսփոխաններու համար։ Առաջին առթիւ որոշուեցաւ որ երեսփոխանները «ներկայութեան թուղթ» մը ստորագրեն, այսինքն պիտի պատժուին նիւթապէս անոնք որ ներկայ չեն ամէն նիստի, ընդհակառակն յարատեւ երեսփոխանները 70.000էն 80.000ի նուէր մը պիտի ստանան (ամսական)։

Պարտադիր պիտի ըլլայ անձամբ քուէարկել, ամէն նիստի բացումէն հինգ վայրկեան ետք դուռները պիտի փակուին։ Հարցապնդումները կը ջնջուին, ասկէ ետք միայն բերանացի հարցումներ պիտի ըլլան Ուրբաթ օրերը։

Յանձնախումբերու նախագահները (6 հատ) պիտի նկատուին իբրեւ «նախարար», այսինքն պիտի ունենան նիւթապէս նախարարական բոլոր առաւելութիւնները (կառք, քարտուղարութիւն եւն. եւն.)։

Գիշերուան նիստերը ջնջուած են։

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ
Կ'ՕԾԷ ՄԱՆԻԼԱՅԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Ս. Աստուածածնի Անարատ Յղութեան տօնին օրը, Դեկտեմբեր 8, Պապին Փոխանորդ Նուիրակը՝ Կարդինալ Աղաջանեան կատարած է օծումը Մանիլայի նորակառոյց հոյակապ Մայր Եկեղեցիին։ Այս դէպքը պատմական անկիւնադարձ մը կը նկատուի Փիլիպպեան կղզիներու կաթողիկէութեան համար, որ կը հասնի 21 միլիոնի։

Մանիլայի Մայր եկեղեցին կը վերակառուցուի վեցերորդ անգամուան համար, իր հիմնուելէն ի վեր (ԺԶ. դարուն, Սպանիացիներու կողմէ)։ Վերջին անգամ կործանեցաւ երկրորդ աշխարհամարտին, ամերիկեան – ճափոնական բախումներու ընթացքին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԻ թերթերը որ ծանր յարձակումներով դիմաւորեցին ամերիկացի դիւանագէտ Ռունթրէի ժամանումը, յանկարծ լեզու փոխեցին եւ կը գրեն.— «Պ. Ռունթրէի Իրաք այցելութեան նպատակն է՝ Միացեալ Նահանգներու եւ Իրաքի բարեկամական յարաբերութիւններու զօրացումը»։ Արդարեւ կը կարծուի թէ Ռունթրէ քաղաքական կարեւոր յաջողութիւն մը ունեցած է Պաղտատի մէջ։ Ամերիկացի դիւանագէտը գնաց Պէյրութ, ուր կարճ ժամանակ մը մնալէ ետք պիտի անցնէր Աթէնք։

ԲՈԼՈՄԳԻՈՅ մայրաքաղաք Պոկոթայի մէջ մեծ վաճառատուն մը կրակ առաւ 83 հոգիի մահուան պատճառ դառնալով։ Բազմաթիւ վիրաւորներ կան, որոնց մեծ մասը՝ ծանր։ Հրդեհը պատահած է Ծննդեան ծառի մը վրայ դրուած ելեկտրական մէկուն պայթումով, որուն յաջորդած է իրարանցում մը. վաճառատան պաշտօնեաներէն շատեր մտածելով թէ գողերու հետ գործ ունին՝ փակած են բազմաթիւ դուռներ, ինչ որ պատճառ եղած է մեծ թիւով մարդոց մահուան եւ վիրաւորման։

ԹԻՊԷԹԻ հակահամայնավար ըմբոստութիւններէն ետք հազար ծանր վիրաւորներ (զինուոր) փոխադրուած են Փեքին, դարմանուելու համար։

ԿԻՊՐՈՍԻ Յոյները բողոքի ցոյց մը ըրին երկու Յոյներու դնդակահարման որոշումին դէմ եւ ուսանողները դասադուլ հռչակեցին, որմէ ետք բրիտանական իշխանութիւնները որոշումին գործադրութիւնը յետաձգեցին։

ՓԵՔԻՆԻ մէջ պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ թէ Մաօ Ցէ Թունկի յաջորդը պիտի ընտրուի Յունուար ամսուան մէջ «Ժողովուրդի համագումար»ի մը կողմէ։

ՔԱՖ ՔԱՆԱՎԵՐԱԼԷՆ արձակուեցաւ «գործածելի» Թոր հրթիռ մը, որուն մեծաքանակ պատրաստութիւնը սկսած է։

ԼՈՆՏՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Խ. Միութիւնը շինած է նոր հրթիռ մը՝ ժամական աւելի քան 2500 քմ. արագութեամբ։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ թերթի ցրուիչներու գործադուլը, որ կը շարունակուի մէկ շաբաթէ ի վեր, 13 միլիոն տոլար (վեց միլիառ ֆրանք) արժած է։

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ զինուորական կարեւոր ժողով մը գումարուած է մարաջախտ Ամէրի նախագահութեամբ, կը հաղորդէ եգիպտական ձայնասփիւռը։ Միւս կողմէ Նասր պահանջած է որ ՄԱԿի ուժերը հեռանան Սինայէն ու Կազայէն, ուր կը գտնուին 1956էն ի վեր։

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ Համայնավար Երկիրներու տնտեսական խորհուրդը որոշեց Արեւելեան Եւրոպայի մէջ նաւթուղի մը կառուցանել՝ խորհրդային քարիւղը Լեհաստան, Արեւելեան Գերմանիա, Չեխոսլովաքիա եւ Հունգարիա տանելու համար։

ԹԼԿԱՏԻՆՑԻՆ

(1850–1915)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Քիչ մըն ալ խօսինք Թլկատինցիին այն երկու գրուածքներուն մասին, որոնցմէ մէկուն տիտղոսն է Շողիկը, 2 քառեակէ բաղկացած ժողովրդական քերթուած մը, իսկ միւսը, «Ըսէ՛ ինծի, ի՞նչ կայ», երկուքն ալ «Թլկատինցին եւ իր գործը» հատորին մէջ։

Թլկատինցին մէկն է, որուն մայրը շատ կանուխէն տառապանքի երկա՜ր տարինե֊րէ վերջ; ոչ միայն Փիզիքապէս իր պար֊տականութիւնը կատարած է այլ անոր գրականութեան ներշնչման աղբիւրը դարձեր է։ Թլկատինցիին գրչին տակ, իր հարազատ մօր պատկերին բովանդակ քնքշութեամբը, հայ մայրն է որ կը ներկայացուի, զոհաբերութեան եւ սիրոյ կրկնակ լուսապսակով։

Ահաւասիկ Շողիկը.—

Խապրիկ մը, մայրիկ, խապրիկ մը շու֊տով,
Երէկ էր տեսայ, որ մատն արտորէով
Շատ ալ զայրացկոտ՝ գիս կը փնտռէր
Ու ճիշդ անունովս ինծի կը կանչէր։

Բայց՝ իրա՞ւ ըստոյգ, ո՛վ լուսահոգի,
Ատե՞նն է գալու, դուն կ'ուզե՞ս այսպէ՛ս,
Դո՛ւն հող՝ երկինքը, շողերուն մօտիկ,
Ալ իմըս մարա՞ծ, ալ չունի՞մ շողիկ։

Գէթ կա՞յ վերլուծելու այս քերթուածը, իր ա՛յնքան հոգեցունց տողերուն մէջ, երբ գրագէտը շուարած, լուսահոգի մօրը հետ կը խօսի եւ անկէ խապրիկ մը կ'ուզէ ...։

Թլկատինցին ունի սակայն էջեր, որոնց մէջ սովորականէն տարբեր շունչ մը կը տատանի։ Կեանքի եւ մահուան, եւ տոռվ իսկ իր գրականութեան վրայ շղարշի մը պէս տարածուող յոռետեսութիւնն ու հեգնութիւնը գիծեր են, որոնք զինքը կը մօտեցնեն այս սեռի գրականութեան լաւագոյն ներկայացուցիչներուն։

Մահուան գգայութենէն եւք եւ անոր զուգրնթաց, մայրական սիրոյ զգացումն է, որ ամէնէն աւելի տառապակոծ գրականութեան մը ծնունդ տուած է։ Անոր փառաբանութեան միակ կուռքը մայրական սիրտն է։ Իր մօրքին բոլոր ծաղիկ֊ները, խունկն ու բոյրերը անոր խորանին կ'ընծայաբերէ։ Մայրական գորովը, սէ֊րը, ապապատանքն ու քնքշութիւնը անոր մտածումներուն Թռիչք կուտան։ Այս տեսակէտով անոր գեղեցկագոյն էջերէն մէկն է Ըսէ՛ ինծի, ի՛նչ կայ գրուածքը, կը հարցնէ մեռած մօրը։ «Վեր ա՛ռ գլու֊խըդ ու ըսէ՛ ինծի, ի՞նչ կայ անդին։ Ո՞րն է երազը, աս արեւի՞նը թէ վաղուան ստուերներուն կեանքը»։

Ա՞յս է արդեօք վերջին եզրակացութիւ֊նը բոլոր մտածողներուն, որոնք կեանքին բացասական ու դրական կողմերը ապ֊րած, տառապած, լացած, ինկած ու բարձրացած, երբ յոռետեսութեան մշու֊շը կուգայ պարուրել իրենց յոգնաբեկ միտքն ու մարմինը, անդիէն լուրի մը, խապրիկի մը կը սպասեն, գիտակցօրէն մեկնելու համար ստուերներուն աշխար֊հը ...։

Գրուածքին երկրորդ գաղափարը մայ֊րական սիրոյ ներգործութիւնն է գրա֊գէտ զաւկին վրայ, հոն կը գտնենք լոյսի այն երազը, որ կը բացուի, Թափանցիկ դարձնելու համար մօր տիպարը, եւ ո֊րուն սրտին եւ աչքերուն մէջ դրոշմուած կը տեսնէ հայ մայրերուն պատկերը, իբ֊րեւ սրբանօթ լուռ եւ անձայն տառապանքնե֊րու թիւններու։

Իբրեւ եզրակացութիւն, Թլկատինցին գիտէ որ անխուսափելի է մեկնումը արե֊ւի աշխարհէն դէպի ստուերներու աշ֊խարհը։ Բայց ինք պիտի չվախնայ։ Գի֊տէ որ սարսափ կայ հոն, յաւիտենական խաւարն է, անէացումը, բայց մխիթա֊րութիւն մը ունի, քանի որ մայրը իրմէ առաջ անծանօթ աշխարհին բնակիչն է, հոն գիրար պիտի գտնեն ու թերեւս հոն աւելի խաղաղ վիճակ մը վերապահուած է իրեն ...։

×

Թլկատինցիին կեանքը ողբերգութիւն մը եղած է, մանկութեան տարիներէն սկսած մինչեւ չափահասութիւն, մինչեւ տարագրութիւն։

Իր բովանդակ գրականութիւնը կենդա֊նի վկայութիւն մըն է։ Անոր ոճին ու ար֊տայայտած ձեւերուն նայելով, կը կար֊ծուի թէ Թլկատինցին զուարթ ու չէնչող գրականութիւն մը մշակողն եղած է։ Խա֊բուսիկ է այս։ Հեգնութեան ու սրամտու֊թեան տակ կը պահէ ան զառնացած, դժ֊գոհ հոգի մը։

Իր ուսերուն վրայ առած անձնական վարժարանի մը բոլոր հոգերը, բազման֊դամ ընտանիքի մը անորոշ ապագայի բո֊լոր տագնապները, չէր կրնար գրակա֊նութիւն մը ստեղծագործել, որ իր վրայ կրէր լաւատես գրականութեան մը բոլոր առաւելութիւնները։ Գիւղի դպրոցին մէ֊ջըն է որ առաջին օրէն տեսած է այն ա֊հաւոր պատիժները, որով կը զատտխա֊րակուէին անմեղ մանուկները։ «Վասն մեղաց միրոց» գրուածքին մէջ այսպէս կը նկարագրէ, ինչպէս երբեմն Րաֆֆի Տէր Թոդիկեան դպրոցը. —

« Քուն եղած հաւի մը պէս ոտքին մէ֊կը վեր առած իբր պատիժ, կանգնած է ու պիտի կենէ Սամսոնին այդ համարը այնչափ, մինչեւ որ ջուրի պէս գոց ըսէ։ Տասը տասնըմէկ կայ չկայ, զանատ, մտիտ, ու խփուած աչքերով։ Ամբողջ դպրոցը տասնըմէկ աշակերտ ունի, ամէ֊նէն պզտիկ Թափին պպրոցն է։ Բոլորին ալ հասակը նոյն կ'երեւի։ Անոնք որ նստած են մինտէրներու վրայ, մինտէրները յա֊տակին փռչիներուն մէջ կորսուած, ա֊նոնք ալ պզտոր տան մը մանուկներու լացէն ու կոծէն յոգնած ու ըկուած ար֊տայայտութեամբ, ամէնէն տարօրինակ երեւոյթին առջեւ։ Թող կ'ուզէ ուղտ մը առջեւնին խաղ ըլլայ, անփոյթ, անխը֊ռով, քթի բերնի վրայ եկած ճանճերուն անգամ հաշտ կը նային։ Թմրած ինկած են, մինչ թռչունները, իրենցմէ աւելի պզտիկ, իրենցմէ փետրաւոր թեւի մը տարբերութեամբ դանդաղնուած ըսենք, դուրսը հազար խաղ կ'ընեն »։

Դառն խոստովանութիւն մը նաեւ սա տողերը.— « Տարիին մէջ քանի օր ու֊նեցայ խնդկոտ, քանի՛ չապիկ կոնակի վրայ, որ մեռաքսին քնքշութիւնը զգա֊ցնէր ու կօշիկներն ալ քանի՛ զոյգ, որ փուշերէ ապառ պահէր ոտքերս։ Շատ եր֊կար ու գ՚ուցէ շատ յոգնեցուցիչ պիտի ըլլար առանց բոլորին պատմութիւնը մէկ մէկ, ինչ որ ես հիմա սեւերի տերեւակի մը վրայ խտացնելու ու փակելու փորձն էր որ ըրի »։

×

Թլկատինցիին դերը շատ մեծ եղած է մեր գրականութեան մէջ։ Անոր արուես֊տին հիմնաքարը եւ գրականութեան մի֊ջավայրը Խարբերդի գաւառն է։ Առանց ճանչցած եւ ուսումնասիրած ըլլալու այդ բնազաւառը, առանց ապրած ըլլալու հոն ապրող մարդոց հոգեբանութիւնը, առանց վայելած ըլլալու այդ գաւառին հարուստ բնութիւնը եւ բնութեան գրկին մէջ ան֊գորութիւն փնտռող հայ հողագործին էութիւնը, կարելի չէ ճանչնալ դրագէտը, որ ներկայացուցած է իր միջավայրին բազմակողմանի կեանքը։

Թլկատինցիին ոճը եւ արուեստը ոչ մէկ ազդեցութեան հետք կը կրեն։ Անոր ինք֊նատպութիւնը այս բանին վերագրելի է։ Ոճի հարազատութիւնը, արտայայտու֊թեան յաճախ Թափթփածութիւնները, քերականական օրէնքներուն հանդէպ բդ֊գացած անհոգութիւնը, կը մնան անոր արժանիքները։ Տեղական զոյնն ու համը սակայն ոչ ոք իրեն հաւասար կրցած է տալ։

Սրամիտ, հեգնող ու յոռետես է Թըլ֊կատինցին, պատկերներ ու գիւտեր կը փխտան ամէն մէկ կտորին մէջ։ Բազմա֊թիւ աշակերտներ ունեցած է, բայց եւ ոչ մէկը ընդօրինակած է անոր ոճին ինքնա֊տպութիւնը, կենսունակութիւնը եւ ուժը։

Իր ներկայացուցած տիպարները մարդ֊կային համայնապատկեր մը կը ներկայա֊ցնեն։ Կեանքը խորապէս ապրած ըլլալով, ճանչցած է բոլոր մարդիկը, մանաւանդ անոնք որոնք բացասական նկարագրով կը ներկայանան։ Թաղականները, քահանա֊ները, վարդապետներն ու ուսուցիչները հեգնութեան առարկայ դարձած են, եւ ամէնուն տիպարները ապրեցուցած է իր գրականութեան մէջ։ Իրենց զաւակներն ու ամուսինները պանդխտութեան դրկող մայրերուն եւ կիներուն նամակները կար֊դալ եւ անոնց պատասխանները գրող Թլ֊կատինցին շատ բան գիտէր բոլորին ներ֊քին ողբերգութիւններէն։ Առաջնորդա֊րանի քարտուղար եղած ըլլալու փորձա֊ռութիւններէն օգտուած է եւ իր գրակա֊նութիւնը, ինչպէս ըսուեցաւ, մարդկա֊յին համայնապատկեր մըն է։ Մանաւանդ հայ հողիներու համայնապատկեր մը։

Գրականութենէն անկախաբար, Թլկա֊տինցին իբրեւ ուսուցիչ, իբրեւ դաստիա֊րակ, Խարբերդի կրթական գործին բե֊րած է իր նպաստը։ 1902ին իր վարժարա֊նը փակուելու վտանգին առջեւ կը գտ֊նուէր։ Բարերարուտաբար Մելքոնեան եղ֊բայրները, ապագայ մեծ բարերարները, օգնութեան կը հասնին եւ վարժարանին լրկու տարուան մատակարարութիւնը կը հոգան։

Վերջացնելու համար մէջբերում մըն ալ ընենք Թէոդիկին ուղղած մէկ նամակէն (24 Յուլիս 1910).— « Օրին մէկը կ'երա֊զեմ հրաժարիլ ուսուցչի պաշտօնէս, աւե֊լի քան երեսուն տարիներու հոգի մաշե֊ցնող չարչարանքներու նշաւակ, մենաւո֊րիլ առանձինն ու բոլորովին գրական աշ֊խատութեան մը նուիրուիլ, քանի որ ա֊նօթի եւ անկօչիկ սատկիլն ալ գրողներէ ոմանց ընդունածխտխտութիւնն է եղեր»։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Յաջորդ օրը, Սթոքհոլմի համալսարա֊նի դասասրահներուն մէջ գումարուող ժողովներու ընթացքին դարձեալ հան֊դիպեցանք իրարու, իրեն հետ էր այս անգամ Փրոֆ. Ալեքսանեանը եւ գտանք նաեւ Փրոֆ. Փաշչանեանը, որ եկած էր Թեքսասի Համալսարանի Կալվըսթըն Ծո֊վեզերեայ քաղաքի Բժշկական վարժարա֊նէն։ Ան ծնած է Վան եւ ծանօթ է իբրեւ մասնագէտ արեւադարձային երկիրներու յատուկ վարակիչ հիւանդութեան ման֊րէաբանութեան։ Փաշչանեանը ծանօթ է ինծի մօտ երեսուն տարիներէ ի վեր։ Ան դրամական անձուկ պայմաններու մէջ դոհաբերած էամէն հաճոյք եւ բաւարա֊րութիւն, ի խնդիր իր մասնագիտութեան կատարելագործումին։ Եթէ, հերոսու֊թիւնը համարենք իբրեւ անդաժան պա֊հանջ գիտական յաղթութեանց, Փաշչան֊եանը հերոս մըն է, եւ նուիրուող իր գա֊ղափարականին, ի դէմ ամէն դժուարու֊թեանց։ Ան ճամբորդած է Հարաւային Ա֊մերիկեան երկիրներ՝ պաշտօնական հրա֊ւէրով եւ ափրիկեան երկիրներ, ի խնդիր իր մասնագիտութեան։ Իբրեւ արժանա֊ւոր մէկ զաւակը հայ ժողովուրդին, շատ քիչեր գիտեն իր մասին։ Այս գաղափա֊րական նուիրումի ի հնապանդութիւն, ո֊րոշեց Սթոքհոլմէն անցնիլ Խ. Միութիւն եւ անկէ Հայաստան, իր քառասուն տա֊րիներու կարօտը յագեցնելու։ Հայաստան միայն երկու օր մնալու ժամանակ ունէր, փորթուկալ ուրիշ համաժողովի մը յե֊տագային մասնակցելու ստիպման տակ։ Երկու օր միայն Հայաստանի արժանի կը համարէր, այդ երկար մեծածախս ճամ֊բորդութիւնը յանձն առնելու։ Քանի որ

Ա. ՍԹԻՎԸՆՍԸՆԻ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

———o———

Խ. Միութեան մէջ ուսման ծարաւի տղան կրնայ բարձրագոյն ուսում ստա֊նալ, անկախ իր ծնողքին նիւթական վի֊ճակէն. համալսարաններու ուսանողնե֊րուն 80 առ հարիւրէն աւելին պետական կրթաթոշակ կը ստանայ (400էն 600 րուբլի ամիսը)։

Համալսարաններու փրոֆեսէօրներէն շատերը անգամ չեն համայնավար կու֊սակցութեան։ Ես, իմ կողմէս, այն տը֊պաւորութիւնը ստացայ, որ ուսանողնե֊րը այնքան ալ հետաքրքրուած չեն հա֊մայնավար գաղափարաբանութեան վերա֊բերեալ դասընթացքներով։ Եթէ իմ այս տպաւորութիւնս ճիշդ է, ապա ուրեմն շատ մեծ փոփոխութեան մը ենթարկուած է ուսանողութիւնը 1926էն ի վեր, երբ բոլորը անխտիր ոգեւորուած էին մարք֊սականութեամբ եւ համաշխարհային յե֊ղափոխութեամբ։

Հիմակուան ուսանողները աւելի շատ հետաքրքրուած են արտադրութեան յա֊ւելման, կեանքի մակարդակի բարձրաց֊ման եւ արտաքին աշխարհին հետ աւելի սերտ շփման մէջ մտնելու հարցերով։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԵՐՋԱՆԻ՞Կ Է

« Խորհրդային աշխարհին մէջ կեանքը ի՞նչպէս է»։ «Ժողովուրդը երջանի՞կ է այնտեղ»։ Ահա այն հարցումները զոր ընդհանրապէս կը տրուին ինծի։ Այս հարցումներուն պատասխանելէ եւ այս յօդուածաշարքս վերջացնելէ առաջ կ'ու֊զեմ քանի մը բաներ ալ գրել Ռուսիոյ եւ իր ժողովուրդին մասին, որ այնքան քիչ ծանօթ է մեզի, որքան մենք՝ իրենց։

Ամերիկայէն եկողի մը ուշադրութիւնը, առաջին հերթին կը գրաւեն քաղաքին փողոցներուն մէջ տեսածով։ Մեծ է շրջող բեռնատար կառքերուն թիւը, բայց փո֊ղոցներուն մէջ գրեթէ չէք հանդիպիր մարդատար կառքերու. անդին, մայթե֊րուն վրայ՝ հազարաւոր մարդիկ։ Ինք֊նաշարժներն ու հետիոտն քալողները մեծ արհամարհանք ունին իրարու հանդէպ. այնպէս որ, ինքնաշարժ քշելն ու ոտքով քալելը հաւասարապէս վտանգաւոր բա֊ներ են։ Ժողովուրդին կրած հագուստնե֊րը պարզ են, հասարակ որակով. կիները ընդհանրապէս չեն չպարուիր, որովհետեւ չպարները շատ սուղ են ու հազուագիւտ։

Միւս կողմէ, սակայն, երախաները ընդհանրապէս լաւ հագուած են, կուշտ դէմքեր ունին, զուարթ ու առ֊խոյժ։ Իրենց ծնողները, օրուան ընթաց֊քին լուրջ ու յոգնած երեւոյթ մը ունին ըլլայ ճամբան քալած, ըլլայ որեւէ բան մը գնելու համար պոչ բռնած ժամանակ։ Բայց գիշերներն ու տօնական օրերուն, «Հանգիստի եւ մշակոյթի» պարտէզնե֊րուն, թատրոններուն կամ մարզավայրե֊րուն մէջ զուարթ, զոհ եւ զուսպ երե֊ւոյթ ունին։

Քանի որ պոչ բռնելու խօսք եղաւ, մանրամասնութիւն մը պատմեմ. Ռուսերը խըն֊դալով կ'ըսեն, որ երբ ամայի կղզիի մը վրայ երեք Մոսկուացի իրարու հանդի֊պին, պոչ կը բռնեն։

Կարմիր Հրապարակին վրայ Լենինի ու Սթալինի դամբարանը այցելելու համար ամէն օր հազարաւոր մարդիկ պոչ կը բռնեն։ Գալթիկեան շրջանի գիւղացին, Տոնի Կոզակը, գունագեղ հագուստներով Ուզպէկն ու Խազախը, Խ. Միութեան բո֊լոր անկիւններէն եկած զբօսաշրջիկները, որոնց վրայ կուգան աւելնալ չինական, հնդկական, ճաբոնեան եւ այլ երկիրնե֊րու համայնավարներուն կողմէ ուղարկ֊ուած պատուիրակութիւններն ու... ամե֊րիկացի զբօսաշրջիկները, համբերու֊թեամբ իրենց հերթին կը սպասեն։

Ռուսիոյ քաղաքները ընդհանրապէս մաքուր են. ամէն կողմ կարելի է նշմա֊րել նոր շինութիւններ, բայց ընդհանրա֊պէս՝ աժաննոց նիւթերով։ Խանութի ցուցափեղկ գոյութիւն ունի միայն Մոս֊կուայի մէջ. այն ալ՝ ոչ շատ գրաւիչ։ Փողոցները լայն են ու գեղեցիկ. երկու երկայնքին՝ հեկայական, տխուր, պ տոնեաններու համար շինուած շէն֊քերով։ Սթալինի մահէն ի վեր այլեւս հրաժարած են երկնասլաց շէնքեր շինե֊լէ. բայց հանրային սպասարկութեանց նոր շէնքերը, պանդոկները յաճախ չա֊փազանցուած ձեւով զարդարուած են կարմիր թաւիշներով, մեծ գորգերով, ոսկեզօծ յարդարանքներով, հայելինե֊րով. նախայեղափոխական շրջանի պուր֊ժուական ճոխութեան ընկերվարական բացատրութեան ոճով։ Մեծ է հանրային պարտէզներու եւ հրապարակներու թիւը, ուր ամէն քայլափոխի կարելի է հանդի֊պիլ Լենինի ու Սթալինի արձաններուն։

Կերակուրները, թէեւ բոլորին համար բաւարար, բայց ընդհանուր առմամբ հա֊մով չեն։ Ամէնօրեայ գործածութեան նիւթերը (հագուստեղէն, կահ֊կարասի, եւայլն) հազուագիւտ են։ Ռուս ժողո֊վուրդը դժբախտ չէ, բայց կ'ուզէ կեան֊քի աւելի լաւ պայմաններ ունենալ. ու հետզհետէ բարելաւուելու վրայ է իր կեանքի մակարդակը։

(Շար. — 19)

երազ մը իրականացուցած կ'ըլլար, հող չէ թէ այնքան կարճ :

Փրոֆ. Ա. Ալեքսանեանը ծնած է Լոռի, 1892ին, եւ սակայն դեռ կայտառ : Անիկա անդամ է Համամիութենական Բժշկական Գիտութիւններու Ակադեմիային, Հայաստանի Համալսարանի Բժշկական Գիտութիւններու Համաճարակաբանութեան Ամբիոնի վարիչ եւ նախագահը Առողջապահական Նախարարութեան Գիտական Խորհուրդի: Այս մարմինը կը վարէ բժշկական բոլոր գիտութիւններու հետազօտական աշխատանքները: Իր դուստրը թեկնածու Համաճարակաբանութեան տիտղոսին եւ անոր ամուսինը՝ Վրէժ Զիլֆեան, որ եկած է Անդարայէն, մասնագէտ է վտանգաւոր վարակիչ հիւանդութեանց: Հպարտութեամբ փրոֆէսէօրը յայտնեց, որ երկու թոռներ ունի, մին աղջիկ, միւսը՝ մանչ :

Թէ փրոֆ. Փանոսեանը եւ թէ փրոֆ. Ալեքսանեանը իսկական գիտնականներ են եւ նախանձախնդիր Հայեր: Այն օրը չորսերնիս միասին անցուցինք, լուսանկարուեցանք միասին եւ շարժանկարուեցանք: Այն օրը անոնք ինծի նուէր տուին Հայաստանի արդիւնաբերութիւնը եղող սիկարէթներու երեք տարբեր տուփեր: Տուփին մէկը կը կրէ Սասունցի Դաւիթին պատկերը, կարմիր չորեր եւ կարմիր բարձր կօշիկներ հագած: Նստած քառամբակ սպիտակ ձիուն վրայ, երկար սուրը երկու ձեռքերով պինդ բռնած, բազուկները կամարելով ուսերուն վրայէն դէպի կռնակը երկարած՝ իր մտադրած հարուածին թափը սաստկացնելու, պատրաստ է իջեցնելու հարուածը՝ թշնամիին գլխուն: Իսկ երիվարը խոյանալով ժայռերու վրայէն, ահեղ կայծեր կը կերտէ իր սմբակներով, իր թռիչքի ընթացքին: Տուփին թուղթը մութ կապոյտ է, որուն վրայ ոսկի տառերով ռուսերէն գրուած է «Սասունցի Դաւիթ», նաեւ հայերէն եւ տպագրուած «Հայկական ՍՍՌ. Ժողտնտխորհուրդի (ԺՏԽ) Սննդի Արդիւնաբերութեան Վարչութիւն, գլանիկներ բարձր տեսակի, թիւ երկու, 25 հատ, գինը երեք ռուբլի, յիսուն կ., Երեւանի ծխախոտի ֆապրիքա, Ք. Երեւան»:

Երկրորդ տուփը կը պարունակէ ամերիկեան ձեւի սիկարէթներ եւ ոչ գլանակաւոր: Արտաքինով թուխ, ձիւնապատ Մեծ Արարատի եւ Փոքր Արարատի պատկերով : Անոնց ստորոտը լուսածիր է : Վերեւ երկու արծիւներ կը թռին: Լուսածիր երկնակամարին ներքեւ կը բարձրանայ Երեւանի բարձրաբերձ շէնքերու ստուերապատկերը : Հոն կ'առաջնորդեն՝ ամէն կողմէ, արօրուած հողի ուղիղ ակօսներ: Շրջագիծը տուփի երեսին ոսկեզօծ է, եւ գրուած՝ ռուսերէն «Մասիս Սիկարէթներ». Միւս երեսը՝ հայերէն, յատկութիւններ: Տուփը կը պարունակէ դարձեալ «Մասիս», եւ ռուսերէն քսան սիկարէթներ, գինը չորս ռուբլի եւ յիսուն կոպէկ :

Երրորդ տուփը կը պարունակէ գլանակաձեւ սիկարէթներ: Արտաքինով ճերմակ: Երկու կողմերը մոթիֆներով գեղազարդուած ոսկի, կապոյտ, բաց-կապոյտ, կանաչ, դեղին, կարմիր, մութ նարնջագոյն գոյներով : Մէջտեղը գեղագրուած՝ ռուսերէն «Արմենիա»: Միւս կողմը հայերէն «Հայաստան», կապոյտ գոյներով, եւ դարձեալ հայերէն ոսկեգիր այն յատկութիւնները, որ կը գտնենք առաջին տուփին վրայ: Գինը՝ 25 գլանիկներ, հինգ ռուբլի:

Համաժողովը կազմակերպած էր նաւապտոյտ մը, արքայական հին թատրոնի մը մէջ օրէրէթի մը հանդիսատես ըլլալու, հոն միասին ճամբորդեցինք, բայց զիրար կորսնցուցինք թատրոն մտնելէ առաջ եւ յետագայ ընդունելութեան ընթացքին չգտանք զիրար: Վերադարձը օթօպիւսով էր: Յաջորդ օրը ամերիկացի բարեկամ մը հաղորդեց ինծի, որ Երեւանցիները հինգ վայրկեանի չափ սպասել տուած են օթօպիւսը, յուսալով որ ես պատահմամբ իրենց կը հանդիպիմ: Քաղաքապետարանի փառաւոր սրահին մէջ ճաշ մը ունեցանք, չորսերնիս միեւնոյն սեղանին վրայ, քով քովի էինք, վայելելու այս շքեղ երեկոյթը, երաժշտութեամբ, պարերով եւ ճառախօսութիւններով եւ միջազգային դրօշակներու տողանցքով.

Շաբաթ առաւօտ է: Համաժողովը կէսօրին կը վերջանար: Գիտական նիստերէն մէկուն մէջ միասին ենք: Փրոֆ. Ալեքսանեանը իր ռուսերէն մենագրութենէն՝ Տիֆթերիայի շուրջ, օրինակ մը նուէր տուաւ ինծի, եւ ծրարուած «Արարատ Քոնեակ»ի շիշ մը՝ ձեռքերուս մէջ դրաւ բսելով. «Այս քոնեակը մեր պատուիրակութեան մեծաւորին նուիրելու համար բերած էի, բայց աւելի յարմար կը նկատեմ քեզի»: Շնորհակալութիւն կը յայտնեմ՝ յուզուած : Կը բաժնուինք: Մեր վերջին տեսակցութիւնն էր այդ :

Փրոֆ. ՄԱՆԱՍԷ Կ. ՍԵԻԱԿ

ԼՎՈՎԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Լվովը Ուքրանիոյ հնագոյն քաղաքներէն մէկն է, Արեւմ. Պուգ եւ Տնիէստր գետերու միջեւ ինկող բլրաշատ ու գեղանկար վայրի մը մէջ: Հիմնուած է մօտ 1250 թուականին եւ այնուհետեւ ապրած պատմ. հետաքրքրական անցքերով հարուստ երկարատեւ ժամանակաշրջան մը, մեծ դեր կատարելով Ուքրանիոյ ազգային, տնտեսական եւ մշակութային կեանքին մէջ: Ներկայիս Լվով դարձած է արդիւնաբերական քաղաք մը ուր նոր շէնքեր կը բարձրանան, եւ կը կազմուին նոր թաղամասեր :

Հետաքրքրական է որ մօտ եօթը հարիւր տարուան պատմական ճամբայ կտրած այս քաղաքը ունի եօթը հարիւր փողոց, որոնց իւրաքանչիւրը ունի իր ըստեղծման պատմութիւնը: Անոնցմէ մէկը, փոքրիկ ու նեղ փողոց մը՝ կը կոչուի Հայկական փողոց, ուքրաներէն՝ «Վիրմենսկա» :

Բայց ինչո՞ւ հայկական փողոց : Այս ալ ունի իր առանձին պատմութիւնը: Փաստերը կը վկայեն որ տակաւին 12րդ դարուն Լվով Արեւելեան Եւրոպայի առեւտրական նշանաւոր կեդրոններէն մէկն էր, հետեւաբար՝ գրաւած էր հայ վաճառականներու ուշադրութիւնը: Անոնցմէ շատեր ուղղակի հաստատուած են Լվով՝ գտնալով ազդեցիկ քաղաքացիներ եւ առեւտրականներ, այսպէսով դրուած է հայ գաղութի հիմը: Անոնք ունեցած են իրենց առեւտրական կապերը ու կեդրոնները այնպիսի քաղաքներու մէջ՝ ինչպէս Մոսկուա, Կոստանդնուպոլիս, Կրակով, Գդանսկ, նոյնիսկ՝ Լիսաբոն: Ուքրանիական տարագիրները կը վկայեն որ Լվովի Հայերը ունեցած են հողային ընդարձակ տարածութիւններ, փարթամ այգիներ ու գեղեցիկ դղեակներ: Այդ կառոյցներու փոքր մէկ մասը մինչեւ այսօր ալ մնացած է կանգուն, որպէս միջնադարեան հայ ճարտարապետութեան կենդանի վկան : 1183 թուին այսօրուան հայկական փողոցին մէջ կառուցած են իրենց փայտէ եկեղեցին, որուն տեղ յետագային կանգնեցուցած են քարաշէն մեծ եկեղեցի մը (1363 – 1370): Եկեղեցին ունեցած է իր դպրոցը, ուր ուսանած են քանի մը հարիւր երիտասարդներ : 1668ին դպրոցի աշակերտները իրենց ուժերով բեմադրած են (հայերէն լեզուով) իրենց իսկ գրած մէկ ողբերգութիւնը՝ որ կը ներկայացնէր Ս. Հռիփսիմէի մահը : Բեմադրութիւնը մեծ յաջողութիւն ունեցած է հայկական թէ ուքրանիական շրջանակներուն մէջ: Այնուհետեւ եկեղեցին դպրոցը բեմադրութիւնները դարձուցած է յաճախակի՝ հայ թատերական արուեստի հօյակապ մէկ էջն ալ գրելով Ուքրանիոյ մէջ: Փաստերը ցոյց կուտան նաեւ որ Հայերը Լվովի մէջ հիմնած են տպարան մը, տպելով բժշկարաններ եւ Սաղմոսարաններ :

Լվովի հայ գաղութի մասին եղած գրաւոր տեղեկութիւնները կը պահուին պետական գիւանին մէջ, իսկ վերոյիշեալ եկեղեցին Ուքրանիոյ կառավարութեան հրամանով կը պահուի իբրեւ երկրին պատմական ամէնէն արժէքաւոր յուշարձաններէն մէկը, որպէս հայ եւ ուքրանիացի ժողովուրդներու դարաւոր բարեկամութեան արտայայտութիւն :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՐԵՐՈՒ ԳԻՒՏԻՆ ՏՕՆԸ

ԼԻՈՆ, (Յառաջ).— Նոյեմբեր 23, Կիրակի կէսօրէ ետք 6րդ թաղապետարանի սրահին մէջ տօնուեցաւ Ս. Մեսրոպի հայ գրերու գիւտին տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ տեղւոյս Հայ Երիտասարդական Մշակութային Միութեան: Հանդիսութեան ներկայ էր Լիոնի Հայութիւնը՝ իր ջախջախիչ մեծամասնութեամբ :

Երբ վարագոյրը բացուեցաւ՝ բեմին կեդրոնը զետեղուած էին Ս. Մեսրոպի եւ Ս. Սահակի նկարները, իսկ կանաչ պաստառներու վրայ՝ ոսկետառ այբուբենը՝ որ խանդավառ ծափերով ողջունուեցաւ:

Միութեան նախագահ Գասպար Պաղտասարեանի բացման խօսքէն ետք փոքրիկն Վարդուհի Պաղտասարեան յատուկ առոգանութեամբ արտասանեց «Լուսաւորչի կանթեղը», որուն յաջորդեցին Հայկազեան վարժարանի աշակերտուհիներէն Արաքսի Հայնէճեանի զոյգ արտասանութիւնները՝ «Հայոց լեզուն» եւ «Ա. Բ. Գ.»ը :

Հանդէսին երկրորդ բաժինը յատկացուած էր երգերու : Միութեան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ալեքս Սիրանոսեանի ներդաշնակօրէն երգեց «Ով մեծասքանչը», «Իմ հեռաւոր հայրենիք»ը, եւ «Զէյթունցի ենք»ը՝ քառաձայն: Լեւոնեան վարդապետ իր մասնակցութիւնը բերած էր վերջին երգին պատրաստութեան :

Օրուան Ա. բանախօսն էր Ազգ. Միութեան ատենապետ Ա. Կիւլպէնկեան, որ շեշտեց թէ նախքան գրերու գիւտը առաջ խաւար կը տիրէր Հայոց աշխարհին մէջ, անդրադարձաւ Ս. Մեսրոպի հրաշափառ գիւտին, — հայ այբուբենը — «Ի՞նչ կար այդ գիրերուն մէջ» — գիտութիւն, լոյս, սէր եւ քաղաքակրթութիւն: Առաջին առիթով անմահն Մեսրոպ Աստուածաշունչը հայերէնի թարգմանեց. այս թարգմանութիւնը Եւրոպացիներու կողմէ կոչուեցաւ «Թագուհի Թարգմանութեանց»: Այսօր ճակատաբաց կրնանք ըսել ուրիշներու.— Երբ դուք խաւարի մէջ էիք՝ մենք ոսկեդար մը ստեղծեցինք»:

Պ. Ալեքս Սիրանոսեան դաշնակի վրայ նուագեց Ա. Խաչատուրեանի «Սուրերու պարը» եւ քանի մը ժողովրդական երգեր: Ժորժ – Մաս հայերէն քանի մը երգեր երգեց, դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ իր տիկնոջ: Միութեան թատերախումբը դրուագներ ներկայացուց «որբուհի»էն, որ յետագային ամբողջութեամբ պիտի ներկայացուի :

Տոքթ. Գրիգոր Քիրազեան Ֆրանսացի հիւրերուն համար Ֆրանսերէն լեզուով ներկայացուց մեր գրերու գիւտը եւ հայ գրականութիւնը՝ Ոսկեդարէն մինչեւ մեր օրերը :

Հրանդ Թաղէոսեան կարդաց Սիամանթոյի «Գիւտին փառքը» եւ Յ. Դաշտենցի «Եկ խօսենք հայերէն»ը:

Վերջին բանախօսն էր փրոֆ. Խայիկեան (Մարսէյլէն) մօտ մէկ ժամ խօսեցաւ գրերու գիւտին մասին, տալով հետաքրքրական մանրամասնութիւններ : Յայտնեց նաեւ իր տպաւորութիւնները՝ Հայաստանէն :

Հանդէսը փակուեցաւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ եւ լիոնահայութիւնը ակամայ հեռացաւ սրահէն:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (312)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԴ.

ՄԻ ԳԻՒՂ ՌՇՏՈՒՆԵԱՑ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

Արեւը մտնելուց յետոյ՝ երեկոյեան գոլը ցրտի փոխուեցաւ: Այդ ցուրտը մեզ համար միայն զգալի էր, բայց գիւղացիք նրան այնքան սովորած էին, որ ամէնքը դրսում էին ընթրիք անում, ամէնքը դըրսում էին պառկում, բաց օդի մէջ, եւ առաւօտեան ցօղը զովացնում էր նրանց թեթեւ անկողինները:

Գեղեցի՛կ էր գիւղական երեկոն այդ ծովեզերեայ սարաւանդի վրայ: Խաւարի մէջ անգամ նա սքանչելի տեսարան էր ներկայացնում: Բոլոր խրճիթների ճրագները վառւում էին: Գիւղի դարիվեր դիրքի համեմատ, այդ ճրագալոյցը այնպիսի տպաւորութիւն էր գործում, կարծես թէ, նրանք օդի մէջ էին վառւում եւ, աստիճանաբար դէպի վեր բարձրանալով, միախառնւում էին աստղների հետ: Երկնքի լուսատուները չէին որոշւում գիւղական խրճիթի լուսատուներից:

Ցուրտը հետզհետէ աւելի զգալի էր դառնում: Մենք խնդրեցինք ռէսից, որ ընթրիքը ներսում տան եւ մեզ համար այնտեղ քնելու տեղ պատրաստեն: Երբ կտուրից ցած իջանք, երբ մտանք տունը, մեր առջեւ ներկայացաւ մի ստորերկրեայ ընդարձակ բնակարան, զանազան բաժանմունքներով եւ զանազան սենեակներով, որոնց դռները բացւում էին միմեանց մէջ: Դա մի գետնափոր աշխարհ էր, որի մռայլ խորշերում կարող էին բնակուել բազմաթիւ ընտանիքներ: Եւ ռէսի ընտանիքը փոքր չէր: Դրսից, երբ դեռ մենք կտուրի վրայ էինք գտնւում, ոչինչ չէր երեւում, — երեւում էին միայն կմբէթաձեւ փոքրիկ բարձրութիւններ, որոնց իւրաքանչիւրի գագաթի վրայ մի-մի երդիկ էր բացուած՝ թէ լոյս ընդունելու եւ թէ վառելու ժամանակ ներսից ծուխ դուրս տալու համար: Բայց երբ ներս մտանք, առաջին սենեակը, որ բացուեցաւ մեր առջեւ, իր մեծութեամբ կարելի էր այդ ստորերկրեայ բնակարանի դահլիճը համարել: Երկու կարգ փայտեայ հաստ սիւներ, վեցանկիւնի տաշուածքով, զուգահեռաբար շարուած էին միմեանց մօտ, մինչեւ դահլիճի վերջը, որ կորչում էր մթութեան մէջ: Սիւների իւրաքանչիւրի գլխին հագցրել էին նոյնպէս փայտեայ մեծ խոյակներ, որոնք կրում էին իրանց վրայ առաստաղի ահագին գերանները: Խոյակները զարդարած էին զանազան քանդակներով, որոնց մէջ երեւում էր տեղային ատաղձագործի ճարտարութիւնը: Սիւները կանգնած էին քարէ պատուանդանների վրայ, որոնց հմուտ քարտաշը խիստ գեղեցիկ ձեւ էր տուել: Բոլոր սիւների կողքին ամրացրած էր մի-մի տախտակ, որ ձեռքի նմանութիւն ունէր, եւ նրանց վայ ճրագներ էին դրուած: Ճրագները շինուած էին կաւից եւ աղաւնու նմանութիւն ունէին. այդ թռչունների կտուցներից դուրս ընկած պատրոյգները վառւում էին կտաւատի ձէթով: Սենեակի այն մասը, ուր տեղ մեզ համար նստելու տեղ էին պատրաստել, բոլորովին լուսաւորուած էր: Բացի ճրագներից, սիւների վրայ ամրացրած փայտեայ կախաններից քարշ էին ընկած զանազան զէնքեր եւ հրացանի պարագայք, — քարշ էին ընկած նաեւ փոքրիկ զամբիւղներ, որոնց մէջ տեսակ-տեսակ իրեղէններ էին լցրած: Սիւների այդ բոլոր զարդարանքները լրացնում էին դեղին եւ ծիրանեգոյն «անթառամ ծաղիկները», որ մեծ փունջերով կապած էին նրանց վրայ: Այդ դահլիճից բացւում էին զանազան դռներ դէպի միւս սենեակները, որոնք նոյն ձեւով էին շինուած եւ ծառայում էին որպէս մթերանոց, որպէս ամբար, որպէս մառան, եւ որոնք լի էին ամէն տեսակ բարիքներով: Տան տիրոջ բոլոր հարստութիւնը անկերեւ էր: Միեւնոյն բնակարանից մի առանձին դուռ տանում էր դէպի խոշոր, եղջիւրաւոր անասունների ախոռատունը եւ դէպի ձիանների փարախը: Անասունները եւ իրանց տէրերը սերտ դրացութեան մէջ էին ապրում:

Գետնափոր խրճիթ ասելով, ես սովոր էի երեւակայել գետնափոր խորշեր, որոնք գազանների որջից այնքանով են միայն զանազանւում, որքանով զանազանւում է կիսավայրենի մարդը գազանից: Բայց գետնափոր խրճիթը եւս ունի իր կատարելագործուած ձեւը, որի մէջ արհեստը եւ ճարտարութիւնը մեծ յառաջադիմութիւն են գործել: Մեր մտած խրճիթը այդ տեսակներից էր: Շինութեան բոլոր պատերը կառուցել էին քարերից, բայց այդ քարերը աւելի ժայռեր էին, քան թէ քարի մանր կտորներ: Հսկայ կիկլոպները միայն կարող էին այդ ժայռերը միմեանց վրայ շարել եւ իրանց համար բնակարան կառուցանել: Բայց կիկլոպները իրանց ամբարտակի ժայռերը չէին միացնում որեւիցէ շաղախով, իսկ այստեղ կրային շաղախը այնպէս կապել էր ժայռերը միմեանց հետ, որ ահագին պատերը ձեւացնում էին քարեղէն ամուր, միապաղաղ զանգուած:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ն. Պէզիրճեան, Օր. Ա-դաւնի Ղազարոսեան, Օր. Սրբուհի Ղազարոսեան, ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց մօր եւ ազգականին ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՀԱՑԿԱՆՈՅՇ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի հանդիսաւոր Ս. պատարագ Շաւիլի եկեղեցւոյ օծման տարելիցին առթիւ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հայրապետական պատուիրակ Ս. Եպս. Մանուկեան.

Ցաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն՝ եկեղեցւոյ բարերարներէն Պ. Ա. Համբարձումեանի, Օր. Տիրուհի Անդրանիկեանի եւ Պ. Ա. Խանճեանի ննջեցելոց յիշատակին:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

×

Պ. Կարապետ Սաղըրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՍԱԳԸՉԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, այս Կիրակի յետ պատարագի:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մէթրօ Փորթ Մայօ կամ Շամփէրէ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.45ին: Կը խօսի Պատուելի ՍԻՄԼԵԱՆ, նիւթ՝ «Ան որ իր անձը ինծի համար կը կորսնցնէ, պիտի գտնէ զանիկա»:

Պ. ՅԱԿՈԲԻԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Հաճոյքով կ'ընդունի իր բոլոր հայրենակիցները, որոնք կը փափաքին գործածուած (օքազիօն) կառք մը գնել որեւէ վաճառանիշ կրող, մանաւանդ՝

S.I.M.C.A.

կրնաք ապահով գիմել իրեն, ծախած կառքերը կառանթի են, կամ իր, կամ՝ ՍԻՄՔԱյի կողմէ: Նոյնիսկ զաւառէն կրնաք գրաւոր դիմել անոր, սիրայօժար կը պատասխանէ բոլորին, ՀԱՍՑԷՆ.— Յ. Պետրոսեան,

Tél. : ETO. 64-85, 70-66 et GAL. 76-10

ԳՐԱՍՈՐ.— Յ. Պետրոսեան,

65, RUE DE STALINGRAD, HOUILLES- S.&O.

Ներկայացուցիչն է՝

Service officiel des usines Simca-Gramauto
34, Ave. de la Porte de Villiers
Paris 17e

Salles de séjour — Penderies - literie
Chambres - coeys — Cuisines laquées
Salons-tapisserie — Fauteuils-canapés-lit

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ
ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՋՐԻ ՑԱՆՁՆԵԼԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ

185, BD. J. JAURES
15, AV. A. MORIZET
Boulogne - Billancourt
Métro : MARCEL SEMBAT
Mol. 06-93 et 60-38

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբունդի Ահարոնեան խումբին, այս կիրակի ժամը 15էն 23. Ազգ. Տան մէջ, 32 րիւ տը Թրէվիզ:

Հաճելի մթնոլորտ:

Հասոյթը պիտի յատկացուի «Հայաստան» պարբերաթերթին:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Դեկտեմբեր 21ին
ժամը 15ին

Բացի հայերէն եւ ֆրանսերէն արտասանութիւններէն եւ երգերէն, տեղի պիտի ունենան հետեւեալ ներկայացումները.— «Պիտի պաշտեմ հայերէն լեզուն»: «Կիրակոս ազային ճաշարանը» կատակերգութիւն: «Կաղանդ պապային խատութիւնները» (ֆրանսերէն). տրամախօսութիւն «Հին եւ Նոր տարին», եւ նուէրներու բաշխում: Կը հրաւիրուին ծնողները:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Կաղանդի Ծառի հանդէսը Դեկտեմբեր 21ին ժամը 16էն սկսեալ մինչեւ 22:

Գեղարուեստական բաժինը կազմակերպուած է վարժարանի մեծ եւ փոքր աշակերտներու կողմէն, դաւեշտախառն ներկայացումներ, արտասանութիւններ, խաղեր եւ երգեր:

Շքասեղան հայկական աւանդական ճաշերով:

Սիրով կը հրաւիրուին յարգելի բոլոր հայրենակիցները:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ 20 Դեկտեմբերին, Շաբաթ իրիկունը, Սմլ տէ Ֆէթի ընդարձակ սրահներուն մէջ:

Հաճելի անակնկալներ եւ առաջնակարգ նուագախումբ:

REVEILLON DE NOEL

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբունդի Առնուվիլի «Կառվարենց» մասնաճիւղին կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 24, Չորեքշաբթի ժամը 20,30էն մինչեւ առաւօտ՝ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Ընկերական խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ անցուցէք տօնական այս օրը:

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍՆՈՒԹԻՒՆ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

COTILLONS

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է
Ճոխ պիւֆէ ...

Երիտասարդնե՛ր, մի մոռնաք այս թուականը, Դեկտեմբեր 24ին՝

ԲՈՒԼՈՐԴ 17 ՐԻՒ ՊԼԷՕ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ Կիրակի, 28 Դեկտեմբեր, ժամը 16–24

Hôtel Lutétiaի մեծ սրահին մէջ

Ճոխ պիւֆէ ORCHESTRE JEUNESSE

Պիտի նուագէ նաեւ հայկ. նոր թանկօներ Ջազ կ երգէ Պ. ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ՅԱՅՏԱԳԻՐ՝

ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ երգի ծանօթ քառեակը:

Կը պարեն՝ Օր. Օր. Քէօշկէրեան եւ Դանիէլեան:

Կ'երգեն՝ Տիկին Շ. Գալայճեան եւ Օր. Միշլին Մարուքեան՝ կիթառով:

Զուարթ մենախօսութիւն՝ ուսանողուհի Օր. Է. Աբգարեանի կողմէ:

Մուտք՝ 500 ֆրանք, ուսանողներուն՝ 300 ֆրանք:

Ծանօթ.— Կը խնդրուի այժմէն ապահովել սեղանները, հեռախօսելով՝ Կիւթէնպէրկ 24 – 38 եւ կամ՝ Տանթօն՝ 13–27: Մինչեւ ժամը 19ը չեկողներուն սեղաններուն պատասխանատուութիւնը չստանձներ յանձնախումբը:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Կը ծանուցանէ թէ տարեկան իր

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Տեղի պիտի ունենայ
31 Յունուար, Շաբաթ գիշեր,
Քլիւպի մէջ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, Օհանջանեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին «Թէժան»ի վերնայարկը:

Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը չորաթ երեկոյեան Դեկտ. 20, ընկ. Սիմոնեանի բնակարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Խրիմեան դպրոցը: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին (Քաֆէ Լիոն) սրճարանին վերնայարկը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փօթուրիկ» խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, 17 րիւ Պլէօ:

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս երկուշաբթի ժամը 16ին, Յոյներու սրահը Կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի Շրջանային Վարչութեան վարչական ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ. բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ «Մանուկներու Օրհուան տնտեսապարտութեան յանձնախումբի ժողովը այս երկուշաբթի ժամը չորսին Թէժան սրճարանի վերնայարկը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը երեքին, ընկերուհի Խօժէնի Փոթայեան բնակարանը՝ 21 Րիւ Թիւրպիկօ, Փարիզ (2), մէթրօ Էթիէն Մարսէլ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներուն եւ մասնաւորաբար յանձնախումբին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՀԱՄ. ԽԱՐԲԵՐԴ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս Շաբաթ, Պ. Սիմոնեանի սրճարանը: Հայրենակիցներ, ժողովները մէկէ աւելի անդամներ յետաձգուած են փոքրամասնութեան պատճառով: Այս վերջինը ինչ թիւ ալ որ կազմէ օրինաւոր պիտի նկատուի:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՀԱՑԱԾԻՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ՊԱՆԵԻՕՅԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, երեկոյեան ժամը 4.45ին պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Յովհաննէս Վ. Փարթամեան Ս. Թրնէ մատրան մէջ, 83 Րիւ տ'Արքէօյ:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
—— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) ——

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

REFLETS D'ARMÉNIE — "ՑՈԼՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ" — Volume 3 No 20157

Հայ Ռոմանթիք եւ ֆոլքլորիք երաժշտութեան երրորդ ամէնէն գեղեցիկ սկաւառակը:

Պատրաստութեամբ՝ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Vogue-Contrepoint No 20157 30 cm. 33 tours — 46 minutes (HAUTE FIDÉLITÉ)

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ, ՄԵՆԵՐԳ, ԽՄԲԵՐԳ, 50 ՀՈԳԻՆՈՑ ԽՈՒՄԲԻ ՄԸ ԿՈՂՄԷ՝

1. Խմենք Հայաստանի կենացը, 2. Ռուկեհատ, 3. Վարդը, 4. Կարաւանը, 5. Արագ գետը, 6. Տրէնֆի, 7. Տույ տույ, 8. Նազանի, 9. Գորգով պար, 10. Հօ՞յ աման, 11. Անահիտ, 12. Արեւելք, 13 Եարիս ուլունք կը շարեմ:

Ստանալու համար դիմել.— ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ 14, Rue Petit, Paris 9e (BOT. 99-22) - RECORD SHOP, 36 Rue de Moscou

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԴԻՒԱՆԱՏՈՒՆԸ.— Երաժշտական վաճառատուները:

Գին 3040 ֆր. երգարանով միասին

Ծանօթ.— Օգոստոս ամսէն սկսեալ սկաւառակներու գիները 13 առ հարիւր յաւելում կրած են, երբ պետական տուրք: Փնտռել նաեւ հետեւեալ ալբերը՝ 20.103 եւ 20.136, Հայ ժողով. երաժշտութիւն 16 եւ 14 կտոր, 45 վայրկեան իւրաքանչիւրը:
20.114. Եկմալեան պատարագ, քառաձայն երգէոնով, 45 վայրկեան:
20.150 Կոմիտասեան պատարագ քառաձայն երգէոնով, 55 վայրկեան:
10.016, Ժող. երգեր, Իրիս Պիւլպիւլեանէ:

Գաւառի համար առաքում խնամուած ծրարով, (ծախքը ռամպուրսըման):

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 20 DECEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8374 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4175

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Մինչ դաշնակից դիւանագէտները Փարիզ նստած քննութեան կ'ենթարկեն միջազգային բարդ խնդիրները եւ միացեալ ճակատ կը կազմեն Խորհրդային Միութեան դէմ՝ յանուն խաղաղութեան, անդին Միջին Արեւելքի կացութիւնը սկսած է մտահոգութիւն պատճառել քաղաքական շրջանակներու :

Իտալիոյ վարչապետ Ֆանֆանի աճապարանօք կը հնչեցնէ՝ ազդարարելով, որ Կրեմլինի վարիչները ամէն միջոցի կը դիմեն իրենց ազդեցութեան ենթարկելու համար աշխարհի այդ մասը :

Ու առաջին հերթին Իրաքը, որուն քարիւղի այնքան հարուստ հանքերուն վրայ աչք ունին բոլորը :

Վերջին շաբաթներու ընթացքին Իրաքի մասին շրջած զանազան հակասական լուրերը շփոթ ստեղծած են մտքերու մէջ :

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ այդ երկրին մէջ :

Մէկ բան յայտնի է, որ Յուլիս 14ի զինուորական յեղափոխութեան հաստատած վարչաձեւը ամուր հիմերու վրայ չէ կանգնած դեռ եւ ենթակայ է ցնցումներու :

Ցատկանշական էր վարչապետ Ապտէլ Քէրիմ Քասըմի յայտարարութիւնը Պաղտատի ձայնասփիւռէն՝ երեւան հանուած «դաւադրութեան» մը մասին, որուն նպատակն էր «վտանգի ենթարկել Հանրապետութեան գոյութիւնը» :

Որոշ չէր սակայն թէ որո՞նք ծրագրած էին խնդրոյ առարկայ «պետական հարուած»ը, որ իր սաղմին մէջ խեղդուեցաւ՝ շնորհիւ կառավարութեան աչալուրջ հսկողութեան :

Առաջուան տեղեկութիւնները համադրելով, կարելի է եզրակացնել, որ «հակայեղափոխական» շարժումին մէջ մէկէ աւելի պատասխանատուներ կային :

Ամէնէն առաջ կը մեղադրուին Իրաքի հարաւային շրջանի կալուածատէրերն ու աւատապետները, որոնք Հաշեմական իշխանութեան օրով առանձնաշնորհեալ դիրք ունէին :

Նոր վարչաձեւէն դժգոհ այս տարրերը յետադիմութեան մղած են իրենց ճորտ գիւղացիները :

Կը մեղադրուին նաեւ հիւսիսային շրջանի Քիւրտերը, որոնք սկսած են խլրտիլ՝ օգտուելով ներկայացած պատեհ առիթէն : Պահ մը բամբասուեցաւ նոյնիսկ թէ զինեալ քրտական ուժեր կը քալեն Պաղտատի վրայ ...

Տարակոյս չկայ, որ Քիւրտերը դատ ունին : Ոչ միայն Իրաքի, այլ Իրանի, մանաւանդ Թուրքիոյ մէջ : Սակայն հաւանական չէ, որ Իրաքի Քիւրտերը ապստամբութեան դրօշ պարզեն ներկայ կառավարութեան դէմ : Չէ՞ որ վարչապետ Քասըմ ինք էր, որ Իրաք հրաւիրեց անկախ Քիւրտիստանի ախոյեան շէյխ Պարզանին :

Քիւրտերը ներկայիս կռթնած են խորհրդային իշխանութեան վրայ, անկէ բաղձալով իրենց ազատագրութիւնը՝ ...

Եթէ ճիշդ են այն լուրերը թէ Իրաքի համայնավարները կ'աջակցին ներկայ կառավարութեան, այն ատեն ոչ մէկ վտանգ կրնայ սպառնալ քրտական ճակատէն :

Սակայն Իրաքի մէջ բացի համայնավարներէն, կարեւոր ուժ մը կը կազմեն նախագահ Նասրի կողմնակիցները, որոնք կը ջատագովեն Իրաքի միացումը Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան :

Այս ուղղութեամբ ցոյցեր ալ տեղի ունեցած էին վերջերս Պաղտատի մէջ : Այս քաղաքականութեան կողմնակիցները արդէն սկսած են Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան «արեւելեան նահանգ»ը կոչել Իրաքը : Ձերբակալուած է Նշանաւոր Րաշիտ Կէյլանին, Նասրի մտերիմ բարեկամը :

Ամէնէն առաջ համայնավարներն են, որ կը հակառակին Եգիպտոսի հետ միացման ծրագրին :

Ուրեմն պայքարը կը մղուի ներկայիս երկու հոսանքներուն միջեւ :

Ո՞վ պիտի յաղթանակէ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱ Կ'ԵՐԹԱՅ

ՇԱՏ ՄԵԾ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՏՐՈՒԻ ԱՅՍ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ

Հինգշաբթի իրիկուն կարեւոր լուր մը կը շրջէր Փարիզի քաղաքական շրջանակներուն մէջ — Ա. Միկոյեան Ամերիկա կ'երթայ գալ ամիս :

Այս ճամբորդութիւնը կը նկատուի երկու քաղաքական մեծ նշանակութիւն ունեցող դէպք մը : Ճամբորդութիւնը որոշուած է Խ. Միութեան կառավարութեան առաջարկին վրայ եւ անմիջապէս ընդունուած է Այզընհաուըրին կողմէ : Ամերիկեան կառավարութիւնը կը գտնէ որ Միկոյեանի հետ խօսակցութիւնները շատ աւելի կարեւոր են խաղաղութեան համար քան մեծերու որեւէ ժողով : Միւս կողմէ Ամերիկայի պատրաստակամութիւնը ընդառաջելու այս այցելութեան կարծել կու տայ նաեւ թէ Միկոյեանի ճամբորդութիւնը ուրիշ նպատակ ալ ունի, ցարդ անյայտ :

Ամերիկեան շրջանակները կը կարծեն թէ Միկոյեան առեւտրական հարցեր շօշափող խնդիրներէն զատ պիտի ունենայ քաղաքական խօսակցութիւններ, եւ հաւանական կը նկատուի որ ուզէ Պերլինի մասին խօսիլ : Անտարակոյս Միկոյեան խորհրդային ամէնէն բարձրաստիճան անձնաւորութիւնն է որ Միացեալ Նահանգներ կ'երթայ :

Նախագահ Այզընհաուըր քանիցս յիշած էր իր նամակներուն մէջ ուղղուած՝ Պուլկանինի որ լաւ կ'ըլլայ եթէ խորհրդային անձնաւորութիւն մը Ամերիկա գայ : Միկոյեանի երկրորդ ճամբորդութիւնը պիտի ըլլայ այս՝ դէպի Ամերիկա, որովհետեւ առաջին անգամ գացած է աւելի 22 տարի առաջ երբ տակաւին «Կոմիսար» էր պարենաւորման ճարտարարուեստի : Այն ատեն արդէն խորհրդային Քաղաքական Բիւրոյի (փոլիթպիւրօ) առաջին անդամն էր որ կը ճամբորդէր Ամերիկայի մէջ : Կ'ըսուի թէ այդ ճամբորդութիւնը մեծ դեր խաղացած է Խորհրդային Միութեան ուտեստեղէնի արդիւնաբերութեան արդիականացման մէջ :

Ամերիկայի արտաքին նախարարութեան բանբերը, Ուայթ, յայտարարեց որ եթէ Միկոյեանը ուզէ տեսնուիլ Տըլըսի հետ, որեւէ արգելք չկայ . հաւանական է նաեւ որ տեսնուի Այզընհաուըրի հետ :

Ամերիկեան մամուլը կը գրէ թէ Խ. Միութեան ժպտուն փոխ – վարչապետը պիտի տեսնուի Ուաշինկթընի խորհրդային ժպտուն դեսպան՝ Մէնշիքովի հետ :

× Վարշաւա իր այցելութեան առթիւ, Խ. Միութեան փոխ – վարչապետ Ա. Միկոյեան գործատան մը մէջ խօսք առնելով յայտարարած է թէ Ժընեւի ժողովին մէջ Խ. Միութեան առաջարկները կը ձգտին մեղմացնելու միջազգային լարուածութիւնը : Աւելցուցած է նաեւ թէ այս նպատակին համար Խ. Միութիւնը կ'ուզէ որ արեւմտեան ուժերը հեռանան Պերլինէն :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ՅԱՋՈՐԴ ՆԻՍՏԸ՝ ԱՊՐԻԼԻՆ ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ ՄԷՋ

Յաջորդաբար երեք օրուան վիճաբանութիւններէ եւ խորհրդակցութիւններէ ետք Հինգշաբթի իրիկուն Ատլանտեան Ուխտի 15 նախարարներու ժողովը վերջացաւ : Յաջորդ նիստը տեղի պիտի ունենայ 1959 Ապրիլ 2 – 4ին, Ուաշինկթընի մէջ :

Դաշնակիցները ժողովէն վերջ հրատարակեցին պաշտօնական զեկոյց մը, ուր ցոյց կու տան իրենց միաձայնութիւնը, վճռապէս դիրք ճշդելով Մոսկուայի դէմ : Անշուշտ օրակարգի գլխաւոր հարցն էր՝ Պերլինը : Արեւմտեանները, կը շեշտուի զեկոյցին մէջ, համոզուած են որ Գերմանիոյ վերամիացումն ու զինաթափութիւնը Եւրոպայի ապահովութեան էական հարցերն են, որոնց լուծման համար ճիգ պէտք չէ խնայել : Բայց 15 նախարարները վճռած են տեղի չտալ խորհրդային սպառնալիքներուն՝ Պերլինի նկատմամբ :

Հիւլէական եւ ռազմական տեսակէտէն ուշագրաւ է պաշտօնական զեկոյցին այն նախադասութիւնը՝ ուր Արեւմտեանները միաձայնաբար կը յայտարարեն թէ որեւէ յարձակումի պարագային ջրածին զէնքեր պիտի գործածուին նախայարձակը ետ մղելու համար : Ինչպէս գիտել կու տան կարգ մը մասնագէտներ, այս ազդարարութիւնը կ'ըլլայ՝ գերմանական նախկին մայրաքաղաքին վրայ կատարուած խորհրդային սպառնալիքներուն իբրեւ պատասխան :

Անշուշտ սպասելի է որ Մոսկուա անմիջապէս հակազդէ այս ազդարարութեան, բայց քաղաքական ու զինուորական կարգ մը շրջանակներու կարծիքն այն է, թէ խորհրդային պարագլուխները կրնան խոհեմ շարժիլ, որովհետեւ Արեւմուտքը այսքան վճռական չէր եղած ցարդ :

Ամէն պարագայի մէջ, զեկոյցէն դատելով, 15 նախարարները պատերազմ մը շղթայազերծելու նպատակ չունին. ընդհակառակն՝ որոշած են վճռական հարուած մը տալ համայնավարութեան, երբ Մոսկուա փորձէ յարձակում գործել որ եւ է կէտի վրայ :

Արեւմտեան Գերմանիոյ Արտաքին Նախարար Ֆոն Պրենթանօ մամուլի ասուլիս մը տալով յայտարարեց այս ուղղութեամբ.— Ատլանտեան Ուխտի հիմնադրութենէն ի վեր լաւագոյն եւ ամէնէն յաջող ժողովն էր որ գումարուեցաւ Փարիզի մէջ :

ՊՈՒԼԿԱՆԻՆԻ ՄԵՂԱՅԱԳԻՐԸ ...

Մոսկուայի մէջ համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէին առջեւ խօսք առնելով մարէշալ Պուլկանին իր «ինքնաքննադատութիւնը» ըրաւ, խոստովանելով թէ «Խրուշչեւ իրաւունք ունէր զինքը մեկուսացնելու, որովհետեւ կը ղեկավարէր «հակակուսակցական» խմբակը» : Խորհրդային մամուլի «Թաս» գործակալութեան համաձայն մարէշալ Պուլկանին յայտարարած է թէ 1957ին ինք ալ միացած է Մալենկովի, Գականովիչի, Մոլոթովի եւ Շեպիլովի սկսած շարժումին եւ իբրեւ Վարչապետ Խ. Միութեան՝ ղեկավարած դանոնք, «Անոնք իմ գրասենեակիս մէջ կը գումարէին իրենց ժողովները» աւելցուցած է նախկին Վարչապետը, Մոլոթովը կոչելով «ժողովուրդէն եւ կեանքէն կտրուած մարդ մը» եւ Մալենկովը անուանելով «խառնակիչ, ընդունակ՝ որեւէ վատութեան եւ ստորնութեան» :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

25.000 ԼԻԲ. ՈՍԿԻ ԿԸ ՏՐԱՄԱԴՐԷ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒՆ

Վազգէն Ա. Կաթողիկոսը Դեկտեմբեր 14ին Երեւանի ձայնասփիւռէն պատգամ մը ուղղած է Լիբանանահայութեան, որուն գլխաւոր մասերը կու տանք ստորեւ.—

Սուրբ Էջմիածինը, Հայութեան սիրտը խոցուած է վշտով ի լուր այն գրգռութիւններուն որոնք վերջին ամիսներուն տեղի ունեցան Լիբանանի մայրաքաղաք Պէյրութի հայ գաղութի ծոցին մէջ, խլելով տասնեակ զոհեր, մեռեալներ ու վիրաւորներ :

Հայ մարդիկ, հարազատ զաւակները նոյն ժողովուրդին եւ նոյն Եկեղեցիին, ժառանգորդները Սուրբ Լուսաւորչին եւ Ս. Մեսրոպին, իմաստ չունեցող կիրքերով կուրացած, զինուած հրով ու սրով, իրենց եղբայրներուն կեանքի լոյսը կը մարեն :

Բոլորս անխտիր Հայ Եկեղեցի եւ հայ ժողովուրդ, մինչեւ ափերը հեռաւոր երկիրներու, ուր կ'ապրին զաւակները մեր, այսօր սուգի մէջ ենք, տխուր, սրտաբեկ եւ ամօթահար : Ամէնուն վիշտը մեր սրտին մէջ առած, մենք կ'ողբանք բոլոր զոհերը եղբայրասպան այդ ողբերգութեան, ու Փրկչի իջման Ս. սեղանի առաջ կ'աղօթենք անոնց հոգիներուն հանգստեան եւ խաղաղութեան համար, կ'աղօթենք նաեւ որ բարին Աստուած, Ս. Հոգիով մխիթարէ ինկած զոհերուն հարազատները ու թեթեւցնէ անոնց ծանր սուգը : Եւ գոնէ մասամբ սփոփանք մը բերելու դիտումով, մեր համեստ միջոցներով կ'ուզենք 25.000 լիբանան. ոսկի տրամադրել զոհերուն կարօտեալ ընտանիքներուն, որբերուն ու այրիներուն՝ իբրեւ հայրական օգնութիւն :

Մեր խօսքը ուղղելով համայն Լիբանանի մեր Ս. Եկեղեցւոյ հաւատացեալներուն, մենք իբրեւ Հայրապետ Ամենայն Հայոց սրտագին կոչ կ'ուղղենք մեր բոլոր հոգեւոր զաւակներուն անխտիր, որ կանգ առնեն եւ ետ դառնան կործանման ճամբաներէ եւ ընդմիշտ հրաժարին եղբայրասպան արարքներէ, որոնք ոչ միայն բարոյապէս դատապարտելի են, այլեւ անպատուաբեր ու նուաստացուցիչ մեր ազգի համար յաչս օտար հիւրընկալ ժողովուրդներու եւ պետութիւններու :

Կոչ կ'ուղղենք բոլորին, որ իբրեւ օրինապահ եւ կարգապահ քաղաքացիները Լիբանանեան հայրենիքի առիթ չտան ներքին խռովութեանց ու անկարգութեանց այլ իրենց խոհական կեցուածքով ու իմաստուն խօսքերով սատարել նպաստեն իրենց բնակած երկրի ներքին խաղաղութեան եւ հայրենասիրական միասնութեան :

Սփիւռքի հայ ժողովուրդը ուր որ ալ գտնուի իբրեւ կեանքի կանոն եւ իր գոյութեան իբրեւ պայման պէտք է հեռու մնայ ամէն տեսակ քաղաքական փորձութիւններէ եւ կուսակցական ծայրայեղութիւններէ եւ ապրի խաղաղ, համերաշխ իբրեւ կրօնական համայնք Հայոց Ս. Եկեղեցւոյ մի եւ անբաժանելի միութեան կենտրոնաբար սկզբունքով զօտեպինդ :

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
Ծայր. Պատր. եւ Կաթ. Հայոց

ԽՄԲ.— Վերջին թղթաբերով ստացուած Ազդակի մէջ կը կարդանք թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի 25.000 ոսկիի օգնութիւնը պիտի բաժնուի բոլոր զոհերու ընտանիքներուն անխտիր :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ 100 քիլօ իւրանիոմ ղրկեցին Փարիզ (37 միլիոն ֆրանք), որ առջի օր հասաւ Օրլի, ղրկուելու համար Սաքլէի հիւլէական կեդրոնը :

ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ

4.

Կրկնապատկ բառը, ամենայն, մեր մատենագրութեան ոսկեդարեան դարպասներուն մէջ եւ դուրսը ճեմելէ ետք ջաջուն ջաջուտ, ի վերջոյ կը թողու գահը գեղջուկ բառին, որ է ամէն, իսկ ինք կը հեռանայ կը կորսուի մեր օրերուն :

ԲԱՌԻՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ — Գեղջուկ բառը հետզհետէ կը ստանայ քաղաքացիութիւն, կը մտերմանայ գրականութեան մշակներուն հետ, ու կը ճամբորդէ անոնց հետ :

Զայն կը գտնենք հայկական միջնաշխարհին մէջ, Նարեկացիի տաղերուն մէջ.

Եզջիւրն ամէն խաչանիշման,
Եւ մազն ամէն հոյլ մարգարիտ :

Այլեւս ոչ ոք կրնայ պնդել թէ բառը պէտք է կարդալ պատիւով, այսինքն եռավանկ,— ուսանողներին ոտքերը կը պահանջէին կարդալ երկավանկ, ամէն :

Միջին դարուն, բառը իջած է արդէն Կիլիկիա : Ու Ն. Շնորհալի զայն կը գործածէ իր հանելուկներուն մէջ.

Եթէ զաշխարհս զամէնըն տան,
Ուտէ ասէ՝ չէ բաւական :

●

Եւ այսպէս գաղթած այլուր ։ Արեւելքէն Արեւմուտք : Բայց ամէն տեղ կը գրուի, ԱՄԷՆ, ինչո՞ւ չէ՝ նաեւ ԱՄԵՆ : Ըսինք թէ արժէք չենք տար, ուղղագրական տեսակէտով, ձեռագրական վկայութեանց : Ներկայացուցինք հայ լեզուին «յատկութիւնը», որ կը պահանջէ բառավերջի Նէն առաջ կամ դնել Է՝ երբ շփոթութիւն կայ Է կամ Ե ձայներուն մասին, — ինչպէս Ֆրանսացիները ԷՄ կը դնեն Ի եւ ԷՆ գիրերով կազմուած ժխտական նախածանցին մէջ էն գիրին տեղ՝ փէ գիրէն առաջ : ԱՄԷՆ բառին ուղղագրութիւնը ճշդուած է ստուգաբանութեամբ եւ հայ լեզուին «մասնայատուկ» կանոններով :(

Բայց Աճառեան աշխարհագրական խնդիր մը կը հանէ : Կ՚ըսէ թէ արեւելեան Հայաստանի մէջ որդեգրուած է սխալ գրչութիւնը՝ ԱՄԵՆ, իսկ արեւմտեան Հայաստանի մէջ՝ ուղիղ գրչութիւնը, ԱՄԷՆ :

Ճիշդ չէ այս կարծիքը :

Արեւելահայերէն Քերականութեան մը մէջ, Քերականութիւն Մայրենի Լեզուի, (իմ օրինակիս շապիկը պատռած ըլլալով, չկրցայ ստուգել հեղինակը), կը կարդամ էջ 120.— «Ամէնից ընտիր» : Իսկ էջ 137.— «Ամէն կամ Ռով ամէնքը հոլովում է եզակի, բայց յոգնակի միտք ունի, — ամէնը, ամէնիցը կամ ամէնքիցը» :

Ճիշդ չէ նոյնպէս պնդել թէ Արեւմտահայերը առհասարակ կը գործածեն ուղիղ գրչութիւնը, ԱՄԷՆ :

Կար ժամանակ մը՝ երբ Թիֆլիզ ու Պոլիս կը մրցէին իրարու հետ... ուղիղ չգրելու համար : Նոյնիսկ Պոլսոյ «հայկաբաններ» կը յայտարարէին թէ հայրենասէր չէ, չըսելու համար թէ Հայ չէ, ով որ կը գրէ ... ԱՄԷՆ : Հայ ըլլալու համար պէտք էր գրել ԱՄԵՆ :

1888ին, երկու մեծ հայկաբաններ, Մատաթիա Գարագաշեան եւ Յակոբ Գուրգէն, հելլենական տրամախօսութեան ձեւով կամ արդի ճղլըճներուն իբրեւ նախաճաշակ, կը ներկայացնեն մեր լեզուին կեանքը եւ կարգ մը վէճերը : Այդ առթիւ ԱՄԷՆ բառին մասին.—

«Սակաւ ամօք յառաջ(*) վերադիրդ ԱՄԵՆ վէճս սաստիկս յարոյց ի հրապարակի. պատգամք եւ պատասխանիք դէմ ընդդէմ ելեալ միմեանց լնուին զլրագիրս(**) : Զյիշեմ քաջ թէ ո՞յք էին իմաստնակքն այնոքիկ, որ արբեալք ի տարապայման իմն մոլեգնութենէ հայրենասիրութեան՝ բիւրապատիկ անճահ եւ սոփեստական ընծայութեամբք հաւանեցուցանել կամէին զկրագէտս թէ ԱՄԵՆ նշանակէ ամենայն եւ ԱՄԷՆ եբրայեցերէն՝ եղիցի. եւ այսու համարէին մեծամեծ ինչ գործ հայրենասիրութեան վճարել : Եթէ ոք վասն ամենայն յայտ առնելոյ՝ գրէր ԱՄԷՆ, չէր նա հայրենասէր» :

Ընդհակառակն, մեր մեծանուն Հայկաբանները, մասնագէտ՝ ոսկեդարեան լեզուի, կը յայտարարեն, «Հայրենասէր»ներուն ի պատասխան. — «Մեք ասեմք թէ ԱՄԵՆ չէ հայերէն» :

Յետոյ կը հիմնաւորեն իրենց տեսակէտը, ճիշդ ինչպէս բացատրած էինք մեր երկրորդ յօդուածով.—

«Ամենայն անուն կամ վերադիր որ յանգի նշանագրաւն Ն որում յառաջ ընթանայ նշանագիր ձայնաւոր որ չիցէ Ա, Ը, Ի, Ո, գրի ԷՆ եւ ոչ ԵՆ : Իբաղմաւորն երրորդ դիմաց ժամանակաց ինչ չորից լծորդութեանց միայն գտանի ԵՆ եւ ո՛չ այլուր» :

Ես քիչ մը աւելի ներող, որովհետեւ համբակ, ցոյց տուած էի ուրիշ բացառութիւններ ալ : Այստեղ զանց կ՚առնեմ տրուած օրինակները : Բայց հետաքրքրական է յաւելումը զոր կը կատարեն.

— «Ի դէպ է յաւելուլ աստ թէ նոյն բանք են եւ վասն անուանց, որ յանգին Զ, Շ, Ժ, Ս, նշանակագրօք, որպէս դէզ, երէզ, բզէզ, ողջակէզ, մողէզ, ասպարէզ, մէզ, գէշ, խերեւէշ, էշ, գահավէժ, խէժ, վրէժ, գէս, պէս, այլովքն հանդերձ : Եւ անուանք մարդկան.— Արտաշէս, Արիստակէս, Ներսէս, Մովսէս» :

Այսուհանդերձ Պոլսոյ մէջ մեծ գրագէտներ ու բանաստեղծներ, որոնք ԸԹ կ՚ըսեն՝ ՄԸԹ չեն ըսեր, յամառեցան գրել ԱՄԵՆ, Աճառեանի որակումով՝ սխալ գրչութեամբ, որու հետեւողները, ճիշդ է, աւելի մեծ թիւ մը կը կազմեն Կովկասի մէջ :

ԻՄԱՍՏԱԲԱՆԱԿԱՆ.— Բառը, ըստ իր ծագման, համայն, կը նշանակէ բոլոր, ամբողջ : Սակայն, բարդութեան եւ այլ պարագաներու մէջ կը մատնէ նախ իմաստի երկու երանգ, յետոյ իմաստի որոշ փոփոխութիւն :

1.— Ինչպէս ծանօթ է, գրաբարի մէջ՝ բառավերջի Է գիրը Ե կը դառնայ (յաճախ Ի) խոնարհումի, ածանցումի եւ բարդութեան ժամանակ : ԱՄԷՆ բառին խօսելով՝ Է գիրը կը դառնայ Ե, ինչպէս՝ ամէն – ամենի, ամէն – ամենայն, ամէն – ամենակալ :

Աշխարհաբարի մէջ՝ բառավերջի Է գիրը Ե չի դառնար հոլովման ժամանակ.— Ամէն, ամէնուն, ամէնէն : (Նոյն ձեւով՝ ամէնք, ամէնքին, ամէնքէն, — այս բառաձեւը համեմատել Աթէնք տեղանուան հետ) : Բայց Ե կը դառնայ ածանցումի եւ բարդութեան ժամանակ : Ուշադրութի՛ւն, — բարդուած կամ կցուած բառը, եթէ կը սկսի ձայնաւորով, յօդակապ չ՚առներ ու կը մնայ առանց այլեւայլի, ինչպէս ձեւրնկալ, եւ ոչ երբեք ձեւարնկալ : Ուրեմն՝ ամենակալ, բայց ամենաարագ՝ երբեք եւ երբեք : Նման պարագաներու մէջ, ԱՄԷՆ բառը կ՚ամուսնանայ առանց յօդակապ տալու կցուած բառին եւ ինք եւս կը մնայ անփոփոխ,— այսպէս ամէնիմաստ, ամէնօրինեալ, բայց ոչ երբեք ամենաիմաստ կամ ամենաօրինեալ, ներելի՝ ամենիմաստ, ամենօրինեալ ձեւերը (է գիրին փոփոխութեամբ) :

Արեւելահայերն են, որ կը շարունակեն գրել այդ սխալ եւ հակահայկական ձեւով,— լեզուի վէրք մը, որ կազմած իր իսքիւսով երաժշտական փօս – նոր մըն է ականջ վիրաւորող, ականջ ծակող (***) :

Այնքան տգեղ, այնքան կոպիտ՝ որքան ի վերջացող բառերու սեռական հոլովը արեւմտահայերէնի մէջ, եկեղեցի – եկեղեցիի :

Արդ, վերը ըսինք թէ ԱՄԷՆ բառը իր բարդութեանց կուտայ երկու երանգ, — ոսկեդարեան եւ արդիական :

Զանազանելու համար՝ կը բաւէ ըսել թէ ոսկեդարեան բարդութիւնները չունին գերադրական իմաստ, որ յատուկ է առաւելապէս արդիական բարդութեանց : Օրինակը կուտամ նոյն բառով՝ աւելի հասկնալի դարձնելու համար միտքըս.— Ահա ամենագեղեցիկ բառը ոսկեդարեան իմաստով կը նշանակէ շատ գեղեցիկ, ամբողջովին գեղեցիկ, իսկ արդիական իմաստով՝ ամէնէքէն գեղեցիկ, գեղեցիկներուն գեղեցիկը, գերադրական չափով : Պէտք է ըսել նաեւ թէ բայարմատով կամ ածականով կազմուած բարդութիւններն ալ, ԱՄԷՆ բառին հետ, կուտան նոյն զանազանութիւնը :

2.— Իմաստի ընդլայնումով մը, ԱՄԷՆ բառը հասած է դեռ մինչեւ հոն՝ ուր ոչ միայն կ՚աղօտի բառին նշանակութիւնը, այլ եւ կը կրէ փոփոխութիւն մը, հակում մը դէպի ժխտում : Ապացոյց բացասական նշանակութեան զօրացումը ամենեւին բառով, երբեք կամ ոչ նշանակութեամբ : Ինծի զարմանք կը պատճառէր այս կէտը : Ի վերջոյ, սակայն, գտայ Այտընեանի մօտ բացատրութիւնը, որ ահաւասիկ.— Եբրայական ոճ մըն է, որ ամենայն բառին կուտայ, «արգելական բայի մը հետ» դրուած պարագային, եւ ոչ մի նշանակութիւնը (Թուրքերէն՝ հիչ պիր) : Այս ոճը, կ՚ըսէ Այտընեան, «բաւական յաճախեալ է»՝ Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ. «Զայլ ոք ոչ գիտեմ ամենեւին» (Ա. Կոր. Ա. 16) :

Եւ հիմա անցնինք եբրայերէն ԱՄԷՆ բառին :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Յ. Գ.— Ուրանի վկայութեան, ինչպէս եւ Դիոնիսիոս Թրակացիի, Փիլոնի գործերուն թարգմանութեանց մասին՝ յաջորդով, իբրեւ պատասխան ինծի եղած հարցումներու :

(*) Երկրորդ յօդուածով յիշած եմ այդ վիճաբանութիւնը :

(**) Կը տեսնուի թէ, նոյնիսկ 70 տարի առաջ ; հարսնիք, պատարագ ու հանդէս նկարագրելու համար չէր միայն, որ կը հրատարակուէին օրուան հայերէն թերթերը. ոչ ալ պախալ – չախալի ծանուցում դնելու համար, այլեւ հրատարակելու՝ լեզուաբանական, ակադեմական վիճաբանութիւններ, ի պէտս զարգացելոց :

(***) Ուղղագրութեան պատմութեան մէջ աչք եւ ականջ մեծ դեր կը խաղան, — երկար ուսումնասիրութիւններ կան այդ մասին :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍԸՐ ԱՅՍՕՐ

Մոսկուայի Միջին – Արեւելեան քաղաքականութիւնը արմատական փոփոխութիւններ կրելու վրայ է : Կրեմլինի ղեկավարները, որոնք ցարդ ամէն ձեւով թեւ – թիկունք կը հանդիսանային նախագահ Նասրի, այժմ կը նախընտրեն արաբական իրենց քաղաքականութիւնը վարել տեղական-համայնավար կուսակցութիւններուն միջոցով : Իրաքի պարագան չափազանց յատկանշական է :

Զարմանալի չէ ուրեմն, որ Նասրի վարած քաղաքականութիւնն ալ որոշ փոփոխութիւններու ենթարկուի մեքենաբար :

«Նիւ Եորք Հերալտ»ի գլխաւոր աշխատակիցներէն Ճոզէֆ Օլսոփ վերջերս տեսակցութիւն մը ունեցած է Եգիպտոսի նախագահին հետ : Ստորեւ՝ այս առթիւ Օլսոփի հրատարակած յօդուածին գլխաւոր մասերը :

«Ժամանակը հասած է իմ երկրիս եւ Մ. Նահանգներու, Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան եւ Արեւմտեան պետութեանց փոխ – յարաբերութիւնները իրենց բնականոն վիճակին բերելու» :

Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան նախագահին այս արտայայտութիւնը որոշ կերպով ցոյց կուտայ թէ խորունկ փոփոխութիւն մը յառաջացած է Նասրի բռնած դիրքին մէջ : Նախապէս, Նասր ոչ մէկ փափաք ունէր «յարաբերութիւնները իրենց բնականոն վիճակին բերելու» : Իր ամբողջ ճիգը կեդրոնացուցած էր Արեւմուտքի դէմ պայքարելու գործին, մինչեւ որ անցեալ Յուլիսին Պաղտատի մէջ յաջողած պետական հարուածով Արեւմուտքի միջին արեւելեան քաղաքականութիւնը վերջնական ու ճակատագրական պարտութեան ենթարկուեցաւ :

Սակայն Կամալ Ապտէլ Նասր, որ այնքան անգամներ երդում ըրած է «օտար բոլոր միջամտութիւնները» հեռացնել արաբական երկիրներէն, այժմ ինքզինքը կը գտնէ զիրար խաչաձեւող ճամբաներու քառուղիի մը վրայ :

Արդարեւ ինծի շնորհած ունկնդրութենէն անմիջապէս առաջ լուր առած էր, որ Իրաքի ոստիկանութեան անկախ ու անկաշառ պետը՝ Թահիր Եահեա, պաշտօնանկ եղած է ու փոխարինուած՝ համայնավարամիտ մէկու մը կողմէ : Այս ձեւով, Իրաքի համայնավարները որեւէ մէկ ատենէ աւելի յոյս կ՚ունենան երկրին բացարձակ տէրերը դառնալու :

Նասր, զիրար խաչաձեւող ճամբաներու ծառուղիի մը վրայ կը գտնուի այժմ, որովհետեւ արաբական երկրի մը մէջ — Իրաք — օրէ օր աւելի կը ճշդուի նոր, անսպասելի եւ սպառնալից օտար միջամտութեան մը վախը :

Երեւութապէս պարզ եւ անկարեւոր այն իրողութիւնը, որ նախագահ Նասր յօժարեցաւ ինծի ունկնդրութիւն շնորհել (բան մը, որ մէկ տարիէ ի վեր կը մերժէ ամերիկացի լրագրողներուն), ցոյց կուտայ թէ Նասր կը զգայ իր դիրքին մէջ յառաջացած փոփոխութիւնը : Կ՚ուզէ «յարաբերութիւնները իրենց բնականոն վիճակին բերել», որովհետեւ գիտէ թէ ընտրութեան ժամը հնչած է, կ՚ուզէ իր յառաջիկայ քայլը առնելէն առաջ շարժելու ազատութիւն ապահովել եւ հանդարտ մթնոլորտի մը մէջ տալ իր որոշումը :

Կը յուսար անկասկած, որ Իրաքի մէջ Արեւմուտքի պարտութիւնը իր մեծ յաղթանակը պիտի ըլլար. մանաւանդ երբ նկատի ունենանք, որ իրաքեան հին վարչաձեւին անկման պատճառը Նասրի կողմէ Արաբներու սրտին մէջ արթնցուցած ազգայնականութեան բոցն էր :

Մեր տեսակցութեան ընթացքին դառնացած կամ ջղայնացած երեւոյթ մը չունէր. միայն՝ քիչ մը աւելի նիհարցած կ՚երեւէր, մազերը՝ քիչ մը աւելի ճերմկած, եւ կացութիւնը աւելի մեծ պաղարիւնով կը վերլուծէր քան մեր նախորդ տեսակցութեան ընթացքին :

Իր նախկին վերաբերմունքը փոխելով, ուզած էր ամերիկացի լրագրողի մը հետ տեսակցիլ, բայց կ՚ուզէր խուսափիլ իր նոր կացութեան յառաջ բերած դժուարին իրականութիւններուն մասին խօսելէ :

Այսպէս, երկու ժամ տեւող մեր տեսակցութեան ամբողջ առաջին մասին մէջ նախ դժգոհութիւն յայտնեց արեւմտեան մամուլին դէմ, որ «կը թունաւորէ» Արեւմուտքի եւ արաբական երկիրներու յարաբերութիւնները : Ապա ամփոփ եւ հետաքրքրական տեղեկութիւններ տուաւ Արեւմուտքի հետ ունեցած իր անցեալ յարաբերութիւններուն մասին :

Բայց վերջապէս առիթ տուաւ, որ զիս հետաքրքրող բուն նիւթին մասին խօսինք : Կրցայ մատնանշել, որ Կրեմլին, որ ցարդ ամէն կերպով պաշտպան կը հանդիսանար Նասրի, հիմնովին փոխած է իր քաղաքականութիւնը. արդիւնքը այն է, որ արաբական ազգայնական շարժումը այժմ բոլորովին նոր հակառակորդի մը յարձակման ենթարկուած է :

Հարց տուի, որ ի՞նչ պիտի ըլլայ իր դիրքը : Պահ մը լռեց մտածկոտ, ապա գրեթէ տատամսելով պատասխանեց.

«Իրապէս դժուար է հաւատալ, որ Իրաք ի վերջոյ դիրք պիտի բռնէ արաբական ազգայնական շարժման դէմ : Մեծ յոյս ունիմ որ Իրաք միշտ պիտի մնայ արաբական երկիր մը նման, եւ զօրավիգ պիտի հանդիսանայ արաբական ազգայնական գաղափարներուն : Մինչ այդ, մեր քաղաքականութիւնը շատ պարզ է — սպասել եւ տեսնել թէ դէպքերը ինչ ընթացք պիտի առնեն :

Պէտք է կազմակերպենք մեր շարժումները, այլապէս ստեղծուած կացութիւնը կրնայ մեզ քայքայել : Հետեւաբար, հակառակ այն իրողութեան, որ Իրաքի համայնավարները արաբական ազգայնականութեան հակառակ գործունէութեան մը լծուած են, չեմ կրնար ըսել որ Իրաքը այսօր Արաբ ազգին թշնամի է : Իմ վերջին ճառիս մէջ արդէն ըսի, որ Իրաքը պիտի պաշտպանենք որեւէ վտանգի դէմ» :

Խօսակցութեան ընթացքին, նախագահ Նասր շատ լաւ արտայայտուեցաւ Իրաքի ներկայ վարչապետին՝ զօրավար Ապտէլ Քարիմ Քասըմի մասին, հակառակ անոր որ համայնավարները այս վերջինին ուժ կուտան : Ցաւ յայտնեց նաեւ Քասըմի պարտեալ հակառակորդին՝ գնդապետ Արէֆի «անխոհեմութեան» համար. Արէֆ կ՚ուզէր Իրաքը անմիջապէս միացնել Եգիպտոսի, եւ մերժած էր Քասըմի ներկայացուցած առաջարկը՝ Ազատ Սպաներու Կոմիտէի մը կազմութեան մասին :

Նախագահ Նասրի հետ ունեցած խօսակցութենէս քաղած ընդհանուր տպաւորութիւնս, որ թերեւս ամէնէն կարեւորն է, հետեւեալն էր.

Նախ եւ առաջ, Նասր շատ լաւ հասկցած է թէ Կրեմլինի միջին արեւելեան նոր քաղաքականութիւնը ինչ կը նշանակէ իրեն համար. այդ մասին որեւէ աւելորդ յոյս չունի : Իրականութեան մէջ, արաբ ազգայնական շարժման դէմ համայնավարներու նոր յարձակումը շատ աւելի վտանգաւոր կը նկատէ քան Արեւմուտքի նախկին քաղաքականութիւնը : Այս պատճառով ալ պիտի չվարանի համայնավարութեան դէմ պայքարելէ, հակառակ Խ. Միութենէն ստացած նախկին օգնութեան

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
Պ. ԶԻԹՈՒՆԻԻ ԵՒ ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒ

«Յառաջ»ի Հոկտեմբեր ամսու վերջին թիւերուն մէջ Գ. Զիթունի երկար ու պատուոր գրախօսական մը ստորագրած է այս ամառ լոյս տեսած Շ. Գարահիսար ու իր Հերոսամարտ հատորիս մասին, ուր, ի միջի այլոց, դիտողութիւն ունի գրչանունիս համար՝ ալ :

Հմուտ բանաէրը կը գրէ .

« Հայկազ » անուն՝ առանց վերջաւոր «Ն»ի գոյութիւն չունի: Հայկազուն, Հայկազնեան բանաձեւերուն կրճատը, Հայկազն է, Հայկ եւ ազն բառերէն կազմուած: Առանձին ազ բառ մը չունի հայերէնը : Ուրեմն պէտք է ուղղարել Հայկազն :

Ըսեմ անմիջապէս որ Գ. Զիթունի առաջինը չէ այս դիտողութիւնը ընող. Գ. Մանուկ Ասլանեան, «Յառաջ»ի յուսահոգի խմբագրապետին աշկերտը, առաջին եղաւ այս բանը ուշադրութեանս յանձնող երբ տարիներ առաջ, կ'աշխատակցէի Պոլսոյ իր «Ազգարար»ին :

Անոր տուած պատասխանս ահա կը տրտում կրկնել հոս ալ :

Բուն անունս Ջեքէմեան Արամ է: Ժամանակ մը ճանչցուած եմ նաեւ Կաշմիրեան անունով: Երբ 1921ին Ամերիկա գալով գրել սկսայ, ինչ ինչ պատճառներով ստիպուած էի գրչանուն մը գտնել. Ինծմէ երկու տարու մեծ նահատակ եղբօրս Հայկազունին առաջին անունը,—որ կարճ ու կտրուկ Հայկազի վերածուած էր, — ու քոյրերն կողմէ ընդունուած ու գործածուած, կցեցի իմ առաջին անունիս ու դարձայ Արամ Հայկազ :

Աշխարհի վրայ ոչ մէկ ուժ ու ոչ մէկ օրէնք կրնայ փոփոխութեան ենթարկել զայն :

Աւելցնեմ որ հայ ժողովուրդին անփոխարինելի, անվաճառելի, յաւիտենական գանձարանը ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ կոչած են մեր մեծանուն հայկաբանները :

Կը փափաքիմ նաեւ ընել Բ. ճշդում մը: Գ. Զիթունի կը գրէ .—

« էջ 33 Մ. Գ. տաները կը մնան անբացատրելի», ու ինչ, «կրկին վերծանուածով», կը գտնէ որ «անոնք իրարմէ բաւական հեռու ինկած Մուշեղեան ու Գեւորգեան մականուններուն միացումին սկզբնատառերն են »:

Այս եզրակացութիւնը սխալ է :

Ես գրած եմ .—

« Սրբազանը,— Ամբատ Եպիսկոպոս Սաատէթեան,— Պոլսէն Տիկ. Զապէլ անուն վկայեալ մանկավարժուհի մը հրաւիրելով, Կուլաթեաններու տան մէջ լոյսը Շ. Գարահիսարի առաջին մանկապարտէզը ուր յաճախող մանկտիք պարտաւորուած էին կուրծքին վրայ Մ. Գ. տառերը ասեղնագործուած կարմիր գոգնոց հագնիլ »:

Մ. Գ. տառերը Մանկապարտէզին, անոնց յաճախած կրթական հաստատութեան անունին ամփոփումն է պարզապէս եւ ոչ թէ Մուշեղեան ու Գեւորգեան անուններուն սկզբնատառերը :

Երբ այս երկու ճշդումները որոշհետեւ անոնք որեւէ կապ չունին Գ. Զիթունիի գրքիս բովանդակութեան, գրելաձեւիս ու նման բաներու մասին ըրած դիտողութիւններուն կամ գնահատանքին հետ. այդ բոլորը, ճաշակի ու հաւկացողութեան հարց ըլլալով, վիճելի չեն ինծ համար :

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԹՐՔԱԳԱՏՈՒՄ

ՊԱՐՏՔ, ՊԱՐՏՔ, ՊԱՐՏՔ...

Միացեալ Նահանգներու առեւտրական չորս հաստատութիւնները 121 միլիոն տոլարի պահանջ մը ունին Թուրքիայէն, բայց ամերիկեան կառավարութիւնը կ'աշխատի համոզել պահանջատէրերը որ 8 – 10 տարիով յետաձգեն գանձումը : Անդրադառնալով այս հարցին, Ամերիկայի առեւտրական ամէնէն ազդեցիկ թերթը՝ « Տը Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլ» կը գրէ թէ պահանջատէր առեւտրականները չեն ուզեր յետաձգել իրենց գանձումը եւ այս ուղղութեամբ բողոքի նամակներ գրած են Թուրքիոյ Առեւտրական եւ Արտաքին Նախարարութեանց:

Ամերիկացի առեւտրականները որ Թուրքերու պարտքին վճարումը տասը տարիով յետաձգելու պատճառ մը չեն գտներ, մամուլի արշաւ մը կազմակերպած են Ուաշինկթընի մէջ եւ հրապարակաւ բողոքած այս կացութեան դէմ, միաժամանակ ճակատ յարդարելով կառավարութեան դէմ: Միւս կողմէ առեւտրականները կը պահանջեն որ ամերիկեան ներածումի – արտածումի դրամատունը երաշխաւորէ այն վարկը զոր ուրիշ դրամատուն մը պիտի բանայ Թուրքիոյ՝ որ իր կարգին կարենայ վճարել դիզուած պարտքերը ։

Ամերիկացիները բողոքի նամակներ գրկած են նաեւ Քոնկրէսի անդամներուն, պահանջելով որ Թուրքիա անմիջապէս վճարէ իր պարտքերը... իսկ Թուրքերը, հեռուէն, մտիկ կ'ընեն այս վէճը՝ առանց յուզուելու ....:

ՄԱՄՈՒԼԻ «ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ »

Թուրքիոյ թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը «բարեփոխում»ներ կատարած է մամուլի օրէնքին մէջ: Այսուհետեւ լրագրողները պիտի չբանտարկուին, բայց... ծանր տուգանքներու պիտի ենթարկուին:

Դրամական տուգանքներու պիտի ենթարկուին մասնաւորապէս թերթի տէրերը, իսկ բուն պատիժներ պիտի կրեն անոնք՝ որ յօդուածներ կը հրատարակեն մարդոց անձնական կեանքի մասին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ մեծագոյն մսագործարանը կը կառուցուի Երեւան – Արտաշատ խճուղիին վրայ: Շինարարները այժմ կ'աշխատին նախապատրաստական եւ մառանապային բաժիններուն վրայ. օգտագործման յանձնուած է արդէն երչիկի բաժանմունքը: Գործարանը ունի 2100 թոն կարողութեամբ սառնարան: Հինգ յարկանի այս մսագործարանը, որուն համար 32 միլիոն ռուբլի յատկացուած է, ամբողջութեամբ վերջացած պիտի ըլլայ 1959ին:

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ շարժանկարի մեծ սրահներ պիտի կառուցուին, առաջին սրահին նախագիծը վերջանալու վրայ է եւ պիտի շինուի՝ Մարքս փողոցին վրայ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Նոյեմբեր 29ին բացուած է հայ թատրոնի երկհազարամեակին նուիրուած ցուցահանդէս մը՝ խորհրդային եւ հայկական մշակութային նախարարութիւններու նախաձեռնութեամբ: Հինգ մեծ դահլիճներու մէջ ցուցադրուած են երեք հազար լուսանկարներ, փաստաթուղթեր, քանդակներ, մաքէթներ, մեծ դերասաններու անձնական իրեր են :

ԵՐԵՒԱՆԻ գիտունները Թուրքմէնիոյ Գիտութիւններու Ակադեմիային ղրկած են 3500 գիրք՝ գիտութեան եւ արուեստի զանազան ճիւղերուն վերաբերեալ, հարստացնելու համար Թուրքմէն գիտուններու գրադարանը :

ՆՈՐ ԲԱՅԱԶԻՏԻ մէջ շահագործման յանձնուած է կօշիկի նոր գործարանի մը Երկյարկանի շէնքը :

ԱԶԻՆԻ մէջ օգտագործման յանձնուած է գիւղական ակումբի նոր շէնքը՝ երկու հարիւր հոգինոց դահլիճով, գրադարանընթերցարանով, խաղասենեակով եւ այլ յարմարութիւններով :

ՄԵՂՐԻԻ շրջանին մէջ այս տարի շինուած են անհատական 147 տուներ, երկու անգամ աւելի քան անցեալ տարի :

ՆՈՐ ԲԱՅԱԶԻՏ շրջանի Բատիկեան, Նորատուս եւ Լանջաղբիւր գիւղերուն մէջ Նոր խանութներ բացուած են մեր – ձեռքս եւ շահագործման յանձնուած է 250 թոն պարունակութեան կարողութիւն ունեցող `բանջարեղէնի պահեստի շէնքը: Մինչեւ տարւոյս վերջը պիտի վերջանայ Սարուխան գիւղի հացի փուռը, որ միաժամանակ պիտի սպասարկէ Լանջաղբիւր, Գեղարքունի, Բատիկեան եւ Հացառատ գիւղերուն: Աւարտելու վրայ է նաեւ հարիւր թոն կարողութեամբ սառնարանի շէնքը: 1959ի ընթացքին նոր խանութներ պիտի բացուին Ծաղկաշէն, Սարուխան, Հացառատ եւ Գեղարքունի գիւղերուն մէջ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ գրողներուն գործերը վերջերս թարգմանուած են զանազան լեզուներու. այսպէս՝ Վ. Անանեանի «Լեռնային կածաններով» գիրքը թարգմանուած է անգլերէնի, Մ. Քոչարեանի «Հարազատ մարդիկ» թատերգութիւնը, Ստ. Զորեանի «Մի կեանքի պատմութիւն » եւ Ն. Զարեանի «Հացաւան» վէպերը՝ ուքրաներէնի, Ալ. Արաքսմանեանի «Ազատութիւն աքսորական» վէպը եւ Մ. Կորիւնի տաակներու ժողովածուն՝ ռուսերէնի :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Գերագոյն Խորհուրդի որոշումով Երեւանի շրջագիծին մէջ մտած են Շահումեան եւ Քանաքեռ աւանները, ինչպէս նաեւ՝ Նոր Կողբ, Շէնգաւիթ, Նոր Արէշ, Անաստասաւան, Դաւիթաշէն, Ամօ եւ Աւան գիւղերը: Շահումեան շրջանին մէջ, Հրազդան գետի աջ ափին, հարիւր հեկտար տարածութեան վրայ բնակարանային շինութիւնները յառաջ կը տարուին դանդուածային կերպով: Կոտայքի շրջանի Աւան գիւղին մէջ մօտ 100 հեկտար տարածութեան վրայ զարկ կը տրուի անհատական բնակարաններու շինութեան :

ԵՐԵՒԱՆԻ Ջարթախ աւանին մէջ կը կառուցուի ձեռնոցի արտադրութեան գործարան մը, որ առաջինը պիտի ըլլայ Հայաստանի մէջ: Շինութիւնները սկսած են անցեալ տարի. յատկացուած է 17 միլիոն ռուբլի: Ընթացիկ տարուան մէջ գործարանին մէկ մասը շահագործման պիտի յանձնուի. երբ ամէն աշխատանք վերջանայ՝ գործարանը տարեկան երեք միլիոն 103 հազար զոյգ ձեռնոց պիտի արտադրէ՝ տղամարդու, կնոջ եւ մանուկի համար: Գործարանը երկյարկանի է :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ.— Երեւան գացած են Լիթուանիոյ վոլեպոլի տղոց եւ աղջիկներու խումբերը: Մրցումը տեղի ունեցած է մարզիկներու տան բակը. Երեւանի աղջիկները պարտուած են 2 – 3 արդիւնքով, իսկ հայ տղաքը յաղթանակը առած են՝ 3 – 1 արդիւնքով ։

× Ուզպեկիստանի թենիսի ազգային խումբը Երեւանի մէջ մրցում մը ունեցած է Հայաստանի հաւաքական կազմին հետ. Ուզբէկները պարտուած են 3–10 արդիւնքով :

× Խ. Միութեան ճատրակի ախոյենութեան մրցումներուն մասնակցելու համար Սթալինապատ գացած է հայկական խումբը՝ բաղկացած տասը հոգիէ ։

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ-Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Լոյս տեսած է արդէն ՀԱՅ – ԲՈՅԺի Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր թիւը , 48 էջ:

Կամքէ անկախ պատճառներով, վարչութիւնը չկրցաւ փոստին յանձնել տակաւին: Գալ շաբթուընէ կը սկսինք ղրկել բոլորին :

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր թիւը եւս, միշտ 48 էջ, լոյս կը տեսնէ գալ շաբաթ ու կը ղրկուի տարեվերջին:

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի խմբագրութիւնը պատրաստած է նաեւ Բացառիկ թիւ մը, 112 էջ, — գրական, պատմական, լեզուական, բժշկական համայնագիտական բովանդակութեամբ :

Այս թիւը տպուած է միայն հազար օրինակ, գինը 300 ֆրանք, որ պիտի տրամադրուի յատկապէս այն բաժանորդներուն, որոնք պարտք չունին1955էն ի վեր: Այն հաւատարիմ բաժանորդները, որոնք 1959 տարուան բաժնեգինը, 1200 ֆրանք, կը ղրկեն՝ վրան աւելցնելով 300 ֆրանք, (կարելի է վճարել նաեւ դրոշմաթուղթ ղրկելով), կը ստանան այս բացառիկ թիւը: Պարտք ունեցողներուն խնդրանքը նկատի պիտի չառնուի:

Եթէ մինչեւ Փետրուար սպառած չըլլայ, ոչ – բաժանորդներուն պիտի տրամադրուի հինգ հարիւր ֆրանքով:

Արտասահման չի ղրկուիր :

Դիմել ՀԱՅ – ԲՈՅԺի խմբագրութեան, — Շ. Նարդունի, «Յառաջ»ի խմբագրութեան հասցէով :

ու օժանդակութեան: Կարելի է նոյնիսկ նախատեսել, որ այս պայքարը մօտալուտ է Սուրիոյ մէջ:

Բայց ինչ կը վերաբերի Իրաքի, Նասըր տակաւին որոշած չէ իր բռնելիք ընթացքը, նոյնիսկ այն պարագային երբ համայնավարները տէր դառնան Իրաքի : Մէկ կողմէ տակաւին սպիացած չէ Արեւմուտքէն ստացած վէրքը, միւս կողմէ կը վախնայ «երկու ճակատի վրայ կռիւ մղելէ» (Արեւմուտքի եւ Արեւելքի դէմ միաժամանակ): Բաւական երկար ժամանակ կառչած պիտի մնայ «սպասել եւ դիտել»ու քաղաքականութեան, եթէ Արեւմուտքի հետ իր յարաբերութիւնները խոկապէս «բնականոն վիճակի մէջ չմտնեն» տեւական հիմքերու վրայ :

Բայց Կամալ Ապտէլ Նասր հրաժարած չէ իր այն գաղափարէն, որ Արաբ խոշական ազգայնականը պէտք է ընդդիմանայ որեւէ օտար միջամտութեան՝ ուրկէ ալ գայ այդ միջամտութիւնը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (313)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԴ.

ՄԻ ԳԻՒՂ ՌՈՒՍՏՈՒՆԵԱՑ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

Եւ այդ բոլորը կատարուել էր գետնի տակ, ուր արեւի ճառագայթները երբեք չէին թափանցում, ուր մշտական մռայլի մէջ ապրում էր մի մռայլ ժողովուրդ եւ երկնքի լոյսը տեսնում էր իր առօրեկըհայ վիրապի նեղ երդիկից միայն :

Մռայլ էր, մռայլ... եւ այդ մռայլ մթութիւնը խիստ ճնշող, սարսափեցնող տպաւորութիւն էր գործում: Մռայլ գոյն էին ստացել առհագին պատերը, մռայլ գոյն էին ստացել առաստաղի հաւագերանները, մռայլ գոյն էին ստացել փայտեայ մեծ սիւները, մռայլ գոյն էին ստացել եւ նրանց վրայ կապուած «անթառամ ծաղիկներին» խոշոր փունջերը: Եւ այդ ներկը տուել էր բոլոր առարկաներին մշտական ծուխը, որ վեր էր բարձրանում մշտավառ կրակից : — Դա տնային անհանգչելի օջախն էր, այն սրբութիւնը, որի անունով մինչեւ այսօր էլ երդւում է հայ գիւղացին :

Այդ օջախը կազմուած էր սենեակի կենտրոնում, որտեղ մխում էին մի քանի կտոր փայտեր, — մխում էին, երբեմն աղօտ բոցեր եւ երբեմն մեղմ կայծեր արձակելով : Այդ օջախի չուրջը ձմեռնային գիշերներում հաւաքւում էր նահապետական ընտանիքը, եւ տան ծերունին պատմում էր երեխաներին հայրերի գործը: Այդ օջախը փոխարինում էր երկնքի արեգակին, այդ օջախը լոյս եւ ջերմութիւն էր սփռում մռայլ բնակարանին: Այդ օջախը վառւում էր միշտ, նրա կրակը երբեք չէր հանգչում: Այդ օջախը յիշեցնում էր ինձ Խոնայի մշտավառ կրակը, որտեղ կիկղոպները Արամազդի համար շանթեր էին դարբնում: Բայց եւ այստեղ շանթեր չէի տեսնում , — այդ կրակից միայն մեղմ կայծեր էին ցայտում... Թէեւ այդ հրարուխի մէջ նոյնպէս կիկղոպներ էին բնակւում ...

Ռէսի ընտանիքը մեծ էր, մեծ էր, որպէս նրա ընդարձակ բնակարանը : Այնտեղ ապրում էին մի քանի սերունդ միասին՝ մեծ պապը, նրա որդիները, նրա թոռները եւ նրա թոռնեայքը: Տան սրահում քանից աւելի օրօրոցներ էին ճօճւում : Հարսներով , աղջիկներով, երեխաներով ու պատանիներով լի էր տունը: Երեխաները թիւ ու համար չունէին : Ռէսը իր տան եւ մէկ եղբայրների միջնակն էր: Նոյն թուի կէսի չափ քոյրեր ունէր նա: Նրա մայրը դեռ կենդանի էր, իսկ հայրը երկու տարի առաջ վախճանուել էր հարիւր եւ հինգ տարեկան հասակում :

Մեծ պապին եմ յիշում. Նա գնացել էր մերձակայ գիւղը իր աղջկան տեսնելու : Բոլոր եղբայրները ապրում էին անբաժան, միասին եւ նոյն յարկի տակ. կրտսերը խոնարհւում էր աւագին: Իսկ բոլորի վրայ իշխում էր մեծ պապը — գերդաստանի հայրապետը: Նայելով այդ ընտանիքին, ես մտաբերում էի մեր Հայկ նահապետի գերդաստանը, որ բաղկացած էր երեք հարիւր հոգուց: Այստեղ թէեւ այն թիւը չկար, բայց իր սպասաւորներով, աղախիններով եւ ընդոծիններով նրա երորդ մասը անպատճառ կը լինէր :

Առանց հրաւիրելու, մեզ հետ ընթրիք ուտելու եկան այն բոլոր անձինքը, որ կտուրի վրայ ռէսի մօտ նստած էին: Դա մի առանձին պատիւ էր՝ թէ դէպի մեզ եւ թէ դէպի ռէսը, որ նրա հիւրերին միայնակ չէին թողնում: Սեղանը ճոխ էր եւ համադամ ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԾՆՈՒՆԴԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այս Չորեքշաբթի, 24 Դեկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս:

Կազմակերպութեամբ Գոմոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբին կողմէ:

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն, հայկ. պարեր:

Կը ներկայացուի «ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ», խիստ քրքջալից կատակերգութիւն մը:

Պար՝ Օրքէսթր Անժ Քոլէքթա:

Անակնկալներ, քոթիյոն, զուարթ մթնոլորտ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Կանկայի Ծառի հանդէսը Դեկտեմբեր 21ին ժամը 16էն սկսեալ մինչեւ 22:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Դաւիթեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ողբացեալ՝ ՄԿՐՏԻՉ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբին, այս կիրակի ժամը 15էն 23, Ազգ. Տան մէջ, 32 րիւ տը Թրէվիզ:

Հաճելի մթնոլորտ:

Հասոյթը պիտի յատկացուի «Հայաստան» պարբերաթերթին:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սէն-Շամոնի խումբին, Սալ ժան տ'Արք:

Գեղարուեստական եւ թատերական բաժին:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Դեկտեմբեր 21ին
ժամը 15ին

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Չորեքշաբթի, 24 Դեկտեմբեր, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտեան հինգը, Օթէլ տը լա Քրուա տ'Օր շքեղ սրահին մէջ:

Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք

Առատ կերուխում եւ հաճելի անակնկալներ:

ORCHESTRE JOHANNES MERCIER-KERMANN

Կը հրաւիրուին Վալանսի եւ շրջանի բոլոր Հայերը անխտիր:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպուած Սերաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի կողմէ Դեկտ. 23ին, ժամը 21ին, Իսիի Ալհամպրա սինեմային մէջ: Կը ներկայացուի Շիրվանզադէի «ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ»ը

Մի՛ջնարարին տօնածառ եւ մրցանակաբաշխութիւն Խրիմեան դպրոցի աշակերտութեան:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը շաբաթ երեկոյեան Դեկտ. 20, ընկ. Սիմոնեանի բնակարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ — Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Խրիմեան դպրոցը: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին (Քաֆէ Լիոն) սրճարանին վերնայարկը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ — Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, 17 րիւ Պլէօ:

ԼԻՈՆ — Ֆր. Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս երկուշաբթի ժամը 16ին, Ցոյներու սրահը: Կարեւոր օրակարգ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ «Մանուկներու Օրհուան տօնակատարութեան յանձնախումբի ժողովը այս երկուշաբթի ժամը չորսին Ռէժան սրճարանի վերնայարկը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը երեքին, ընկերուհի Նոժէնի Փոթայեան բնակարանը՝ 21 Րիւ Թիւրպիկօ, Փարիզ (2), մեթրօ Էթիէն Մարսէլ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներուն եւ մասնաւորաբար յանձնախումբին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՀԱՄ. ԽԱՐԲԵՐԴ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս Շաբաթ, Գ. Սիմոնեանի սրճարանը: Հայրենակիցներ, ժողովները մէկէ աւելի անդամներ յետաձգուած են փոքրամասնութեան պատճառով: Այս վերջինը ինչ թիւ ալ որ կազմէ օրինաւոր պիտի նկատուի:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Ruedes Ternes
Մեթրօ Փորթ Մայեօ կամ Շամփերէ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.45ին: Կը խօսի Պատուելի ՍԻՄԼԵԱՆ, նիւթ՝ «Ան որ իր անձը ինծի համար կը կորսնցնէ, պիտի գտնէ զանիկա»:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 փր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 փրանք : Հատը 15 փր.

ԿԻՐԱԿԻ 21 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 21 DECEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8373 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4176

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ԳՈՅԱՄԱՐՏ" ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակուած է արդէն 1959ի Գոյամարտ Օրացոյցը, հրատարակութիւն Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շըրջանին :

Գունաւոր սիրուն կողքին ճակատը նարընջագոյն տառերով գրուած է երեսնամեակի թիւ :

Արդարեւ 1929ին էր, որ Հ. Ց. Դ. Մարսիլիոյ Պատանեկան Միութիւնը առաջին անգամ լոյս կ'ընծայէր Օրացոյց մը եւ զայն կը մկրտէր Գոյամարտ խորհրդանշական անունով :

Դաշնակցութեան դրօշին շուրջ համախմբուած այդ պատանիները հուրքն ու սուրքն ապառուած հայրենասէր ու խանդավառ տղաներ էին : Կարմիր ջարդի մըրտանքը չկար այլեւս : Սակայն սպիտակ ջարդը սկսած էր սպառնալ սփիւռքի հայութեան : Մանաւանդ նոր սերունդին :

Մեր պատանիները ազգապահպանման պայքար կը մղէին : Իսկ եւ իսկ Գոյամարտ :

Ունէին իրենց Ակումբ – Ընթերցարանը («Շահրիկեան») Մարսիլիոյ կեդրոնին մէջ՝ ճոխ գրադարանով մը, ուր կարելի էր գտնել մեր բոլոր գրագէտներուն գործերը :

Հ. Ց. Դ. Պատանեկան Միութիւնը յաջողեցաւ իր շուրջ համախմբել պատանեկան երիտասարդութիւնը, որուն հայեցի դաստիարակութեան հող տարաւ՝ դասախօսութիւններով եւ հայերէնի դասընթացքներով : Իր սեփական ժամադրավայրն եղաւ գրասէր պատանիներու, որոնք դարձան անյագ ընթերցողներ հայերէն գրքերու :

1939ի պատերազմը դրօշի տակ կանչած ըլլալով Միութեան անդամները, կազմակերպութեան գործունէութիւնը ջլատուեցաւ :

1945ին Փարիզի մէջ հիմնուեցաւ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդը, որ շատով ճիւղեր արձակեց ամէն կողմ :

Մարսիլիոյ մասնաճիւղը բնական ճամբով ժառանգորդը դարձաւ Պատանեկան Միութեան : Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի շարքերուն մէջ մտան Պատանեկան Միութեան նախկին անդամներու զաւակները :

Ու հաւատարիմ իրենց հայրերու աւանդութեան, տէր դարձան Գոյամարտ Օրացոյցին :

Երեսնամեակի հրատարակութիւնը մեծապէս կը յիշեցնէ անցեալ տարուանը, իր գեղարուեստական շքեղ կողքով եւ ընտիր նկարներով :

Օրացոյցը կը բացուի «հայ յեղափոխութեան մեծ երգիչներ» Միքայէլ Նալբանդեանի եւ Խաչատուր Աբովեանի մեծադիր նկարներով :

Մասնաւոր էջ մը նուիրուած է «Կիլիկիոյ աղէտ»ին (1909), որուն յիսնամեակն է յառաջիկայ Ապրիլ 14ին :

Մեծ եղեռնի տարեդարձին յատկացուած էջը զարդարուած է Ակնունիի, Ռուբէն Զարդարեանի, Սիամանթոյի եւ Վարուժանի նկարներով : Մէջտեղը՝ Սիամանթոյի «Մահուան տեսիլք»ը :

Մայիս էջին վրայ կը փայլի Հայաստանի Հանրապետութեան եռագոյն զինանշանը՝ Աւետիք Իսահակեանի «Հայաստանին» նուիրուած հայրենաշունչ բանաստեղծութեան վերեւ :

«Հայ մարտական ոգին» կը ներկայացնէ պատմական խմբանկար մը, որուն կեդրոնը կ'երեւի Անդրանիկ՝ շրջապատուած իր զինակիցներով :

Օգոստոսի էջը յատկացուած է մեր այն օտար բարեկամներուն, որոնք անշահախնդրօրէն պաշտպանած են հայ ժողովուրդին արդար իրաւունքները : Կեդրոնը բազմած է Ծերունի Կլէմանսօն, իր շուրջը ունենալով Ժորէս, Քիյեառ, Փրէսանսէն եւ Վիկտոր Պէռարը :

Օրացոյցին մէջ իրենց պատուոյ տեղն ունին «Հայ եկեղեցւոյ լուսաւոր դէմքերը» — Խրիմեան Հայրիկ, Եղիշէ Դուրեան, Սահակ Բ. եւ Խորէն Ա. Կաթողիկոսները — ինչպէս նաեւ «հայ վերածնունդի ռահվիրաներ» Մ. Պէշիկթաշլեան, Ալիշան, Փորթուգալեան եւ Զօհրապ : Կիլիկիոյ կաթողիկոս Զարեհ Ա.ի եւ Կարդինալ Աղաճանեանի մեծադիր նկարները կը փակեն օրացոյցը :

Այս տարի եւս Գոյամարտի հասոյթը պիտի յատկացուի Հայ Մշակոյթի Տան նորոգութեան ծախքերուն :

Քաջալերենք Նոր Սերունդը՝ տարածելով իր Օրացոյցը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ՝ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Անաստաս Միկոյեանի ճամբորդութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած է աշխարհի մէջ : Ցեղական թէ օտար մամուլը երկար սիւնակներ կը նուիրէ Խ. Միութեան փոխ – վարչապետին յիշելով անոր կենսագրականը : Կը շեշտուի մանաւանդ թէ Վորոշիլովի հետ միակն է որ «դիմացած է» բոլոր մաքրագործումներուն : Այս առթիւ «Փարի – Փրէս» կը գրէ երբեւ խորագիր — Շատ ճարպիկ է որ– ոչ մէկ քաղաքականութիւն ըրէ եւ կը պատմէ թէ երբ Պէրիա, իր հին ընկերներէն մէկը մաքրագործումի ենթարկուեցաւ Սթալինի կողմէ, Միկոյեան անմիջապէս գնաց եւ նստեցաւ անոր աթոռը, քաղաքական Բիւրոյի մէջ :

Կ'ըսուի թէ խմորի այս ժխտական ձեւը գնահատուած էր Սթալինի կողմէ : Անգլիացի մը որ մօտէն ճանչցած է Միկոյեանը կ'ըսէ — Միկոյեան Մարքսեան խոր համոզումներ չունի : Իր քաղաքականութեան մէջ այնքան Մարքսիզմ կայ որքան քրիստոնէութիւն՝ արեւմտեան պետութեանց քաղաքականութեան մէջ» : Ապա կը յիշուի Միկոյեանի կենսագրականը, մինչ նկարին տակ կը գրուի —

ՄԻԿՈՅԵԱՆ — Ամէնէն հինն է, ամէնէն խորամանկը, ամէնէն խորհրդաւորը Կեդրոնական Կոմիտէին :

Պաշտօնապէս կ'ըսուի թէ Միկոյեանի ճամբորդութիւնը անձնական բնոյթ կը կրէ, կ'երթայ Խ. Միութեան Ուաշինկթընի դեսպանին հետ տեսնուելու : Բայց որոշ է որ կան ուրիշ երկու պատճառներ, մին՝ առեւտրական, միւսը՝ քաղաքական : Այս վերջին հարցին առթիւ կ'ըսուի թէ Միկոյեան ունի Կրեմլինի բացարձակ իրաւասութիւնները եւ կրնայ համաձայնութեան գալ Ամերիկայի հետ :

Կ'ըսուի նաեւ թէ Միկոյեանի ճամբորդութեան նպատակներէն մէկն ալ Խրուշչեւի ճամբորդութիւնը պատրաստել է դէպի Ամերիկա :

* Ձայնասփիւռը իր կարգին շատ կը խօսի Միկոյեանի մասին եւ Եւրոպա թիւ 1 յիշեց նաեւ թէ Միկոյեան Խ. Միութեան փոխ – վարչապետը չէ միայն այլ նաեւ 930 միլիառատէրերէն մէկը ...

ԼԻԲԱՆԱՆԻ փաղանգները վերջնագիր մը տուին կառավարութեան, պահանջելով որ 15 օրուան ընթացքին ազգային հողամասին վրայէն մաքրագործուին այն շրջանները որոնք կը գտնուին Սուրիական ժողովրդական կուսակցութեան (աջակողմեան) հակակշիռին տակ, հակառակ պարագային՝ սպառնալով իրենք կատարել այդ գործը : Այս սպառնալիքները եղած են Արաբի դէպքերէն ետք, որոնց մասին գրած էինք առջի օր :

---

4 ԹՈՆ ԾԱՆՐՈՒԹԵԱՄԲ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՐԲԱՆԵԱԿ ՄԸ ԵՐԿՐԻՆ ՇՈՒՐՋ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

ՀԵՌԱՎԱՐ ԱՅՍ ԱՐԲԱՆԵԱԿԸ ՉՈՐՍ ՀՈԳԻ ԿՐՆԱՅ ԿՐԵԼ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ ՁԱՅՆԸ ԿԸ ԼՍՈՒԻ ԱՆՀՈՒՆԷՆ

Անհունի յաղթահարման պայքարին մէջ Միացեալ Նահանգները գրաւեցին առաջին տեղը : Արդարեւ, Քափ Քանավերալէն «Աթլաս» հրթիռով արձակուած 3950 քիլօ կշռող «ՍՔՈՐ» արուեստական արբանեակը սկսաւ երկրին շուրջ դառնալ :

Փորձը տեղի ունեցած էր բոլորովին գաղտնի պայմաններու մէջ : Առաջին առիթով յայտարարուեցաւ թէ Քափ Քանավերալէն հարիւր թոն ծանրութեամբ եւ 27 մեթր բարձրութեամբ հրթիռ մը արձակուած էր . հակառակ անոր որ փորձը յաջողած էր՝ մամուլը ուշադրութիւն չդարձուց : Շատ չանցած պաշտօնական գեկոյց մը կը հաղորդէր թէ յիշեալ հրթիռը ցարդ գոյութիւն ունեցող մեծագոյն արբանեակը տարած էր անհուն :

Արբանեակին մէջ զետեղուած են ընկալուչ եւ ձայնարձակ գործիքներ : Առաջին անգամ ըլլալով Քափ Քանավերալէն կարելի եղաւ արձանագրել արբանեակին տուած տեղեկութիւնները եւ ... Նախագահ Այզընհաուըրի ձայնը . Արդարեւ, Նախագահը կարճ յայտարարութիւն մը ըրած էր, որ ձայնագրուելով զետեղուեցաւ արբանեակին մէջ : Առաջին անգամ ըլլալով մարդկային ձայն մը անհունը կտրելով կը հասնի երկիր — «Միացեալ Նահանգներու Նախագահը կը խօսի ձեզի : Գիտական յաջողութիւններուն շնորհիւ՝ ձայնս ձեզի կը հասնի անհունին մէջ թաւալող արբանեակէ մը ...» եւն. .

Արբանեակին գլխաւոր յատկանիշներէն մէկն ալ այն է . որ հեռավար (թելեկիտէ) է ան . Ամերիկացիները պիտի փորձեն նաեւ երկիր վերադարձնել զայն, բայց համեմատաբար շատ քիչ հաւանականութիւններ կան այդ ուղղութեամբ :

Աթլաս հրթիռին արբանեակը իր չորս թոն ծանրութեամբ կը թաւալի 190–1005 քիլոմեթր բարձրութեան մը վրայ եւ ժամական 27.000 քիլմ. արագութեամբ : Երկրին շրջանը կ'ընէ հարիւր վայրկեանէն, բայց ... Խ. Միութեան վրայէն չանցնիր : Տրամագիծն է երեք մեթր 5 սնթմ. : Կը կարծուի թէ պիտի ապրի մօտ քսան օր : Կեդրոնական Ֆրանսայէն, Հիւս. Ափրիկէէն եւ Միացեալ Նահանգներէն պարզ աչքերով կարելի է դիտել զայն, որ պիտի տեսնուի աստղի մը պէս :

Այս ուղղութեամբ Մոսկուա տակաւին պաշտօնական յայտարարութիւն մը չըրաւ : Ինչպէս ծանօթ է խորհրդային մեծագոյն արբանեակէն (Սպուտնիկ – 3) երեք անգամ աւելի մեծ է ամերիկեան արբանեակը, եւ յաջողութեան լուրը Նախագահ Այզընհաուըրի կողմէ Ուաշինկթընի ձայնասփիւռէն յայտարարուեցաւ այն պահուն, երբ Մոսկուայի ձայնասփիւռը կը բացատրէր թէ Ամերիկացիները ինչո՞ւ ետ մնացած են գիտութեան մէջ ... :

Այս ձեւով Միացեալ Նահանգները ունին «բնակելի» առաջին արբանեակը : Մասնագէտները կը յայտարարեն թէ չորս հոգի կրնան բնակիլ «ՍՔՈՐ»ի մէջ, ինչ որ շատ կարեւոր պարագայ մըն է : Ամերիկա գտած է վառելանիւթ մը, որուն ուժը թոյլ կուտայ մինչեւ մթնոլորտ բարձրացնել չորս թոն ծանրութեամբ արբանեակ մը՝ հարիւր թոն կշռող հրթիռով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ մէջ կացութեան տէր դարձած է բանակը եւ ձերբակալութիւնները կը շարունակուին : Կը կարծուի թէ բախումներ պիտի պատահին : Պէյրութէն կը հաղորդեն թէ Մուսուլի մէջ Նախագահ Նասըրի ի նպաստ ցոյցեր եղած են եւ 24 ժամուան գործադուլ մը եղած է . ցոյցեր եղած են նաեւ Պասրայի մէջ :

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ երեք Յոյներ եւս մահուան դատապարտուեցան, նկատելով որ զէնք կը կրէին . արդարեւ վերջին դէպքերուն առիթով յայտարարուած էր թէ զէնք կրող անհատներուն պատիժը պիտի ըլլայ՝ մահապարտութիւն :

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ կառավարական նոր տագնապ մը ծայր տուաւ եւ Վարչապետ Ֆանֆանի Փարիզէն անմիջապէս մեկնեցաւ Հռոմ, ուր ելմտական նախարար Փրեթէ իր հրաժարականը կուտար : Կառավարութեան կարգ մը այլ անդամներն ալ կը սպառնան հրաժարիլ . հարց է թէ վարչապետ Ֆանֆանի պիտի յաջողի՞ այս անգամ ալ առաջքը առնել վտանգաւոր տագնապի մը, որ կրնայ փոքրամասնութեան մէջ ձգել դահլիճը :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ հրապարակուեցաւ Պաղտատի Ուխտին պաշտօնական մէկ հաղորդագրութիւնը, որու համաձայն Յունուար 26ին Քարաչիի մէջ պիտի գումարուի ուխտին նախարարաց ժողովը :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ օդաչու մը՝ Փերով, որ յաջողած էր չորս Պելժերու կեանքը փրկել հիւսիսային գօտիին մէջ, պարգեւատրուած է Լենինի շքանշանով իսկ օդանաւին անձնակազմին միւս անդամները ստացած են «Կարմիր դրօշ» շքանշանը :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԺԵՐՈՒ գերագոյն հրամանատար Զօր. Նորսթէթ խօսելով զինաթափութեան հարցերուն շուրջ, յայտարարեց . — «Եթէ Ռափացքիի ծրագիրը իրականութիւն դառնայ, ապազինեալ գօտիի մը մէջ ի վիճակի պիտի չըլլամ շարունակել իմ առաքելութիւնս » :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ խորհրդային ուժերու ընդհանուր հրամանատար Զօր. Զախարով ազդարարութիւն մը ըրաւ Արեւմուտքին, յայտարարելով թէ Պերլինի մէջ երբ միջադէպ մը պատահի՝ տեղական պիտի չըլլայ . ընդհակառակն՝ պիտի տարածուի միւս երկիրներուն մէջ :

ԶՕՐ. ՍԱԼԱՆ հրաժեշտի ճառ մը խօսեցաւ Ալժէի մէջ, Փարիզ գալու համար : Բայց ժողովրդական մեծ ցոյցեր եղան եւ թռուցիկներ ցրուեցան որպէսզի ցուցարարները աւելի մեծ թիւով խմբուին Ֆորումի հրապարակին վրայ : Ժողովուրդը կը պոռար մանաւորապէս «Սալա՛ն, մի մեկնիր», «Սալա՛ն, մի երթար» եւ յետոյ՝ «Ֆրանսակա՛ն Ալժերիա » :

81.508 « Մեծ ընտրողներ » Կիրակի օր պիտի ընտրեն Զօր. Տը Կոլը Հանրապետութեան նախագահ : Հաւանական կը թուի որ այս շաբթուան ընթացքին Հանրապետութեան Նախագահը նշանակէ Ե. Հանրապետութեան Ա. Վարչապետը՝ Տէպրէ :

ՄԱՌԻԱ ՔԱԼԼԱՍ աշխարհահռչակ երգչուհին առաջին անգամ ըլլալով . երգեց Ուրբաթ գիշեր Փարիզի օփերային մէջ : Իսկապէս բացառիկ երեկոյ մը զոր սրահին մէջ գտնուեցան 2200 հոգի եւ երեսուն միլիոն Եւրոպացիներ իրենց հեռատեսիլի գործիքներուն առջեւ : Այս առթիւ բացառիկ ընդունելութեան մը արժանացաւ նաեւ Հանրապետութեան Նախագահը՝ որուն պաշտօնական վերջին երեւումն էր : Մառիա Քալլաս ընտիր հասարակութեան մը առջեւ երգեց Ռոսինիէն, Վերտիէն եւ Փուչինիէն, արժանանալով երկարատեւ ծափերու : Երեկոյթը տրուած էր Պատուոյ Լեգէոնի բարենպատակ ձեռնարկներուն ի նպաստ :

ԺԸՆԵՒԻ հիւլէական փորձերու ընդհատման համար գումարուող ժողովը երկու շաբաթով յետաձգուեցաւ :

ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ

5·

Բ·— ԱՄԷՆ

Երկրորդ ԱՄԷՆը հայերէն չէ ։

Ինչ որ հայերէն չէ՝ ընդունելի է, զոնէ այս սովորութիւնը շատ հայկական է ։ Արդարեւ, Հայերը համակարծիք չեն հայերէն ամէն = ամենայն բառին ուղղագրութեան մասին, բայց համակարծիք են օտար այս բառին ուղղագրութեան մասին ։ Օտար է, անուշ է ։

ԱՄԷՆ, եբրայերէն, կը գրեն էն, մի – այն ու միայն Էով ։ Մե՞րք կը համարին՝ ԼԹէ գրուի Եով ։ Հայհոյութի՞՜ն՝ Աստուածաշունչ Մատեանին դէմ ։ Փոյթ չէ թէ կարելի չըլլայ համրել հայերէն բառերը, որոնք կը վերջանան էն՝ բստ « յատկութեան » Հայոց ոսկեղէն լեզուին, բայց այդ բառաշարքէն կը զատեն ԱՄԷՆ բառը եւ կը գրեն սխալ ուղղագրութեամբ (Եով), հակառակ ոսկեղարեան «յատկութեան», որպէսզի օտար բա՛ռը միայն գրուի ԱՄԷՆ ու չշփոթուի հայերէն ԱՄԷՆ բառին հետ ։ Ի՞նչ հոգածութիւն, ի՞նչ բծախնդրութիւն հայկական, բոլորովին հայկական ։

Ձե՞ս բարկանար եւ ըսեր,— գրեցէք օտար բառը ամեն, գրեցէք ամին, չի վշտանար հայ լեզուն, չի բարկանար նաեւ Աստուած, որ, ըստ աւանդութեան, հայերէն է խօսեր Ադամին հետ, հետեւաբար նաեւ այն պահուն՝ երբ կ՚արտասանէր արարչագործութեան առաջին եղիցիները ։

Արդարեւ, ԱՄէՆ, եբրայերէն Թարգմանուած է ԵՂԻՑԻ ։ Բայց տարբեր է արարչագործութեան եղիցին, տարբեր է այս եղիցին ։

Տարօրինա՛կ, տարօրինա՛կ բառ մըն է այս երկրորդ եղիցին, որ կ՚ըլլայ գոյական, կ՚ըլլայ ածական, նոյնիսկ բայ ու մակբայ, ինչպէս որ հաճոյ Թուի եբրայեցի մատենագրին, առանց ուշ դնելու բառին ծագմանական հեստութեանց ։

Հին ուր Աստուծոյ տրուած է այս բառը, գրեթէ կէս գրուած, թարգմանուած է ճշմարիտ (Ես· ԿԵ· 16) ։ Այլուր՝ մակբայ մըն է, որ գրուած է խօսքին սկիզբը՝ հաստատել կերպով, խօսքին վերջը՝ սովորաբար, — հայերէնի մէջ բայական ձեւ առած · «Եղիցի այդպէս» (Գ· Թագ· Ա· 36), կամ · «Այդպէս արասցէ Տէր» (Երեմ· ԻԸ· 6) ։ Ուրիշ տեղ կը կրկնուի իբրեւ յոյսի, հաւատքի, մաղթանքի բացադանչութիւն · «Եղիցի, եղիցի»(Թուոց Ե· 22) ։ Սաղմոսներուն մէջ եւս, նոյնպէս կրկնուած, ոչ միայն կ՚արտայայտէ հաւատք եւ իղձ, այլ եւ կը գործածուի իբրեւ փառաբանական խօսք (ռոֆսոլո – ծիf), աղօթքներու վերջաբանական տարազ · «Եղիցի, եղիցի» (Սաղ· Խ· 14) ։

Արդ, ԱՄէՆ բառը, որ թարգմանուած է Հին Կտակարանին մէջ, թարգմանուած չէ Նոր Կտակարանին մէջ, ուր կը գտնէք կրկնուած ձեւով · «Ամէն ամէն ասեմ ձեզ» (Յովհ· ԺԲ· 24), կամ առանց կրկնութեան · «Ամէն ասեմ ձեզ» (Մատթ· ԺԳ· 17), նաեւ առանձին իբրեւ գոյական, «Այսպէս ասէ Ամէնն» (Յայտ· Գ· 14) ։

Ահաւասիկ այս չթարգմանուած ԱՄէՆ բառն է, որ դարձած է քար գայթակղութեան, առատ մելան սպառելով ի նշան հայ լեզուի ուղղագրութեան ուղղափառ ներկայացուցիչներուն ... բանկռուութեան ։

ԱՄէՆ բառին գործածութեան մասին եւս քանի մը խօսք ու կ՚անցնինք ստուգաբանական պրպտումներու, եթէ ոչ օգտակար ծանօթութիւն, գէթ բան մը տալի դնելու համար ընթերցողին սակառին մէջ ։

Երբ Մովսէս անէծքներու կը վերածէ բարոյագիտական կարգ մը դատապարտութիւններ, հանդիսական ձեւ մը կու տայ արարողութեան ։ Ամփիթատրոնի ձեւ լերան մը մասներուն վրայ կանգնեցնել քահանաները, ժողովուրդը տարածել լերան ստորոտը, — քահանաները պիտի արտասանեն տասներկու անէծքներ, ու ժողովուրդը պիտի պատասխանէ 12 անգամ բարձրաձայն ու միաբերան · «Ամէն» (Երկր· Օրինաց, Իէ· 14–26) ։

Նոյն ձեւով Դաւիթ կը հրահանգէ սաղմոսերգուներուն օրհնութիւն կարդալ Աստուծոյ, ժողովուրդին թողլով պատասխանել իբրեւ վերջաբանական տարազ · « Ամէն » (Սաղ· ՃԶ· 48) ։

Այս աւանդութիւնը արարողական ու ծիսական ձեւ ստացաւ քրիստոնէութեան առաջին օրերուն՝ եկեղեցիներուն մէջ ։

Այսպէս, եկեղեցիներու մէջ սահմանուեցաւ մասնաւոր պաշտօն մը, որուն դերն էր նշան տալ ժողովուրդին թէ ե՛րբ պիտի արտասանուի «ամէն» միաբերան եւ բարձրաղաղակ ։ Եւ որպէսզի ժողովուրդը տեսնէր տրուած նշանը՝ նոյնիսկ հեռուէն, թաշկինակ մը կը շարժէր պաշտօնեան եւ ամբողջ ժողովուրդը, միաձայն եւ ամպրոպագոռ, կ՚աղաղակէր «ամէն»(*) ։ Հռոմի մէջ, կը պատմէ Ցերոնիմոս, երբ ժողովուրդը միաբերան եւ բարձրաձայն կը գոչէր «ամէն» եկեղեցիներուն մէջ, որոտման ձայն կը լսուէր կարծես երկինքէն ։ Ի վերջոյ, սակայն, վերջ դնելու համար անկարգութեանց, որոնք անխուսափելի էին նման աղաղակներ արձակելու պատրաստ ջերմեռանդ ու կրօնասէր ժողովուրդին մէջ, արգիլուեցան Թաշկինակ շարժելը, միաբերան ամէնը, եւ սարկաւագին միայն տրուեցաւ ըսել ամէն ։

ԱմԷն ըսելու այս աւանդութեան մասին վկայութիւններ ունին նաեւ Եւսեբիոս եւ Օգոստինոս ։ Տեսնել նաեւ Հ· Գաբրիէլ Աւետիքեանը Պօղոսի Թուղթերուն մեկնութեան մէջ ։

Ծ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Պարսկական գաւառներու մէջ, ճամբորդութեանս ընթացքին · վկայ դարձայ հետեւեալ սովորութեան · — Կը ճամբորդէք հսկայ հանրակառքերու մէջ խռնուած՝ Պարսիկներու հետ ։ Երբ հանրակառքը կը բարձրանայ բլուրն ի վեր՝ լըռութիւն, երկիւղած սպասում ։ Կարծես կ՚աղօթեն բոլորը, կամ կ՚երազեն ։ Հանրակառքը հազիւ իջած բլուրին ստորոտը, ամբողջ ճամբորդները կ՚աղաղակեն միաբերան ու բարձրաձայն · — Սալավա՜թ ։

ՌՈՄԱՆՈՍ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

ԽՄԲ·— Ռոմանոս Մելիքեանի ծննդեան 75ամեակին առիթով «Ս· Հայաստան» ամսագրէն կ՚արտատպենք հետեւեալ կարճ յօդուածը ·—

Հոկտեմբեր մէկին լրացաւ հայ երաժշտութեան ականաւոր ներկայացուցիչներից մէկի՝ երաժշտագէտ Ռոմանոս Մելիքեանի ծննդեան 75ամեակը ։ Չափազանց նշանակալից է եղել Մելիքեանի ստեղծագործական եւ երաժշտա – հասարակական գործունէութիւնը՝ մեր ազգային երաժշտական մշակոյթի զարգացման ասպարէզում ։

Ռ· Մելիքեանի ստեղծագործական դէմքը առանձնապէս վառ է արտացոլուած նրա երգ – մեղեդիների մէջ ։ Թէ՛ «Զմրուխտը» (1917 – 1918) եւ թէ՛ «Զառվառը» փայլում են գեղարուեստօրէն տիպական, թարմ երանգով ։ Նրանք յատկապէս աչքի են ընկնում քնարերգական տրամադրութիւնների արտայայտման խստութեամբ եւ բազմազանութեամբ, յուզական հմայիչ անմիջականութեամբ ու անկեղծութեամբ ։ Ռոմանոս Մելիքեանը իր գեղեցիկ ու ինքնատիպ մեղեդիներով եւ երգերով նշանակալից աւանդ է ձգել հայ երաժշտութեան հարուստ գանձարանը ։ Չափազանց գրաւիչ են նրա « Շափաղ կուտաս», «Մի լար», «Ես բլբուլ եմ», «Մանուկն ու ջուրը» եւ այլ մեղեդիները ։

Ռ· Մելիքեանն իրաւամբ համարւում է հայ երգային արուեստի մեծ վարպետը ։ Նրա արուեստին բնորոշ է գեղեցիկ երգայնութիւնը, դաշնամուրային ներդաշնակութեան արտայայտչականութիւնը, ոճային ինքնատպութիւնը ։

Մելիքեանը գրել եւ հրատարակել է նաեւ բազմաթիւ դպրոցական ու գինուորական երգային ժողովածուներ, զբաղուել է հայ երաժշտական փոլքլորի ուսումնասիրութեամբ, մեծ աշխատանք է կատարել երաժշտական կրթութեան գործը կազմակերպելու ասպարէզում ։ Նրա նախաձեռնութեամբ 1921ին Երեւանում հիմնադրւում է Հայաստանի առաջին երաժշտական – կրթական հաստատութիւնը՝ որը 1923ին վերածւում է Պետական երաժշտանոցի ։ Ռ· Մելիքեանը եղել է մեր օփերայի եւ պալէի պետական թատրոնի հիմնադիրներից մէկը, նրա առաջին գեղարուեստական ղեկավարը ։

Որպէս երաժշտագէտ, երգահան եւ հասարակական գործիչ Ռոմանոս Մելիքեանը վայելում է ժողովրդի մեծ յարգանքն ու սէրը ։ Երաժշտագէտը վախճանուեց 1935ին, իր ստեղծագործական ուժերի բուռն ծաղկման շրջանում ։

ԴՈՒ ԲՆԱՒԻՐ ՀԱՅՈՑ ԿՌՈՒՆԿ...

Այսքան կարօտ ու արտասուք
Ինչպէ՞ս պիտի տանես, կռո՛ւնկ,
Այսքա՞ն կանչին, պաղատանքին
Դու անզօ՛ր ես, Հայոց կռունկ ։

Հրդեհների միջով անցար
Ու մնացիր ինքդ անթեւ,
Սեւացել են աչքերդ սեւ՝
Հայ տների ծխովն անձայր ։

Նայի՛ր, ճամբադ պատել է սուգ,
Զգոյշ, զգո՜յշ գնա, կռո՛ւնկ,
Աւերների այս աշխարհում
Կը մոլորուե՛ս, Հայո՜ց կռունկ ։

Աչքերդ փակ՝ թռիր, գնա
Մեր աշխարհից յաւէտ լռած,
Գնա՛, կռունկ, էլ չմնաց
Խաբրիկ հայցող ճամբիդ վրայ ։

Հայոց երկրի վիշտը խռունկ
Դու ո՞ւր պիտի տանես կռո՛ւնկ,
Դու անտո՜ւն ես, դու անտէ՞ր ես,
Դու բնաւեր Հայո՜ց կռունկ ...

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԹԷՐՁԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Տարեմուտի սեմին եթէ հաշուեյարդար մը ենթարկուի Ֆրանսական թատրոնի 1958 – 59ի տարեշրջանի գործունէութիւնը, պատկերը այնքան ալ փայլուն երանգով մը պիտի չներկայանայ ։

Ճիշդ է որ այս տարեշրջանը սկսաւ խանդավառութեամբ, սակայն քանի մը ամիս է ահա, որ տակաւին Ֆրանսական բեմերուն վրայ չէ երեւցած աչքառու նորութիւն մը ։

Աթէնէ թատրոնին մէջ, Հանրի տը Մոնթէրլանի «Տոն – Ժուան»ը երկար ատեն չմնաց յայտագրին վրայ ։ Հակառակ անոր որ խաղին հերոսին դերը վստահուած էր Ֆրանսական բեմերու հուժկու դէմքերէն՝ Փիէռ Պրասէօրի, Մոնթէրլանի ստեղծած տիպարը մնաց ստուերի մէջ ։

Մանարայի տխրահռչակ արկածախնդիրը՝ Տոն Լուի Թէնորիոյի որդին՝ Տոն Ժուան առասպելական դէմք մըն է պատմութեան մէջ, որուն տիպարը շատ է գրաւեցուցած մեծահռչակ գրիչներ, բռնած Մոլիէռէն մինչեւ Պուշկին ։

Այս անգամ, սակայն, Հանրի տը Մոնթէրլան այս առասպելական տիպարը կերպարանած էր տարբեր դիմակով մը ։ Մերացուցած էր զայն, ու միեւնոյն ժամանակ փոփոխութիւններ էր մտցուցած մեծահռչակ հերոսին գեղեցիկ սեռին հանդէպ տածած զգացումներուն մէջ ։

Թէեւ Փիէռ Պրասէօր իր անբասիր տաղանդով յաջողած էր կոթողել յայտուն տիպար մը, Մոնթերլանի նոր երկը չկրցաւ գտնել սպասուած ընդունելութիւնը Թատերասէր հասարակութեան մէջ ։ Խանդավառ տեսարաններ ճիշդ է թէ արժանացան ծափերու, սակայն եղան պահեր, ուր խաղը սուլուեցաւ ալ ։

Մէկ խօսքով, «Մեռեալ Թագուհին»ի հեղինակին այս նոր գործը ընդհանուր առմամբ քննադատուեցաւ Ֆրանսական մամուլին մէջ ։

Միւս բեմերուն վրայ եւս չարժումը միապաղաղ է · Ֆրանսական Ազգային Թատրոնը (Քոմէտի Ֆրանսէզ), իր գործերովը, հաւատարիմ կառչած է իր դարաւոր սկզբունքին՝ դասականին ։

Իր կարեւոր մրցակիցը՝ Ազգային Ժողովրդական Թատրոնը տեղ քայլ կ՚ընէ ։ Ճիդ մը բրաւ ան նորութիւն մը բերելու մտօք, սակայն Ալֆրէտ տը Միւսէի «Մարեանի Քմայքները» չկրցան արդարացնել իր ճիգերը ։

Միւս կողմէ, սակայն, մեծ յոյսեր կան որ Նոր տարիէն ետք, Ֆրանսական թատրոնին վրայ երեւան գան նոր եւ երիտասարդական նիւթեր ։

Տանիէլ Տըլորմ Պուֆ Փարիզիէնի բեմին վրայ պիտի խաղայ Մարսէլ Աշարի « Լա Պակաթէլ»ին մէջ գլխաւոր կանացի դերը ։

Դարձեալ, երիտասարդ դերասան Ժան Լուի Թրին – Թինյան, որ երկու տարիէ ի վեր հեռացած էր բեմէն, իր զինուորագրութեան ...

Ա. ՍԹԻՎԸՆՍԸՆԻ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

———o———

Իմ կարծիքով, սխալ է իրենց կեանքը մերինին հետ բաղդատելը, Ռուսերը ծանօթ չեն կեանքի մեր պայմաններուն · բայց գիտեն թէ ինչեր չունէին յեղափոխութենէն առաջ · եւ այս՝ առթիւ կը յիշեցուի իրենց ։

Ամէն պարագայի մէջ, մեծ փափաք ունին հանրային պարտէզներու մէջ զուարճանալու, մարզական մրցումներու, նուագահանդէսներու, պալէի, թատրոնի, օփերայի եւ սիրքի ։ Տոմսերուն գինը աժան է · բայց լաւագոյն տեղերը վերապահուած են օտար այցելուներու ։

Գիւղերային կեանքը շատ անպաճոյճ է · բայց մեծ կեդրոններու մէջ նուագախումբով ճաշարաններ կան, որոնք մեծապէս կը հնահատուին անոնց կողմէ, որոնք կրնան այդ ծախքը յանձն առնել ։ Ֆութպոլը ազգային մարզանք կը նկատուի ։ Գիշեր մը Մոսկուայի 110·000 հոգինոց մարզադաշտին մէջ մրցումի մը ներկայ գտնուեցայ ։ Ոգեւորուած ժողովուրդ մը փութացած էր քաջալերելու իր նախընտրած խումբը ։

Առողջապահական կազմակերպութիւնը հակայաքայլ յառաջդիմութիւն մը արձանագրած է ։ Խորհրդային բժիշկներուն երեք չորրորդը կիներ են ։

Կեանքի միջին տարիքը այժմ բարձրացած է 67ի, մինչդեռ յեղափոխութենէն առաջ 32 էր ։ Այնտեղ ալ ամէնէն մեծ աւերներ գործող հիւանդութիւններն են սրտի հիւանդութիւններն ու խլէրղը (քանսէր) ։

Ինչ կը վերաբերի ստրկանութեան, զաղտնի ոստիկանութիւնը այժմ այլեւս իրաւունք չունի ձերբակալութիւններ կատարելու · պէտք է որ դատարանէն արտօնութիւն ստանայ ։ Ընդհանուր դատախազը, Ռուտէնքօ, անվախ կերպով պատմեց ինծի թէ քանի քանի անմեղ անձեր դոհ գացած էին Սթալինի օրով · ամբողջ յանցանքը բեռցուց Բերիայի ուսին ։ Ուզեցի գիտնալ թէ քանի՞ անմեղ հոգիներ ազատ արձակուած են · «այդ՝ ներքին հարց մըն է» ։ Իսկ ի՞նչ է տակաւին գոյութիւն ունեցող բանտերուն եւ նման կայաններուն թիւը · «Այդ՝ իմ Վէ Տէի (գաղտնի ոստիկանութիւն) գործն է» ։ Սակայն ամէն ոք կը վկայէ թէ Սթալինի օրով գոյութիւն ունեցած ահ ու սարսափը այլեւս չկայ ։

1926ին Ռուսիա կատարած այցելութեանս ատեն հակակրօնական պայքարը իր գագաթնակէտին հասած էր · ամէն կողմ գրուած կը տեսնէիք՝ «կրօնքը ժողովուրդին ափիոնն է» ։

Բայց 1930ին համաձայնութիւն մը կայացաւ Պետութեան ու Եկեղեցիին միջեւ ։ Այդ թուականէն ի վեր կարգ մը եկեղեցիներ վերաբացուած են ։ Ուրիշներ ալ վերանորոգուած են ու վերածուած՝ թանգարաններու կամ պատմական յուշարձաններու ։

ԽԱՂԱՂ ԳՈՅԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ

Այս յօդուածաշարքին վերջին գլուխը կ՚ուզեմ յատկացնել դէպի Խ· Միութիւն կատարած ճամբորդութենէս հանած եզրակացութիւններուս ։

Ամէնէն առաջ յայտնեմ, որ շատ սխալ տեղեկութիւններ տուած են մեզի այն բոլոր անձերը, որոնք պնդած են թէ խորհրդային վարչակարգը անհաստատ հիմերու վրայ դրուած է, եւ մէկ օրէն միւսը փուլ պիտի գայ՝ իր իսկ տկարութիւններուն հետեւանքով ։

Իմ եզրակացութիւնս այն է, որ Խ· Միութիւնը շատ կայուն եւ հաստատուն վարչակարգ մըն է եւ ներքին փլուզման մը նախօրեակին չի գտնուիր ։ Յուսանք եւ մաղթենք միայն, որ հետզհետէ դառնայ նուազ յարձակողական ու նուազ սպառնացին՝ փրկելու համար աշխարհի խաղաղութիւնը եւ մարդկային ազատութիւնները ։

(20 Շար·)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՄԱՕ ՑԷ ԹՈՒՆԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ

Վերջին տարիներու ընթացքին քանի մը անգամ հերքուելէ ետք այս անգամ պաշտօնապէս հաստատուեցաւ ։— Համայնավար Չինաստանի Նախագահ Մաօ Ցէ Թունկ ընտրութիւններուն չի մասնակցիր։ Բանաստեղծ եւ իմաստասէր՝ Մաօ պիտի նուիրուի գրականութեան։ Մարքսիզմ պիտի ուսումնասիրէ, աւելի ճիշդը՝ պիտի խորացնէ իր ուսումնասիրութիւնը այդ մարզին մէջ։

Արդարեւ, արդի Չինաստանի ամէնէն հմուտ իմաստասէրն ու լաւագոյն բանաստեղծներէն մէկը կը համարուի Մաօ Ցէ Թունկ։ Պայքարի մարդն է ան որ բազմաթիւ յաղթանակներ ապահովեց ։

Չինարէնի մասնագէտները կը գրեն թէ Մաօ Ցէ Թունկի բանաստեղծութիւնները պարզ են, քիչ մը չոր, բայց արտակարգ նրբութեամբ մը կառուցուած։ Թէեւ երբեք չէ դադրած քերթուած գրելէ, բայց Մաօ կ'որոշէ իր բոլոր ուժերը տրամադրել գրականութեան եւ իմաստասիրութեան ... աւանդութիւնը յարգելու համար։ Արդարեւ, Չինաստանի բազմաթիւ կայսրերն ու Թագաւորները... բանաստեղծ եղած են եւ յաճախ՝ Նախընտրած առանձնութեան մէջ աշխատիլ։ Օրինակները չեն պակսիր ․ Շիեն կայսրը՝ 22րդ դարուն (Ք. Ա.) Գաօ Ցի կայսրը՝ երրորդ դարուն (Ք. Ա.), Վիւ կայսրը՝ անկէ հարիւր տարի վերջ եւն.։ Աւելի երկար է բանաստեղծ իշխաններու շարանը։ Բայց, Մաօ Ցէ Թունկ իր քերթուածներուն մէջ կ'առարկէ թէ իր նախնիքները լաւ բանաստեղծներ չեն եղած ։—

Լեռն ու գետը գեղեցիկ են այնքան՝
Որ հերոսներ անթիւ
Պայքարեցան անոնց համար ։
Աւա՜ղ սակայն ,
Ց'Էն Շիհ կայսրն ու Հան Վուն՝
Հմուտ չէին ,
Թ'Է Ցունկ Թ'անկ եւ Թ'Է Ցիւ Սիւնկ
Կ'անգիտանային բանաստեղծութիւնը ։
Ճէնկիզ Խան՝ Երկնքի շփացած տղան,
Իր նետը արծիւներուն կ'ուղղէր միայն ։
Բոլորը անցան ։
Մեր դարը միայն
Ունի մարտիկ տաղանդաւոր ։

Մաօ Ցէ Թունկի իւրաքանչիւր քերթուածին մէջ կ'արտացոլայ իր բանաստեղծութեան նկարագիրը ։ Ոճը՝ կը յիշեցնէ Պերթոլտ Պրեխթի բանաստեղծութիւններն ու Թատերգութիւնները, բայց պատահական չէ՝ որ Պրեխթ մեծապէս հետաքրքրուած էր չինական ոճով ։

Չինաստանի դարթօնքը կապուած չի մնար որ մօտ ատենէն աշխարհի մեծագոյն տէրութիւններէն մէկը պիտի դառնայ վեց հարիւր միլիոննոց այս ժողովուրդը։ Մաօ մեծութեան դարթօնքը, իր ժողովուրդին փառքի երազը կ'երգէ եւ երբեմն կը տառապի ։—

Գիւն Լուան լեռը կ'ատեմ այսօր ։
Ես չեմ ուզեր այնքան բարձունք
Եւ այնքան ձիւն ։
Կ'ուզեմ տարածուիլ երկնքին դէմ,
Սուրս քաշել
Եւ քեզ ընել երե՛ք կտոր ․
Մէկը տալ Եւրոպայի ,
Միւս կտորը Ամերիկայի
Եւ մէկն ալ պահել Չինաստանի ․
Խաղաղ աշխարհ ,
Այս ձեւով
Երկիրը ամբողջ
Պիտի ունենայ՝
Հաւասար չափով ջերմութիւն ,
Հաւասար չափով ցո՛ւրտ ։

Երբեմն , այս ռազմիկը կը հանդարտի սակայն։ Դարձեալ կ'առնէ գրիչը։ Բայց, այս անգամ դարերուն հետ չէ որ պիտի չափուի, այլ՝ յաւիտենականութեան հետ ։—

Լեռ,
Արագ ձի՛ մտրակուած,
—ժամանակ չկայ ոտքս գետին դնելու ,—
Գագաթը հասնելէ առաջ՝
Կը դարձնեմ գլուխս․
Անակնկա՛լ․
Ձեռքս կը հասնի երկնքին՝
Մէկ ու կէս մեթր անդին ։
Լե՛ռ,
Նաւակներու նման՝
Փիտակները կը փոխուին
Եւ կը հոսին
Արագընթաց ձիերու պէս՝
Որոնք կը թռին
Կրակին մէջ այս պայքարին ։
Լեռ,
Որ կը դաշունահարես երկինքը ․
Բայց լուսինն է անարատ ։
Երկինքը կ'իյնայ ,
Բայց հիմա՝
Լեռն է որ կը կրէ զայն ։

Հարց է, թէ Նախագահի աթոռը լքելով Մաօ Ցէ Թունկ պիտի կարենա՞յ ուժ տալ իր թռիչքին, թէ պիտի տապալի՝ ինչպէս կ'իյնայ իր երգած երկինքը ... ։

Թ. Ա. Թ.

կան ծառայութեան պատճառաւ, կը վերադառնայ Փարիզ, Մաթիւրէնի բեմին վրայ ներկայացնելով Թատերագիր Ժան Տարտիէօյի քնքոյշ մէկ երկը՝ «Թուղթէ իշխանը»։

Ծանօթ դերասանուհի Սիւզան Ֆլոն, որ մեծ համբաւի էր տիրացած արդէն իր «Սանձահարուած մեղերայի» դերակատարութեամբ, այս անգամ Փրթի Թէաթրը որ Փարիի բեմին վրայ պիտի ներկայանայ նոր դերով մը՝ մեծանուն Թատերագիր Կոլտոնիի «Դուալիը սիրահարը» գործին մէջ ։

Այս երեք երիտասարդներուն մասին , բովանդակ մամուլը ունի գնահատական արտայայտութիւններ ։

Իրենք ալ, լծուած են անխոնջ աշխատանքի մը, իրենց վրայ դրուած յոյսերը ի դերեւ չհանելու համար ։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԵԳԻՊՏԱՑԻ ԳՐԱԳԷՏ ՇԷՅԽ ԱԲՈՒ ՆԱՏԱՐ

1886 Նոյեմբեր 14ին «Հայ Հայրենասէրների Միութիւնը» Փարիզում կազմակերպում է մի հացկերոյթ, որտեղ հրաւիրուած է լինում նաեւ եգիպտական մեծագոյն հասարակական գործիչ, բանաստեղծ – երգիծաբան եւ ծաղրանկարիչ Շէյխ Աբու Նատարը ։

Աբու Նատարը վերին աստիճանի ուշագրաւ դէմք է Եգիպտոսի ազգային շարժումի ղեկավարը, որ․ անցեալ դարի 60 – 70ական թուականներին առաջ էր քաշում «Եգիպտոսը Եգիպտացիներին» պահանջը ընդդէմ Անգլիացի նուաճողական քաղաքականութեան ։

1873ին Աբու Նատարը Եգիպտոսում հիմնում է ազգային թատրոն, որտեղ ներկայացումներ են տրւում հէնց իր՝ Աբու Նատարի հեղինակած կտորներով ։ Նրան անուանել են «Եգիպտական Մոլիէռ»։ Թատրոնը փոխարքայի հրամանով փակւում է յեղափոխական ուղղութեան համար։ Այնուհետեւ Նատարը հրատարակում է «Աբու Նատարա» անունով հանդէսը ,որի էջերում քննադատութեան է ենթարկւում տիրող վարչակարգը։ Հանդէսը, որի էջերում քննադատութեան է ենթարկւում տիրող վարչակարգը։ Հանդէսը եւս արգիլւում է։ Աբու Նատարը հարկադրուած է լինում հեռանալ Եգիպտոսից եւ ապրել Փարիզում։ Այստեղ նա շարունակում է հրատարակել իր երգիծական հանդէսը, որ ապօրինի կերպով ուղարկւում է Եգիպտոս եւ տարածւում ժողովրդի մէջ։ Իր բազմաթիւ ծաղրանկարներով նա մերկացնում է Եգիպտոսի յետադիմական կառավարութեան եւ անգլիական աշխարհակալութեան քաղաքականութիւնը ։

Փարիզում հայ մտաւորականութեան առաջաւոր մասի ներկայացուցիչները մտերմական կապեր են հաստատում Եգիպտացի հայրենասէր գործիչի հետ ։ «Հայ Հայրենասէրների Միութեան» կողմից կազմակերպուած հացկերոյթում Աբու Նատարը հանդէս է գալիս մի ընդարձակ ճառով , որ վկայում է, որ նա քաջ ծանօթ է եղել հայ մշակոյթին եւ իր համերաշխութիւնն ու կարեկցանքն է յայտնել հայ ազատագրական շարժմանը։ Այդ ճառից երեւում է նաեւ, որ Աբու Նատարը ծանօթ է եղել Հայոց պատմութեանն ու գրականութեանը ։

Իր ճառում, որ կրճատումներով բերում ենք ստորեւ, Շէյխ Աբու Նատարը ասել է․

« ․․ Նեղոսեան հովտի խոնարհ տարագիրը մատուցանում է իր Արեւելեան ողջոյնի բուրմունքը Հայրենասիրական ընկերութեանը մի երկրի, որ հաւասար անուն ունի քաղաքակրթուած թէ հին ազգերի եւ թէ նոր պատմութեան մէջ ։

Ողջոյն քեզ, հռչակաւոր Հայաստան , մայր փառաւոր դիւցազունների, անզուգական հանճարների եւ վեհանձն մարդկանց ։

․․ Ակնածութեամբ ու պատկառանքով խոնարհւում եմ քո անմահական փառքի առջեւ ո՛վ Խորենացիդ Մովսէս, Փառքն Հայոց հին մատենագրութեան։ Սքանչանում եմ ձեզ վրայ, ով արդի հայ քերթողներ, գիտնականներ, իմաստասէրներ, պատմաբաններ եւ վիպասաններ , որ հայրենասիրական երգերով, պերճաբան ճառերով, գիտական եւ բարոյագիտական գրուածքներով առաջնորդ էք հանդիսանում ձեր հայրենակիցների առողջմտութեան եւ քաղաքակրթութեան առաջատար շաւղի վրայ պատրաստում էք նոցա լինել մի հզօր, հոծ,՝ ազատ եւ անկախ ազգ ․․․»։

Աբու Նատարը լուրջ հետաքրքրութիւն է ցուցաբերել հայ ժողովրդի ճակատագրի հանդէպ ։ Իր ճառում նա խանդավառ խօսքեր է ասել հայ ազգային – ազատագրական պայքարի՝ յաջողութեան համար։ Լինելով արաբական ճնշուած ազգի ներկայացուցիչ, նա մի այլ ճնշուած ժողովրդի հայ ժողովրդի համար յուսադրական խօսքեր է ասում եւ ընդգծում է հայ երիտասարդութեան դերը ազգային – ազատագրական շարժման մէջ ։ « ․․․ Քաջալերուեցէք, սիրտ առէք, ով Արամայ ազնիւ որդիք ․․․ ընդունեցէք եղբայրական համբոյրս , ո՛վ Վենետիկի, Փարիզի եւ Արամեան գլխաւոր քաղաքների պատուարժան, ժիր՝, ջանասէր եւ կորովամիտ հայ ուսանողներ»։

Ճառի ընթացքում «եղբայր» բառը Աբու Նատարը միշտ հայերէն է արտասանում, որ առաջ է բերել մեծ խանդավառութիւն ։

Շէյխ Աբու Նատարի «Ալբոմը» , որից քաղուած են այս տեղեկութիւնները, պահւում է Երեւանի Ալ․ Միասնիկեան գրադարանում ։

Լ․ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
«Ս․ Հայաստան» ամսագիր

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (314)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԴ.

ՄԻ ԳԻՒՂ ՌՇՏՈՒՆԵԱՑ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

Իւղը առատութեամբ ծփւում էր կերակուրների երեսին։ Եթէ կերակուրների բազմատեսակութիւնը եւ նրանց լաւ պատրաստութիւնը կարելի է կրթութեան եւ ճաշակի մի որոշ չափ համարել, այդ կէտից, զարմանալի էր տեսնել՝ այդ ստորերկրեայ բնակարանում այն տեսակ կերակուրներ։ Ամէնքը սպասում էին քահանային, որ սեղանը օրհնէ եւ ապա ըսկսէին ուտել։ Մեզ շրջապատող խոշոր երեւոյթների համեմատ, սեղանի վրայ եւս նշմարւում էր խոշորութիւն եւ մեծութիւն.— պղնձեայ խոշոր պնակների մէջ ածած էին կերակուրները, փայտեայ խոշոր դգալներով ուտում էին խոշոր ժայռերի սրտում բնակւող խոշոր մարդիկը։ Թէ կերակուրները եւ թէ հացը այնքան առատութեամբ դրուած էին սեղանի վրայ, որ, ինչպէս ասում են, ասեղ գցելու տեղ չէր մնացել ։

Այդ նրա համար էր, որ հիւրերը չամաչէին , չքաշուէին, որ ուտէին, որքան կամենում են, եւ դարձեալ մեծ մասը մնար սեղանի վրայ ։ Այդ ամօթը ոչ այնքան շատակեր հիւրին, որքան տան տիրոջը կը վերաբերէր, եթէ նրա սեղանի մի փոքրիկ մասն անգամ բացուէր։ Սեղանը միշտ պէտք է ծածկուած մնար ուտելիքների տակ։ Ոտքի վրայ՝ մեզ պատուելու համար՝ ծառայում էին տան հարսները , աղջիկները եւ պատանիները։ Կատարեալ իրարանցում էր տիրում, երբ որեւիցէ պատուէր էին տալիս այդ ընտանեկան ըսպասաւորներին․ Նրանցից իւրաքանչիւրը շտապում էր, որ ինքը կատարէ հրամանը ։

Կանայք թէեւ մեզ հետ չէին խօսում , բայց, ուրիշ տեղերի հայ կանանց նման, երեսները չէին ծածկում։ Աղջիկները եւ խօսում էին, եւ ծիծաղում էին։ Ծէսի ընտանիքից, բացի նրա աւագ եղբայրներից, ոչ ոք սեղանի վրայ նստած չէր։ Կրտսեր եղբայրները, ձեռքերը կուրծքի վրայ խաչաձեւ դրած, անշարժ կանգնած էին եւ հրամանի էին սպասում։ Կանանցից ոչ ոք սեղանակից չէր։ Այդ սովորութիւնը պահպանւում է ոչ միայն այն ժամանակ, երբ սեղանի վրայ օտար հիւրեր կան, այլ եւ իրանց ընտանեկան շրջանում կինը տղամարդի հետ միասին չէ ճաշում։ Նախ ուտում են տղամարդիկ եւ ապա կանայք ։ Չնայելով, որ հիւրերի թիւը այնքան շատ էր, որ դահլիճի մի ծայրից մինչեւ միւսը բռնել էր, բայց դարձեալ նոր եւ նոր հիւրեր էին գալիս, ողջունում էին եւ լուռ նստում ։ Այդ ինքնակոչ հիւրերի համար նոր կերակուր էին բերում ։

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

ՅՈՀԱՆՆԷՍ ՊԵԽԷՐ

■

Գերման գրականութիւնը վերջերս կորսնցուց հռչակաւոր թատերագիր մը՝ Պերթհոլտ Պրեխթ․ այսօր, կը յայտարարուի բանաստեղծ Յոհաննէս Պեխէրի մահը։ Երկուքն ալ կը գտնուէին արեւելեան գօտիին մէջ ։

Դժուա՞ր է յստակութիւն մը ընել Պեխէրի ստեղծագործութեան մէջ, այնքան որ ընդարձակ է ան։ Այսուհանդերձ, ինչպէս կը գրէ «Քոմպա»ի գրական քննադատը, կարելի է ըսել որ ան բանաստեղծ է, ամէն բանէ առաջ ։ Բովանդակ իր գործը նուիրուած է բանաստեղծութեան սկզբունքին, որ, ըստ իրեն, կեանքի՛ սկզբունքն է ։ 1911էն մինչեւ մահը՝ իր միակ մտահոգութիւնը քերթողական արուեստն էր, թէեւ թէքնիքը երկրորդական արժէք կը ներկայացնէր իրեն համար։ Կը սիրէր մարդիկը։ Պեխէրի կեանքը յարատեւ պայքար մը եղաւ մարդկութեան համար։ Իր գործով կ'աշխատէր իրապաշտ արուեստը արժանաւորել։ Եթէ փորձենք հատընտիր մը կազմել իր գործերէն՝ բնականաբար անոնք պիտի խմբուէին այս հիմնական գաղափարին շուրջ․ հատընտիրին իբրեւ խորագիր լաւ պիտի ըլլար դնել՝ Յոհաննէս Պեխէրի պայքարը ։

Ան բանաստեղծներէն էր՝ որոնց համար անարժէք բան գոյութիւն չունի։ Իր խօսքի կողմը, ինչպէս գիտել կուտային յաճախ, մարդերը արուեստէն առաջ դասելու ձգտումն էր։ Բայց, ճի՛շդ հոս կը գտնուի Պեխէր, իր բովանդակ էութեամբ։

Յոհաննէս Պեխէր ծնած էր 1891 Մայիս 22ին, Միւնիխ։ Նախնական կրթութիւնը ստացաւ ծննդավայրին մէջ, Իէնայի եւ Պերլինի մէջ շարունակելով իմաստասիրութիւնն ու բժշկութիւնը ։ Առաջին քերթուածները լոյս տեսան 1911ին։ 1914ին հրատարակեց խաղաղասիրական գործեր, գերմանական տպաւորապաշտ շարժումին գլուխը անցնելով ։

1924ին կը հետապնդուի։ Համայնավար կուսակցութեան անդամ արձանագրուած էր եւ հրատարակած երկու գիրքեր՝ որոնք անախորժ թուած էին օրուան իշխանութեանց։ Կը ձերբակալուի ։ Մաքսիմ Կորքի կը միջամտէ իր դատավարութեան։ Ներում կը ստանայ եւ 1927ին կ'այցելէ Խ․ Միութիւն։

Համոզուած համայնավար էր։ Հիթլերեան տիրապետութեան շրջանին կ'անցնի Չեխոսլովաքիա, ապա՝ Ֆրանսա եւ, վերջապէս, Խ․ Միութիւն, ուր «Միջազգային գրականութիւն» ամսագրին գերմաներէն հրատարակութեան խմբագրութիւնը կը վարէ։ 1945ին կը վերադառնայ Պերլին, կը վարէ քաղաքական պաշտօններ։ Ստացած է Ստալինեան եւ Խաղաղութեան մրցանակները ։

Տիրող վարչակարգերուն դէմ պայքարելու համար անցած էր «դիմացի» ճակատը, ուր մնաց մինչեւ իր մահը։ Որեւէ ձեւով բարեկամութիւն եւ համերաշխութիւն ստեղծելու մտահոգութիւնը ունէր ։ Ա․Աշխարհամարտի ողբերգութիւնը տեսնելէ ետք համայնավար արձանագրուեցաւ, իսկ Բ․ Աշխարհամարտը իր մէջ զօրացուց պատերազմի դէմ պայքարելու անհրաժեշտութիւնը, յուսալով թէ կարմիր վարչակարգը պատերազմի դէմ է ․․․։

Վիէննի Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ցաւով կը ծանուցանէ իր ընկերոջ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ
յանկարծական մահը :
Յուղարկաւորութիւնը այս Երկուշաբթի ժամը 2ին :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի կողմէ Դեկտ. 23ին, ժամը 21ին, Իսիի Ալհամպրա սինեմային մէջ: Կը ներկայացուի Շիրվանզադէի
« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ »ը
Միջնարարին տօնածառ եւ մրցանակաբաշխութիւն Երիմեան դպրոցի աշակերտութեան.

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԾՆՈՒՆԴԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այս Չորեքշաբթի, 24 Դեկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս :

Կազմակերպութեամբ Գոմոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբին կողմէ :

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն, հայկ. պարեր :
Կը ներկայացուի «ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ», խիստ զբօսալի կատակերգութիւն մը :
Ջազ՝ Օրքէսթր Անժ Քոլէքթա :
Անակնկալներ, քօթիյոն, զուարթ մթնոլորտ :

REVEILLON DE NOEL

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի «Կառվարենց» մասնաճիւղին կողմէ :

Տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 24, Չորեքշաբթի ժամը 20,30էն մինչեւ առաւօտ՝ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

Ընկերական խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ անցուցէք տօնական այս օրը :
ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

COTILLONS

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է
Ճոխ պիւֆէ ...
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ՛Ր, ԴԵԿՏ. 24ԻՆ ԲՈԼՈՐԴ RUE BLEUE

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
կը ծանուցանէ թէ տարեկան իր
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Տեղի պիտի ունենայ
31 Յունուար, Շաբաթ գիշեր,
Քլիւպի մէջ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1959Ի "ԳՈՅԱՄԱՐՏ" ՕՐԱՑՈՅՑ - ԱԼՊՈՄԸ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ
ԸՆՏԻՐ ԹՈՒՂԹՈՎ 14 ՄԵԾԱԴԻՐ ԷՋԵՐ
Շքեղ նկարներ, մեծ մասը անտիպ : Գրական եւ պատմական նիւթերով ճոխ բովանդակութիւն
— ԳԵՂԱԶԱՐԴ ԵՒ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ —
Բացառիկ խնամքով եւ ճաշակով պատրաստուած այս օրացոյց-ալպոմը պիտի կազմէ զարդը՝ ամէն հայ տան :
ԳԻՆ 500 ՖՐԱՆՔ
Այժմէն ապահովեցէք ձեր օրինակը
Փարիզի համար դիմել՝ LIBRAIRIE H. SAMUELIAN, 51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ Կիրակի, 28 Դեկտեմբեր, ժամը 16-24
Hôtel Lutétiaի մեծ սրահին մէջ
Ճոխ պիւֆէ ORCHESTRE JEUNESSE
Պիտի նուագէ նաեւ հայկ. նոր թանկօներ Ջոր կ երգէ Պ. ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ՅԱՅՏԱԳԻՐ՝
ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ երգի ծանօթ քառեակը :
Կը պարեն՝ Օր. Օր. Քէօշկէրեան եւ Դանիէլեան :
Կ'երգեն՝ Տիկին Շ. Գալայճեան եւ Օր. Միշլին Մարուքեան՝ կիթառով :
Ջուարթ մենախօսութիւն՝ ուսանողուհի Օր. Է. Աբգարեանի կողմէ :
Մուտք՝ 500 Ֆրանք, ուսանողներուն՝ 300 Ֆրանք :
Ծանօթ. — Կը խնդրուի այժմէն ապահովել սեղանները, հեռախօսելով՝ Կիւթէնպէրկ 24-38 եւ կամ՝ Տօմէնիլ՝ 13-27 : Մինչեւ ժամը 19ը չեկողներուն սեղաններուն պատասխանատուութիւնը չստանձներ յանձնախումբը :

ՏՕՆԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ
Անապարեցէք ձեր նուէրները ղրկել Խ. Միութեան ձեր ազգականներուն :
MORY et CIE
ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
Միայն իրաւունք ունի ծրարներ ղրկելու Խ. Միութիւն :
Բան չենք ծախեր եւ մեր յաճախորդներուն չենք ստիպեր որ մեր տան կողմէ պատրաստուած ծրարներ ղրկեն :
Մենք միայն կը ղրկենք ինչ որ դուք կ'առնէք ձեր ուզած խանութէն : Ստացողը ոչ մէկ բան չի վճարեր : Միայն նոր ապրանքներ կարելի է ղրկել :
Ծրարները ապահովագրուած են եւ ղրկողը ստացագիր մը կը ստանայ ստորագրուած, ստացողին կողմէ :
Բոլոր տեղեկութիւնները կը տրուին՝ հեռաձայնով՝ NOR. 40 72 & 50 83
10, Rue St-Quentin, Service C, Paris 10
MÉTRO ET AUTOBUS : GARE DU NORD
ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԻ ԹԵՐԹԻՍ ԿՈՂՄԷ ՆԵՐԿԱՅԱՆԱԼ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Չորեքշաբթի, 24 Դեկտեմբեր, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտեան հինգը. Օթէլը լա Քրուա տ'Օր շքեղ սրահին մէջ :
Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք
Առատ կերուխում եւ հաճելի անակընկալներ :
ORCHESTRE JOHANNES MERCIER-KERMANN
Կը հրաւիրուին Վալանսի եւ շրջանի բոլոր Հայերը անխտիր :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գուրպ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները հանգուցեալ Զ. Քէնտիրեանի մահուան քառասունքի առթիւ : Այրի Տիկին Զարդիկ Քէնտիրեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Արգումեան, Պ. Լ. Արգումանեան հազարական ֆրանք, եկեղեցւոյ պայծառութեան համար : Տէր եւ Տիկին Խ. Արգումանեան հազար ֆր « Յառաջ »ի տարածման եւ հազար ֆրանք Մշակութային Տան Շ. Միսաքեանի սրահին :
Պ. Ղազարոս Քէշիշեան, հանգուցեալ Տ. Ստեփանեանի մահուան եօթներորդ տարելիցի առթիւ հազար ֆր. եւ հինգ հարիւր ֆր. Պ. Վ. Ստեփանեանի ամուսնութեան առթիւ եկեղեցւոյ :
Պ. Ս. Խօզիկեան իր Թոռնիկի մկրտութեան առթիւ հինգ հարիւր ֆր. կը նուիրէ եկեղեցւոյ.

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Հինգշաբթի առաւօտ Ծննդեան տօնին առթիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Ռիւ Թէ, Սէն Լուի սրահին մէջ :
Պիտի պատարագէ Թորգոմ քհնյ. :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Քաղալիս, ծնեալ Եկաւեան կը փնտռէ իր հօրը Միսաք Եկաւեանի ազգականները : Միսաք Եկաւեան բնիկ Արաբկիրցի, հօր անունը Յակոբ, մօրը Մարթա Գարակէօզեան, ծնած է 1880ին, բանտարկուած Սոմի ճակատամարտին (1915 Մայիսին) ֆրանսական բանակի շարքերուն մէջ : Տեղեկացնել Յառաջի :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, 17 րիւ Պլէօ :
ԼԻՈՆ. — Ֆր. Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս երկուշաբթի ժամը 16ին, Յոյներու սրահը կարեւոր օրակարգ :
Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ «Մանուկներու Օր»ուան տօնակատարութեան յանձնախումբի ժողովը այս երկուշաբթի ժամը չորսին Ռէժան սրճարանի վերնայարկը : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

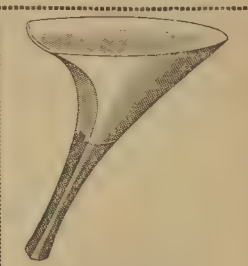

Vanplast
Հաստատութիւնը արդէն հրապարակ հանած է իտալական վերջին նորաձեւ բարակ կոշիկները՝ կատարելագործուած ձեւընկալ նիւթերու (մաթիէռ փլասթիք) եւ ալիւմին-իոմի միացումով :
ԲԱՐՁՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ 50 - 55 - 60 65 - 70 - 75 - 80 - 85 (Նմոյշներու ձրի սպասարկութիւն) :
VANPLAST
14, BLD MAXIME GORKI, VILLEJUIF - SEINE
Tél. : ITA 33-38
» 16-36

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ԽԱՆՈՒԹՊԱՆՆԵՐ ԵՒ ՇՐՋՈՒՆ ՎԱՃԱՌՈՐԴՆԵՐ
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ ԿԱՇԻԷ ԶԳԵՍՏՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԷՏԻՆ
ACTUELLEMENT BAISSE IMPORTANTE
de fin d'année
de tous articles d'HIVER
Canadiennes, cuir - toile, etc...
PAR LE FABRICANT
STOCK IMPORTANT
Etablissements JACQUES & FILS
92, RUE DES ARCHIVES PARIS 3e - TÉL. : TUR. 69-05
Tarif sur demande - Exp. prov. c. remb.

ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, արտօնուած Մոսկուայի Ինթուրիսթէն եւ Ֆրանսական Օֆիս տէ Շանժէն :
ԽՆԱՅԵՑԷՔ ՁԵՐ ԴՐԱՄԻՆ ԵՒ ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ.
Տօնական օրերու ձեր նուէրները ղրկելով ամէնէն արագ եւ ապահով միջոցով :
Տօները կը մօտենան եւ ՍԻՔՕՄԵՔՍ հաստատութիւնը մտածած է ձեր ազգականներուն՝ ձեր տրամադրութեան տակ դնելով լաւագոյն ապրանքներու նմուշներ մը ամէնէն մատչելի գիներով, մաքսը եւ ծախքերը մէջը : ՍՏԱՑՈՂԸ՝ ՈՉԻՆՉ ՈՒՆԻ ՎՃԱՐԵԼԻՔ :
Մտածեցէք օգտակար նուէր մը ընելու համար, եւ մի տատամսիք մեզի գրելու կամ այցելելու տեղեկութիւններ կամ մանրամասնութիւններ ուզելու համար :

SICOMEX
20, Rue Royale, Paris 8e
Métro : Madeleine Tél. : OPE. 67-77
Envoi Gratuit de Renseignements et Catalogue
Ցանձնում՝ երեք շաբաթէն, հաստատուած, ստացողին ստորագրութեամբ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — MARDI 23 DÉCEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8376 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4177

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին շաբաթներու քաղաքական դէպքերը սարսափի մթնոլորտ մը ստեղծած էին արեւմտեան ճակատի երկիրներուն մէջ։

Խրուշչեւի ծանօթ սպառնալիքը Պերլինի մասին՝ պահ մը նոր պատերազմի մը մղձաւանջը ցցած էր խաղաղ մարդկութեան աչքին։

Կրեմլին կը յուսար իր կամքը պարտադրել երեք մեծ դաշնակիցներուն՝ օգտագործելով անոնց կարծեցեալ տարակարծութիւնը։

Սակայն հաշիւը սխալ դուրս եկաւ։

Ատլանտեան Ուխտի անդամ 15 երկիրներու նախարարական խորհուրդը վերջացուց չորեքշաբթի Փարիզի մէջ՝ յուսախաբ ընելով Մոսկուայի վարիչները։

Պերլինի հարցը առիթ տուաւ դաշնակիցներուն մոռնալու իրենց ներքին փոքրիկ վէճերը եւ միացեալ ճակատ կազմելու Խորհրդային Միութեան դէմ։

Ատլանտեան Ուխտը ատեան մը աւելի ամրացաւ՝ շնորհիւ 15 երկիրներու պատասխանատու վարիչներուն յստակ կեցուածքին։

Բոլշեւիկեան սպառնալիքներուն առջեւ տեղի չտալու կամքը իր պերճախօս արտայայտութիւնն ունեցաւ միաձայնութեամբ քուէարկուած այն բանաձեւին մէջ, որով դաշնակիցները կը յայտարարեն թէ վճռած են հիւլէական զէնքերու օգնութեան դիմել՝ եթէ որեւէ յարձակման ենթարկուին։

Ատլանտեան դաշնակիցներու ժողովը չէր փակուած դեռ, երբ անակնկալ լուր մը հասաւ Մոսկուայէն։

Խորհրդային Միութեան փոխ-վարչապետ Անաստաս Միկոյեան որոշած էր Ուաշինկթըն երթալ իբրեւ «զբօսաշրջիկ» տեսնելու համար գնդապետ Մենշիկովը։

Ոչ միայն Ուաշինկթընի, այլ դաշնակից բոլոր երկիրներու քաղաքական շրջանակներուն մէջ մեծ զարմանք պատճառեց անոր այս յանկարծական ճամբորդութիւնը։

Ու շաբաթը որ սկսած էր անստուգութեան մէջ, վերջացաւ լաւատես հեռանկարներով։

Արդարեւ Միկոյեանի նոր առաքելութիւնը կը մեկնաբանուի իբրեւ բարենշան երեւոյթ մը։

Միջազգային մամուլը՝ միահամուռ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ այս ճամբորդութեան եւ մասնաւորապէս համակրանքով կ'արտայայտուի հայազգի նախարարին մասին։

Միկոյեան կը նկատուի Կրեմլինի թիւ 2 պետը, Խրուշչեւէն անմիջապէս վերջ։ Թերթերը կը շեշտեն թէ ամէն անգամ, որ Խրուշչեւ նեղը մնայ օտար դիւանագէտի մը հետ խօսած պահուն, օգնութեան կը կանչէ Միկոյեանը, զոր կը նկատէ «ամենագէտ» եւ զօրաւոր յիշողութեան տէր։

Ուաշինկթըն երթալով Խորհրդային Միութեան առաջին փոխ-վարչապետը առիթ պիտի ունենայ տեսնուելու Միացեալ Նահանգներու պատասխանատու վարիչներուն հետ։

Մասնաւորապէս տնտեսական-առեւտրական խնդիրներու — երկար ատեն վարած ըլլալով արտաքին առեւտուրի նախարարի պաշտօնը — Միկոյեան ամէն բանէ առաջ պիտի ջանայ առեւտրական փոխանակութեանց համաձայնագրեր կնքել ամերիկեան կառավարութեան հետ։

Անցեալ Յունիս 2ին Խրուշչեւ Մ. Նահանգներու նախագահին դիմած էր՝ առաջարկելով աւելցնել առեւտրական գործառնութիւնները երկու երկիրներուն միջեւ՝ երկար պայմանաժամով վարկ բանալու հիմամբ վրայ։

Յուլիս 6ին Այզընհաուըր պատասխանած էր՝ դիտել տալով, որ «վարկ բանալը քաղաքական եւ իրաւական բարդ խնդիրներ կը յարուցանէ»։ Ուաշինկթընի պաշտօնական շրջանակները ցարդ համաձայն չեն եղած աջակցելու Խորհրդային Միութեան, որ կը շարունակէ իր տնտեսական պայքարը Ամերիկայի դէմ։

Միկոյեանի Ուաշինկթըն այցելութիւնը նոր հորիզոններ կը բանայ ոչ միայն տնտեսական այլ քաղաքական ճակատին վրայ։

Մեծ յոյսեր դրուած են իր առաքելութեան վրայ՝ արեւելքի եւ արեւմուտքի փոխ-յարաբերութիւնները բարւոքելու եւ պատերազմի մղձաւանջը փարատելու համար։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ Ե. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Ա. ՆԱԽԱԳԱՀԸ

ՔՈԹԻ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԵՑ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Ինչպէս գրած էինք, Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահի ընտրութիւնը։ Երեք թեկնածուներ ներկայացուած էին. Զօր. Տը Կոլ, Մառան (համայնավար) եւ Շաթըլէ (ժողովրդավար)։

Դ. Հանրապետութեան Նախագահները կ'ընտրուէին Ազգ. Ժողովէն եւ Ծերակոյտէն։ Բայց նոր Սահմանադրութեամբ, առաջին անգամ ըլլալով «մեծ ընտրողներու» շրջանակը ընդլայնած է։ Արդարեւ, Ե. Հանրապետութեան Ա. Նախագահին ընտրութեան համար 81.754 հոգի քուէարկելու իրաւունք ունէին Մայր Երկրէն եւ Անդրծովեան հողամասերէն։

Զօր. Տը Կոլ ստացաւ ձայներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը. 63.392 քուէ։ Մառան ստացաւ 10.354 քուէ (ձայներու 13 տոկոսը), իսկ Շաթըլէ՝ 6.722 քուէ (8.5 առ հարիւր)։

466 հոգի ձեռնպահ մնացին, որոնք տուգանուող 3000ական ֆրանք տուգանք պիտի վճարեն։

Քանի մը հոգի քուէարկած են ի նպաստ ... Քոնթ տը Փարիի, Վէնսէն Օրիոլի եւ ... Իֆ. Գայլին։

Ներկայիս Ֆրանսա ունի Հանրապետութեան երկու Նախագահ՝ Ռընէ Քոթի եւ Զօր. Տը Կոլ։ Դ. Հանրապետութեան Նախագահին իրաւասութեան շրջանը կը լրանայ Յունուար 8ին. նոյն օրը գործի կ'անցնի Ե. Հանրապետութեան Նախագահը՝ Շարլ Տը Կոլ։

Կիրակի իրիկուն ժամը 17.17ին, երբ Զօր. Տը Կոլ ընտրուած էր, Նախագահ Քոթի հեռաձայնեց Քոլոմպէ լէ Տէօ Էկլիզ եւ իր շնորհաւորութիւնները ներկայացուց նորընտիր Նախագահին։

Յունուար 8ին պիտի որոշուի նաեւ առաջին Վարչապետը՝ որ կառավարութիւնը պիտի կազմէ։

Տակաւին յայտնի չէ թէ Նախագահ Քոթի վերջնականապէս պիտի մեկնի՞ թէ Փարիզ պիտի մնայ, քանի որ Զօր. Տը Կոլ Դ. Հանրապետութեան վերջին Նախագահին առաջարկած է Սահմանադրական Կոմիտէի նախագահութիւնը։

Ֆրանսայի Ա. Հանրապետութիւնը Նախագահ չէ ունեցած։ Բ. Հանրապետութիւնը Նախագահ մը ունեցած է, որ պետական հարուած ըրաւ։ Օրինաւոր Նախագահի մասին կարելի է խօսիլ միայն Թիէրէ սկսեալ։ Ուրեմն Գ. եւ Դ. Հանրապետութիւնները ունեցան 16 Նախագահներ, առաջինը՝ Թիէր, վերջինը՝ Ռընէ Քոթի։

Բացի մառեշալ Մաք Մահոնէ, եւ այսօր՝ Զօր. Տը Կոլէ, Հանրապետութեան բոլոր Նախագահները երեսփոխան եղած են։

Բացի Վէնսէն Օրիոլէ՝ (ընկերվարական) բոլոր Նախագահները «կեդրոնի» երեսփոխաններ եղած են։ Այսուհանդերձ Ֆալիէռ, Տումերկ եւ Տումէ Արմատական էին։

Ֆրանսայի ամէնէն երիտասարդ Նախագահը եղած է Քազիմիր, որ ընտրուած է 47 տարեկանին։ Զօր. Տը Կոլ 68 տարեկան է։

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Ֆրանսայի նախագահական ընտրութեան արդիւնքը գոհունակութիւն առթեց արտասահմանի մէջ։

Ուաշինկթըն.— Զօրավարին ընտրութիւնը թոյլ պիտի տայ իրեն որ մօտ ատենէն այցելէ Միացեալ Նահանգներ՝ Նախագահ Այզընհաուըրի հետ խօսակցութիւններ ունենալու համար։

Հռոմ.— Իտալիոյ քաղաքական շրջանակները կը մտածեն թէ Զօր. Տը Կոլի ընտրութիւնը Ֆրանսայի կայունութեան նշանն է. Իտալիա մեծ յոյսեր ունի Եւրոպայի Հասարակապետութեան մէջ, որուն գլխաւոր անդամներէն մէկն է Ֆրանսա։

Օսլօ.— Նորվեկիոյ քաղաքական շրջանակներուն համաձայն Զօր. Տը Կոլի ընտրութիւնը շատ բնական է, երբ նկատի առնենք թէ վերջին ամիսներու ընթացքին Ֆրանսայի ղեկավարութիւնը ստանձնած էր ան։

Պրիւքսէլ.— Քաղաքական կարեւոր կուսակցութիւնները՝ Ազատական, Ընկերվարական եւ կաթոլիկ, իրենց գոհունակութիւնը չեն ծածկեր՝ Զօրավարին ընտրութեամբ։ Մասնաւորապէս կը յիշատակուի Զօրավարին խաղացած դերը՝ պատերազմի ընթացքին։

Պոն.— Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութեան բանբերներէն մէկը յայտարարեց թէ այս արդիւնքը սպասելի էր եւ կառավարական շրջանակները «շատ գոհ են»։

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ

ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵՆԷՆ ԱՌԱՋ

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարութիւնը իբրեւ պատասխան Մոսկուայի՝ 7000 բառերէ բաղկացած յուշագիր մը հրատարակեց, շեշտելով թէ Արեւմուտքը Պերլինի մէջ պիտի պահէ «իրաւական եւ բարոյական» իր դիրքը։

Միւս կողմէ Ուաշինկթընի մէջ կը յայտարարեն թէ Արեւմտեան պատասխանը Մոսկուա պիտի յանձնուի ճիշդ ժամանակին, Ա. Միկոյեանի Ամերիկա այցելութենէն առաջ։ Այս ձեւով, եթէ Խրուշչեւ հակառաջարկներ ունի Նախագահ Այզընհաուըրի ներկայացնելու՝ պիտի կարենայ իր տեսակէտները վստահիլ Ա. Միկոյեանի։

Քաղաքական շրջանակները նորութիւններ չեն սպասեր Կրեմլինէ։ Գերմանիոյ վերամիացման հարցը, որ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի տարակարծութեան գլխաւոր կէտն է, Մոսկուայի կողմէ վճռական «ոչ»ի մը պիտի արժանանայ կրկին։ Ամէն պարագայի մէջ, անակնկալներ կրնայ պատահիլ այլ հարցերու մէջ (առեւտուր, զինաթափութիւն՝ միջուկային մարզի մէջ եւն.)։

Ամերիկացի «շատ բարձր պաշտօնատարներ» առանց երկրորդանքի յայտարարած են թէ Խ. Միութիւնը Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ նստած է «վառօդի տակառի մը վրայ»։ Մոսկուա պէտք է անդրադառնայ այս իրողութեան եւ բանակցի Արեւմուտքի հետ՝ բաժանեալ Գերմանիան վերամիացնելու համար

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԿՈՉԸ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Երկուշաբթի առտու խմբագրութեանս հասցէին եւ հրատարակութեան խնդրանօք էջմիածնէն ստացանք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝ Վազգէն Ա.ի կոչը՝ Լիբանահայութեան

Այդ կոչը հրատարակած էինք արդէն Շաբաթ օրուան մեր թիւով առնելով զայն Պոլսահայ եւ Լիբանահայ թերթերէն, որոնք զայն լսած էին Երեւանի ձայնասփիւռէն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն Խորհուրդի Բ. նիստը բացուեցաւ Երկուշաբթի օր, Մոսկուայի մէջ։ Խորհրդային Խորհրդարանի 1347 երեսփոխանները պիտի քուէարկեն պետական նոր պիւտճէն եւ Խրուշչեւի առաջարկած կրթական բարենորոգման ծրագիրը։ Հաւանական է նաեւ որ արտաքին քաղաքականութեան տեղեկագիր մը ներկայացուի ժողովին՝ Արտաքին նախարար Կրոմիքոյի կամ Խրուշչեւի կողմէ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ վերջին քանի մը օրուան տեղատարափ անձրեւները ողողումներու պատճառ դարձան, մասնաւորապէս Բոն տ'Ալփի մէջ։ Բազմաթիւ շրջաններ ջուրերու տակ մնացած են եւ միլիոններու վնասներ կան։ Կառի շրջանին մէջ գետի Մարքուլի հիւլէական կեդրոնը տանող երկու ճամբաները կտրուած են, ջուրերու տակ մնալով։ Սէն գետը կը շարունակէ բարձրանալ. երէկ առաւօտ Օսթերլիցի կամուրջին տակը ջուրերը բարձրացած էին մինչեւ երեք մեթր 40։ Հիմակուհիմա մասնաւոր վտանգ մը չեն ներկայացներ Սէնը եւ նաւարկութիւնը կը շարունակուի։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ հասարակաց տրամադրութիւնը կը շարունակէ թաւալիլ անհունին մէջ։ Պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով կարելի եղաւ երկիր — անհուն — երկիր կապ մը ստեղծել։ Արդարեւ, Քալիֆորնիայէն նամակ մը ղրկուեցաւ «Ատլասին» եւ Թեքսասի, Արիզոնայի ... ժէյրծիի մէջ կարելի եղաւ նոյն նամակը (հեռագիր) ստանալ անհունէն։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ եւ Եգիպտոսի սահմանին վրայ օդանաւերու կռիւ մը պատահեցաւ եգիպտական «Միկ-17» հալածիչներու եւ իսրայէլեան օդանաւերու մէջ։ Թել Ավիվի համաձայն՝ «Միկ» մը վնասուելով յաջողած է վերադառնալ Եգիպտոս։ Գահիրէ յայտարարեց թէ իսրայէլեան չորս օդանաւեր փորձած են մտնել եգիպտական սահմանը եւ ետ մղուած։

ՂԱՆԱՅԻ մէջ ձերբակալուեցան ընդդիմադիր երկու երեսփոխաններ՝ որոնք կը գործէին պետութեան դէմ։ Պատերազմական Նախարարութիւնը կը հաղորդէ թէ ձերբակալուած անձերը պիտի սպաննէին Վարչապետ Ն'Քրուման։

ՓԵՇԱՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Իմրէ Նաճիի այրին աքսորէ վերադարձած է իր երեք զաւակներուն հետ։ Կարգ մը այլ աքսորեալներ ալ երկիր վերադառնալու իրաւունք ստացած են։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Կեդր. Կոմիտէի ժողովի փակման առիթով ճառ մը արտասանելով Վարչապետ Խրուշչեւ յայտարարեց թէ «տնտեսական մարզի մէջ մօտ ատենէն Խ. Միութիւնը Միացեալ Նահանգներէն աւելի առաջ պիտի անցնի», աւելցնելով թէ այդ նպատակին համար «աշխատանքը երկար եւ ծանր պիտի ըլլայ»։

ՖԵՏՈՐ ԿԼԱՏՈՎ խորհրդային ծանօթ գրողը մեռած է 75 տարեկանին։ Իր գլխաւոր գործն է «Ցեմենտը» որ ֆրանսերէնի թարգմանուած է 1925ին։

ՆՈՐ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ

ԽՄԲ.— Ծանօթ գիտնական Վ. Համբարձումեան Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի 15ամեակին առիթով շահեկան յօդուած մը գրած է «Սով. Հայաստան» օրաթերթին մէջ. ստորեւ կու տանք գլխաւոր մասերը.—

Մեծ անելիք ունեն Հայաստանի գիտնականները։ Հայաստանում լայն թափով զարգանալու են ճշգրիտ մեքենաշինութիւնն ու գործիքաշինութիւնը։ Արդիւնաբերութեան այդպիսի զարգացումը պահանջում է մեզանից, որ մենք շարունակենք յատուկ ուշադրութիւն նուիրել ֆիզիքա-մաթեմաթիքական գիտութիւններին։ Այդ կապակցութեամբ ենթադրւում է ընդլայնել Գիտութիւնների Ակադեմիայի բնագիտութեան հաստատութեան աշխատանքները, ուժեղացնել հաշուողական մաթեմաթիկի գծով կատարուող ուսումնասիրութիւնները, աւելի զարգացնել աշխատանքները տեսական մեքենաների բնագաւառում։

Կիրառական մաթեմաթիկի զարգացումը հնարաւորութիւն կուտայ աւելի սերտօրէն կապել ֆիզիքա-մաթեմաթիկական բնագաւառում կատարուող բոլոր ուսումնասիրութիւնները՝ թեքնիք շարք մը հարցերի հետ։ Սակայն մեզ հարկաւոր է ունենալ նաեւ գիտական աշխատանքների այնպիսի ուղղութիւններ, որոնք թոյլ են տալիս ժամանակակից տեսական եւ փորձառական բնագիտութեան արդիւնքները ներդնել արտադրութեան մէջ։ Այս տեսակէտից մեծ նշանակութիւն պէտք է ունենան մի կողմից ռատիօֆիզիքի եւ ելէկտրոնիկի, իսկ միւս կողմից՝ գիտական գործիքների հաստատութիւնները, որոնք պիտի ստեղծուեն եօթնամեակի ընթացքում Հայաստանի Գիտութիւնների Ակադեմիայի ցանցում։

Հայաստանում ստեղծուել է բարդ ելեկտրուժի տնտեսութիւն։ Այդ տնտեսութիւնն այժմ միանալու է մի ցանցի մէջ Անդրկովկասի միւս Հանրապետութիւնների ելեկտրուժին հետ։ Այդպիսի միացումը առաջ է քաշում նոր, կարեւոր թեքնիք հարցեր։ Յայտնի է, որ այդ ուղղութեամբ քիչ գործ չեն կատարել մեր Ակադեմիայի ելեկտրուժի եւ ջրաելեկտրուժի հաստատութիւնը եւ ելեկտրաթեքնիքի տարրալուծարանը։ Առանձնապէս մեծ նշանակութիւն ունեն ելեկտրասիսթեմների գծով ուսումնասիրութիւնները, որոնք կատարուել են ելեկտրաթեքնիքի տարրալուծարանում։ Նոյնպէս մեծ արժէք են ներկայացնում Սեւանի հարցի հետ կապուած հետազօտութիւնները, որոնք կատարուել են վերջին երեք տարիների ընթացքում։ Հաշուի առնելով նոր խնդիրները, այդ հիմնարկները պէտք է աւելի ծաւալեն իրենց աշխատանքը, մասնաւորապէս ելեկտրաթեքնիքի տարրալուծարանի հիման վրայ պէտք է ստեղծուի Գիտութիւնների Ակադեմիայի ելեկտրաթեքնիքի հաստատութիւն։

Համաձայն եօթնամեայ ծրագրի նախագծումների, Հայաստանում նախատեսւում է քիմիական արդիւնաբերութեան հսկայական վերելք։ Մենք այժմ Հայաստանում ունենք գիտնական քիմիկոսների բաւականաչափ ուժեղ կադրեր։ Յիշենք այստեղ ակադեմիայի նուրբ օրգանական քիմիայի հաստատութեան արդիւնաւէտ աշխատանքը քիմիական նոր միացութիւնների յայտնաբերման ուղղութեամբ. մանաւանդ մեծ նշանակութիւն ունեն այդ հաստատութեան նուաճումները բժշկական բնագաւառում։

Յայտնի են նաեւ մեր գիտնականների յաջողութիւնները անօրգանական քիմիայի եւ թեքնիք խնդիրների լուծման գործում։ Սակայն դեռ քիչ է արուած պոլիմերների եւ մոնոմերների արտադրութեան հետ կապուած հարցերի ուղղութեամբ։ Ենթադրւում է եօթնամեակի ընթացքում մեծ չափով ծաւալել օրգանական համադրութեան նուիրուած ուսումնասիրութիւնները։ Նախատեսւում է լայնացնել Գիտութիւնների Ակադեմիայի ցանցում գտնուող երկու քիմիական հաստատութիւնները։ Բացի դրանից, արդիւնաբերութեան սիսթեմում կազմակերպւում են քիմիական նոր հաստատութիւններ եւ տարրալուծարաններ։

Հայաստանի երկրաբանների առաջ խնդիր է դրւում աւելի խոր ուսումնասիրել մեր Հանրապետութեան բնական հարստութիւնները։ Ապացուցուած է որ մեր երկիրը հարուստ է ինչպէս գունաւոր, այնպէս էլ սեւ, թանկագին եւ հազուագիւտ մետաղների հանքերով։ Սակայն երկրի ընդերքի աւելի խոր շերտերը համարեա ուսումնասիրուած չեն։ Կասկած չկայ, որ այստեղ եւս թաքնուած են բազմաթիւ հարստութիւններ։ Առանձնապէս անհրաժեշտ է ծաւալել ուսումնասիրութիւնները Հանրապետութեան նաւթաբերութեան եւ կազաբերութեան ուղղութեամբ։ Այդ բոլորը կը պահանջի երկրաբանութեան աւելի բարդ մեթոդների կիրառում։ Ահա ինչու եօթնամեակում առանձին ուշադրութիւն պէտք է դարձնել երկրաբնագիտութեան մեթոդների զարգացման վրայ։ Հարկաւոր է նաեւ ուժեղ զարգացում տալ երկրաբանութեան հաստատութեան աշխատանքներին՝ Քաջարանում եւ [illegible] ուժեղացնել երկրաբանութեան հաստատութեան եւ երկրաբանական վարչութեան գործնական կապը։

Պէտք է ասել, որ մեր երկիրը ունի համեմատաբար ուժեղ կադրեր՝ որոնք աշխատում են պիօքիմիայի բնագաւառում։ Այդ կապակցութեամբ պէտք է ճիշդ համարել Գիտութիւնների Ակադեմիայի նախագահութեան որոշումը՝ մօտակայ տարիներին Հայաստանում պիօքիմիայի հաստատութիւն ստեղծելու մասին։

Ինչ վերաբերում է պիօֆիզիքին, ապա Ակադեմիայում արդէն ստեղծուել է մի ինքնուրոյն տարրալուծարան, որը զբաղւում է ռատիօպիօլօժիի հարցերով, հարցեր, որոնք օրէ օր աւելի այժմէական են դառնում։ Մենք յոյս ունենք որ այդ փոքր բջիջը կը կարողանայ զարգանալ եւ վերածուել ռատիօպիօլօժիի հաստատութեան։ Ենթադրւում է նաեւ որ ակադեմիայում առհասարակ կ'ընդարձակուեն ուսումնասիրութիւնները բժշկական գիտութիւնների գծով։

Մեր հասարակութեան զարգացման համար մեծ նշանակութիւն ունեն մարդկային գիտութիւնները։ Առանձնապէս մեծ ուշադրութիւն պէտք է դարձնել տնտեսական հարցերի մշակման վրայ։ Պատմական այն մեծ մրցութեան մէջ որ ծաւալուել է, կարեւոր դեր է խաղում ժամանակը։ Հսկայական պահեստներ կան։ Սակայն ճիշդ չէ, որ մենք դրանք տեսնում ենք։ Ժողովրդական տնտեսութեան մէջ եղած բոլոր հնարաւորութիւնների եւ պահեստների գիտական յայտնաբերումը, նրանց ուսումնասիրութիւնը եւ օգտագործման ուղիների մշակումը՝ ահա խնդիրներ, որոնք այսօր դրւում են մեր տնտեսագէտների առաջ։

Հասարակական միւս գիտութիւնները, ինչպէս, օրինակ, պատմութիւնը, լեզուաբանութիւնը, արուեստի տեսութիւնը, փիլիսոփայութիւնը՝ եօթնամեակի ընթացքում կ'ապրեն զգալի վերելք։ Ակադեմիայի գիտնականները մասնաւորապէս պէտք է ուշադրութիւն դարձնեն հայ ժողովրդի կեանքի հասարակագիտական հարցերի վրայ։ Աւելի մեծ ծաւալ են ընդունելու հայագիտական հետազօտութիւնները։

Ժողովրդական տնտեսութեան զարգացման եօթնամեակի ընթացքում նախատեսւում է խոշոր միջոցներ ներդնել գիտական հիմնարկների շէնքերի կառուցման եւ ժամանակակից սարքաւորման ստեղծման ուղղութեամբ։ Գիտական աշխատանքի մէջ ներգրաւուելու են նոր, երիտասարդ կադրեր, բառ որում միայն Գիտութիւնների Ակադեմիայի անձնակազմը կրկնապատկուելու է։ Քանի որ երկրում բազմանում են նաեւ գերատեսչական գիտական հիմնարկները, տարրալուծարանները եւ նախագծային բաժանմունքները։ Պէտք է ասել որ վերջին տարուայ ընթացքում Գիտութիւնների Ակադեմիային կից համակարգիչ խորհրդի աշխատանքը որոշ չափով աշխուժացել է, սակայն նոր խնդիրները մեր առաջ աւելի խիստ պահանջներ կը դնեն համակարգումի բնագաւառում։

Հայկական Գիտութիւնների Ակադեմիան հիմնադրուել է սրանից ուղիղ 15 տարի առաջ. 15 տարուայ ընթացքում երկրում ծաւալել է բազմակողմանի գիտական աշխատանք։

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ՝ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ինչպէս յայտնի է, այսօրուան Իտալիոյ մէջ ամէնէն զօրաւոր կուսակցութիւններէն մէկն է Քրիստոնեայ Ժողովրդավարութիւնը (Տէմօքրասի Քրէթիէն)։ Բայց այս կուսակցութիւնը ներքին տագնապ մը անցընելու վրայ է։ Ֆիկառոյի աշխատակիցներէն Ռոժէ Մասիփ կը ներկայացնէ տագնապին ներքին ծալքերը, ինչպէս նաեւ Իտալիոյ ներքին քաղաքական վիճակը՝ այսօր։

Անհրաժեշտ չէ երկար ժամանակ Հռոմի մէջ մնալ, նշմարելու համար Իտալիոյ վրայ փչող քաղաքական անհանգստութեան հովը։ Մեծ է այն Իտալացիներուն թիւը, որոնք անկեղծօրէն կ'ըսեն՝ «Դժուարին պահ մը կ'անցնենք. կրեթէ այնքան ծանրակշիռ՝ որքան Ֆրանսան ապրեցաւ Դ. Հանրապետութեան անհետացումէն անմիջապէս առաջ»։

Տագնապը ամէնէն առաջ եւ մասնաւորաբար գոյութիւն ունի Քրիստոնեայ-Ժողովրդավարութենէն ներս։ Ներկայ վարչապետը, Ամինթօրէ Ֆանֆանի, որ այս կուսակցութեան անդամ է, որուն դժգոհութեանց ենթակայ է իրեն կուսակից կարգ մը երեսփոխաններու կողմէ, որովհետեւ չի հետեւիր իր նախորդին՝ Ալսիտ տը Կասփէրիի օրինակին։ Այս վերջինը, բացուշ եւ խոհեմ քաղաքականութիւն մը կը վարէր, եւ յաջողած էր երեսփոխանական մեծամասնութիւն մը ապահովել՝ միջին ճամբայ գտնելով կաթոլիկներուն, աջակողմեաններուն եւ ընկերվար-ժողովրդավարականներուն (սոցիալիստ-դեմոկրատ) միջեւ։

Մինչդեռ Ֆանֆանի հակակաթոլիկէ աջակողմեաններէն բաժնուելով, աւելի մօտիկութիւն ցոյց կուտայ սոցիալիստ-դեմոկրատներուն (որոնց ղեկավարն է՝ Սարակաթ)։ Իր այս քայլով Ֆանֆանի պատճառ դարձած է հակակղերական շարժման նոր զարթօնքի մը եւ միեւնոյն ատեն՝ իր դէմ հանած է աջակողմեան ազատականները, որոնք թէեւ քիչ թիւով ներկայացուցիչներ ունին երեսփոխանական ժողովին մէջ, բայց իրենց զօրաւոր մամուլին շնորհիւ, կարեւոր ուժ մը կը ներկայացնեն։ Արդարեւ, Միլանոյի «Քորրիէրէ տէլլա Սէրա»ն, Թորինոյի «Սթամբա»ն, Հռոմի «Մեսսաճէռօ»ն եւ Ֆիրէնցէի «Նացիոնէ»ն կը դառնուին ազատականներու ձեռքը։

Կ'ըսուի թէ Ֆանֆանի այժմ կ'ուզէ սիրաշահիլ ընկերվարականներուն մէկ մասը (ղեկավար՝ Փիէթրօ Նէննի)։ Այս պարագային, աջակողմեանները բոլորովին պիտի պայքին վարչապետ Ֆանֆանիէն։

Երեսփոխանական ժողովէն ներս, այս քաղաքականութիւնը հիմնուած է շատ փոքր, անկայուն եւ հետեւաբար՝ ժամա-

Ա. ՍԹԻՎԸՆՍԸՆԻ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Երկրորդ եզրակացութիւնս այն է, որ Մ. Նահանգներու ապագային համար մեծագոյն հարցականը Ռուսիան չէ։ Ռուսիան՝ երկրորդ աստիճանի վրայ կուգայ։

Մեր — ինչպէս նաեւ Ռուսիոյ — ապագային թիւ մէկ դժուարութիւնը Չինաստանն է։ Բայց այս արդէն ուրիշ նիւթ մըն է։

Համայնավարութեան զօրացման համընթաց ցոյց տուած մեր զգացական վերաբերմունքը եղաւ իրականութիւնը անտեսել։ Հոգեբանօրէն պատրաստ չէինք սփութնիկին կամ խորհրդային տնտեսական մրցակցութեան համար։ Բայց ամէն բանի մէջ մենք զմեզ գերադաս տեսնելը եւ անհաճոյ իրականութիւնները անտեսելը շատ անհաստատ հիմք մը կը կազմէ մեր արտաքին քաղաքականութեան համար։ Մեծ յոյս ունիմ որ շուտով դուրս պիտի գանք երեխայական անգիտութեան մեր այս վիճակէն։

Երբ կ'ըսեմ թէ խորհրդային վարչակարգը կայուն է, բնաւ չեմ ուզեր թէ ներքին անհամաձայնութիւններ չկան։ Վստահ եմ թէ իրենց հետեւելիք քաղաքականութեան ու իշխանութեան տիրանալու համար անվերջ պայքարի մէջ են իրարու հետ։

Խորհրդային վարչակարգին ամէնէն տկար կողմերէն մէկը այն է, որ քառասուն տարիէ ի վեր տակաւին չեն գտած առանց դաւաճանութեան, աքսորի ու բռնութեան իշխանութեան տիրանալու միջոց մը։

Խորհրդային վարչակարգը կայուն յորջորջելով նկատի ունիմ այն պարագան, որ թէեւ ժողովուրդին կեանքը դժուար է, բայց հետզհետէ բարուոքելու վրայ է, եւ ներքին ապստամբութեան որեւէ նշան չկայ։ Այս չի նշանակեր թէ բոլոր Ռուսերը հաւատացեալ համայնավարներ են։ Բայց բոլորն ալ հպարտ են իրենց երկրով, ու իրենց աշխատանքին շնորհիւ ձեռք բերուած իրագործումներով։

Տնտեսական եւ քաղաքական գետնի վրայ հետապնդուած նպատակը միեւնոյնն է — մրցիլ Մ. Նահանգներուն հետ եւ գրաւել աշխարհի առաջնութիւնը։ Կը յուսան 1970ին դառնալ կեանքի բարձրագոյն մակարդակը ունեցող ժողովուրդը։ Ինչ կը վերաբերի քաղաքական առաջնութեան, տակաւին թուական չեն յայտարարած, բայց կը յուսան իրականացնել այդ ծրագիրն ալ։

Այս ուղղութեամբ, վստահ եմ որ ամէն ճիգ պիտի թափեն իրենց ճամբուն վրայէն վերցնելու համար Արեւմտեան Պերլին կոչուած վտանգաւոր փուշը։

Առ այժմ հրաժարած են մշակութային յառաջացած երկիրները, ինչպէս օրինակ Ֆրանսան ու Իտալիան, իրենց ազդեցութեան տակ ձգելէն։ Մեծագոյն վտանգը ոչ թէ Եւրոպայի, այլ՝ Ասիոյ ու Ափրիկէի համար է։ Արդէն իսկ բազմաթիւ ազգաց երկիրներու մէջ բոյն հաստատած են խորհրդային թէքնիսիէններ, որոնք [illegible] տնտեսական զարգացման կ'օժանդակեն՝ առանց ռազմական ու զինուորական փոխադարձ զոհողութիւններ պահանջելու։ Միւս կողմէ, Ռուսիոյ օրինակն ալ մեծ խայծ մըն է յետամնաց երկիրներու համար, որոնք կը յուսան մէկ սերունդէն միւսը հարուստ եւ կազմակերպուած երկիրներ դառնալ։

Խ. Միութենէն կը վերադառնամ այն խորունկ համոզումով, որ Ռուսիոյ հետ մեր մրցակցութիւնը պէտք է տարուի ոչ թէ ռազմական, այլ տնտեսական գետնի վրայ. կռուախնձորներն ալ ըլլալով՝ Ասիան եւ Ափրիկէն։

Ուրիշ վտանգ մըն ալ — հոգեբանական — այն է, որ խորհրդային ժողովուրդը չի ճանչնար Մ. Նահանգները ու անտեղեակ է մեր հետապնդած նպատակներուն։ Շատ մը Ռուսեր անկեղծօրէն համոզուած են, որ մենք ստեղծած ենք Երկաթէ Վարագոյրը՝ դաւադրաբար իրենց վրայ յարձակելու նպատակով։ Պաշտօնական քարոզչութիւնը առաւելուն մինչեւ իսկ ամերիկեան յարձակման մը վախը կը ներշնչէ իրենց։

Ամէնէն յուսատու եզրակացութիւնս այն է, որ Ռուսերը պատերազմ չեն ուզեր. ինչպէս որ մենք ալ չենք ուզեր։ Ռուս ժողովուրդը նոր պատերազմէ մը կը սարսափի, որովհետեւ շատ տառապեցաւ վերջին պատերազմին ընթացքին։ Ռուս ղեկավարները պատերազմ չեն ուզեր, որովհետեւ տնտեսական յառաջդիմութեան իրենց մեծ ծրագիրը կ'ընդհատուի պատերազմի մը պարագային։ Եւ յամենայն դէպս համոզուած են որ ուշ կամ կանուխ համայնավարութիւնը պիտի ժառանգէ աշխարհի տիրակալութիւնը՝ «փտած դրամատիրութեան» մահով։

Այս բոլորը, սակայն, ապագայի հարցեր են։ Մինչ այդ, իրականութիւն մը կայ. մեր դիմացը ցցուած է մրցակից մը, զոր պէտք եղածէն աւելի անտեսեցինք ու արհամարհեցինք։ Մօտէն տեսայ ու ճանչցայ Ռուսերը։ Ծանր աշխատող են ու իրենց միտքը դրածը կ'ուզեն անպայման իրականացնել։ Բայց նաեւ շատ մարդկային են։ Իրենց մեծագոյն յոյսն ու փափաքն է՝ խաղաղ ապրիլ եւ անհատական բնակարան մը ունենալ։ Նոյնիսկ Խրուշչեւ կը ձգտի ամերիկեան կեանքի մակարդակին հասնիլ։ Ուրեմն տակաւին մեծ առաւելութիւն մը ունինք իրենց վրայ. կ'ապրինք այնպիսի վարչաձեւի մը մէջ, որուն հասնիլ կ'երազեն ժողովուրդները, պայմանաւ որ կարենան ձեռք ձգել զայն։

(21 էջ վերջ)

նակաւոր մեծամասնութեան մը վրայ, որ մէկ օրէն միւսը կրնայ իր քուէները զլանալ վարչապետին :

Բայց Ֆանֆանի, զոր շատերը կը կոչեն Իտալիոյ Մէնտէս – Ֆրանսը, բաւական զօրաւոր դիրք մը ունի իր կուսակցութեան ներս (Տէմօքրասի Քրիթիէն), հակառակ կուսակցական իր կարգ մը ընկերներուն ընդդիմութեան: Կուսակցութեան ղեկավարութիւնը իր ձեռքն է, որովհետեւ կը շարունակէ մնալ անոր ընդհանուր քարտուղարը: Միւս կողմէ, Համայնավար կուսակցութիւններուն օրինակով, բազմաթիւ խումբեր, խմբակներ եւ բջիջներ ստեղծած է, որոնք կ'ենթարկուին իր հեղինակութեան :

Ֆանֆանիի աւելի ձախակողմեան քաղաքականութիւնը կը վայելէ նաեւ Նախագահ Կրոնքիի հաւանութիւնը, որ տակաւին Հանրապետութեան Նախագահ չընտրուած, կարգ մը յայտարարութիւններ բրած էր, որոնք ցոյց կուտային թէ Կրոնքի հակառակ է եւրոպական միութեան, եւ աւելի կողմնակից՝ չէզոքութեան :

Կարեւոր է յիշել նաեւ, որ Էնրիքօ Մաթէի կողմնակից է Ֆանֆանիի քաղաքականութեան: Մաթէի, Իտալիոյ հանրային եւ քաղաքական կեանքին մէջ նորեկ մըն է: Համեստ ծագումով, նախ փոքր գործատէր մըն էր Միլանոյի շրջանին մէջ. պատերազմին առեն տեղական ընդդիմադիրներու պետը դարձաւ: Պատերազմէն վերջ, պաշտօն տրուեցաւ իրեն՝ հաշուեհարդարի ենթարկել Փաշականներուն կողմէ ստեղծուած Քարիւղի Գրասենեակը: Բայց փոխանակ գոյութիւն ունեցող կազմակերպութիւնը լուծարքի ենթարկելու, ընդհակառակն նոր զարկ տուաւ քարիւղի պեղումներուն եւ իր ճիգին շնորհիւ Փոյի հովիտը դարձաւ հրանիւթի տեսակէտով Եւրոպայի ամէնէն հարուստ շրջաններէն մէկը :

Մաթէիի հսկողութեան տակ գտնուած կազմակերպութիւնները այս միջոցիս կ'արտադրեն օրական մօտաւորապէս 15 միլիոն խորանարդ մեթր մեթան եւ բացուած են նաւթուղիի շատ կարեւոր ցանց մը, որ Մ. Նահանգներէն վերջ աշխարհի երկրորդ ցանցն է երկարութեան տեսակէտէն: Այժմ Մաթէի կառավարութեան կողմէ նշանակուած է Հրանիւթերու ազգային Գրասենեակին Նախագահ. այս Գրասենեակը իր մէջ ձուլած է 40է աւելի ընկերութիւններ: Մաթէի առանձինն կուտայ իր որոշումները եւ գերծ է որեւէ վերին հսկողութենէ: Իր տրամադրութեան տակ դրուած գումարները թէեւ անշան են միջազգային տեսակէտէ, բայց իտալական չափանիշներով շատ մեծ են ու Մաթէիի անձը կը դարձնեն կարեւոր: Իրականութիւնը այն է, որ Մաթէի շատ մեծ ազդեցութիւն կը բանեցնէ իտալական քաղաքականութեան վրայ :

Այժմ Մաթէի իր աչքերը յառած է Միջին Արեւելքի երկիրներուն վրայ, որոնց շատ նպաստաւոր պայմաններ կ'առաջարկէ քարիւղի շահագործման եւ նոր պեղումներու մարզին մէջ: Կ'ուզէ համաձայնութեան եզր մը գտնել արաբական երկիրներուն հետ, ժամանակաւորապէս օգտուելով այն պարագայէն, որ Իտալիա մաս չէր ունեցած Սուէզի խնդրին մէջ: Անկէ զատ, կողմնակից է նաեւ չէզոքութեան քաղաքականութեան : Մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ Լեհաստանի Արտաքին նախարարին՝ Ռափացքիի «ապահիւլէականացման» ծրագրին վերաբերմամբ (այս ծրագիրը կ'առաջարկէ Կեդր. Եւրոպայի կարգ մը շրջանները «ապահիւլէացնել»):

Մէկ խօսքով, Մաթէի համաձայն չէ Ատլանտեան Ուխտին, ոչ ալ՝ Միացեալ Եւրոպայի գաղափարին: Իր տեսակէտները սկսած են հող գտնել: Իտալիոյ մէջ. շատերը զանոնք կը կոչեն՝ «Աւետարան ըստ Մաթէիի»:

Իտալիոյ մէջ այժմ գոյութիւն ունեցող քաղաքական հոսանքներուն մասին այս արագ ակնարկը անկատար պիտի ըլլար եթէ երկու բառով չխօսէինք նաեւ Վատիկանի ազդեցութեան մասին, որ միշտ ներկայ է Իտալիոյ մէջ :

Պիոս ԺԲ. խստիւ հակառակ էր մարքսականութեան հետ հաշտեցողութեան որեւէ եզր գտնելու գաղափարին: Քաղաքական գետնի վրայ, կաթողիկէները կը մղէր քաղաքական մէկ կուսակցութեան — Քրիստոնեան Ժողովրդավարութիւն — մէջ խմբուելու:

Իր յաջորդը, Յովհաննէս ԻԳ. նոյնքան հակառակ է մարքսականութեան, բայց կը գիտակցի բոլոր կաթողիկէները քաղաքական մէկ կուսակցութեան մէջ խմբելու վտանգին : Շատեր նոյնիսկ Յովհաննէս ԻԳ.ի կը վերագրեն այն գաղափարը, թէ մէկը կրնայ լաւ կաթողիկէ մը ըլլալ, Քրիստոնեայ Ժողովրդավարութենէն տարբեր կուսակցութեան մը անդամ ըլլալով հանդերձ :

Քրիստոնեայ – Ժողովրդավարութեան հանդէպ Վատիկանի բռնած այս դիրքը կրնայ ուշ կամ կանուխ շատ փափուկ կացութեան մը մէջ դնել վարչապետ Ֆանֆանին, որ վերջերս մեծ փոփոխութիւններ կատարեց Իտալիոյ քաղաքական եւ դիւանագիտական շրջանակներէն ներս : Այսպէս՝ Արտաքին Նախարարութեան ընդհանուր քարտուղարը որպէս դեսպան ուղարկեց Բոննա (Իտալիոյ մէջ այս վերջին պաշտօնը երկրորդական նշանակութիւն ունի). Մոսկուայի իտալական դեսպանը Ափրիկէի մէկ երկրին դեսպան նշանակեց. Փարիզի իտալական դեսպանը կանչեց Հռոմ, առանց նոր պաշտօն մը յանձնելու անոր. Նախագահական պալատին կարեւոր պաշտօնատարները նոր անձերով փոխարինեց :

Այս բոլորը անշուշտ մեծ յուզում յառաջացուցած են Հռոմի մէջ եւ որոշ չափով ալ կը մտահոգեն Իտալիոյ դաշնակից երկիրները:

Ի՞նչ է սակայն այս բոլոր փոփոխութիւններուն նշանակութիւնը: Վարչապետին շրջանակին մէջ կ'ուզեն հաւատացնել որ այս շարժումը քաղաքական որեւէ նըկարագիր չունի, պարզապէս՝ ատենէ մը ի վեր անհրաժեշտ դարձած էր երիտասարդացնել դիւանագիտական կազմը :

Բայց որոշ է, որ զոնէ Ֆրանսայի հանդէպ Իտալիա կ'ուզէ իր քաղաքականութիւնը որոշ փոփոխութիւններու ենթարկել. վարչապետ Ֆանֆանի հակառակ է Զօր. Տը Կոլի փափաքին, որ կ'ուզէ նոր դասաւորում մը մտցնել Ատլանտեան Ուխտի կազմակերպութենէն ներս: Միւս կողմէ, Իտալիա կ'ուզէ սիրաշահիլ արաբական երկիրները եւ հաշտարարի դեր խաղալ այս վերջիններուն եւ Արեւմտեան պետութիւններուն միջեւ :

Շատերը կը խորհին որ վարչապետ Ֆանֆանի (որ ջերմ հակահամայնավար մըն է), կրակի հետ կը խաղայ: Ուրիշներ շատ չեն մտահոգուիր խորհելով, որ Ֆանֆանիի գահլիճը երկար կեանք պիտի չունենայ :

Ամէնայն դէպս, Իտալիոյ ներքին քաղաքական վիճակը բաւական խառնակ է այժմ: Յառաջիկայ ամիս Փէթրօ Նէննիի ընկերվարական կուսակցութիւնը իր համագումարը պիտի ունենայ Նափոլիի մէջ: Ֆանֆանիի հանդէպ ընկերվարականներու բռնելիք դիրքը կրնայ որոշ չափով լուսաբանել կացութիւնը: Մինչ այդ, անկարելի է որեւէ նախատեսութիւն ընել :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ

Աւելի քան 2500 տարի առաջ Երեւանի այժմեան տեղը ծնունդ առաւ գիւղ մը՝ Էրիբունի եւ Թէյշէբայնի անուն ուրարտական երկու բերդերու մօտ: Աշխարհի վրայ քիչ քաղաքներ կան որոնք դարերու պատմութիւն ունին :

Սակայն մարդիկ, որ այսօր կ'այցելեն Երեւան՝ իսկապէս կը զարմանան քաղաքին այսքան հնութեան վրայ, որովհետեւ Երեւանը ներկայիս բոլորովին նոր եւ իւրայատուկ ոճով քաղաք մըն է :

Երեւանի բարեփոխումը սկսաւ կէս դար առաջ : Արդարեւ, քաղաքը դարերու ընթացքին աւելի քիչ փոփոխութիւն կրած է քան վերջին կէս դարու ընթացքին :

Բնակարանային եւ մշակութային շինարարութիւնները սկսան Երեսունական թուականներուն, բայց յետպատերազմեան շրջանի շինարարութիւնը շատ աւելի գերազանցեց նախապատերազմեան տարիներու թափը:

Երեւանի ճարտարապետական պատկերը հմայիչ է իր գեղեցկութեամբ, ինքնօրինակութեամբ : Քաղաքին ճարտարապետական կոթողն է կեդրոնական հրապարակը (կնքուած՝ ... Լենինի անունով): Այս հրապարակին վրայ բարձրացած են բազմագոյն տուֆով եւ շինարարական քարով շինուած հինգ հոյակապ շէնքեր: Այստեղ կը միանան քաղաքի փողոցներէն շատերը: Գեղեցիկ շէնքեր շինուած են հրապարակէն մեկնող պողոտաներուն վրայ : Վերջին տարիներուն շինուած են նաեւ բանուորական աւաններ :

Երեւանի մէջ ներկայիս կան պետական 120 գործարաններ: Մայրաքաղաքը կ'արտադրէ երկրին արդիւնաբերութեան աւելի քան կէսը :

Արդիւնաբերութեան ուժեղագոյն ճիւղերն են մեքենաշինութիւնը, ելեկտրաշինութիւնը, քիմիական եւ սննդամթերքի արտադրութիւնը: Ծանօթ են արուեստական քաուչուկի գործարանը, ելեկտրամեքենաշինութեան գործարանը, Քանաքեռի ալիւմինի գործարանը, շարժական ելեկտրակայանները եւն.:

Երեւանի հաստատութիւնները կ'արտադրեն աւելի քան երկու հարիւր տեսակ զանազան արտադրութիւններ :

Արդիւնաբերութեան աճով քաղաքի բնակչութեան թիւը զգալապէս բարձրացաւ : 1926ին Երեւան ունէր մօտ 65.000 բնակիչ, 1939ին՝ երկու հարիւր հազար, իսկ վերջին մարդահամարներու համաձայն ներկայիս չորս հարիւր հազար բնակիչ ունի Հայաստանի մայրաքաղաքը : Բնակչութեան այս արագ աճին նպաստած են մասնաւորապէս Սփիւռքէն դարձած հայրենադարձները :

Բովանդակ Խ. Միութեան մէջ կարեւորագոյն կեդրոն մը կը նկատուի Երեւանը, ուր ներկայիս կան տասը բարձրագոյն դպրոցներ, Գիտութիւններու Ակադեմիան՝ որ կը հսկէ աւելի քան երեսուն գիտական – հետախուզական հաստատութիւններու գործունէութեան վրայ: Շուրջ հարիւր միջնակարգ դպրոցներու մէջ կ'ուսանին տասնեակ հազար երախաներ:

Սպենդիարեան օփերայի պետական ակադեմական թատրոնը, Սունդուկեան հայկական թատրոնը, շարժանկարի սթիւտիօն եւ մշակութային ու արուեստի այլ կեդրոններ կը գործեն շարունակ, նոր ստեղծագործութիւններ տալով ժողովուրդին, հարստացնելով ազգային մշակոյթը :

Մեծ թափով յառաջ կը տարուի քաղաքին շինարարութիւնը : 1953 – 1957 տարիներուն շահագործման յանձնուած է 207.6 հազար քառ. մեթր բնակելի տարածութիւն, որ երկու անգամ աւելի էր նախորդ հինգ տարիներու բաղդատմամբ:

Համեմատաբար աճած են նաեւ բնակարանային շինարարութեան կարիքներուն յատկացուելիք միջոցները: 1953ին բնակարանային շինութեան համար յատկացուած էր 45 միլիոն ռուբլի, 1957ին՝ 141 միլիոն ռուբլի, իսկ այս տարի՝ 186 միլիոն ռուբլի :

Վերջին երկու երեք տարիներու ընթացքին բացուած են նոր փողոցներ ու հրապարակներ, ասֆալթապատուած է աւելի քան 700 հազար քառ. մեթր տարածութիւն, շինուած են 70 քիլոմեթր երկայնութեամբ ջրատար ուղիներ, կոյուղիի նոր գիծեր՝ 20 քիլոմեթր երկայնքով, տնկուած են տասնեակ հազարաւոր նոր ծառեր, ստեղծուած են կանաչապատ նոր տարածութիւններ :

Հետզհետէ պիտի ընդարձակուին քաղաքին կանաչապատ տարածութիւնները : 1960ին քաղաքին ամբողջ հողամասին 40 առ հարիւրը պիտի դրաւուի կանաչապատ տարածութիւններով: Այսօր Երեւանի իւրաքանչիւր բնակիչին կ'իյնայ ընդամէնը ութ քառակուսի մեթր կանաչ տարածութիւն: 1965ին այդ տարածութիւնը պիտի հասնի քսան քառ. մեթրի. քաղաքին հասարակական օգտագործման նպատակին ծառայող կանաչապատ տարածութիւնները այսօրուան 350ի փոխարէն պիտի կազմեն հազար հեկտար :

Երեւանի մէջ մեծ աշխատանք կը տարուի նաեւ ծաղկաբուծութեան զարգացման ուղղութեամբ :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՔԱՆԱՏԱՅԻ խորհրդային դեսպան նըշանակուած է Փրոֆ. Համազասպ Յարութիւնեան :

ՆԻՒ ԵՈՐՔ ՍԻԹԻ օփերայի «Լա Սեննէտենթօլա» օփերայի տեսարանները պատրաստած է Ռուբէն Տէր Յարութիւնեան :

ՊՈԼՍՈՅ Պատրիարքը Ֆէրիգիւղի հայկական նորակառոյց վարժարանին բացումը կատարած է Դեկտեմբեր 14ին, այս առիթով հանդիսութիւն մը կազմակերպուած էր, որուն ներկայ եղած է հոծ բազմութիւն մը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (315)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԴ.

ՄԻ ԳԻՒՂ ՌՇՏՈՒՆԵԱՑ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

Մուշից բերել տուած գինին առատ էր. խմում էին մեծ գաւաթներով, եւ այնքան ախորժակով, որ ինձ յիշեցնում էին Հոմերոսի հերոսներին: Խօսում էին մեծերը եւ հասակաւորները միայն, եւ աւելի միջոց էին տալիս, որ մենք խօսենք: Ասլանը հարցրեց.

— Ի՞նչպէս են ձեր յարաբերութիւնները Քրդերի հետ :

— Վատ չեն, — պատասխանեց ռէսը : — Առաջ միմեանց հետ այնպէս էինք, ինչպէս շուն ու կատու, բայց հիմա այնպէս ենք, ինչպէս լաւ դրացիներ: Մենք նրանց տունն ենք գնում, նրանք մեր տունն են գալիս, եւ մեր անասունները միասին միեւնոյն արօտատեղիներում են արածում : Երբեմն մեր գիւղացիներից ոմանք «զօմա» չեն գնում, իրանց ոչխարները յանձնում են նրանց, տանում են լեռների վրայ, ամբողջ ամառը պահում են եւ աշնան վերջերում բերում, ողջ ու առողջ յանձնում իրանց տիրոջը: Ոչինչ վարձ էլ չեն ընդունում, երբ տէրը առաջարկում է նրանց, ասում են՝ «հարեւանութիւն է, այսօր ես եմ քեզ պէտք գալիս, էգուց դու ինձ պէտք կը գաս» : Եւ այդպէս էլ լինում է, երբեմն ձմեռը երկարում է, նրանց անասունների ճարակը սպառւում է, մեր գիւղացիք բերում են նրանց անասունները, իրանց փարախներում պահում են, մինչեւ գարնան խոտը բուսնում է, յետոյ գալիս են, տանում են:

— Միշտ այդպէ՞ս են եղել ձեզ հետ Քրդերը :

— Առաջ այդպէս չեն եղել. առաջ մեր գիւղացին իր ունեցածի տէրը չէր : Ինչ լաւ բան, որ տեսնում էին նրա մօտ, կամ յայտնի կերպով յափշտակում էին, կամ գաղտնի կերպով գողանում էին: Ոչ միայն մեր անասունների, այլեւ մեր կանանց ու աղջիկների տէրը չէինք ...

— Ի՞նչպէս եղաւ, որ այժմ այդպէս բարի դարձան Քրդերը:

— Մենք ստիպեցինք նրանց բարի լինելու, — ժպտալով պատասխանեց քահանան : — Առաջ ինչ որ անում էին, ձայն չէինք հանում, համբերում էինք, կարծում էինք. որ այդպէս լաւ է, գուցէ մեր խոնարհութեամբ նրանց չարութիւնը խափանենք: Բայց որքան համբերեցինք, նրանք աւելի կատաղեցան. Սկսեցինք մենք էլ նոյն կերպով վարուել նրանց հետ :

Նրանք մեր մի ոչխարն էին գողանում, մենք փոխարէնը տասն էինք գողանում : Նրանք մեր մարդու մի մատն էին կտրում, մենք մեր ձեռքն ընկած քրդի գլուխն էինք կտրում: Եւ ինչու պէտք է մեր մեղքը ծածկեմ. շատ անգամ բոլորովին անմեղ Քրդեր, երբ մեր լեռների մէջ պատահում էին, բռնում էինք, եւ հանգստացնելով, թաղում էինք քարերի տակ: Այդ որ տեսան, Քրդերը աւելի կատաղեցան: Մի քանի անգամ խումբերով յարձակուեցան մեր գիւղի վրայ, բայց երբ փորձեցին, որ մենք հեշտ կուլ տալու պատառ չենք, այն ժամանակ իրանց չափը ճանաչեցին : Հիմա երկիւղից մեր գիւղի մօտովն էլ չեն համարձակւում անցնել. շատերը բարեկամացել են մեզ հետ, շատերն էլ մեր բարեկամութիւնն են որոնում ...

— Եւ դուք հաւատո՞ւմ էք նրանց :

— Հաւատալու պէտք չունենք. «Սոխը որտեղ էլ անկես, իր համն ու հոտը չի կորցնի». այդպէս էլ քուրդը միշտ քուրդ կը մնայ: Բայց երբ նա տեսնում է, որ եթէ ինձ մի վնաս հասցնելու լինի՝ անպատիժ չի մնայ, սկսում է իր վարմունքների մէջ զգոյշ լինել ինձ հետ :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախորհրդակցական Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Եղսաւայ Սէֆէրի, իրենց մօր մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Լեւոն Մողեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Արամ Պասմաճեան երկու հազար ֆրանք կը նուիրեն Այանեան սանուերու ֆոնտին (Պէյրութ) եւ երկու հազար ֆրանք Սեւրի Մուրատեան վարժարանին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Որբ. Լեւոն Մողեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն ի նպաստ կը նուիրեն — Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մոսոփչեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Տարօնեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Տամլամեան հազարական ֆրանք։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԾՆՈՒՆԴԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այս Չորեքշաբթի, 24 Դեկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս։

Կազմակերպութեամբ Պատանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբին կողմէ։

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն, հայկ. պարեր։

Կը ներկայացուի «ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ», խիստ զուարճալի կատակերգութիւն մը։

Պար՝ Օրքէսթր Անժ Քոլէթթա։

Անակնկալներ, քոթիյոն, զուարթ մթնոլորտ։

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Սէն Ֆոնսէն Տէր եւ Տիկին Գամպէրեան այս տարի եւս մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց հօր Պ. Գ. Խալեանի, Մարսէյլ։

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Չորեքշաբթի, 24 Դեկտեմբեր, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտեան հինգը, Օթէլ տը լա Քրուա տ'Օր շքեղ սրահին մէջ։

Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք

Առատ կերուխում եւ հաճելի անակնկալներ։

ORCHESTRE JOHANNES MERCIER-KERMANN

Կը հրաւիրուին Վալանսի եւ շրջանի բոլոր Հայերը անխտիր։

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ալֆորվիլի Հայկ. դպրոցի, կիրակի ժամը չորսին Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ սրահին մէջ։

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Հինգշաբթի առաւօտ Ծննդեան տօնին առթիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Ռիւ Ժէ, Սէն Լուի սրահին մէջ։

Պիտի պատարագէ Թորգոմ Քհնյ.։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Փոն տը Շէրիւի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին։ Պիտի պատարագէ Լիոնէն Տէր Վռամշապուհ քհնյ. Գարիպեանը, գլխաւորութեամբ Գ. Մարտիրոսեանի։

Այս առթիւ կը հրաւիրենք մեր բոլոր հայրենակիցները։

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայ ուսանող մը սենեակ կը փնտռէ հայ ընտանիքի մը մօտ։ Դիմել գրասենեակին Հրանտ Սամուէլեան, 51 Րիւ Մօսիւէ լը Փրէնս, Փարիզ (6)։ Հեռ. Տանթօն 88–65։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» Ենթակոմիտէի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ «Յառաջ» խումբին ընկերներն ու ընկերուհիները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Յակոբ Առաքելեանը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի առաւօտեան ժամը 11ին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ ... Տէր ... մահուան ... տօնքին եւ շանդակադրուած Յանոս Կիւրջեանի մահուան 10ամեակին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպուած Սերաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի կողմէ Դեկտ. 23ին, ժամը 21ին, Իսսի Ալհամպրա սինեմային մէջ։ Կը ներկայացուի Շիրվանզադէի

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ »Ը

Միջնարարին տօնածառ եւ մրցանակաբաշխութիւն Թրիմեան դպրոցի աշակերտութեան։

Մուտք 300 փրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ցունաստանէն հայրենադարձ Եղիսաբէթ Արապեանը կը փնտռէ իր որդին Լեւոն Արապեան, հօր անունը Ցարութիւն, ծնած է Աքչէհիր, 1928ին Ցունաստանէն եկած է Ֆրանսա։ Կ'ենթադրուի Մարսէյլի մօտ Լարոս քաղաքը գտնուիլ։ Տեղեկացնել Ե. Ժամկոչեանի, 150 Րիւ տը Շարոն, Քալոմպ, Սէն։

REVEILLON DE NOEL

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի «Կառվարենց» մասնաճիւղին կողմէ։

Տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 24, Չորեքշաբթի ժամը 20.30էն մինչեւ առաւօտ՝ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ։

Ընկերական խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ անցուցէք տօնական այս օրը։

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

COTILLONS

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է

Ճոխ պիւֆէ ···

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ՛Ր, ԴԵԿՏ. 24ԻՆ ԲՈԼՈՐԴ RUE BLEUE

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ Կիրակի, 28 Դեկտեմբեր, ժամը 16–24

Hôtel Lutétiaի մեծ սրահին մէջ

Ճոխ պիւֆէ

ORCHESTRE JEUNESSE

Պիտի նուագէ նաեւ հայկ. նոր քանկօներ Զոր կ'երգէ Պ. ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ՑԱՅՏԱԳԻՐ՝

ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ երգի ծանօթ քառեակը։

Կը պարեն՝ Օր. Օր. Քէօշկէրեան եւ Դանիէլեան։

Կ'երգեն՝ Տիկին Շ. Գալայճեան եւ Օր. Միշլին Մարուքեան՝ կիթառով։

Ջութակի մենանուագութիւն՝ ուսանողուհի Օր. Է. Աբգարեանի կողմէ։

Մուտք՝ 500 ֆրանք, ուսանողներուն՝ 300 ֆրանք։

Ծանօթ.— Կը խնդրուի այժմէն ապահովել սեղանները, հեռախօսելով՝ Կիւթէնպէրկ 24–38 եւ կամ՝ Տօմէնիլ՝ 13–27։ Մինչեւ ժամը 19ը չեկողներուն սեղաններուն պատասխանատուութիւնը չստանձներ յանձնախումբը։

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

LE MENESTREL ՍԱԼ **Microsillon 33 tours 1\3** — SERIE ARTISTIQUE

Ա. ՇԱՐՔ (ԹԻՒ 1)

Ղեկավարութիւն՝ JACQUES DE PRESLES Prof. au Conservatoire National de Paris

Սրինգ՝ FRANÇOIS JULIEN BRUN Դաշնակ՝ AGNELLE BUNDERVOET, des Concerts Symphoniques

Գործիական քառեակ՝ բաղկացած Փարիզի պետական երաժշտանոցի Ա. մրցանակաւորներէ։

1 — Հայրիկ, հայրիկ (Զայնագր. Ա. Սրենտիարեան)։
2 — Կանչէ կռունկ (Կոմիտաս վրդ)։
3 — Հով արէք (Կոմիտաս վրդ.)։
4 — Քելէ, քելէ (Կոմիտաս վրդ.)։
5 — Մի՛ լար··· կ'անցնի (Դ. Դեմիրճեան – Ռոմանոս Մելիքեան)։
6 — Համբարձման երգ — պարերգ (Յ. Թումանեան–Վարդան Սարգսեան)։
7 — Սիրուհիս (Ժողովրդ. բանաստեղծ — Վ. Սրուանձտեանց)։
8 — Խարիբ բլբուլ (Սայաթ Նովա – Ա. Սրենտիարեան)։
9 — Կալի երգ (Կոմիտաս վրդ.), Սրինգով։
10 — Հոյ Նար պարերգ, (Ժողովրդական բանաստեղծ — Վարդան Սարգսեան)։

ՆՈՐ ՇԱՐՔ (Թիւ 2)

Ղեկավարութիւն՝ AGNELLE BUNDERVOFT, Prof. au Conservatoire de Versailles

Գործիական քառեակ՝ բաղկացած Փարիզի պետական երաժշտանոցի Ա. մրցանակաւորներէն։

Դաշնակ՝ Ժաքլին Պէօրլէ, Ա. մրցանակաւոր Փարիզի պետ. երաժշտանոցէն

1 — Կրօնական երգեր Տէր Ողորմեա, Ով զարմանալի, Ուրախ լե՛ր (Կոմիտաս վրդ.) նուագախումբով։
2 — Ինձ մի խնդրիր (Յովհ. Թումանեան – Գրիգոր Սիւնի)։
3 — Եար նազանի (Համաստեղ – Ալան Յովհաննէս)։
4 — Արաքսի արտասուքը (Ռաֆֆի Բաթիկեան – ձայնագր. Հ. Թօրոսեան)։
5 — Կ'անձրեւէ, տղա՛ս (Վահան Թէքէեան – Համբ. Պէրպէրեան)։
6 — Խնձորի ծառի տակին (Ժողովրդ. բանաստեղծ. — Մեհրապեան)։
7 — Գեղջկուհին (Յ. Տապաղեան – Ա. Պարթեւեան)։
8 — Կարօտ մանտիկին երգը (Գեղամ Սարեան – Աշոտ Սաթեան)։
9 — Խնջոյքի երգ, Հայաստանի կարմիր գինին (Ա. Գրաշի–Ա. Խաչատուրեան)

Իւրաքանչիւր շարք՝ 2.700 փրանք, դիմել՝

ՓԱՐԻԶ — ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ 221. Rue de Tolbiac Tel. : Kel. 34-24

Տիկ. Յ. Քիւրքճեան, Հայոց եկեղեցին, 15, Rue Jean Goujon Tel. : Ely. 67-03

ՄԱՐՍԷՅԼ — ALKAZ et Fils. 23, Rue Sainte Barbe

(Մարսիլիոյ միակ հայթայթիչը)

ՏԷՍԻՆ — ՍԻՐՈՒՆԵԱՆ "Arax" 110, Av. Jean Jaurés (Isère)

Sté France - Cameroun

ԽԱՐԲՈՒԹԼԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

24. RUE D'ENGHIEN

Կը փնտռեն հայ երիտասարդներ Փարիզի գրասենեակին եւ Քամէրունի իրենց քոնթուարներուն համար։ Դիմել անձամբ կամ գրաւոր։

PRO. 82-38

Պ. ՅԱԿՈԲԻԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Հաճոյքով կ'ընդունի իր բոլոր հայրենակիցները, որոնք կը փափաքին գործածուած (օքազիոն) կառք մը գնել որեւէ վաճառանիշ կրող, մանաւանդ՝

S.I.M.C.A.

Կրնաք ապահով դիմել իրեն, ծախած կառքերը կառանքի են, կամ իր, կամ՝ ՍԻՄՔԱյի կողմէ։ Նոյնիսկ զաւառէն կրնաք գրաւոր դիմել անոր, սիրայօժար կը պատասխանէ բոլորին, ՀԱՍՑԷՆ — Յ. Պետրոսեան,

Tél. : ETO. 64-85, 70-66 et GAL. 76-10

ԴՐԱՒՈՐ — Յ. Պետրոսեան,

65, RUE DE STALINGRAD, HOUILLES S.& O.

Ներկայացուցիչն է՝

Service officiel des usines Simca Gramauto

34. Ave. de la Porte de Villiers Paris 17e

Imprimé sur les presses du journal HARATCH — 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

Աչքի առջեւ ունեցէք հետեւեալ արեւելեան ուտելիքները, որոնց լաւագոյնները, թարմը, ու բազմազանը յարմար գիներով։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏԱՆ

ՄԷՋ ՊԻՏԻ ԳՏՆԷՔ

246, rue Vendôme 20, rue Villeroy **Lyon**

Ինչպէս արմաւ, պամիա, «եալանճի տոլմա», յունական, թուրշի –ներ, պիպէռ, տերեւ, թահին հէլվա, վանիլ, շօքոլա, նուազէթ, լոգում, սագըզ, պիստակ, Շիրակ օղի, (41–45 աստիճան), երշիկ, կեսարական պաստրմա, առաջնակարգ սուրճ, (զարավան և մոգգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ամէն տեսակէ, ձէթ, քաշքավալ (պուլկարական), ճերմակ պանիր (ոչխարի կաթով), ամէն կարգի պահածոներ, զուգզուս, եբրիտա, կարմիր սալ, Հալէպի։

Միշտ Պահատուրեան վաճառատունը

Արագ սպասարկութիւն ապսպրանքներու առաքման համար։

Մի մոռնաք

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

246, RUE VENDOME
20, RUE VILLEROY
LYON

Qualité Bongoût

appréciée partout

HALVA-TAHïN-LOKOUM

une seule qualité

une seule marque

BONGOUT

SOCIETE BONGOUT:

services commerciaux: 40, la Canebiere-Marseille

USINE: ST MENET (BANLIEUE MARSEILLE)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R C Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 փրանք : Հատը 15 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 24 DECEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8377 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4178

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ԿԱՐԳՈՒՍԱՐՔԸ

Զօրավար Տը Կոլի ընտրութիւնը իբրեւ առաջին նախագահ հինգերորդ Հանրապետութեան՝ պսակումն է այն նոր քաղաքականութեան, որուն հետեւելու որոշում տուաւ Ֆրանսա՝ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ, իբրեւ հետեւանք «Մայիս 13»ի դէպքերուն :

Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէն Նոր Սահմանադրութեան համար՝ իր աննախընթաց յաջողութեամբ առաջին ազդանշանն էր արդէն վերջնական յաղթանակին համար :

Զուգացաւ երկրորդ ազդանշանը : Նոյեմբեր 23 — 30ի երեսփոխանական ընտրութիւնները եկան փաստելու ամէն կասկած եւ անգամ մը եւս հաստատելու թէ ինչ ուղղութիւն որոշած էր հետեւիլ Ֆրանսայի ժողովուրդը :

Երրորդ եւ վերջին ազդանշանն եղաւ կիրակի օրուան ընտրութիւնը :

Ուրեմն նոր տարուան հետ Ֆրանսա սկիզբը կը դնէ նոր քաղաքականութեան մը,— Նոր Սահմանադրութիւն՝ նոր գործադիր եւ օրէնսդիր իշխանութեամբ :

Փոխուած են հին օրէնքները : Փոխուած են նաեւ — ստուար մեծամասնութեամբ— նոր օրէնքները գործադրելու կոչուած կրկնակ իշխանութեանց դէմքերը :

Ցատկանշական է մանաւանդ երեսփոխանական ժողովի դիմագիծին փոփոխութիւնը :

Չորրորդ Հանրապետութիւնը ընդհանուր դժգոհութեան տեղի տուած էր ո՛չ միայն մայր հայրենիքին, այլ անդրծովեան երկիրներուն մէջ :

Երկրորդ աշխարհամարտը ցնցած էր Ֆրանսան :

Ազատագրութիւնը 1944 Օգոստոս 24էն սկսեալ առաջ բերած էր անիշխանական վիճակ մը :

Փոխանցման այդ խառնակ շրջանին ամէնէն առաջ եւ ամէնէն աւելի օգտուած էին համայնավարները, որոնք չահագործելով «դիմադրական ճակատ»ի անունը՝ անտրամաբանելի ոճիրներ գործած էին :

Օրինաւոր կառավարութիւն հաստատուելէ վերջ բնականոն վիճակ ստեղծուեցաւ : Սակայն չորրորդ Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը չկրցաւ մնայուն կառավարութիւն մը ապահովել երկրին :

Գործադիր իշխանութիւնը չափազանց ենթարկուեցաւ օրէնսդիր մարմնի քմահաճոյքին : Ազատագրութենէն ի վեր 25 կառավարութիւններ յաջորդեցին իրարու : Նախարարական աթոռները քրոնիկ հիւանդութիւն դարձան :

Ֆրանսա մեծ կորուստներու ենթարկուեցաւ չորրորդ Հանրապետութեան օրով : Հնդկաչին, Թունուզ եւ Մարոք անկախութիւն ստացան : Ալժերիա ապստամբութեան դրօշ պարզեց : 1956ի աշնան Սուէզի վրայ կատարուած արշաւանք մը՝ Անգլիոյ հետ միասին՝ ծանր վնասներ պատճառեց այս երկրի քաղաքական վարկին արեւելքի մէջ, առանց հաշուելու նիւթական կորուստներն ու արաբական աշխարհի մէջ ստեղծուած տհելութիւնը Ֆրանսայի դէմ :

Հինգերորդ Հանրապետութիւնը իր նոր կարգուսարքով եւ նոր դէմքերով կոչուած է դարման տանիլ ներկայ կացութեան, որ հեռու է նախանձելի ըլլալէ :

Միայն քաղաքական հարցեր չեն, որ դրուած են նոր վարիչներուն առջեւ : Տնտեսական — ելմտական ծանր կացութեան մը ժառանգորդներն են նաեւ անոնք :

Ծանր պատասխանատուութիւններ կը ծանրանան անոնց ուսերուն :

ՀՐԱՆԴ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԺՈՂՈՎԸ

ՊԻՒՏՃԷ՝ 707·200 ՄԻԼԻՈՆ

Ինչպէս գրած էինք՝ Երկուշաբթի, Կրեմլինի մէջ բացուեցաւ Գերագոյն Խորհուրդի ժողովը : Օրակարգի առաջին հարցն էր 1959ի պիւտճէն : Ելմտական նախարար Արսէն Զվերեվ ներկայացուց նոր պիւտճէին ծրագիրը : Գլխաւոր ծախքերը հետեւեալներն են .—

Պաշտպանական՝ 96 միլիառ հարիւր միլիոն ռուբլի, մօտաւորապէս՝ անցեալ տարուան գումարը (96 միլիառ 300 միլիոն) :

Ազգային տնտեսութեան կը յատկացուի 308 միլիառ 700 միլիոն ռուբլի :

Խորհրդային ձեռնարկներու յատկացուած՝ 175 միլիառ 600 միլիոն ռուբլի :

Ինչպէս կը տեսնուի, 1959ի պիւտճէն կը նախատեսէ որոշ յաւելում մը՝ ելմտացոյցին վրայ : Ծախքերու ընդհանուր գումարը կը հասնի 707·200 միլիոն ռուբլիի, 1958ի 627·742 միլիոնի փոխարէն : Գանձումներու համար կը նախատեսուի 722·200 միլիոն ռուբլի. 1958ին՝ 642·945 միլիոն էր :

Ուրեմն խորհրդային պիւտճէի եկամուտը, 1957ի բաղդատմամբ պիտի բարձրանայ՝ 61·600 միլիոն ռուբլի այսինքն՝ 9·3 առ հարիւր : Ծախքերու մէջ 68·700 միլիոնի յաւելում մը կայ (10·8 առ հարիւր) :

Գիտութեան համար եղած յատկացումները չարունակ կ'աւելնան, 23·900 միլիոնէն բարձրանալով 27·300 միլիոնի : Ընդհակառակն, Պետութեան վարչական ծախքերը չորս հարիւր միլիոն ռուբլի կը նուազին :

Խրուշչեւ, Միկոյեան, Վորոշիլով եւ Սուսլով ներկայ էին ժողովին՝ երբ Զվերեվ կը ներկայացնէր խորհրդային նոր պիւտճէի ծրագիրը : Ելմտական նախարարը ծանր յարձակումներ գործեց «հակակուսակցական խմբակ»ին վրայ, Մալենկովի, Մոլոթովի, Գականովիչի եւ Շեպիլովի չարքին մէջ դասելով նաեւ մարեչալ Բուլղանինը :

Ոչ Զօր. Սերով եւ ոչ ալ մարեչալ Բուլղանին ներկայ էին ժողովին :

Օրակարգի երկրորդ եւ կարեւորագոյն հարցն է կրթական բարենորոգումը, որուն մեծ կարեւորութիւն կ'ընծային արեւմտեան շրջանակները, շեշտելով թէ Գերագոյն Խորհուրդի այս նստաշրջանին կական հարցն է ան .

Բարենորոգումներ պիտի ըլլան երկրորդական, մասնագիտական եւ բարձրագոյն դպրոցներու ծրագիրներուն մէջ :

Խորհրդային երեսփոխաններու օրակարգին վրայ կը գտնուի նաեւ պատժական նոր օրինագրքին քննութիւնը :

× Խորհրդային մամուլին մէջ յիշատակուեցաւ Սթալինի ծննդեան 79րդ տարեդարձը : Այս առիթով «Փրաւտա» կը գրէ — Կորիի տնակը, ուր 79 տարի առաջ աշխարհ եկաւ համայնավարութեան մեծ պայքարողը, համոզուած մարքսիստլենինիստ՝ յեղափոխական Սթալին, ընդունեցաւ բազմաթիւ այցելուներ : Այդ մարդիկը հոն գացին՝ Սթալինի յիշատակը տօնելու եւ այդ ձեւով համայնավարութեան հանդէպ ունեցած իրենց սէրը անգամ մը եւս ցոյց տալով :

ՓԱՍԹԵՐՆԱԿ տեսակցութիւն մը շնորհած է Վելթ Ամ Զօնթակի աշխատակիցին եւ յայտնած թէ Տոքթոր Ժիվակօ իր «կեանքին գործն է» : Բացատրած է նաեւ թէ վերջերս բժշկական խնամ հսկողութեան տակ էր որովհետեւ կը վախնային որ անձնասպան ըլլայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Շինութեանց նախարար Սիւտրօ սպաշտօնապէս յայտարարեց թէ վարձքերու յաւելումներ պիտի ըլլան 1948էն առաջ շինուած տուներու վրայ. հետեւաբար, 1959 Յունուար մէկէն սկսեալ՝ առաջին կարգի բնակարանները 25 առ հարիւրի յաւելում մը պիտի կրեն վեց ամիս առաջ վճարուած վարձքին վրայ : Մնացեալները՝ 5 — 15 առ հարիւրի յաւելում պիտի կրեն :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարարութեան բանբերներէն մէկը յայտարարեց. թէ Պոն կը մտածէ երկու հարիւր միլիոն մարքի յատկացում մը ընել Ասուանի ամբարտակին շինութեան համար (Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւն) :

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ Եւրատոմի եւ Անգլիոյ միջեւ գործակցութեան համաձայնագիրը ընդունուեցաւ Եւրատոմի նախարարաց կողմէ եւ պիտի ստորագրուի Յունուարի մէջ :

ՉԻՆ երիտասարդ դաշնակահար մը՝ Ֆու Ցունկ, որ 1955ի Շոփէն փառատօնի երրորդ մրցանակին տիրանալով Լեհաստան գացած էր իր ուսումը չարունակելու համար, գնաց Լոնտոն, յայտարարելով թէ իր արուեստը կատարելագործելու համար «ազատութեան պէտք ունի» :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ 150 քիլոմեթր անդին գտնուող Նաժաֆ մզկիթին առջեւ հաւաքուող Իրաքցիներ համախմբուեցան «խաղաղութեան չարաթի» բացման համար եւ հակայ ցոյցեր ըրին՝ իրենց հաւատարմութիւնը յայտնելով Վարչապետ Քասըմի :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ որոշեցին 22 միլիոն 300·000 տոլար տալ Եուկոսլաւիոյ՝ քիմիական գործարանի մը շինութեան համար. նոյն նպատակին համար Թիթոյի կողմէ խոստացուած օգնութիւնը Մոսկուայի կողմէ մերժուած էր անցեալ տարի : Ամերիկա կը մտածէ Եուկոսլաւ այլ ձեռնարկներու համար եւս տնտեսական օգնութիւն փութացնել :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութեան բանբերներէն մէկը հերքեց այն զրոյցները, որոնց համաձայն Աթէնքի եւ Անգարայի միջեւ սկզբունքի համաձայնութիւն մը գոյութիւն ունի Կիպրոսի հարցին շուրջ. Անգլիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ ստեղծուած լարուած մթնոլորտը մեղմացած է միայն, աւելցուց բանբերը, բայց Կիպրոսի հարցը ոչ մէկ փոփոխութեան ենթարկուած է ցարդ :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ ֆրանքօ-եգիպտական առեւտրական համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ առջի օր, երկու երկիրներու իրաւասու պատուիրակութեանց միջեւ :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ թերթի ցրուիչներու մէկ պատուիրակութիւնը բանակցութեան բռնկաւ թերթի տնօրէններու հետ. ինչպէս ծանօթ է մօտ երկու շաբաթէ ի վեր թերթի ցրուիչները գործադուլի մէջ են, որու պատճառով թերթերը չեն հրատարակուիր :

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ Իրաքի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Ֆրանսական դրամատան տնօրէնը՝ Ֆրանսուա տը Լաժիւժի եւ իր քարտուղարը : Ձերբակալութեան պատճառները տակաւին յայտնի չեն :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ Դեկտ. 14էն 21 500 ըմբոստներ զինաթափ եղած են, գրաւուած են 323 զէնքեր, որոնց մէջ՝ եօթը գնդացիր :

ՖԻՕՅԹՎԱՆԿԵՐ : Տեռ Խուտը Զիւս (Հրեայ Զիւսը) վէպին ծանօթ հեղինակը մեռաւ առջի օր Քալիֆորնիայի մէջ, 75 տարեկանին : Հիթլերական շրջանին Գերմանիայէն արտաքսուած էր եւ զրկուած քաղաքացիութենէ :

Մեր Մերին

ԿԵՐԵՒԻ ՉԷ ԲԱՒԱԾ …

———o———

Ինչ որ կողոպտեցին մեր ժողովուրդին մտքի հարստութենէն բաւական չէր կ'երեւի : 1914-18ը, չորս տարուան ընթացքին հայ ժողովուրդին մշակոյթին անգին գանձերը մոխիրի վերածուեցան Թուրքիա բռնած երկրին մէջ, արեւելքէն — արեւմուտք եւ հիւսիսէն հարաւ : Վանք, եկեղեցի, մատենադարան, դպրոց, անհատական հաւաքածոներ, կրակի տրուած են, հետք չձգելու համար. Հայուն բնակավայրը, հայրենիքը եղող հողամասերուն վրայ :

Գոնէ կարենային գնահատել անոնց արժէքը եւ հաւաքէին իրենց թանգարաններուն մէջ : Ի՜նչ միամտութիւն : Աւերելը, կողոպտելը արհեստ ընող մարդի՞կ պիտի ունենային այդ մարդկային իմաստութիւնը :

Միսի մայրաքաղաքին մէջ եղող թագաւորական շրջանները մնացած մարմարակերտ թանկագին գահաւորի մը մասին կը պատմեն որ մուրճով ջարդած են : Այս այն աթոռն էր որ Սահակ Կաթողիկոս չէ ուզած անգլիացի հնագէտի մը ծախել (7000 անգլ. կարմիր ոսկիի փոխարէն) առարկելով որ Ազգ. սեփականութիւն է եւ իրաւունք չունի ծախելու :

Բայց մեր ըսելիքը ուրիշ բան էր այսօր :

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կարդացինք «Ճումհուրիէթ»էն առնուած յօդուած մը ուր ծանօթ դերասան մը կը ներկայացնէ թուրք թատրոնին հիմնադիրը Յակոբ Վարդովեան (Կիւլիւ Յակոբ) որպէս թուրք (Կիւլիւ Եագուպ) : Մանրամասնութիւններ կը պատմէ անոր կեանքէն . զանազան վկայութիւններ կը բերէ հաստատելու համար անոր հարազատ թուրք մը ըլլալը. 16 — 18 միլիոն բնակչութիւն ունեցող այդ ընդարձակ երկրին ժողովուրդը միջազգային արժէքով ոչ մէկ գիտուն, արուեստագէտ, ոչ մէկ յայտնի դէմք ունի աշխարհի մէջ : Նոյնը եղած է հին ատեն ալ Օսմանեան Սուլթաններու օրով : Այդ գիտակցութիւնը անշուշտ կը ճնշէ իրենց վրայ : Կողմնակի ճամբաներով ճար կը փնտռեն իրենց այդ նուաստ զգացումը կեղծ հպարտութեամբ մը փոխարինելու, եւ միջոցն ալ գտած են : Սինանը թուրք է, Կոմիտասը թուրք է, Կիւլիւ Յակոբը թուրք է : Կողոպուտի այս նոր ձեւն ալ Հայուն գլխուն կը պայթի դարձեալ : Մեր մշակոյթը աւերակի վերածելէ վերջ իրենց երանելի երկրին հողամասին վրայ. հիմա ալ կ'ելլեն պատմութիւնը կը թղթատեն գտնելու համար իրենց ճարտարապետութեան, երաժշտութեան, թատրոնին հիմնադիրները որպէս զի թրքացնեն զանոնք : Սիրամարգին փետուրներն ալ կը թափին ժամանակի ընթացքին Պ. դերասան …

ՆԱՃԻ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ նախարարութիւնը կը յայտնէ թէ համաձայն անցեալ Յուլիսին Ամերիկայի հետ տրուած որոշումին, Մ. Նահանգները Թուրքիոյ տրամադրութեան տակ դրին 810 միլիոն Թրք. ոսկիի վարկ մը (36 միլիառ Ֆրանք), որուն 350 միլիոնը պիտի յատկացուի Ազգ. պաշտպանութեան : Ամերիկայի ամբողջ օժանդակութիւնը Թուրքիոյ ընթացիկ տարուան համար մէկ միլիառ 35 միլիոն Թրք. ոսկի է : Ասկէ զատ Ամերիկա «նուէր» մը կ'ընէ Թուրքիոյ, ըստ Պոլսոյ Թրք. մամուլին, յիսուն միլիոն տոլարի որ ցարդ անշարժութեան դատապարտուած էր կեդրոնական դրամատան մէջ եւ կը ներկայացնէր Թուրքիոյ պարտքը … Ամերիկայի :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄՈՒԹ ԽԱՂԵՐԸ...

Սթալինեան բռնատիրական քաղաքականութիւնը կը շարունակուի հետեւողական կերպով Խորհրդ. Ռուսիոյ ներքին եւ արտաքին ճակատի վրայ :

Մոսկուայի քաղաքական վարիչները, ինչպէս միշտ, Լենինէն մինչեւ Վարչապետ Խրուշչեւ կը ջանան պղտոր ջուրերու մէջ ձուկ որսալ, թունաւորելով ազատ աշխարհի խաղաղ կեանքը: Սակայն Խ. Ռուսիոյ քաղաքական վարիչներու յաճախակի սպառնալիքները ուրիշ նպատակ չունին բայց եթէ դիմացինը վախցնել, ինչպէս տեսանք Լիբանանի եւ Յորդանանի ճակատին վրայ, ինչպէս այսօր կը տեսնենք Պերլինի ճակատի վրայ:

Մոսկուայի ձայնասփիւռով եւ դրսւոր «Իզվեստիա» եւ «Պրաւտա» պաշտօնական թերթերու միջոցաւ, յաճախ անոնք կը յայտարարեն «որ եթէ Արեւմուտքը ընթացք չտայ իրենց պահանջներուն, կրակոտական դիրքի վրայ պիտի չմնան» :

Նման յայտարարութիւններով ու բապառնալիքներով կ'ուզեն միշտ խաբել, ինչպէս խաբեցին նացի Գերմաններուն Հիթլերի եւ Սթալինի բարեկամութեան շրջանին 1939էն մինչեւ 1941 թուականները, մինչեւ որ անցան Արեւմտեան պետութիւններու կողմը, զօրացնելով ռուսական չարաշուք բոլշեւիզմը, աշխարհի Երդ Հոլամասի վրայ: Մոսկուայի քաղաքական վարիչները պէտք չէ մոռնան թէ նացի գերմանական զօրքերը երբ 1941ին մօտեցած էին Մոսկուայի դռներուն, խուճապի մատնելով կարմիր ռուսական զօրաբանակները եւ Ռուսիոյ բռնապետը, Սթալին իր հազարաւոր պայուսակները լեցուցած չունչը կ'առնէր Կուբիչեւ քաղաքը, պատսպարուելու համար : Ազատ աշխարհի եւ արեւմտեան պետութիւններու քաջարի զօրաբանակներն էին, որ փրկեցին Խորհրդային Ռուսիան, որ այսօր դարձած է պատուհաս եւ յաճախակի սպառնալիքներու ու առաջարկներու յարձակումներ կը կատարէ, ազատ աշխարհի եւ արեւմտեան պետութիւններու դէմ

Միջին Արեւելքը, որ աշխարհագրական, ռազմական եւ տնտեսական մեծ կարեւորութիւն ունի այսօր, Մոսկուա ամէն տեսակ անները, միջոցներու կը դիմէ տէր դառնալու այդ աշխարհին, կոխնած տեղւոյն արաբ իր բարեկամներուն վրայ, զուրս յաջողեցաւ զանազան կեղծ խոստումներով, զինուորական ու առատ դրամական օգնութիւններով, իր ձանկերուն մէջ ձգել: Մոսկուայի քաղաքական վարիչները, ինչպէս միշտ եւ ինչպէս ամէն տեղ, իրենց մութ նպատակներուն հասնելու համար, կը ներկայանան իբրեւ խնամատար, հանդէպ Միջին Արեւելքին, իսկ վարչապետ Խրուշչեւ իբրեւ հոգեւոր հայրը եւ խորհրդատուն արաբական աշխարհի: Ճիշդ այնպէս, ինչպէս

ժամանակին իրենց ուսուցչապետ Սթալինը կը հանդիսանար հոգեւոր հայրը կովկասեան տարաբախտ ժողովուրդներուն եւ Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն, որոնք քառասուն տարիներէ ի վեր մինչեւ այսօր, կը հեծեն բոլշեւիկեան դաժան լուծին տակ, կարօտ ազատ խօսքի, ազատ արտայայտութեան եւ ազատ երթեւեկի : Համայնավար աշխարհ մը, ուր գոյութիւն չունի հանրային կարծիք եւ ազատ մամուլ: Ուր քաղաքացին ազատ կարծիք եւ ազատ տեսակէտ չունի: Երկիր մը, ուր ժողովուրդը չի վստահիր ու չի հաւատար իր իշխանութեան: Իշխանութիւն մը, որ չի հաւատար ու չի վստահիր իր ժողովուրդին, իր համայնավար ընկերներուն, կուսակցութեան հիմնադիրներուն, ղեկավարներուն, մտաւորականներուն եւ զօրավարներուն, որոնք կացինահար եղան աքսորավայրերու եւ բանտերու մէջ: Աւա՜ղ, նոյն ձեւով սրբաճուեցան հայ կեանքին մէջ հազարաւոր հայ մտաւորականներ, գրագէտներ, զինուորականներ, Դաշնակցական եւ ոչ Դաշնակցական քաղաքական գործիչներ, ուսանողներ, ղեկավարներ:

Համայնավար Ռուսիոյ քաղաքական գործիչներու տեղը, ոչ թէ Միացեալ Ազգերու ժողովի ամբիոնն է կամ միջազգային խորհրդաժողովները, այլ ժեղաղրելի նստարանն է ...

Լոնտոնի «Թայմզ» թերթը սոյն ապրիլէ կը տեղեկանայ թէ «Խ. Ռուսիան մեծ քանակութեամբ զէնք ու ռազմամթերք է յանձնած Իրաքի արաբ իշխանութեան եւ շատ ռուս սպաներ հաստատուած են Պաղտատի մէջ: Իսկ Լիբանանի արաբական թերթերը կը գրեն թէ «Իրաքի մէջ Մոսկուայի գործակալները եւ համայնավարները երկրի տէր դարձած են»: Խորհրդ. Ռուսիոյ նոր դեսպան Զայցեւի ժամանման առթիւ Պաղտատ, Մոսկուայի պաշտօնական թերթը «Իզվեստիա» կը գրէ — «Պաղտատի կառավարական պալատին առջեւ արաբ ժողովուրդը խանդավառ աղաղակներով ողջունեց խորհրդային նոր դեսպանը»: Ահա թէ ինչպէս կը գործէ համայնավար մեքենան : Մոսկուայի մէջ ի պատիւ մառնշալ Ապտել Հաքիմ Ամերի տրուած ընդունելութեան ընթացքին, եգիպտացի մառնշալը, իր ճառը վերջացուցած է բարձրաձայն յայտարարելով «Խորհրդ. Միութեան կողքին պիտի մնանք ու պիտի շարունակենք պայքարը աշխարհի խաղաղութեան համար»: Մառնշալը թիւրիմացութեան մէջ է, որովհետեւ Խորհրդային Միութեան գլխաւոր նպատակն է աշխարհի տիրապետութիւնը եւ համայնավար կուսակցութեան տիրակալութիւնը, այլ ոչ թէ խաղաղութիւնը :

Այսպիսով Խորհ. Ռուսիոյ վարիչները ննենգօրէն միշտ առիթ կը փնտռեն վարկաբեկել ազատ աշխարհը եւ արեւմտեան պետութիւնները, թէ անոնք դէմ են աշխարհի խաղաղութեան, թէ անոնք միշտ կը միջամտեն մեծ ու փոքր ազգերու ու

ժողովուրդներու ներքին գործերուն, խանգարելով աշխարհի խաղաղութիւնը :

Միջին Արեւելքէն եւ Ծայրագոյն Արեւելքէն ետքը, ուր թափուեցաւ ժողովուրդներու եղբայրասպան արիւնը, Մոսկուայի խլրդային աշխատանքին հետեւանքով, այսօր ստեղծեց նոր ճակատ, Պերլինը դարձնել ազատ քաղաք »:

Պերլինէն հեռացնել օտար զօրամասերը եւ յանձնել լիովին արեւելեան Գերմանիոյ, այսինքն Մոսկուային, որպէսզի Պերլինը եւս դարձնէ զինարան ու բապառնալիք Միջին Եւրոպայի համար, ինչպէս Արեւելեան Գերմանիան :

Պերլինի գրաւման գոյավիճակին դէմ Մոսկուայի ննենգ վարիչներուն մութ խաղերը, թէ «Փոցտամի համաձայնութիւնը այլեւս իր արժէքը կորսնցուցած է,» պէտք է մնան անհետեւանք, ինչպէս անհետեւանք մնացին Լիբանանի եւ Յորդանանի ճակատին վրայ: Ազատ աշխարհը արթուն եւ զգոյշ պիտի մնայ բոլոր այն մութ սպառնալիքներուն եւ առաջարկներուն հանդէպ, որոնք կուգան Մոսկուայէն, որովհետեւ Մոսկուայէն եկած բոլոր սպառնալիքներուն ու առաջարկներուն տակ թաքուած է միայն եւ միայն համայնավարութեան ծաւալումը եւ Խորհրդային Ռուսիոյ տիրապետութիւնը :

Խորհրդային Ռուսիոյ կեանքը ու գործը պիտի մնան միշտ անփոփոխ, քանի գոյութիւն ունի ռուսական բոլշեւիզմը, որովհետեւ այդպէս ապրեց ու այդպէս ծընաւ: Խորհրդային Ռուսիոյ համայնավար կուսակցութեան ծաւալումը վնասակար է աշխարհի խաղաղութեան եւ մեծ ու փոքր ազգերու եւ ժողովուրդներու ազատութեան եւ անկախութեան: Ով ականջ ունի թող լսէ ...

Գ. ԲԱԼԱՑԵԱՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐ

●

Պետական, քաղաքական անձնաւորութեանց, մամուլին, ձայնասփիւռին եւ առհասարակ ժողովուրդի բոլոր խաւերուն առօրեայ խօսակցութեան ու մտահոգութեան առարկան օրուան յարաճուն ընտեսական տագնապն է :

Տագնապը նոր չէ, 1947ին երբ հիւսուածեղէնի եւ այլ առարկաներուն կտրօններով, «կէտ»երով գնումին վերջ տրուեցաւ եւ մինչեւ 1950 յաւելեալ արտադրութիւններով հրապարակը ողողուեցաւ, արդէն որոշ չափով զգալի դարձած էր տնտեսական տագնապը: Բայց, Քորէայի, Հնդկաչինի պատերազմները եւ ընդհ. պատերազմի մը մտավախութիւնները ու ժողովուրդին կողմէ (համաշխարհային երկու պատերազմներէն իրենց ստացած դասերով) ամէն տեսակ իրերու ամբարումը, — չտեսնելու, չատեր ալ վերստին հարստանալու մտադրութեամբ, գիներուն յարաճուն բարձրացումը պատճառ դարձան ու չքացուցին տնտեսական տագնապը ժամանակուան մը համար :

1922ին հազիւ մթնոլորտը պայծառացած եւ պատերազմի մը մտավախութիւնները փարատած՝ գիներու վրայ հակառակ անկում տեղի ունեցաւ: Բազմաթիւ սնանկութիւններ, հաշուեյարդարներ, անգործութիւնը անգամ մը եւս գլուխը առաւ քալեց :

Վրայ հասաւ 1956ի Սուէզի պատերազմը, նորէն ընդհ. պատերազմի մղձաւանջ: Վերստին ապրանքներու ամբարում, գիներու անբնական բարձրացում, առեւտրական գործառնութիւն, անգամ մը եւս գործերը սկսան եւ տագնապը դադրեցաւ փարատեցաւ ժամանակուան մը համար :

Այսպէս, 1950էն սկսած տնտեսական տագնապը անակնկալ ընդմիջումներով՝ օր մը Քորէայի եւ Հնդկաչինի՝ ուրիշ օր մը Սուէզի պատերազմներով հասանք այս օրուան տագնապին: Տեսնենք այս անգամ օրուան դիւանագէտները ի՞նչ անակնկալներ պիտի ստեղծեն, որ ժամանակուան մը համար նորէն հեռացնեն այս տագնապն ալ :

Մասնագէտներ այս տագնապը կը բաղդատեն, աւելի ճիշդը կը նմանցնեն 1928ին Ամերիկայի մէջ սկսած ու յամրաբար ի սփիւռս աշխարհի տարածուած տնտեսական տագնապին հետ, որ, Ֆրանսայի մէջ 1936ի Ժողովրդական Ճակատի վերելումով, գիներուն բարձրացումով եւ ալ աւելի ճիշդը 1938ի Մունիխով վերջ գտաւ այն ժամանակուան տնտեսական տագնապը :

Ներկայիս Ամերիկայի մէջ նորէն միլիոնաւոր անգործներ կան: Գերմանիոյ մարքը, որ տոլարին համահաւասար արժէք ունէր համաշխարհային առեւտրական հրապարակին վրայ, Գերմանիոյ նիւթական վերելքի մասին զովեստով կը խօսուէր յաճախ, այսօր հոն ալ տնտեսական տագնապը յամրաքայլ կը յառաջանայ, անգործութիւնը սկսած է զլուխ ցցել: Անգլիա, Իտալիա եւ այլ երկիրներ քիչ կամ շատ չափերով միեւնոյն պատկերը կը ներկայացնեն: Թուրքիա տարին 12 ամիս տագնապի մէջ է, որկոր բացած օգնութեան կը սպասէ, հակառակ պարագային կողոպուտ մը կը սարքեն .

Խորհրդ. Միութեան ու արբանեակ երկիրներուն մէջ տագնապ գոյութիւն չունի գործաւորները չորաթը 60 եւ աւելի ժամեր կ'աշխատին շատ չնչին ու ղեղչեալ սակերով՝ հազիւ ապրելու ատեան : Երկրագունդին վրայ բնակութիւն հաստատած ժողովուրդներուն գրեթէ մեծամասնութեան հետ առեւտուր կ'ընեն, ապրանք կը ծախեն շատ ցած գիներով, երբեմն ալ նուէր կուտան,— տնտեսական տագնապ չունին, չեն ունեցած ու պիտի չունենան: Իրենց տնտեսութիւնը հաւասարակշռուած ու ապահովուած է առեղծուածային խորհուրդներով :

Հասարակաց կամ հաւաքական չուկա –

ՄԻՇԱՅԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

Ցարաշարժ տղեկ մըն էր Միշա, կ'ուզէր անպայման բան մը ընել եւ երբ դուրս ելլելու հրաման չունենար, ամբողջ օրը, հոլի մը նման կը դառնար մեծերու ոտուններուն տակ :

Բոլորը, տղեկ թէ աղջնակ, լաւ գիտեն թէ մեծերը զբաղած են միշտ նեղացուցիչ գործերով: Ասոր համար «հանգիստ թող դիս» կը կրկնեն անվերջ :

Միշա, մասնաւորաբար շատ կը լսէր այս խօսքը: Մայրը միշտ զբաղած էր, հայրը նոյնպէս: Հայրը ամբողջ օրը դրասենեակը քաշուած, հաստ, շատ հաստ գիրքեր կը գրէր, բոլորն ալ տաղտկալի՝ ապահովաբար: Միշայի չէին թոյլատրեր կարդալ այդ գիրքերը :

Մայրիկը գեղեցիկ էր, շատ, իրական պուպրիկ մը. հայրիկն ալ գեղեցիկ էր, սակայն աւելի հնդիկի քան թէ պուպրիկի կը նմանէր ...

Գարնան հետ օդերը փոխուեցան: Ամէն օր անձրեւ. պտոյտի միջոց չկար : Միշա սախպուած անհանգիստ կ'ընէր հայրն ու մայրը, իրենց զբաղմունքներուն մէջ :

— Բաւ Միշա, չա՞տ կը նեղուիս, հարցուց հայրը օր մը իրեն :

— Այո, թուարանութեան դասս ըլլար կարծես :

— Լաւ ուրեմն. առ սա տետրակը եւ գրէ անոր մէջ բոլոր հետաքրքրական պատահարները : Ասոր օրագիր կ'ըսեն, օրագիրդ պիտի գրես :

— Ի՞նչ պիտի պատահի հետաքրքրական, հարցուց Միշա, տետրակը առնելով:

— Չեմ գիտեր :

— Ինչո՞ւ չես գիտեր ...

— Որովհետեւ երբ պզտիկ էի եւ լաւ չէի աշխատեր, կը չարչրկէի բոլորը իմ անիմաստ հարցումներով, միտքս չէի ուզեր աշխատցնել... հասկցա՞ր հիմա ... օն, գնա տեսնեմ ...

Միշա հասկցաւ թէ հայրը իրեն կ'ակնարկէր. չէր ուզեր խօսիլ հետը: Ինքզինք յանկարծ նուաստ ու նախատուած զգաց: Բայց հայրիկին աչքերը շատ բարի էին, հետեւաբար ...

— Եւ ո՞վ պիտի ընէ հետաքրքրական բան մը ... հարցուց միայն :

— –Դուն ինքդ: Եւ այժմ գնա, եթէ կը հաճիս, անհանգիստ մի ըներ զիս :

Միշա իր սենեակը գնաց. սեղանին վրայ դրաւ տետրը եւ պահիկ մը մտածելէ վերջ գրեց առաջին էջին վրայ .

« Օրագիր մըն է այս ...

« Հայրիկս ինծի գործիկ տետրակ մը տուաւ, եթէ ուզածս գրեմ, հետաքրքրական պիտի ըլլայ »:

Վայրկեան մը քննեց սենեակը նստած տեղէն: Որքան սովորական էր իրեն համար ամէն բան. ոտքի ելաւ ու հօրը գրասենեակը գնաց: Ալ սիրալիր ընդունելութիւն չեղաւ իրեն այնտեղ :

— Նորէ՞ն դուն ...

— Տես գրեցի արդէն, այսպէ՞ս է:

— Այո, այո, միայն տառասխալներ կան, գործիկ չեն ըսեր, այլ «գործիկ» . օն, տեղդ գնա ...

— Տակաւին ի՞նչ կրնամ գրել, հարցուց Միշա մտածկոտ ...:

— Ուզածդ. բան մը հնարէ գրէ. ոտանաւոր մը... բանաստեղծութիւն մը ...

— Ո՞րը ..

— Որը չկայ. դուն [illegible]է պիտի չինես, հանգիստ թող զիս, մի փակչիր ...

Ու հայրիկը տղուն ձեռքէն բռնած դուրս հանեց սենեակէն եւ դուռը գոցեց:

Ոչ. այս անգամ, իսկապէս անկիրթ բան էր հայրիկին ըրածը: Միշա վիրաւորուած էր, սրդողած: Սենեակը դարձաւ, նստաւ սեղանին առջեւ, տետրակը բացաւ :

« Ի՞նչ կայ գրելիք... դեռ ինչեր կրնամ գրել » , կը խորհէր :

Փողոցը մշուշոտ էր, կ'անձրեւէր. Միշա կը նեղուէր: Արգիլուած էր խոհանոց երթալ: Ինչ հետաքրքրական էր խոհանոցը ...

Առաւօտեան ինը քառորդ կ'անցնէր: Միշա աչքերը պատի ժամացոյցին՝ խոնջուքը զարկեց .

Ժամացոյցը պատն է կեցեր ».
«Սլաքները բաւ պեխեր

— Մամ, մամ, տես. բանաստեղծութիւն ըրի .

— Ինը, տասը, կ'ըսէր մայրիկը անձեռոցները շարելով : Միշա, մի անհանգիստ ըներ զիս, պիտի չուարիմ : Տասներկ, տասներկ...

Տղեկը մէկ թեւը անցուց մօր վիզին, միւս ձեռքով ալ տետրակը դրաւ մօրը քթին տակ :

— Մայր, մայրիկ նայէ :

— Տասներկու... Աստուած իմ, գետինը պիտի գլտորես զիս Միշա:

Սակայն առաւ տետրակը ու կարդաց :

— Նախ՝ ապահովաբար հայրիկը բամբ եւ դուն գրած ես... յետոյ տառասխալներ կան ...

Ցաւ պատճառեցին այս խօսքերը Միշայի .

— Ոտանաւո՞րի մէջ ալ տառասխալ պէտք չէ. հարցուց խեղճուկ ձայնով մը:

— Այո, այո, անհանգիստ մի ըներ զիս խնդրեմ, գնա աշխատէ :

— Ի՞նչ աշխատիմ :

— Օհօ, գնա բանաստեղծութիւնդ շարունակէ :

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻ

(1 Շար.)

յին մաս կազմող վեց գլխաւոր երկիրներէն Գերմանիոյ մէջ շաբաթական 47 ժամ կ'աշխատուին, գործաւորի մը շաբաթական 48 ժամերէն դուրս աշխատած յաւելեալ ժամերը միեւնոյն սակագինով կը վճարուին, ըլլայ կիրակի թէ տօնական օր: Իտալիոյ մէջ սակագինները յարաբերական են, գործի չգոյութեան պատճառաւ երբեմն ցեղչեալ գիներով կ'աշխատցնեն գործաւորները :

Ֆրանսայի մէջ ընդունուած է քառասուն ժամ աշխատելու դրութիւնը : (Բացի Ֆրանսայէն՝ ամէն երկրի մէջ կ'աշխատին 48 կամ աւելի ժամեր): Գործաւոր մը այս որոշուած ժամերէն դուրս իր աշխատած ժամերուն համար — ըլլայ կիրակի թէ տօնական օր ,— կը ստանայ բացառիկ վճարումներ ու նուէրներ: Ու բեմն արտադրութիւնները սուղի պատճառով կ'ըլլան եւ միջազգային շուկաներուն վրայ մրցակցութեան չեն դիմանար : Այս պատճառաւ գործարկութիւնները կ'աւելնան, անտեսական տագնապը ալ աւելի սուր հանգամանք կը ստանայ :

Ֆրանսացին առհասարակ ճանչցուած է իր գործը կիտցող խնայասէր ժողովուրդ, բայց այսօր բոլորովին հակառակն է, դարձած ենք անհոգ, անտարբեր փիլիսոփայ: Ոմանք կ'ըսեն — տասնեակ տարիներէ ի վեր խնայողութիւն ըրինք Փրանքը Փրանքին վրայ դիզեցինք, ի՞նչ եղաւ արդիւնքը: Պատերազմները եկան սրբեցին տարին եւ մենք մնացինք հոն ուր որ էինք (շատ քիչ բացառութեամբ) : Պէտք է ապրինք, հանգիստ շատ ու շատ դրամ վաստկինք, գործի տեսակի մասին ոչ մէկ խօսք, աւելածու դառնանք կամ ծխնելույզ մաքրող, հերիք է որ անմիջապէս, շատ ու շատ ....

Դժբախտաբար երիտասարդութիւնն ալ վարակուած է այս «հիմայ շուտ ու շատ» շահելու հիւանդութեամբ, ըլլան պատանի, երիտասարդ կամ ուսանող, բոլորն ալ ուշացած են կարծէք, թուիչք ու խոյանք չունին, անհոգ անտարբեր փիլիսոփայ, բոլորին ալ հաւատամքը միեւնոյն է, հիմա, անմիջապէս շուտ ու շատ ... կը նմանին այն, անոր որ բսած է — « Կընիկ կ'ուզեմ հիմա կ'ուզեմ »: Ցողուածագիր մը այս առթիւ կը պատմէ հետեւեալ պատմութիւնը —

Մեծ բէռ վաճառող ընկերութիւն մը ամէն ամիս ապառիկ երկար պայմանաժամով մեծ քանակութեամբ երկանիւ գործիքներ կը ծախէր: Այս գործիքները ապահովագրուած էին ընկերութեան մը կողմանէ, մէկը կը գնէ այս գործիքներէն հատ մը, վեց ամիս կանոնաւորապէս մասնավճարները դանձուելէն վերջ՝ յանկարծ վճարումները կը դադրին, դրամի չգոյութիւն: Ապահովագրութեան ընկերութիւնը անմիջապէս կը գրաւէ երկանիւը, կը ծախէ ու իր բաժին դրամը կը ստանայ, ապրանքին տէրն ալ ապահովագրութեան ընկերութենէն կը դանձէ իր դրամը, երկանիւը գնողին հարց կուտան .— Ինչո՞ւ չվճարեցիր պարտքդ: Այս անհոգ, ու անտարբեր փիլիսոփային պատասխանը կ'ըլլայ .— վեց ամիս վճարեցի 48.000 Փրանք, ամիսը ութ հազար Փրանքով գլուխը ճացայ: Այսպէս ապրանքին տէրը իր դրամը առաւ, ապահովագրութեան ընկերութիւնը երկանիւը գրաւեց ծախելով իր դրամը առաւ, իսկ երրորդ դէմքը գընորդն ալ ամիսը ութ հազար Փրանքով գլուխը ճացաւ: Խորհրդածութեան պէտք կա՞յ:

Տնտեսագէտներ կ'եզրակացնեն, այս տագնապը կրնայ շատ երկար տեւել, որովհետեւ արտադրութիւնները հակայական չափերով աւելցած են, սպառման շուկաները չքացած՝ Մայր Արեւելքի, Միջին Արեւելքի, մասամբ մըն ալ Ափրիկէի, կեդրոնական Եւրոպայի շուկաները առ այժմ պատմութեան անցած են, մեր ապրանքները սուղ՝ ստորճանաբար ամէն բան կը սղի: Նորէն գիներուն յաւելումներու մասին կը խօսուի, տուրքեր, ճամբորդութեան միջոցները, ածուխ, ելեքտրականութիւն, կազ, ծխախոտ, գինի եւայլն, միայն վերը յիշուած՝ 1950էն ի վեր պատահած անակնկալները կրնան ժամանակուան մը համար վերստին տագնապը մեղմացնել, բայց պէտք է լուրջ ու յարատեւ աշխատանք, ամենաբարձր պաշտօնեայէն մինչեւ ամենախոնարհ բանուորը, անխտիր ձեռք ձեռքի ու յամառ աշխատանքով միայն կրնան փրկել տնտեսութիւնը եւ անգամ եւս հեռացնել տագնապը որ, աւելի սուր է:

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՑԻ

Ո՞Վ Է ՄԱՕ ՑԷ ԹՈՒՆԿ

Առոյգ, միջահասակ, թիկնեղ, ըմբոստ մազերով, բարձրաճակատ, լայն դէմքով, դժուար առողանութեամբ, Մաօ Ցէ Թունկ անվիճելիօրէն ամենահակասական տիպարն է ներկայ օրերու համայնավարութեան: Բանաստեղծ, փիլիսոփայ, քաղաքագէտ, ռազմագէտ որուն յատկութիւնները ճանչցուած են այսօր ամբողջ աշխարհի կողմէ: Նախագահ Մաօ Ցէ Թունկ, նաեւ առաջնակարգ լողորդ մըն է: 1956ին, 63 տարեկանին, երեք անգամ յաջորդաբար լողալով կտրեց Եանկ Ցէ գետը, անոր պաղ ջուրերուն մէջ մնալով երկու ժամէ աւելի, հակառակ զօրաւոր հոսանքներու :

Մաօ ծնած է Շաօ Շան, 1893 թուին, հողագործ ընտանիքէ մը: Փոքր տարիքէն կը մտադրէ պայքարի բռնութեան եւ կոչտութեան դէմ, որոնք կը տիրէին ընտանեկան յարկէն ներս: 18 տարեկանին, կը նետուէր յեղափոխական շարժումին մէջ՝ զոր կը վարէր Սուն Եաթ Սէն՝ Մանչու Արքայատոհմի եւ «Կայսերապաշտութեան » դէմ:

1921ին, յարելով Մարքսի Վարդապետութեան, Շանկհայի մէջ ներկայ կը գտնուի Համայնավար կուսակցութեան առաջին համագումարին : 1923ի Յունիսին, անդամ կ'ընտրուի Համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէին: Մինչեւ 1939 կ'ունենայ մռայլ օրեր: Կը հարկադրուի պայքար մղել Զանկ Քայ Շեքի (որ իր յարաբերութիւնները խզած էր Համայնավարութեան հետ՝ 1927ին) եւ իր անձնական բարեկամներուն դէմ :

Արդարեւ, Մոսկուա աւելի վստահութիւն ցոյց կուտար Լի Լի Սանի, որ կողմնակից էր գործաւորական դասի, մինչ Մաօ կը յենուր գիւղացիական դասակարգին: Եւ այս՝ պատճառ կը դառնայ, որ Մաօ արտաքսուի Փոլիթպիւրոյէն :

Առաջին ճակատի վրայ կը մնայ սակայն, ի հեճուկս հողմերու ու հոսանքներու: Պատերազմական շրջանին, փաստր կուտայ իր զինուորական յատկութեանց :

Յանօթ «Երկար Նահանջ»ի ընթացքին, հարիւր հազար գիւղացիներ՝ այրեր թէ կիներ, նահանջելով Զանկ Քայ Շեքի վեց անգամ աւելի մեծ թիւով զօրքերուն առջեւ (որոնց սպայակոյտի խորհրդատուն իր էր գերմանացի Զօրավար Ֆոն Սիքտ) Մաոյի ղեկավարութեամբ կը քալեն տասը հազար քմ. եւ քսան հազար վերապրողներով կը հասնին Դեղին Գետափը: Պայքարը շահուած էր սակայն. «Համայնավար Պետութիւն» մը ծնունդ առած էր եւ գիւղացիական յեղափոխական դասուինքնավարութիւն մը հաստատուած՝ վերջնականապէս :

Ճափոն միջամտած ըլլալով Չինաստանի կռուին, Մաօ իր զօրքերը կը դնէ Զանկ Քայ Շեքի տրամադրութեան տակ: Կը գրէ գաղափարաբանական եւ ռազմագիտական բազմաթիւ հատորներ: Անոր անունին հռչակը կը տարածուի ամբողջ Չինաստանի մէջ: 1943ին արդէն կը վայելէ անվիճելի իշխանութիւն մը: Կ'ընտրուի նախագահ՝ Փոլիթպիւրոյի :

Պատերազմը վերջացած ըլլալով, բանակցութեան կը մտնէ Մառեշալ Զանկ Քայ Շեքի հետ: Այս բանակցութիւնները, որոնք կը տեւեն 45 օր, կը ձախողին : 1946ին ազգայնական եւ համայնավար ուժեր դէմ առ դէմ են կրկին: Սակայն, այս անգամ, Մաոյի ուժերը կ'աճին օրէ օր: Անոնք կը տիրանան ամերիկեան կազմածներուն, որոնք կը ծախուին կամ կը յքուին ազգայնական ուժերու կողմէ 1949ին, ամբողջ Չինաստան կը ճանչնայ Մաոյի իշխանութիւնը:

1949ին, վարչապետ կ'ընտրուի Չինաստանի ժողովրդային խորհրդակցական առաջին նիստին :

1950ին, առաջին անգամ ըլլալով կը մեկնի Մոսկուա: Այս առթիւ, Սթալինի հետ կը ստորագրէին եւ խորհրդ. համաձայնութիւնը 1957ին, Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան 40րդ տարեդարձին, Բ. անգամ ըլլալով կը մեկնի Խ. Միութիւն :

Հանրապետութեան նախագահ դառնալով, Մաօ ժամանակաւոր իշխանութենէն վեր կը դասուի: Գործնականօրէն ոչ մէկ ժողովրդային ցոյցի կը մասնակցի: Մաօ ժողովրդականութիւն չէ փնտռած երբեք: Իր նկարները, կիսանդրիները, որոնք միլիառաւոր օրինակներով հրապարակ դրուած են, կը զարդարեն բոլոր գրասենեակները եւ բոլոր բնակարանները՝ անխտիր :

Յ. ԳԻՒՐՋԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԱՍՐԱՀԻՆ

Վերջերս Փարիզի մէջ մեռաւ Տիկին Առաքելեան – Գիւրջեան, որ Հայաստանի Պետական Պատկերասրահին նուիրած էր իր ողբացեալ ամուսնոյն, արձանագործ Յակոբ Գիւրջեանէն մնացած հետեւեալ յիշատակները .—

1.— Մատանի մը (կնիք), որ Մաքսիմ Կորքիի կողմէ նուէր տրուած էր Յ. Գիւրջեանի, իբրեւ յիշատակ եւ շնորհակալութիւն՝ 1912ին արուեստագէտին շինած «Կորքի» կիսադրիին համար :

2.— Փարիզի Ժիւլիան ակադեմիայի կողմէ 1909ին Յ. Գիւրջեանի տրուած երկու մետալներ :

3.— 1912ին Շալեապինի կողմէ գրուած նամակ մը:

4.— Ա. Լունչարսկիի ստորագրութեամբ 1920ին (կամ՝ 1921ին ?) տրուած վկայական մը, որ արուեստագէտին կ'արտօնէ իր քանդակները փոխադրել արտասահման :

Ինչպէս նաեւ կարգ մը լուսանկարներ եւ թերթեր, որոնք կապ ունին Յ. Գիւրջեանի հետ :

ԴԵՂԱԳԻՐ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

Լաւագոյն է մաչիլ քան թէ ժանգոտիլ:

×

Լռէ՛, կամ այնպիսի բան մը խօսէ, որ լռութենէն աւելի արժէ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (316)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԴ.

ՄԻ ԳԻՒՂ ՌՈՒՏՈՒՆԵԱՑ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

— Տեղային կառավարութիւնը ի՞նչպէս էր նայում ձեր վարմունքների վրայ, երբ դուք սկսեցիք Քրդերին քրդի ձեւով պատասխանել, այսինքն ուզում եմ ասել, երբ սկսեցիք նոյնը անել, ինչ որ նրանք ձեզ հետ անում էին :

— Կառավարութիւնը եթէ խելք ունենար՝ պէտք է խրախուսէր մեզ, որովհետեւ մենք նրա գործը հեշտացնում էինք, անկարգներին պատժելով եւ խաղաղութիւնը վերականգնելով : Բայց նա սկզբում հալածեց մեզ, իր հին նախապաշարմունքով, թէ «դաւուրը» իրաւունք չպիտի ունենայ՝ մահմեդականին այն անել, ինչ որ մահմեդականը նրան անում է: Եւ եթէ նա այնքան անզօր չլինէր, որպէս է մեր կողմերում, կարող էր վնասել մեզ :

Քահանայի պատասխանը աւելի պարզեց ռէսը, աւելացնելով.

— Գիտէ՞ք, պարոն բժշկապետ, մեր կառավարութիւնը փափուկ անղերի փորփրողն է, երբ պինդ տեղը հասաւ, բրիչը մի կողմ կ'ընէ: Ինչո՞ւ մուդիրը, գայմագամը եւ դրանց նման այլ պաշտօնականներ՝ քուրդ աւագակի, քուրդ մարդասպանի ետեւից չեն ընկնում, որովհետեւ գիտեն, որ եթէ նրանց նեղացնելու լինեն, մի օր էլ իրանց տունը կողոպտուած կը տեսնեն, եւ իրանց գլուխն էլ իր տեղումը չմնայ :

— Քրդից, իրաւ է, նրանք այդ երկիւղը կարող են ունենալ, բայց Հայի՞ց ...

— Հայից, ճշմարիտ է, չեն ունենայ, բայց ոչ ամէն Հայից ... պատասխանեց ռէսը վիրաւորուած եղանակով : — Ինչո՞վ ենք մենք պակաս քրդից: Այս րոպէում, եթէ ձայն տալու լինեմ, ամբողջ գիւղը ոտքի կը կանգնէ, ուր որ ասելու լինեմ, կը գնան, ինչ որ հրամայելու լինեմ, կը կատարեն :

— Բայց մի գիւղ, լաւ մտածեցէք, ի՞նչ բան է մի գիւղը ...

Ասլանը, կարծես աշխատում էր բարկացնել ռէսին, որ նա աւելի ասէր, ինչ որ չէր ցանկանայ ասել :

— Միայն մի գիւղ չէ, պարոն բժշկապետ, խօսեց նա դարձեալ գայրացած եղանակով, — մեր ամբողջ ծովեզերքի բնակիչները նոյն հոգին եւ նոյն սիրտն ունեն : Ի հարկէ, մենք այժմ այն չենք անում, ինչ որ առաջ անում էինք. մենք այժմ ի զուր տեղը ոչ ոքին վնաս չենք տալիս : Եթէ առաջ շատ անգամ բոլորովին անմեղ մարդկանց թռնում եւ մորթում էինք, այդ նրա համար էր, որ մեր թշնամիներին ցոյց տանք, թէ տեսէք, եթէ դուք չարութիւն կ'անէք. մենք էլ ընդունակ ենք նոյն անելու, լաւն այն է, որ ոչ դուք անէք եւ ոչ մենք, այլ ապրենք միասին, որպէս բարի դրացիներ : Եւ այդպէս էլ եղաւ. մեր ցոյցերից յետոյ՝ Քրդերը բարեկամացան մեզ հետ, որովհետեւ նրանք գիտեն յարգել քաջութիւնը: Այժմ շատ դէպքեռում, երբ նրանք կռիւ ունեն միմեանց հետ, մեր օգնութեան են դիմում :

— Իսկ եթէ ձեզ հարկաւոր լինի նրանց օգնութիւնը ?

— Զէն խնայի :

Ես մտաբերեցի Թօփմախ – Արթինի առածը. «Թուրքին ծեծիր, հետր բարեկացիր»:

Ասլանը հարցրեց .

— Ինձ շատ զարմացնում է այն, թէ ի՞նչ հրաշքով կատարուեցաւ ձեր կեանքում այդ մեծ փոփոխութիւնը, որ դուք ձեր վաղեմի սարկութիւնից (որը այլ բառերով սովորել էիք հնազանդութիւն եւ համբերութիւն կոչել) յանկարծ դուրս եկաք, եւ սկսեցիք անձնապաշտպանութեան դիմել: Ո՞վ մտցրեց ձեր մէջ այդ միտքը եւ այդ հոգին: Ո՞վ սովորեցրեց ձեզ ընտրել զէնքը՝ որպէս գլխաւոր միջոց եւ գրաւական՝ թէ թշնամու եւ թէ բարեկամի հետ խաղաղութիւն պահպանելու :

— Մենք այդ բոլոր փոփոխութիւններով պարտական ենք մեր սիրելի վարժապետին, — պատասխանեց ռէսը : — Նա բաց արեց թէ մեր աչքերը եւ թէ մեր կապուած, կաշկանդուած ձեռքերը: Նա մտցրեց մեր մէջ անձնապաշտպանութեան ոգին, սովորեցրեց բարեկամի հետ բարեկամ լինել, թշնամու հետ թշնամի, եթէ չհաճի բարեկամանալ: Նա մեզ հետ քաջութեամբ մասնակցում էր այն բոլոր գործերում, որ կատարուեցան վերջին տարիներում:

Բայց որքան գործեր կատարուեցան այդ ժամանակներում ... Որքան զոհեր տուեցինք մենք, մինչեւ կարողացանք փոքր ի շատէ ապահովել մեր դրութիւնը ... Աղետալի, շատ աղետալի էին այդ ժամանակները ... մենք միշտ արիւնոտ ձեռքով էինք ուտում մեր հացը, եթէ մի բուպէ միջոց էինք գտնում ուտելու ...

Վերջին խօսքերի ժամանակ ռէսի ձայնը դողդղաց, նրա այրական դէմքը ընդունեց խիստ տխուր արտայայտութիւն :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

"ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ կը նուիրէ Տաքա-րէն՝ Գ. Մ. Առաքելեան, Գ. Ժիրայր Ալթունեանին (Ալֆորվիլ), եւ Գ. Յովհ. Գրիգորեան՝ Գ. Հրանդ Յակոբեանին (Ալֆորվիլ):

Գ. Առաքելեան երկու հազար ֆրանք ալ կը նուիրէ Մշակոյթի Տան իր հայրենակցին Մկրտիչ Դերձակեանի յիշատակին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կրբնոպլի Կապ. Խաչը՝ իր խորին վշտակցութիւնները կը յայտնէ Գ. Վ. Բախտեանի, իր մօր մահուան տխուր առիթով:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այսօր Չորեքշաբթի, Ճրագալոյց Ծննդեան, ժամը 17ին ժամերգութիւն, ժամը 18ին ձայնաւոր պատարագ եւ նախատօնակ:

Վաղը Հինգշաբթի, Տօն Ծննդեան:

Ժամերգութիւն եւ ձայնաւոր պատարագ ժամը 10ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի տօնական խնճոյքը Յունուար 11ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ, «Անարոնեան» ակումբին մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԾՆՈՒՆԴԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այս Չորեքշաբթի, 24 Դեկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս:

Կազմակերպութեամբ Գոմոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբին կողմէ:

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն, հայկ. պարեր:

Կը ներկայացուի «ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ», խիստ քրքջալից կատակերգութիւն մը:

Պար՝ Օրքէսթր Անժ Քոլէթթա:

Անակնկալներ, քօթիյոն, զուարթ մթնոլորտ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կրբնոպլի Կապ. Խաչի վարչութիւնը՝ շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկ. Իսկուհի Արապեանէ հազար ֆր., ի նպաստ իր դպրոցին:

×

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Գ. Սինապեանէ, իրենց հօր եւ աներհօր մահուան առթիւ:

×

ՍԼՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Տէր եւ Տիկին Վ. Խրբիմեան եւ զաւակները մասնաւոր շնորհակալութիւն կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. «Անտօք» կոմիտէին, Հ. Յ. Դ. Սէն Շամոնի «Վարուժան» կոմիտէին, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, նամակով եւ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ եղբօրորդւոյն տարաբախտ Միքայէլ Խրիմեանի տխուր մահուան առթիւ, որ Պէյրութի մէջ անժամանակ զոհ գնաց:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Չորեքշաբթի, 24 Դեկտեմբեր, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտեան հինգը, *Օթէլ տը լա Փրոււա տ'Օր* շքեղ սրահին մէջ:

Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք

Առատ կերուխում եւ հաճելի անակնկալներ:

ORCHESTRE JOHANNES MERCIER-KERMANN

Կը հրաւիրուին Վալանսի եւ շրջանի բոլոր Հայերը անխտիր:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ալֆորվիլի Հայկ. դպրոցի, կիրակի ժամը չորսին Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ-պարահանդէսը, 1 Փետր. 1959:

Կիրակի, ժամը 15–24, Լէ զ'Ամպասատէօր, 3 Ավընիւ Կապրիէլ, Շան զ'Էլիզէ:

Պատրաստուեցէք այժմէն ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Էլիզէ 67-03:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Հինգշաբթի օր կը կատարուի Ս. Ծննդեան տօնը, սովորականէն աւելի շքեղութեամբ: Կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ, բազմաձայն երգեցիկ խումբով: Մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի եկեղեցիին հանգուցեալ զօրուորներուն եւ երգեցիկ խումբի ննջեցեալներուն յիշատակին:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Փոն տը Շէրիւի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին: Պիտի պատարագէ Լիոնէն Տէր Վռամշապուհ քհնյ. Գարիպեանը, դպրապետութեամբ Գ. Մարտիրոսեանի:

Այս առթիւ կը հրաւիրենք մեր բոլոր հայրենակիցները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» Ենթակոմիտէի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ «Յառաջ» խումբին ընկերներն ու ընկերուհիները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 9ին, դպրոցի սրահին մէջ, ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. [illegible] կոմ[illegible] տեղապահ [illegible] կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Հինգշաբթի առաւօտ Ծննդեան տօնին առթիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Ռիւ Ժէ, Սէն Լուի սրահին մէջ:

Պիտի պատարագէ Թորգոմ քհնյ.

« ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ » ԻՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ամէն տարի, ամավերջի այս օրերուն, հրատարակուած եւ մինչեւ հեռաւոր գաղութները հասած կ'ըլլար «Ամէնուն Տարեգիրքի» հերթական հատորը: Այս տարի, դժբախտաբար, կարելի չեղաւ իրականացնել հրատարակութիւնը իր ժամանակին, Լիբանանի մէջ պայթած եւ ամիսներով շարունակուած խռովութեան հետեւանքով:

Այժմ, ի գիտութիւն Տարեգիրքի ընթերցողներուն կը հաղորդուի, թէ 1959ի հատորը կը գտնուի արդէն մամուլի տակ եւ Պէյրութի մէջ լոյս կը տեսնէ յառաջիկայ Մարտի ընթացքին, իր սովորական ճոխ բովանդակութեամբ եւ բազմաթիւ նորութիւններով: Հեռաւոր գաղութներու ընթերցողներն ալ կ'ունենան զայն իրենց տրամադրութեան տակ մինչեւ Ապրիլի վերջերը:

Տարեգիրքի բարեկամները թող ներողամիտ գտնուին բոլորովին ակամայ ու բացառիկ այս յապաղումին համար:

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9ᵉ)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — JEUDI 25 DECEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 837— 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4179

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"... ԵՒ ՅԵՐԿԻՐ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ"

Ներողական Ծնունդի աւանդական «խաղաղութեան պատգամ»ները կանուխ սկսան հասնիլ այս տարի։

Առաջին պատգամը հասաւ ոչ թէ սովորական զասական ճամբով — մէկ երկրէն միւսը — այլ երկինքէն երկիր, մասնաւոր խորհրդաւորութիւն մը տալով անոր։

Յիսուսի Ծնունդը հրեշտակի մը միջոցաւ հաղորդուած էր հովիւներուն, որոնք բացօթեայ կը գիշերէին Բեթղեհէմի շրջակայքը՝ ի պահպանութիւն իրենց հօտերուն։ Ու յանկարծ հրեշտակին միացան «զօրք երկնաւորք», որ կ'օրհնէին զԱստուած եւ կ'ըսէին.

«Փառք ի բարձունս Աստուծոյ եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն» (Ղուկաս, Բ. 13-14)։

Քրիստոնեայ եկեղեցիները դարերէ ի վեր Ծննդեան տօնին առթիւ կը կրկնեն խաղաղութեան հրեշտակային աւետիսը։

Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին իր «Աւետարանական ժամերգութեան» մէջ ամէն օր կ'երգէ «Փառք ի բարձունս»ը։ Իսկ կիրակի օրերը հաւատացեալները իրենք ալ ջերմեռանդօրէն եւ խմբովին կը մասնակցին դպիրներու երգեցողութեան։ Ա՛յնքան մեծ է հայ ժողովուրդին սէրը խաղաղութեան համար։

Ու մեր «Տէր Ողորմեա»յին միջոցաւ յաւէտ կը պաղատինք Աստուծմէ. «Տո՛ւր աշխարհիս խաղաղութիւն»։

Հայ քրիստոնեային աղօթքը սակայն կը մնայ «Ձայն բարբառոյ յանապատի» ու դժբախտաբար չունենք պարզ «մաղթանք»ի մը սահմանէն անդին։

Այսպէս, եթէ Աստուած լսէր Հայուն, մանաւանդ մեր բարեպաշտ մամիկներուն սրտաբուխ աղօթքը, մշտնջենական խաղաղութիւն պիտի տիրէր երկրի վրայ։ Մարդիկ պիտի չկոտորէին զիրար, այլ պիտի ապրէին իբրեւ եղբայր, փառք տալով երկնաւորին, որ է «ի բարձունս»։

Այսպէս ուրեմն, խաղաղութեան առաջին պատգամը բարձունքներէն է, որ կու գայ այս անգամ, յիշեցնելով որ հիւլէական դարուն մէջ կ'ապրինք։

Գիտութիւնը մրցումի ելած է հրեշտակներուն եւ «երկնաւոր զօրաց» հետ։

Միացեալ Նահանգներու նախագահն է, որ աշխարհի պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով «պատգամ» մը կը ղրկէ անհունէն՝ երկրիս շուրջ թաւալող արուեստական արբանեակի մը մէջէն՝ ձեռքերով անջրպետի անսահման տարածութիւնները։

Ու ահիկա «խաղաղութեան պատգամ» մըն է՝ երկինքէն դէպի երկիր.

«Այս եզակի միջոցով ձեզի ու ամբողջ մարդկութեան կը յայտնեմ թէ՝ Միացեալ Նահանգները կը բաղձան յերկիր խաղաղութիւն եւ հաճութիւն ի մարդիկ համայն աշխարհի»։

«Խաղաղութիւն» կը հոլովեն բոլոր անոնք, որ կոչուած են վարելու մարդկութեան ճակատագիրը։

«Խաղաղութիւն» յանկերգը աւելի բարձր կը հնչէ սակայն արեւելքէն քան արեւմուտքէն։

«Խաղաղութեան կողմնակիցներ» ու ղօղ սորվուած «լօզունգ»ները կ'արձագանգեն Սթոքհոլմէն մինչեւ Ջինեւմաչին, Մոսկուայէն մինչեւ Պաղտատ – Պասրա, Ասիոյ ու Ափրիկէի խաւարակուռ անկիւններէն մինչեւ արեւմուտքի քաղաքակիրթ ոստանները։

Անոնց կ'ընկերանայ սպիտակափառ աղաւնին, խաղաղութեան ձիթենին կտուցին։

Երբե՛ք այսքան ծանր հեղնանքի առարկայ չէին եղած խաղաղութիւնն ու անոր անմեղունակ խորհրդանշանը։

Օրուան տօնին առթիւ անգամ մը եւս մաղթենք՝ «... եւ յերկիր խաղաղութիւն»։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՍՐԻ ՃԱՌԸ

« ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ԴԷՄ ԵՆ»

Երեքշաբթի օր Եգիպտոսի մէջ տօնուեցաւ Սուէզի դէպքին երկրորդ տարեդարձը. Նախագահ Նասր գնաց Փոր-Սայիտ, ուր թնդանօթի 21 հարուածներով դիմաւորուեցաւ եւ արտասանեց քաղաքական կարեւոր ճառ մը, ծանր յարձակումներ գործելով համայնավարներու վրայ։

Նասր մանաւանդ քննադատեց սուրիացի համայնավարները, որոնք կը մերժեն թիկունք կանգնիլ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան։

Քննադատեց նաեւ Անգլիոյ նախկին վարչապետ՝ Անթընի Իտըն, որ աշխարհը խաբեց 1956ին, Սուէզի գրաւման օրերուն։ Այնուհետեւ Նախագահը աւելցուց — «Պէտք հալածենք բոլոր անոնք՝ որոնք կ'ընդդիմանան արաբ ազգայնականութեան։ Ժամանակին կռուած ենք Իսրայէլի եւ մեծ պետութեանց դէմ։ Այսօր դարձեալ պիտի կռուինք արաբ ազգայնականութեան համար. Արաբները պիտի պայքարին պառակտողներու դէմ»։

Անգլիոյ եւ Իսրայէլի դէմ կատարուած յարձակումներէ ետք, Նախագահին ճառին մէջ ուշագրաւ է մանաւանդ Սուրիոյ համայնավարներու դէմ եղած յարձակումը — Մինչ Սուրիոյ արաբ ժողովուրդը հաւատք ունի Եգիպտոսի հետ իր միութեան մէջ, այս միութեան եւ արաբ ազգայնականութեան թշնամիները կը գործեն միութեան դէմ։ Այս ձեւով կը ստեղծուի յետադիմութիւնը։

Նախագահ Նասր աւելցուց — «Սուրիոյ համայնավար կուսակցութիւնը կը ցուցի արաբ ազգայնականութեան եւ արաբական միութեան դէմ, որովհետեւ ան համոզուած է որ արաբական ազգայնականութիւնը արգելք պիտի հանդիսանայ պառակտողներու գործունէութեան։

«Սուրիոյ համայնավար կուսակցութիւնը ցուցեց մեզի դէմ, բայց մեր ուժին առջեւ տապալեցաւ. Նոյնպէս Սուրիոյ համայնավար կուսակցութիւնը յայտարարեց թէ կը մերժէ միանալ ... Արաբական Միացեալ Ազգին։ Նոյնիսկ կարգ մը համայնավարներ ընդդիմացան արաբական ազգայնականութեան եւ յայտարարեցին թէ կ'ուզեն անջատուիլ Եգիպտոսէն»։

Այնուհետեւ, Միացեալ Հանրապետութեան Նախագահը խօսեցաւ պայքարի մասին, չհաւնելով թէ 1958ին արաբական դրօշը բարձր կը ծածանի «շնորհիւ 1956ի յաղթանակին»։

1958ին է դարձեալ, որ տապալեցաւ Պաղտատի Ուխտը, Իրաքի յեղափոխութեան շնորհիւ։ Աշխարհի այս շրջանին մէջ այսուհետեւ Արաբներու ձայնը կը լսուի միայն։

1958ին է որ Ա. Հ. Մ.ը սկսաւ իր հնգամեայ ծրագրի գործադրութեան եւ Ասուանի ամբարտակին շինութեան, որուն շնորհիւ պիտի ստեղծուի Նեղոսի նոր հովիտ մը։

Եզրակացնելով, Նասր ըսաւ — Արաբական Միաց. Հանրապետութիւնը զինուորագրուած է «խաղաղութեան պայքարին մէջ» եւ միշտ պիտի յարգէ դրական չէզոքութեան իր քաղաքականութիւնը եւ ուրիշ պետութեան մը գործակատարը պիտի չըլլայ։

× Արեւմտեան Գերմանիա պատուիրակութիւն մը պիտի ղրկէ Եգիպտոս, ուսումնասիրելու համար Ասուանի ամբարտակի շինութեան մասնագիտական եւ նիւթական պայմանները։ Ֆոնի Արտաքին նախարարութեան մէջ կը յայտարարուի թէ արեւմտեան պատուիրակութիւնը շուտով ճամբայ կ'ելլէ, քանի որ Արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետ Կրոթըվոլ Ցանուարին Գահիրէ պիտի երթայ։

Ինչպէս ծանօթ է, Արեւմտեան Գերմանիա կը մտածէ նիւթական եւ մասնագիտական իր օժանդակութիւնը բերել Ասուանի ամբարտակին շինութեան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Գերագոյն Խորհուրդը դպրոցներու ծրագիրը վաւերացնելէ ետք, Խրուշչեւ 1347 երեսփոխաններու առջեւ ներկայացուց կրթական եռամեայ ծրագիր մը, որուն գլխաւոր կէտն է՝ մինչեւ 15 տարեկան պարտադիր ուսում. այնուհետեւ՝ ուսանողները շաբաթը երեք օր պիտի աշխատին գործարաններու մէջ։

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ նոր յուշագիր մը ղրկեց Արեւմուտքի, առաջարկելով ոչ-յարձակողական դաշինք մը կնքել երկու աշխարհամասերու միջեւ։ Միւս կողմէ Մոսկուա նոր ազդարարութիւն մը բրած է Իտալիոյ, ըսելով թէ իտալական հողամասը ամերիկեան զինուորական խարիսխի վերածուած է՝ փոխադարձ յարձակումներու ենթակայ դառնալով։

ԱԶԳ. ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ Նախագահ Զանկ Քայ Չէք, Մաօ Ցէ Թունկի հետեւելով յայտարարեց թէ նախագահական յառաջիկայ ընտրութեան թեկնածու չէ։ Զանկ Քայ Չէքի պաշտօնավարութեան շրջանը կը վերջանայ 1960 Մայիս 19ին։ Ազգայնական պարագլուխը իր խօսքը վերջացուց, յայտարարելով թէ Ազգայնականները օր մը անկէ պիտի դառնան չինական հողամասին։

ՄԱՐԵՇԱԼ ԹԻԹՕ Ճաքարթա հասաւ, ուր ընդունուեցաւ Նախագահ Սուքարնոյի կողմէ։ Այս առթիւ արձակուեցան լուսանկարներն ու լուացք՝ նաւահանգիստի ջուրերուն մէջ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔՈԹԻ երեքշաբթի օր ճաշի հրաւիրած էր Զօր. Տը Կոլը. Երկու նախագահները մտերմիկ մթնոլորտի մէջ անցուցած են երեկոն։ Միւս կողմէ նախկին երեսփոխան Մենտէս Ֆրանս հրաժարեցաւ Միջազգային հիմնադրամի կառավարիչի իր պաշտօնէն։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ պարտուած կառավարիչը՝ Հարիման, յայտարարեց թէ կը մտածէ Խ. Միութիւն երթալ յառաջիկայ տարուան սկիզբը։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ իտալական դեսպանատան մէջ խորհրդային առեւտրական համաձայնագրի մը ստորագրութեան առթիւ Ա. Միկոյեան յայտարարեց թէ իր արձակուրդը պիտի անցընէ Միացեալ Նահանգներու մէջ։ Իտալիոյ դեսպանը մեծ յաջողութիւններ մաղթեց Միկոյեանի՝ իր համբորդութեան «անուղղակի արդիւնքներուն» համար, որուն պատասխանելով

Խ. Միութեան փոխ վարչապետը ըսաւ — 22 տարի առաջ գացած եմ Միացեալ Նահանգներ, այնպէս որ՝ ճամբան գիտեմ եւ չեմ կորսուիր, իսկ եթէ անուղղակի արդիւնքներ ձեռք ձգեմ, աւելի՛ լաւ, որովհետեւ անոնք մեծապէս օգտակար պիտի ըլլան աշխարհի համար։

ՆԵԿԵՒԻ անապատին մէջ կատարուած պեղումները երեւան հանեցին սարքեր — կրեայ բնակարաններ որոնք ցոյց կու տան թէ Եգիպտոսի բուրգերու շինութենէն հինգ դար առաջ քաղաքակրթութիւնը ծաղկած էր արդէն այդ շրջանին մէջ։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻԳ. Պապը, Ծնունդի պատգամը տուաւ աշխարհին, առջի օր, որ երեսուն լեզուներով ձայնասփռուեցաւ։ Պապը ծանրացաւ անգամ մը եւս երկաթեայ վարագոյրէն անդին տիրող բռնակալութեան վրայ, մանաւանդ եկեղեցւոյ վիճակը։ «Ամէն տեղ պէտք է պաշտպանենք քրիստոնեայ սկզբունքները», ըսաւ Յովհաննէս Իգ.։

× Կարդինալ Աղաջանեան, վերադառնալով Մանիլայէն, Դեկտեմբեր 21ին հասած է Պէյրութ։ Միւս կողմէ կարդինալ Աղաջանեանի կողմէ, վերջերս Հռոմ գացած է պատրիարքական ընդհ. փոխանորդ Սահակ Եպիսկ. Կոգեան, եւ ներկայ եղած նոր կարդինալներու հռչակման հանդիսութեանց։

ՕՐԷ ՕՐ

« ԳՈՅԱՄԱՐՏ »

Նպատակը բնորոշուած է անունով. գոյամա՛րտ: Տարբեր չէր կրնար ըլլալ Նոր Սերունդի պատգամը՝ Նոր տարուան առթիւ: Եւ, իբրեւ յաւշամատեան՝ տարի մը ամբողջ այդ պատգամը կոչուած է գօտեպնդելու իւրաքանչիւր Հայ, տարեց թէ երիտասարդ:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի մասնաճիւղը ճիգ չի խնայեր ամէն տարի աւելի խնամուած օրացոյց – ալպոմ մը հրամցնելու համար: 14 մեծադիր էջ, տարբեր գոյներով եւ խնամուած տպագրութեամբ՝ «Գոյամարտ»ը ճիշդ ատենին կը հասնի, դիւրացնելով նուէր մը ընելու մեր մտատանջութիւնը: Թէեւ, օրացոյց մը ըլլալով հանդերձ, այս հրատարակութիւնը «առձեռն հանրագիտարան» մըն է միաժամանակ: Պատկերազարդ: Գրական, պատմական, գեղարուեստական ու ազգային հայեցեալ ակնարկներով եւ թուականներով, դէմքերով ու դէպքերով, ի՛նչ որ լաւագոյնս կը յարմարի իր հետապնդած նպատակին:

Արդարեւ, իբրեւ Հայ, կը կարծեմ թէ բոլորս ալ հոգեկան հրճուանք մը կը զգանք ամիս մը ամբողջ դիտելով Նալբանդեանն ու Աբովեանը, միշտ յիշելու համար «[illegible] աշխարհի ծնունդ նոր մենք»: Մեր մեծերը՝ որոնց յիշատակը թանկ է բոլորիս համար: Պատկերներ՝ արհաւիրքի օրերէն: Նահատակ դէմքեր՝ որոնք իրենց գրիչով մեր կամքը գօտեպնդեցին, քաջք տալով հայ հոգիին: Մայիս ամսուան յատկացուած էջին վրայ կը տեսնուի Հայաստանի Հանրապետութեան խորհրդանշանը. Քերթուած մըն ալ Ա. Իսահակեանէ (Հայաստանին):

Օգոստոսի էջը յատկացուած է Ֆրանսացի եւ անգլիացի քաղաքական եւ ընկերային դէմքերու՝ որոնք պաշտպանած են հայկական դատը: Կլատստոնի ծանօթ խօսքը, անգլերէն եւ հայերէն, դրուած է իր լուսանկարին տակ — «Հայաստանի ծառայել՝ քաղաքակրթութեան ծառայել է»:

Շարքը երկար է տակաւին, հաւատքի եւ արուեստի դէմքերու լուսանկարներով ճոխացեալ (Զարեհ Ա. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, կարդինալ Աղաջանեան, Վահէ Քաչա, Աշոտ Մալաքեան եւն.):

Ամէն պարագայի մէջ «Գոյամարտ»ը աւելի՛ն կը գոհացնէ Օրացոյց – ալպոմի մը պահանջը: Տպագրութիւնը գեղեցիկ է: Կողքին վրայ՝ Ժ. Փալամուտեանի մէկ նկարը՝ կիսակործան վանք մը, Արարատեան Դաշտին մէջ. հեռուէն՝ երկու Մասիսները:

Մեծ Մասիս եւ Փոքր Մասիս, այնքան հեռու մեզմէ եւ այնքա՛ն մօտ մեր սրտին՝ համահայկական Գոյամարտի այս օրերուն...:

ԱՐՄԵՆԱԿ

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ Յառաջ վաղը լոյս չի տեսներ, մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ:

ՄԵՐ ՊԱՅՔԱՐԸ

Մէկ չէ մեր պայքարը, շատ է. բազմաթիւ ու բազմազան ճակատներու վրայ։

Կը պայքարինք նախ՝ մեր կեանքին, գոյութեան համար. պահելու համար մեր ժողովուրդը, որ ցիրուցան է աշխարհէ աշխարհ, հեռու հայրենի հողերէն։

Այդ ցիրուցան բազմութիւնները յիշատակներով կ'ապրին. հայրենիքնէն միասին բերած հին յուշերով եւ, նաեւ, վաղուան, ապագայ յոյսերով։

Ազգային, հոգեկան ու իմացական. ընտանեկան ու բարոյական ժառանգութիւններ, հարստութիւններ ունինք, եւ անոնցմով կ'ապրինք։

Ունինք մեր սքանչելի լեզուն, ազգային ու ընտանեկան բարքերը, աւանդութիւնները. մեր դիրն ու գրականութիւնը. մեր կրօնական ու եկեղեցական զգացումները, առանձնայատկութիւնները։

Ազգ ենք, հին օրերէն սկսած, եւ ունինք մեր ազգային բաղձանքները։

Ու մեր աշխարհացրիւ այս վիճակին մէջ, կ'ապրինք շրջապատուած բազմաթիւ վտանգներէ։ Այդ վտանգներուն մէջ՝ կ'ուզենք պահել մենք մեզ. ազգը, ուրկէ՝ ազգապահպանում բառը, որ դժուար թէ օտար որեւէ լեզուի մէջ գոյութիւն ունեցած ըլլայ, իբրեւ բառ ու հասկացողութիւն։

Ալեկոծութեան, կրնանք ըսել նոյնիսկ նաւաբեկութեան մէջ ենք, եւ սակայն կ'ապրինք, ամբողջն կառչելով ազգային փրկարար լաստերու։

Հին սերունդը, այն որ, առնուազն յիսնամեակ մը ունի իր ետին, հաւատքով ու յամառութեամբ կը պահէ իր հաւատարմութիւնը՝ իր ազգային անցեալին ու ապագայ երազներուն հանդէպ։

Կը պայքարինք, որ պահենք ինչ որ միասին բերած ենք։ Զկորսնցնենք մեր գոյութեան յենարանները։

Գիտենք թէ տարուէ տարի կը տժգունին հին պատկերները. մշուշով կը ծածկուին հայրենի յիշատակները. կ'աղօտին մեր վառ երազները։ Սակայն, հին ու ամբողջական կոճղ, հայ ժողովուրդը, յանձին իր հին սերունդին, կը մնայ։

Վտանգը հիներուն համար չէ. կոճղերուն չի հասնիր։ Անոնք կը մնան, հաստատ ու անսասան։

Կը մնան հաստատ, որովհետեւ կը պայքարին։ Կը պայքարին՝ պահելու համար մեր լեզուն, մեր երգը, մեր ազգային գաղափարներն ու ձգտումները։ Կը պայքարին՝ պահելու համար Հայութիւնը։

Ո՞վ պիտի շարունակէ սակայն պայքարը՝ հայ լեզուին համար, եթէ վաղը չխօսուի ան. ո՞վ պիտի փնտռէ հայ երգը, եթէ օր մը չերգուի ան. եւ ո՞վ պիտի կարդայ հայ գիրքը, գրականութիւնը, եթէ ալ չծաղկին անոնք...

Ժամանակակից հայ կեանքին, մէկէ աւելի վայրերու մէջ, մեծագոյն ողբերգութիւնը՝ այս հարցումներէն կը բխի, անոնց տրուած կամ տրուելիք պատասխաններէն։

Պայքարի առաջին եւ առաջնակարգ ճակատը ասիկա է, ազգապահպանումի ճակատը։

Կոչուած ենք պայքարելու, ի հարկին, հոսանքն ի վեր թիավարելով նոյնիսկ, պահելու համար ամէնէն առաջ մեր լեզուն։ Այս նպատակով է որ դպրոցներ ու դասընթացքներ կը հաստատենք, նոր, ծլարձակ սերունդին փոխանցելու համար մեր լեզուն, հոգ չէ թէ չափ հաւասար, նոյնիսկ նախնական ատիճանով մը։

Այս փոխանցումը թող ըլլայ նախնական վիճակի մէջ, որովհետեւ կը հաւատանք թէ հայ բառին ու բարբառին թաքուն ուժը, անոնց մէջ խտացած ազգային ոգին կրնան պահել հայ տղան ու աղջիկը, ազգային շրջանակի մէջ, անոնցմէ մէկ քանին ալ մղելով աւելի լայն ճիգերու եւ ուսումնասիրութեան։

Եւ դարձեալ նոյն նպատակով է որ եկեղեցիներ կը հաստատենք, գպրաց դասերով ու երգչախումբերով, որովհետեւ կը հաւատանք որ մեր եկեղեցական երաժշտութիւնը եւ մեր երգերը ունին, մեր նախահայրերէն փոխանցուած շունչ մը, զօրութիւն մը, որոնք կրնան պաշտպանել նոր սերունդը, այսինքն՝ վաղուան Հայութիւնը։

Այսպէս, պիտի պայքարինք ու յաւելեալ ուժերով պիտի շարունակենք փրկութեան այս գործը, որպէսզի չընկղմինք, մեր հայրերուն գիղած այս հարուստ ժառանգութիւնը չկորսուի եւ չընկղմի տարագրութեան ծովերուն մէջ։

Այս պայքարով, այս պայքարի ընթացքին, կրցա՞նք բացատրել հայ նոր սերունդին մէջ մեր լեզուին, մշակոյթին ու պատմութեան հանդէպ սէրը։ Կրցա՞նք իրական պայքարի, ընդհանրական շարժումի վերածել հայերէն խօսելու, երգելու եւ Հայոց պատմութիւնը սորվելու ջանքերը, այն ատեն ապահոված կ'ըլլանք մեծագոյն յաղթանակը։

Ունինք երիտասարդութիւն մը, ոգիով հայ, գիտութեամբ ու կրթութեամբ օտար։ Թանկագին ու գպրոցական երիտասարդութիւն մը, որ մեր պատմութեան մէջ աննախընթաց է իր մասնագիտական պատրաստութեամբ։

Եթէ, արտասահմանը, սահմանափակ թիւով, հարիւրներով միայն կը հաշուէ իր մասնագէտներն ու համալսարանականները, միայն Ամերիկահայութիւնը կրնայ հաշուել հազարներով, որոնց մէջ չեն պակսիր առաջնակարգ դէմքեր, զանազան ճիւղերու մէջ։

Կը պարծենանք մեր հայրենիքի գիտնականներով ու մասնագէտներով։ Նըւա՞զ պանծալի են արտասահմանի եւ յատկապէս Ամերիկայի մէջ, մեր նոր սերունդէն հասած մասնագէտները, ճարտարագէտ, բժիշկ, լեզուագէտ, գիտնական, գրագէտ, իրաւագէտ եւայլն, որոնք սակայն ամերիկեան կեանքին ու գործերուն մէջ խրած, քիչ անգամ կը յիշատակուին։

Վիճակագրութիւն մը այս ուղղութեամբ, պիտի զարմացնէր մեզ։ Արդ, կրնա՞նք այս դպրոցական սերունդին, այսօրուան, այլ մանաւանդ վաղուան երիտասարդ բազմութիւններուն հայկականութեան ոգին փոխանցել եւ հայ արժէքներուն, մտքին ու մշակոյթին լոյսն ու ճառագայթը հասցնել անոնց։

Անկարելի չէ, եթէ մեր ուժերը եւ մեր կոհողութիւնները այս ուղղութեամբ տանինք, նիւթական միջոցներ ստեղծենք, համապատասխան հրատարակութիւններ ընենք, անգլերէն ու հայերէն։

Պիտի շարունակենք, պէտք է շարունակենք պայքարը, պահելու համար մեր ազգը, որ արժանի է պահուելու։

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

"ԱՆՏՈՅԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ"

Հեղինակ՝ ՃԷՅՄՍ Ա. ՄԻՉՆԸՐ

Թարգմանիչ՝ Ե. ՔԱՄԱՐ

Հայ գրականութիւնը իր խանձարուրին մէջ թարգմանչական եղած է առաւելապէս։ Աստուածաշունչը ծնուցիչ մայրն է մեր Մշակոյթի ծագման ու զարգացման. ան եղած է նաեւ մէկ կարեւոր կերտիչն ու պահպանիչը մեր ազգային ոգիին ու նկարագրին՝ մեր ցեղային ուրիշ ազդակներու կարգին։

Յունական ու ասորական աստուածաբանական եւ իմաստասիրական արժէքաւոր երկերուն թարգմանութեամբը սնած ու հասունցած է Հայ միտքը իր առաջին շրջաններուն։

Ի զուր չէ որ մեր առաջին թարգմանիչները դասուած են մեր եկեղեցական սուրբերուն կարգը եւ արժանացեր են մեր ժողովուրդի միահամուռ եւ անխառն հիացման ու պաշտամունքին։

Անոնք են որ կերտած են մեր լեզուին ու Գրականութեան Ոսկեդարը։ Եթէ հրաշքի լուսեղէն Աջը հայ գրերը գրեց Ս. Մեսրոպին համար, Սուրբն ալ իր թարգմանիչ աշակերտներուն հետ հրաշակերտեց մեր լեզուն ու գրականութիւնը։

Եւ այնուհետեւ, յաջորդաբար ամէն դար ունեցեր է իր թարգմանչական գրականութիւնը եւ օտար մեծ հեղինակներու գլխաւոր գործերուն հայացումովը մեծապէս հարստացած ու ազդուած է մեր Մշակոյթը։

Սակայն, «Ապրիլ 24»ի չարաշուք թուականէն ասդին, մեր ժողովուրդի եղերական տարագրութեամբը եւ մահասարսուռ ամայացումովը մեր հայրենիքին, գրեթէ նուազած է մեր թարգմանչական գրականութիւնը։

Տարագիրի մեր կեանքին մէջ, բանաստեղծ թէ արձակագիր բազմաթիւ հեղինակներ ունեցանք, որոնցմէ ամէն մէկը բառ իր կարողութեան տուած է իր տուրքն ու ծառայութիւնը Հայ Գրականութեան, սակայն, հարկ եղած չափով չծաղկեցաւ թարգմանչութիւնը։

Գաղթաշխարհի մեր այս մութ ու մռայլ անկիւնը՝ իբրեւ թարգմանիչ՝ ջերմապէս ողջունելի է Երուանդ Քամարին մուտքը Հայ Գրականութենէն ներս։

Երկու տարի առաջ ան մեզի տուաւ «Օտար հայրենիքներու պատմուածքներէն» գրական գոհարներու «Փաղկեփունջ» մը, սքանչելի գիրք մը, որուն ընթերցումը հոգեկան բարձր վայելք մըն է։

Այս տարի ալ ան ներկայացուց մեզի ամերիկացի Ճէյմս Ա. Միչնըրի Անտոյի Կամուրջը անունով երկը, որ վերջերս լոյս տեսաւ «Հայրենիք»ի տպարանէն, մաքուր տպագրութեամբ եւ ընտիր թուղթով։

Հարկաւ, թարգմանութիւն մը, որքան ալ կատարեալ ըլլայ, չի կրնար լրիւ պատկերացնել բնագիրը, հեղինակին բոլոր խորութիւններն ու երանգները։ Այս մասին հինուց ընդունուած բանաձեւը՝ թէ թարգմանելը աւելի դժուար է քան հեղինակելը, կը մնայ միշտ ի զօրու։

Ինչ որ ես կ'ուզեմ ըսել այս քանի մը տողերուն մէջ, այդ այն է թէ՝ Երուանդ Քամար գիտէ ընտրել մեր ազգային ոգիին ու խռովայոյզ կեանքին համանման արժէքաւոր պատմուածքներ ու գրքեր, եւ գիտէ զանոնք հայացնել մաքուր հայերէնով մը, պարզ ու սահուն ոճով մը եւ իրեն յատուկ վարակիչ շունչով մը, որոնցմով թարգմանութիւնը կը դառնայ գրաւիչ։

«Անտոյի Կամուրջը» հունգար ժողովուրդի վերջին Յեղափոխութեան Հերոսամարտն է ընդդէմ համայնավար կատոյի եւ արնախում վարչակարգին։ Այս սարսռազդու գիրքը կը ներկայացնէ հունգար ժողովուրդի ապրումները, ըմբոստումներն ու ձգտումները, անոր լիրաստ եւ պատառոտնէշ ոգին, եւ անոր դիւցազնական ոգորումները համայնավարութեան սադիզմական ու սատայէլական հալածանքներուն դէմ, ու կը կարդացուի մէկ շունչով եւ յափշտակութեամբ։

Ինծի թուեցաւ թէ «Անտոյի Կամուրջը» «Շապին Գարահիսարի Հերոսամարտն» է, զոր այնքան սարսռազդեցիկ ապրումներով կերտած է մեր տաղանդաւոր գրագէտը՝ Արամ Հայկազ, եւ կերտած է զայն սրտաճմլիկ եւ խռովայոյզ կսկիծներովը իր ժողովուրդին, անոր հմերական մարտնչումներովը, անոր յորդառատ արիւնովը եւ անոր արնաթաթախ ու յօշոտուած դիակներովը, որոնց մէջէն մազապուրծ ազատած է ինք, կարծես թէ ճակատագրին մէկ անօրինութեամբը, օր մը անոր Հոմերոսը դառնալու համար...

Արամին գիրքը Շապին Գարահիսարի բերդին պէս կը կանգնի Հայոց Գրականութեան մէջ, եւ իմ մտքիս առջեւ անոր կողքին անմիջապէս կը կեթողուի Անտոյի

ՄԻՇԱՅԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

— Ի՞նչպէս։

— Գտիր ինքնիրենդ. տես ժամացոյցին թիք-թաքը կայ. բաներ մը եւս աւելցուր եւ կ'ըլլայ ոտանաւոր։

Միշա հնազանդ՝ սենեակը գնաց. շատ աշխատեցաւ, ձեռքերն ու թուշիկը մրոտեց։

«Բաէ թիք-թաքն միշտ զուարթ.

«Իսկ ես ձանձրանամ եւ շատ»։

Ճիշդ էր. շատ կը նեղուէր Միշա։ Սակայն չորրորդ տողը գտած ըլլալուն խանդավառուած ցատկեց աթոռէն, դրասենեակ վազեց շտապով։ Հայրը, ինչ խորամանկ, դուռը գոցեր էր բանալիով ներսէն։

— Ո՞վ է ան։

— Շուտ բաց ես եմ, բանաստեղծութիւն մը դրեցի... շատ պզտոր..

— Ապրիս, շարունակէ։

— Կ'ուզեմ սակայն կարդալ քեզի։

— Քիչ մը վերջը։

— Ոչ հիմա։

— Միշա, հանգիստ ձգէ։

Ու բանալիին ծակէն կարդաց դրածը Միշա։ Պատասխան չկար... կարծես հօրը մը մէջ կը պոռար...

Զափազանց վիրաւորուած, անաղմուկ սենեակը կը դառնայ տղեկը, պահ մը կը կենայ պատուհանին առջեւ, ճակատը պաղ ապակիին։ Յետոյ, կ'անցնի գրասեղանին առջեւ...

«Հայրիկը սուտ խօսեցաւ. ըսած էր թէ՝ օրագիր բռնելը հետաքրքրական էր, երբեք... որպէս զի գինքը միայնակ թողում... գիտեմ։ Երբ մայրիկը բարկանայ, հայրիկը «չար հնդկահաւ» կ'որակէ զայն։

Ինքն ալ աւելին չարժեր...։ Երէկ իր արծաթեայ ծխափողին վրայ գնդիկներ դրի խաղացի մայրիկէն շատ աւելի բարկացաւ։ Երկուքն ալ գիրար կ'արժեն։

Երգչուհին գաւաթ մը կոտրեց՝ «հոգ չէ, բան մը չէ» ըսին երկուքը մէկ։ Իսկ ես... երբ բան մը կոտրեմ, ինչեր չեն ըներ...։

Այո, հայրն ու մայրը լաւ էին ու ազնիւ, բայց ոչ իրեն հանդէպ։ Այդ անարդարութեան վերյիշումին՝ արցունքներ պոռթկացին աչքերէն։ Ու կրկին պատուհանին առջեւ գնաց։ Դեղին կտուցով ճնճղուկ մը իր թրջած փետուրները կը շտկէր։

«Հօրս պեխերուն կը նմանին փետուրները», խորհեցաւ Միշա ու խնդաց։ Կրկին սկսաւ ոտանաւոր գրել, գէշ չէր։

«Շատ դիւրին է բանաստեղծութիւն ընել», գրեց օրագրին մէջ։ Բանի մը կը նայիս՝ լմնցաւ, ինքնիրեն եղած է։ Հայրիկը իրաւունք չունի յախորժելու։ Եթէ ուզեմ գիրքեր կը գրեմ... եւ ոտանաւոր, տակաւին կը սորվիմ ատորակէտները, բութերը, կէտերը։ Բայց ոչ, չեմ ուզեր... ոչ բանաստեղծութիւն կ'ուզեմ, ոչ ալ օրագիր... Գարոն եւ Տիկին, երբ ձեզ չեն չահագրգռեր դրածներս, նոյնն է ինծի համար ալ։ Զարժեր գիս ստիպել գրելու։ Եւ եթէ կը հաճիք՝ հանգիստ թողէք զիս...»։

Այնքան տխրեր էր Միշա, քիչ էր մնացեր պիտի լար...

Այդ պահուն Քսենիա Իվանովնա ներս մտաւ. փոքրակազմ, կարմրայտ կին մըն էր։ Թարթիչներուն վրայ ջուրի կաթիլներ մարգարտացեր էին։

— Բարի լոյս, ըսաւ ուսուցչուհին, ի՞նչ ունիս, ջէ՞ն ես ըրած։

— Մի անհանգիստ ընէք զիս, պատասխանեց Միշա, յօնքերը պռստած, ճիշդ հօրը շեշտով ու նոյն ձեւով։ Ու դրեց տետրակին մէջ.

«Հայրիկը կ'ըսէ՝ թէ Քսենիա Իվանովնա տակաւին պուպրիկ խաղալու սահմանուած քիթը վեր աղջիկ մըն է»։

— Ի՞նչ է ան, ինչեր կը գրես, զարմացաւ դաստիարակչուհին, պզտիկ ձեռքերով վարդ այտերը սրբելով։

— Ձեզ կրնար ըսել, հայրիկը ըսաւ որ հետաքրքրական ամէն ինչ եւ խորհածներս գրեմ օրագրիս մէջ։

— Տեսնեմ ինչ դտար հետաքրքրական։

— Բան չկայ, բանաստեղծութիւն մը միայն։

— Որքան սխալ, ինչքան սխալ...։ Այս բանաստեղծութիւնը հայրդ շինած է եւ ոչ թէ դուն։

Միշա կրկին վիրաւորուեցաւ։ Ոչ ոք կ'ուզէր հաւատալ իրեն։

— Եթէ այդպէս է այլեւս չեմ աշխատիր։

— Ինչո՞ւ։

— Այսպէս։

Այդ պահուն Քսենիա կարդաց իր մասին գրուածները, հայելիին մէջ նայեցաւ, կարմրեցաւ եւ իր կարգին վիրաւորուած զգաց ինքզինք։

— Ինչեր գրեր ես իմ մասին... իրա՞ւ հայրիկը այդպէս է ըսած։

— Կը կարծէ՞ք թէ կը վախնայ ձեզմէ։ Երիտասարդուհին մօտեցաւ... նայեցաւ հայելիին.

— Այսպէ՞ս, չե՞ս ուզեր աշխատիլ։

— Ոչ։

— Լաւ, երթամ մայրիկը տեսնեմ... ի՞նչ պիտի խորհի այս մասին։

Միշա անոր ետեւէն նայեցաւ, յետոյ գրեց.

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻ

(2 Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

Կամուրջը, սա տարբերութեամբ միայն, որ մինչդեռ Անտոյի Կամուրջը Ազատութեան Ցոյցն է հունգար փախստական եւ հալածական ժողովուրդին, Շապին Գարահիսարի բերդաժայռը կը դառնայ Գողգոթայ մը Հայուն համար, որ կ'ապաւինի անոր, եւ որուն վրայ բոլորանուէր սրտով խաչուելու կ'երթայ իր Ազատութեան եւ իր Ցիսուսաբոյր Պատիւին համար ...:

Ընթերցողներէն, ո՞վ պիտի կրնայ մոռնալ Շապին Գարահիսարի Հերոսամարտը. ո՞վ պիտի կրնայ մոռնալ վրիժառու բռունցքի մը պէս սեղմուած ու դէպի երկինք նետուած այդ ինքնակերտ ու ահեղատես բերդը, եւ անոր ժայռերուն մէջ Գրոմէթէօսին պէս պատուհասուած ու շղթայուած Հայու ըմբոստ եւ անպարտելի ոգին, որուն լեարդը անգղի մը պէս կրծեց գիշակեր Թուրքը ...:

Զէնք բռնող մարդ թէ հացթուխ կին, ծեր թէ երախայ՝ ամէն մէկը անմոռանալի կերպն հերոս մըն է այդ օրհասական մարտին մէջ ...

Բայց ո՞վ պիտի մոռնայ, ո՞վ պիտի կրնայ մոռնալ անոր Պզտիկ Հերոսը, — թափթփած, քթին աջէեր մինչ թաց, հազիւ տասներչորս տարու Հմայեակ Թէմլքճեանը —, որ բերդին վառօդուած գիրքը պօմպա մը տանելու համար լուռ ու շուարած կիներու եւ տղաներու մէջէն, յանկարծ եւ բոլորին համար անակնկալ, պզտիկ ձայնով մը, եւ Գէորգ Չաւուշի անվեհերութեամբը կ'ըսէ — Ես կը տանիմ պօմպան — կ'ըսէ եւ Բարդէն Սեւնիին պէս կը վերցնէ պօմպան, տուներէն կը հանէ, կը նետէ Եմէնիները, եւ բոպիկ ոտքերով կը սուրայ լերան կողն ի վեր, եւ թշնամիին կարկուտի պէս՝ անդադար գնդակներուն տակ դէպի բերդին դուռը, դէպի հացթուխ կիներուն քարայրը ...: Կը հասցնէ պօմպան նպատակին, բայց, քարայրէն կնոջ մը թեւին չափ հեռու կ'իյնայ ինք բզիկ-բզիկ Թուրքին կրակէն ...:

Կը մոռցուի՞ միթէ այս պզտիկ, այս համբուրելի Հերոսը։ Երբեք .... Եւ ոչ թէ միայն բերդին կիներն ու տղաքը, այլ Հայոց գալիք դարերն ու սերունդները զարմանքով, պաշտումով եւ հիացումով եւ դարէ ի դար պիտի նային անոր ...:

Ընթերցողներէն ոչ ոք պիտի կրնայ մոռնալ նաեւ «Անտոյի» այդ խարխուլ եւ անճշան «Կամուրջը», որ համայնավարութեան անողոք, ահաւոր ու անպատկառ եւ ահարեկիչ սարսափին շնորհիւ դարձաւ աշխարհի ամէնէն նշանաւոր մէկ Կամուրջը:

Եւ գալիք դարերը «զարմանքով, պաշտումով եւ հիացումով» պիտի նային նաեւ հունգար սահմանագլուխին վրայ, Անտոն գիւղի հնամենի եւ խարխուլ այդ կամուրջին, որուն վրայէն փախաւ հունգար ժողովուրդի ըմբոստ ու անպարտելի ոգին համայնավարի սարսափէն դէպի Ազատութիւն ...:

Ո՞վ պիտի կրնայ մոռնալ Փեթոֆիի քերթուածովը գինուած հազիւ ինը տարու պզտիկ Եռեան Հանճը, որ դպրոցին մէջ, վրիժառու զայրոյթով մը կը փորձէ կտրել ականջը գիրքի տէր կոմունիստի մը տղուն, որովհետեւ Հունգարիան անարգած էր ան ...:

Դարերը պիտի չմոռնան մանաւանդ, պիտի չմոռնան երբեք եւ հիացումով պիտի յիշեն պատուախնդիր եւ խիզախ Հունգարուհին, որ հունգար Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին տանելու համար՝ ծաղկեփունջ մը ձեռքերուն մէջ, Գուտափէշտի գլխաւոր պողոտային վրայ կը կանգնի համայնավար կառզած զինուորին առջեւ, նայկանքով կը նայի անոր աչքերուն մէջ ու կը թքնէ անոր երեսին..

Համայնավարութեան փայլուն յաղթանակին ծաղիկն է այս Թուքը ... եւ այս Յաղթանակին եւ հերոսամիտ հունգարուհիին պարտութեան վկան է Անտոյի Կամուրջը, զոր այնքան խնամքով եւ անաչառ աշխատանքով հայացուցած է Քամառ՝ Հայ Գրականութեան եւ Հայ ժողովուրդին համար:

Զգալի է որ Քամառը իր հոգիէն եւ իր շունչէն ալ մաս մը գրած է իր թարգմանութեանը մէջ։ Գոհունակութեամբ կ'ողջունենք զինք եւ կը սպասենք ...:

ՍՈՒՐԷՆ ՔՀՆՑ. ԲԱՐԱԽԵԱՆ

ՔԱՌՈՐԴ ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐԻ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԿՐԹ. ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

■

ԼԵՒՈՆ ԵՒ ՍՈՖԻԱ ՑԱԿՈԲԵԱՆ ԿՐԹ. ՖՈՆՏ

Ծանօթ բարերարուհի Այրի Տիկին Սոֆիա Ցակոբեան Ֆրէզնոյի իր հողերէն ութսուն արտավար մշակուած հող (աւելի քան քառորդ միլիոն տոլար արժողութեամբ) նուիրած է Լոս Անճելըսի Հայ Կրթական Հիմնարկութեան, հաստատելով Լեւոն եւ Սոֆիա Ցակոբեան Կրթ. Հիմնադրամը, որպէսզի Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնը աւելի լայն չափերով շարունակէ ծառայել Հայութեան պահպանման նուիրական գործին։ Հողի օրինական փոխանցումը կատարուած է արդէն:

Այս բացառիկ ու մեծարժէք նուիրատուութիւնը Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնը կը դնէ աւելի հաստատուն եւ տեւական հիմերու վրայ:

Այս հանդիսաւոր առիթով, Հայ Կրթ. Հիմնարկութեան Հիմնադիր Տնօրէնները կը յայտնեն իրենց շնորհակալութիւնն ու երախտագիտական խորունկ զգացումները ազնիւ բարերարուհիին եւ կը խոստանան, որ իր նուիրատուութիւնը լիովին պիտի ծառայէ նպատակին եւ իր արժանաւոր ամուսնոյն ու իր անունները պիտի յիշուին յաւերժօրէն, օրհնութեամբ եւ ակօթքով:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԻՆ ԲԱՂՁԱՆՔԸ

Հողը, կամ ծախուելու պարագային, արժէքը պիտի մնայ անձեռնմխելի եւ միայն տոկոսը կամ հասոյթն է, որ պիտի գործածուի նպատակին։ Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնը իր յարմար դատած ձեւով պիտի ծախսէ նկատուած կրթական նպատակներու:

Տիկին Սոֆիա Ցակոբեան կը փափաքի նոյնպէս, որ այս Հիմնադրամէն օգտուին Հ. Յ. Դ. վեթերաններու զաւակներ, իրենց ուսումը կատարելագործելու համար։ Ասիկա անշուշտ ի յիշատակ իր անմոռաց ամուսնոյն, հանգուցեալ Լեւոն Ցակոբեանի, որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հաւատաւոր եւ արժանաւոր անդամներէն մէկն էր:

× Տիկին Սոֆիա Ցակոբեան ծնած է Գիթլիս: Փոքր տարիքէն որբացած եւ տարուած է Իզմիրի Ամերիկեան որբանոցը:

Կանուխէն գացած է Ամերիկա եւ ամուսնացած ողբացեալ Լեւոն Ցակոբեանի հետ։ Այնուհետեւ իր ամբողջ կեանքը նուիրած է իր ամուսնոյն, իրենց գործին եւ հանրային աշխատանքներուն:

Ամուսնոյն մահէն ետք, Տիկին Սոֆիա Ցակոբեան աւելի եւս փարեցաւ անհատական եւ հանրային գործերու՝ ամուսնոյն կէս թողած գործը շարունակելու, մանաւանդ անոր յիշատակը անմահացնելու համար:

Տիկին Սոֆիա Ցակոբեան չմոռցաւ իր անձին մասին։ Մեծցուց, ընդարձակեց իր կալուածը, տիրացաւ նիւթական բարգաւաճ կացութեան եւ սկսաւ օգնել հանրային նպատակներու, իր եւ իր սիրեցեալ Լեւոնին սիրած կազմակերպութիւններուն եւ նպատակներուն:

Նախ գնեց եւ Հ. Օ. Միութեան նուիրեց Լեւոն Մեմորիըլ Սէնթըրը, իր ընդարձակ պարտէզով եւ գեղեցիկ շէնքով: Յետագային, սահմանակից հողը եւս գնելով, միացուց Սէնթըրին։ Այս տարի 10.000 տոլարի արժեթուղթ եւս նուիրեց նոյն հաստատութեան:

Անցած տարի շինել տուաւ խանութներու շարք մը, երեսուն հազար տոլար արժէքով, «Ասպարէզ» թերթին համար, որուն հիմնադիրներէն եղած էր Լեւոնը։ Այս կերպով, Լեւոն Ցակոբեանի սիրած «Ասպարէզ»ը կ'ազատէր նիւթական մտահոգութենէ եւ կը դառնար ինքնաբաւ.

Այսօր, իբրեւ փառապսակը իր բարեգործութիւններուն, քառորդ միլիոն տոլարի նուիրատուութեամբ մը՝ Հայ Կրթ. Հիմնարկութեան՝ կը մատուցանէ անփոխարինելի ծառայութիւն մը հայ ազգին եւ միաժամանակ կը յաւերժացնէ իր սիրեցեալ ամուսնոյն յիշատակը:

Տիկին Սոֆիա Ցակոբեան ոչ միայն դոհարերած է իր հարստութիւնը, այլեւ ամէնէն ժրաջան ու եռանդուն հանրային դէմքը եղած է Ֆրեզնոյի մէջ։ Տարիներէ ի վեր ձեռնհասօրէն կը վարէ Հայ Օգնութեան Միութեան Ֆրեզնոյի մասնաճիւղին ատենապետութիւնը։ Չկայ հանրային ձեռնարկ մը, որուն իր մասնակցութիւնը բերած չըլլայ:

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

●

Անցեալ կիրակի, կէսօրէ վերջ, դպրոցին թատերասրահին մէջ տեղի ունեցաւ Մուրատեան վարժարանի տօնածառի հանդէսը։ Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս որոշեալ ժամուն ընդարձակ սրահը ամբողջովին լեցուցեր էր երկսեռ բազմութիւն մը։

Բացումը կատարուեցաւ ֆրանսերէն ներկայացումով մը՝ «Սատանային անզօր կատաղութիւնը», զոր խաղացին Բ. եւ Գ. դասարանի աշակերտները, հագուստները ճոխ էին եւ խաղարկութիւնը անցաւ յաջող:

Եօթներորդ կարգէն եօթը փոքրիկներ արտասանեցին «Ծնունդի ծառը» Հայր Վ. Ցովհաննէսեանէ.

Նոյն դասարանէն երկու ուրիշ փոքրիկներ, Մէրճանեան եւ Սափոկեան, արտասանեցին «Հայաստանը»: Գ.էն Տ. Նազարէթեան արտասանեց Արուէն Երկաթի «Արտաւազդ Ա.»ը։ Ե.էն Արման Գետրոսեան՝ «Գիշերը»: Իսկ Բ.էն Վարդգէս Սօլադեան՝ Ց. Թումանեանի «Հին Օրհնութիւնը»: Բոլոր արտասանութիւնները շատ յաջող էին եւ արժանացան բուռն ծափահարութիւններու։ Ուշագրաւ էր մանաւորապէս եօթներորդ դասարանի փոքրիկներուն հայերէն ճշգրիտ առոգանութիւնը ինչ որ գնահատելի յաջողութիւն մըն է վարժարանին համար:

Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս Օր. Աննի Թարօն, իր շնորհալի ու ճկուն պարերով ոգեւորեց ներկաները:

Ա. դասարանի աշակերտներ ներկայացուցին երկու տեսիլներ Ց. Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկաններ»էն։ Խաղարկութիւնը, որ շատ յաջող էր, 45 վայրկեան շարունակ անդադար ծիծաղ մը առեղծեց սրահին մէջ, Աբիսողոմ աղայի դերը կատարեց Կարապետեան Անդրանիկ, լուսանկարիչինը՝ Գեւոնեան Գեղամ, բանաստեղծինը, Գօյաճեան Վարդգէս, իսկ Մանուկ աղայինը, Գասպարեան Ժիրայր:

Օր. Սիրվարդ Թովմասեան երգեց հայերէն եւ ֆրանսերէն երգեր՝ արժանանալով բուռն ծափահարութիւններու:

Ըստ սովորութեան՝ տեղի ունեցաւ ճոխ վիճակահանութիւն մը, որուն տոմսերը կէս ժամուան ընթացքին վաճառուած էին։ Ամէն մէկ տոմս իր գինէն աւելի արժէքով առարկայ շահեցաւ:

Ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ եւս Կաղանդ պապան «այցելեց» վարժարանը՝ փոքրերուն բաշխելով նուէրներ:

Հաճելի նորութիւն մըն էր Դ. դասարանի աշակերտներուն հրապարակային մրցումը՝ տեսուչ Հայր Ս. Վ. Ազըլեան վարդապետի ղեկավարութեամբ՝ Հայաստանի աշխարհագրութեան մասին:

Այս անգամ եւս, վարժարանին Տիկնանց Միութիւնը, որ կազմուած է աշակերտներու մայրերէ, շատ մեծ բաժին մը ունեցած էր հանդէսին պատրաստութեան մէջ։ Իրենց աշխատանքը իրապէս մեծ գովասանքի արժանի է։ Ձեռնարկին յաջողութիւնը եւ վեց ժամ շարունակ սրահին մէջ ստեղծուած խանդավառ եւ հայեցի մթնոլորտը վարձատրութիւն մը եղաւ վարժարանի վարիչ մարմնին, Տիկնանց Միութեան եւ աշակերտներու հաւաքական ճիգերուն:

ՍԱԳՈՅ ՑԱԿՈԲԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (317)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԴ.

ՄԻ ԳԻՒՂ ՌՇՏՈՒՆԵԱՑ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

Ասլանը իր հարցերով զարթեցրեց նրա մէջ անցած ժամանակների մոռացուած յիշողութիւնները, որոնք, որքան ցաւալի էին, նոյնքան եւ ուրախացուցիչ էին ...

Ընթրիքը բաւական երկար տեւեց. Նրանք սպասում էին «սիրելի» վարժապետին, որ գնացել էր մերձակայ լերան հովիւների մօտ եւ պիտի վերադառնար երեկոյեան։ Երբ տեսան, որ ուշացաւ, քահանան օրհնեց սեղանը։ Վերջին օրհնութիւնը լի էր մի շարք բարեմաղթութիւններով։ Նա օրհնեց կերողներին, կերակրողներին, սեղանը պատրաստողներին, ոտքի վրայ ծառայողներին, նրանց կենդանիներին եւ ննջեցեալներին։ Նա օրհնեց եւ նրանց, որ ուտելու հաց չունեն, որ քաղցած են, եւ բարեմաղթում էր նրանց համար Նախախնամողի ողորմածութիւնը։ Նա օրհնեց բոլոր նեղեալներին, եւ կարօտեալներին, եւ ամենի համար լիութիւն ու անդորրութիւն էր խնդրում։

Երբ մեր սեղանը հաւաքեցին, գրեթէ, սրահի մէջ, երկու առանձին սեղաններ պատրաստուեցան. մէկի շուրջը հաւաքուեցան կանայքը իրանց երեխաների հետ, իսկ միւսի շուրջը հաւաքուեցան ոտքի վրայ ծառայող տղամարդիկը։ Կանայքը նստած էին մութի կողմում, իսկ տղամարդիկ լոյսի կողմում. կանայքը լուռ էին, իսկ տղամարդիկ խօսում էին, ծիծաղում էին, հանաքներ էին անում, մի քանիսը մինչեւ անգամ սկսեցին երգել։ Ես առաջին անգամն էի լսում լեռնցի հայի երգը, որ իր սարերի մելամաղձոտ արձագանքի նման՝ կոտրատւում էր, կոտրատւում էր երկարաձիգ լէ — լէներով, եւ ապա աստիճանաբար խլանում էր, եւ վերջին տխուր հնչիւնները հանգչում էին լսողի սրտի խորքում։

Մեզ մօտ եղած հիւրերը քաշուեցան սենեակի պատերի տակը, վառեցին երկար չիբուխները, սկսեցին ծխել։ Ճոխ ընթրիքից յետոյ հանգստութիւն էին վայելում։ Խիստ օտարոտի էր նրանց նստելու ձեւը այդ միջոցին. Նրանք աւելի պառկած էին, քան թէ նստած։

Իւրաքանչիւրը ուսով պատին կռթնած, թեւքի մի արմունկով յատակին յենուած, ոտները կամ մեկնել էր, եւ կամ ծնկները վեր բարձրացնելով, ոտներով մի տեսակ կամուրջ էր կազմել։ Միայն ռէսը եւ քահանան ծալապատիկ նստած էին մեզ մօտ։ Միւսները կատարեալ ազատութիւն էին վայելում, եւ իրանց նստուածքին ինչ ձեւ որ ուզում էին, տալիս էին, Անկարելի էր այդ միջոցին մօտենալ նրանց չիբուխներին եւ կրակ վառել. մի այսպիսի յանդգնութեան համար պատրաստ կը լինէին արիւն թափել։

Մի քանի անգամ եւս յիշուեցաւ «սիրելի» վարժապետի անունը, ամէնքը զարմանում էին, թէ ինչու այդքան ուշացաւ նա, եւ ոմանք կասկածում էին՝ մի գուցէ որ եւ իցէ վտանգ պատահած լինէր նրան։

— Նրա հետ ի՞նչ կարող է պատահել, — նկատեց հիւրերից մէկը, — նա այնպիսի մարդ է, որ ծովը կը մտնէ եւ ցամաք դուրս կը գայ։

Տեսնելով, որ այնքան անհանգիստ են վարժապետի մասին, Ասլանը հարցրեց, արդեօք գո՞հ են նրանից։

— Ինչպէ՞ս գոհ չլինել, պարոն բժշկապետ, — պատասխանեց քահանան, — նա ոչ միայն մեր երեխաների վարժապետն է, այլ մեր ամէնի վարժապետն է։ Մենք շատ բան սովորեցանք նրանից, այո, շատ բան ... ոչ այնքանը միայն, որ մի քանի բոպէ առաջ պատմեց ձեզ մեր յարգելի ռէսը։

Հայոց գիւղերում վարժապետը եւ չինական քահանան միշտ անհաշտ եւ հակառակ դիրքի մէջ են լինում միմեանց հետ, այժմ զարմանալի էր լսել քահանայից վարժապետի մասին գոհունակութիւն։

— Ի՞նչ սովորեցաք նրանից, — հարցրեց Ասլանը հետաքրքրութեամբ։

— Շատ բան սովորեցանք, — կրկնեց քահանան համոզիչ եղանակով. — օրինակ, այսօր, գիտէ՞ք ինչու համար է նա գնացել սարը, մեր հովիւների մօտ. — այնտեղ պանիր են մակարդում, գնացել է տեսնելու, արդեօք իր պատուէրների համեմատ են մակարդում, թէ ոչ։ Նա սովորեցրեց մեզ բոլորին նոր ձեւով պանիր շինել։— Այս պանիրը, որ հիմա կերանք, ի՞նչպէս էր։

— Շատ պատուական պանիր էր։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

"ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ" ԵՒ "ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ
ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Գորտոյէն ընկեր Կ. Տօնէրեան «Օրեր եւ Ժամեր» կը նուիրէ Ավէյրոնէն Գ. Քեբուլեանի։

× «Յառաջ» կը նուիրեն Վիլէօրպանէն Գ. Մուրատեան մէկ տարեկան «Յառաջ» այս տարի եւս, Տիտրոյթ իր հօրեղբօր Գ. Մուրատեանի։

Տիկին Գազատասրեան իր մօրը Տիկին Քէշիշեանի (Մոնֆերան)։

Օր. Աչճեան (Քոլոմպէն) Տիկին Գաղտասարեանի (Քանատա)։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը Բժ. Քիւթիւքեանի մահուան առթիւ կը նուիրէ երեք հազար ֆրանք Կապոյտ Խաչի կայանին։ Տէր եւ Տիկին Յ. Կօշկարեան Սուրբ Յակոբի տօնի առթիւ կը նուիրեն երկու հազար ֆրանք Կապոյտ Խաչի կայանին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գ. Գ. Կղեմէս եւ Գրիգոր Տաղլըեան եղբայրները եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր ընկերներուն, բարեկամներուն, հայրենակիցներուն որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, կամ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի մօր եւ ազգականին՝ Այրի Տիկ. Մարի Տաղլըեանի (Սթանօզցի) մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 9 Դեկտ. 1958, Երեքշաբթի իր բնակարանին մէջ, Իսի։

Թաղումը կատարուեցաւ 11 Դեկտ. 1958, Հինգշաբթի Իսիի գերեզմանատունը։

×

Կապ. Խաչի Տէսինի Ազգային վարժարանի Կրթ. մարմինս շնորհակալութեամբ ստացած է երեք հազար Ֆր. Գ. Ռոպէր Մոնզէրեանէ (կնքահայր), Գ. Ժան Գասապեանի եւ Օր. Մարգրիտ Ուստեանի ամուսնութեան առթիւ։

Ալաջեան ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանէ՝

ՍԱՆԹԻԿ ԱՂԱՋԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 23ին։

Յուղարկաւորութիւնը այս Շաբաթ առաւօտ ժամը 10.30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին։

Մանրամասնութիւնները Ուրբաթի թիւով։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նիկոմիտիոյ, Բիւթանիոյ եւ շրջաններու խումբ մը հայրենակիցներու խնդրանքով յառաջիկայ Կիրակի 28 Դեկտ. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պատարագի ընթացքին պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն, Նիկոմիտիոյ բազմավաստակ առաջնորդ Տէր Ստեփանոս Արք. Յովակիմեանի հոգւոյ հանգստեան։

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, յարգելու համար այս հանրանուէր հոգեւորականի խնկելի յիշատակը։

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ալֆորվիլի Հայկ. դպրոցի, կիրակի ժամը չորսին Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ սրահին մէջ։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի Ս. Պօղոս - Պետրոս անուան տօնախմբութեան առթիւ Ս. պատարագ կը մատուցուի եւ կը քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ Գեր. Սերովբէ եպիսկ. Մանուկեան։

Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Գամնի Ս. Գ. Լուս. եկեղեցւոյ, Նոր Տարուան եւ Ս. Ծննդեան արարողութեանց։

28 Դեկտեմբեր, Կիրակի, Տօն Սրբոյն Ստեփանոսի նախասարկաւագին, տօնախմբութիւն Սարկաւագաց եւ Դպրաց — Առաւօտեան ժամերգութիւնք 8.30ին, Հանդիսաւոր Ս. պատարագ տասնին։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ Կիրակի, 28 Դեկտեմբեր, ժամը 16-24

Hôtel Lutétiaի մեծ սրահին մէջ

Ձող պիւֆէ

ORCHESTRE JEUNESSE

Պիտի նուագէ նաեւ Հայկ. նոր քանկօներ Ջազ կ՝ երգէ Գ. ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ՑԱՅՏԱԳԻՐ՝

ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ երգի ծանօթ քառեակը։

Կը պարեն՝ Օր. Օր. Քէօշկէրեան եւ Դանիէլեան։

Կ՝երգեն՝ Տիկին Շ. Գալայճեան եւ Օր. Միշլին Մարուքեան՝ կիթառով։

Զուարթ մեկնախօսութիւն՝ ուսանողուհի Օր. Է. Աքգարեանի կողմէ։

Մուտք՝ 500 ֆրանք, ուսանողներուն՝ 300 ֆրանք։

Ծանօթ. — Կը խնդրուի այժմէն ապահովել սեղանները, հեռախօսելով՝ Կիւթէնպէրկ 24-38 եւ կամ՝ Տօմէնիլ՝ 13-27։ Մինչեւ ժամը 19ը չեկողներուն սեղաններուն պատասխանատուութիւնը չստանձներ յանձնախումբը։

ՆՈՒԷՐ

Միհրան Ֆերատեանի մահուան առթիւ Ալճանեան եւ Արապեան ընտանիքները փոխան ծաղկեպսակի 2500 Ֆր. Կապ. Խաչին, 2500 «Յառաջ»ի բարգաւաճման, հազար ֆրանք ալ Կ. Խաչի մանուկներու տօնածառին կը նուիրեն։

Ստանալ «Յառաջ»էն։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Սէնթ Անթուան, Գ. Մարտիկեանի սրահին մէջ, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, մասնակցութեամբ Հայոց դպրոցի երկսեռ աշակերտութեան եւ կարող ուժերու, ղեկավարութեամբ դերասան - ուսուցիչ Թրագօշի։ Կը ներկայացուի՝

ՍՕՍ եւ ՎԱՐԴԻԹԵՐ

Բազմաթիւ երգերով ու բազմապիսի հայկական պարերով, ընկերակցութեամբ ծանօթ ջութակահար Ս. Ջէօրէճեանի։

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. Ստեփանոսի տօնին առթիւ, 28 Դեկտեմբեր, Կիրակի առաւօտ, Լիոնի Ազգ. Միութեան փափաքին համաձայն, հոգեհանգստեան Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Լիոնի եկեղեցին ի յիշատակ Նիկոմիդիոյ Թեմին երջանկայիշատակ շինող առաջնորդ Ստեփանոս արք. Յովակիմեանի։ Կը հրաւիրուին բոլոր իր յիշատակը յարգող Հայերը։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կեդր. Կրթ. մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Փոքրիկներ Էտի եւ Արիս Տամլամեան կը նուիրեն փոխան ծաղկեպսակի հինգ հազար ֆրանք իրենց սիրելի մեծ հօրը Լեւոն Մօղեանի մահուան առթիւ։

Գ. Հայկ Գրքքճեան քսան հազար Ֆր. եկեղեցւոյ պայծառացման եւ դպրոցներու։ Տիկին Աչճեան Գանեօլէ երկու հազար Ֆր. Լիլա - Գէլվիլի դպրոցին։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ «Յառաջ» խումբին ընկերներն ու ընկերուհիները այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայ կ՛ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԿՐԸՆՈԲԼԸ. — Հ. Յ. Դ. Նօթնեպայրեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 9ին, դպրոցի սրահին մէջ, ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՎԻԷՆ. — Հ. Յ. Դ. [illegible] ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ակումբին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՇԱՒԻԼ. — Հ. Յ. Դ. «Արզութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին, ժամը 21ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի կ՛առնուին։

ՊԱՆԵԷՕ - ԲԱՇԱՆԻ Ֆ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 3.30ին, Տիկին Փափազեանի բնակարանը։ Բոլորի ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՓՆՏՌԵՑԷՔ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԵՆԵՐԳԻՉ

ԽԱՉԻԿ ՆՇԱՆԵԱՆԻ

Կրօնական երգերու եւ տաղերու սկաւառակները

Մասնակցութեամբ Փարիզի եկեղեցւոյ Դպրաց Դասուն եւ երգեհոնի հետեւեալ բովանդակութեամբ

1. Երգ հայրապետական պատարագի (ընտրեալք Աստուծոյ ով երջանիկ Սուրբ Հայրապետ)
2. — Գովք Ս. Աստուածածնի (Մայր անարատ կոյս)
3. — Շարական ի տօնի եկեղեցւոյ (Ուրախ լեր Ս. եկեղեցի)
4. — Տաղ ողբալուայի (Սիրտ իմ սասանի)
5. — Երգ յուղարկաւորութեան (Դարձ անձն իմ եւ սիրեցի)
6. — Հարց գիտ խաչի (Ուստի բուրելով)
7. — Ալելուէ Յարութեան
8. — Երգ Ս. Երրորդութեան
9. — Տէր Ողորմեա

Դիմել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ գիւանատունը, կամ Խաչիկ Նշանեանի,

100, RUE RAYMOND RICEL
LA GARENNE - COLOMBES CHA 17 49

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Օգնական կարող (էտ - ճուփէօզ) օրիորդ մը, որակեալ կանանց քօնֆէքսիոնի աշխատանոցի մը համար։ Ներկայանալ վկայականներով եւ յանձնարարութիւններով (րեֆերանս)։ Դիմել՝

Ets. D. L. S.

27, RUE POISSSONNIÈRE GUT. 60-03

Imprimé sur les presses du journal HARATCH — 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

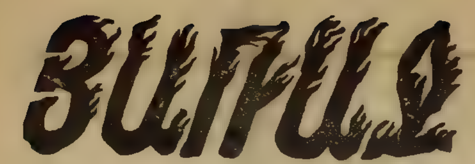

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60
R C Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք։ Հատը 15 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 27 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 27 DECEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8379 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4180

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԸ

Վաղը՝ Կիրակի կէսօրէ վերջ՝ Լիւթէսիայի շքեղ սրահներուն մէջ տեղի կ՚ունենայ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը։

Խաչուհիները ամէն ճիգ ըրած են գեղարուեստական գեղեցիկ յայտագիր մը ապահովելու համար իրենց ցերեկոյթին։

Ճիշդ երեսուն տարի առաջ՝ 1928ին էր, որ հիմը դրուեցաւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչին, նախաձեռնութեամբ մեր ողբացեալ ընկեր Արշակ Ջամալեանի, — որուն մահուան 18րդ տարելիցն է այսօր՝ Դեկտեմբեր 27ին։

Առաջին օրէն իսկ հայրենասէր Հայուհիներ բոլորուեցան այս կանացի կազմակերպութեան շուրջ, որ այն ատեն կը կոչուէր Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչ՝ կապուած Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնին։

Շուտով մասնաճիւղեր կազմուեցան գաւառի հայաշատ քաղաքներուն մէջ եւ նորակազմ Կարմիր Խաչը անդամներ արձանագրեց ժողովրդական համեստ խաւերէն։

Փարիզի հին Կարմիր Խաչը չէր կրցած ազնուական եւ փափկասուն տիկիններու շրջանակէն դուրս ելլել։

Եւ որպէսզի երկու «Կարմիր» Խաչերու գոյութիւնը մեր գաղութին մէջ թիւրիմացութեանց տեղի չտայ, նորակազմը կոչուեցաւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչ։

Կեդրոնական վարչութիւնը կը պատրաստուի մօտ օրէն Փարիզեան շրջանի իր ատար մասնաճիւղերուն հետ միասին հանդիսաւորապէս տօնելու Կապոյտ Խաչի հիմնադրութեան երեսնամեակը։

Կապոյտ Խաչը խոր արմատ ձգած է արդէն մեր գաղութին մէջ։

Երեսուն տարուան իր գործունէութիւնը ընդհանուր համակրութեան մթնոլորտ մը ստեղծած է իր շուրջ։

Խաչուհիները ամէն բանէ առաջ նուիրուած են ազգապահպանման գործին։

Իրենց մասնաւոր հոգածութեան առարկայ դարձուցած են մեր մատաղ սերունդը եւ կարելին կը փորձեն իբրեւ հայ մեծցնելու համար հիւրընկալ երկրի երկինքին տակ ծնող ու մեծցող փոքրիկները։

Հայերէնի դասընթացքներ հաստատուած են զանազան շրջաններու մէջ — Փարիզ եւ գաւառ։ Կան մասնաճիւղեր, որ ինքնաբաւ են արդէն եւ տեղական հասոյթներով կը մատակարարեն իրենց դպրոցները։ Կեդր. վարչութիւնը նիւթապէս կ՚օժանդակէ տկար մասնաճիւղերու ձեռնարկներուն։

Ամէն տարի Կաղանդի առթիւ Փարիզի մէջ կը կազմակերպէ Մանուկներու Օրը, որուն ներկայ կ՚ըլլան շուրջ 400 մանուկներ։

Բայց ամէնէն աւելի օգտակարութեան կայանն է, որ Կապոյտ Խաչի գործունէութեան գլխաւոր բաժինը կը կազմէ։

Այս տարի Յուլիս 5էն մինչեւ Սեպտեմբեր 5 ժիւռայի կայանին մէջ իրենց ամառնային արձակուրդը անցուցած են 178 փոքրիկներ, 95ը մանչ, 83ը աղջիկ, անձնուէր Խաչուհիներու մայրական խնամքին տակ։

Հիւանդ ու կարօտեալ հայրենակիցներ նոյնպէս կը վայելեն Կապոյտ Խաչի օժանդակութիւնը։

Կապոյտ Խաչը հասոյթի հաստատուն աղբիւրներ չունի։ Կայանի շէնքին նորոգութեան համար մեծ գումարներու կը կարօտի դեռ։

Մեր հայրենակիցները նուիրական պարտականութիւն մը կատարած պիտի ըլլան՝ քաջալերելով իրենց ձեռնարկը, որուն հասոյթը պիտի յատկացուի ազգապահպանման սրբազան գործի իրականացման։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ԿՐՈՄԻՔՕ.— ՆՈՐ ՍԱՐԱՅԵՒՕ ՄԸ՝ ՊԵՐԼԻՆ

●

ԱՆԳԼԻԱ ԿՐՆԱՅ ԿՈՐԾԱՆԻԼ ԿԸՍԷ ՍՈՔՈԼՈՎՍՔԻ

—o—

ՇԷԼԵՓԻՆ՝ ՈՍՏԻԿԱՆԱՊԵՏ

Հինգշաբթի կէսօրէ ետք Գերագոյն Խորհուրդի ժողովը վերջացաւ Մոսկուայի մէջ։ Ժողովը վաւերացուց Պերլինի եւ Ջրածինի փորձերու ընդհանուր խորհրդային քաղաքականութիւնը։ Նախապէս վաւերացուած էր պատժական օրինագիրքը եւ պետական Ապահովութեան կոմիտէի նախագահ նշանակուած՝ Ալեքսանդր Շելեփին, Զօր. Սերովի տեղ։

Շելեփին երիտասարդ համայնավար մըն է, որ կը ստանձնէ Խ. Միութեան գաղտնի ոստիկանութեան ընդհանուր ղեկավարութիւնը։ Ծնած է 1918ին եւ փոքր տարիքէն ի վեր կը գտնուի համայնավար կուսակցութեան մէջ։ Վկայուած է Մոսկուայի համալսարանէն (պատմութիւն, փիլիսոփայութիւն եւ գրականութիւն)։ Ուշագրաւ է այն պարագան որ Իվան Սերովի անունը որեւէ առիթով չյիշատակուեցաւ. կը նշանակէ թէ պիտի կոչուի երկրորդական արժէք ներկայացնող պաշտօնի մը, ինչպէս կը յայտարարեն լաւատեղեակ շրջանակները։

Արտաքին նախարար Կրոմիքօ ճառ մը խօսեցաւ ժողովին վերջաւորութեան՝ ծանրանալով մասնաւորապէս Պերլինի հարցին եւ Ջրածինի փորձերու ընդհատման վրայ։ Անդրադառնալէ ետք հիւլէական ուժը խաղաղ նպատակի համար գործածելու տեսութեան, Կրոմիքօ ըսաւ. — Խորհրդային կառավարութիւնը պատրաստ է սահմանափակ թիւով ջրածինի փորձեր ընելու՝ խաղաղ նպատակներու համար. այս պարագային՝ Միացեալ Նահանգներու եւ Անգլիոյ մէջ կատարուելիք փորձերը հաւասար պէտք է ըլլան Խ. Միութեան մէջ ըլլալիք փորձերուն։

Արտաքին նախարարը ուժերու գնահատում մը ընելով յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը իր ունեցած արդիական զէնքերուն շնորհիւ որեւէ սպառնալիքէ վեր կը մնայ, այսուհանդերձ, պատրաստ է հիւլէական զէնքերը արգիլելու եւ պատերազմական օտար խարիսխները վերցնելու համաձայնագիր մը կնքել Արեւմուտքի հետ։

Պերլինի հարցին անցնելով Կրոմիքօ Արեւմտեաններուն կը մեղադրէ որ Գերմանիոյ վերամիացումը կը կապեն Պերլինի հարցին, միաժամանակ խօսելով ազատ ընտրութեանց մասին։ Բայց Խ. Միութեան Արտաքին նախարարը այդքանով չգոհանալով կարգ մը սպառնալիքներ ըրաւ. — Անոնք որ կը մտածեն ուժի գործադրութեան դիմել՝ Պերլինը գրաւման վարչակարգի տակ պահելու համար, կը մոռնան թէ Արեւելեան Պերլինի մէջ որ եւ է զօրութիւն եւ Արեւելեան Գերմանիոյ դէմ կատարուած որեւէ յարձակում՝ մեծ պատերազմի մը մեկնակէտը կրնայ ըլլալ։

Մերժելէ ետք Արեւմտեան վերջին առաջարկները, Կրոմիքօ ըսաւ թէ Գերմանիոյ վերամիացումը պէտք է լուծուի երկու Գերմանիաներու միջեւ։ Այնուհետեւ քննադատեց Արեւմուտքը, որ Պերլինի հարցը փոխանակ Խ. Միութեան հետ քննելու՝ ուսումնասիրեց Ատլանտեան Ուխտի ժողովին մէջ։

Խաղաղութեան անշուշտ սովորական քանի մը խօսքեր արտասանելով հանդերձ, Կրոմիքօ չմոռցաւ ըսել թէ Պերլինը նոյնքան վտանգաւոր է, որքան՝ Սարայեւօ ....

Արտաքին նախարարէն վերջ խօսք առնելով Մարաջախտ Սոքոլովսքի յայտարարեց, առանց վարանելու.— Եթէ աշխարհակալները պատերազմ մը շղթայազերծեն, եթէ ոչ քանի մը ժամէն, գէթ քանի մը օրէն Անգլիա պիտի կործանի ....։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ

ՍԱԿԱՐԱՆՆԵՐԸ ՓԱԿՈՒԵՑԱՆ ՈՒՐԲԱԹ ՕՐ

Վերջերս կարգ մը զրոյցներ շրջան կ՚ընէին Ֆրանքի բարեփոխման շուրջ. Յայտնի է որ ելմտական նախարար Փինէ «բան մը» կը պատրաստէ, բայց կը կարծուի որ որեւէ պարագայի մէջ վտանգաւոր արժեզրկման մը առաջքը պիտի առնուի։

Առաջին առթիւ միջազգային գետնի վրայ պիտի կատարուին փոփոխութիւնները։ Ուաշինկթընէն կը հաստատեն թէ անգլիական ոսկին (սթերլին) վերածելի պիտի ըլլայ անոնց համար որ սթերլինի շրջագիծին մէջ չեն, ինչպէս է տոլարը։ Այսինքն սթերլինը պիտի դառնայ միջազգային արժէք ունեցող դրամ, որեւէ ատեն եւ որեւէ տեղ՝ վերածելի։ Իբրեւ առաջին հետեւանք, կ՚ըսուի թէ նոյն շարժումին մասնակցած են հետեւեալ եւրոպական կարգ մը ուրիշ դրամներ, ինչպէս մարքը եւ փլորէնը։ Այս կացութեան զուգընթաց, Ֆրանսայի ելմտական նախարարը կը մտածէ վեց ամսուան ընթացքին «ծանր» ֆրանք մը ստեղծել, այսինքն հարիւր ֆր. ֆրանքը վերածել մէկ ֆրանքի, ինչպէս Զուիցերիան։ Այս պիտի նշանակէ ֆրանքի արժեզրկումը որուն առաջքը կ՚ուզեն առնել Փինէ եւ ելմտական իր աշխատակիցները։ Այս ձեւով երկու զերոյի ջնջումը պիտի դիւրացնէ բանական հաշիւներ եւ ներկայ դրամները պիտի փոխարինուին հետզհետէ։ Համաձայն մասնագէտներու, այս փոփոխութիւնը աւելի կայուն պիտի դարձնէ ֆրանքը։

× Ներկայիս եւրոպական երկիրներու ոսկիի եւ տոլարի պահեստները հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնեն (միլիոն տոլարի հաշուով).— Անգլիա՝ 3810, արեւմտեան Գերմանիա 4040, Ֆրանսա 890, Իտալիա 1678, Զուիցերիա 9689, Պելճիա եւ Լիւքսէմպուրկ 1393, Հոլանտա՝ 1289 (ամերիկեան տեղեկագիր)։

× Սակարանները փակուեցան ուրբաթ օր Ֆրանսայի մէջ։ Կը նախատեսուի 10էն 12 առ հարիւր արժեզրկում մը հակառակ բոլոր լաւատեսութեանց։ Ֆրանսական դրամը պիտի հիմնուի ոսկիին վրայ եւ տոլարը պաշտօնապէս պիտի արժէ 465 ֆրանք (ներկայիս 420)։

Նախարարական արտակարգ խորհուրդ մը ուրբաթ օր պիտի տար կարգ մը կարեւոր որոշումներ, այդ իսկ պատճառով բոլոր սակարանները փակուեցան առաջքն առնելու համար չարաշահումներու։

ՏՈՂԱՇԱՐ ինքնագործ - մեքենայ մը հնարած են Խ. Միութեան մէջ, ինչպէս կը հաղորդէ «Թասս» գործակալութիւնը։ Այդ մեքենան կրնայ անմիջապէս վերարտադրել հեռուէն փոխանցուած յօդուած մը։ Տողաշար մեքենան պիտի տեղաւորուի Մոսկուայի տպարաններուն մէջ եւ կը բանի հեռագրական գործիքի մը նման։ Այս ձեւով որեւէ բան երեք անգամ աւելի արագ կը շարուի։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Ի ՊԱՏԻՒ

Խ. Միութեան մեծագոյն գիտնականներէն՝ Փրոֆ. Վիքթոր Համբարձումեան նոր պատուի մը արժանացաւ։

Առջի օր՝ Ֆրանսայի Գիտութեանց Կաճառը, իր կարգին, թղթակից անդամ ընտրեց Փրոֆ. Համբարձումեանը։

Համաշխարհային համբաւի տէր, աստղաբաշխութեան մասնագէտներու խորհրդային յանձնախումբին գործօն անդամ, հայ գիտնականը հեղինակն է բազմաթիւ ինքնատիպ ուսումնասիրութիւններու։ Ասոնցմէ մէկը՝ աստղերու լոյսին վերարտադրութեան, հիմը դրաւ աստղաբաշխական արդիական այն տեսութեան որ այդ աստղերու կարգ մը լուսաւոր երեւոյթները արդիւնք են ցարդ անծանօթ կորիզային ուժի մը։

ԾՆՈՒՆԴԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Ինչպէս ամէն տարի՝ Ծնունդը այս անգամ ալ տօնուեցաւ աշխարհի մէջ, բացի Խ. Միութենէն։

Ափրիկէէն Ֆրանսացի 19 քարոզիչներ եկած էին որոնք Նոթր Տամի մէջ ներկայ եղան գիշերային պատարագին։ Զօր. Տը Կոլ Ծնունդը անցուց Քոլոմպի լէ Տէօ Էկլիզի մէջ։

Նախագահ Քոթի, որ նախ կը մտածէր գիւղ երթալ, Փարիզ մնաց եւ գիշերը անցուց Էլիզէի մէջ։ Մէկ միլիոն Ֆրանսացիներ շնորհաւորական նամակներ ղրկած էին Հանրապետութեան Նախագահին «շնորհակալութիւն Գ. Քոթի» մակագրութեամբ։

Երուսաղէմի մէջ Ծնունդի տօնակատարութիւններուն այս տարի ներկայ եղան բազմաթիւ զբօսաշրջիկներ՝ ամերիկացի (Գերմանիայէն գացած) եւ անգլիացի (Կիպրոսէն)։ Տակ Համըրշոլտ Ծնունդը անցուց ՄԱԿի ուժերուն հետ, որոնք կը գտնուին Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի սահմանին վրայ։

Երեք տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Ծնունդը անցաւ խաղաղ մթնոլորտի մէջ՝ Կիպրոս։

Քենիայի մէջ քրիստոնեայ միակ կղերականը գիշերային պատարագը կ՚ընէր երբ համայնավարները սկսան ռմբակոծել. Ազգայնական Չինացիները չփոխադարձեցին։

Փէքինի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ կաթոլիկներն ու բողոքականները Ծնունդը անցուցին իրենց տուներուն եւ եկեղեցիներու մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՐԱՆԻ բացերը ռազմական դրօշակ կրող բեռնատար նաւ մը Ֆրանսացիներու կողմէ կասկածելի նկատուելով տարուեցաւ Մերս - էլ - Քէպիր նաւահանգիստ. խուզարկութիւնները երեւան հանեցին որ բեռնատարը քառասուն թոն ռազմանիւթ կը փոխադրէր Ալժերիոյ ըմբոստներուն համար. Ֆրանսական իշխանութիւնները նաւուն պարունակութիւնը գրաւելէ ետք արտօնեցին որ շարունակէ իր ճամբան։

ԻՐԱՔԻ վարչապետ Զօր. Քասըմ խորհրդակցութիւններ ունեցաւ երկրին զինուորական ղեկավարներուն հետ եւ պատրաստեց ծրագիր մը՝ յեղափոխութեան մը պարագային վճռական հարուած մը տալու համար բոլոր անոնց որոնք պիտի փորձեն նոր վարչակարգը տապալել։ Բանակը ամէն անակնկալի առաջքն առնելու համար կազմ ու պատրաստ ըլլալու հրահանգ ստացած է։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետ Կրոթվոլ այցելութեան պիտի երթայ համայնավար Չինաստան, ուրկէ պիտի անցնի Գահիրէ, Պաղտատ եւ Նոր Տելհի։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԻՆՏՐԱՅԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

Տիրան Չրաքեանի «Ներաշխարհը» լոյս տեսնելէն երկու տարի ետք, 1908ին, հրապարակ կուգար նաեւ նոյն հեղինակին քերթուածներու հատորը, « Նոճաստան» խորագրով, որ կը պարունակէր չորս տասնեակ քերթուածներ :

Չեմ գիտեր թէ պահանջի մը դոհացում տալո՞ւ համար է որ Խտվան հրատարակչականը իր մատենաշարին 36րդ հատորն ըրաւ Ինտրայի «Նոճաստան»ի նոր տպագրութիւնը : Գէտք եղաւ սպասել ուրեմն 50 տարի, որպէս զի հաւատաւոր եւ եռանդուն երիտասարդ մը, Եդուարդ Գոլպատեան, լոյս ընծայէր քերթուածներու այս հատորը :

Ընդհանրապէս բանաստեղծութիւններու հատորները չեն փնտռուիր ու չեն կարդացուիր : Ինտրայի այս տաղարանը ժամանաւոր ճիգ եւ յոգնութիւն կը պահանջէ, որպէս զի կարելի ըլլայ թափանցել անոր խորհուրդին: Որովհետեւ կը յիշեմ ընթերցողներ, որոնք տարիներէ ի վեր չեն փորձած այդ քերթուածները լուծել, իբրեւ թէ մեծ մասով անոնք հանելուկներ ըլլային: Անտարակոյս աւելի տանելի գտած են անոնք «Ներաշխարհ»ի արձակը, որ արդի մեր աշխարհաբարին գեղեցկութեան բոլոր շնորհներն ունի, զարտուղութիւններով միասին :

Այս հատորին քերթուածներէն դուրս, Ինտրա ուրիշ քերթուածներ ալ գրած է: Լաւ պիտի ըլլար, եթէ հրատարակիչը անոնց վրայ աւելցնէր նաեւ այդ կտորները, զոր ան ստորագրած է շատ աւելի կանուխ ժամանակներու մէջ: Աչքիս առջեւ ունիմ քանի մը հատը անոնցմէ :

Հրուանդան խորագիրը ունի ընդարձակ քերթուած մը, զոր գրած է 1891 Սեպտեմբեր 12ին եւ զոր՝ Ազգ. Հիւանդանոցի ընդարձակ տարեցոյցը արտատպած է 1932ին :

Թոլափին ծիրը *վերնագիրն ունի ուրիշ քերթուած մը, գրուած 1892 Փետր. 7ին, արտատպուած «Արեւելք»ի մէջ: Ուրիշ մը՝* Գիշեր *վերնագրով, 1908ի « Ամէնուն տարեցոյց»ին մէջ տպուած: 1907ին նոյն տարեցոյցին մէջ ունի* Դիտը *խորագրով քերթուած մը: Բաւական ընդարձակ քերթուած մըն է նաեւ «Կարաւան անտառին մէջ», «Արեւելք»ի մէջ լոյս տեսած 1892 Ապրիլին, եւ « Լուսնակը» 1906ին գրուած եւ տպուած՝ 1907ի «Ամէնուն Տարեցոյց»ին մէջ:*

« Նոճաստան »ի սկիզբը յիշատակի ձօն մը կայ, «Նոճեղալար եւ Նոճեսօսափ սիրոյ», ուղղուած մօրը, Աննա Գ. Չրաքեանի: Բանաստեղծական, զգայուն եւ ներշնչուած խօսքեր են, որով Ինտրա կը ներբողէ իր պաշտելի մայրը: Այդ տողերը ոչ միայն մօրը նկարագրին ամէնէն պերճախօս գիծերը կը ներկայացնեն, այլ եւ ինքնակենսագրութեան մը վկայութիւններն են: Կ'արժէ ներկայացնել իր ամբողջութեանը մէջ, ըմբռնելու համար թէ արուեստագէտ գրող մը, մտածող անհատ մը ինչպէս կը գծէ իր մօրը պատկերը : —

« Գթած ու ներող սիրտ, եւ հոգի բանաստեղծական. սիրող աստուածային խորհուրդին ... որ կը զմայլէր լեռներուն, ծաղիկներուն, աղբերակներուն, հովերուն, անարատ ձիւնին եւ ճակնեւուն վրայ : Ու երկնից աստղերուն, և բոլոր անդրապատում բաները կըսիրէր, երազելով : Անձնուէր, կարեկցող, ու պաշտող սիրով մը, որ աղօթքի կը նմանէր: Մօրս, որ օրրեց զիս երբեմն., իր երկնանուէր խաղաղածուփ յոյզերով, եւ որ, այս տարի, փոխաւելով այլեւս ի հող՝ եւ ի տեսիլ, ի զօրութիւն, ի շունչ, ի գաղափար, ի գերմարդկային անմարմնաւորութիւն: Ան իմ մէջս եւ քնարիս մըրմունջներուն մէջ կը ժպտի, կը խայտայ, կուլայ, կը խօսի ու ժամտայ, եւ կը թեւածէ, կը հանգչի ի յաւիտենական տեսլականն, ի Տէր »:

×

Տիրան Չրաքեան ծովերուն, լեռներուն, նաճիններուն եւ անհունին երգիչն է :

« Նոճաստան»ը միայն չէ որ նկատի ունինք, այսպիսի արտայայտութեան մը համար: «Ներաշխարհ»ը արձակ քերթուածն է նուիրուած՝ գեղեցիկին, վսեմին, լոյսին, սիրոյ եւ Աստուծոյ: Այս գաղափարներուն շուրջ կը յածի ամէն անգամ :

Տիրան Չրաքեան բանաստեղծ է եւ խորհրդապաշտ բանաստեղծ: Անշունչ առարկաներէն սկսած, ամէն բան խորհուրդ մը կը հագնի, յաճախ՝ անթափանցելի :

Ինտրա լաւ ըմբռնած է իրերուն, բնութեան տարրերուն խորհրդաւորութիւնը : Անոր համար լեռները ճերմակ հայեցողութեան մէջ կը մերանան: Անտառները կ'ընկղմին անրջանքի մէջ: Հորիզոնները անաշխարհայնութեան մէջ կը հեռանան:

Ամէն պահ, ամէն սրտմաղթութիւն օդատպործած է Ինտրա: «Ներաշխարհ»ին մէջ արձակ երգի մը գանազան եղանակները ցրուած կը գտնենք. մինչ՝ «Նոճաստան»ը տաղաչափուած քերթուածներ կը ներկայացնէ, բոլորն ալ հնչեակներ :

Ուրիշներ ալ իրմէ առաջ եւ իրմէ ետք երգեր են գիշերը, նոճիները, որոնք կ'ազօթեն, անհուն ծովը մենակեացի սենեակն ու անոր առարկաները, երկինքը եւ լոյսը, սակայն հզօր շունչ մը կը զգաս, երբ կը մտերմանաս Ինտրայի բանաստեղծութեան հետ: Իրեն հետ մենք ալ կը թափառինք պահ մը՝ անտառին խորը, կ'այցելենք ծառերու շուքին տակ կորսուած խրճիթ մը եւ կ'ողջունենք հոն կայծկլտող կրակը, կը հետեւինք գարնան նկարագրութեան եւ սիրոյ ճակին նուիրուած ջերմագին ու կրակոտ էջերուն,— ամէն տեղ քնարերգական ու հովուերգական զօրաւոր ներգործութիւն մը կը զգանք :

Տիեզերական, իր սիրած որակումովը, աստուածային ուժի մը ներկայութիւնը կը տեսնէ ամէն կողմ: Խորհուրդի մը շունչը կ'առնէ, որ միշտ լինելութեան, կերպարանափոխութեան մէջ եւ յաւերժական հոլովոյթով մը, բանաստեղծ Ինտրա կը տեսնէ, կը լսէ, կը շօշափէ ու կը զգայ բնութեան ստեղծագործութիւնը, հրաշքի մը պէս :

Թէ՛ «Ներաշխարհ»ի եւ թէ «Նոճաստան»ի մէջ նոյն պաշտամունքին երգը կայ: Իր նկարագրականները, խորհրդածութիւնները, պատկերութիւնները բոլորն ալ քնարերգական են այն չափով որ նուիրուած են իր ներաշխարհին, ուրիշ խօսքով իր նոյն գանազան երեսները լուսաւորելու համար : Քնարերգական են, որովհետեւ իր կիրքերը, միշտերը, տառապանքը, յոխտեսութիւնը, ռէրերը, գոհունակութեան գոյն պահերը, կը յայտնուին անոնց մէջ : Այս է պատճառը, որ անհատապաշտութիւնը Ինտրայի գրական նկարագիրն է եւ անոր խառնուածքին հիմնական յատկանիշը : Անհատապաշտ է ոչ միայն քնարերգական կալուածին մէջ, այլ նաեւ իմացական մարզին մէջ :

Ինտրա ինքզինքը կը դաւանի իբրեւ « մաքուր գգայականութեամբ բանաստեղծ մը»: Գիտութեան եւ բանաստեղծութեան երկու կարողութիւնները գիտէ ձուլել իր քերթուածներուն, ինչպէս նաեւ «Ներաշխարհ»ին մէջ:

Եւ սակայն «Նոճաստան»ը հրատարակելէն տարի մը ետքը, իր գիշը կը յայտնէր, ըսելով թէ սիրով հրոյ ճարակ ընել պիտի ուզէր զայն, որովհետեւ այնտեղ կասկած կայ հանդերձեալին մասին ... հետեւեալ տողերով .

«Ա՜հ, եթէ ստոյգ չէ՛ յարակեանքն երկնային,
Եւ եթէ մահն անէացում է խաւար՝
Թողէ՛ք զիս, նո՛ւէք, որ տխրագին մեռանիմ»:

Եւ կամ՝

«Եթէ հո՛ւսկ այգն ալ որում հէք հոգին կ'անձկայ,
Դատարկն է, զո՞ւրկ Յաւնութեան պաղպաջէն անհուն,
Լա՛ւ է փշոց եետ. գլխիկոր չըքանալ այժմէն »:

Բայց եւ այնպէս քերթողը կիրք մը ունի, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ փառանցիկ բաներու համար գութի ողբ մը, իսկ անմահ իրերուն համար ալ՝ սիրոյ երգ մը :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

— Աստուծոյ սիրուն, կ'ըսէ Պ. Պ... գանձային նախարարը, շատ մի պնդէք որ սիկառէթը պատճառներէն մէկն է ճանսէրին, 600 միլիոն ոսկիի եկամուտ կ'ապահովէ, ամէն տարի մեր պիւտճէն :

ՈՂՋՈ՜ՅՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

ԽՄԲ.— Վերջերս գրած էինք չեխ հայագէտ փրոֆ. Եարոմիր Եղիչկայի մասին, որ կարգ մը ուսումնասիրութիւններ ընելու համար Երեւան գացած էր: «Սով. Հայաստան» օրաթերթը հրատարակած է Ե. Եղիչկայի վերոյիշեալ խորագիրով յօդուածը, զոր կը հրատարակենք ստորեւ: Կ'ուզէինք միայն մեր ընթերցողներուն ուշադրութեան յանձնել այն պարագան, որ այս անգամ խորհրդային գրաքննութիւնը արգելք չէ հանդիսացած եղբեմնի «դաշնակ-իմպերիալիստ – հայրենադաւ » Ա. Ահարոնեանի անուան յիշատակութեան ... :

Ես շատ ուրախ եմ, որ ինձ բախտ վիճակուեց տեսնել Հայաստանը եւ. նրա մայրաքաղաք Երեւանը: Իմ Երեւան գալը կապուած է իմ գիտական – գրական ուսումնասիրութիւնների եւ հետաքրքրութիւնների հետ :

Մեր եւ ձեր ժողովուրդների պատմական անցեալը շատ նմանութիւններ ունի : Մենք էլ երկար ժամանակ տառապել ենք օտարի լծի տակ, ինչպէս Հայերը :

Մեր Փրակայի պատմութիւնը այնքան հին չէ, ինչպէս Երեւանի պատմութիւնն է, բայց Փրական աւելի շատ յուշարձաններ է պահպանել, քան Երեւանը: Յուշարձաններ, որոնք կառուցուել են այն օրերին, երբ Հայաստանը աւերւում էր տապատակութիւնների եւ արշաւանքների հետեւանքով : Մեր քաղաքի մշակոյթի օճախներից մէկը Կարլովի համալսարանն է, որը կեդրոնական Եւրոպայի ամենահին համալսարանն է: Այնտեղ արեւելեան շատ լեզուների շարքում իր պատուաւոր տեղն ունի նաեւ հայերէն լեզուն :

Չեխերի հետաքրքրութիւնը Հայաստանի մշակոյթի, արուեստի եւ դրականութեան նկատմամբ սկսուել է շատ վաղուց: Դրա լաւագոյն արտայայտութիւնը եղաւ երկու չեխ բանաստեղծների՝ Սվոտոպլուկ Չեխի եւ Ատոլֆ Հէյդուկի այցելութիւնը Կովկաս: Բայց բացի այդ երկու գրողներից, որոնք իրենց ճանապարհորդութիւնը դէպի Կովկաս կատարեցին միեւնոյն նպատակով, չեխական գրողների միութեան յանձնարարութեամբ Կովկաս եկաւ նաեւ երիտասարդ գրող Բոհումիլ Հաւլասան, որին յաջողուեց լինել նաեւ Հայաստանում: Դա հայեր ու թ հարիւր եօթանասունութի ռուս – թրքական պատերազմի տարիներին էր: Նա դեռ պատերազմից առաջ պայքաններում մասնակցում էր Թուրքերի դէմ մղուող պայքարին որպէս լրագրող, բայց՝ զէնքը ձեռքին: Այնուհետեւ նա մտնում է ռուսական զօրամասերը եւ նրանց հետ միասին գալիս Հայաստան, նպատակ ունենալով մանրանշել յանուն նրա ազատագրութեան: Այստեղ նա մասնակցում է

ՄԻՇԱՅԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

«Լաւ չվերաբերուեցայ Քսենիա Իվանովայի հետ — ինչպէս ըրի հօրս եւ մօրըս ... Թող զիս հանգիստ ձգեն ... ոչ ոք կը սիրէ զիս ... հոգս, ներողութիւն կը խնդրեմ ուսուցչուհիէս եւ ամբողջ օրը կը գրեմ հօրս նման... այլեւս ոչ ոք կրնայ երեսս տեսնել, չեմ ալ ճաշեր, մինչեւ իսկ երբ փուռը գրուած խնձոր ըլլայ չեմ ուտեր, գիշերը չեմ քնանար. միշտ կը գրեմ ... մայրիկն ալ ինքզինքը շատ կը յոգնեցնես, պիտի ջղայնանաս, պիտի ըսէ, ինչպէս կ'ըսէ հօրս »:

Հազիւ լմնցած, մայրիկն ու Քսենիա ներս մտան սենեակէն, մայրիկը իր ժպտուն եւ անոյշ աչքերով կարդաց Միշայի գրածները :

— Աստուած իմ, եւ ինչ, ոչ... ասիկա հօրը ցոյց տալու է :

Հիմա պիտի պատժեն զիս, խորհեցաւ Միշա, տեսնելով որ մայրիկը տետրակը կը տանէր :

— Ինչո՞ւ տակն ու վրայ ըրիր ամէն ինչ, բսաւ ուսուցչուհին :

— Որովհետեւ հնազանդիլ չուզեցիր ...

— Ես ձի չեմ որ հնազանդիմ այլեւս չեմ աշխատիր ...

Միշա պիտի շարունակէր, եթէ հայրը չհանչէր դինքն իր մօտ :

Հայրիկին դորշ աչքերը կը փայլէին, մայրիկը բազմոցին վրայ էր երկարած, գլուխը բարձերու մէջ թաղուած՝ ու կարծես կը խնդար :

— Մօտիկ ըրէ մանչուկս, քովս եկուր:

Գիտի չպատժեն զիս գուշակեց Միշա :

Հայրիկը իր արմունքներուն մէջ սեղմեց տղեկը, վեր առաւ անոր թուշիկը աջ ձեռքով :

— Քմայքոտ ես եղեր հէ՞, ինչո՞ւ ... ըսէ տեսնեմ ինչո՞ւ ...

— Այդպէս է, չեմ գիտեր ... ոչ դուն, ոչ մայրիկը եւ ոչ ալ ուսուցչուհին կը հետաքրքրուի ինձմով :

— Սրդողած ե՞ս:..

— Այո սրդողած եմ :

— Մի սրդողիր, ես քեզի չարիք չեմ կամենար, ոչ ալ մայրդ. տես բազմոցին վրայ երկարած՝ կը խնդայ, ես ալ պիտի խնդամ, բայց քիչ վերջը :

— Ի՞նչ կայ ծիծաղելիք :

— Աւելի վերջը կ'ըսեմ :

— Ոչ, հիմա ըսէ:

— Լաւ. կատակասէր, զուարթ, ծիծաղաշարժ տղեկ մըն ես :

— Կը կարծե՞ս:

— Նստէ, լրջօրէն խօսինք հետդ :

— Այո՝ կ'ուզեմ: Եւ Միշա յօնքերը պռստեց: Հայրը ծունկերուն վրայ նստեցուց զայն :

— Ոչ ոք չէշ կը կամենայ քեզի Միշա. դէշ օդն է պատճառը այս բոլորին, այլապէս պտոյտի պիտի երթայիր եւ ամէն բան լաւ պիտի ընթանար: Խենդ ու խելառ բաներ ես գրեր օրագրիդ մէջ:

— Դուն ըսիր:

— Ա՛ ոչ... քեզի խենդ բաներ գրէ ըսի :

— Թերեւս. ալ չեմ յիշեր. ուրեմն խենդ ու խելառ բանե՞ր գրեր եմ :

— Այո մարդուկս :

— Դուն ալ երբ գրես, կը պատահի անշուշտ, որ խենդ բաներ գրես :

Մայրիկը ցատկեց բազմոցէն եւ դուրս նետուեցաւ: Միշա հասկցաւ թէ չէր ուզեր հասկցնել խնդալը :

— Ինչ զաղտնապահ են սա մեծերը ...

Հայրն ալ խնդալու փափաք ունէր, երեսը ուռեր, կարմրեր, պեխերը ցցուեր էին, վերջապէս խօստովանեցաւ :

— Այո, ինծի ալ կը պատահի խենդ բաներ գրել. շատ դժուար է որ լաւ ըլլայ ամէն բան: Գլուխ տռանաւորներդ դէշ չեն ... Մնացեալները բան մը չեն արժեր :

— Ինչո՞ւ :

— Շատ ես արտնջացեր. չէի գիտեր թէ տան մէջ պզտիկ քննադատ մը ունինք : Ամէն ինչ կը խծբծես: Նախ սկսէ քու անձէդ ... ոչ ... եւ ոչ իսկ այդ: Թողունք սա օրագիրը :

Միշա հօրը թուղթերը կը մրոտէր կարմիր կապոյտ մատիտովը:

— Լաւ. Թողունք, արդէն օրագիր ըսուածը այնքան տաղտկալի է՝ որքան աշխատիլը, միայն ... դուն էիր որ թելադրեցիր գրել: Ըսէ տեսնեմ, այսօր չաշխատիմ ... կ'ըլլա՞յ: Կը նախընտրեմ կարդալ Քսենիա Իվանովնայի հետ :

— Լաւ. քանի որ չես ուզեր աշխատիլ : Միայն թէ միասին երթալ ներողութիւն խնդրելու է ուսուցչուհիէդ: Անոր հասցէին, լաւ բաներ խօսած ու գրած չենք քեզի հետ :

Հայրիկը Միշայի ձեռքէն բռնած դըրասենեակը առաջնորդեց զայն :

— Իսկապէս, բսաւ ցած ձայնով, ուսուցչուհիդ օդին նայող քթիկ մը ունի, սակայն լաւ չէ յիշել ատիկա, պզտիկ: Անարգագրելի բան մըն է այդ. դուն քթիկիդ եւ դէմքիդ վրայ ցան ունիս. պիտի ուզէի՞ր որ միշտ քեզի յիշեցնէի ատիկա. ոչ, այնպէս չէ՞:

— Այո, լաւ պիտի ըլլար :

— Այն ատեն ...

Բարեբախտաբար այսպէս վերջացաւ Միշայի օրագրին պատմութիւնը :

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻ

(3 եւ վերջ)

Կարսի ճակատամարտին եւ վիրաւորուե-լով տեղափոխւում է Ալեքսանդրապոլ, ուր տիֆով հիւանդանում է եւ 22 տարեկան հասակում վախճանւում :

Սակայն Կովկասի ժողովուրդների եւ Հայաստանի վերաբերեալ առաջին անգամ հանգամանօրէն գրել է Էմանուէլ Ցայրը, որի աշխատանքը լոյս է տեսել Փրակա-յում, «Կովկաս» վերնագրով : Նա անձամբ այցելել է նաեւ Հայաստան :

Հայ ժողովրդի կեանքով ու մշակոյթով զբաղուել է Օ. Ս. Վետտրին, որը մի դիւ-ղական քահանայ էր : Նա թարգմանեց Րաֆֆու «Խենթը», Ահարոնեանի պատ-մուածքները եւ այս դարի սկզբներին հրատարակեց : Վետտրին սովորական թարգմանիչ չէր, նա գիտէր բազմաթիւ լեզուներ, բայց խոր ուսումնասիրել էր հայերէնը եւ վրացերէնը : Հայոց լեզուի ուսումնասիրութիւնը սկսուել է մեզ մօտ շատ աւելի վաղ, քան արեւելեան լեզու-ների ուսումնասիրութիւնը : Այդ գործին շատ է նպաստել Նշան Մարտիրոսեանը, որը Հեթարան Հրոյնիի աշակերտն էր . Մի քանի տարուայ ընդմիջումից յետոյ, ես սկսեցի ուսուցանել Հայոց լեզուն եւ հիմա հայ եւ վրաց լեզուները դարձել են մեր համալսարանի ուսումնական ծրա-գրի մէջ մտնող հիմնական առարկաներ : Իմ առաջին աշակերտը Վացլաւ Ջերնին էր, որի աւարտական աշխատանքը Խա-չատուր Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի»ի թարգմանութիւնն էր : Մեզ մօտ վերջին տարիներին հայ գրականութիւնից լոյս են տեսել մի քանի թարգմանութիւններ, ինչպէս օրինակ, Շիրվանզադէի «Քաոս»ը, հայ հին առասպելներ, Արազու պատմուածքները, Աւետիք Իսահակեանի արձակ գործերից : Ես թարգմանել եմ Վարուժանի մի քանի բանաստեղծութիւն-ները, Թումանեանի հէքեաթները եւ Շիր-վանզադէի «Արտիստը» (վերջինս դեռ չի հրատարակուած) : Հիմա թարգմանում եմ Վ. Անանեանի «Ցովազածորի գերիները», պատրաստում եմ հայ ժողովրդական եր-գերի ժողովածու : Բայց մենք թարգ-մանական աշխատանքով չենք բաւարար-ւում : Ես իմ աշակերտների հետ միա-սին՝ ընդամէնը հինգ հոգի՝ զբաղւում ենք նաեւ Հայոց լեզուի, գրականութեան ուսումնասիրութեամբ : Այսպէս օրինակ իմ աշակերտ Բոհումիլ Գալեկը պատրաս-տում է մի աշխատութիւն գրաբարի յօդի մասին, ես զբաղւում եմ բարդ բառերի ուսումնասիրութեամբ, Լուտմիլա Մու-րադեան՝ Աւետիք Իսահակեանի անով : Ես շատ ղգացուած եմ, որ Արտասահման-ի հետ մշակութային կապի հայկական ընկերութիւնը ինձ հնարաւորութիւն տը-ւեց տեսնելու Հայաստանը եւ մօտիկից լսելու Հայոց լեզուն : Մի քանի օր է, ինչ գտնւում եմ Երեւանում, բայց տպաւո-րութիւններս այնքան շատ են եւ խոր, որ դժուարանում եմ հաղորդել ձեզ : Հայաստանում եղած օրերիս ընթացքում ես եղայ Կարմիր Բլուրում, Իրիբունի ամրոցում, Գառնիում եւ Գեղարդում : Դրանք հազարամեակների անցեալ ունեն եւ պատկանում են տարբեր ժամանակնե-րի : Որպէս ճարտարապետական կոթող-ներ նրանք բարձր արուեստի նմոյշներ են եւ մեծ հետաքրքրութիւն են ներկայա-ցնում ոչ միայն մասնագէտի համար : Իւ-րաքանչիւր Հայաստան այցելող չի կարող չտեսնել այդ յուշարձանները :

Երեւանը ապրում է մեծ քաղաքի կեանքով, աճում է ուղղակի մարդու աչ-քի առաջ : Հայ ժողովուրդը իրաւունք ունի պարծենալու իր համալսարանով, Մատենադարանով, բազմաթիւ հաստա-տութիւններով եւ ամէնից առաջ իր հի-անալի մասնագէտներով : Ես երկու ան-գամ եղայ նաեւ Էջմիածնում : Ինձ բախտ վիճակուեց տեսնելու հայ ճարտարապե-տութեան աշխարհահռչակ կոթողները՝ Զուարթնոցը, Հռիփսիմէի, Գայեանէի վանքերն ու Էջմիածնի տաճարը : Ներկայ եղայ Սուրբ պատարագին եւ բախտ ունե-ցայ անձամբ տեսնելու եւ ծանօթանալու Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգէն Ա-ռաջինին հետ, որն ինձ վրայ թողեց պատ-րաստուած մարդու, հայրենասէրի եւ չի-նարարի տպաւորութիւն :

Իմ տպաւորութիւնները Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի մասին ես աւելի ման-րամասն կը հաղորդեմ իմ հայրենակից-ներին՝ չեխական մամուլի միջոցով :

Ողջո՜յն հայ ժողովուրդին, նրա մշա-կոյթի եւ արուեստի մշակներին :

Ե. ԵԴԼԻՋԿԱ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ ՀԱՅԵՐԸ

ՄԵՔՍԻԿԱ, ... Դեկտեմբեր (Յառաջ) —. Փոքրաթիւ գաղութ մը՝ հազիւ 60–70 ընտանիքով :

Եկեղեցի, դպրոց, ակումբ, վարժա-պետ եւ օրաթերթ չկան : Ատոնց փոխա-րէն կան նիւթական բարօրութիւն, ան-խռով քուն, հանդարտ բարգաւաճում, խաղաղութիւն ամենեցուն եւ լռութի՛ւն անսահման...

3 0– 40 տարի առաջ Միացեալ Նահանգ-ներ երթալու նպատակով ճամբայ ելած հայերի մօտ Հայերէն մաս մը հոս մնա-ցած է եւ ի վերջոյ ամփոփուած է մայ-րաքաղաքին մէջ, ուր այսօր վաճառակա-նական կարեւոր դիրքերու վրայ կ'ապրի երջանիկ :

Խայալիկի մեծաքանակ արտադրութիւն եւ վաճառականութեան առաջին դծին վը-րայ կուգայ Գ. Քերովբէ Առաքելեան : Արեւելեան գորգերու մարզին մէջ մայ-րաքաղաքին մէջ բացառիկ դիրք կը գրա-ւէ Գ. Խորէն Օտապաշեան : Կօշիկի գոր-ծարանատէրներ, կերպասեղէնի վաճառա-կաններ եւ կալուածատէրներ չեն պակ-սիր : «Ասիտ սիւլֆիւրիք»ի գործարան մը ունի քիմիագէտ Գ. Զգօն Վարդուկ-եան :

Բժիշկ, ատամնաբոյժ, փաստաբան, արուեստագէտ, գրող եւ նման ազատ ասպարէզներու հետեւող ոչ ոք կայ :

Կը տեսնէք որ մաս մաքուր գաղութ մըն է, ուր ոչ ոք կը խռովէ իր հանգիստը մտաւորական կամ կէս մտաւորականի յաւակնութիւններով :

Հիանալի քաղաքի մը մէջ, ուր յաւի-տենական գարուն կը տիրէ, մեր իմաս-տուն ազգակիցները տեսած են որ աշխա-տողին համար ամէն նիւթական գոհա-ցում կրնայ իրականանալ : Եւ աշխատած են : Սկիզբները՝ չարաչար, բայց հիմա՝ չափաւոր :

Գալով ազգապահպանումի հարցին :

Տարեց սերունդը հայ է եւ ամէն գա-ղութէ աւելի պահած է իր աւանդական բարքերն ու սովորութիւնները : Երիտա-սարդներուն եւ մանուկներուն համար հը-րաշք կամ բացառիկ երեւոյթ չէ հայերէն խօսիլն ու հասկնալը, բայց հրաշք է հա-յերէն կարդալը :

Ամէն կուսակցութեան հետեւողներ ու համակիրներ կան անշուշտ, բայց ոչ ոք երկու կողմեր կան.— Մէկը Դաշնակցու-թեան համակիրներու հաստուածն է, միւ-սըն ալ Բարեգործականի անունով կազ-մուած հատուածն է : Առաջինը՝ տարուոյն ընթացքին տասնի մօտ առիթներ կը գտնէ կազմակերպելու համար հաւաքոյթներ, ուր ճառեր կը լսուին եւ կարեւոր նուի-րատուութիւններ կ'արձանագրուին, մինչ Բարեգործականի համակիրները միայն Զատիկէ Զատիկ դաշտահանդէս մը կու տան :

Հակառակ անոր որ գաղութին մէջ օգ-նութեան կարօտ մարդ չկայ, տիկիննե-րու «Կապոյտ Խաչ» մը, ուրիշ գաղութ-ներու օգնելու նպատակով կը գործէ :

Հայերէն թերթ կարդացող կարգ մը ըն-տանիքներ գրեթէ միայն «Հայրենիք» կը ստանան :

Զարմանքով տեսայ որ իրարու «հա-կառակորդ» նկատուած հատուածներէն մէկուն հաւաքոյթին միւս հատուածէն ազգակիցներ ալ կը հրաւիրուին : Առ հա-սարակ հրաւէրները անպատասխանի չեն մնար եւ նուիրահաւաքումին կը մասնակ-ցին բոլորն ալ : Անհաւատալի է, բայց իրաւ .

Օտարի հետ ամուսնութիւնները շատ չեն : Անոնք որ մեքսիկացի կիներ ունին, յաջողած են «հայացնել» իրենց կիները, բայց չեն յաջողած հայ զաւակներ ունե-նալ :

Վերջապէս ազնիւ, ազգասէր, հիւրա-սէր և չափաւորանց խաղաղ գաղութ մըն է :

×

Քանի մը օր առաջ մեռաւ գաղութին տարեցներէն 74ամեայ Գ. Նասիպ Շիրին-եանը : Այս տարուան առաջին մահն է :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՀՆԳԱՄԵԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՆ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ) .— Դեկտեմբեր 13ին գիշերը Հայկ. Տան հնգամեակը մեծ շուքով տօնուեցաւ ճաշ – պարահանդէսով մը :

Տեղի ունեցան երգ, նուագ, վիճակա-խաղ եւ այլ անակնկալներ : Իտալերէն լեզուով խօսք առաւ վարչութեան նա-խորդ նախագահ Բժ. Մանուկ Խանպէկ-եան, շեշտելով թէ ինչպէս երկար ժամա-նակէ ի վեր կը զգացուէր Հայկ. Տան մը պահանջը, յիշելով Միլանահայ Միու-թեանց համագործակցութիւնը այդ պա-հանջը իրագործելու համար, ընդգծելով նոյնպէս այն բոլոր դժուարութիւնները ո-րոնց առջեւ գտնուեցաւ Հայկ. Տան վար-չական առաջին կազմը, քանի որ, բառ, տնօր կը յանձնուէր մեծկակ յարկաբաժին մը, որ դատարկ էր, եւ դայն կահաւորե-լու նիւթական միջոցները կը պակսէին Սակայն, վարչութիւնը յաջողեցաւ իր ա-ռաջադրութեանց մէջ, լծուելով աշխա-տանքի, մինչ այդ՝ մի քանի հայրենա-կիցներ ադնուօրէն սատար կը հանդիսա-նային նորընտիր վարչութեան՝ Հայկ. Տան նուիրելով դաշնակ, հեռատեսիլ, ձայնասփիւռ – սալակիր, սանդարան, եւայլն : Անդրադարձաւ Հայկ. Տան ծրա-գիր – կանոնադրի յօրինման աշխատանք-ներուն, շնորհակալութեան խօսք ուղղե-լով իր գլխաւորած վարչական մարմնի բոլոր անդամներուն անխտիր :

Ապա խօսք առաւ Գ. Երուանդ Հիւսիս-եան, նախագահ՝ ներկայ վարչութեան, որ դրուատեց հանդիսութեան կազմա-կերպիչ յանձնախումբը, վեր հանելով փոխ նախագահ Գ. Գէորգ Խանկէլտեանի տարած աշխատանքը, որ տասնըհինգ օր չարունակ անձնապէս հետամուտ եղաւ որ Հայկ. Տան վերանորոգութեան գործը յանգէր իր կատարեալ լրման : Շեշտեց թէ ինչպէս վարչութեան նպատակն է եղած որ տարին տասներկու ամիս միշտ բաց մնայ Հայկական Տան դուռը, թէ ինչպէս ան հարկադրուեցաւ կազմակերպել պա-րահանդէսներ եւ թէյասեղաններ, ապա-հովելու համար իր գանձանակը, քանի որ անդամավճարումները հազիւ կրնային գոցել ազգային տան ծախքերուն մէկ եր-րորդը : Հայկ. Տունը, բառ, հիմա լիո-վին կը կատարէ իր բարոյական դերը, որովհետեւ գաղութը օժտուած է նաեւ ե-կեղեցիով մը : Գոհունակութիւն յայտնեց որ ուրիշ երկիրներէ Միլանօ յաճախող հայրենակիցներ կ'այցելեն մեր կեդրոնա-վայրը, ուր տեղի կ'ունենան ազգային եւ եկեղեցական բնոյթ կրող հանդիսութիւն-ներ, մշակութային բանախօսութիւններ, որոնց մեր հայրենակիցները կը մասնակ-ցին միշտ աւելի մեծ թիւով եւ հետաքրք-րութեամբ : Տոքթ. Յ. Գասքանտէլեան կարդաց իր ինքնագիր երկու ոտանաւոր-ները հայերէն եւ իտալերէն, ձօնուած Հայկական Տան :

Յաջորդ օրը, կիրակի, Հայկական Տան մէջ հաւաքոյթ տեղի ունեցաւ յատկապէս մեր փոքրիկներուն համար : Գ. Հրանդ Թամպակեան լուսարձակով ցուցադրեց պանոնք զուարճացնող ժապաւէններ, ինչ-պէս «Ս. Ծնունդի Երազը», գեղեցիկ կը-տորը :

Ա. Ս.

Գացինք թաղել սպանիական գերեզմանա-տունը, ուր ազգակից մը ցաւ յայտնեց որ Հայերը չէին փափաքեր գոնէ հայ գերեզ-մանատուն մը ունենալ :

— Եկեղեցի չունինք, դպրոց չունինք, գոնէ գերեզմանատուն մը ունենանք, ը-սաւ ընդվզած :

— Ժամանակին ատ ալ ունէինք, եկե-ղեցի դպրոց ալ ունէինք, բայց նորէն չե-ղաւ, պատասխանեցի, բայց իսկոյն ան-դրադարձայ որ հազարաւոր դամբարան-ներու միջեւ դժուար էր խուսափիլ յոռե-տեսութենէ :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

« ՆՈՅԵՄԲԵՐ 29»Ի ԱՌԻԹՈՎ ԱՌՆՉՈՒԹԵԱՄԲ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ .— Դեկտեմբեր 12ին չահե-կան դասախօսութիւն մը տեղի ու-նեցաւ Ալֆորվիլի մէջ, կազ-մակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան Ենթակոմիտէի կողմէ : Նիւթը՝ քաղաքա-կան դէպքեր «Նոյեմբեր 29»ի առնչու-թեամբ :

Շատ գրուած եւ խօսուած է քառասուն տարի առաջ կատարուած այն ոճրերգութեան մասին, որուն մէջ զո-հը եղած է հայ ազգը :

Ընկեր Աշոտ Իսահակեան, իբրեւ ակա-նատես, մերթ հանդարտ եւ մերթ պոռթ-կումով կը վերյիշէր առաջին աշխարհա-մարտի ընթացքին պատահած այն դէպ-քերը, որոնք ուղղակի շաղկապուած էին Հայոց ինքնորոշման հարցին հետ, մանա-ւանդ 1917էն մինչեւ Ալեքսանդրապոլի դաշնագիրը՝ երբ Հայաստանի Հանր- կա-ռավարութիւնը առանց արիւնահեղու-թեան, բոլշեւիկ Ռուսիոյ կը յանձնէր հայկական հողամասը, 2 Դեկտեմբեր, 1920 թուականին :

Հետեւաբար անհիմն են մեր հայազգի կոմունիստներուն այն յերիւրանքները, որոնց համաձայն՝ Հայաստանի խորհր-դայնացման թուականը « Նոյեմբեր 29»ն է :

Փաստօնական յայտարարութեանց, Հայոց օրհասական պայքարներուն եւ ստորագրուած դաշնագիրներուն մասին դասախօսին տուած մանրամասնութիւն-ները կրկնելու հարկ չենք զգար : Սա-կայն աւելորդ պիտի չըլլար անգամ մը եւս յիշել բոլշեւիկ իշխանութեան երկու ականաւոր դէմքերուն՝ Լենինի եւ Սթա-լինի ստորագրութիւնը կրող 1917 Նոյեմ-բեր 24 թուակիր կոչը, ուղղուած՝ «Ռու-սիոյ եւ Արեւելքի բոլոր աշխատաւոր մուսուլմաններուն ».— Մենք կը յայտա-րարենք որ Թուրքիոյ բաժանումի եւ անկէ Հայաստանը խլելու մասին եղած դաշինքը պատռուած եւ ոչնչացուած է :

Կանխամտածուած դաւ մը՝ ի վնաս հայ ժողովուրդին, կարենալ սիրաշահելու հա-մար բովանդակ «մուսուլման» աշխարհը, Թուրքիոյ գլխաւորութեամբ : Այսպէս էր Ռուսիոյ քաղաքականութիւնը երէկ : Իսկ այսօ՞ր ... ընթերցողներուն կը մնայ խորհրդածել :

Գ. Գ.

ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ ԵՒՍ

Ս. ՍԱԹԻՒՐՆԷՆ (Ավինեոն), (Յա-ռաջ) .— Հին ծառ մըն ալ, հայրենիքին ու ծննդավայրին կարօտը կուրծքին տա՛կ, հողին յանձնուեցաւ :

Երուանդ Հալաճեան («Զավուշ»), ծը-նած էր 90ական թուականներուն, Սե-բաստիոյ Տիվրիկ գաւառին Կաաման գիւ-ղը : Առաջին ընդհ. պատերազմին ինքն ալ զինուորագրուած էր եւ, եղած՝ վե-րապրող հազուագիւտ բախտաւորներէն :

Զինադադարին շունչը կ'առնէ Ատանա ու կը մտնէ կամաւորական շարքերը, ծառայելով մինչեւ Կիլիկիոյ պարպումը : Ապա վերջ կ'անցնի Պոլիս :

Դաշնակիցներու կողմէ Պոլսոյ լքումին դարձեալ չու՝ դէպի Պուլկարիա եւ, ա-տեն մը ետք կուգան կը հաստատուին Մարսիլիա, ուր երկար տարիներ եղած է քարափի բանուոր :

Երկրորդ Աշխարհամարտին երբ Մար-սիլիան կը վտանգուի ընտանիքով կուգայ կը հաստատուին հոս : Կ'աշխատէր տեղ-ւոյս թուղթի գործարանը :

Քանի մը տարի առաջ գործարանին մէջ պատահած դժբախտ արկածի մը հետե-ւանքով կորսնցուցած էր առողջութիւնը, զոր չկրցաւ վերագտնել :

Երկար տառապելէ ետք, ամսոյս 18ին փակեց աչքերը, իր բազմանդամ ընտանի-քին մօտ : Թաղումը կատարուեցաւ 21ին, եւ մարմինը զետեղուեցաւ տեղւոյն գերեզ-մանատունը :

Կը թողու այրին՝ վեց զաւակները եւ բազմաթիւ մանչ թոռնիկներ :

Այս քանի մը տողը՝ սիրելի հայրենա-կից, թող ըլլայ փունջ մը թարմ ծաղիկ, քաղուած՝ մեր Աղդխու հովիտներէն ու Եփրատի եզերքներէն, օտար հողվրտիդ վրան :

Ն.

Այրի Տիկին Զուարթ Աղաջեան, Պ. Յակոբ Աղաջեան, Օրիորդներ Արշակուհի, Աղաւնի եւ Ֆլօրա Աղաջեան, Այրի Տիկին Սիրանոյշ Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Բաղումեան եւ զաւակը (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տօպրուեան եւ զաւակները (Հայաստան), Այրի Տիկին Մարիամ Աստուրեան եւ զաւակները (Յունաստան), Այրի Տիկին Մէնէնթէլ Թագւորեան եւ զաւակները (Յունաստան), Պ. Օհաննէս Զօլաքեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Թէլի Մէօլէօզեան, Տիկին Գոհար Զէննէեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Պէքուրեան եւ Բաղումեան գերդաստանի բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մօրեղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՍԱՆԹՈՒԿ ԱՂԱՋԵԱՆԻ
(Զէնկիլէրցի)

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Դեկտ. 23ին, 75 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը այս Շաբաթ առաւօտ ժամը 10·30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին:

Ուրկէ մարմինը պիտի ամփոփուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայիս իբր այդ նկատել:

Այրի Տիկին Տիգրանուհի Սապոնճեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սապոնճեան եւ զաւակը Լինտա, Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Գալէնտէրեան եւ զաւակները Արամիկ եւ Ֆիլիփ, Այրի Տիկին Եափուճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Նարդուհի Տընկըլեան եւ զաւակները, քեռաները եւ թոռները, ինչպէս նաեւ Մ. Գալէնտէրեան, Գափուքճեան, Կ. Յակոբեան, Այրի Տիկին Յ. Էլիզեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն՝ իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, փեսային, խնամիին եւ ազգականին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱՊՈՆՃԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ 24 Դեկտեմբեր, Թրիոնի հիւանդանոցին մէջ, 71 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երկուշաբթի Դեկտ. 29, ժամը 14·15ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի ծնողաց միութիւնը կը յայտնէ իր խորին շնորհակալութիւնները բոլոր անոնց որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերին Նուէրաթօնին թէ բարոյապէս իրենց տօնածառի հանդէսին:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ Կիրակի, 28 Դեկտեմբեր, ժամը 16–24

Hôtel Lutétiaի մեծ սրահին մէջ

Ճոխ պիւֆէ

ORCHESTRE JEUNESSE

Պիտի նուագէ նաեւ հայկ. նոր թանկօներ Զոր կ'երգէ Պ. ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ՅԱՅՏԱԳԻՐ՝

ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ երգի ծանօթ քառեակը:

Կը պարեն՝ Օր. Օր. Քէօշկէրեան եւ Դանիէլեան:

Կ'երգեն՝ Տիկին Շ. Գալայճեան եւ Օր. Միշլին Մարուքեան՝ կիթառով:

Զուարթ մենախօսութիւն՝ ուսանողուհի Օր. Է. Աբգարեանի կողմէ:

Մուտք՝ 500 ֆրանք, ուսանողներուն՝ 300 ֆրանք:

Ծանօթ.— Կը խնդրուի այժմէն ապահովել սեղանները, հեռախօսելով՝ Կիւթէնպէրկ 24–38 եւ կամ՝ Տօմէնիլ՝ 13–27: Մինչեւ ժամը 19ը չեկողներուն սեղաններուն պատասխանատուութիւնը չստանձներ յանձնախումբը:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Սեդա Գիւրճեան նորոգ հանգուցեալ Պ. Միհրան Ֆէրատեանի յիշատակին հազար ֆրանք կը նուիրեն Ֆ. Կ. Խաչի օգաւ. կայանին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Նորհատեան եւ զաւակները Պօղոս, Գէորգ, Յակոբ, Տէր եւ Տիկին Աղամեան, Տէր եւ Տիկին Քարաարթինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Քիւլհանճեան (Վիէն) ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց զաւկին, եղբօր, քրոջորդուն՝

ՓԻԼԻԹ ՆՈՐՀԱՏԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան տարելիցին առթիւ (ինկած Ալժերիա):

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

Այս առթիւ կը նուիրեն երկու հազար ֆրանք Փարիզի հանգստեան տուներուն եւ հազար ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Նիկոմիտիոյ, Բիւթանիոյ եւ շրջաններու խումբ մը հայրենակիցներու խնդրանքով յառաջիկայ Կիրակի 28 Դեկտ. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պատարագի ընթացքին պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն, Նիկոմիտիոյ բազմավաստակ առաջնորդ Տէր Ստեփաննոս Արք. Յովակիմեանի հոգւոյ հանգստեան:

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, յարգելու համար այս հանրանուէր հոգեւորականի խնկելի յիշատակը:

×

Յակոբ Առաքելեանը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 11ին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ իր կինոջ Տիկ. ՏԱՏԻԱՆԱՅԻ մահուան քառասունքին եւ քանդակագործ Յակոբ Գիւրջեանի մահուան 10ամեակին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ «Յառաջ» խումբին ընկերներն ու ընկերուհիները այս Շաբաթ, ժամը 21–ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 9ին, ակումբի սրահին մէջ, ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արգութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին, ժամը 21ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ԳԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆԻ Ֆ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 3 30ին, Տիկին Փափազեանի բնակարանը: Բոլորի ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ալֆորվիլի Հայկ. դպրոցի, կիրակի ժամը չորսին Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

ՎԻԷՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վիէնի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ այս շաբաթ, Դեկտեմբեր 27, ժամը 9էն մինչեւ ուշ գիշեր՝ Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Գեղարուեստական բաժնին իր մասնակցութիւնը կը բերէ Ժան Մաս (Լիոնէն), որ պիտի երգէ հայերէն երգեր.

Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները:

Մուտք՝ 400 ֆրանք:

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 28 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 28 DECEMBRE 1958

34րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8380 34EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4181

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐՋԱՑՈՂ ՏԱՐԻՆ

Տարին կը վերջանայ համեմատաբար խաղաղ մթնոլորտի մը մէջ :

Փոթորկալից տարի մը եղաւ, 1958ը, որ քանի մը օրէն պատմութեան պիտի անցնի :

Տարին սկսած էր անստոյգ կացութեան մէջ:

Բազմաթիւ բարդ խնդիրներ կային միջազգային դիւանագիտութեան կանաչ սեղաններուն վրայ :

Ո՛չ մէկ հարց լուծուած էր:

Այսօր, երբ տարին կը փակենք, կը տեսնենք դժբախտաբար, որ մարդկութիւնը նոյն անստոյգ վիճակին մէջ կը գտնուի :

Նիւ Եորքի, Ժընեւի, Փարիզի, Սթրասպուրկի եւ այլ ոստաններու մէջ քաղաքական պատասխանատու դէմքեր անվերջ ժողովներ կը գումարեն՝ լուծում մը գտնելու համար իրենց առջեւ դրուած կնճռոտ խնդիրներուն :

Բոլորն ալ իբրեւ կարգախօս ունին խաղաղութեան պահպանումը :

Ի՞նչպէս ընել, որ աշխարհի ներկայ կարգուսարքը ցնցումներու չենթարկուի եւ համաշխարհային նոր պատերազմի մը արհաւիրքը չպարտադրուի մարդկութեան :

Փոխադարձ մեղադրանքները ո՛չ մէկ բանի կը ծառայեն :

Կարեւորը գործն է եւ ո՛չ թէ խօսքը :

Բոլորն ալ կը խօսին սպառազինութեանց կրճատման — նոյնիսկ զինաթափութեան — եւ հիւլէական փորձերու ընդհատման մասին:

Սակայն ո՛չ ոք խօսքէն գործի կ'անցնի·

Ու անընդհատ ջուր կը ծեծեն արխալագաներու մէջ:

Տարուան ընթացքին քանիցս մութ ամպեր կուտակուեցան քաղաքական հորիզոնին վրայ եւ քիչ մնաց, որ փոթորիկը պայթէր :

Կարելի եղաւ առաջքն առնել աղէտին, շնորհիւ փոխադարձ զիջումներու : Մանաւանդ շնորհիւ արեւմտեան ճակատին ցոյց տուած կորովի ընթացքին, ստահակներու առջեւ տեղի չտալու վճռակամ կամքին :

Միջին Արեւելքի խառնակոյտ վիճակը փորձաքար մը եղաւ :

Տարիներէ ի վեր տեւող ջիղերու պատերազմը յանկարծ վտանգաւոր համեմատութիւններ ստացաւ :

Փետրուար մէկին Սուրիա միացաւ Եգիպտոսի՝ կազմելու համար Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը :

Այս պատմական դէպքը չէր կրնար չանդրադառնալ դրացի Լիբանանի վրայ, ուր Մայիս ութին սկսած եղբայրասպան կռիւը ամբողջ վեց ամիս ահուսարսափի մթնոլորտ մը ստեղծեց աշխարհի այդ ամէնէն խաղաղ երկրին մէջ :

Յուլիս 14ի Իրաքեան յեղափոխութիւնը պահ մը սպառնաց համաշխարհային նոր պատերազմի մը նախաքանն ըլլալ :

Լիբանան եւ Յորդանան ճարահատ՝ արեւմուտքի օժանդակութեան դիմեցին՝ իրենց անկախութեան սպառնացող վտանգը անհետացնելու համար :

Ու Արէս՝ պատերազմի չաստուածը հեռացաւ Միջերկրականի ափերէն :

Բայց յանկարծ անիկա իր գլուխը ցցեց Ծայրագոյն Արեւելքի ալեկոծ ջուրերուն մէջէն :

Քէմոյի ռմբակոծումը՝ իբրեւ նախատօնակ Ֆորմոզայի վրայ կատարուելիք ընդհանուր յարձակողականի մը՝ անգամ մը եւս նոր աշխարհամարտի մը զարհուրանքը պատճառեց հոգիներու մէջ :

Այդ փորձանքն ալ փարատեցաւ՝ դարձեալ շնորհիւ Մ. Նահանգներու կորովի կեցուածքին:

Երրորդ փորձութիւնը չուշացաւ : Պերլինի խնդիրն էր այդ, որ իր անմեղունակ ձեւին տակ կը պահէր յետին միտք մը :

Այդ սպառնալիքին առաջքն ալ առնուեցաւ — գոնէ ժամանակաւորապէս :

Ու մարդկութիւնը Նոր տարին կ'ողջունէ խաղաղութեան մէջ :

Նոր տարուան սեմին, մէկ մաղթանք կայ բոլորի շրթունքին, — խաղաղութի՜ւն :

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԻՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄԸ

ԿԻ ՄՈԼԷ ԴԺԳՈՀ Է

Ինչպէս գրած էինք երէկ, կառավարութիւնը կարգ մը կարեւոր որոշումներ պիտի տար Ֆրանքի բարեփոխման համար : Ուրբաթ օր սակարանները փակ էին, մինչ Նախարարաց Խորհուրդ մը, քիչ ետք ալ դահլիճի խորհուրդ մը կը քննէին ելմտական մասնագէտներու առաջարկները: Շաբաթ առտու Նախարարաց Խորհուրդ մը պիտի տար վերջնական որոշումներ, մինչ այդ դրամատուները դադրեցուցած էին նաեւ տըվիզներու վրայ բոլոր գործառնութիւնները :

Կատարուած բարեփոխումները, որոնք անխուսափելի էին երկրին տնտեսական եւ ելմտական այս կացութեան մէջ, երեք գլխաւոր երեւոյթ կը ներկայացնեն.— Ա) Համաձայնութիւն մը՝ գերմանական կառավարութեան հետ եւ դրամական միջազգային իշխանութեանց, այս համաձայնութիւնը թոյլ կուտայ որ ուժեղ տըվիզներ ստացուին դիմանալու համար սթերլինի վերածումին եւ վճարումներու Եւրոպական Միութեան մէջ Ֆրանսայի ունեցած պարտքերուն : Բ) Սակի փոփոխութիւն մը Ֆրանքին եւ տոլարի կամ օտար ուրիշ դրամներու հետ: Այս ուղղութեամբ կը կարծուի թէ տոլարը արժէ 470էն 500 Ֆրանք (4·7էն 5 Ֆրանք նոր հաշուով) : Գ) «Ծանր» Ֆրանքի մը ստեղծումը : Ինչպէս ըսած էինք երկու զերոյի ջնջում մը պիտի ստեղծէ նոր Ֆրանք մը, հարիւր Ֆրանքը պիտի հաւասարի մէկ Ֆրանքի, այսինքն՝ պիֆթէքը պիտի արժէ 12 Ֆրանք 50, այս նոր Ֆրանքին անունն ալ կրնայ փոխուիլ (ոսկի). Դրամներու փոփոխութիւնը պիտի կատարուի հետզհետէ, կրնայ տեւել տարի մը, որովհետեւ 3·400 միլիառ Ֆրանք կայ շրջագայութեան մէջ : Փոփոխութիւնը երեք անգամով պիտի կատարուի, առաջին վեց ամսուան ընթացքին հաւանական է որ «ծանր Ֆրանքը» գործածուի միայն արտասահմանի հետ յարաբերութեանց համար : Երկրորդ հանգրուանով մը հետզհետէ պիտի փոխուին հին դրամները նորերու հետ եւ շրջան մը անշուշտ երկու դրամներն ալ պիտի գործածուին (քանի մը ամիս) եւ վերջապէս 1960 Յունուար մէկէն միայն նոր դրամները արտօնուած պիտի ըլլան : Փոփոխութիւններու համար ոչ մէկ սեղմում կամ գումարի սահմանում տեղի պիտի ունենայ, ինչպէս 1948ին երբ հինգ հազար Ֆրանքնոցները փոխուեցան :

Կառավարութիւնը ստիպուած էր այս կարգ մը որոշումները տալ երկու — երեք կարեւոր պատճառներով : Ասոնց կարգին առաջին անթիւ Հասարակաց Շուկան ուր Ֆրանսան պէտք է գրաւէ հաւասար տեղ մը եւ ներկայանայ կայուն դրամով մը : Միւս կողմէ Ֆրանսան պիտի կարենայ մրցիլ օտար շուկաներու հետ :

Այս փոփոխութիւնները եղան գլխաւորաբար սթերլինի «վերածելի» դառնալէն ի վեր : Արդարեւ ներկայիս նոյնիսկ սթերլինի շրջագիծէն դուրս, անգլիական կարելի է վերածել ոսկիի կամ որեւէ ուրիշ դրամի ինչպէս է տոլարը : Այս ուղղութեամբ Հասարակաց Շուկայի միւս երկիրներն ալ որոշեցին հետեւիլ Անգլիոյ:

Շաբաթ օր վերջնական ձեւ առնելէ ետք ելմտական նորութիւնները ձայնասփիւռէն եւ հեռատեսիլէն պիտի յայտարարէ Զօր. Տը Կոլ, տակաւին վարչապետ:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԻՐՔԸ

Ընկերվարականները եւ իրենց ընդհ. քարտուղարը՝ Կի Մոլէ շատ դժգոհ են ձեռք առնուած միջոցներէն, աւելի տնտեսական գետնի վրայ քան ելմտական : Առաջին անթիւ նամակ մը գրելով Տը Կոլին, Կի Մոլէ կը բողոքէ թէ Փինէ զինքը տեղեակ պահած չէ տրուելիք որոշումներէն մինչ Փօփիւլէռ կը գրէ.— Կայուն դրամը ամէն բան չէ : Ընկերվարականները մտահոգ են գլխաւորաբար ընկերային գետնի վրայ կատարուելիք փոփոխութիւններէն՝ (կարգ մը յաւելումներ) ասոնց կարգին կը նախատեսուի որ ընտանեկան նպաստներու.— (Ալլօքասիոն ֆամիլիալ) սակը թէեւ պիտի բարձրանայ բայց օգտուողներու թիւը պիտի նուազի :

× Յիշենք որ Ֆրանսայի այսօրուան կատարած բարեփոխումը կը նմանի Գերմանիոյ կատարած դրամական բարեփոխման (1948), արդէն քանի մը օր է Փարիզ կը գտնուի Պոնի ելմտական նախարարը՝ Պ. Էցէլ :

× 1914էն ի վեր Ֆրանքին 13րդ արժէքազրկումը պիտի ըլլայ այս բարեփոխումը :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԱՆՑԱԳԻՐ ՍՏԱՑԱՒ

Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանատունը երեք ամսուան համար անցագիր մը տուաւ Խ. Միութեան փոխ վարչապետ Ա. Միկոյեանի :

Խ. Միութեան «թիւ 2» մարդուն դէպի Միացեալ Նահանգներ ճամբորդութեան թուականը տակաւին չէ ճշդուած պաշտօնապէս, բայց լաւատեղեակ շրջանակներուն կարծիքը այն է թէ Միկոյեան քանի մը օրէն ճամբայ պիտի ելլէ եւ 15 օր պիտի մնայ Ամերիկա :

Միացեալ Նահանգներու մէջ Ա. Միկոյեան պիտի ենթարկուի դիւանագէտներու եւ խորհրդային քաղաքացիներու վրայ դրուած արգելքներու, հաւանական է սակայն որ այս արգելքները վերցուին իրեն համար, մանաւանդ՝ երբ փափաքի արգիլուած շրջաններ այցելել :

Ուշագրաւ է այն պարագան, որ Մոսկուայի ամերիկեան դեսպան Թոմփսըն Յունուար չորսին Ուաշինկթըն պիտի երթայ «իր արձակուրդը Միացեալ Նահանգներու մէջ անցնելու համար»: Ա. Միկոյեան եւ Թոմփսըն իրենց «արձակուրդ»ը միասին պիտի անցնեն՝ Միացեալ Նահանգներու մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ հողամասին վրայ, մասնաւորապէս Ռոտոփի շրջանը, Խ. Միութիւնը պատերազմական կարեւոր խարիսխներ հաստատած է եւ Թնդանօթ, հրասայլ, զէնք ու ռազմական այլ առարկաներ տուած է պուլկար բանակին, կը գրեն Աթէնքի թերթերը, լուրը առնելով ստոյգ աղբիւրներէ :

ՅՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ Ազգ. Ժողովը քուէարկեց օրէնք մը, որու համաձայն պիտի ազգայնացուին անհատներու պատկանող երկու մեծ յարկաբաժինէ կամ երեք փոքր յարկաբաժինէ աւելի տուները. օրէնքին ենթակայ են բոլոր եկեղեցիները հաւասարապէս, բացի կրօնական հաստատութիւններէ : Շէնքերու ազգայնացման փոխարէն կառավարութիւնը վարձքերու 10 առ հարիւրին համեմատութեամբ գումար մը պիտի վճարէ յիսուն տարի :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կառավարութիւնը որոշեց հարիւր միլիոն տոլարի օժանդակութիւն մը ընել Ինտոնեզիոյ :

ՍՈՖԻԱՅԻ կառավարութիւնը յուշագիր մը յանձնեց Թուրքիոյ, դատապարտելով Անգարան՝ որ պատերազմական պատրաստութիւններ կը տեսնէ իր դրացիներուն դէմ :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԴԱՒԱՃԱՆ ԵՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ՍԱՐԱՃ

ԿԱՐԵՒՈՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐ՝ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան սուրիական նահանգի ներքին նախարար գնդ. Սարաճ խիստ յարձակումներ գործեց սուրիացի համայնավարներուն վրայ, մեղադրելով զանոնք՝ որ դաւաճանած են արաբական ազգայնականութեան՝ ընդդիմանալով Սուրիա – Եգիպտոս միութեան :

Սարաճ, որ Սուրիոյ «զօրաւոր մարդն» է, իր յայտարարութիւնները ըրաւ «Ալ Ահրամ» թերթին, Նախագահ Նասրի հակահամայնավար արտայայտութիւններէն անմիջապէս վերջ: Ներքին նախարարը մասնաւորապէս շեշտեց թէ «համայնավարները իրենք զիրենք դիմակազերծեցին՝ յայտարարելով թէ Արաբները զօրակցութեան պէտք ունին եւ ոչ թէ դաշնակցութեան. այս ձեւով համայնավարները կ'անտեսեն Սուրիա – Եգիպտոս միութեամբ երկրին շահած առաւելութիւնները .... Արաբական ազգայնականութիւնը կոնակէն դաշունահարուեցաւ. իրենց անհատական շահէն զատ ուրիշ բանի մասին չմտածող տարրերու կողմէ »:

Ուշագրաւ է որ հակահամայնավար սուր պայքար մը ծայր տուաւ միաժամանակ Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ մէջ, ուր Ընկերային Ժողովրդական կուսակցութիւնը թռուցիկներ ցրուեց, զօրավիգ կանգնելով Նախագահ Նասրի՝ համայնավարներու դէմ կատարած իր յարձակումներուն առթիւ :

Ընկերային Ժողովրդական կուսակցութիւնը արգիլուած է Սուրիոյ մէջ, բայց Լիբանանի մէջ ազատ է : «Բարեբեր Մահիկի» մը կազմութեան կողմնակից այս շարժումը դէմ է Խ. Միութեան եւ Եգիպտոսի հետ Սուրիոյ կամ Լիբանանի դաշնակցութեան : Ծանօթ է նաեւ Ղոմ անունով :

Միւս կողմէ Նոր տարուան հետ քաղաքական եւ տնտեսական կարեւոր ժողովներ պիտի սկսին Գահիրէի մէջ, ուր պիտի երթայ Համմրշըլտ, Յունուար չորսին: Օրակարգի վրայ կը գտնուի նաեւ պաղեստինցի տարագիրներու հարցը :

Յունուար 11ին Նախագահ Նասր պաշտօնապէս պիտի ընդունի Իտալիոյ Վարչապետ Ֆանֆանին, որուն հետ պիտի խորհրդակցի երկու երկիրներու տնտեսական գործակցութեան ծրագիրներուն շուրջ : Միաժամանակ գերմանական եւ ճափոնական պատուիրակութիւններ ուսումնասիրութիւններ պիտի կատարեն Նեղոսի հովիտին մէջ, ճշդելու համար Ասուանի ամբարտակին շինութեան համար իրենց բերելիք մասնակցութեան տարողութիւնը :

× Գահիրէէն կը հաղորդեն թէ «մահուան կամաւորներ» զօրաբաժինի 35·000 հոգին էյլ Ազհար համալսարանին մէջ երեք տարի պիտի մարզուին ռազմագիտական զանազան ճիւղերու մէջ :

ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ

6.

Եբրայերէն ԱՄԷՆ բառը, ըստ ձեւաբանութեան (մորֆոլոժի), կը յիշեցնէ հիմէն բառը,— այս երկու բառերն ալ կու գան Աստուածաշունչ Մատեանէն։

Հիմէն գործածուած է երկու անգամ Հին Կտակարանին մէջ։ Պոլսոյ տպագրութիւնը (Պաղտատլեան) եւ Վենետիկի տպագրութիւնը (Բագրատունի) երկուքն ալ ունին հիմէն բառը,— Գիրք Ելից, Լ. 24։ Վենետիկի տպագրութիւնը երկրորդ անգամ գործածած է նոյն բառը (Ղեւտ. ԻԳ. 13), իսկ Պոլսոյ տպագրութիւնը՝ ոչ(*), — այս վերջինը թարգմանաբար կը դնէ դորակ բառը։

Հիմէն կամ դորակ չափոց մըն է հեղուկ մարմիններու յատուկ։ Ստուգաբանական դիւրին ու մանկունակ փորձով մը՝ Պուապաք, որու կը հետեւի Աճառեան, կը գրէ թէ յունարէն է բառը, զոր փոխ առած է ասորերէնը եւ Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ գործածած՝ հէմինա ձեւով։ Արդ, յունարէն Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ երբեք գործածուած չէ այդ բառը, այլ դրուած է եբրայերէն փոխառութիւն մը՝ հին, (դրուած՝ լատիներէն Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ եւս)։ Հետեւաբար պէտք է մերժել Պուապաքի կարծիքը կամ ստուգաբանութիւնը (**), որ հիմնուած է էմի (= կէս) սկզբնաժամկերուն վրայ՝ մեկնելով այն նշանակութենէն թէ «կէս» չափոց մըն է հիմէնը։ Ընդհակառակն, ամբողջական է հիմէնը, տարողութիւնը՝ տասներկու լոգ, իսկ ըստ Յովսեպոսի՝ վեց լիտր (***)։

Կը կարծեմ թէ հիմէն բառը յիշատակ կը մնայ, միայն երկու գործածութեամբ (պատահմամբ միւսները սրբուած սրբագրուած), Աստուածաշունչ Մատեանի առաջին թարգմանութենէն, որ կատարուած էր ըստ ասորական օրինակին՝ հակառակ ոճանց տարբերութեան եւ յաճախ պնդումներուն։ Ոսկեդարեանք, մեքենագով մը՝ որ շա՜տ յատկանշական է (ընդօրինակողի մեղք չէ), ասորերէնին հէմին (ա) բառին տուած են հիմէն ձեւը։

Վկայութիւն մը եւս ա՛յս թէ ոսկեդարեանք էն վերջավանկը կը գրէին ոչ թէ ԵՆ, այլ միշտ ԷՆ, նոյնիսկ օտար բառերը, ինչպէս ԱՄԷՆ։

Այս էր որ կ'ուզէի հաստատել ձեւաբանական այս քննութեամբ։

Եւ այժմ՝ ստուգաբանական քննութիւնը, — սկզբնական կամ արմատական իմաստին պրպտումը եբրայերէնի մէջ։

ԱՄԷՆ բառը, եբրայերէն, կը գրուի երեք գիրերով (ԱՄՆ)։ Արմատական նշանակութիւնը գտնելու համար կատարուած են ստուգաբանական բազմաթիւ փորձեր, մեծ մասը՝ երախայական։

1.— Կը ծագի, կ'ըսեն, Ամոն աստուածին անունէն։

Թէ հելլենական մշակոյթը շատ բա՛ն առած է եգիպտականէն՝ իրողութիւն է անվիճելի, բայց ասիկա չի կրնար երբեք նսեմացնել հելլենական հանճարին փառքը՝ հակառակ սա քառեակին թշնամութեան.

Ազգ պանծալի, երբեմըն պերճ,
Ամենայնիւ կաս արդ բոտերջ,
Եւ զոր ուսոյց Թաղէս, Սողոն,
Եգիպտական էր այն գոգոն։

Արդարեւ եգիպտական աստուած մըն էր Ամոն, «որդի Նովացւոյ» (Երեմ. ԽԶ. 25), զոր իւրացուցին Հելլենացիք։ Յունական դիցաբանութիւնը, ահա թէ ի՛նչ աւանդութեամբ, Ամոն անունը կուտայ Ովիմպոսի աստուածահօր.—

Բաղոս, երիտասարդ եւ կենսուրախ աստուած, ճամբան կորսնցուցած՝ մոլորած ինկած էր Լիբիոյ անապատներուն մէջ։ Արեւէն տոչորուն, գինեբաշխ այս աստուածը կաթիլ մը ջուր իսկ չունէր՝ թրջելու համար իր շրթները։ Որթատունկի մը պէս, որ աւազի մէջ է տնկուած, սկսեր էր ցամքիլ, թոռմիլ ու չորանալ, երբ յուսահատ՝ գլուխը բարձրացուց երկինք, աղաչանք կարդաց ամենակալ Երկնահօր. — Ամո՛ն, ո՛վ աստուած աւազներու։ Յանկարծ առջեւը տնկուեցաւ խոյ մը, որ մոլեգնօրէն սկսաւ փորել աւազը, եւ հրա՜շք, ցայտեց ջուրը վճիտ ու սառնորակ։ Ի յիշատակ այս հրաշքին՝ Հելլէնները իրենց աստուածահայրն այնուհետեւ կոչեցին Ամոն, որ կը նշանակէ «աւազներու աստուած» (յունարէն՝ ամոս = աւազ)։

Եբրայեցիները, անապատներու բնակիչ, այս աստուածն է որ իւրացուցած են ու կ'ոգեկոչեն՝ արտասանելով ամէն, աղօթքի մէջ կամ վերջը։

Դիտել կը տրուի, սակայն, թէ եգիպտական աստուծոյն անունը ղպտական ծագում ունի,— ամու-ըն բարդ բառ մը որ կը նշանակէ արտադրութիւն, աւելի ճիշդ՝ լոյսի արտադրութիւն։

Ինչ իմաստ ալ տրուի բառին, ստուգաբանութիւն չէ ասիկա, այլ հէքեաթ ... ի պէտս մանկանց։

2.— Կ'ըսեն թէ քաղդէական բառ մըն է ԱՄԷՆ, որ կը նշանակէ հաւատալ։ Արդարեւ, քիչ մը աւելի ընդլայնուած ձեւով, ինչպէս՝ ապահովութիւն զգալ, ուխտ ու դաշինք կնքել, բացատրութիւններ են ասոնք, որ ծագում կ'առնեն աման կամ ամանաի բառէն։

Եւ սակայն իմաստաբանական այս փորձն ալ չի լուծեր հարցը, ու կը շարունակուի պրպտումը՝ գտնելու համար այն արմատը, որ իղձ մը կամ աստուածային միջամտութիւն մը կատարելու ուժով ու կախարդանքով կը լեցնէ ամէն բառին պարունակը։ Աւելցնենք որ ապահովութեան, հաւատարմութեան, վստահութեան կամ ճշմարտութեան գաղափարը վերջնեկ է ամէն բառին մէջ։ Ի՛նչ փոյթ թէ Նոր Կտակարանը աւելի ամրացուցած է բառին տրուած այդ գաղափարը՝ չեղելով ծագումէն, նոյնիսկ գործածութեան ձեւէն։ Յիրաւի, ամէն բառը, որ կ'արտասանուի այլեւս խօսքի մը սկիզբը, այնպէս ինչպէս կը տեսնուի Աւետարանին մէջ՝ իբրեւ մակբայ, հեռացած է բառին սկզբնական նշանակութենէն։ Յիսուսի օրով, բառը դարձած էր հրապարակի եւ շուկայի արտասանական ձեւ։ Հասարակ, գրեթէ անիմաստ խօսք։

Ամէնը հեթանոսական բառ մըն էր, ծիսական խորհուրդ մը ունէր, իբրեւ մեռցուած աստուածութեան մը ոգեկոչումը։ Քրիստոնէական ծիսարանը, յետագային, նետելով Յիսուսի բերանը դրուած ամէն ամէն ասեմ ձեզ ռամկունակ ասութիւնը, փորձեց պատարագի արարողութեանց մէջ գործածել խորհրդաւոր ու հին էնֆանթասիոնը։

Առաջին անգամ չէ որ իմաստուն ընթերցողը կ'իմանայ, այս վկայութեամբ, թէ քրիստոնէութիւնը ծաղիկ մըն է՝ հեթանոսութեան ծառին վրայ պատուաստումով մը արտադրուած։

Ա՛յդ է որ պէտք հաստատենք՝ առանց դայթակղեցնելու։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ց. Գ.— Դաւիթ Անյաղթի, Թրակացիի, Փիլոնի, Որճանի վերաբերեալ հարցումներուն կ'ուզէի պատասխանել «ընդ յարկաւ գրոյս»։ Բայց տեսայ թէ դժուար է հարցատէրերը գոհացնել ծանօթութեանց յատուկ այդ նեղուգին պարունակով։ Յաջորդով կը լրանայ ԱՄԷՆ բառին մասին կատարուած պրպտումներու այս շարքը, այնպէս որ Յուսաբերի հարցարանին երկրորդ հարցումին անցնելէ առաջ (անուանավերջի ո՞յ թէ օ վէճը), կը ջանամ ընթերցողներուն պատասխանել մէկ յօդուածով։

Մատենագրական այդ հարցումները ո՛րքան ալ ըլլան հետաքրքրական, կը ծանրացնեն նիւթս, այլ մանաւանդ աշխատանքս, ուստի կը ջանամ սեղմել՝ կարենալ շարունակելու համար ուղղագրական այս ուսումնասիրութիւնը, Օրմանեանի դիմանկարը, «Բանդենք»ներու շարքը։ Յոգնեցուցիչ է աշխատիլ երեք փլանի վրայ միաժամանակ։

Շ. Ն.

(*) Երբ, Ներսէս պատրիարքի օրով, պաշտօն տրուեցաւ մեր լաւագոյն ուղղագրագէտներուն «համեմատել զհայերէն թարգմանութիւնն ընդ եբրայականին՝ զայլակերպութիւնն նշանակել ի լուսանցս ի ներքոյ իւրաքանչիւր էջի», Եզեկիէլի գրքին ԽԵ. եւ ԽԶ. գլուխներուն տակ քանից գրուեցաւ հիմէն բառը, միշտ այս ուղղագրութեամբ, (բնագրին մէջ՝ ոչ հիմէն, ոչ դորակ, այլ քսեստ)։ Անմտաբար, Թադէոս վրդ. Աստուածատուրեան (Համաբարբառ) կը գրէ ուղղական հոլով եզակի՝ հիմեն։ Աշխարհաբարը (Նիւ-Եորքի տպագրութիւն) շատ կը գործածէ հիմէն բառը, բայց նոյն անմտութեամբ՝ կը գրէ հիմենի երբ կը հոլովէ, առանց խորհելու թէ գրաբարի յատուկ է այդ հոլովաձեւը, ինչպէս ցոյց կուտայ Ջախջախեան, անկախ՝ հիմեն ձեւին արձանագրէն, որ աւելորդ էր։

(**) Հէմինա, որ շատ չի նմանիր յունարէնի, փոյթ չէ թէ կասկածելի վկայութիւն մը բերուի Նոյիփարմոսի մէկ պատառիկէն (Քրիստոսէ Դ. դար առաջ), անծանօթ բառ մը չէ լատիներէնի մէջ։ Լատինական Աստուածաշունչ Մատեանը թէեւ կը գործածէ հին եբրայական — եգիպտական բառը (տես Ֆիլոն), հեմինա բառը գտայ լատին մատենագիրներու մօտ, օրինակ՝ Պերսիոսի մօտ (Երգիծ. Ա. 130)։ Հայացուած հիմէն բառը չշփոթել նոյն ձեւով գրուած, իբրեւ հոմանուն, այլ բառի մը հետ, որ հեթանոսական ժառանգ է, անուն հարսնիքներու կամ ամուսնութեանց աստուծին, այսօր դարձած՝ նշանակ ... կուսութեան։

(***) Եբրայերէն այս բառը, լոգ, որ հայերէն թարգմանուած է նաշակ (չափ մը), գործածուած է միայն Ղեւտացւոց գրքին ԺԴ. գլուխին մէջ։ Ըստ չափագէտ րաբբունիներու՝ մէկ լոգին տարողութիւնն է վեց սովորական հաւկիթ, ուրեմն մէկ հիմէնին տարողութիւնը՝ 72 հաւկիթ։ Կամ՝ 12 նաշակ։ Եզեկիէլ ջուր խմելու օրական չափը կը սահմանէ մէկ վեցերորդ հիմէն (Եզեկ. Դ. 10), որ Յովսեպոսի հաշիւով՝ կ'ընէ մէկ լիտր, ինչ որ խելքի մօտիկ է։ Երեւակայեցէք, Մխիթար աբբահայր նախ 1872 տրամ կը դնէ հիմէնին տարողութիւնը, ու կ'աւելցնէ «չորս հօխայ եւ կէս», բայց յետոյ քիչ վա՜րը կը գրէ ... հարիւր քսան տրամ, — այդ պարագային՝ քանի՞ տրամ կ'ընէ մէկ վեցերորդը, ջուր խմելու օրական չափը։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՈՒԺԸ
ԵՒ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

•

«... Եւ յերկիր խաղաղութիւն
ի մարդիկ հաճութիւն ...»

Ուշադիր նայուածք մը աշխարհի ներկայ կացութեան վրայ՝ անմիջականօրէն ի յայտ կը բերէ վիճակ մը մարդկային կեանքի, որ յոյսի ու վախի, գոհութեան եւ տագնապի, հպարտութեան եւ անձկութեան յարափոփոխ ալիքներու խաղ մըն է, կարծես։

Խաղի բնոյթ չունի, սակայն։ Արդարեւ, հոգիներու մէջ պրկուող ապրում մըն է գիտակից մարդկութեան պարագային. բոլոր անոնց համար՝ որոնք մտածելով կ'ապրին իրենց կեանքը, իրենց նմաններու կեանքին հետ միասնաբար. բոլոր անոնց համար՝ որոնք պատճառ ու նպատակի հարցումը ունին միշտ ներկայ իրենց կեանքին մէջ, մանաւանդ՝ անոնց համար, որոնք պատասխանատուութեան զգացումին ծանրութիւնը կը զգան իրենց հոգիին մէջ։

Արագ ակնարկ մը օրաթերթերու առաջին էջերուն։ — Ահա հոյլ մը մարդերու՝ քաղաքական դէմքեր, պետական անձնաւորութիւններ, ընկերային գործիչներ, գիտնականներ, զինուորական ղեկավարներ իրենց ճակատներու կնճիռներուն մէջէն կը մատնեն համաշխարհային տարողութեամբ հոգեկան խռովքն այդ տագնապը։ Հարց մը կայ հոն, այդ ճակատներու ետին։ Զափազանցութիւն ըլլայ թերեւս ըսել, դասականացած Շէյքսփիրեան բառերը կրկնելով՝ «լինել թէ չլինելու հարցումն է այդ. խորքը՝ այդ տագնապին։ Զափազանցութիւն՝ թերեւս։ Բայց անպայման իրականութեան սերտօրէն մօտիկ։ Լրջութի՞ւնը այդ տագնապին։ — Նայեցէք պահ մը մարդոց ետեւէն վազքին դէպի խաղաղութեան քաղաքը՝ Ժընեւ։ Ժողովներ, ժողովներ, ժողովնե՜ր։ Անհամար, անվերջ ու բազմերանգ — քաղաքական, գիտական, կրօնական։ Բայց բոլորին հասարակաց գոյնը, վախճանական նպատակը ու միութեան խորքը նոյն հարցն է. — Մարդուն գտած բնական ուժի մը գործածութեան, կիրարկումի հարցը, ամէնէն պարզ ձեւով զայն ըսելու համար։

Անտեսանելի հիւլէին մէջ երեւակայութիւնն իսկ յոգնեցնող ու յաղթահարող ահարկու ուժին առջեւ հարցական նշան մը կայ այսօր, ամենուրեք։ Ի՞նչ ընել այդ ուժը։

— «Դուռ բանալ անոր ու ճամբայ շինել»՝ բոլորին պատասխանը։ Մանաւանդ՝ ուժին պահանջքը։

— «Բայց դէպի ո՞ւր, մինչեւ ո՞ւր...»՝ բոլորին հարցումը։

Վախը իջած հոգիներուն մէջ վստահութեան պակասէն, բարոյական արժէքներու գիտակցութեան նուազութենէն, անձկութիւնը, միւս կողմէն՝ ահարկու այդ ուժին զոհ դառնալու կասկածէն։ Ահա բարդոյթը այդ տագնապին։

Ու, հիմա, այսպէս կոչուած՝ «հին» տարուան «դռնփակէք»էն ու «նոր» տարուան «դռնբացէք»ին Աստուածորդւոյն մարդեղութեան խորհուրդին խորէն ձայն մը կը հնչէ այդ տագնապի փոթորիկին մէջէն յստակօրէն իր երանգը առանձնացնող ու իր շեշտը անարատ պահող։

«... Եւ յերկիր խաղաղութիւն
ի մարդիկ հաճութիւն ...»

Եկեղեցին, որ այդ երգը մարդոց կեանքին մէջ ապրող իրականութեան վերածելու կոչումը ունի, շատ բնական բերումով մը, հետեւաբար, իր խօսքը կուգայ միացնել շատերու խօսքին եւ ճամբայ ցոյց տալ՝ տագնապին ելքին։ Կարելի՞ է երեւակայել որ եկեղեցին անմասն մնայ այն համատարած մտածումի ու հոգեկան ճգնութեան ընթացքէն, որ մարդկութեան կեանքը յուզող ընթացքն է այսօր, երբ այդ կեանքին երջանկութեան աւետիսը ունի ինք իբրեւ սրբազան աւանդ ու առաքելութիւն Աստուածորդիով ու Աստուածութենէն տրուած իրեն։ Հետեւաբար, եկեղեցին քանի գիտակից է իր կոչումին՝ չի կրնար լուռ մնալ ու հանդիսատես միայն՝ մարդկային կեանքին հետ այսքան սերտ առնչութիւն ունեցող հարցի մը նկատմամբ։

Ահա, թէ ինչու քաղաքական առաջնորդներու, զինուորական ղեկավարներու եւ գիտնականներու շարքին կ'երեւին նաեւ եկեղեցական դէմքեր, հոգեւոր առաջնորդներ, որոնց ճակատները կնճռոտ են դարձեալ, բայց ունին հաստատ համոզման մը պայծառութիւնը որ կուգայ իրենց առաքելութեան, աւետարանի յաւիտենական ակունքէն։

Ու երբ ամէն օր կը կարդանք օրաթերթերը ու կը գտնենք հոն արձագանգը խռովիչ այդ տագնապին, կ'արժէ լսել նաեւ ձայնն եկեղեցիին ու մտածել քրիստոնէական կեցուածքի մը մասին։

Յետագայ տողերուն մէջ բացուածը շատ հեռու է, անշուշտ, ամբողջական պատկերէն այդ եկեղեցական դիրքին կամ կեցուածքին։ Այդ պատկերը իր լրութեանը մէջ դնել՝ պիտի ենթադրէր մանրազնին պրպտումներ եւ պրակէր ընդարձակ էջեր, ինչ որ մեր նպատակէն դուրս է այստեղ։ Շատ համեստ փորձ մըն է այս «նախաճաշակ» մը տալու համար եղածէն ու սպասուելիքէն՝ քրիստոնէական հայեցակէտով դիտելու հարցը եւ մտածելու քրիստոնէական սկզբունքներու եզրերով։

Արդարեւ, երկու պարագաներ ունինք, այստեղ, մեր աչքին առջեւ, այդ քրիստոնէական կեցուածքը արտայայտող.—

Ա.— Անկլիքան եկեղեցւոյ դիրքը՝ այնպէս ինչպէս յայտնուեցաւ անցնող ամառուան ընթացքին գումարուած Լամպէթի համաժողովին մէջ.

Բ.— Եկեղեցիներու համաշխարհային խորհուրդի (Քոնսէյ էօքիւմէնիք տէ զ'էկլիզ) դիրքը՝ այնպէս ինչպէս ի յայտ եկաւ կեդրոնական յանձնաժողովի վերջին նիստին(*)։

Ա.

Անկլիքան եկեղեցին, որ համատարած պատկեր մը կը պարզէ այսօր՝ աշխարհի չորս ծագերուն իր ներկայութեամբը եւ աւելի քան քառասուն միլիոն հաւատացեալներու բազմութեամբ — Անգլիացի, Ամերիկացի, Քանատացի, Աւստրալիացի, Նոր-Զելանտացի, Չինացի, Ճափոնացի, Հնդիկ, Արաբ, Ափրիկեցի եւայլն, ազգային ներկայացուցչութեան «մոզայիք» կերպարանքով —, իր կամքը արտայայտեց հիւլէական ուժի կիրարկման այս հրատապ հարցին մասին Լամպէթի համա-

(*) Եկեղեցիներու ընդհանուր տեսակէտը ներկայացնելու փորձի մը մէջ կարելի չէ անտեսել շատ բնական պատճառներով, Կաթողիկէ Եկեղեցիին դիրքը, որ մեր ծրագրէն դուրս է այստեղ։ Յայտնօրէն, Կաթողիկէ Եկեղեցին, մասնաւորաբար հանգուցեալ Պապին օրով, խաղաղութեան ջատագովներու առաջին շարքին կը դասուէր, հիւլէական ուժի դրական ու բարւոք գործածման իբրեւ ջերմ պաշտպան եւ նախանձախնդիր հետապնդող։

ժողովով (**) (Յուլիս 3 — Օգոստ. 10) :

Այս համաժողովին չորրորդ յանձնախումբը, որ ուսումնասիրութեան նիւթ բրած էր յատկապէս ազգերու միջեւ տեղի ունեցող հակամարտութեանց հարցը եւ եկեղեցիին անոր չէզոքացման ի խնդիր բերելիք նպաստը, «հաշտեցում հակամարտութեանց ազգերու մէջ եւ միջեւ» բանաձեւին տակ, իր տեղեկագրին մէջ, բացատրելէ ետք հաշտեցման, մարդոց միջեւ համութեան քրիստոնէական ըմբռնումը, կ'անդրադառնայ հիւլէական ուժի կիրարկման հարցին եւ կ'ըսէ, ի միջի այլոց.

« Ազգերու միջեւ հակամարտութեան հետեւանքները մեծ են եւ բազմապատիկ, այժմ, ապշեցուցիչ զարգացումովը արդիական զէնքերու, որոնք կը սպառնան համաշխարհային կործանում մը յառաջացնել: Այս զէնքերու ստեղծած կացութիւնը մեզի նոր պատեհութիւն կուտայ եւ նոր պահանջ՝ կը դնէ մեր վրայ թէ՛ որպէս քրիստոնեաներ եւ թէ՛ որպէս քաղաքացիներ: Ընդառաջման յապաղումին մէջ լուրջ վտանգ կայ: Մինչ ազգեր կը տատանին՝ կորիզային (նիւքլէէր) ռումբեր կը բազմանան շարունակուող փորձերու վտանգին հետ. վտանգ՝ որ իրական է, թէեւ դժուար՝ մեզի համար չափելու անոր տարողութիւնը: Քանի աւելի ազգեր հետզհետէ կ'ունենան կորիզային զէնքեր, կացութիւնը պիտի դառնայ աւելի դիւրավառ »:

Ահա այս ձեւով համնկալէ ետք կացութիւնը իր ներկայ վիճակին ու մօտաւոր ապագային մէջ՝ յանձնախումբը կը դատապարտէ ազգերու միջեւ գոյութիւն ունեցող կամ յառաջ եկող հակամարտութիւնները պատերազմով լուծելու կերպը: Յանձնախումբի կարգ մը անդամներու համար դժուար կը թուի ընդունիլ բացարձակ ու անպայման հրաժարում այդ զէնքերէն նախ քան համաշխարհային հաստատ համաձայնութեան մը կայացումը: Ըստ սոնց տեսակէտին՝ մինչ ու քանի այդ բարեբար համաձայնութիւնը չէ գոյացած՝ զէնքերու պահպանումը նուազագոյն չարիք մըն է: Քանի երկու հակայիր ուժեր հաւասարապէս ունին այդ զէնքերը, մէկ կողմին (Արեւմուտքին) հրաժարումը անոնցմէ կրնայ յառաջ բերել մեծագոյն չարիքը միւս կողմի գործածութեան պարագային: Անոնց մօտին մէջ պահպանումը զէնքերու ինքնապաշտպանութեան իմաստ ունի, հաւասարակշռութիւնը պահպանող արդէս միջոց: Այլապէս, հրաժարումը առանց համաձայնութեան՝ տեսակ մը կարելի ինքնակործանման մը դուռ մը կրնայ բանալ: Սերիչ անդամներ յանձնախումբին կը ջատագովեն բացարձակ, միանգամընդմիշտ հրաժարումը այդ զէնքերէն իբրեւ գրական ամէնէն կարուկ եւ ուղիղ ձեւը տագնապի լուծման:

Այս կէտին շուրջ կարծիքներու հակադրութիւնէն ետք, յանձնախումբը միաբերան, կարծիքի առանց գոյն տարբերութեան, կը թելադրէ քրիստոնեաներուն.

Ա) Փնտռել, աղօթքի եւ ուսումնասիրութեան ճամբով, քրիստոնէական հաբապատ կեցուածքը այս հարցին առջեւ: Զմնալ չէզոք. այլ՝ մասնակցիլ տագնապին. տեսնել հոն առիթ մը՝ քրիստոնէական ու քաղաքացիական պարտականութիւնները կատարելու՝ միշտ հնազանդութեան մէջ աստուածային ճշմարտութեան եւ ի խնդիր մարդկային երջանկութեան:

Բ) Ազդեցութիւն բանեցնել տիրող կառավարութիւններու, պատասխանատու իշխանութեանց վրայ որպէս զի կորիզային զէնքերու արտադրումը եւ փորձարկութիւնը ենթարկուի միջազգային հակակշռի, որպէս դերազանցօրէն սոսկալի միջոց մը վտանգին առաջքը առնելու :

Գ) Եկեղեցին պարտի որոնել միջոցներ՝ կազմակերպելու խորհրդակցութիւններ գիտնականներու եւ քաղաքական առաջնորդներու հետ խղճի եւ բարոյականի շատ մը խնդիրներու մասին, որոնք կրնան յառաջ գալ այս փորձերու հետեւանքներէն:

Այս բոլորը արգելիչ նկարագիր մը ունին:

Այժմ յանձնախումբը, առանձին հատուածով մը, կ'անդրադառնայ հիւլէական ուժի գործածութեան դրական միջոցներու մասին, որովհետեւ «եկեղեցին կոչուած է ամէն ժամանակ հաշտեցման դրական աշխատանքին»:

Այս համոզումով՝ կ'առաջարկուի.

Ա) Ամէն քրիստոնեայ անհատ պարտի անձնապէս ըլլալ հաշտեցման ճամբայ մը իր անձնական բոլոր յարաբերութիւններուն մէջ, ինչ դիրքի վրայ ալ որ ըլլայ, ինչ պատասխանատու դեր ալ որ ունենայ, առաւել կամ նուազ կարեւորութեամբ:

Բ) Անհրաժեշտ է յառաջացնել միջազգային մարմին մը՝ արգիլելու համար զինական բախումը ազգերու միջեւ եւ ընտելցնելու նպաստաւոր պայմաններ փոխադարձ օգնութեան:

Առ այս՝ յանձնախումբը իր անխառն գոհունակութիւնը եւ հիացումը կը յայտնէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան:

Գ) Եկեղեցին ամենուրեք պէտք է ջանայ ստեղծել մթնոլորտ մը կեանքի՝ ուր մարդոց միջեւ համութիւնը դառնայ իրական: Եկեղեցին պէտք չէ նոյնացուի որեւէ մասնաւոր քաղաքական կամ ընկերային դրութեան հետ: Ան այն աշխարհն է, ուր համամարդկային եղբայրութիւնը կայ իբրեւ նպատակ. եղբայրակցութեան ոգին՝ իբրեւ միջոց:

Դ) Հարկ է յանձն առնել կամաւորապէս տանիլ հակամարտութեանց եւ պայքարի այս վիճակը եւ զայն վերածել զարգացման, շինութեան ընթացքի մը եւ ոչ թէ՝ կործանման, քայքայման:

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

(Բ. մասը յաջորդով)

(**) Ամէն տասը տարին անգամ մը գումարուող այս համաժողովը Անգլիոյ եկեղեցւոյն պետ՝ Քէնթըրպըրիի Արք.ի նախագահութեան տակ եւ մասնակցութեամբ Անկլիքան եկեղեցւոյ բոլոր թեմական Առաջնորդներու (այս տարի՝ 320 եպիսկոպոսներ), մեծագոյն ժողովն է Անկլիքան եկեղեցւոյն, ուրտեղ կ'արտայայտուի եւ կը բանաձեւուի համայնական կեցուածքը այլազան հարցերու եւ կացութիւններու դիմաց իրարմէ վարչականօրէն անկախ, բայց նոյն դաւանական ու ծիսական աւանդութեամբ իրարու կապուած եւ իրարու հետ ի հաղորդութեան եղող բազմաթիւ եկեղեցիներու :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

«ՊԱՏԱՆԴ»Ը

Աշխարհահռչակ թատերագիր մըն է Փոլ Քլոտել, որուն գործերը երկար տարիներէ ի վեր կը կազմեն Ֆրանսական բեմերու զարդը, սկսած Ֆրանսական Ազգային Թատրոնէն մինչեւ բազմաթիւ ուրիշ թատրոններու բեմերը:

1911ին, երբ Քլոտել Ֆրանքֆորթի Ֆրանսական հիւպատոսութիւնը կը վարէր, գրեց «Պատանդը», որ առաջին անգամ 1912ին մեծանուն բեմադիր Լինէյ-Փոյի բեմադրութեամբ եւ մասնակցութեամբ անուանի դերասանուհի Եւա Ֆրանսիսի ներկայացուեցաւ Էօվրի թատրոնին մէջ: Անկէ ի վեր, Քոմէտի Ֆրանսէզի մէջ երկու անգամ բեմադրուելէ ետք, այսօր «Պատանդ»ը կը վերբերուի Վիէօ-Քոլոմպիէ թատրոնի բեմին վրայ:

Մամուլին միահամուռ կարծիքով, Քլոտելի այս երկին վերբերումը կը ծառայէ մասնաւոր նպատակի մը: Արդարեւ, վերջին ամիսներու ընթացքին շատ խօսուեցաւ Հռոմի Պապին մասին եւ քանի որ «Պատանդը»ին մէջ Պիոս Է. Պապին կերպարը գոյութիւն ունի եւ զայն ներկայացնող դերասանը՝ Քամիյ Կէրինի շատ կը նմանի նորընտիր քահանայապետին, հասարակաց կարծիքը այս երկին ներկայացումը կը գտնէ խիստ այժմէական:

Միւս կողմէ, «Պատանդը»ին հեղինակը իր այս գործով կ'ուզէ մատնանշել թէ՝ ընկերութեան մը մէջ տիրող միապաղաղ կարգերը բարեփոխելու համար հարկաւոր են քաղաքական զգայացունց փոփոխութիւններ, ինչ որ դարձեալ, դարմանալի զուգադիպութեամբ մը կը պատշաճի Ֆրանսայի ներկայ քաղաքական կեանքին, որ Դ-րդ հանրապետութեան ցնցոտիները նետելով իր վրայէն, արժանաւորապէս զգեցաւ Ե-րդ Հանրապետութեան սակեճամուկ պատմուճանը:

Ֆրանսական յեղափոխութենէն ետք, նափոլէոնեան շրջանին կը վերաբերի «Պատանդը»ին նիւթը: Կայսրը՝ իբր պատանդ պահած է Պիոս Է. քահանայապետը, սակայն նախկին մարշալներու պատկանող ազնուականուհի մը՝ Սինյը տը Քուֆոնթէն ի գին անհրեւակայելի զոհողութիւններու, իր զարմիկին փորձի միջոցաւ կը յաջողի ազատել Պապը: Երիտասարդ ազնուականուհիին զոհողութեան գաղափարը ներմուծողը եւ զայն քաւութեան նոխազի դերը խաղալու մղողը կ'ըլլայ քահանայ մը՝ Պատրիս, որ իր եկեղեցականի ճարտար եւ քիչ մըն ալ չոր լեզուով, կը յաջողի ժանեկամարդուհին համոզել:

Ի՞նչ է սակայն ազնուականուհիին պարտադրուած զոհողութիւնը:

Պէտք է ամուսնանայ քաղաքական վերիվայրումներու հետեւանքով նշանաւոր դէմք մը դարձած՝ հասարակ եւ անուս գիւղացի Թիւրըլիւրի հետ:

Այս երկին մէջ, թերեւս շատերուն անհաճոյ թուի խարամանկ Պապին չոր ու ննդամիտ զրուցարանութիւնը, ինչպէս նաեւ ազնուականուհիին դէպի գերագոյն զոհողութեան մղող քահանային անգութ պատճառաբանութիւնները, սակայն երբ բեմ կուգայ գիւղացիին տիպարը՝ Թիւրըլիւր, մէկ անգամէն կարծէք ամէն բան կը պարզուի, տեսարանը նոր երանգ մը կը ստանայ եւ կենդանի իրականութիւնը ցայտուն կերպով երեւան կ'ելլէ:

Գեղջկական եւ մարդկային անարատ խմորով մըն է որ Քլոտել շաղուած է իր այս տիպարը, ստեղծելով հոյակապ, ճշմարիտ եւ անմոռանալի կերպար մը:

Թիւրըլիւրի բերնին մէջ Քլոտէլի գմայլելի արձակը թռիչք կ'առնէ ու հանդիսատեսին կը պարգեւէ անսահման գրական ու գեղարուեստական բաւարարութիւն:

Ծանօթ դերասան Ժան լը Փուլէն բծախնդիր արուեստով մը կը մարմնաւորէ Թիւրըլիւրի դերը, շրջապատուած տաղանդաւոր արուեստագէտներ՝ Հելէն Սոփանէքօէ, Ժագ Պէրթիէէ, Ժան Մոնոտէ եւ Քամիյ Կէրինէէ, որ ինչպէս ըսինք կը մարմնաւորէ Պիոս Է. Պապին տիպարը:

Այս միջոցիս Քլոտել ի պատուի է դարձեալ Ֆրանսական բեմերուն վրայ:

Արդարեւ, իր ուրիշ մէկ գործը՝ «Սաթէնէ մուճակը» կը ներկայացուի Փալէ Ռուայալի թատրոնին մէջ, բեմադրութեամբ մեծահամբաւ զոյգին՝ Մատլէն Ռընօ-Ժան Լուի Պառոյի:

1943ին «Սաթէնէ մուճակը» Քոմէտի Ֆրանսէզի մէջ ներկայացուելէն ի վեր, տասնըհինգ տարուան ժամանակամիջոցի մը մէջ առաջին անգամն է որ վերստին ձեռք կը զարնուի անոր:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

ԱՐՏԱ ՎԻՐԱՖ ՆԱՄԱԿ

Հայկական Գիտութիւնների ակադեմիայի Մ. Աբեղեան գրականութեան հաստատութիւնը արժէքաւոր գործ է կատարել, հրատարակելով հին իրանական երկու գրական յուշարձաններ՝ «Արտա Վիրապ Նամակը» եւ «Յուշտի Ֆրիանը»: Փահլաւերէն բնագրից դրանց թարգմանութիւնը կատարել է հանգուցեալ արեւելագէտ պրոֆ. Ռ. Աբրահամեանը:

Հին իրանական այդ երկու գրական կոթողների հրատարակումը նշանակալից երեւոյթ է հայ մշակութային կեանքում: Գրական այդ մատեանները, որոնք արտացոլում են հին Իրանցիների հասարակական-տնտեսական յարաբերութիւնները, բարոյակենցաղային հասկացողութիւնները, կրօնա-դիցաբանական պատկերացումներն ու հաւատալիքները կարեւոր նշանակութիւն ունեն ոչ միայն իրանագիտութեան, այլեւ ընդհանրապէս արեւելագիտութեան եւ մասնաւորապէս հայագիտութեան համար:

Իր կրօնա-պատմական միտումով հանդերձ «Արտա Վիրապ Նամակը» միաժամանակ հին Իրանի ներքին կեանքի ու կենցաղի մի հնագոյն հանրագիտարան է: Կրօնադիցաբանական հաւատալիքների հիման վրայ ծաւալող գործողութիւնների միջոցով արտացոլուած է Իրանցիների տնտեսական հիմնական զբաղմունքները՝ անասնապահութիւնն ու երկրագործութիւնը, արհեստներն ու առեւտուրը:

«Արտա Վիրապ Նամակ»ում եղած հաւատալիքները հայ հեթանոսական հաւատալիքների հետ համեմատելիս երեւում է դրանց միջեւ եղած կապը: Հէնց դրա միջոցով հնարաւոր է մասամբ վերականգնել հայ հին ժողովրդական այն հաւատալիքներն ու պատկերացումները, որոնցից մեզ քիչ բան է հասել:

Միւս երկը՝ «Յուշտի Ֆրիանը» աշխարհական ստեղծագործութիւն է եւ համարւում է պահլաւիկ գրականութեան հնագոյն նմուշներից:

Հանելուկներով մրցութեան միջոցով այստեղ ցոյց է տրուած չարի ու բարու պայքարը: Հանելուկների առաջարկման եւ լուծման մէջ արտայայտուած են հնագոյն ժամանակների բարքերն ու սովորութիւնները, հաւատալիքները:

(«Սով. Հայաստան» Ամսագիր)

×

Որպէս ծաղիկն է անխօս գունատւում
Ցուրտ շուաքի մէջ արեւից հեռի,
Այնպէս թող սէրը մեռնի իմ սրտում,
Որ քաղցր կեանքիդ տխրանք չբերի ...

Ես լուռ կը թաղեմ իմ ցաւը միակ,
Զուարթ կը ժպտամ բախտաւորի պէս,—
Երբեք չեմ բանայ սրտիս մութը փակ,
Երբեք չեմ յայտնի իմ տանջանքը քեզ,

Որ պայծառ ժպտաս կեանքի երեսին,
Որ ոչ մի տրտունջ սիրտդ չյուզէ,
Որ չմտորես իմ ցաւի մասին,
Որ քո թունաւոր խօսքը չկասէ :

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ԵԼԵԿՏՐԱՅԱՆՑԵՐՈՒ ՄԻԱՑՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Հայաստանի ելեկտրաւոր-արդիւնաբերական ընկերութեան հրաւէրով, Նոյեմբեր 12-15 Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է խորհրդակցական ժողով մը՝ Անդրկովկասի ելեկտրացանցերու միացման հարցին շուրջ:

Ժողովը քննարկած է գիտա-մասնագիտական 17 զեկուցումներ՝ Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ատրպէյճանի ելեկտրական սիսթեմներու զանազան հարցերուն շուրջ:

Անդրկովկասեան երկիրներու ելեկտրաուժի ցանցերու միացումով հնարաւորութիւն պիտի ստեղծուի՝ որ երեք հանրապետութեանց արտադրական կարողութիւնը աւելնայ եւ բարձրանայ մասնագիտական մակարդակը:

Ելեկտրացանցերու միացման այս ծրագիրը ընդարձակ է: Երեք երկիրներէն վերջ՝ ելեկտրացանցերը պիտի կապուին հիւսիսային Կովկասի հետ եւ այդ ճամբով՝ Խ. Միութեան Եւրոպական հողամասին միասնական ելեկտրոուժի սիսթեմին հետ:

Երեւանի մէջ գումարուած ժողովը անհրաժեշտ նկատած է առաջին հերթին իրագործել Անդրկովկասի ելեկտրոուժի միացումը: Պիտի կառուցուի 330 հազարվոլտ կարողութեամբ ելեկտրագիծ՝ Մինգեչաուր — Աղստաֆա — Թիֆլիս եւ՝ Աղստաֆա — Աթարբեկեան — Երեւան ուղղութեամբ, միացման կէտ ունենալով Աղստաֆան:

Ժողովին մէջ քննարկուած է նաեւ երեք երկիրներու տնտեսութեան կազմատակարարման բնոյթը, նկատի ունենալով կազի մատակարարման եւ սպառման կարգաւորման հնարաւորութիւնները: Կարելիութիւններ պիտի ստեղծուին որպէսզի իրականանայ կազով աշխատող ջերմաելեկտրակայաններու եւ ջրաելեկտրակայաններու ծրագիրը:

Ժողովին մէջ վճռական որոշումներ տրուած են այս հարցերուն շուրջ, որմէ ետք ժողովականները այցելած են Հայաստանի ջրակայաններն ու ջրաելեկտրակայանները:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Լուսաւորութեան նախարարութեան կազմակերպած մանկական երգերու մրցումին ներկայացուած են 74 գործեր: Մրցանակաբաշխութեան դատական կազմը այդ երգերը քննելէ ետք յանգած է այն եզրակացութեան՝ որ առաջին մրցանակի արժանի գործ չկայ անոնց մէջ: Երկրորդ մրցանակը (երկու հազար ռուբլի) տրուած է Վ. Ումր-Շատի՝ իր «Տաղկաձոր» երգին համար, իսկ երրորդը՝ (հազար ռուբլի) շահած են երկու երգահաններ՝ Եու. Գէորգեան («Թարոյկի երգը») եւ Ս. Սամուէլեան («Աշուն»):

ԱԼԲԱՆԱՑԻ արուեստագէտներու ցուցահանդէս մը բացուած է Երեւանի մէջ, ուր ցուցադրուած են մօտ ութսուն նկարներ եւ քանդակներ: Այս ցուցահանդէսը Երեւանէն առաջ տեղի ունեցած է Ատրպէյճանի, Եգիպտոսի, Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ մէջ:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Ալիս Մանուկեան իր մօր՝ մահուան քառասունքին առթիւ 15.000 ֆրանք կը նուիրէ Հայ Կարմիր Խաչին, եւ 15.000 ֆրանք Ֆ. Կ. Խաչին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ ԿԵՐԳԵՆ

●

1959 ԱՊՐԻԼ 26ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ԱՄՖԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Այրի Տիկին Տիգրանուհի Սապոնճեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սապոնճեան եւ զաւակը Լինտա, Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Գալէնտէրեան եւ զաւակները Արամիկ եւ Ֆիլիփ, Այրի Տիկին Եափուճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Նարդուհի Տրնկոյեան եւ զաւակները, փեսաները եւ թոռները, ինչպէս նաեւ Մ. Գալէնտէրեան, Գավուքճեան, Կ. Յակոբեան, Այրի Տիկին Յ. Էլիգեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն՝ իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, փեսային, խնամիին եւ ազգականին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱՊՈՆՃԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ 24 Դեկտեմբեր, Թրնոն հիւանդանոցին մէջ, 71 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երկուշաբթի Դեկտ. 29, ժամը 14.15ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կեդր. Կրթ. յանձնաժողովը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ող. Լեւոն Մոսկեանի մահուան առթիւ.— Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Տամլամեան երկու հազար ֆր., Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Խոտիկեան երկու հազար, Տէր եւ Տիկին Վահէ Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մոտիչեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Տարօնեան, Գ. Բարսեղ Սէրճանեան հազարական ֆրանք, Այրի Տիկին Արմենուհի Գըլըճեան հինգ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Տամլամեան կը նուիրեն հազարական ֆր. Հայ Կարմիր Խաչին, Որբախնամ Տիկնանց Միութեան, Դպրոցասէր Տիկնանց Միութեան, Ս. Մուրատեան վարժարաններու:

Տէր եւ Տիկ. Վահրամ Մոտիչեան հազար ֆր. Հայ Կարմիր Խաչին:

Այս գումարները ստանալ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանատունէն:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH

— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86 - 60

R. C Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 30 DECEMBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ [illegible] 34EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4182

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՓԻՒՌՔԸ 1958ԻՆ

Ի՞նչ վիճակ կը ներկայանայ Սփիւռքի Հայութիւնը 1958ի տարեվերջին։

Առա՞ջ գացած ենք թէ ետ մնացած ։

Տարւոյն սկիզբը ցաւով գիտել կու տայինք թէ պառակտումը խորացած է Սուրիա – Լիբանանի մեր հայաշատ գաղութներուն մէջ՝ շնորհիւ բոլշեւիկեան իշխանութեանց հրահրած գրգռութեանց ու կը մաղթէինք, որ « Նոր տարին նոր բարի բերէ » հայ ժողովուրդին ։

Դժբախտաբար չիրականացաւ մեր մաղթանքը։ 1958ը աւելի չարիք բերաւ քան թէ բարիք ։

Լիբանանի ցաւալի դէպքերը ի վերջոյ անդրադարձան նաեւ մեր հայրենակիցներուն վրայ ։

Զուտ տրոհական քաղաքականութեան հետ կապ ունեցող խնդիրներուն մէջ Հայերուն դերը պէտք է ըլլար բոլորովին չէզոք, իբրեւ կարգապահ քաղաքացիներ լիբանանեան հանրապետութեան, որուն առանձնաշնորհումները կը վայելեն 37 տարիէ ի վեր։

Այդ ուղղամիտ քաղաքականութեան հետեւեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որուն առաջնորդող սկզբունքն է երբե՛ք միջամուխ չըլլալ հիւրընկալ երկիրներու ներքին վէճերուն եւ մնալ հաւատարիմ՝ օրինաւոր իշխանութեան ։

Ա՛յս կը պահանջէր մեր բազմաչարչար ժողովուրդին խոհական շահը։

Դժբախտաբար սակայն համայնավար – Հնչակ – ռամկավար տարրեր ուզեցին ձուկ որսալ պղտոր ջուրի մէջ ։ Ցիւցան օրինաւոր կառավարութեան դէմ զէնք բարձրացնող ըմբոստներուն եւ օր ցերեկով իրենց մամուլի էջերէն եւ ձայնասփիւռի զազրանի կայանէն առելութիւն սերմանեցին հայրենակիցներու միջեւ ։

Երեւանի ձայնասփիւռն ալ օգնութեան հասաւ իրենց, իւղ լեցնելով կրակին վրայ։

Արդի՞ւնքը։ Տասնեակ երիտասարդ կեանքեր զոհուած երկուստեք ։ Յանուն ինչի՞ ։

Անցեալ հոկտեմբերին Լիբանանէն էջմիածին հրաւիրուած ուխտաւոր մը չէ քաշուած վեհ. Վազգէն Ա.ի եւ բոլոր պատգամաւորներու ներկայութեան յայտարարելու՝ թէ այդ ոճիրները կը գործուէին «յանուն Խորհրդային Հայաստանի » ։

« Հայաստանասէր » , «էջմիածնասէր» պիտակներով զարդարուած մարդիկն էին եղբայրասպանութիւն հրահրողները։

Զոհերու ընտանիքներուն 25.000 լիբ. ոսկի տրամադրելով, էջմիածին կարծես կը փորձէ յանձնայս իրեն վերագրուած մեղքը քաւել ։

Ամենայն Հայոց Հայրապետը հայկական Ծնունդին առթիւ էջմիածնի տաճարին մէջ քարոզ մը խօսելով կը շեշտէր ․

« Հայ ժողովուրդը արտասահմանի մէջ պէտք է ըլլայ պարկեշտ ու շինարար եւ օրինաւոր քաղաքացին իր բնակած երկրին »։

Ճիշդ ու ճիշդ Հ. Յ. Դաշնակցութեան քարոզած սկզբունքն է, որ կը ջատագովէր էջմիածնի գահակալը։ Սակայն իր պատգամին ամէնէն առաջ անսաստողներն եղան անոնք, որ օրն ի բուն սուտ երդում կ'ընեն յանուն էջմիածնի ու Խ. Հայաստանի ։

Վերջացող տարուան ընթացքին պառակտումը խորացաւ նաեւ յունահայ գաղութին մէջ, ուր փոքրամասնութիւն մը անյաջող փորձեր ըրաւ «անկախ համայնք» մը ստեղծելու, հետեւելով Սուրիա – Լիբանանի օրինակին ։

Բացի Ցունաստանէն, Թեհրանէն ու Ատրպատականի թեմերն ալ իրենց անուանական կապերը կտրեցին էջմիածնի հետ եւ մտան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողի-

կոսութեան հովանիին տակ ։

էջմիածին կը շարունակէ անհաշտ դիրք բռնել այս վերջինին դէմ ու կը քաջալերէ «անկախ համայնք» կազմող հեղձուածողները։ Վերջին փաստը տեսանք Հոկտեմբերի «Եպիսկոպոսական ժողով»ին մէջ , ուր մեր վերաշնորհները պատմութիւնը խեղաթիւրելով եւ դերերը շրջելով օրինաւոր կաթողիկոսն ու իր հաւատարիմ միաբանութիւնը «հերձուածող» կ'անուանէին՝ կողք կողքի նստած երկու «իսկական հերձուածող» եւ կիլիկեան միաբանութենէն վտարուած եպիսկոպոսներու հետ ։

Այսպէս ուրեմն, տարին կը վերջանայ սփիւռքի հայութեան համար ոչ – նախանձելի վիճակի մէջ ։

Մաղթե՛նք, որ 1959ը աւելի բարեբաստիկ ըլլայ հայ բազմաչարչար ժողովուրդին համար ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ

ՆՈՐ ՖՐԱՆՔԸ 17,55 ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ ԱՐԺԵԶՐԿՈՒՄ

ՏՈԼԱՐԸ ԿԱՐԺԷ 493·7

●

ՏԸ ԿՈԼԻ ԵՒ ՓԻՆԷԻ ՃԱՌԵՐԸ

ՆՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐ ԵՒ ՅԱՒԵԼՈՒՄՆԵՐ

Շաբաթ օր Նախարարաց Խորհուրդը, որուն կը նախագահէր, վերջին անգամ ըլլալով, Ռընէ Քոթի, վերջնական որոշումներ կու տար դրամական եւ ելմտական գետնի վրայ։ Ծանօթ է որ արերլիճի ազատ վերածումը եւ Հասարակաց Շուկայի ծրագրին գործադրութիւնը Յունուար մէկէն, պատճառ դարձան որ Ֆրանսան եւ կարգ մը ուրիշ երկիրներ , որոնք մաս կը կազմեն Եւրոպական Համագործակցութեան Տնտեսական կազմակերպութեան բարեփոխումներ ընեն իրենց կարգին։

Անգլիայէն զատ, եւրոպական հետեւեալ երկիրները իրենց դրամը «վերածելի» դարձուցին — Գերմանիա, Իտալիա, Պելժիա, Շուէտ, Նորվեկիա, Հոլանտա, Տանըմարքա, Լիւքսէմպուրկ ։ Նոյնը բարեփոխեց ընել Ֆրանսան , բայց այս վերջինը չկրցաւ խուսափիլ արժէզրկումէ։ Օրինակով մը բացատրելու համար թէ ինչ կը նշանակէ ազատ վերածում (լիպր քոնվերթիպիլիթէ) նշենք պարագան առեւտրականի մը որ գինի կը ծախէ Անգլիոյ, երեք միլիոն ֆր. արժէքով։ Ցարդ այդ գումարը անգլիականով (3000 ոսկի) պէտք է յանձնուէր անգլիական դրամատունը։ Ներկայիս Ֆրանսացի առեւտրականը կրնայ դիմել Լոնտոնի դրամատան եւ փոխադրել տալ իր ստակները իր ուզած դրամով (տոլար, պելճիքեան, ֆրանք եւն.)։ Բայց ազատ վերածում ըսել չէ երբեք թէ Ֆրանքի շրջագիծին մէջ կարելի է Ֆրանքը փոխել ուրիշ տարբերի։

Ասկէ զատ կառավարութիւնը որոշեց նոր Ֆրանքի մը ստեղծումը «ծանր Ֆրանք » որ պիտի արժէ ներկայ հարիւր Ֆրանքը։ Ինչպէս գրած էինք կիրակի այս փոխանցումը պիտի կատարուի հետզհետէ ամբողջ տարուան ընթացքին ։ Կառավարութիւնը որոշեց նաեւ Ֆրանքի նոր սակը՝ տոլարը՝ 493·7 (420), ինչ որ կը նշանակէ 17·55 առ հարիւրի արժեզրկում մը։

Այս ազատ վերածումի կողքին կառավարութիւնը տուաւ ուրիշ կարեւոր որոշում մը — 90 առ հարիւրի ազատ արձակում ապրանքներու փոխանակութեան համար Եւրոպական Համագործակցութեան Տնտեսական Կազմակերպութեան երկիրներու հետ։ Այսինքն ապրանքի մը համար կ'ըսուի թէ «արձակուած է» երբ ունէ մէկը կրնայ որեւէ քանակութեամբ գնել այդ ապրանքն արտասահմանի մէջ, այսինքն երբ պետութիւնն ալ տախպուած է ապրանքի փոխարժէքին համաձայն տրվիզ տալ։ Օրինակի համար կարգ մինչեւ հիմա «արձակուած» ապրանք մը չէր ընդհակառակն, ներածումի քանակութիւնը սահմանափակուած էր , եւ Գերմանիայէն միայն հազար կառք կարելի էր գնել տարուան ընթացքին ։ Մինչեւ հիմա քառասուն առ հարիւր էր փոխանակութեանց ազատ արձակումը, հիմա բարձրացաւ 90 առ հարիւրի, հիմ ունենալով 1949ի փոխանակութիւնները ։ Օրինակի համար ըսենք որ 1949ի փոխանակութիւնները հազար միլիառ կը ներկայացնէին որուն մէջ հարիւր միլիառի քարիւղ (տասը առ հարիւր), 70 միլիառի բուրդ (7 առ հարիւր), բամպակ 50 միլիառի (հինգ առ հարիւր), քառասուն երեսուն միլիառի (երեք առ հարիւր) ։ Այս չորս ապրանքներու գումարը կը ներկայացնէ Ֆրանսայի ներածումներուն 25 առ հարիւրը։ Ուրեմն եթէ կառավարութիւնը ըսէ որ կ'արձակէ փոխանակութեանց 25 առ հարիւր, կը նշանակէ որ Ֆրանսացիք կրնան ազատօրէն գնել այս չորս ապրանքները, իսկ փոխանակութիւնները արձակել քառասունէն 90 առ հարիւրի բարձրացնելով կը նշանակէ ազատ ձգել փոխանակութիւնները չորս մը ապրանքներու վրայ որոնք մինչեւ հիմա կը ներկայացնեն ներածումներու 40 առ հարիւր ։

ՏՈՒՐՔ ԵՒ ՅԱՒԵԼՈՒՄ

Միւս կողմէ ելմտական նախարարութիւնը ստիպուեցաւ կարգ մը նոր տուրքեր գնել գոցելու համար 1959ի պիւտճէն որ 1200 միլիառի բաց մը (տեֆիսիթ) մը կը ներկայացնէր։ Այդ գումարին կէսը գտնուած է հետեւեալ ձեւով — 300 միլիառի նպաստի ջնջում , ինչ որ պատճառ կը դառնայ կարգ մը գիներու բարձրացման։

Երկաթուղի տասը առ հարիւր ։

Թղթատար (դրոշմաթուղթ – հեռաձայն եւն.) տասը առ հարիւր ։

Կազ եւ ելեկտրականութիւն տասը առ հարիւր։

Ածուխ հինգ առ հարիւր ։

Տուրքերու կարգ մը յաւելումներ ուղղակի թէ անուղղակի։ Այս վերջիններու կարգին՝ գինին լիտրը 12էն 15 Ֆր., գլանիկները (կոլուապը 110էն 120 Ֆր.) ոգելից ըմպելիները եւ թէ վէ ա, (թաքս ա լա վալէօր աժութէ) որ աւելի պարզ պիտի ըլլայ բայց սակը պիտի բարձրանայ։ Ուղղակի տուրքերու կարգին՝ ընկերութեանց տուրքերու յաւելում (46·5 առ հարիւրէն յիսուն առ հարիւր) , ինչ որ պիտի ապահովէ յիսուն միլիառ։ Համեմատական թաքսը (18 առ հարիւր) պիտի բարձրանայ մեծ եկամուտներու համար։ Եկամուտի վրայ տուրքը (սիւր – թաքս փրօկրեսիֆ) պիտի աւելնայ համաձայն հարստութեան արտաքին նշաններուն ։

Ասոնց դիմաց որոշուած է նաեւ 4 – 5 առ հարիւր յաւելում մը շատ ցած աշխատավարձքերու համար (էս–էմ–ի–ժէ), որ Փարիզի մէջ ժամը 149,25էն պիտի բարձրանայ 155·95ի։ Այս յաւելումէն կ'օգտուին 500·000 աշխատաւորներ ։ Միջին եւ բարձր աշխատավարձքերու համար ոչ մէկ յաւելում չէ նախատեսուած ։

5200 Ֆրանքի յաւելում մը որոշուած է նաեւ ծերերու նպաստներուն ։

ՏԸ ԿՈԼԻ ԵՒ ՓԻՆԷԻ ՃԱՌԵՐԸ

Այս կարեւոր որոշումները ժողովուրդին պաշտօնապէս յայտնուեցան Կիրակի իրիկուն նախ՝ Վարչապետ եւ Հանրապետութեան ընտրուած Նախագահ՝ Տը Կոլի կողմէ, ապա ելմտական եւ տնտեսական իրենց մանրամասնութեանց մէջ՝ Նախարար Անթուան Փինէի կողմէ։

Զօր. Տը Կոլ յայտնեց նախ թէ կ'ընդունի իրեն յանձնուած պաշտօնը ։

Ապա Տը Կոլ պատմականը ըրաւ մայիսեան դէպքերու եւ ելմտական եւ երկրական կացութեան։ Բացատրեց թէ ինչ որ այսօր կը կատարուի երկար անհոգութիւններու անխուսափելի հետեւանքն է ։ Մեր տկարութեանց պատճառն է, ըսաւ Զօրավարը, արտասահմանի առջեւ մեր տնտեսութեան նահանջը։ Զկարենալով ոչ արտադրել, ոչ ներածել պէտք եղածին չափ , գրկուած վարկերէ՝ հակառակ որ մեր ապրանքները, մեր թէքնիքը, մեր կարողութիւնները բոլոր մրցակցութեանց կը դիմանան, շատ հեռու ենք հասնելէ փոխանակութեանց բարձր աստիճանին, որ պիտի կարենար զարգացնել մեր գործունէութիւնը ։

Այս կացութեան առջեւ , շարունակեց Զօրավար – Նախագահը , կարելի չէր ուրիշ բան ընել փրկելու համար երկրին տնտեսութիւնը եւ Ֆրանքը յաջս արտասահմանի, մանաւանդ երբ Յունուար 1էն կը սկսին գործադրուիլ Հասարակաց շուկայի սկզբունքները։ Տը Կոլ վստահ է որ այս բարեփոխումները, խիստ բայց անհրաժեշտ, թոյլ պիտի տան որ Ֆրանսան ունենայ նոր վերածնունդ մը։ Եւ Տը Կոլ վերջացուց իր ճառը.— Ֆրանսացի ժողովուրդ, մեծ ժողովուրդ ։ Հպարտութիւն, քաջութիւն, յոյս։ Կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը, կեցցէ՛ Ֆրանսան»։ Տը Կոլին յաջորդեց ելմտական նախարար եւ անկախ երեսփոխան՝ Փինէ որ մանրամասնութեանց մէջ բացատրեց ելմտական

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԻ ձայնասփիւռը հաղորդեց թէ Շաբաթ իրիկուն Խ. Միութեան եւ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան միջեւ ստորագրուած է վերջնական համաձայնագիր մը, որով Մոսկուայի կառավարութիւնը 400 միլիոն ռուբլիի օժանդակութիւն մը կ'ընէ Եգիպտոսի, Ասուանի ամբարտակին շինութեան համար։ Խ. Միութիւնը պիտի տայ նաեւ հարկ եղած գործիքներն ու մասնագէտները ։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ խորհրդային դեսպան Մենշիքով տեսակցութիւն մը ունեցաւ՝ Մըրֆիի հետ, որմէ ետք յայտարարեց թէ խօսակցութեան նիւթն էր՝ Ա. Միկոյեանի այցելութիւնը ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ «Ալ Ահրամ» թերթը կը գրէ թէ միջազգային սիոնականութիւնը դաւադրութիւն մը կազմակերպած է Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան դէմ՝ Սուրիա – Եգիպտոս միութիւնը քանդելու համար ։

ԲԱՂՏԱՏԻ կառավարութեան հրահանգով Գահիրէի կառավարութեան կիսապաշտօնական թերթը՝ «Ալ Կումհուրիա» գրաւուեցաւ ։ Զեկոյցի մը մէջ կը շեշտուի թէ յիշեալ թերթը հակաիրաքեան պայքար կը տանի «Ամերիկացիներէն ներշնչուած»։ Միւս կողմէ Պաղտատի Ալ Թաուրաճ խմբագրականի մը մէջ կը շեշտէ թէ Պէյրութի եւ Գահիրէի կառավարութիւնները կ'աշխատին Ամերիկացիներու հաշւոյն ։

ԿԼԱԶԿՈՅԻ (Անգլիա) նաւահանգիստի երկու հազար ութ հարիւր աշխատաւորները գործադուլ հռչակեցին՝ բողոքելու համար իրենց ընկերներէն մէկուն գործէ արձակուելուն դէմ։ Նաւահանգիստին մէջ աշխատանքը դադրեցաւ եւ 37 նաւեր ի զուր սպասեցին որ իրենց բեռը պարպուի ։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՈՒԺԸ ԵՒ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երկրորդ պարագան, ուր եկեղեցւոյ դերը արտայայտուեցաւ անցնող ամառուան մէջոցին, աւելի լայն տարողութիւն ունի եւ, հետեւաբար, աւելի մեծ կարեւորութիւն :

Արդարեւ, ներկայ դարուս ամէնէն տարածուն շարժումը եկեղեցւոյ կեանքին մէջ, որ կը կոչուի էքիւմէնիք *շարժում ,իբարմէ անջատուած եկեղեցիները իրարու մօտեցնելու եւ գործակցութեան միթնոլորտ ստեղծելու կոչուած շարժում մըն է : Այդ շարժումին գործունէութիւնը կազմակերպական մեթոտով յառաջ տանելու համար կազմուած է* եկեղեցիներու համաշխարհային խորհուրդը *(1948ին, Ամսթերտամ), որ այս տարի հանդիսաւորապէս տօնեց իր հիմնադրութեան տասնամեակը: 168 եկեղեցիներ իր մէջ հաշուող այս միութիւնը ունի* կեդրոնական յանձնախումբ *մը, որ տարին երկու ժողովներ կը գումարէ եւ պարբերական այդ հաւաքոյթներով կը հսկէ միութիւնը բաղկացնող զանազան ենթայանձնախումբերու գործունէութեանց: 90 անդամներէ բաղկացող այս յանձնախումբը այս տարի իր երկրորդ նիստը գումարեց* Տանըմարքայի *մէջ (*Նիպոր*), ուր ի միջի այլ բազում հարցերու՝ լուրջ նկատողութեան առնուեցաւ հիւլէական ուժի գործածութեան եւ եկեղեցւոյ առ այդ առնելիք դիրքին հարցը :*

Ժողովը, որ տեւեց Օգոստոս 21 – 29, նախ, 23ին, լսեց հարցի ուսումնասիրութեան համար նախապէս կազմուած յատուկ Յանձնախումբի մը տեղեկագիրը, որ խմբագրուած էր աստուածաբաններէ, գիտնականներէ, քաղաքագէտներէ, *եւ* զինուորականներէ, *վճարանութիւններու եւ խորհրդակցութիւններու եզրակացութիւնը պարզելու համար ժողովին եւ, ըստ այնմ, դծելու համար ուղին նոր վճարանութիւններու՝ հարցին առաւել լուսաբանման եւ դիրքին յստակեցման ի խնդիր :*

Տեղեկագրի ընթերցման հետեւող վիճաբանութիւնները անմիջապէս ի յայտ բերին երկու կողմեր, երկու տեսակէտներ :—

Ա) Պահպանել հիւլէական զէնքը առ ժամայն, *զուտ ինքնապաշտպանութեան նպատակով, յառաջիկայ վտանգի մը չէզոքացման մտածումով, պատասխանելով հանդերձ ըստ ինքեան եւ տեւական պահպանումը եւ մանաւանդ պատերազմի համար կիրարկումը անոր :*

Բ) Վանել զայն անմիջապէս, առանց պայմանի, որովհետեւ չարիք մըն է ան՝ ամէն տեսակէտով :

Կարծիքներու փոխանակութենէն ետք, կարդացուեցաւ նաեւ այս տեղեկագիրը քննադատող դրաւոր ուսումնասիրութիւն մը՝ պատրաստուած միջազգային հարցերու յատուկ մնայուն յանձնախումբին կողմէ, որ եկեղեցիներու համաշխարհային խորհուրդին կապուած մարմին մըն է :

Ի վերջոյ, հարկ նկատուեցաւ ուսումնասիրութիւնը աւելի խորացնել: Այս տեղեկագիրը նկատել սկզբնական քայլ մը դէպի նոր հետազօտութիւններ: Հրապարակել տեղեկագիրը եւ ցրուել անդամ եկեղեցիներու եւ հանրութեան՝ քննադատութեանց համար, խնդրին առաւել լուսաբանութեան նպատակով :

Օգոստոս 28ին, ուրիշ նիստի մը մէջ, հարցը վերստին նկատի առնուելով ընդունուեցաւ միաձայնութեամբ հետեւեալ բանաձեւը :—

« Հիւլէական զէնքեր արտադրող պետութիւնները առաջին քայլ մը առած են այդ զէնքերու փորձարկումը բերելու համար միջազգային հակակշռի տակ :

Մենք կ'ողջունենք այս քայլը որպէս բացայայտութիւն ազգերու միջեւ յառաջացող լաւագոյն հասկացողութեան մը : Նոյն ատեն, հանդիսաւորապէս կը քաջալերենք աշխարհի պետական անձնաւորութիւնները չզոհանալ այս սկզբնաւորութեամբ, այլ ցոյց տալ քաջութիւն յառաջ տանելու համար բացուած ճամբան:

Հիւլէական փորձերու դադարումը զոր մենք պաշտպանեցինք տարի մը առաջ, պէտք է առաջնորդէ յարատեւ եւ խոհական ճիգերու դադրեցնելու համար կորիզային (*նիւքլէէր*) զէնքերու արտադրումը եւ նուազագոյնի վերածելու գոյութիւն ունեցող զէնքերը :

Իրագործումը այս նպատակներուն կը պահանջէ բարեկամութիւն եւ վստահութիւն ազգերու միջեւ: Մենք պէտք ունինք «բաց ընկերութեան» մը ուր մարդիկ կարենան հանդիպիլ իրարու ազատօրէն եւ սորվիլ զիրար հասկնալ եւ վստահիլ իրարու: Մենք կոչ կ'ուղղենք եկեղեցիներուն օգնել պատրաստելու համար ճամբան նման «բաց ընկերութեան» մը:

Մենք իրազեկ ենք այն մեծ դժուարութիւններուն, որոնք պէտք է յաղթահարուին: Եւ սակայն, ինչ որ անկարելի կը թուի մարդոց համար, կ'աղօթենք Իրեն որ Ինք՝ իր վրայ առած մարդկութեան բեռները ու ցաւերը՝ առաջնորդէ եւ ամբողջացնէ մեր գործը «վասն խաղաղութեան ի վերայ երկրի»:

×

Հրեշտակային երգն է դարձեալ ....:

Այդ երգով կը բացուին շրթները իրական, հաւատաւոր քրիստոնեային: Ու այդ երգով կը փակուին անոնք:

Որովհետեւ՝

Երբ Քրիստոս աշխարհ եկաւ ու մարդացաւ, Բեթղեհէմի պայծառ ու աստղալի երկինքէն այդ երգը հնչուեցաւ մելամաղձոտ, նոյն եղանակով հովուերգին լակներուն .

> « Փա՜ռք ի բարձունս Աստուծոյ
> Եւ յերկիր խաղաղութիւն
> Ի մարդիկ հաճութիւն ...:»

Որովհետեւ՝

Երբ Քրիստոս աշխարհէն մեկնեցաւ, իր վերջին բառերէն եղան. «Զխաղաղութիւն զիմ տամ ձեզ ...:»

Խաղաղութեան այդ երգն է որ յանկերգի յաճախութեամբ կը հնչէ պատարագաւոր հայ քահանայի շրթներէն ամէն անգամ երբ Ս. սեղանէն դառնայ հաւատացեալներուն ու արտասանէ. «խաղաղութի՜ւն ամենեցուն ...»:

Եւ ի՞նչ սրտառուչ շեշտ կայ այդ զոյգ բառերուն մէջ, երբ անոնք կը սուզուին հայ հաւատացեալ մարդու գիտակցութեանը մէջ :

Քանի՜ դարեր անցան մեր աշխարհին վրայէն ու քանի՜ դարեր խաղաղութեան ծարաւով ապրեցաւ մեր ժողովուրդը : Ժամանակ եղա՞ւ, արդեօք որ երգուէր այդ երգը առանց յուզումի ու արցունքի եւ միայն խնդութեամբ եւ ցնծութեամբ :

Ծանր է, իսկապէս, ճնշիչ՝ հոգիին համար խօսիլ խաղաղութեան մասին ու խորհիլ Հայոց պատմութեան մասին :

×

Երկու շաբաթ առաջ, հիւանդանոցի մը մէկ անկիւնին մէջ պատանեակ մը մահուան զոհ էր հռչակուած բժիշկներու կողմէ: Ժամերն ու վայրկեանները հաշուուէր էին : 48 ժամ : Գիտէր պատանեակը որ քառասուն ութ ժամէն ետք ալ պիտի չտեսնէր լոյսը, պիտի չշնչէր օդը ... Ու երբ հարցուցին իրեն իր վերջին իղձը, անմեղութեամբ ու ծպտադին՝ ըսաւ. «Թարմ դեղձ մը»: *Իրար անցաւ Անգլիան: Ո՞ւր գտնել դեղձ մը ծառին վրայ այս եղանակին: Օդանաւեր թռիչք առին: Հեռաձայնային թելեր՝ սարսուռ : Հարաւային Ափրիկէ, Լոս Անճըլըս, Միջին Արեւելք, Եւրոպա...;* «Թարմ դեղձ»*ին ի խնդիր: Հոգիի մը վերջին իղձն էր ....:*

Ու երբ Ֆրանսայի հարաւէն յայտնուեցաւ դեղձը, եւ երբ հիւանդի իր քունէն աչքերը բացաւ փոքրիկը ու տեսաւ դեղձը՝ ժպիտը խայտաց իր դէմքին: Երջանիկ էր: Վարձատրուած էին բոլորը : Հազար ապրին :

×

« Թարմ դեղձը» հայ ժողովուրդին՝ խաղաղութեան ու ազատութեան անշօշափելի, այլ զգալի այն «ԻՆՁՆ»ն է, որուն համար ոչ օդանաւերը շարժեցան, եւ ոչ իսկ... ծովանաւերը: Այն «ԻՆՁ»ը, սակայն, որուն վկայութիւնը կուգայ մեզի մեր սուրբերու եւ հերոսներու յիշատակէն :

Երկար ըղձացինք ու շատ պառացինք : Մարդիկ չշարժեցան: Գիտէի՞ն արդեօք որ մեր օրերը համրուած չէին...: Զհաւատացի՞ն մեր հիւանդութեան :

Պատասխանին ես չեմ սպասեր :

Ինչ որ ես գիտեմ այն պայծառ իրականութիւնն է, որ ամէն անգամ երբ վայելեցինք ակնթարթային *ժամանակի մը մէջ պատմութեան, խաղաղութեան այդ դեղձին* նախաճաշակը՝ *վկայեցինք այն շինարար, ստեղծագործ ոգիին մասին, որ մեր առողջութեան ու կեանքին գաղտնիքն էր : Ըսինք մարդոց, մեր եկեղեցւոյ հրաշալի կառուցուածքով, մեր գրականութեան պայծառ լոյսով, մեր ճարտարապետութեան հպարտ ճակատով, մեր մագաղաթներու փոշիածածուկ փառքով — չարունակեցէք արտասանել Զարենցի « Ես իմ անոյշ»ը —, թէ մենք կ'ապրինք առանց « թարմ դեղձ»ին իսկ:*

Դեղձը չարուեցաւ մեզի : Զսպանք : Զլանք: Զպռտանք: Զրոզոքենք :

Դեղձենին տնկենք մե՛ր պարտէզին մէջ....

Դեղձին պէտք ունինք այսօր: Խաղաղութեան մէջ կրնանք տանիլ այն լուծը, որ աշխարհի «չարք» մեր վրայ են դրեր: Ամէն անգամ երբ խաղի հայ աշխարհը Հայու ձեռքով մեր սուրբերու եւ հերոսներու գերեզմանին վրայ արիւնը կը փրփրի հեղ մը եւս...: Զարքը մոլեգնօրէն ու ահաւոր տգեղութեամբ կը քրքջան՝ նոյն ատեն :

ՀԱՃՈՒԹԻ՜ՒՆ...:

Այդ հրաշագործ դեղձը մեր ազգին :

Ո՞ւր է, սակայն, մեր դեղձենին :

Երբ տնկենք զայն ու վայելենք անոր պտուղը այն ատեն իրաւ ապրումով կը լեցնենք մեր եկեղեցին եւ ... մեր հոգին երգելով՝

... « Եւ օրհնութի՜ւն ... »

Եւ այն ատեն խունկի նման մեր երգը հայ տաճարի գմբէթէն կը վերանայ դէպի երկինք ու մեր սուրբերու քաղցրաձայն երգակցութեամբ կը հասնի Աստուծոյ ու կը վերադառնայ մեզի որպէս նոր շունչ, նոր կեանք, նոր թռիչք :

Ու մեր երգը կ'ըլլայ առաւօտեան ցօղ մեր պարտէզի դեղձենիին ...:

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Օքսֆորտ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՎԵՐՋԻՆ ԶՈՀԸ

ԻՎԱՆ ՍԵՐՈՎ

Առէնը հեղ մը՝ Խրուշչեւի մարդերէն մէկը թաւալգլոր վար կ'իյնայ իր բարձր դիրքէն: Ինչպէս՝ Կէորկիները, Նիքոլաները, Վիաչեսլաւները — բոլոր հին ընկերները :

Այս օրերս, դէպի խաւար տանող ճամբան բացուեցաւ Իվանի մը առջեւ: Ան՝ Իվան Ալեքսանտրովիչ Սերովն է որ ամբողջ Ռուսիոյ ապահովութեան սպասարկութեանց պետն էր, սարսափազդու այլ նաեւ չափազանց կարող մարդ մը:

Շատերու կողմէ Իվան Սարսափելի կը կոչուէր ան :

Մանրակազմ եւ ժպտուն էր Սերով եւ Խրուշչեւէն աւելի լաւ գիտէր թէ ինչ կ'անցնէր կը դառնար Կրեմլինի մէջ, եւ քուլիսներու ետին:

Քսանըութ տարի, իրաւունք ունէր քննելու բոլոր գաղտնի թղթածրարները : Գիտէր բոլոր դաւադրութիւնները եւ անոնցմէ շատերը իր գործն էին :

Իր ասպարէզը սկսած էր 1930ին, ըՍթալինի անձնական քարտուղարութեան մէջ պաշտօնով մը: Այդ քարտուղարութիւնը այն ատեն կը վարէր Խրուշչեւի ուրիշ մէկ նախկին բարեկամը — Կէորկի Մալենկով : Մինչ դէպի ստորճանական վերելք ճամբան կը բացուէր, Սերով առիթ կ'ունենար տեսնելու թէ սովորաբար ինչ ճակատագիր կը սպասէր խորհրդային գաղտնի ոստիկանութեան պետի մը: Տեսած էր իր բոլոր նախորդներուն՝ Մենժինսկիի, Ճերժինսկիի, Եակոտայի, ահաւոր Եզովի եւ ի վերջոյ Բերիայի բռնի մահացումը :

Բայց, Իվան Ալեքսանտրովիչ երբեք անհրաժեշտ դասը չառաւ: Լաւ գործեց : Իր տէրերուն համար շատ բարձր նշանակութիւն ունեցող մեծ գործեր գլուխ հանեց: Երկրորդ Աշխարհամարտի սկիզբները, Պալթեան երկիրներէ զանդուածային տեղահանութիւնները ղեկավարեց :

Այն ատեն հասաւ իր ասպարէզի մեծ ժամը: Ուքրանիոյ գաղտնի ոստիկանութեան պետ նշանակուեցաւ: Իր այդ պաշտօնին մէջ ամէնէն սերտ գործակիցը Նիքիթա Խրուշչեւն էր, որ այն ատեն Ուքրանիոյ մէջ կը ծառայէր :

Անոնց մեծ բարեկամութիւնը — եթէ բարեկամութիւն էր — կը սկսի այդ թուականէն: Ուքրանիայէն ետք եկաւ կարեւոր պարտականութեանց շարք մը — Ստալինի հրամանով՝ Խրիմի Թաթարներու եւ Գերմանիա բնակող Խորհրդային քաղաքացիներու տեղահանութիւնները :

Ճիշդ այն շրջանին — պատերազմի աւարտումէն քիչ ետք — Սերով իր ամէնէն թանկագին ծառայութիւններէն մէկը մատոյց Կրեմլինի : Ռուսիա բերաւ հրթիռի եւ ատոմական բնագիտութեան գերման ամենակարկառուն մասնագէտները: Ռուսական «Սպուտնիկ»ը չափազանց շատ բան կը պարտի Իվան Ալեքսանտրովիչին:

Ապա ՍՄԵՐՍ ահաւոր կազմակերպութեան փոխ – պետ նշանակուեցաւ: Այս բառը կազմուած է. « Մահ Լրտեսներուն» բառերու սկզբնատառերով: 1954 Ապրիլին, նշանակուեցաւ Պետական Ապահովութեան յանձնախումբի նախագահ, պաշտօն՝ զոր կը վարէր մինչեւ վերջերս:

Սերով՝ Խրուշչեւի վստահելին էր : Այս մասին ոչ մէկ կասկած: Սերով էր որ երբ Խրուշչեւ ու Բուլկանին Անգլիա, Հնդկաստան, Բիրմանիա, Փակիստան ու Ֆինլանտա այցելեցին, ստանձնեց անոնց անձնական ապահովութեան ամբողջ հոգը :

Պետական ապահովութենէն Սերովի հեռացումը անպայման չի նշանակեր թէ ան պիտի գնդակահարուի: Շատ հաւանական է որ, ուրիշ պաշտօն մը յանձնուի անոր: Բայց անհաւանական է որ, նոր պաշտօնը նախապէս ունեցածէն աւելի բարձր ըլլայ :

Խրուշչեւ ինչո՞ւ հեռացուց Իվանը: Ամէնէն հաւանական պատճառները հետեւեալ երկուքը կը թուին ըլլալ :

Ա) Սերով սիրուած դէմք մը չէ Ռուսիոյ մէջ: Սերովի հեռացման նման քայլ մը՝ Խրուշչեւը աւելի համակրելի պիտի դարձնէ զանդուածներուն: Ապա Խրուշչեւ պիտի կրնայ ապացուցանել թէ՝ աւելի զօրաւոր է քան գաղտնի ոստիկանութիւնը: Նմանապէս, պիտի կրնայ ձեռքերը լուալ ոստիկանութեան կատարած մութ գործերուն համար : Եւ եթէ Խրուշչեւ Սերովի տեղ դնէ կուսակցական մը — իրական համախոհ մը — պիտի կրնայ ապացուցանել ինչ որ կը քարոզէր այս վերջին տարիներս, թէ Ռուսիոյ մէջ կուսակցութիւնը ուրիշ որեւէ կազմակերպութենէ աւելի զօրաւոր է :

(Ինչպէս ծանօթ է, Սերովի տեղ ոստիկանապետ նշանակուեցաւ Շելեփին, որ հին կուսակցական մըն է):

Բ) Սերով այլեւս անպէտ դարձաւ Խրուշչեւին: Անոր հեռացումը կը վկայէ թէ՝ բանակին նման գաղտնի ոստիկանութիւնն ալ. կուսակցութեան հակակշռին տակ կը դրուի :

Խրուշչեւ այսպէսով՝ դէպի առաջ մեծ քայլ մըն ալ առաւ: Ետին ձգեց ահաւոր թշնամիներ: Եւ անոնց մէջ ամէնէն վըտանգաւորը՝ Սերովն է— բոլոր գաղտնիքներուն ծանօթ մարդը :

×

Իբրեւ պաշտօնակից՝ Սերովը լաւ ճանչցող մարդոցմէ մէկը Սքոթլանտ Եարտի յատուկ ճիւղի նախկին պետ Լէօնարտ Պարթն է : Ան՝ հետեւեալ կերպով կը պարզէ իր տպաւորութիւնները. « Շատ հաճելի մարդ մըն էր: Կը սիրէր երբեմն – երբեմն զաւաթ մը խմել հետը:

Բայց ասիկա իր նկարագրին մէկ կողմըն էր: Միւս կողմը ինծի ծանօթ էր արտաքին գործոց նախարարութեան պաշտօնական տեղեկութիւններէն, որոնք կ'ըսէին թէ ան երկու միլիոն մարդ աքսորած եւ հարիւր յիսուն հազար մարդասպանած էր: Սերով շատ լաւ էր իր գործին մէջ: Չափազանց կարգապահ էր եւ կը պաշտուէր իր ստորադասներուն կողմէ :

Նաեւ՝ շատ կասկածամիտ էր: Գրասենեակիս մէջ ոչ մէկ ըմպելի առաւ: Ռուսական դեսպանատունէն վոտկա բերել տուաւ ու միասին խմեցինք :

Հակառակ անոր որ ընկերացող 18 ռուս ոստիկանները խոր յարգանքով կը վարուէին հետը, Սերով իր ստորադասներուն հետ ընկերութենէ կը խուսափէր :

Ու չէր ուզեր նաեւ որ մեր ընկերութեան մէջ գտնուէին իմ ստորադաս սպաներս : « Ասիկա հակակարգապահական է» կ'ըսէր :

Սերով կատաղի հակալերման էր: Երբ մտքին անցած էր թէ մեր պաշտօնական ինքնաշարժերը գերմանական կրնային ըլլալ, պահանջ ռուսական ինքնաշարժեր

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՊԱՆԴՈԿԸ

Երեւանը հարստացած է ճարտարապետական նոր կառուցուածքով մը՝ «Արմէնիա» պանդոկը, որ կը բարձրանայ կեդրոնական հրապարակին վրայ :

Ճարտարապետ Մ. Գրիգորեանի եւ Է. Սարապեանի պատրաստած նախագիծով կառուցուած այդ շէնքը կ՚ամբողջացնէ հրապարակին ընդհանուր տեսքը, կազմելով անոր գեղեցկագոյն անկիւններէն մէկը :

Պանդոկին կամարակապ գլխաւոր մուտքը, գեղարուեստական տեսքով, կը տանի դէպի ընդարձակ նախասրահը : Զարդարուած է հայկական խոյանքներով պսակուած սիւներով : Սալայատակուած է սեւ մարմարով : Նոյն մարմարով պատուած են եօթը յարկ բարձրացող լայն սանդուղները :

Երկրորդ արկի վրայ կը գտնուի ճաշարանը, երկու սրահներով, որոնց մէկը կը ծառայէ իբրեւ սրճարան : Ընդարձակ սրահները ողողուած են լոյսով ու արեւով : Ճաշարանին աջ եւ ձախ կողմերը կը գտնուին ընդունելութեան երկու դահլիճներ : Թռհանոցը օժտուած է մեքենայական նորագոյն սարքաւորումներով :

Պանդոկին սենեակները կահաւորուած են ճաշակով : Ներքին յարդարանքին համար առատօրէն օգտագործուած են թաւիշ, մետաքս եւ թանկագին ուղեգորգեր : Պատերը զարդարուած են հայ նկարիչներու պաստառներով :

Արդիական այս պանդոկը ունի ելեկտրական գործող օդափոխութեան սիսթեմ : Բացի լայն սանդուխներէն յարկերը միմեանց կը կապեն զոյգ վերելակները : Վեցերորդ յարկէն նախասրահի մուտքը կը տանի դէպի սիւնազարդ պատշգամները, որոնք կը բացուին հրապարակային վրայ :

×

ՉԵՆ ՀԱՅԱԳԷՏ Եղլիշկա Երեւան գացած է հայ գրողներու գործերը թարգմաբերել Մոսկուայէն : Ըսի՝ թէ մեր ինքնաշարժները անգլիական էին : Սերով պատասխանեց . «Լաւ : Դուք Անգլիացիներդ շատ բան տուած էք գրականութեան, գիտութեան եւ մեքենագիտութեան : Ուրախ պիտի ըլլանք ձեր ինքնաշարժները գործածելով » :

Թորհրդային գաղտնի ոստիկանութեան պետը՝ շատ քիչ կը խօսէր իր մասին : Ինաւ չխօսեցաւ ուրիշ Ռուսերու մասին : Իր սովորական նիւթը՝ իր բնտանիքն էր :

« Տղաս իր արձակուրդը կ՚անցընէ Ղրիմի մէջ, լողալով», կ՚ըսէր հայրական անկեղծ հպարտութեամբ .

Սերով նեղուած կը թուէր որ անգլիական մամուլը արեւմարբու կոչած էր զինք : Զհանդարտեցաւ, երբ իրեն ըսին թէ մամուլը ազատ է Անգլիոյ մէջ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՆՈՐԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 21ին, կէսօրէն ետքը տեղի ունեցաւ Դպրոցասէրի Տօնածառի աւանդական հանդէսը, որուն ներկայ էին Խնամակալութեան անդամները, ծնողները, մտաւորականներ եւ համակիրներ : Հանդիսասրահը շատ պզտիկ եկաւ ներկայ բազմութեան համար, այնպէս որ բոլոր միջանցքներըն նոյնպէս գրաւուած էին :

Ֆրանսական քայլերգէն եւ «Մաղկիր ազատ իմ Հայրենիքը»էն ետք, խօսք առաւ վարժարանին Խնամակալութեան նախագահուհի Տիկին Տամլամեան, որ նախ ուղեկոչեց յիշատակը Տիկին Մուրատ Գօյաճեանի, Խնամակալութիւն, ուսուցչութիւն եւ աշակերտութիւն համակելով խոր սուգով : Ողբացեալ Տիկին Գօյաճեանի տարիներէ ի վեր վարած կրթական գործը այսօր ալ, ըսաւ, կենդանի է եւ բոլորիս գործօն աշխատութեան եւ գոհողութեան կը կարօտի : Այդ կերպով մեր ալ պարտականութիւնը կատարած կ՚ըլլանք Հաստատութեան մը հանդէպ, որ բոլորիս բարոյական եւ նիւթական աջակցութեան կը կարօտի ամէն առենէ աւելի : Ցետոյ աշակերտուհի մը Տիկին Գօյաճեանի յիշատակին արտասանութիւն մը ըրաւ :

նելու ուղղութեամբ նոր ծրագիրներ մշակելու եւ համալսարանին մէջ շարք մը դասախօսութիւններ տալու համար : Ինչպէս գրած էինք վերջերս, Զեխոսլովաքիոյ գիտնականներն ու գրականագէտները խանդավառուած են հայ գրականութեամբ եւ լեզուով, միաժամանակ հայկական բաժին մը հաստատելով Փրակայի համալսարանին մէջ : Բազմաթիւ չեխ հայագէտներ պատրաստուած են, որոնք կապ կը պահեն Երեւանի հետ, արժէքաւոր գործեր թարգմանելով չեխերէնի :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Նախարարաց Խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ քննարկած է անասնաբուծութեան հարցը, կարգ մը որոշումներ առնելով այդ մասին : Երեւան եկած է որ Հայաստանի մէջ կաթնարդիւնաբերական աշխատանքները լուրջ թերութիւններ ունին : Որոշուած է արմատական փոփոխութիւններ մտցնել գիւղատնտեսական կենդանիներու որակի բարելաւման մէջ եւ զարկ տալ կովերու եւ երինջներու արհեստական սերմնաւորման : Ծրագրուած է 1959ին կենդանիներու արհեստական սերմնաւորման կեդրոններու թիւը հասցնել 315ի, եւ 1961ին կենդանիներու արհեստական սերմնաւորման մեթոտը գործադրել երկրին բոլոր շրջաններուն մէջ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէն որոշած է կուսակցութեան 20րդ համագումարին թուականը փոխել 1959 Յունուար 10ի :

Մեծ ու պզտիկ աշակերտուհիներուն հայերէն, ֆրանսերէն եւ անգլերէն արտասանութիւններէն եւ խմբերգներէն ետք, որոնք ծափահարուեցան, տեղի ունեցան ներկայացումները : «Կիրակոս աղային ճաշարանը » կատակերգութիւն մը, «Կաղանդ պապային խոստումները» ֆրանսերէն տրամախօսութիւն մը, եւ «Հին ու նոր տարին» : Բոլորն ալ խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծեցին :

Վերջին ներկայացումն էր Գ. Ենովք Արմէնի «պիտի պաշտեմ հայերէն լեզուն» շատ այժմէական եւ լաւ պատրաստուած, որ ներկայացուեցաւ բարձր. դասարանի աշակերտուհիներուն կողմէ, անօրինակ ոգեւորութիւն ստեղծելով : Ոչ միայն նիւթը կը խօսէր ներկայ հասարակութեան, այլեւ բոլոր խաղացող աշակերտուհիներուն՝ հայերէն լեզուի մէջ երեւան բերած առողջանութիւնը եւ արտայայտութեան հնչունութիւնը հիացում պատճառեցին :

Ցետոյ տեղի ունեցաւ նուէրներու բաշխումը, բոլոր աշակերտուհիները, ինչպէս նաեւ ոչ դպրոցական պզտիկները ստացան իրենց նուէրները : Օրինակ Գ. Գարեգին Հերչեան եւս իր կողմէ բոլոր աշակերտներուն չաքարեղէն բաժնել տուաւ : Ծնողներու կողմէ եւս կազմակերպուած էր պիւֆէ մը, որուն հասոյթը յատկացուեցաւ վարժարանին :

Կ՚արժէ շնորհաւորել Դպրոցասէրի տեսչութիւնը եւ ուսուցչութիւնը, որոնք ամէն ջանք կը թափեն Հաստատութեան հայկական մթնոլորտը աւելի շօշափելի եւ կենդանի դարձնելու համար : Կ՚արժէ յիշել Տիկին Մարանկօզեանի նուէրխաղալիկները, որոնք բաժնուեցան 6րդ եւ 7րդ դասարանի աշակերտուհիներուն : Կաղանդ պապային գեղեցիկ զգեստները նուիրած էր Տիկին Գաքըրճեան :

Այս տողերը ստորագրողը սուրբը յարմար կը նկատէ, իբրեւ անկողմնակալ եւ վարժարանին բարեկամը, քանի մը երախտագիտութիւններ արձանագրելու հոս, յուսալով որ անոնք պիտի լսուին պատասխանատու անձերու կողմէն :

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան յատկացումներու տեղեկատուութիւնները, նկատի առնելով, շատ զարմացայ որ նախանցեալ տարի Դպրոցասէրին մէկ միլլիոն ֆրանքի յատկացում մը եղած է միայն, որ յատկացուած է անշուշտ շատ անհրաժեշտ եւ կարեւոր պէտքի մը : Այս գումարին բաղդատմամբ նոյն Հաստատութիւնը, հեռաւոր եւ մօտաւոր,

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ պատրիարքը Ղալաթիոյ եկեղեցիին մէջ յայտարարած է թէ Թուրքիոյ Վարչապետ Ատնան Մէնտէրէսի կողմէ խոստում տրուած է որ Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին պիտի չքնուի :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Մարզական Դաշնակցութիւնը հրաւիրած է կոփամարտիկ Կարպիս Զաքարեանը որ մարզէ կոփամարտի խումբը : Այս ձեւով երրորդ Հայն է որ մարզիչ կը նշանակուի . 1936ի Պերլինի ողիմպիականին մարզիչ ու խմբապետ նշանակուած էին Աշոտ Մամիկոնեան (հեծանիւ) եւ Ռուբէն Սէմէրճեան (պասքէթպոլ) :

ՀԱԼԷՊԻ մարզական բոլոր խումբերու մասնակցութեամբ տեղի ունեցած ոլիմպիական խաղերուն մէջ առաջնութիւնը շահած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը, իր ետին ձգելով սուրիական Ահլի եւ Նէճէտի խումբերը : Օրուան ախոյեան մարզիկ հռչակուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ական Սարգիս Երէցեան, որ շահած է երեք առաջնութիւն՝ ոստումներու մէջ (մէկ քայլ, երեք քայլ եւ բարձրութիւն) :

օտար թէ ազգային Հաստատութիւններու, ձեռնարկներու եւ անհատներու բացառիկ յատկացումներ եւ կարեւոր գումարներ տրամադրած է :

Այդ հիմնարկութեան հայ անդամները չէի՞ն կրնար անձամբ գալ եւ մօտէն քննել ու հետաքրքրուիլ Դպրոցասէրով, եւ օժանդակութիւն մը ընել : Վարժարանը պէտք ունի ներքին անհրաժեշտ նորոգութեան եւ կահաւորումի արդիականութեան : Ողբացեալ բարերարին հոգին լոյսերու մէջ պիտի հանգչի, երբ ամբողջ Եւրոպայի մէջ գոյութիւն ունեցող հայ աղջկանց վարժարանը ապահովուի, եւ փոխանակ վաթսունի, հարիւրի մօտ աշակերտուհիներ յաճախեն, որպէս զի անդառնայ արդիական Հաստատութիւն մը, ուր մեր աղջիկները պիտի ստանան հայեցի դաստիարակութիւն, միեւնոյն ատեն պատրաստուելով պետական քննութիւններուն : Աշխարհահռչակման արդեօք անիմաստ եւ անրովանդակ բա՞ռ մըն է Կիւլպէնկեան Հաստատութեան հայ անդամներուն համար, որ յաճախ անկարեւոր օգնութիւններ կ՚ընէ, փոխանակ աղջկանց կրթական Հաստատութեան մը վրայ գուրգուրալու եւ անով հպարտանալու : Մ. Գ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (318)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԴ.

ՄԻ ԳԻՒՂ ՌՇՏՈՒՆԵԱՑ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

— Այդ նրա սովորեցրած ձեւովն է պատրաստուած : Նա բժշկութիւն է լէ իմանում . երբ գիւղերում հիւանդներ են պատահում, նրան կանչում են, բոլորի մօտ գնում է, ոչ միայն Հայերի, այլ մինչեւ անգամ Քրդերի մօտ : Երբ փող են առաջարկում, նա վիրաւորւում է :

— Բժի՞շկ է :

— Ոչ, այնպէս, գրքեր կարդալով, սովորել է, բայց մի լաւ բժշկից աւելի է իմանում :

Նա մեր երեխաների դաստիարակութեան համար էլ ոչինչ վարձ չէ ընդունում . ասում է՝ ինձ փող հարկաւոր չէ, ինձ մի կտոր հաց տուէք ուտեմ եւ մի տեղ տուէք պառկեմ, այդքանն էլ բաւական է : Մի խօսքով, զարմանալի անշահասէր մարդ է :

— Ուրեմն գիւղացիք սիրո՞ւմ են նրան :

— Իրանց հոգու պէս : Նա մեր երկրագործական մշակութիւնների մասին եւս շատ օգտաւէտ խորհուրդներ է տալիս . ինչ որ նրա խորհրդի համեմատ ենք անում, տեսնում ենք, որ աւելի լաւ է լինում, քան թէ այն ձեւով, որ մենք առաջ սովոր էինք մշակել : Անասունների հիւանդութեան դարմանն էլ է իմանում . անասունների ցեղը ազնուացնելու եղանակն էլ է իմանում : Տեսա՞ք մեր անասունները, ոչ մի տեղ մեր շրջակայքում մեր գիւղի անասունների նմանը չկայ : Անդադար նոր եւ նոր գրքեր է բերել տալիս, կարդում է, ինքը սովորում է, եւ մեզ էլ նոր բաներ է սովորեցնում :

— Ի՞նչ լեզուով են լինում այդ գրքերը .

— Չգիտեմ, այդքանը միայն գիտեմ, որ հայերէն չեն :

Ուրախալի էր լսել այդ բոլորը քահանայի բերանից : Որքան սխալ պէտք է համարել այն կարծիքը, որ կազմուել է մեր գիւղացիների մասին, թէ նրանք մոլեռանդ են, նախապաշարուած են ուսման դէմ, կամ մինչեւ անգամ թշնամի են ուսման եւ հալածում են ուսուցիչներին : Ո՞վքեր են այդ հալածեալները, ո՞վքեր են գնում գիւղերը, ո՞վքեր են մանում ժողովրդի մէջ : — Ոչ մի օրինաւոր կերպով պատրաստուած մարդ, որ գիւղացուն պիտանի լինէր, եւ ոչ մի բարոյական մարդ, որ գիւղացու աչքում բարի օրինակ դառնար : Քաղաքի ուսեանլերի մրուրը թափւում է գիւղերի մէջ : Քաղաքի անպիտանը՝ գիւղում իրան պիտանի է համարում եւ յանձն է առնում գիւղացու կրթութեան գործը : Նա իր անբարոյական բարք ու վարքով զզուանք է յարուցանում ոչ միայն դէպի իր անձը, այլ եւ դէպի ուսումը, որ նա տալիս է : Անձնաւորութեան մուրը քսւում է եւ գործի վրայ : Գիւղացին սկսում է խիստ լողիկապէս դատել . « Եթէ ուսումը այդ է, եթէ ուսում առած մարդը այդպէս կը լինի, լաւ է, որդիս չփչացնեմ »... Ցոյց տուեցէք նրան բարի օրինակ, ցոյց տուեցէք ուսման շօշափելի օգուտները, եւ կը տեսնէք, նա կը սկսէ սիրել թէ ուսումը եւ թէ ուսում տուողին : Ես ուրախ էի, որ այդպիսի մի անզնահատելի անձն մեր խօսակցութեան առարկան էր :

Ոէսը բոլորովին այլ կէտից սկսեց գնահատել վարժապետի արժանաւորութիւնները, ասելով .

— Նա որքան շատ ուսում ունի, որքան շատ բան գիտէ, մի եւ նոյն ժամանակ, շատ քաջ մարդ է : Նա իմանում է լաւ հրացան արձակել, եւ մեր երեխաներին եւս սովորեցնում է նշան խփել : Նա իմանում է ծովում լաւ լող տալ, եւ մեր երեխաներին եւս սովորեցնում է ջրի հետ այնպէս խաղալ, ինչպէս ցամաքում : Ուրիշ ինչեր չէ սովորեցնում նա . վազել, լայն փոսերի վրայից թռչել, ծառերում պատի նման հարթ ժայռերից վեր բարձրանալ, քարի կամ երկաթի ծանր կտորներ ձեռքի վրայ շարժել, գերաններից կամ պարանների վրայ ճախարակի նման զանազան պտոյտներ գործել, թռիչքներ անել, եւ այլն : Դրանք շատ հարկաւոր բաներ են, մանաւանդ մեր լեռների մէջ եւ մեր դրութեան մէջ : Մենք հրեշտակների հետ չենք ապրում . մենք գազանների հետ ենք ապրում . պէտք է մարդ վազել գիտենայ, երբ պատահում է փախչել, եւ աբազաշարժ ոտներ ունենայ, երբ կամենում է բռնել :

Միայն սպարտական կեանքով ապրող մի հասարակութեան ներկայացուցիչը կարող էր ռէսի նման գնահատել մարմնամարզութեան առողջարար, կենդանացուցիչ եւ հոգի, միտքը ու մարմինը կազդուրիչ նշանակութիւնը , — կարող էր հասկանալ եւ նրա նշանակութիւնը կեանքի պատահարների դէմ մաքառելու մէջ :

Թէ ռէսի, թէ քահանայի հայեացքների մէջ, եւ թէ առհասարակ նրանց դատողութեան բոլոր ձեւերի մէջ՝ խիստ ակներեւ կերպով երեւում էր իրանց սիրած վարժապետի ազդեցութիւնը : Այդ մարդիկը բոլորովին այլապէս էին վերաբերւում կեանքին եւ նրա պահանջներին, քան թէ՝ որքան պատահել էր ինձ լսել՝ հայ շինականի դատողութիւնը :

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

եւ տնտեսական կացութիւնը եւ ձեռք առնուած միջոցները։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

Ընդհանուր ձեւով Ֆրանքին արժեզրկումը լաւ ընդունելութիւն գտաւ արտասահման։ Գոնէ մէջ կը մտածեն նաեւ փոխատուութիւն մը ընել Ֆրանսայի թոյլ տալու համար որ դիմագրաւէ բոլոր դժուարութեանց որ ծնունդ առին վճարումներու Եւրոպան Միութեան լուծումէն ետք։

Ֆրանքֆուրթըր Ալկըմայնէն կը գրէ թէ Արեւմտեան Գերմանիան հաւանաբար 300 միլիոն մարքի օժանդակութիւն մը ընէ Ֆրանսայի։ Լոնտոն իր կարգին գոհունակութիւնը կը յայտնէ Ֆրանսայի կատարած բարեփոխումէն եւ ապացոյցը կը տեսնէ Ֆրանսայի մեծութեան, մինչ Մոսկուայի ձայնասփիւռը արժեզրկման լուրը տուած է առանց ոչ մէկ մեկնութեան։

Նիւ-Եորքի մէջ կը մտածեն թէ շատոնց պէտք է կատարուած ըլլար այս բարեփոխումը։ Իտալիոյ մէջ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի Ֆրանքի արժեզրկման եւ ծանրակշիռ կը նկատուի բայց Մեսաճերոն կը գրէ թէ պէտք չէ ծանրացնել խնդիրը մինչ Քորիերէն կը շեշտէ թէ Գերմանիան պիտի օգնէ Տը Կոլին եւ պիտի ըլլայ Ֆրանսայի ելմտական յենարանը։

ՆՈՐ ՍԱԿԵՐ

Ֆրանքին արժեզրկումէն ետք, Դեկտեմբեր 29էն Դրամներու նոր սակը հետեւեալն է.— Տոլար 493-70, սթերլին 1382,-36, փլորէն 130, մարք 117·54, շուէտական քուրոն 95·30, նորվեկեան քուրոն 64·34, պելժիական 9·87, լիր 0·78, դանիական քուրոն 0·71, զուիցերիական 112·9։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէն.— Հ.Յ.Դ. Անի կոմիտէն, Ֆ.Կ. Խաչը, Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի մարմինները, ընկերներն ու ընկերուհիները, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերուհի Ալթուն Մուրատեանի եւ իր զաւակներուն Լեւոն եւ Նշան Մուրատեաններուն եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ հօր տխուր մահուան առթիւ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Համա-Զարանձայի Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի ընտանեկան խնջոյքը Նոր տարուան առթիւ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երկուքին, Ցայներուն սրահը, 5 Րիւ Պօնրփառ։

Գեղարուեստական բաժին.— Հայկական եւ եւրոպական պար եւ զուարճալի անակնկալներ, առատ կեր ու խում, հաճելի ժամանց։

Այս առթիւ սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջանի Զարանձացիները եւ հայ հասարակութիւնը անխտիր։

Մուտքը ազատ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէնի Կ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Գ. Ա. Զաքարեանի որ իր կնոջ ընկերուհի Նադիկի գործողութենէն յաջող ազատուելուն առթիւ երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ Կ. Խաչի դպրոցներուն, շուտափոյթ ապաքինում կը մաղթենք։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔՆԵՐՈՒ

Յունուար 1, Հինգշաբթի, Նոր Տարուայ առթիւ Ս. պատարագ ժամը 10էն։

Յունուար 4 Կիրակի, Ս. պատարագ ժամը տասնին, յետ պատարագի դպրաց դասու ընդունելութիւն խորհրդարանին մէջ Ս. Ստեփանոսի տօնին առթիւ եւ ուրարակիր-կիսասարկաւագներու վկայականներու բաշխում։

Յունուար 5, Երկուշաբթի, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան երեկոյեան սկիզբն. Ժամերգութեան ժամը 15·30էն բազմաձայն Ս. պատարագ ժամը 17էն։

Յունուար 6, Երեքշաբթի, Տօն Ս. Ծննդեան, ժամը ութին, բազմաձայն Ս. պատարագ ժամը տասնին, Ջրօրհնէք ժամը 12էն, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

Յունուար 7, Չորեքշաբթի, Բ. օր Ս. Ծննդեան, յիշատակ Մեռելոց Ս. պատարագ ժամը տասնին։

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վիէնի Յ. Կ. Խ. մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Սէրքլը Կաթոլիքի սրահին մէջ, Կ. Խաչի երեք դպրոցներու աշակերտներուն կողմէ երգ, արտասանութիւն, մանկական փիէս մը երեք արար։ Կաղանդ Պապան փոքրիկներուն պիտի այցելէ նուէրներով բեռնաւորուած կը մնայ հայրենակիցներուն այդ օրը իրենց ներկայութեամբ քաջալերել մեր փոքրիկները։

ԳՈՄՈՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Այս Հինգշաբթի Կաղանդ եւ Տարեմուտ 1959 Թուին Քրիստոսի, սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց 8·30, Գոհաբանական Ս. պատարագ տասնին։

5 Յունուար Երկուշաբթի, Ճրագալոյց Ծննդեան, սկիզբ երեկոյեան արարողութեանց ժամը 3·30էն, Ս. պատարագ եւ Նախատօնակ 4·30էն։

6 Յունուար Երեքշաբթի, Ծնունդ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, սկիզբ առաւօտեան արարողութեանց ժամը 7·30էն, հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը տասնին։

7 Յունուար, Չորեքշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց, սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8·30էն, Հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը տասնին, Հոգեհանգիստ ընդհ. ննջեցելոց ժամը 11·45էն։

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH — 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925. Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք։ Հատը 15 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 31 DECEMBRE 1958

34 ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8382 34EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4183

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

Մերձաւոր Արեւելքի պատմութեան մէջ յիշատակելի պիտի մնայ 1958 թուականը։

Արաբական երկիրները, որոնք քառասուն տարի առաջ, համաշխարհային առաջին պատերազմի վաղորդայնին ազատագրուած էին օսմանեան լուծէն, տակաւին նոր է որ կ'ամբողջացնեն իրենց դիրքերը՝ հասնելու համար վերջնական հանգրուանի մը։

Անոնցմէ մեծ մասին համար փորձի — ու նաեւ փորձառութեան — շրջան մը եղաւ հոգատարութիւնը, որ տեւեց քառորդ դար։

Երկրորդ աշխարհամարտը ձերբազատեց զանոնք հոգատարներէ։

Անկախ պետութիւն դարձած՝ անոնք եղբայրական ձեռք կարկառեցին իրարու՝ բոլորուելով «Արաբական Լիգա»յին շուրջ, որուն մէջ գերակշիռ դեր էր վերապահուած Եգիպտոսի, իբրեւ արաբական ամէնէն բազմամարդ եւ մեծագոյն երկիրը։

Անգլիական դիւանագիտութիւնն էր, որ նախաձեռնարկ էր եղած այս Լիգայի կազմութեան, արաբական երկիրները իր ազդեցութեան ենթարկելու եւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ առաջնակարգ դեր մը խաղալու յետին մտքով։

Այդ նպատակով էր արդէն, որ, օգտուելով Ֆրանսայի նեղ կացութենէն (1940 - 1944), ամէն մեքենայութիւն [illegible] Սուրիա – Լիբանանէն դուրս [illegible] համար զայն։

Սակայն ուրիշին հոր փորողը ինք մէջը կ'իյնայ։

Այս անգամ Անգլիոյ հաշիւը սխալ դուրս եկաւ։ «Արաբական Լիգա»ն ամէնէն առաջ իր հարուածները ուղղեց Նենգամիտ Ալպիոնի դէմ։

Շատ ծանր եղաւ իր կրած հարուածը։ Եգիպտոսէն վերջ, ստիպուեցաւ պարպել նաեւ Սուէզի շրջանը, որ բրիտանական ռազմավարութեան ամէնէն կարեւոր եւ ամուր խարիսխն էր Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։

Ֆրանսականէն ետք անգլիական զօրաւոր ազդեցութեան տկարացումը դուռ բացաւ նոր մրցակցութեանց արեւելեան կողմն աշխարհի։

Երկու մեծ ուժեր, որոնք կը յաւակնին վարել մարդկութեան ճակատագիրը, մրցակցութեան ելան արաբական երկիրներուն մէջ՝ գրաւելու համար բաց ձգուած դիրքերը։

Անգլիա չուզելով ընդունիլ իր պարտութիւնը «արաբական լիգա»յի ձախորդ փորձով, 1955 Փետրուար 24ին կեանքի կոչեց «Պաղտատի Ուխտը», որ աւելի բախտաւոր չեղաւ։

Ոչ միայն արաբական երկիրները, այլ Ֆրանսա, Հնդկաստան եւ ուրիշ պետութիւններ հակառակեցան այս նոր կազմակերպութեան, որ «պալքանեան» կոչուած «մեռելածին» Ուխտէն վերջ, սահմանուած էր երկարաձգելու արեւմտեան ազատ աշխարհի պաշտպանողական գիծը մինչեւ Իրաք, Իրան ու Փաքիստան, խարիսխ ունենալով Թուրքիան։

Խորհրդային դիւանագիտութիւնը աստիճանաբար գետին շահած ըլլալով մասնաւորապէս Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ մէջ, Ամերիկացիք փորձեցին հակազդել անոր «Այզընհաուըրի վարդապետութիւն»ով։

Արեւելք – արեւմուտք հակամարտութիւնը իր գերագոյն սահմանին հասաւ 1958ին։

Փետր. մէկին Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան կազմութիւնը Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ միացումով՝ յաղթանակ մը նկատուեցաւ Կրեմլինի համար։

Արեւմտեան ճակատը փոխադարձեց այս ձեռնարկին։ Փետրուար 14ին Իրաք եւ Յորդանան դաշնակցեցան հաշիմական մականին տակ։

Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան հռչակումը ճակատագրական դեր կատարեց։ Լիբանանի խռովութեանց ամէնէն տաք օրերուն՝ Յուլիս 14ին՝ Իրաքի յեղափոխութիւնը վերջ տուաւ հաշիմական դաշնակցութեան եւ Հանրապետութիւն հաստատեց Պաղտատի մէջ։

Արեւմուտք օգնութեան հասաւ այդ բախտորոշ օրերուն եւ փրկեց Լիբանանի ու Յորդանանի անկախութիւնը։

Մերձաւոր Արեւելքը չէ խաղաղած դեռ։

Նախագահ Նասրի եւ ընդհանուր Սարաճի բուռն յայտարարութիւնները Սուրիոյ համայնավարներուն դէմ՝ յայտարար նշան մըն են թէ որոշ խմորումներ կան Դամասկոսի մէջ։

Անստոյգ կացութիւն կը տիրէ նաեւ Իրաքի մէջ, ուր բացի նասրական եւ համայնավարական մրցակցութենէ, շատ կը խօսուի նաեւ քրտական խլրտումներու մասին։

Փայլուն հեռանկարներով չէ, որ կը փակուի տարին։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶՈՀԵՐԸ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երէկ գրած էինք արդէն կառավարութեան որոշած նոր տուրքերը եւ յաւելումները որոնց գործադրութեան թուականը սակայն ճշդուած չէր, ոչ ալ մանրամասնութիւնները։

Առաջին առթիւ կարգ մը յաւելումներ տեղի կ'ունենան նպաստներու ջնջումի հետեւանքով։ Յունուար մէկէն, թղթատարական հետեւեալ նոր գիները ի զօրու պիտի ըլլան — նամակ 25 ֆրանք (արտասահման 45), ապահովագրեալ՝ 55 ֆր. (45), փնէօմաթիք 125 (100), հեռաձայն 25 ֆր. բաժանորդներուն համար, հեռաձայնի տարեկան բաժնեգինները հարիւրէն 25 յաւելում մը կը կրեն։ Հեռագիր տասը բառը 250 ֆրանք (փոխանակ երկու հարիւրի)։

Հացին համար կը նախատեսուի երեքէն հինգ ֆրանքի յաւելում մը քիլոյին վրայ։ Ածուխին վրայ 11 առ հարիւրի յաւելում մը, իսկ երկաթուղիի գիները կը բարձրանան հետեւեալ ձեւով — Բ. կարգ քիլոմեթրը՝ 6.80էն 8 ֆրանքի, Ա. կարգ 10 ֆրանք յիսունէն 12 ֆրանքի։

Կազ եւ ելեկտրականութիւն կը բարձրանան 4.30 առ հարիւր (կազ) եւ վեց առ հարիւր (ելեկտրականութիւն)։

Ընկերային գետնի վրայ, Փինէ կարգ մը որոշումներ տուած է, որոնք վերապահութեամբ ընդունուած են աշխատանքի ընկերակցութեանց կողմէ։ Ընկերային ապահովութեան համար գործատէրերու սակը կը բարձրանայ տասը առ հարիւրէն 12.50 առ հարիւրի, այսինքն 16 առ հարիւրի տեղ (որուն վեց առ հարիւրը գործաւորին բաժինն է) պիտի բարձրանայ 18.50 առ հարիւրի, նոյն ժամանակ գործաւորներու տրուած կարգ մը առաւելութիւններ պիտի դադրին։ Օրինակի համար առաջ Ընկերային Ապահովութիւնը հարիւրէն ութսուն կը վճարէր դեղերը, մինչ ասկէ ետք հարիւրէն իննսուն պիտի վճարէ սուղ դեղերը (փէնիսիլին, սթրեփթոմիսին եւն.), եւ վաթսուն առ հարիւր միայն սովորական հիւանդութեանց վերաբերեալ դեղերը։ Ամէն աշխատաւորի համար պիտի պահուի առանձին հաշիւ մը եւ աշխատաւորին հաշիւին համաձայն պիտի ըլլան վճարումները։ Ջերմուկներու մէջ բուժումներուն համար, ընկերային ապահովութիւնը որեւէ վճարում պիտի չընէ անոնց որ լաւ կը շահին։

Նախկին ռազմիկներու հանգստեան թոշակները կը ջնջուին որոշ պարագաներու մէջ։

Ելմտական նախարար Անթուան Փինէ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին բացատրեց թէ «պէտք է աւլել հին սխալները»։ Տուրքերու գետնին վրայ յայտնեց թէ թէ – վէ – ան որ ցարդ 44 տեսակ սակ ունէր ասկէ ետք միայն չորս տեսակ պիտի ունենայ (6 – 10 – 20 եւ 25 առ հարիւր)։ Առաջին առթիւ ֆրանքի արժեզրկումը եւ ծանր ֆրանքի ստեղծում վստահութիւն կը ներշնչէ արտասահմանի մէջ եւ ամերիկեան դրամատուներ, ինչպէս նաեւ Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Պելճիոյ եւ Հոլանտայի դրամատուները պատրաստ են լայն վարկեր բանալու Ֆրանսայի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ մէջ արգիլուեցաւ համայնավար պաշտօնաթերթ «Էլ – Նուր»ի հրատարակութիւնը եւ զանգուածային ձերբակալութիւններ եղան համայնավար շրջանակներու մէջ, — կը հաղորդէ «Օռոռ»ի սեփական թղթակիցը՝ Դամասկոսէն, աւելցնելով թէ Սուրիա – Լիբանանի համայնավար պարագլուխ Խալէտ Պէքթաշ յաջողած է երկրէն հեռանալ։ Ինչպէս ծանօթ է Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան ստեղծումէն ետք համայնավար կուսակցութիւնը արգիլուեցաւ եւ սկսաւ գործել գաղտնի, ինչպէս Լիբանանի մէջ։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ թերթերը ցարդ ոչ մէկ արձագանգ տուին Նախագահ Նասրի եւ ընդ. Սարաճի հակահամայնավար արտայայտութեանց. «Փրաւտա» կը գրէ միայն թէ Արեւմտեանները կը մղեն Իսրայէլը՝ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան դէմ։

ԻՏԱԼԻՈՅ Վարչապետ Ֆանֆանի Յունուար վերջին Գահիրէ պիտի երթայ չորս օրուան համար եւ բազմաթիւ խորհրդակցութիւններ պիտի ունենայ Նախագահ Նասրի հետ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ «Գարատէնիզ» թերթին խմբագիր Եէնտէն սպաննուած է կօշկակարի մը կողմէ. ոճրագործը յաջողած է փախչիլ։ Կարգ մը շրջանակներու համաձայն ոճիրը քաղաքական բնոյթ կը կրէ։ Միւս կողմէ ճառ մը խօսելով Ինէօնիւ յայտարարեց թէ իր կուսակցութիւնը (Հալք) յաջողած է առաջքն առնել «վտանգաւոր արկածախնդրութեան մը» զոր քաղաքական կարգ մը դէմքեր կ'ուզէին կատարել Իրաքի դէմ, Յուլիս 14ին։ Այնուհետեւ, Թուրքիոյ նախկին նախագահը քննադատեց Անգարայի կառավարութեան տնտեսական քաղաքականութիւնը։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ թերթի ցրուիչներու գործադուլը վերջ գտաւ եւ բոլոր օրաթերթերը վերսկսան իրենց հրատարակութեան. ամերիկեան մամուլի պատմութեան մէջ ամէնէն երկար եւ ամէնէն բազմածախս գործադուլն էր այս։

ՍՈՒՐԻԱ – ԹՈՒՐՔԻԱ սահմանին վրայ միջադէպ մը պատահած է երկուշաբթի գիշեր. Թուրք տասը զինուորներ մտած են սուրիական սահմանը եւ զէնք պարպած՝ ոչխարներու վրայ։

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ Պելֆասթի բանտին 48 բանտարկեալները Ծնունդի տօնին առթիւ մէկ օրուան համար ազատ արձակուեցան. յաջորդ օրը բոլորը բանտ վերադարձած էին բացի 28 տարու երիտասարդէ մը, որ առիթէն օգտուելով ... ամուսնացած էր. բանտ պիտի վերադառնայ Յունուար երկուքին։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ յեղափոխութեան շրջանին Նաճիի կառավարութեան նախարարներէն մէկը՝ Իսթվան Պիպօ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, կը գրէ վիէննական մամուլը։

ԱՄՄԱՆԻ մէջ Սուրիոյ նախկին Նախագահ Ատիպ Շիշէքլի սուրիացի տարագիրները համախմբելով ազգայնական ճակատ մը կը կազմէ, որուն նպատակն է՝ պայքարիլ Սուրիա – Եգիպտոս միութեան ստեղծման դէմ։

ՃԱՓՈՆԻ մէջ ընկերվարական կուսակցութիւնը կառավարութեան հրաժարումը եւ ընդհանուր ընտրութիւններ կը պահանջէ։

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ Յոյն դեսպանը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թուրք Արտաքին նախարար Զորլուի հետ. խօսակցութիւնները տեւեցին երկու ժամ. կը կարծուի թէ Կիպրոսի հարցին շուրջ Անգլիա – Յունաստան – Թուրքիա ժողովի մը ծրագիրը վերջնապէս պիտի իրականանայ։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Դեկտեմբեր 29) — Ձոյլ ոսկի՝ 555.000 (546.000), նափոլէոն 3630 (3590), զուից. 3480 (3460), անգլ. 4430 (4390), քառն տոլարնոց 17.800 (17.800)։ Թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ), սթերլին 1375։ տոլար 492, զուից. 115.25, պելճ. 9.80, լիր 0.77։

Օրէ Օրին

«ԱԶԳԵՐՆԻՍ ԿԸ ՅԱՌԱՋԴԻՄԷ...»

Պոլսահայ թերթերը զբաղումի առատ նիւթ կը հայթայթեն։ Միայն գրական, լեզուական, ըմբռնումի հարցերու մէջ չէ որ «յառաջդիմած»են Թուրքիոյ մեր հայրենակիցները, թէեւ առիթ ալ չեն փախցներ յայտարարելու՝ թէ «զիրենք չեն հասկնար»։

Փարիզ նստած մեղաւորներս ինչպէ՞ս կրնանք հասկնալ Պոլսոյ նման «լուսաւո՞ր, փառաւո՞ր» քաղաքի մը «լուսաւորեա՞լ» քաղաքացիներուն ապրումները։

Այս անգամ փորձենք «հասկնալ» պոլսահայ կեանքին ուրիշ մէկ պատկերը, աւելի քան ամօթալի եւ ... ցաւալի։

Աչքէ առջեւ ունինք օրաթերթի թիւ մը։ Ակնարկ մը չորրորդ էջին վրայ՝ տեսնելու համար թէ ինչ մեծ թիւ կը ներկայացնեն նշանուողներն ու ամուսնացողները։ Ներողութի՛ւն, չկարծէք թէ ամուսնութեան ... հակառակ ենք։ Ո՛չ ալ անպատեհ պարագայ մը կը նկատենք։ Ընդհակառակն։ Բայց, ընդվզեցուցիչ անուններու շարան մը կը գտնենք ամուսնացողներու, նշանուողներու եւ կնքահայրերու մէջ։

Ճաշակեցէ՛ք.

Փեսայ մը՝ Ազարազի, հարս մը՝ Նոյին, կնքահայր մը՝ Եալչըն, ուրիշ մը՝ Թաքմազ, Տէյիրմէնճիօղլու, Պէրքաչ, Էօզարբաճ, Տէմիրտէօվէն, Սանուքաչ...

Անշուշտ պիտի մտածէք թէ ամուսնացողները կրնան թուրք ըլլալ եւ յայտարարութիւնը տալ ... հայկական թերթերու։

Չէ՛ բարեկամ, չէ՛, հարսին անունը Սիրանոյշ է, փեսինը Նազարէթ, կնքահայրը կը կոչուի Կարապետ, ուրիշ մը՝ Միհրան, Ազատուհի, Աղաւնի ...

Յաճախ կը գանգատինք որ ազգը կը կորսուի Արեւմուտքի լուսաւոր ոստաններուն մէջ, ուր կարգ մը չտեսներ կը փոխեն իրենց անունը՝ «եւրոպացի» կամ «արդիական» դառնալու համար։ Պէտք է խոստովանիլ սակայն թէ համեմատութիւնը անհաւասարելիօրէն մեծ է Փարիզի եւ Պոլսոյ միջեւ։

Արդեօք պէտք է մտածել թէ պոլսահայե՞րն ալ սկսած են «արդիական» դառնալ, թէ «ազգերնիս կը յառաջդիմէ» դէպի ...

ԱՐՄԵՆԱԿ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓՐՈՖԵՍԷՕՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

Իմ նախորդ գրութիւններէն մէկուն մէջ գրեցի Սթոքհոլմի Միջազգային Մանրէաբանական Համաժողովի ընթացքին Երեւանէն եկած հայ փրոֆեսէօրներ Յարութիւն Փանոսեանի եւ Արտաշէս Ալեքսանեանի հետ ունեցած հանդիպումներուս շուրջ։ Վիէննայի մէջ գումարուած Միջազգային Կենսաքիմիաբանական Համաժողովին եւս բախտը ունեցայ նաեւ ծանօթանալու նախ Մոսկուայէն Փրոֆ. Նորայր Սիսակեանին եւ երկու օր յետոյ Փրոֆ. Հրաչեա Քրիստափորի Գունեաթեանի հետ որ եկած էր Երեւանէն ։

Համաժողովին առաջին օրը, Օգոստոս 31ին ընդունելութիւն մը սարքուած էր քաղաքապետարանի բնակարանի եւ շքեղ սրահին մէջ համաժողովին մասնակցող մօտ հինգ հազար գիտնականներուն։ Երբ նստած էի եւ կը ճաշէի, Գոլոմպիա համալսարանէն Փրոֆ. Էրվին Շարկաֆ մօտեցաւ սեղանիս մէկու մը հետ եւ զայն ներկայացուց։ Այդ Փրոֆ. Նորայր Մարտիրոս Սիսակեանն էր։ Անոր հետ նախապէս գիտական հրատարակութիւններու փոխանակութիւն ունեցած էինք։ Միասին սկսանք շրջիլ բազմութեան մէջ եւ զինք ծանօթացուցի Եւրոպացի եւ Ամերիկացի գիտնականներուն։ Խօսակցութեան ընթացքին Սիսակեանը յայտնեց որ ինք Հայաստանի Աշտարակ գիւղին մէջ է ծնած եւ իր ամբողջ նախնական դաստիարակութիւնը ստացած է Հայաստանի մէջ։ «Ալբեմն դու կուգաս այն ծիծեռնակի գիւղէն, որու մասին Դուրեանց երգեց», ըսի եւ սկսայ ։

« Ծիծեռնակ, ծիծեռնակ ,
Դու գարնան սիրուն թռչնակ,
Դէպի ո՞ւր, ինձ ասա՛,
Թռչում ես այդպէս արագ ։

«Ա՜խ, բարի ծիծեռնակ ,
Ծընած տեղըս Աշտարակ ,
Անդ չինի, ձո բոյնը ,
Հայրենի կտուրին տակ » ։

«Այդքան միայն, եղին վերջաւորութիւնը այլեւս չի համապատասխանում ներկայիս, մեր Հայաստանը ծաղկում է եւ ոչ այլեւս սգաւոր » ընդմիջեց Սիսակեանը ։

Դառնալով ինծի՝ յայտնեց, որ 1957ի Հոկտեմբերին Թոքիոյի մէջ գումարուած Միջազգային Համաժողովին փնտռած է եւ հարցուցած Ամերիկայիններու գիս գտնելու համար։ Յայտնեցի որ՝ այո, հրաւիրուած էի դասախօսելու այդ ժողովին, դասախօսութիւնս ղրկեցի, եւ սակայն գործերս արգիլեց հանդիսացան եւ չկրցայ երթալ։ Հիմա ուրախ էինք որ վերջապէս իրարու հանդիպեցանք ։

Փրոֆ. Նորայր Սիսակեանը յիսունը անցած, գլխուն առջեւի մազը նօսրացած, միջահասակէն բարձր, առոյգ կազմով հայատիպ անձ մըն է եւ հպարտութեամբ յիշատակութիւնը ըրաւ Հայաստանի մէջ տեղի ունեցող գիտական վերելքի մասին։ Իր գիտական ուսումնասիրութիւնները կը վերաբերին բոյսերու աճման ընթացքին գործող էնզիմներու շուրջ։ Այս նիւթին շուրջ բազմաթիւ հրատարակութիւններ ունի։ Անկէ տարի մը առաջ Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցաւ Համաժողով մը «Կեանքի Ծագումը» նիւթին շուրջ, մասնակցութեամբ միջազգային գիտնականներու ։ Այդ համաժողովին Ամերիկեան պատուիրակութիւնը հիւրասիրողը եւ ժողովներէն ոմանց նախագահողը ինքն էր։ Անիկա Համամիութենական Գիտութիւններու Ակադեմիայի անդամ է եւ Միջազգային Մշակութային – Գիտական փոխյարաբերութեանց կոմիտէի նախագահը։ Հպարտ է իր հայութեամբ եւ օտար գիտնականները կը ճանչնան զինք իբրեւ հայ։ Անիկա գիտութեան փափաքը մշակեց Երեւանի մէջ միջազգային համբաւի տէր եւ Փաւլովի ուսանող բնախօս Փրոֆ. Եղիա Հայրաթեանի ղեկավարութեան տակ գիտութեամբ հետաքրքրուող հայ ուսանողներու շրջանակին մէջ։ Հայրաթեանը հիմա Բնախօսական Աշխատանոցի տնօրէնն է Մոսկուայի մէջ ։ Այս այն Հայրաթեանն է որ 1931ին իմ Երեւան այցելութեան ընթացքին անցուկ աշխատանոցի մը մէջ գորտերու վրայ ելեկտրական գործիքներով ռէֆլեքսի շուրջ փորձեր կը կատարէր եւ հետաքրքրութեամբ բացատրեց իր փորձերուն նպատակը։ Այս շրջանակէն յետոյ Սիսակեան Երեւանի համալսարանի ուսանող եղաւ եւ ուրիշ երեք ուսանողներու հետ ընտրուեցաւ իր ուսումը շարունակելու Մոսկուայի մէջ, ընտրելով քիմիագիտութիւնը ։ Երբ Մոսկուա հասաւ, ռուսերէն չգիտնալով Թարգմանի միջոցաւ խօսեցաւ ամպիոնի վարիչին հետ։ Երեք ամսուայ ընթացքին յաղթահարեց լեզուական դժուարութիւնը։ Անիկա վերջերս հրատարակեց ռուսերէն լեզուով « Բնութափոխութեան Կենսաքիմիաբանութիւնը » անունով գիրք մը ։ Գալը կենսաքիմիաբանական [illegible] նարկութեան մէջ իր մօտ կը պատրաստուին քանի-հինգի չափ ուսանողներ, որոնցմէ կարգ մը ուսանողներ Երեւանի համալսարանէն ։

×

Այդ երեկոյ ընդունելութիւնը միասին անցընելէ յետոյ բաժնուեցանք։ Անկէ յետոյ մի քանի անգամներ ժողովներու մէջ հանդիպեցանք եւ միասին ճաշեցինք։ Սեպտեմբեր երեքի երեկոյեան ընդունելութիւն մը սարքուած էր Թ. դեպարտամենտան շքեղ սրահին մէջ։ Մօտ 150 գիտնականներ զանազան երկիրներէ նաեւ ես ներկայ էինք։ Ընդունելութեան ընթացքին Սիսակեան ինծի ծանօթացուց Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի քարտուղար՝ Փրոֆ. Հրաչեա Ք. Գունեաթեանը։ Զայն գտայ խելական Հայու հաճելի տիպար մը։ Միասին շրջեցանք խմիչքի գաւաթները ձեռքերնիս եւ զինք ծանօթացուցի ամերիկացի, անգլիացի, գերմանացի, եւ այլ ազգերու ինծի ծանօթ գիտնականներուն, ըսելով. « Պատիւ ունիմ ձեզի ծանօթացնելու Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի քարտուղարը՝ Փրոֆ. Գունեաթեան » ։ Այս արտայայտութիւններէն ես ինծի բաժին կը հանէի հպարտութիւն բաւած մտածմունքը ։ Ես կը խորհէի որ աւելի քան քառասուն տարիներ առաջուան եղերական զոյամիճակը վերածուած եւ հասած է կէտի մը եւ կարող ենք խօսիլ միջազգային մթնոլորտի մը մէջ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի եւ անոր քարտուղարի անունով։ Այդ վայրկեանիս ինծի թուեցաւ որ այս վերելքը հայ ժողովուրդի ընդանին եւ [illegible] զաղափարներէն մէկն է որ զարեր շարունակ աշխեցուցիչ սասուղութեամբ կը կրկնուի ։

×

Սեպտեմբեր հինգին կէսօրուան ճաշը երեքնիս միասին առինք Օթելի մը ճաշարանին մէջ, ուր Փրոֆ. Գունեաթեան կը բնակէր։ Այն օրը Փրոֆ. Սիսակեան ճաշի հրաւիրուած էր Ռուս Փրոֆեսէօրներ Օփարինի, Էնկըլհարտի եւ ուրիշներու հետ Ամերիկեան պատուիրակութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ։ Սիսակեանը զոհեց այդ հրաւէրը մեզի հետ ճաշելու։ Ճաշէն յետոյ երեքնիս միասին այցելեցինք Մխիթարեան Միաբանութիւնը ։

ՓՐՕՖ. Մ. Կ. ՍԵԻԱԿ

ՏՈՄՍԵՐ
ՔԻՉ ՄԸ ԱՂՈՒԷՍՈՒԹԻՒՆ

Ղանան անկախութիւն ստացաւ երկու տարի առաջ։ Նիկերիան անկախութիւն պիտի ստանայ երկու տարիէն ։

Երկուքին ալ բնակիչները սեւամորթ են։ Շատերը, ածուխէն ալ աւելի սեւ ։ Գիշերը երազիդ մէջ դիմացդ ելլեն, դիւահար կ'ելլես։ Բայց, մի վախնաք, մարդակերներ չեն։ Բարի մարդիկ են, ինչպէս բոլոր խափշիկները ։

Ափրիկէի մէջ կան ուրիշ երկու խափշիկ պետութիւններ եւս — մէկը Եթովպիան, միւսը՝ Լիբերիան։ Մէկը Հնդկաց Ովկիանոսին քարեւ կուտայ, միւսը՝ Ատլանտեանին ։

Առաջինը մեզի խնամիի պէս բան մըն է։ Անունազն, մօտիկ բարեկամ մը, որ ազնուաբար երդիք տուած է շատ մը հազար Հայերու։ Ամէնքն ալ գովեստով կը խօսին իր մասին։ Շատ ուրախ ենք ։

Երկրորդին հետ, մինչեւ հիմա, առնելիք տալիք մը ունեցած չենք։ Բայց, երբ օր մը անկախութիւն ստանանք, հաւկաւ եան ալ հիւպատոս մը կը ղրկենք, որով – հետեւ, անպայման, այնտեղ ալ Հայեր կան։ Ո՞ւր Հայ չկայ որ ...

Ի՛նչ մեղքս պահեմ, տակաւին չեմ հասկցած թէ ինչո՞ւ ամէն ժողովուրդ — սեւ թէ ճերմակ — անկախութեան ետեւէ ինկած է։ Մօտա՞ է թէ հիւանդութիւն ։

Միացեալ Ազգերու պաշտօնատունէն ներս մտնես ու «անկախ»ներու անուանացանկը կարդաս, կ'ապշիս, կը մնաս ։

Անկախ Ամերիկայէն քանի մը աքթոռ հարաւ նստած է նոյնքան անկախ ուրիշ ազգ մը, որուն համար կ'ըսեն թէ հեռաձայնի գիծ մը չի կրնար հաստատել ։

Անկախ Ֆրանսայէն քանի մը աքթոռ հիւսիս բազմած է նոյնքան անկախ ուրիշ ազգ մը, որուն համար կ'ըսեն թէ — բամբասանք չէ, իրա՛ւ է — գրամեքենայ չի կրնար գործածել ։

Անկախ Անգլիայէն քանի մը աքթոռ աջեւմուտք նստած է նոյնքան անկախ ուրիշ ազգ մը, որուն համար կ'ըսեն թէ կմկմալով կը կարդայ ։

Անկախ Իտալիայէն քանի մը աքթոռ արեւելք նստած է նոյնքան անկախ ուրիշ ազգ մը, որուն համար կ'ըսեն թէ կօշիկները կապել չի գիտեր ։

Ի՞նչ գործ ունին այս «պզտիկ»ները, այդ պաշտօնատան մէջ, ուր Մեծերը ժողովուրդներու ճակատագիրը կը վճռեն ։

« Պզտիկ »ներ՝ այնքա՜ն անզօր ու այնքա՜ն տկար որ իրենց հողերն անգամ չեն կրնար պաշտպանել քիչ - շատ աչքի զարնող թշնամիի մը դէմ, բայց կը փորձեն Ազատութիւնը, Արդարութիւնը եւ ժողովրդավարութիւնը պաշտպանել, հանրածանօթ եւ տխրահռչակ Աւազակապետին դէմ ։

Արդարեւ, այս « պզտիկ»ները այնքան «պզտիկ» են որ լեզուպատա՜ռ օգնութիւն կ'աղերսեն, երբ իրենց սահմաններէն քայլ մը անդին լսուի առիծի մը մռնչիւնը ։

Բարեկամս, որ փորձառու մարդու համբաւ կը վայելէ եւ իր թաղին սրճարանին քաղաքական ժողովին ալ Յախտագահն է, կուտայ հետեւեալ պատասխա–
[illegible]

— Թիւրիմացութեան մէջ ես ... [illegible] չհասնած «պզտիկ»ներդ — սեւ թէ ճերմակ — հոգիով մեծ են ... Մեծ ըլլալու համար, անպատճառ, օդանաւ, հրասայլ, մարտանաւ եւ հիւլէական զէնքեր ունենալու պէտք չունիս ... Հոգիդ մե՞ծ է, ուրեմն դուն ալ մեծ ես եւ անկախութեան արժանի ես ... Հոգիդ պզտի՞կ է, երկրագունդին տէրը ըլլաս, նորէն պզտ-ւ.իկ ես ...

— Ըսել կ'ուզես որ մեր հոգին պզտի՞կ էր որ մեզի այդ պաշտօնատան արժանի չնկատեցին ... Ազգերնիս վիրաւորեցիր ..

— Աղբա՛ր, հոգեկան մեծութիւն ըսուածին ալ չափը կայ, սահմանը կայ ... Մենք քիչ մը համը փախցուցինք ... Ամէն բանի մէջ հոգի դրինք ... Մեր դիմացինները ալ ելան մեզ դուրս դրին։ Եղածը

ՏԺՎԸԺԻԿ

—o—

Սրանից շատ տարի առաջ Իգդրումի մէջ ապրում էին տնանկ Ներսէս – ախպարն ու մեծ կարօղութեան տէր Նիկողոս – աղան ։

Վերջինս Կ. Պոլսում երկար ապրած լինելով՝ լաւ յունարէն գիտէր, այդ պատճառով էլ Կարնեցիք նրան միւս Նիկողոսաղաներից զանազանելու համար Ուռումնիկողոս էին կանչում ։

Ներսէս – ախպարն էլ ժամանակին շատ հարուստ է եղել, մեծ օջախի որդի, խօսքը փաշաների, վեզիրների քով անց, բայց չարաչար ձախորդութիւնների է հանդիպել։ Նրա ապրանքների կարաւանները Կ. Պոլսի, Դամասկոսի ճանապարհների վրայ աւարի է մատնուել աւազակների ձեռքը, նաւերը Սեւ ու Միջերկրական ծովերում ծովահէնների ձեռքն է անցել, ոչխարների հօտերը Քրդերը քշել, տարել են, իսկ քաղաքում ունեցած ապրանքների մթերանոցները եւ հացի շտեմարանները կրակի էին տուել, վառել նրա հակառակորդները։ Այնպէս քայքայուել էին նրա միւլքերը, խաները, խանութները, որ բոլորի հիմքն արեգակն էր եկել, այս ու այն եկել, բանի տիրացել ու իրենց համար կալուածներ էին շինել։

Ներսէս – ախպարն այնպէս մոլորուել, այնպէս յուսահատուել էր, որ ամէն բան՝ ապրելը, կեանքն անգամ աչքից ընկել էր, զզուել չարաչար դրացիներից, եւ տանջանքով քաշքշւում էր։

Թէեւ փլփլած – խարխլած, բայց մեծութեան նշանները դեռ երեւում էին նրա տան արտաքին տեսքից, իսկ ինքն էլ թէեւ հին հարուստ էր, հաղնում էր մաշուած ու մաղուած, բայց ժամանակին այդ շորերը ինչ թանկագին կերպասներից կազմուած լինելը յայտնապէս նշմարւում էր։ Նա ծերածել, կորացել, գէմքը կնճիռներով ծածկուել էր, բայց վեհ հոգին դեռ չէր կորցրել։ Խեղճ էր, աղքատ էր Ներսէս – ախպարը, դրացիների, բարեկամների նպաստներին կարօտ; բայց երբեք նա չէր մուրացել, երբեք չէր զիջել ողորմութիւն խնդրելու եւ ուրիշների միւննաթներով չէր ապրել ։

Մի օր բազարում Նիկողոս – աղան մը–սաղործի խանութի առաջ պատահեց Ներսէս – ախպօրն ու նրա համար տասը փարայի (մէկ եւ կէս կոպեկ) մի ոչխարի թոք գնելով ասաց.

— Ներսէս ախպար, այս թոքն ալ դու տար ձեր տուն ։

— Շնորհակալ եմ, ասաց Ներսէս – ախպարն ու թոքը մսագործի ձեռքից առնելով Նիկողոս աղայի հետ վերադարձան իրանց տները։ Նիկողոս - աղան մի չախկա միս էր առել, ամբողջ գմակն էլ հետ, տուել էր ծառայի կռնակը, որ ետեւից գալիս էր, իսկ Ներսէս – ախպարն էլ համեստաբար մի քայլ ետ ընկած՝ հետեւում էր Նիկողոս – աղային ։

Երբ շուկայից դուրս եկան, անօրէն Տաճիկների շրջանից ազատուեցին, այնպէս որ այլեւս ենիչերից, կամ կծան սաֆթայից զգուշանալու չմնաց, Նիկողոս աղան ասաց Ներսէս – ախպօրը, փորձուած մարդու խրատականի շեշտով .

— Գիտես, քրօջս (այսինքն Ներսէսի կնոջը) ասա, թող թոքերի, որտի ճարպերը առաջ սուր դանակով լաւ մաքրէ, յետոյ այդ ճարպը կրակի վրայ, սկաւառակում հանգարտ հալեցնէ, մի օր այդ ճարպի մէջ սպիտակ թոքերը տապակէ, միւս օրը՝ սեւը եւ երրորդ օրը սիրտը ։ Գառնուկիկի որ լաւ մանրէ թոքերը, թէ չէ տժուըժիկը համով չի լինի ։ Գիտես, Ներսէս – ախպար, մենք բարեկամ ենք, այդ պատճառով բարեկամական խորհուրդ եմ տալիս Ձօ, տեսնո՞ւմ ես, թէ որքան դժուար է այդ անհաւատների բազարի միջից մի բան առնելն ու տանելը ։

Կէս կեանքդ մաշւում է, հապա որքան դժուարութեամբ է մարդ տասը փարա աշխատում։ Պէտք է տնտեսութեամբ ապրել, տասմներից պէտք է աւելացնել, եւ ձգել։ Ասա քրօջս (կնոջդ), թող կրակը մեղմ վառէ, որ ճարպը չսեւանայ ու չփճանայ. փայլուն էլ խնայողութիւն կը լինի, կերակրի էլ համը չի կորչի եւ սեւ–ղան բերելիս թող ճարպը լաւ քամէ, պահէ, որ միւս օրուան տապակոցին բանացնէ։ Դեռ եթէ լաւ տնտես լինի մարդու կինը, կարգին տնարար, դժուըժիկի եղը այնպէս խնայութեամբ կը բանացնէ, որ չորրորդ օրը նրա մէջ կարողանայ բիշի եփել եւ մանր ու խոշորին կշտացրնել։ Տժուըժիկը շատ համով բան է, բայց հարկաւոր է լաւ, զգուշութեամբ աղը, տաքդեղը կարգին լցնել եւ մեղմ կրակով տապակել ։ Աւելի լաւ կը լինի որ սեւ թոքի եւ սպիտակ թոքի կէսերը մի օր եփէ, միւս օրը՝ մնացորդները ։ Որքան համով կը լինի. տաք – տաք մարդ փափուկ լաւաշի մէջ բրդունճ անէ ու խչտէ։ Ներսէս – ախպար, երբ երեւակայում ես, թուքդ չի՞ վազում ...

Ներսէս – ախպարը լուռ ու մունջ հետեւում էր բարեբար Նիկողոս – աղային եւ վերջինս երբ հարցեր էր տալիս ու նրա երեսին մտիկ անում, Ներսէս – ախպարը գլուխը խոնարհեցնում էր համաձայնութեան նշան տալու ձեւով ։ Նիկողոս – աղան ապասում էր որ Ներսէս – ախպարը շնորհակալութիւն յայտնի, երախտապիտութիւնը արտայայտի լեզուով ու որոշ բառերով, բայց Ներսէսը ամօթից ձայնն անգամ չէր կարողանում բարձրացնել ։

ԱՏՐՊԵՏ

(1 Շար.)

ԼԵԶՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ՆՄՈՒՇ

ԽՄԲ.— «Ցուարթէր» կը շարունակէ հրատարակել ուղղագրական իր թիւ 1 հարցարանին պատասխանները : Առանց կարգին եւ «փոխան պատասխանի» խորագրին տակ, հրատարակած է նաեւ հետեւեալը :

Սիրելի խմբագիր,

Կը ··· փութամ բանաձեւել իմ տեսակէտներս : Միայն թէ ձեր ցարդ հրատարակած պատասխանները քիչ մը միօրինակ ըլլալ սկսան : Ես պիտի փորձեմ բերել աւելի նոր, գործնական եւ տրամաբանական առաջարկներ ···

1.— Ազգերուն անունները գլխագի՞ր գրել թէ մանրագիր :

— Գլխագիր գրել բարեկամ ազգերուն անունները, մանրագիր՝ անտարբերներուն, իսկ բնաւ չգրել թշնամի ազգերուն անունները : Այս կերպով, մէկ կողմէ, անհաշուելի ժամանակի մը համար պէտք չենք ունենար գլխագրելու որեւէ ազգի անուն. միւս կողմէ, եթէ մեր թշնամիները փորձեցին մեզ բնաջնջել, մենք ալ (էական արտի մխիթարանք) իրենց անունը գէթ կը ջնջենք մեր գրքերուն ու մանաւանդ մեր թերթերուն մէջէն :

Ինչպէս պիտի կիրարկենք այս «օրէնքը» մեր ազգին անունին :

— Անհաւասարի : Առ այժմ Հայ բառն ալ բնաւ պիտի չգրենք ··· : Երբ օր մը Լիբանանի մեր հայրենակիցները վերջ տան իրենց յիմար ապմախորձերուն եւ Հայաստանի հրատարակութիւնները դադրին խօսելէ «Հայ ժողովուրդի ախերիմ թշնամիներ»ուն մասին, պիտի գրենք մանրագիր : Իսկ աւելի ետքը, ուրիշ օր մը, երջանիկ օր մը, երբ սորվինք քիչ մը յարգել զիրար ու սիրել, պիտի գրենք գլխագիր : Հայ :

2.— Գրել ամենէ՞ն թէ ամէնէն :

— Թող էջմիածնի թեմերը գրեն ամէնէն, միւս թեմերը՝ ամենէն : Եթէ յաջողինք տարակարծութիւնը միայն այս կէտին վրայ կեդրոնացնել, զեռ ինչ կրնանք

3.— Կարօ, Մարօ, Աւօ՞ գրել թէ Կարոյ, Մարոյ, Աւոյ :

— Ո՛չ մին եւ ոչ ալ միւսը : Վերադառնալ հին, հարազատ, մեսրոպեան ձեւին եւ գրել Կարու, Մարու, Աւու··· պրծաւ գնաց :

— Պրծօ՞ ··· «Պրծօ՞»ն ինչ է : Պրծով կարդա, եղբայր, պրծա՛վ ···

4.— Գլխագի՞ր թէ մանրագիր գրել տիտղոսները՝ տոքթ. տիօրէն, վարդա-պետ, եպիսկոպոս, եւայլն :

— Վարէն վեր՝ գլխագիր, վերէն վար՝ մանրագիր : Ցատակ չեղա՞ւ. բացատրեմ օրինակով մը .

Երբ ուսուցիչը դրէ հոգաբարձութեան՝ գլխագիր . «Ազնուաշուք Տիար Եսաւ Դուդուկճեան, Ատենապետ Պատուարժան Հոգաբարձութեան» եւն.:

Երբ հոգաբարձութիւնը ուսուցչին պատասխանէ (եթէ պատասխանէ)՝ մանրագիր. «պարոն (առանց չուքի) Զօրաքարէլ Մեսրոպեան, ուսուցիչ գրա··· վարժութեան », եւայլն :

ՕԴԱՔԱՐ

սա է··· Սպասելու ենք, մինչեւ որ սա մեր հոգին քիչ մը պզտիկնայ, որպէսզի միայն հոգիով չմտնենք քաղաքական գործերուն ··· Քիչ մը աղուէսութեան պէտք ունինք ···

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔ ՄԸ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայէն լոյս ընծայած է Ա. Ա. Մարտիրոսեանի մենագրական աշխատութիւնը՝ նուիրուած միջնադարեան հայ բանաստեղծութեան արժէքաւոր ներկայացուցիչներէն Մարտիրոս Ղրիմեցիի կեանքին ու գրական գործունէութեան :

Ղրիմեցիի գրական հարուստ ժառանգութեան մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ ԺԷ. դարու 70ական թուականներուն գրըուած «Ողբ Երեմիա մարգարէին» գործը, որ կը պատկերացնէ տուեալ դարաշրջանի ժողովուրդին ճակատագիրը :

Այդ ողբին մէջ ներկայացուած են ոչ միայն Հայ ժողովուրդի վիշտն ու հեծեծանքը, այլեւ՝ ընդվզումն ու բողոքը անողոք ճակատագրին եւ ամենակալին դէմ :

Ղրիմեցին գրած է «Կարգ եւ թիւ թագաւորաց ազգին Հայոց» չափածոյ ժամանակագրութիւնը, ուր տրուած է հայ թագաւորներու ազգաբանութիւնը եւ որպէս այդպիսին շատ հազուագիւտ օրինակ է :

Մ. Ղրիմեցիի ժառանգութեան մէջ նըշանակալից տեղ ունին երգիծական բանաստեղծութիւնները , որոնց նուիրուած են ծաւալուն էջեր՝ Ա. Ա. Մարտիրոսեանի այս գործին մէջ : Միջնադարեան հայ գրողը ունի նաեւ քնարական երգեր, ուր արտացոլուած են մարդկային անհատի հոգեբանութիւնը, մարդու ներաշխարհն ու զգացումները :

Այս բոլորի կողքին հեղինակը ուսումնասիրած է նաեւ Ղրիմեցիի կրօնական եւ այլ բնոյթ կրող երգերը :

×

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ մեռած է բազմավաստակ գիտնական Ցարութիւն Անժուր. ծնած է 1885ին, Նոր Նախիջեւան. Նախնական կրթութիւնը տեղւոյն դպրոցին մէջ ստանալէ ետք գացած է Պետերբուրգ, որմէ ետք ուսումը շարունակած է Լոզանի եւ Փարիզի համալսարաններուն մէջ : 1912ին [illegible] իր ուսումը վերադարձած է հայրենիք եւ նուիրուած սերունդներու գիտական դաստիարակութեան գործին :

1921էն ի վեր Երեւանի համալսարանին մէջ բնագիտութիւն կը դասաւանդէր : Հրատարակած է գիտական շարք մը աշխատութիւններ՝ ելեկտրամագնիսական ուժի ճառագայթման, պինդ մարմիններու մագնիսի եւ բնագիտական կարգ մը այլ նիւթերու շուրջ : Գրած է ելեկտրականութեան վերաբերեալ դասագիրքեր , ինչպէս նաեւ տարրալուծարանի աշխատանքներու փորձերու մասին արժէքաւոր գործ մը : Հայաստանի այսօրուան գիտնականներուն մեծ մասը դաստիարակուած է. Ց. Անժուրի մօտ :

ՄԱՀ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

Ազդակէն կ'իմանանք ճարտարապետ արուեստագէտ Մարտիրոս Ալթունեանի յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցած է 20 Դեկտեմբեր Շաբաթ գիշեր : Վկայուած Փարիզի գեղարուեստից վարժարանէն, հանգուցեալը երկար ատենէ ի վեր հաստատուած էր Պէյրութ եւ երկար տարիներ պաշտօնավարած հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան մէջ :

Անթիլիասի Մայր Տաճարին եւ Ս. Նշան եկեղեցիի յատակագիծները պատրաստուած էին հանգուցեալին կողմէ : Լիբանանի ներկայ խորհրդարանի շէնքին յատակագիծն ու գեղարուեստական սարքաւորումները նմանապէս պատրաստուած են իր կողմէ :

Իր մասնակցութիւնը բերած է «Ազդակ»ի գեղարուեստական խորհրդապատկերներով , որոնք հրատարակուած են բացառիկ թիւերուն մէջ :

Հմուտ էր հայ հին ճարտարապետութեան եւ հայկական ոճը կը վերարտադրէր, նոյն ատեն արդիական ճարտարապետութեան ընծայած առաւելութիւններէն օգտուելով :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ մինչեւ Դեկտեմբեր 31 փակեն իրենց բոլոր առկախ հաշիւները : Վարչութիւնս ի վիճակի . չէ ապառիկ թերթ ղրկելու եւ պիտի ստիպուի դադրեցնել թերթերը այն բաժանորդներուն, որոնք ցարդ չեն նորոգած 1958ի բաժանորդագրական շրջանը :

Համաձայն տեղական մամուլի սովորութեան պիտի խնդրէինք որ մեր բոլոր բաժանորդները կանխիկ վճարեն իրենց բաժնեգինները :

Շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որ իրենց կանոնաւոր վճարումներով ապահոված են թերթին հրատարակման կանոնաւորութիւնը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԼԷՕՆԱՐՏՕ ՏԱ ՎԻՆՉԻԻ ՄՈՆԱ ԼԻԶԱՆ···

Մոնա Լիզայի անմեկնելի ժպիտին գաղտնիքը լուծուեցա՞ւ :

Այո, եա լուծեցի, կ'ըսէ Քենէթ Քիլ անունով անգլիացի բժիշկ մը, որ բազմաթիւ տիտղոսներու տէր վիրաբոյժ մըն է եւ ընդհանուր քարտուղարը Անգլիոյ Բըժշկական Ընկերակցութեան, Բժշկական Գառմութեան Միութեան :

Տոքթոր Քիլ երեսուն տարիէ ի վեր կ'ուսումնասիրէ իտալացի մեծանուն նըկարիչին արուեստը, ինչպէս նաեւ անոր Մոնա Լիզա (Ճոգոնտա) նկարը, որ ներկայիս կը գտնուի Փարիզ , Լուվրի թանգարանը :

Տոքթոր Քիլ, որ այս օրերս Ամերիկա գացած է եւ դասախօսութիւններ կուտայ Եէյլի համալսարանին մէջ, ափ ի բերան ձգեց իր ունկնդիրները — բժիշկներ եւ ուսանողներ — երբ յայտարարեց, թէ Մոնա Լիզայի խորհրդաւոր ժպիտը — հազիւ նշմարելի — ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ մայրութեան թեկնածուի մը դէմքը փայլեցնող ժպիտ մը : Ուրիշ խօսքով՝ նըկարիչը նկարած էր յղի կին մը :

Լէօնարտօ տա Վինչի, Իտալիոյ փառքերէն մէկը, ծնած էր Ֆլորէնցայի մօտերը, Վինչի քաղաքը, 1452ին : Վերոյիշեալ նկարը պատրաստած էր 1503էն 1507 : Իր «նիւթն» էր Ֆրանչեսքօ տէլ Ճոգոնտայի կինը :

Չորս հարիւր յիսուն տարիէ ի վեր՝ Մոնա Լիզայի ժպիտը նկատուած էր անմեկնելի, կախարդիչ, դրաւիչ, սիրուն , քաղցր, պչրական, ցանկայարոյց, անբացատրելի , տխրական , անթափանցելի , կեղծ , անապորոյն, գթառատ, շնորհալի եւ չարագուշակ :

Բժիշկ Քիլ գիծ կը քաշէ այս բոլոր ածականներուն վրայ եւ կ'ըսէ . «Մի երկընցնէք, Տիկին Ճոգոնտան յղի էր» :

Ու կը բացատրէ, թէ ինչու այդ եզրակացութեան յանգած էր. « Նայեցէք նկարին — աթոռին եռեւր նստած է, կռնակը յենարանին : Քիչ մը առաջ [illegible] է, շատ չարչրումով մը : Իր գիծերը մայրական են : Քառորդ տարեկան կին մը այդ գիծերը չունենար : Հագուստին նայեցէք — վերէն վար ուղիղ գիծ մը կ'իջնէ դէպի իր գիրկը : Ձեռքերն ալ լեցունեկ են » :

Բժիշկը կը բացատրէ , թէ նկարիչը մարդակազմութեան ուսանող էր, երբ կը նկարէր Մոնա Լիզան : Ցետոյ կ'աւելցնէ, թէ կարելի էր այս նկարը կոչել «Ծընունդ» : Պաստառին խորը երեւցող լեռները ու ջուրերը ենթադրել կուտան , թէ Լէօնարտօ տա Վինչի կը մտածէր բնաստեղծագործութեան մասին, մինչ իր Ճոգոնտան կը ներկայացնէր Մարդու բնաստեղծագործութիւնը :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (319)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԴ.

ՄԻ ԳԻՒՂ ՌՇՏՈՒՆԵԱՑ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

Զարմանալին այն էր, որ մեզ մօտ գտնուած միւս գիւղացիներն եւս բաժանում էին ոչսի հայեացքները : Կեանքի անհրաժեշտութիւնները, կարծես, ամենի համար պարզ էր : Ուրաքանչիւրը ցանկանում էր իր զաւակին այնպէս պատրաստուած տեսնել, որ նա աշխարհի մարդ լինէր եւ նրա հարուածների տակ չընկճուէր ,չխորտակուէր :

Սրահում լսելի եղաւ ուրախաձայն աղաղակ .

— Բարով, Արզար ախպար, բարով···

— Եկաւ վարժապետը , — ասաց ոչսը, նոյնպէս ուրախանալով :

Մեր ամենքի աչքերը դարձան դէպի դուները : Ծիծաղելով ներս մտաւ մի բարձրահասակ , յաղթանդամ ուրախադէմ երիտասարդ, անփոյթ կերպով անցաւ ռսնեակի միջով, ձեռքի երկար նիզակը դրեց մի անկիւնում, եւ ապա մօտեցաւ մեզ : Իր հագուստով չէր որոշւում նա միւս լեռնաբնակներից. նոյնպէս կուրծքը կիսաբաց, բազուկները հոլանի, թաղիքեայ երկաթագամ տրեխները հագին, գլխի քօլօզը փաթաթած գոյնզգոյն թաշկինակներով, եւ նրանց տակից արձակ թողած երկայն մազերը ծածանւում էին մերկ պարանոցի վրայ : Որքան աշխատել էր նա նմանուել այն հասարակութեանը, որի հետ գործ ունէր :

Նա նայեց մեզ վրայ եւ նրան տիրեց մի տեսակ շփոթութիւն··· Ոչ սակաւ շփոթուեցանք եւ մենք ··· Բայց իսկոյն զըսպելով իրան, ձեռքը մեկնեց նա Ալանին, ասելով .

— Այս գիւղի վարժապետը՝ Արզար Ռստանեկ :

— Բժշկապետ Քարլ Ռիսման , — ներկայացրեց իրան Ալանը, յետոյ ծանօթացրեց մեզանից ամէն մէկին :

Նա նստեց քահանայի մօտ եւ, դառնալով դէպի ոչսը, ասաց .

— Լաւ հիւրեր էք ունեցել : Ցաւում եմ, որ չհասայ ընթրիքին :

Շատ սպասեցինք ձեզ, Արզար ախպար, — պատասխանեց ոչսը, — ինչո՞ւ այդքան ուշացաք :

— Գիտէք, էլի ··· Երբ ես հովիւների մօտ եմ գնում, ամէն բան մոռանում եմ ··· Նրանք էլ ինձ համար մի գառն էին մորթել, — պատասխանեց նա, աշխատելով սառնասիրտ ձեւանալ, թէեւ նրա ձայնը զգալի կերպով կոտրատւում էր սրտի յուզմունքից ···

Նա դարձաւ դէպի Ալանը .

— Ներեցէք, պարոն բժշկապետ, իմ անտեղի հարցասիրութեանը, — դուք ի՞նչ դէպքով անցաք մեր լեռների այդ խորքերը : Մենք խիստ հազիւ անգամ ենք պատահում այստեղ Եւրոպացիների :

Ալանը պատասխանեց, որ գանազան ուսումնական նպատակներով ճանապարհորդութիւն է անում. նրան հետաքրքրում է այդ կողմերի հնութիւնները, բացի դրանից, ցանկութիւն ունի ծանօթանալ այդ երկրի լեռնաբնակների կեանքի ու սովորութիւնների հետ, եւ շատ շնորհակալ կը լինէր, եթէ պարոն վարժապետը կարելւոյն չափ կ'օգնէր իրան :

— Մեծ ուրախութեամբ, — պատասխանեց վարժապետը , — ես բաւական ուսումնասիրել եմ թէ այդ երկիրը եւ թէ նրա բնակիչներին : Ես պատրաստ եմ իմ նկատողութիւնների տետրակը ամբողջապէս ձեզ ընծայել , դուք կարող էք նըրանից օգուտ քաղել :

— Շատ շնորհակալ կը լինեմ, — պատասխանեց Ալանը ,— ի՞նչ լեզուով է գրուած :

— Հայերէն :

— Այդ ոչինչ, ես թարգմանել կը տամ : Բայց ինձ համար աւելի թանգագին կարող էին լինել ձեր բերանացի տեղեկութիւնները :

— Այդ մասին կը խօսենք, շատ կը խօսենք, ես, որքան կարող եմ, բաւականութիւն կը տամ ձեր հարցասիրութեանը : Դուք դեռ երկար կը մնաք մեզ մօտ, պարոն բժշկապետ, մեր գիւղացիների ձեռքում երբ մի օտար հիւր է ընկնում, շուտով բաց չեն թողնում :

— Շնորհակալ եմ : Բայց շատ ցաւում եմ, որ երկար մնալ չեմ կարող. ես առաւօտեան պէտք է ճանապարհ ընկնեմ :

— Այստեղից ո՞ւր պիտի գնաք :

— Աղթամարայ վանքը, այնտեղի քանդակները տեսնելու համար :

— Հիանալի քանդակներ են, արժէ տեսնել :

Վարժապետը խոստացաւ, որ հէնց այդ գիշեր կը տայ պարոն բժշկապետին նրա ցանկացած տեղեկութիւնները, քանի որ նա այդպէս չտապում է :

Գիւղացիները, ինչպէս երեւում էր , իրանց վարժապետի վերաբերութեամբ մի փոքրիկ փառասիրութիւն ունէին. նրանք ուրախանում էին, որ իրանց վարժապետը այնքան հմտութիւններ ունի, ու եւրոպացին անգամ կարօտում է նրա տեղեկութիւններին :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԼԻՈՆԷՆ Օր. Վարդուհի Նորոյեան այս տարի եւս մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօրը Տիգրան Նորոյեանի :

ՓԱՐԻԶԷՆ Օր. Սիլվիան Մանուկեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօրը Յովհ. Մանուկեանի, Տէպին :

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Պ. Ճինեան 1500 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բաժնեգինին :

Տէր եւ Տիկին Միհրան Խօլմէզեան, Այրի Տիկին Նեվրիկ Ժամկոչեան, Այրի Տիկին Տիրուհի Լօղանթաճեան, Տէր եւ Տիկին Խօմօն Ռէյօ (Ալժէ), Տէր եւ Տիկին Ժան Վօլթէռ (Քանատա) եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անտոն Պռօշէ եւ զաւակը, Օրիորդներ՝ Ժաքլին եւ Ալիս Ժամկոչեաններ, Օր. Ժանէթ Լօղանթաճեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Մըրմըրեան եւ զաւակները (Արժանթին), Տէր եւ Տիկին Թորոս Խօլմէզեան եւ զաւակները (Արժանթին), Տէր եւ Տիկին Զաւէն Յովհաննէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Յակոբեան եւ զաւակները, Տիկին Աղօլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գույումճեան (Պոլիս), Տիկին Փ. Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Գէորգեան եւ զաւակները (Լոս Անճըլըս), Տէր եւ Տիկին Գալուստ Տիլիֆեան եւ զաւակները (Արժանթին), Տէր եւ Տիկին Գեւորգ Գեւորգեան, ինչպէս նաեւ Իշպալաճեան եւ Գեւոկեան ընտանիքները խորին ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, հօրաքրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ԲԵՐՐՈՆԷ ԽՕԼՄԷԶԵԱՆԻ
(Ծնեալ Մըրմըրեան)

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ 28 Դեկտեմբեր, Կիրակի, Օփիթալ տը լա Փիթիէ հիւանդանոցը, 78 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին այս Ուրբաթ ժամը 13·30ին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը :

Մահուան առթիւ յատուկ զանազան կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Անգին Գուտաքեան հազար ֆր. կը նուիրէ Ս. Մուրատ վարժարանին փոխան ծաղկեպսակի Լեւոն Մաղեանի մահուան առթիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Վերսայլէն Պ. Հրանդ Գալեան 46 բիւ. տը լա Փարուաս, իր բժշկական գործունէութենէ մըռալքինման առթիւ կը նուիրէ 2500 ֆրանք Աղքատախնամին, 2500 ֆր. Յ. Կ. Խաչին եւ հազար ֆրանք Որբ·Օգնութեան մարմնին : Ստանալ «Յառաջ»էն :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ամասիոյ Հայր. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ կը մաղթէ իր ժրաջան փոխ ատենադպիրին՝ Տիկին Արփինէ Չէպիչեանի իր գործունէութեան առթիւ :

×

Ամասիոյ Հայր. Միութեան (Մարսէյլ) վարչութիւնը իր սրտագին շնորհաւորութիւնները ու բարեմաղթութիւնները կ'ուղղէ համայն Ամասիայի հայրենակիցներուն նոր տարուան եւ Ս. Ծնունդի տօներուն առթիւ :

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ"Ը

Հ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերով կը տօնէ «Մանուկներու Օրը», Յունուար 8ին, ժամը 15–18, Սոսիէթէ Սավանթի թատերասրահին մէջ, 28 Րիւ Սէրփանթ, մեթրօ Սէն Միշէլ կամ Օտէոն :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.—

Յ. Կ. Խաչի Իսիի վարժարանի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Ս. Քաջեանի :

Կը ներկայացուի ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ : Պերճ Զատուեանի եւ Ժիրայր Գալանդեանի կողմէ :

Արտասանութիւն Առնուվիլի «Անարատ Յղութեան» վարժարանի աշակերտներով :

Արտասանութիւն Օր. Անժէլ Գարոյեանէ : Պար Օր. Թերէզ Քէօշկէրեանէ եւ փոքրիկներ Արմենուհի Պագըրեանէ եւ Ազնիւ Քէօշկէրեանէ :

Զուգերգ Նահապետեան քոյրերու կողմէ : Փոքրիկն Արմէն Խաչիկեան իր զուարթ երգերով եւ իր հեղինակած արտասանութիւններով :

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ ՆԱԽԸՆԹՐԻՔ

Ծանօթ.— Առնուվիլէն օթօքար կը մեկնի ժամը երկուքին Պ. Նիկողոսեանի խանութին առջեւէն :

— Ալֆորվիլէն օթօքար կը մեկնի ժամը 2·30ին Փլաս Գառնոյէն :

— Շավիլէն օթօքար կը մեկնի ժամը երկուքին Փուէնթ տը Շավիլէն :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Համա - Զարանձայի Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի ընտանեկան խնջոյքը նոր տարուան առթիւ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երկուքին, Յովներուն սրահը, 5 Րիւ Պօնըֆուա :

Գեղարուեստական բաժին.— Հայկական եւ եւրոպական պար եւ զուարճալի անակնկալներ, առատ կեր ու խում, հաճելի ժամանց :

Այս առթիւ սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջանի Զարանձացիները եւ հայ հասարակութիւնը անխտիր :

Մուտքը ազատ է :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Իսիի Ժրիմեան վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի, ժամը 16ին, վարժարանին մէջ :

Աշակերտներու կողմէ պիտի ըլլան արտասանութիւններ, երգեր, տրամախօսութիւն մը, (Կաղանդ Պապան) եւ հաճելի անակնկալներ :

Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները եւ գաղութահայութիւնը :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վիէնի Յ. Կ. Խ. մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Սէրքըլ Կաթոլիքի սրահին մէջ, Կ. Խաչի երեք դպրոցներու աշակերտներուն կողմէ երգ, արտասանութիւն, մանկական փիէս մը երեք արար : Կաղանդ Պապան փոքրիկներուն պիտի այցելէ նուէրներով բեռնաւորուած կը մնայ հայրենակիցներուն այդ օրը իրենց ներկայութեամբ քաջալերել մեր փոքրիկները :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔՆԵՐՈՒ

Յունուար 1, Հինգշաբթի, Նոր Տարուայ առթիւ Ս. պատարագ ժամը 10ին :

Յունուար 4 Կիրակի, Ս. պատարագ ժամը տասնին, յետ պատարագի դպրաց դասու ընդունելութիւն խորհրդարանին մէջ Ս. Ստեփանոսի տօնին առթիւ եւ ուրարակիր - կիսասարկաւագներու վկայականներու բաշխում :

Յունուար 5, Երկուշաբթի, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան երեկոյեան սկիզբն. ժամերգութեան ժամը 15·30ին բացմաձայն Ս. պատարագ ժամը 17ին :

Յունուար 6, Երեքշաբթի, Տօն Ս. Ծննդեան, ժամը ութին, բացմաձայն Ս. պատարագ ժամը տասնին, Ջրօրհնէք ժամը 12ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Յունուար 7, Չորեքշաբթի, Բ. օր Ս. Ծննդեան, յիշատակ Մեռելոց Ս. պատարագ ժամը տասնին :

ՃՈՒՌՆԱՏԵՍԴ

ԱՆԻԷԹ.— Հ. Յ. Դ. Արամ Ենթակոմիտէն եւ Շ. Միսաքեան խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրեն իրենց շրջանի ընկերները այս Շաբաթ ժամը 21ին, Գուստ Քոլոմպի կայարանին ծանօթ սրճարանը :

ՊՈՒՄՈՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Այս Հինգշաբթի Կաղանդ եւ Տարեմուտ 1959 Թուին Քրիստոսի, սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց 8·30, Գոհաբանական Ս. պատարագ տասնին :

5 Յունուար Երկուշաբթի, Ճրագալոյց Ծննդեան, սկիզբ երեկոյեան արարողութեանց ժամը 3·30ին, Ս. պատարագ եւ Նախատօնակ 4·30ին :

6 Յունուար Երեքշաբթի, Ծնունդ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, սկիզբ առաւօտեան արարողութեանց ժամը ... Ս. պատարագ ժամը տասնին :

7 Յունուար, Չորեքշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց, սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8·30ին, Հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը տասնին, Հոգեհանգիստ ընդհ. ննջեցելոց ժամը 11·45ին :